Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001–2002

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Warszawa 2003

Publikacja pod redakcją
Agnieszki Rybińskiej i Agnieszki Tokaj-Krzewskiej

Autorzy:

Krzysztof Berger
Tomasz Brodzicki
Wanda Burdecka
Dr hab. Józef Chmiel
Izabela Czaja
Dr Wojciech Dziemianowicz
Dr Leszek Kucharski
Tomasz Kierzkowski
Arkadiusz Łankowski
Dr Stanisław Łobejko
Mariola Misztak-Kowalska
Cezary Miżejewski
Dr Sylwia Morawska
Dr Zofia Pawłowska
Dr Bogdan Rogoda
Agnieszka Rybińska
Małgorzata Skrzek-Lubasińska
Prof. Alicja Sosnowska
Stanisław Szultka
Dr Piotr Tamowicz
Dr Agnieszka Tokaj-Krzewska
Dr Tomasz Tokarski
Anna Tucholska
Bogna Urbańska
Elżbieta Wojnicka
Prof. dr hab. Leszek Zienkowski
Aleksander Żołnierski
Agnieszka Żur

Współpraca:
Katarzyna Biernat

© Copyright by Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

ISBN 83-88802-60-7

Projekt okładki: ***Włodzimierz Walus***

Wydanie I
Nakład 2000 egzemplarzy

Skład, druk i oprawa: Toruńskie Zakłady Graficzne „Zapolex" Sp. z o.o.
ul. Gen. Sowińskiego 2/4, 87-100 Toruń
http://www.zapolex.pl, e-mail: zapolex@zapolex.pl

SPIS TREŚCI

Od autorów ... 7

1. Makroekonomiczna sytuacja Polski w 2002 roku ... 9

1.1. Produkt krajowy brutto ... 11
1.2. Budżet państwa i finanse publiczne ... 12
1.3. Inflacja ... 12
1.4. Rynek pracy ... 13
1.5. Wynagrodzenia ... 15
1.6. Inwestycje ... 16
1.7. Prywatyzacja ... 16
1.8. Handel zagraniczny ... 16
1.9. Rynek finansowy ... 16
1.10. Polska na tle Europy ... 17

2. Stan sektora MSP w 2001 roku. Tendencje rozwojowe w latach 1994–2001 ... 21

2.1. Udział małych i średnich przedsiębiorstw w wytwarzaniu PKB i wartości dodanej brutto ... 23
2.1.1. Udział MSP w tworzeniu PKB ... 23
2.1.2. Udział MSP w tworzeniu wartości dodanej brutto ... 25
2.1.3. Wartość dodana brutto na pracującego w sektorze prywatnym ... 26
2.2. Liczba przedsiębiorstw ... 29
2.2.1. Przedsiębiorstwa zarejestrowane ... 29
2.2.2. Przedsiębiorstwa aktywne ... 30
2.2.3. Dynamika zmian liczby przedsiębiorstw aktywnych ... 31
2.3. Pracujący w sektorze MSP ... 34
2.3.1. Liczba pracujących w MSP na koniec 2001 roku ... 34
2.3.2. Tempo zmian liczby pracujących w 2001 roku ... 36
2.3.3. Przeciętna liczba pracujących w 2001 r. Pracujący w szarej strefie gospodarki ... 37
2.4. Sytuacja finansowa MSP ... 41
2.4.1. Przychody przedsiębiorstw różnej wielkości ze sprzedaży produktów, towarów i usług ... 41
2.4.2. Dochody przedsiębiorstw będących własnością osób fizycznych i zatrudniających do 9 osób ... 43
2.4.3. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób ... 45
2.5. Inwestycje MSP ... 48
2.5.1. Tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw różnej wielkości w cenach stałych ... 48
2.5.2. Udział nakładów inwestycyjnych MSP w nakładach ogółem ... 50
2.5.3. Nakłady inwestycyjne na pracującego w prywatnych MSP ... 51
2.6. Innowacje przedsiębiorstw przemysłowych ... 53
2.6.1. Przedsiębiorstwa ponoszące nakłady na innowacje ... 53
2.6.2. Nakłady na innowacje ... 55
2.7. Rola MSP w handlu zagranicznym ... 56
2.7.1. Dynamika handlu zagranicznego MSP w 2001 roku ... 56
2.7.2. Dynamika eksportu i importu w poszczególnych branżach gospodarki ... 57
2.7.3. Eksport i import MSP według grup towarowych ... 59
2.7.4. Kierunki eksportu i importu MSP ... 59
2.7.5. Handel zagraniczny MSP w ujęciu regionalnym ... 60
2.8. Małe i średnie przedsiębiorstwa w układzie regionalnym (wojewódzkim) ... 61
2.8.1. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON ... 61
2.8.2. Przedsiębiorstwa aktywne ... 62
2.8.3. Pracujący w MSP według stanu na koniec roku ... 65
2.8.4. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ... 66
2.8.5. Nakłady inwestycyjne ... 67
2.9. Podsumowanie ... 68

3. Polityka wobec MSP ... 71
3.1. Polityka państwa – dokumenty programowe ... 73
3.1.1. Strategie społeczno-gospodarcze ... 73
3.1.2. Strategie integracyjne ... 74
3.1.3. Polityka wobec małych i średnich przedsiębiorstw ... 76
3.1.4. Polityka sektorowa ... 85
3.1.5. Polityka rynku pracy ... 90
3.1.6. Polityka rozwoju obszarów wiejskich ... 91
3.1.7. Polityka regionalna ... 91
3.2. Realizacja polityki państwa wobec MSP ... 91
3.2.1. Działania parlamentarne ... 91
3.2.2. Działania związane z integracją europejską ... 93
3.2.3. Polityka przemysłowa i polityka wobec MSP ... 93
3.2.4. Podsumowanie realizacji „Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku" ... 95
3.2.5. Polityka finansowa ... 96
3.2.6. Programy związane z politykami sektorowymi ... 98
3.2.7. Programy związane z polityką rynku pracy ... 100
3.2.8. Programy rozwoju obszarów wiejskich ... 103
3.2.9. Programy związane z polityką regionalną ... 104
3.3. Podsumowanie ... 107

4. Środowisko prawne funkcjonowania MSP w 2002 roku ... 111
4.1. Zmiany w prawie podatkowym ... 113
4.2. Zmiany w prawie pracy i systemie ubezpieczeń społecznych ... 120
4.3. Prawo własności intelektualnej ... 122
4.4. Zmiany w prawie cywilnym ... 125
4.5. Zamówienia publiczne ... 128

5. Wspieranie przedsiębiorczości i pomoc publiczna w Unii Europejskiej i Polsce ... 129
5.1. Ogólne zasady wspierania przedsiębiorczości i udzielania pomocy publicznej w Unii Europejskiej ... 131
5.2. Formy wspierania przedsiębiorczości w Unii Europejskiej ... 132
5.3. Pomoc publiczna w polskim systemie prawnym ... 133
5.3.1. Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców ... 133
5.3.2. Ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji ... 136
5.3.3. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców ... 137
5.4. Projekty zmian regulacji prawnych dotyczących pomocy publicznej dla przedsiębiorców w roku 2002 138
5.4.1. Projekt ustawy o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy ... 138
5.4.2. Projekt ustawy z 29 października 2002 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych ... 139
5.5. Ogólne zasady funkcjonowania pomocy unijnej dla Polski po wstąpieniu do Unii Europejskiej ... 141
5.6. Pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw z funduszy strukturalnych – Dokumenty programowe ... 142
5.6.1. Sektorowy Program Operacyjny „Wzrost konkurencyjności gospodarki" ... 144
5.6.2. Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój zasobów ludzkich" ... 147
5.6.3. Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich" ... 148
5.6.4. Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb" ... 148
5.6.5. Sektorowy Program Operacyjny „Transport - Gospodarka wodna" ... 148
5.6.6. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego ... 148
5.7. Podsumowanie ... 149

6. Polityka lokalna a rozwój MSP ... 153
6.1. Prawne podstawy wpierania sektora MSP przez władze samorządowe w Polsce ... 155
6.2. Instrumenty wspierania sektora MSP przez jednostki samorządu terytorialnego ... 158

6.2.1. Miejsce sektora MSP w strategiach rozwoju lokalnego ... 158
6.2.2. Klimat inwestycyjny jako instrument polityki lokalnej wobec MSP ... 161
6.2.3. Szkolenia jako instrument wsparcia MSP ... 166
6.2.4. Sprawność instytucjonalna a sektor MSP ... 167
6.2.5. Wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw przez samorząd lokalny ... 168
6.3. Miejsce sektora MSP w strategiach rozwoju lokalnego ... 169

7. Otoczenie biznesu ... 171
7.1. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – zadania i programy ... 173
7.1.1. Informacje ogólne ... 174
7.2. Działania Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w 2002 roku ... 174
7.2.1. Realizacja „Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku" oraz programów Unii Europejskiej ... 174
7.2.2. Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw ... 179
7.3. Rezultaty działań i programów objętych wsparciem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości ... 181
7.3.1. Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw ... 182
7.3.2. Inne sieci usługug ... 183
7.4. Wsparcie MSP realizowane przez organizacje skupiające przedsiębiorców ... 184
7.4.1. Konfederacja Pracodawców Polskich ... 184
7.4.2 Business Center Club ... 185
7.4.3. Naczelna Rada Zrzeszeń Handlu i Usług ... 186
7.4.4. Krajowa Izba Gospodarcza ... 187
7.4.5. Związek Rzemiosła Polskiego ... 188
7.4.6. Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych ... 189
7.5. Infrastruktura innowacji – organizacje pomostowe i regionalne ... 190
7.5.1 Centra Transferu Technologii i Informacji ... 190

8. Rynek pracy i bezrobocie ... 199
8.1. Elastyczność rynków pracy w Polsce w ujęciu regionalnym ... 201
8.2. Samozatrudnienie jako czynnik ograniczania bezrobocia ... 205
8.3. Zmiany w strukturze rynku pracy w perspektywie gospodarki opartej na wiedzy ... 209
8.3.1. Tworzenie podstaw gospodarki opartej na wiedzy ... 209
8.3.2. Zmiany po stronie popytu na rynku pracy. ... 212
8.4. Wpływ klastrów przemysłowych na tworzenie miejsc pracy ... 214
8.4.1. Klastry a liczba zatrudnionych ... 214
8.4.2. Klastry a poziom płac ... 214
8.4.3. Klastry a rodzaj tworzonych miejsc pracy ... 215

9. Klastry ... 217
9.1. Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw ... 219
9.2. Typologia klastrów ... 220
9.3. Polityka rozwoju oparta o klastry ... 221
9.4. Klastry w Polsce ... 221
9.5. Podsumowanie i wnioski ... 228

10. Innowacyjność polskich MSP ... 231
10.1. Nauka i technika w roku 2001 ... 233
10.2. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w 2001 roku ... 235
10.3. Transfer technologii w strategii MSP ... 242
10.4. Transfer technologii z jednostek badawczo-rozwojowych do przedsiębiorstw ... 243
11. Bilans negocjacji o członkostwo Polski w Unii Europejskiej ... 247
11.1. Swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału ... 249
11.1.1. Swobodny przepływ towarów ... 249

11.1.2. Swobodny przepływ osób ... 250
11.1.3. Swoboda świadczenia usług ... 251
11.1.4. Swobodny przepływ kapitału ... 251
11.2. Prawo spółek ... 253
11.3. Polityka konkurencji ... 254
11.4. Rybołówstwo ... 255
11.5. Polityka transportowa ... 256
11.6. Podatki ... 257
11.7. Unia Gospodarcza i Walutowa ... 258
11.8. Polityka społeczna i zatrudnienie ... 259
11.9. Polityka przemysłowa ... 259
11.10. Małe i średnie przedsiębiorstwa ... 260
11.11. Nauka i badania ... 260
11.12. Telekomunikacja i technologie informacyjne ... 260
11.13. Energia ... 261
11.14. Polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych ... 261
11.15. Środowisko ... 262
11.16. Ochrona konsumentów i zdrowia ... 265
11.17. Ocena rezultatów negocjacji akcesyjnych z punktu widzenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw 266

12. Etyka w gospodarce ... 271

12.1. Znaczenie etyki w życiu gospodarczym na świecie ... 273
12.2. Etyka biznesu w Polsce po 1989 roku ... 273
12.2.1. Krótkie omówienie ... 273
12.2.2. Zachowania nieetyczne przedsiębiorstw ... 273
12.2.3. Zachowania nieetyczne pracowników ... 276
12.3. Szara strefa ... 276
12.4. Korupcja ... 280
12.4.1. Definicja korupcji ... 280
12.4.2. Korupcja w polskim systemie prawnym ... 280
12.4.3. Przyczyny korupcji w Polsce ... 282
12.4.4. Korupcja przy zamówieniach publicznych ... 283
12.4.5. Korupcja w Polsce – postrzeganie zjawiska korupcji w świetle badań społecznych ... 284
12.4.6. Kościół Katolicki o korupcji ... 286
12.5. Podsumowanie ... 287

13. Bariery rozwoju przedsiębiorczości ... 289

13.1. Bariery instytucjonalne i prawne ... 291
13.2. Ekonomiczno-finansowe otoczenie przedsiębiorstw ... 295
13.3. Bariery wewnętrzne (biznesowe) ... 298

Aneksy

Aneks 1. Tabele statystyczne obrazujące stan sektora MSP w Polsce w 2000 r. ... 303
Aneks 2. Wykaz uchwalonych i wydanych w 2002 roku aktów prawnych mających wpływ na działalność MSP 339
Aneks 3. Załącznik do rozdziału 7 Otoczenie biznesu ... 393

Spis używanych skrótów ... 411

Od Autorów

Szanowni Państwo,

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, kontynuując zapoczątkowaną 7 lat temu inicjatywę Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw ma przyjemność przedstawić Państwu kolejną edycję *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.*

Ze względu na kończący się okres kilkuletnich negocjacji w sprawie akcesji Polski do Unii Europejskiej znaczące miejsce w naszym Raporcie poświeciliśmy kwestiom integracji, w tym przede wszystkim konsekwencjom jakie z tego procesu wynikają dla polskich przedsiębiorstw. W Raporcie przedstawiliśmy wybrane zagadnienia z bilansu negocjacji Polski z UE – „Raport na temat rezultatów negocjacji o członkostwo Polski w Unii Europejskiej", które są, naszym zdaniem, kluczowe z punktu widzenia przedsiębiorców. Dużą wagę przywiązano także do kwestii pomocy publicznej i programów wsparcia dla małych i średnich firm, zarówno tych realizowanych na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Z uwagi na to, że w ubiegłym roku zakończyło się wdrażanie programu "Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku" mające na celu pobudzenie aktywności gospodarczej sektora MSP, znaczące miejsce w naszym Raporcie zajmuje problematyka udziału władz publicznych w tworzeniu warunków wzrostu konkurencyjności i zdolności polskich przedsiębiorstw do funkcjonowania na Jednolitym Rynku Europejskim. Staraliśmy się przybliżyć Państwu zarówno ogólne założenia i idee programów wspierających sektor MSP, jak i możliwości, jakie w tym obszarze wiążą się z nowoczesnymi technologiami czy koncepcją klastrów.

Za życzliwość i pomoc w zbieraniu informacji pragniemy podziękować Panu prof. Janowi Targalskiemu oraz jego współpracownikom (Katedra Przedsiębiorczości w Akademii Ekonomicznej w Krakowie), Panu dr Tomaszowi Tokarskiemu (Zakład Ekonomii Stosowanej Uniwersytetu Jagiellonskiego), Panu dr Leszkowi Kucharskiemu (Katedra Ekonomii Uniwersytet Łódzki), Panu dr Krzysztofowi Rybińskiemu (BPH PBK S.A.) oraz Panu Tadeuszowi Chrościckiemu (Rządowe Centrum Studiów Strategicznych).

Mirosław Marek
Prezes Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości

Rozdział 1

Makroekonomiczna sytuacja Polski w 2002 roku

Produkt krajowy brutto

Budżet państwa i finanse publiczne

Inflacja

Rynek pracy

Wynagrodzenia

Inwestycje

Prywatyzacja

Handel zagraniczny

Rynek finansowy

Polska na tle Europy

W Rozdziale wykorzystano dane GUS opublikowane w *Informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Rok 2002*, raport przygotowany przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 2002 roku wraz z elementami prognozy na rok 2003*. Dane statystyczne przedstawione w niniejszym materiale nie mają charakteru ostatecznego i w przyszłości mogą ulegać niewielkim korektom.

1.1. Produkt krajowy brutto

Wzrost gospodarczy w 2002 roku wyniósł 1,3%, wobec 1% w 2001 r. O bardzo niskiej dynamice rozwoju zadecydowała recesja w przemyśle i budownictwie. Przeciwwagą dla niej był coraz szybszy wzrost sektora usług rynkowych. U podstaw spowolnienia polskiej gospodarki leżą przede wszystkim czynniki wewnętrzne. Popyt krajowy zwiększył się zaledwie o 0,8%, przy czym nakłady brutto na środki trwałe nie osiągnęły nawet poziomu roku poprzedniego (spadek o 7,2%), a spożycie zwiększyło się o 2,9%. Czynnikiem wspierającym wzrost gospodarczy był także eksport netto. Oznacza to, że pomimo dekoniunktury na rynkach światowych, popyt zewnętrzny miał istotne znaczenie w pobudzaniu wzrostu gospodarczego Polski.

W I kwartale 2002 roku nastąpił wzrost Produktu Krajowego Brutto (PKB) o 0,4%, zaś w kolejnych kwartałach jego dynamika była coraz większa (0,8% w II kwartale, 1,6% w III i 2,2% w IV). W całym 2002 roku PKB zwiększył się o 1,3%.

Ograniczone możliwości zbytu pogorszyły sytuację przedsiębiorstw i ich zainteresowanie zewnętrznymi źródłami zasilania finansowego. Spadło zapotrzebowanie na kredyty. W grudniu 2002 roku, w porównaniu z końcem roku 2001, zadłużenie podmiotów gospodarczych zmniejszyło się realnie o 0,6%, wobec wzrostu o 4,1% przed rokiem.

Wykres 1.1. Dynamika wzrostu PKB w Polsce w latach 1991–2002 (w %)

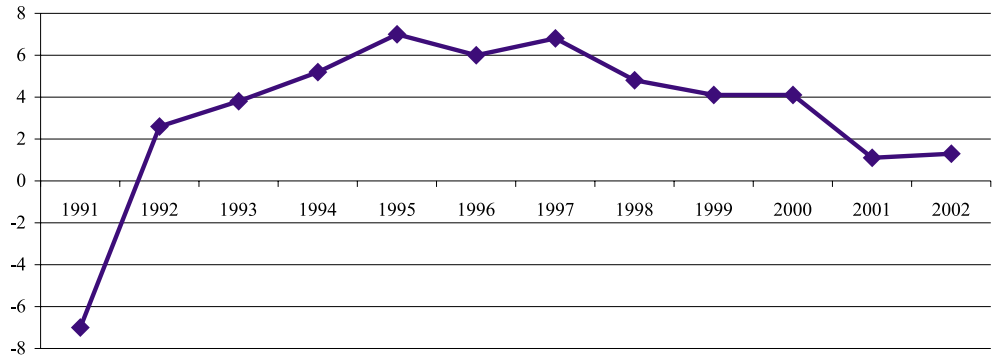

Źródło: Dane GUS

W 2002 roku produkcja sprzedana przemysłu zwiększyła się o 1,4% w porównaniu z 0,6% w 2001. W przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób była ona o 1,5% wyższa. O zmianie poziomu produkcji sprzedanej zadecydowały zmiany w przemyśle przetwórczym. Produkcja przemysłu przetwórczego wzrosła o 2,1%, przede wszystkim z tytułu wzrostu produkcji dóbr konsumpcyjnych. Produkcja dóbr zaopatrzeniowych wzrosła w badanym okresie o jedynie 0,5%, a inwestycyjnych spadła o około 1%.

1.2. Budżet państwa i finanse publiczne

W 2002 roku dochody budżetu państwa wyniosły 143,9 mld zł. (99,1% kwoty założonej) i w porównaniu z rokiem 2001 wzrosły o 4,9%. Wydatki osiągnęły zaś 183 mln zł. (98,8% kwoty założonej) i wzrosły o 5,8%. Deficyt budżetu państwa wyniósł 39,1 mln zł. i był o prawie 21% wyższy niż w roku poprzednim. Jego relacja do Produktu Krajowego Brutto osiągnęła 5,1%, wobec 4,3% w roku 2001. Oznacza to, że prawie jedna piąta wydatków nie miała pokrycia w dochodach.

Najważniejszymi pozycjami dochodów były wpływy z podatków pośrednich (90 mld zł. co oznaczało wzrost o 9,3% w porównaniu z rokiem 2001), dochody z podatku dochodowego od osób fizycznych (odpowiednio 24,1 mld zł., wzrost jedynie o 2,9% i to mimo zamrożenia progów podatkowych na poziomie z roku 2001) oraz dochody z podatku dochodowego od osób prawnych (odpowiednio 15 mld zł., wzrost o 13,4%).

W porównaniu ze stanem w dniu 31 grudnia 2001 r. łączne zaległości podatkowe wzrosły o 3,1 mld zł., czyli o 24,9%. Ich znaczną część stanowiły zobowiązania nieściągalne. Dotyczyło to głównie gałęzi przemysłu publicznego, wymagających głębokich zmian restrukturyzacyjnych.

Największą pozycję po stronie wydatków budżetowych stanowiły subwencje dla jednostek samorządu terytorialnego (16,2% ogółu wydatków), dotacje do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (14,9%) oraz obsługa długu publicznego (13,1%). Pogorszyła się struktura wydatków budżetowych. Rósł udział wydatków sztywnych, które w istotny sposób ograniczają możliwości wspierania przez państwo rozwoju gospodarczego.

Deficyt budżetu państwa finansowany był przede wszystkim przez sprzedaż bonów skarbowych i obligacji. Przyczyną rosnącego zadłużenia budżetu były bardzo niskie dochody z prywatyzacji, które w roku 2002 wyniosły 2,8 mld zł. wobec 6,5 mld zł. w roku 2001 i 6,6 mld założonych w ustawie budżetowej. Relacja zadłużenia Skarbu Państwa i sektora samorządowego do PKB wyniosła w 2002 roku 47,5%, co oznacza wzrost w ciągu roku o 5,6 punktu procentowego.

1.3. Inflacja

Wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych w relacji grudzień 2001 do grudnia 2002 wyniósł 0,8% i był znacznie niższy od założeń w ustawie budżetowej, jak również od celu inflacyjnego wyznaczonego przez Radę Polityki Pieniężnej. Inflacja była też niższa od notowanej w poszczególnych krajach Unii Europejskiej.

Na dynamikę cen korzystnie oddziaływały czynniki podażowe (spadek rocznych cen żywności o 0,6% i paliw płynnych o 0,8%), jak również popytowe (umiarkowane tempo wzrostu płac w warunkach wysokiego bezrobocia oraz niska dynamika kredytów konsumpcyjnych).

Dezinflacyjny wpływ miała także dynamika podaży pieniądza. Jej realny 12-miesięczny wskaźnik obniżał się systematycznie w ciągu roku, a od sierpnia przyjął wartość ujemną, aby wynieść w grudniu 96,9%.

Wykres 1.2. Inflacja w Polsce w latach 1991–2002 (w %)

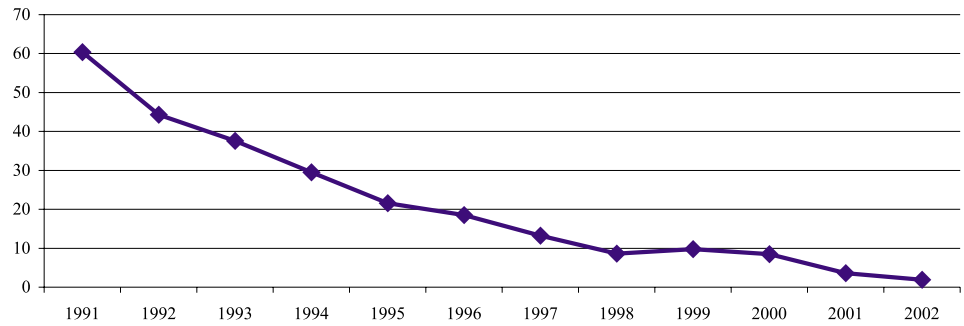

Źródło: Dane GUS

1.4. Rynek pracy

W 2002 roku nastąpił wzrost bezrobocia, lecz dynamika tego wzrostu była niższa niż w latach poprzednich. Powstrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu bezrobocia miało miejsce mimo dalszego wysokiego przyrostu ludności w wieku produkcyjnym i znacznego spadku zatrudnienia. Liczba pracujących w gospodarce narodowej w końcu 2002 roku zmalała o 130 tys. osób – do 14,9 mln. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw obniżyło się o 226 tys. osób, czyli o około 4,4%. W budownictwie spadek wyniósł 59 tys. osób, a w transporcie, gospodarce magazynowej i łączności razem 36 tys. osób. Wzrost zatrudnienia zanotowano w obsłudze nieruchomości i firm, w nauce oraz w hotelach i restauracjach. W handlu i naprawach zatrudnienie pozostało na poziomie z 2001 roku. Zahamowany został spadek zatrudnienia związany z restrukturyzacją górnictwa węgla kamiennego, brunatnego i wydobywania torfu.

W końcu 2002 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 3,2 mln osób i była o prawie 102 tys. wyższa niż w 2001 roku. Stopa bezrobocia osiągnęła 18,1%, wobec 17,5% w roku 2001.

Wykres 1.3. Stopa bezrobocia w Polsce w latach 1990–2002 (w %)

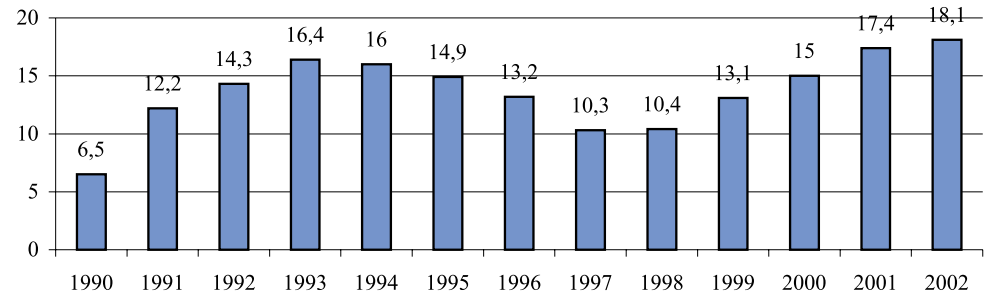

Źródło: Dane GUS

Wliczając bezrobotnych wyrejestrowanych ze względu na pobieranie świadczenia i zasiłki przedemerytalne (w końcu 2002 roku ponad 4,97 mln osób), bezrobocie wyniosło 3,7 mln osób, a jego stopa sięgnęła 20,3% (przed rokiem 19,5%).

Nadal obserwowano duże zróżnicowanie stopy bezrobocia w zależności od województwa[1]. Największa była (podobnie jak w 2001 roku) w województwie warmińsko-mazurskim (28.8%), a najniższa w województwie mazowieckim i małopolskim (po 13,9%). Wysoką stopę bezrobocia odnotowano w województwie zachodniopomorskim (26,4%) i lubuskim (25,9%). Zmniejszyła się dysproporcja pomiędzy województwami o najniższym i najwyższym wskaźniku. Różnica ta wynosiła 14,9 punktu procentowego, wobec 15,8 punktu przed rokiem.

Tabela 1.1. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w poszczególnych województwach. Stan na koniec grudnia 2002 roku.

Województwa	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych						Wskaźnik liczby bezrobotnych	
	Ogółem			Z prawem do zasiłku			do liczby zawodowo czynnych	do liczby pracujących poza rolnictwem
	razem	kobiety	mężczyźni	razem	kobiety	mężczyźni		
0	1	2	3	4	5	6	7	8
POLSKA	**3216.958**	**1645.750**	**1571.208**	**538.671**	**219.003**	**319.668**	**18,1**	**30,9**
Dolnośląskie	279.309	143.208	136.101	52.546	22.435	30.111	22,5	34,2
Kujawsko-Pomorskie	211.593	111.708	99.885	38.889	15.026	23.863	22,6	39,4
Lubelskie	178.879	86.879	92.000	19.738	7.589	12.149	15,8	39,6
Lubuskie	109.551	55.480	54.071	25.253	10.665	14.588	25,9	41,7
Łódzkie	234.888	116.283	118.605	40.502	17.721	22.781	18,5	33,6
Małopolskie	208.175	107.363	100.812	34.033	13.766	20.267	13,9	25,5
Mazowieckie	368.856	182.080	186.776	56.521	23.462	33.059	13,9	21,6
Opolskie	83.436	44.495	38.941	13.007	5.085	7.922	19,3	32,8
Podkarpackie	187.519	93.772	93.747	30.438	11.588	18.850	16,9	39,0
Podlaskie	86.074	42.265	43.809	12.195	4.716	7.479	15,2	33,5
Pomorskie	191.752	99.700	92.052	35.877	14.373	21.504	21,2	31,4
Śląskie	330.150	177.351	152.799	45.087	19.642	25.445	16,5	22,5
Świętokrzyskie	131.266	64.740	66.526	20.950	7.777	13.173	18,5	45,3
Warmińsko-Mazurskie	176.629	92.105	84.524	32.968	12.660	20.308	28,8	54,1
Wielkopolskie	249.238	129.906	119.332	46.004	18.605	27.399	16,1	25,6
Zachodnio Pomorskie	189.643	98.415	91.228	34.663	13.893	20.770	26,4	41,2

Źródło: Dane GUS

W 2002 roku wzrost liczby bezrobotnych odnotowano w 11 województwach, największy w województwie pomorskim (o 9,1%) i zachodniopomorskim (o 8,2%). W pięciu województwach nastąpił spadek, największy w woj. podkarpackim (o 3,9%) i małopolskim (o 2,3%).

Nasiliło się zjawisko migracji bezrobotnych do wielkich ośrodków miejskich w poszukiwaniu pracy. Przykładowo w Warszawie w końcu 2002 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła ponad 65 tys. osób, co oznaczało wzrost o około 20% w stosunku rocznym.

[1] Szerzej problemy rynku pracy omawia Rozdział 8 Raportu „Rynek pracy i bezrobocie"

Bez prawa do zasiłku pozostawało w końcu 2002 roku 2,68 mln. osób, czyli 83,3% ogółu zarejestrowanych. Utrata uprawnień do zasiłku wynikała głównie z długotrwałego poszukiwania pracy. W końcu 2002 roku dotyczyło to 1,65 mln osób, z tego ponad 60% poszukiwało pracy powyżej dwóch lat. Szanse na zatrudnienie tej grupy są minimalne, co oznacza wielokrotne zwiększenie zagrożenia ich rodzin skrajnym ubóstwem.

Nadal najgorsza jest sytuacja ludzi młodych w wieku do 24 lat. W końcu 2002 roku stanowili oni 27,8% ogółu bezrobotnych.

Po raz pierwszy od roku 1997 odnotowano wzrost liczby ofert pracy oraz osób korzystających z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. W całym 2002 roku w urzędach pracy było prawie 556 tys. ofert pracy, o ponad 19% więcej niż w roku poprzednim. Na koniec roku 2002 na jedną aktualną ofertę pracy przypadało 387 bezrobotnych, podczas gdy rok wcześniej – 588.

1.5. Wynagrodzenia

W 2002 roku po raz pierwszy od wielu lat nominalny fundusz płac nie zmienił się w porównaniu z rokiem poprzednim. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej wyniosło 2133 zł., co oznacza wzrost realny o 2,4%. W sektorze przedsiębiorstw analogiczna płaca wyniosła 2277 zł. i była realnie o 1,5% wyższa niż w roku poprzednim.

Szybciej niż wynagrodzenia zwiększały się realnie emerytury i renty. W 2002 roku przeciętna emerytura i renta z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych wynosiła 1039 zł., a rolnicza 700 zł. Oznacza to realny wzrost odpowiednio o 4,6 i 3,1 punktu procentowego. Jednocześnie po raz kolejny zmniejszyła się przeciętna liczba osób pobierających emerytury i renty (w 2002 roku spadek o 74 tys. osób).

1.6. Inwestycje

Pogorszenie koniunktury gospodarczej spowodowało drastyczne ograniczenie działalności inwestycyjnej. Po latach wysokiego tempa wzrostu nakładów inwestycyjnych, po 18,5% rocznie w latach 1995–1998 i jego zahamowaniu w dwóch kolejnych latach, nastąpił znaczący spadek (o 9,5% w roku 2001 i o 8% w roku następnym).

Inwestycje podmiotów gospodarczych finansowane były przede wszystkim (ok. 65%) ze środków własnych (zysku i amortyzacji środków trwałych). Udział kredytów nie przekraczał 18%.

Głównymi przyczynami osłabienia procesów inwestycyjnych była pogarszająca się koniunktura zarówno w kraju jak i za granicą, a co za tym idzie: przekonanie przedsiębiorców o braku możliwości rozszerzenia rynków zbytu, trudna sytuacja finansowa przedsiębiorstw i brak środków z zewnętrznych źródeł finansowania. Dodatkowo sytuację pogarszał fakt znacznego ograniczenia bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W ciągu dwóch lat inwestycje te spadły z 10,6 mld USD w roku 2000, do 7,4 mld USD w roku 2001 i 6,6 mld w roku następnym. Przyczyną tak dużego spadku jest nie tylko globalna stagnacja. Według Państwowej Agencji Inwestycji Zagranicznych (PAIZ), zagraniczni inwestorzy wymieniają też nadmierną biurokrację, niestabilny system prawny, korupcję, a także brak odpowiedniej infrastruktury. Wymienione wyżej czynniki sprawiły, że w Polsce bezpośrednie inwestycje zagraniczne w roku 2002 w porównaniu z rokiem poprzednim spadły o blisko 15%, podczas gdy cała Europa Środkowo-Wschodnia zanotowała spadek jedynie o 1%.

1.7. Prywatyzacja

Do końca 2002 roku procesem przekształceń własnościowych objęto 6993 przedsiębiorstwa państwowe. Liczba przedsiębiorstw państwowych sprywatyzowanych w roku 2002 zarówno drogą pośrednią (21 przedsiębiorstw) poprzez sprzedaż akcji lub udziałów jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, jak i bezpośrednią (46 przedsiębiorstw) była niższa niż w roku poprzednim. Przeprowadzono za to więcej procesów likwidacji przedsiębiorstwa z przyczyn ekonomicznych (w 10 przedsiębiorstwach prowadzony był proces likwidacji, a w 83 – postępowanie upadłościowe).

Przychody budżetu państwa z prywatyzacji pośredniej wyniosły 2579,2 mln zł. wobec 6451 mln zł. w roku poprzednim, a z prywatyzacji bezpośredniej odpowiednio 280,3 mln zł., wobec 361,5 mln zł. W roku 2002 przychody te stanowiły jedynie 1/3 kwoty założonej w ustawie budżetowej.

1.8. Handel zagraniczny

W roku 2002 wymiana handlowa z zagranicą przebiegała w warunkach utrzymującej się dekoniunktury na rynkach światowych. Mimo niekorzystnych uwarunkowań odnotowano wyraźną poprawę obrotów towarowych z zagranicą, i to znacznie większą po stronie eksportu. Zadecydowała o tym m.in. dewaluacja złotego względem euro oraz fakt, że produkcję rozpoczęły przedsiębiorstwa (głównie z kapitałem zagranicznym), które w latach poprzednich poczyniły znaczne inwestycje. Obecnie inwestycje te skutkują wzrostem produkcji, w szczególności eksportowej.

Niepokojące jednak jest to, że wzrost wartości eksportu odnotowały jedynie przedsiębiorstwa zagraniczne. Pomiędzy rokiem 2001 a 2002 wartość eksportu prywatnych przedsiębiorstw zagranicznych zwiększyła się o 64,4%, podczas gdy prywatne przedsiębiorstwa krajowe odnotowały spadek o 17,2%.

W 2002 roku wpływy z eksportu wyniosły 33 mld USD i w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyły się o 9,0%, zaś wydatki na import osiągnęły 43,3 mld USD (wzrost o 3,2%).

Rachunek bieżący bilansu płatniczego w końcu grudnia 2002 zamknął się ujemnym saldem w wysokości 6,7 mld USD. W roku 2001 saldo ujemne wynosiło 7,2 mld USD. Na zmniejszenie ujemnej kwoty salda wpłynęła poprawa salda płatności towarowych o 1,4 mld USD.

Relacja deficytu obrotów bieżących bilansu płatniczego do PKB w 2002 roku wyniosła 3,6%, podczas gdy w roku 2000 – 6,1% a w roku 2001 – 3,9%. Deficyt w tej wysokości nie zagraża stabilności finansowej kraju.

1.9. Rynek finansowy

W końcu 2002 roku wskaźnik WIG na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych kształtował się, podobnie jak WIRR i WIG20, na poziomie podobnym jak w roku 2001. W roku 2002 największe obroty odnotowano na rynku kontraktów terminowych i rynku akcji.

W roku 2002 łączny obrót obligacjami Skarbu Państwa wyniósł 4,131 mld zł. we wszystkich systemach notowań i stanowił 6,5% łącznego obrotu akcjami. Obroty na rynku obligacji były o 19,5% niższe niż w 2001 roku. Wartość transakcji pakietowych wzrosła o ponad 259%, zaś w systemie notowań ciągłych odnotowano spadek obrotów o około 21,7%.

1.10. Polska na tle Europy

Polska na tle krajów Unii Europejskiej

W 2002 roku wzrost gospodarczy na świecie oszacowano na 1,7%. Znacznie gorzej prezentowała się sytuacja krajów strefy euro, gdzie wzrost gospodarczy wyniósł zaledwie 0,8%. Co gorsza, brak jest symptomów świadczących o odwróceniu tendencji stagnacji na tych rynkach. Ma to duże znaczenie dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej, szczególnie ściśle powiązanych z gospodarką Niemiec.

Porównując sytuację makroekonomiczną Polski i innych krajów Unii Europejskiej (UE) w roku 2002 należy zauważyć, że dynamika wzrostu dochodu narodowego była jedynie o 0,4 punktu procentowego wyższa niż w krajach UE.

Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w Polsce w roku 2002 wyniosła 11 tys. USD (wobec 10,8 tys. USD w roku poprzednim). Dla porównania, w roku 2000 na jednego mieszkańca Unii Europejskiej przypadało 22,5 tys. USD produktu krajowego brutto. Oficjalne dane Eurostatu[2] podają, że Polska nie uzyskała jeszcze 40% dochodu osiąganego średnio przez kraje UE15.

Polska przestała w drugiej połowie 2000 roku zmniejszać dystans do krajów Unii Europejskiej pod względem wartości dóbr wytwarzanych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W całym roku 2002 tendencja ta została utrzymana.

W roku 2002 Polska miała najwyższą stopę bezrobocia, o prawie 10 punktów procentowych przekraczającą średnią dla krajów UE.

Tabela 1.2. Sytuacja gospodarcza Polski na tle wybranych krajów Unii Europejskiej w 2002 r.

	Dynamika PKB wzrost/spadek w % w stosunku do 2002 r.	Stopa bezrobocia rejestrowanego w % na koniec 2002[3] r.	Inflacja (średnioroczna) w 2002 r.	Deficyt budżetowy (% PKB) w 2002 r.
Unia Europ.-strefa Euro	0,9	8,3	2,2	–2,2
Dania	1,6	4,5	2,4	2,0
Finlandia	1,6	9,1	1,5	4,7
Francja	1,2	8,7	2,3	–3,2
Grecja	4,0	9,9	3,7	–1,2
Hiszpania	2,0	11,4	3,6	–0,1
Holandia	0,3	2,7	3,9	–1,1
Irlandia	6,0	4,4	4,7	–0,3
Niemcy	0,2	8,2	1,4	–3,6
Portugalia	0,5	5,1	3,7	-2,7
Szwecja	1,9	4,9	2	1,3
Wielka Brytania	1,8	5,1	1,3	–1,3
Włochy	0,4	9	2,6	2,3
POLSKA	**1,3**	**18,1**	**1,9**	**–5,6**

Źródło: European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs *Spring 2003. Economic forecasts.*

[2] Eurostat Yearbook 2002.

[3] Za podstawę obliczenia stopy bezrobocia przyjęto liczbę ludności czynnej zawodowo.

Polska na tle krajów Europy Środkowo-Wschodniej

W roku 2002 rozwój Polski był najwolniejszy spośród wszystkich krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Przyrost PKB na poziomie 1,3 % był prawie dwukrotnie niższy niż w Czechach i Słowenii, 2,5-krotnie niż na Węgrzech i ponad trzykrotnie niż na Słowacji, Ukrainie, Rosji, Bułgarii, Estonii, Białorusi. Polska odnotowała też najwyższą stopę bezrobocia wśród wszystkich wymienionych powyżej krajów.

Tabela 1.3. Sytuacja gospodarcza Polski na tle krajów Europy Środkowo-Wschodniej w 2002 roku

	Dynamika PKB wzrost/spadek w % w stosunku do 2002 r.	**Inflacja (średnioroczna) w 2002 r.**	**Stopa bezrobocia rejestrowanego w % koniec 2002[4] r.**
Białoruś	4,5	3,2	3,0
Bułgaria	4,4	5,8	16,9
Chorwacja.	6,5	2,2	21,6
Czechy	2,5	1,8	9,8
Estonia	4,5	3,7	12,5
Litwa	5,9	0,3	10,9
Łotwa	5,0	1,9	7,6
POLSKA	**1,3**	**1,9**	**18,1**
Rosja	4,2	15,1	7,8
Rumunia	4,7	23,7	8,0
Słowacja	4,0	3,4	17,4
Słowenia	2,5	7,7	11,3
Ukraina	4,1	-0,6	3,8
Węgry	3,1	5,4	5,5

Źródło: Rządowe Centrum Studiów Strategicznych w: *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 2002 r.*

Akcesja Polski do Unii Europejskiej

Analizując długookresowe skutki przystąpienia Polski do Unii Europejskiej specjaliści nie mają wątpliwości, że będą one pozytywne. Przyspieszeniu ulegnie tempo wzrostu gospodarczego, nastąpi rozwój i modernizacja gospodarki głównie poprzez zwiększenie rozmiarów inwestycji, dopływ nowych technologii, łatwiejszy dostęp do rynku krajów Unii, większą skalę i specjalizację produkcji, poprawę jakości zarządzania i efektywności gospodarowania.

Jednak w krótkim okresie mogą ujawnić się pewne niekorzystne zjawiska. Mogą pogorszyć się wyniki finansowe przedsiębiorstw, które będą zmuszone ponosić dodatkowe koszty na dostosowanie swojej działalności do standardów Unii. Może też wzrosnąć bezrobocie, wskutek restrukturyzacji polskiego przemysłu.

Również koszty akcesji będą znacząco wpływać na stan finansów publicznych, szczególnie w dwóch pierwszych latach, co będzie wynikać z konieczności wnoszenia składki członkowskiej do budżetu unijnego, współfinansowania inwestycji realizowanych w ramach funduszy struktu-

[4] Liczbę ludności czynnej zawodowo przyjęto za podstawę obliczenia stopy bezrobocia.

ralnych UE oraz wypłacenia dopłat bezpośrednich dla rolników. Jednocześnie budżet utraci znaczną część dochodów, takich jak np. wpływy z ceł oraz część wpływów z VAT.

Kolejnym wyzwaniem jest konieczność wypełnienia kryteriów zbieżności (konwergencji) określających warunki przystąpienia do unii gospodarczej i walutowej. Są one następujące:

(1) deficyt budżetowy kraju nie może przekraczać 3% jego PKB

(2) zadłużenie publiczne kraju musi być mniejsze niż 60% jego rocznego PKB

(3) inflacja nie może być wyższa od poziomu wyznaczonego przez średnią inflację obliczoną dla trzech państw o najniższej inflacji o 1,5 punktu procentowego

(4) długoterminowa stopa procentowa (mierzona na bazie 10-letnich obligacji skarbowych o stałym oprocentowaniu) nie może być wyższa niż 2 punkty procentowe od średniej odpowiednich stóp procentowych w trzech państwach UE o najniższej inflacji

(5) kurs waluty narodowej wobec euro musi być dostatecznie stabilny (wahania nie większe niż 15%)

(6) bank centralny musi być niezależny.

W roku 2002 Polska w większości wypełniła powyższe kryteria. Jej roczna inflacja wynosiła 1,9%, długookresowe stopy procentowe były zbliżone do średnich w krajach obszaru euro, a dług publiczny nie przekraczał 60%. Jedyny problem to deficyt budżetowy, który znacznie wzrósł w roku 2002 w porównaniu z rokiem 2001 – z 2,7% PKB do 5,6%. Wzrost ten spowodowany był zwiększeniem wydatków budżetowych.

Rozdział 2

Stan sektora MSP w 2001 roku. Tendencje rozwojowe w latach 1994 – 2001

Udział małych i średnich przedsiębiorstw w wytwarzaniu PKB i wartości dodanej brutto

Liczba przedsiębiorstw

Pracujący w sektorze MSP

Sytuacja finansowa MSP

Inwestycje MSP

Innowacje przedsiębiorstw przemysłowych

Rola MSP w handlu zagranicznym

Małe i średnie przedsiębiorstwa w układzie regionalnym (wojewódzkim)

Podsumowanie

Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w 2001 r. opisany został na podstawie danych GUS. Małymi przedsiębiorstwami określamy przedsiębiorstwa zatrudniające do 49 osób, a średnimi zatrudniające od 50 do 249 osób. Pod zbiorową nazwą przedsiębiorstw rozumiemy w niniejszym opracowaniu takie podmioty gospodarcze jak: przedsiębiorstwa państwowe, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, komandytowo-akcyjne, partnerskie, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą. Analiza obejmuje przedsiębiorstwa prowadzące wszystkie rodzaje działalności poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem.

2.1. Udział małych i średnich przedsiębiorstw w wytwarzaniu PKB i wartości dodanej brutto

2.1.1. Udział MSP w tworzeniu PKB

Udział MSP w tworzeniu produktu krajowego brutto[1] wyniósł w 2001 r. 48,4%, z tego małych przedsiębiorstw – 39,4%, a średnich – 9%. Wielkości te uwzględniają wartość dodaną wytworzoną przez pracujących i MSP działające w tzw. szarej strefie gospodarczej. Analogiczny wskaźnik[2] udziału MSP obliczony dla 2000 r. miał wartość 48,5% (małe firmy udział 39% i średnie 9,5%). Udział MSP w tworzeniu PKB był w obu porównywanych latach praktycznie jednakowy. Rok 2001 był więc pierwszym począwszy od połowy lat dziewięćdziesiątych[3], kiedy to udział MSP w tworzeniu PKB nie tylko nie wzrósł, ale nawet nieznacznie obniżył się.

Udział małych przedsiębiorstw w tworzeniu PKB wzrósł między rokiem 2000 i 2001 z 39% do 39,4%, podczas gdy udział firm średniej wielkości zmniejszył się z 9,5% do 9%. Charakterystyczne, że w 2001 r. zmniejszyła się bezwzględna wartość dodana brutto wytworzona przez przedsiębiorstwa średniej wielkości (z ok. 68,2 mld zł do ok. 67,3 mld zł czyli o 1,3% w cenach bieżących), czego nie zaobserwowano od połowy lat dziewięćdziesiątych. Bardzo istotne jest przy tym, że spadek wartości dodanej brutto odnotowały nie tylko średnie przedsiębiorstwa zaliczane do sektora publicznego, ale także do prywatnego, głównie w sekcji budownictwo.

---

[1] Mówiąc bardzo ogólnie, PKB jest sumą wartości dodanej brutto oraz kwoty podatków (w tym VAT) i ceł, które wpłynęły do budżetu w danym roku, pomniejszoną o wielkość dotacji. Kwoty podatków i ceł, których udział w PKB w latach 2000 – 2001 wynosił ok. 12,5%, nie dzieli się między sekcje gospodarki ani między przedsiębiorstwa różnej wielkości (nie ma technicznej możliwości przeprowadzenia takich szacunków). Dlatego jako udział MSP w PKB przyjmuje się relację wartości dodanej brutto wytworzonej przez MSP do ogólnej wartości PKB. W 2001 r. przedsiębiorstwa małe, średnie i duże wytworzyły ogółem 68,3% PKB. Łącznie z 12,4-procentowym udziałem podatków i ceł, daje to 80,7% PKB. Pozostałe 19,3% PKB wytworzyły przedsiębiorstwa z zakresu rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa, indywidualne gospodarstwa rolne, a także: jednostki i zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe oraz różnego rodzaju organizacje społeczne, polityczne i wyznaniowe.

[2] Podawane obecnie dane na temat struktury PKB i wartości dodanej w 2000 r. różnią się znacznie od opublikowanych w *Raporcie o stanie sektora MSP w latach 2000-2001*, ponieważ GUS nie tylko skorygował dane dotyczące wielkości PKB we wspomnianym roku, ale również zmodyfikował metody szacunku PKB począwszy od 2000 r.

[3] W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych nie były przeprowadzane szacunki wartości dodanej w przedsiębiorstwach różnej wielkości.

Tabela 2.1. Wielkość i struktura PKB w latach 2000–2001

wyszczególnienie	w mln zł		PKB ogółem = 100%		Wartość dodana wytworzona przez przedsiębiorstwa = 100%	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001
PKB ogółem	712 321,5	749 311,0	100,0	100,0	x	x
w tym						
Wartość dodana brutto wytworzona przez przedsiębiorstwa (oprócz sekcji A i B)	**494 228,4**	**511 075,2**	**69,3**	**68,3**	**100,0**	**100,0**
z tego						
przedsiębiorstwa małe	277 818,8	294 744,8	39,0	39,4	56,3	57,6
przedsiębiorstwa średnie	68 168,9	67 295,3	9,5	9,0	13,8	13,2
przedsiębiorstwa duże	148 240,7	149 035,1	20,8	19,9	29,9	29,2

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Oprócz udziału firm średnich, między rokiem 2000 a 2001 zmalał również udział firm dużych w wytwarzaniu PKB (z 20,8% do 19,9%). Dokonało się to z przyczyny istotnego spadku wartości dodanej wytworzonej przez duże przedsiębiorstwa zaliczane do sektora publicznego (z ok. 71,4 mld zł. w 2000 r. do ok. 58,2 mld zł. w 2001 r. tj. o 18,5% w cenach bieżących), przy czym jedynie około połowa tego spadku była skutkiem prywatyzacji spółek z większościowym udziałem Skarbu Państwa, a reszta - pogarszającej się coraz bardziej kondycji dużych przedsiębiorstw państwowych. Udział dużych firm sektora publicznego w wytwarzaniu PKB zmalał między rokiem 2000 a 2001 z 10% do 7,8%, natomiast MSP zaliczanych do sektora publicznego z 1,8% do 1,7%.

Wykres 2.1. Struktura PKB w 2001 roku

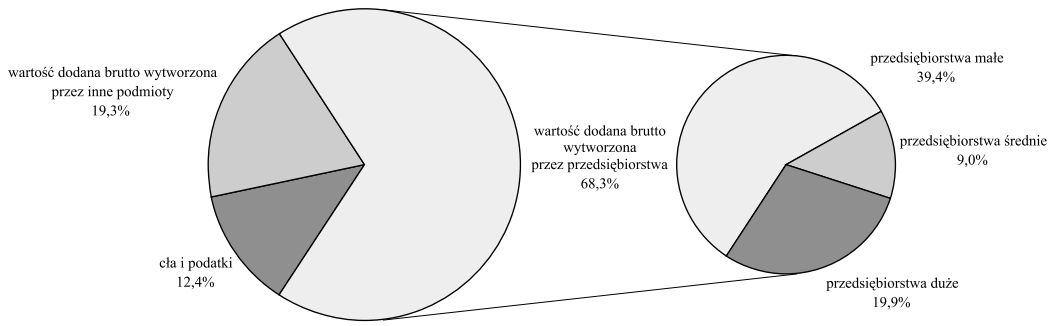

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

2.1.2. Udział MSP w tworzeniu wartości dodanej brutto

W 2000 r. przedsiębiorstwa poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem wytworzyły 79,3% ogólnej kwoty wartości dodanej brutto uzyskanej w całej gospodarce, natomiast w 2001 roku – 77,9%. Udział MSP w tworzeniu wartości dodanej brutto zmniejszył się między rokiem 2000 a 2001 z 55,5% do 55,2%, z tego udział małych przedsiębiorstw wzrósł z 44,6% do 44,9%, a średnich zmalał z 10,9% do 10,3%. Z porównania podanych wyżej wielkości wynika więc, że między rokiem 2000 a 2001 zmniejszył się także udział wartości dodanej wytworzonej przez duże przedsiębiorstwa w ogólnej kwocie wartości dodanej brutto zrealizowanej w całej gospodarce (z 23,8% do 22,7%, w tym dużych firm zaliczanych do sektora publicznego z 11,5% do 8,9%).

Przyjąwszy z kolei za 100% wartość dodaną brutto wytworzoną przez przedsiębiorstwa poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem, udział MSP w tej kwocie wyniósł w 2001 r. 70,8% i był wyższy niż rok wcześniej o 0,7 punktu procentowego. Ten wzrost udziału dokonał się dzięki wynikom przedsiębiorstw małych, które w 2001 r. wytworzyły 57,6% wartości dodanej brutto uzyskanej przez przedsiębiorstwa wobec 56,3% w roku 2000. Natomiast udział firm średnich zmniejszył się z 13,8% do 13,2%, głównie ze względu na niekorzystne wyniki firm średnich w budownictwie oraz przejście niektórych firm średnich do grupy dużych w pośrednictwie finansowym po zwiększeniu liczby zatrudnionych.

Tabela 2.2. Udział MSP w wartości dodanej brutto wytworzonej przez przedsiębiorstwa według sekcji gospodarki w latach 2000–2001 (w %)

sekcje gospodarki	2000	2001
Ogółem (bez sekcji A i B)	70,1	70,8
Przemysł	40,8	40,8
– Górnictwo i kopalnictwo	7,5	5,6
– Przetwórstwo przemysłowe	49,0	50,2
– Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	15,6	16,5
Budownictwo	82,7	87,8
Handel i naprawy	93,3	92,4
Hotele i restauracje	83,3	83,0
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	42,7	44,9
Pośrednictwo finansowe	85,8	75,0
Obsługa nieruchomości i firm; nauka	91,2	91,4
Edukacja	99,4	99,1
Ochrona zdrowia	92,4	91,2
Pozostała działalność usługowa	82,2	84,4

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Na dwanaście rozpatrywanych sekcji gospodarki, wzrost udziału MSP w wartości dodanej wytwarzanej przez przedsiębiorstwa odnotowano w 2001 r. w połowie firm. Były to sekcje: *Przetwórstwo przemysłowe* (udział MSP w 2001 r. równy 50,2%), *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* (16,5%), *Budownictwo* (87,8%), *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* (44,9%), *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* (91,4%) oraz *Pozostała działalność usługowa* (84,4%). Spośród tych dziedzin gospodarki, wzrost udziału zarówno małych jak i średnich przedsiębiorstw obserwowany był tylko w sekcjach: *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* oraz *Transport, gospodarka magazynowa i łączność.* W *Przetwórstwie przemysłowym* wzrósł jedynie udział firm średnich, natomiast w sekcjach: *Budownictwo, Obsługa nieruchomości i firm; nauka* oraz *Pozostała działalność usługowa* – tylko małych.

Udział małych firm w sekcji *Budownictwo* zwiększył się aż o 10,4 punktu procentowego (z 61,6% w 2000 r. do 72% rok później), czemu jednak towarzyszył wysoki - bo wynoszący 5,3 punktu - spadek udziału przedsiębiorstw średniej wielkości (z 21,1% do 15,8%), spowodowany przejściem niektórych firm z grupy wyższej do niższej w wyniku redukcji zatrudnienia.

Udział MSP w wytwarzaniu wartości dodanej brutto zmniejszył się między rokiem 2000 a 2001 także w sześciu sekcjach: *Górnictwo i kopalnictwo* (udział MSP w 2001 r. równy 5,6%), *Handel i naprawy* (92,4%), *Hotele i restauracje* (83%), *Pośrednictwo finansowe* (75%), *Edukacja* (99,1%) oraz *Ochrona zdrowia* (91,2%). Oprócz *Górnictwa i kopalnictwa i Pośrednictwa finansowego*, gdzie spadki udziału MSP spowodowane były przejściem niektórych rozwijających się lub łączonych firm z grupy średnich do dużych, zmniejszenie się wspomnianego udziału w pozostałych czterech wymienionych sekcjach było relatywnie niewielkie. Na osobny komentarz zasługuje tu sekcja *Handel i naprawy* gdzie mimo rozwoju sieci hipermarketów, udział małych przedsiębiorstw w wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie przedsiębiorstwa łącznie zmniejszył się między rokiem 2000 a 2001 tylko z 84,6% do 83,8%, a udział średnich z 8,7% do 8,6%. Podobne minimalne spadki udziału małych firm obserwuje się tu od kilku lat, co zdaje się przeczyć obiegowym opiniom, że wejście na polski rynek dużych zagranicznych przedsiębiorstw doprowadziło do całkowitej ruiny drobny handel krajowy.

2.1.3. Wartość dodana brutto na pracującego w sektorze prywatnym

W 2001 r. wartość dodana brutto przypadająca na pracującego w sektorze prywatnym (z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej[4]) wyniosła 57,2 tys. zł, z tego w przedsiębiorstwach małych 59 tys. zł, średnich 44,7 tys. zł i dużych 62 tys. zł. Licząc w cenach stałych, wartość dodana brutto na pracującego w całym sektorze prywatnym spadła w 2001 r. o 0,4%, w firmach małych aż o 4,3%, w średnich nieco mniej bo o 1,4% i tylko duże przedsiębiorstwa odnotowały wzrost wartości dodanej brutto na pracującego o 12,8%.

[4] Wykorzystano tu oszacowaną w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych Głównego Urzędu Statystycznego i Polskiej Akademii Nauk przeciętną liczbę pracujących w sektorze prywatnym ogółem i w podstawowych sekcjach gospodarki, uwzględniającą pracujących w tzw. szarej strefie. Wyniki tego szacunku przedstawione będą w paragrafie 2.3.3.

Tabela 2.3. Wartość dodana brutto na pracującego w przedsiębiorstwach prywatnych różnej wielkości oraz jej dynamika (ceny stałe; rok poprzedni =100%) według sekcji gospodarki w 2001 r.

sekcje gospodarki	wartość dodana brutto na pracującego w tys. zł				rok 2000 = 100% (ceny stałe)			
	przedsiębiorstwa				przedsiębiorstwa			
	ogółem	małe	średnie	duże	ogółem	małe	średnie	duże
Ogółem (bez sekcji A i B)	**57,2**	**59,0**	**44,7**	**62,0**	**99,6**	**95,7**	**98,6**	**112,8**
Przemysł	46,6	34,2	38,5	69,3	103,7	88,1	110,1	115,6
– Górnictwo i kopalnictwo	52,6	33,3	41,3	61,2	48,3	60,1	53,6	46,9
– Przetwórstwo przemysłowe	46,1	33,8	38,2	69,0	109,1	90,8	115,9	123,6
– Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	91,4	109,6	58,0	118,3	107,3	112,2	92,6	89,1
Budownictwo	51,9	54,0	41,3	55,6	93,1	101,0	76,6	79,9
Handel i naprawy	57,7	60,1	44,3	51,7	101,4	99,6	104,5	119,2
Hotele i restauracje	36,2	33,4	42,2	55,0	97,4	91,6	143,6	119,1
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	75,8	60,9	60,8	120,7	113,0	100,7	110,6	90,5
Pośrednictwo finansowe	51,0	60,7	129,0	23,4	84,9	61,2	87,6	146,2
Obsługa nieruchomości i firm; nauka	101,8	129,2	70,2	31,7	93,4	90,5	95,9	103,2
Edukacja	50,2	63,9	11,4	6,6	98,1	91,1	76,1	241,4
Ochrona zdrowia	19,6	19,5	16,1	53,3	79,3	76,9	85,5	277,1
Pozostała działalność usługowa	56,4	63,9	20,7	33,5	103,1	97,6	120,3	125,2

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Analizując różnice między wartością dodaną przypadającą na pracującego w prywatnych przedsiębiorstwach małych, średnich i dużych według sekcji gospodarki, trzeba wziąć pod uwagę szereg okoliczności. W kilku sekcjach gospodarki jak: *Górnictwo i kopalnictwo, Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz Edukacja i Ochrona zdrowia*, sektor prywatny jest jeszcze stosunkowo słaby i pozostaje w cieniu nadal potężnych jednostek sektora publicznego. Funkcjonujące tam firmy prywatne, przede wszystkim średnie i duże, znajdują się ciągle w stanie organizowania swojej działalności. Dlatego takie zdawałoby się drobne fakty jak np. prywatyzacja jednej lub kilku firm państwowych, oddanie do użytku nowego zakładu w prywatnym przedsiębiorstwie lub zmiana stanu zatrudnienia, mogą spowodować zasadniczą zmianę wielkości wskaźników dotyczących poszczególnych grup przedsiębiorstw we wspomnianych sekcjach. Uwaga ta stosuje się nie tylko do wartości dodanej brutto na pracującego, ale także innych wskaźników, w tym wskaźników dynamiki i struktury omawianych dalej w tym rozdziale.

Z kolei w takich dziedzinach gospodarki jak: *Hotele i restauracje, Obsługa nieruchomości i firm; nauka czy Pozostała działalność usługowa*, firmy małe prowadzą najczęściej zupełnie odmienny rodzaj działalności niż średnie, a tym bardziej duże. Tak np. w ostatniej z wymienionych sekcji firmy średnie i duże to z jednej strony jednostki zajmujące się oczyszczaniem miast, ale także usługami z dziedziny kultury (np. stacje radiowe i telewizyjne czy kina), podczas gdy małe firmy oferują np. usługi z dziedziny komfortu fizycznego (np. salony kosmetyczne i salony masażu czy siłownie) obok występujących niewielkich zakładów fryzjerskich, pralni i zakładów pogrzebowych. Dlatego w sekcjach omawianych obecnie mamy często do czynienia ze zjawiskiem pozornie trudnym do racjonalnego wytłumaczenia polegającym na tym, że małe firmy osiągają nieraz kilkakrotnie wyższą wartość dodaną brutto na pracującego niż przedsiębiorstwa średnie i duże (np. w *Obsłudze nieruchomości i firm; nauce* – małe ponad cztery razy większą niż duże).

Inaczej rzecz się przedstawia w tradycyjnych sekcjach gospodarki, gdzie sektor prywatny już zdecydowanie zdominował sektor publiczny. Tak np. w *Przetwórstwie przemysłowym* wartość dodana brutto na pracującego w dużych przedsiębiorstwach była w 2001 r. ponad dwukrotnie wyższa niż w małych. W dodatku różnica ta zdaje się nadal powiększać, ponieważ wartość dodana na pracującego w dużej firmie zwiększyła się we wspomnianym roku o prawie 24% (ceny stałe), podczas gdy w małych przedsiębiorstwach zmniejszyła się o ponad 9% (w średnich wzrosła o prawie 16%). Szybki wzrost wartości dodanej brutto na pracującego w dużych prywatnych firmach przemysłowych tłumaczyć można, z jednej strony, trwającą tam od kilku lat redukcją zatrudnienia związaną z wprowadzaniem bardziej wydajnej technologii, a z drugiej strony – zwiększeniem odpisów amortyzacyjnych, które są efektem poważnego wzrostu nakładów inwestycyjnych przeznaczonych na powiększenie zasobu środków trwałych, jaki miał miejsce w przeszłości.

W *Budownictwie* wartość dodana brutto na pracującego w małych i dużych firmach była w 2001 r. bardzo zbliżona do siebie, a w średnich znacznie niższa niż w obu tych grupach łącznie. Jest to jednak efektem pogłębiającego się od 1999 r. kryzysu w budownictwie spowodowanego zmniejszaniem nakładów inwestycyjnych, w tym szczególnie nakładów przedsiębiorstw zagranicznych. Skutki tego kryzysu odczuwają najsilniej firmy średniej wielkości, wśród których wartość dodana brutto na pracującego zmniejszyła się w 2001 r. o ponad 23%, ale także firmy duże, gdzie wartość dodana zmniejszyła się o ponad 20%. Pozornie najlepsza sytuacja występowała w grupie firm małych, gdzie wartość dodana brutto na pracującego utrzymała się w 2001 r. na poziomie roku poprzedniego. Jednakże redukcja zamówień na prace budowlane doprowadziła w 2001 r. do poważnego spadku liczby małych przedsiębiorstw budowlanych i zmniejszenia się liczby pracujących na pełnych etatach, w odróżnieniu od liczby pracowników zatrudnianych sezonowo.

W sekcji *Handel i naprawy* wartość dodana brutto na pracującego w małych przedsiębiorstwach była w 2001 r. nadal wyższa niż w średnich i dużych. Jednakże różnice te będą najprawdopodobniej stopniowo zanikać. Szereg dużych firm handlowych pozostających nadal w stadium rozwoju nie osiągnęła bowiem jeszcze planowanego docelowego poziomu obrotów. Świadczy o tym m.in. fakt, że wartość dodana brutto na pracującego w dużych prywatnych firmach handlowych zwiększała się w 1999 r. skokowo (o ponad 24%), by w roku następnym nieznacznie spaść, a następnie wzrosnąć ponownie w 2001 r. o ponad 19%. Powodem takich zmian jest wchodzenie na polski rynek nowych dużych zagranicznych firm handlowych, które w momencie wejścia zaniżały poziom wartości dodanej na pracującego całej grupy dużych firm a następnie – dochodząc do planowanego poziomu obrotów - podwyższały tą wartość w kolejnych latach. Wartość brutto na pracującego w małych prywatnych firmach handlowych utrzymała się w 2001 r. na poziomie z roku poprzedniego. Okupione to zostało zmniejszeniem zarówno liczby małych placówek handlowych, jak i spadkiem liczby pracujących w handlu, nie tak dużym jednak jak w przypadku budownictwa.

Wreszcie w *Transporcie, gospodarce magazynowej i łączności*, wartość dodana brutto na pracującego w firmach dużych, mimo spadku w 2001 r. o prawie 10%, była nadal dwukrotnie wyższa niż w przedsiębiorstwach małych i średnich. Nierównomierne tempo zmian wartości dodanej na pracującego w prywatnych firmach różnej wielkości wynika tu także po części z faktu, że prowadzą one odmienną działalność gospodarczą. Szybki wzrost wspomnianej wartości w firmach średnich jest najprawdopodobniej konsekwencją dynamicznego rozwoju telefonii komórkowej. Natomiast spadek wartości dodanej brutto na pracującego w firmach dużych miał chyba raczej „statystyczny" charakter i związany był z przejściem do sektora prywatnego Telekomunikacji Polskiej S.A., która rok wcześniej zaliczana była jeszcze do sektora publicznego. Co się zaś tyczy małych firm, to utrzymanie wartości dodanej na poziomie z roku poprzedniego okupione było tu także,

jak w przypadku budownictwa i handlu, zarówno upadkiem wielu konkurujących ze sobą przedsiębiorstw, jak i redukcją zatrudnienia, o czym będzie mowa później.

2.2. Liczba przedsiębiorstw

2.2.1. Przedsiębiorstwa zarejestrowane

Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON (z pominięciem rolnictwa i leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa oraz administracji publicznej) wynosiła na koniec 2001 r. 3 348 124. Z tej liczby 105 077 podmiotów zaliczanych było do sektora publicznego, a 3 243 047 do prywatnego. Liczba podmiotów zarejestrowanych według stanu na dzień 31 grudnia 2001 r. była wyższa niż na koniec 2000 r. o 5,9%, z tego w sektorze publicznym o 13,5%, a w prywatnym o 5,8%.

W 2001 r. zarejestrowano 359 057 nowych podmiotów, z czego 18 280 zaliczało się do sektora publicznego, a 340 777 do prywatnego. Liczba nowych podmiotów sektora publicznego zarejestrowanych w 2001 r. była wyższa niż rok wcześniej o 19,6%. Natomiast liczba prywatnych nowych podmiotów przekraczała w 2001 r. odpowiednią wielkość z roku 2000 tylko o 1,3%.

Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON według stanu na koniec roku rosła systematycznie począwszy od 1996 r. Tempo wzrostu liczby podmiotów zarejestrowanych ogółem było szczególnie wysokie w 1996 r. (13,8%), kiedy to liczba nowych zarejestrowanych podmiotów miała rekordową wielkość przekraczającą 620 tys. (o około 2/3 wyższą niż w 1995 r.). W latach 1997–1998 liczba nowych rejestrowanych podmiotów spadła do około 480 tys. (o 23%), a tempo wzrostu liczby zarejestrowanych podmiotów ogółem według stanu na koniec lat 1997 i 1998 obniżyło się w porównaniu z rokiem 1996 (odpowiednio do 7,4% i 9,2%). W 1999 r. liczba nowych zarejestrowanych podmiotów spadła w porównaniu z rokiem 1998 aż o 18,6%, do wielkości około 391 tys. Kolejny spadek liczby nowych zarejestrowanych podmiotów o około 10% obserwowany był w 2000 r., natomiast w 2001 r. liczba nowych zarejestrowanych podmiotów kształtowała się na poziomie zbliżonym do roku poprzedniego (około 359 tys. wobec około 351 tys. w roku 2000). W wyniku tej tendencji, tempo wzrostu liczby podmiotów zarejestrowanych według stanu na koniec roku spadło z 9,2% w roku 1998 do 7,6% rok później, a następnie do wielkości odpowiednio 5,5% oraz 5,9% w latach 2000–2001.

Tabela 2.4. Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON według stanu na koniec roku oraz podmioty nowe rejestrowane w latach 1999–2001

wyszczególnienie	w liczbach bezwzględnych			rok poprzedni = 100%	
	1999	2000	2001	2000	2001
Podmioty zarejestrowane według stanu na koniec roku	**2 998 456**	**3 162 546**	**3 348 124**	**105,5**	**105,9**
sektor publiczny	83 966	92 596	105 077	110,3	113,5
sektor prywatny	2 914 490	3 069 950	3 243 047	105,3	105,6
Podmioty nowe	**390 923**	**351 546**	**359 057**	**89,9**	**102,1**
sektor publiczny	16 415	15 290	18 280	93,1	119,6
sektor prywatny	374 508	336 256	340 777	89,3	101,3

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Wskaźnik dynamiki liczby nowych podmiotów zarejestrowanych w kolejnych latach traktuje się często jako swojego rodzaju „barometr" charakteryzujący stan koniunktury gospodarczej. W tym kontekście optymistycznie może być postrzegany fakt, że liczba nowych podmiotów zarejestrowanych w 2001 r. wzrosła po raz pierwszy od roku 1998. Z drugiej jednak strony należy wziąć pod uwagę, iż wzrost ten był stosunkowo niewielki (ogółem o 2,1%, w tym sektor prywatny o 1,3%), a ponadto, w okresie szczególnie wysokiego tempa wzrostu PKB, liczba nowych zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przekraczała bardzo istotnie liczbę podmiotów nowych zarejestrowanych w 2001 r. (w 1996 r. była ona wyższa o ponad 73% niż w 2001 r., a w latach 1997–1998 wyższa o ponad 1/3).

Liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON wzrosła z około 172 tys. w roku 1999 do prawie 195 tys. rok później i niemal 233 tys. w roku 2001. Jednakże liczba podmiotów wykreślonych z rejestru nie jest tożsama z liczbą podmiotów, które rzeczywiście zakończyły działalność gospodarczą we wspomnianych latach. Znaczna część podmiotów (dotyczy to głównie tzw. zakładów osób fizycznych oraz spółek cywilnych) po zakończeniu lub zawieszeniu działalności nie zgłosiła tego faktu do GUS, a jeszcze inne nie rozpoczęły działalności po zarejestrowaniu. Figurują one w rejestrze REGON jako jednostki nadal funkcjonujące, co całkowicie wypacza faktyczny obraz tendencji występujących w polskiej gospodarce. O wiele bardziej obiektywne wnioski można otrzymać rozpatrując zmiany liczby tzw. przedsiębiorstw aktywnych, czyli jednostek faktycznie funkcjonujących w gospodarce z pominięciem zlikwidowanych oraz tych, które zawiesiły działalność lub jej nie rozpoczęły po zarejestrowaniu w systemie REGON.

2.2.2. Przedsiębiorstwa aktywne

Na koniec 2001 r. liczba przedsiębiorstw aktywnych[5] (oprócz rolnictwa i leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa oraz administracji publicznej) wynosiła 1 657 630. Oznacza to spadek w stosunku do końca grudnia 1999 r. o 161 570 jednostek i o 108 443 jednostki w stosunku do stanu na koniec 2000 r. Rok 1999 był jak dotychczas ostatnim, kiedy to liczba przedsiębiorstw aktywnych wzrosła[6].

Z wymienionej powyżej ogólnej liczby przedsiębiorstw aktywnych tylko 3 965 zaliczało się do sektora publicznego (z tego 1 404 przedsiębiorstw małych, 1 795 średnich i 766 dużych). Liczba przedsiębiorstw sektora publicznego zmalała w 2001 r. o 282, w tym liczba średnich o 169, a dużych o 118. Liczba małych firm sektora publicznego wzrosła o 5 w wyniku przejścia do tej grupy niektórych uprzednio większych przedsiębiorstw, które zredukowały w 2001 r. swój stan zatrudnienia.

Liczba aktywnych przedsiębiorstw prywatnych wyniosła na koniec 2001 r. 1 653 665 z czego 1 639 999 małych, 11 624 średnie i 2 042 duże. W porównaniu z końcem 2000 r. liczba firm małych zmniejszyła się o 107 377 (zatrudniających do 9 osób nawet silniej, gdyż o 107 801), liczba średnich spadła o 639 a dużych o 145.

---

[5] Liczbę przedsiębiorstw aktywnych oszacowano na podstawie liczby jednostek przysyłających do GUS tzw. ankietę strukturalną. W odniesieniu do małych jednostek o liczbie pracujących do 9 osób, które sprawozdań nie przysyłają, szacunek liczby przedsiębiorstw aktywnych oparty został na wynikach badań GUS przeprowadzonych metodą reprezentacyjną.

[6] W 1999 r. liczba przedsiębiorstw aktywnych zwiększyła się o ponad 35 tys., a w 1997 r. aż o prawie 142,5 tys.

Tabela 2.5. Przedsiębiorstwa aktywne (oprócz rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa oraz administracji publicznej) w 2001 roku według wielkości

Klasa przedsiębiorstw	Liczba przedsiębiorstw	Udział (w %)
małe (0-49 zatrudnionych)	1 641 403	99,02
średnie (50-249 zatrudnionych)	13 419	0,81
RAZEM MSP	1 654 822	99,83
duże (ponad 249 zatrudnionych)	2 808	0,17
OGÓŁEM	1 657 630	100,00

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Niemal proporcjonalny spadek liczby przedsiębiorstw we wszystkich klasach według wielkości spowodował, że struktura zbioru przedsiębiorstw była identyczna, jak w 2000 r. W 2001 r., liczba małych przedsiębiorstw stanowiła 99,02% ogólnej liczby przedsiębiorstw aktywnych, liczba średnich firm 0,81%, a dużych 0,17%.

Ze względu na wzrost w 2001 r. liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON i spadek liczby firm aktywnych, relacja liczby prywatnych przedsiębiorstw aktywnych do zarejestrowanych[7], wyrażająca stopień aktualności rejestru REGON, zmniejszyła się bardzo poważnie, z 59,5% w 2000 r. do 53,1% na koniec roku 2001. Tak więc niemal połowa przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON na koniec 2001 r. (dotyczy to głównie małych zakładów osób fizycznych) nie prowadziła faktycznie działalności gospodarczej.

W 2001 r. kontynuowana była tendencja polegająca na zwiększaniu się udziałów małych i średnich firm funkcjonujących w sekcjach świadczących szeroko pojęte usługi kosztem udziałów MSP prowadzących działalność w tradycyjnych dziedzinach gospodarki, z wyjątkiem „tradycyjnej" sekcji *Handel i naprawy*, utrzymującej swój udział w ogólnej liczbie MSP na poziomie ok. 37% zarówno w 2000, jak i 2001 r. Udział przemysłowych MSP zmniejszył się z 12,5% do 12,2%, MSP funkcjonujących w budownictwie jeszcze bardziej (z 11,6% do 10,5%), a prowadzących działalność z dziedziny transportu i łączności z 9% do 8,4%. Na drugim biegunie znajdowały się sekcje usługowe takie jak *Obsługa nieruchomości i firm; nauka*, gdzie udział MSP w ogólnej ich liczbie wzrósł z 13,4% do 14,9%, *Pośrednictwo finansowe* (wzrost udziału z 3% do 3,3%) czy *Ochrona zdrowia* (wzrost z 4,8% do 5,5%). Jedyną sekcją usługową, gdzie udział liczby małych i średnich firm w ogólnej liczbie MSP poważnie zmalał była *Pozostała działalność usługowa* (spadek udziału z 4% do 3,5%).

2.2.3. Dynamika zmian liczby przedsiębiorstw aktywnych

Począwszy od 1996 r. liczba przedsiębiorstw aktywnych ogółem i przedsiębiorstw małych[8] rosła nieprzerwanie aż do roku 1999. W latach 1996–1997 tempo tego wzrostu było bardzo wysokie i wynosiło około 18%. W roku 1998 wspomniane tempo obniżyło się o połowę do 9%, by w roku

[7] Przy obliczaniu tej relacji nie brano pod uwagę prywatnych podmiotów zarejestrowanych w REGON nie będących przedsiębiorstwami zgodnie z definicją podaną na początku tego rozdziału (np.: organizacji społecznych, zawodowych i wyznaniowych czy fundacji).

[8] Udział przedsiębiorstw małych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw aktywnych wynosi około 99% i dlatego tempo wzrostu liczby firm małych i liczby firm ogółem są w praktyce jednakowe.

następnym spaść do 2%. W roku 2000 liczba firm aktywnych ogółem i małych zmniejszyła się po raz pierwszy od początku okresu transformacji. Tempo tego spadku wyniosło 2,9%, a w 2001 r. zwiększyło się ponad dwukrotnie do wielkości 6,1%.

Wykres 2.2. Dynamika liczby przedsiębiorstw aktywnych w latach 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

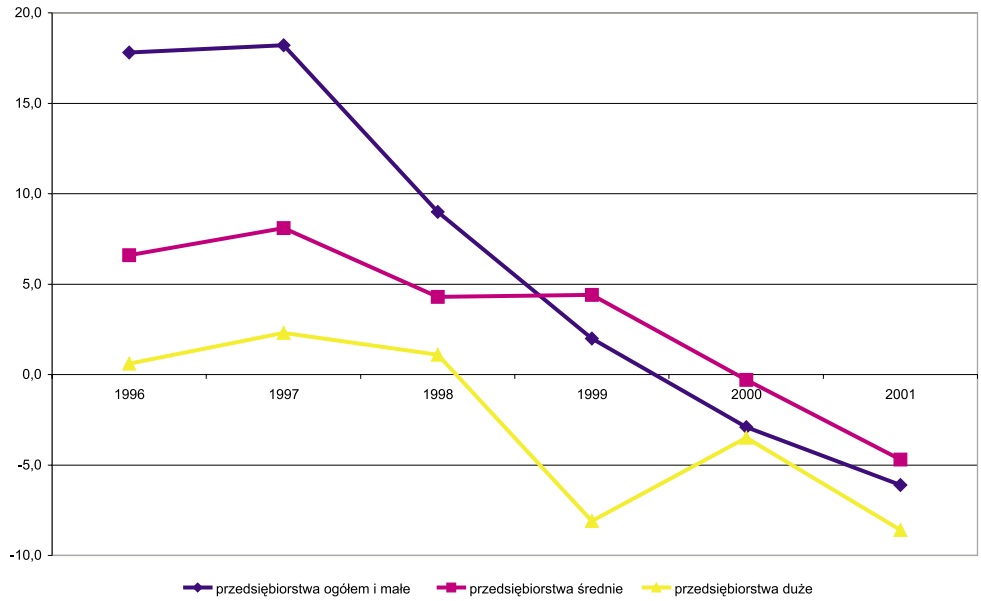

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

W 2001 r. zmniejszyła się po raz pierwszy liczba aktywnych przedsiębiorstw średniej wielkości (o 5,7%). W 1996 r. wzrosła ona o 6,6% a rok później nawet o 8,1%, po czym w latach 1998–1999 zwiększała się już w nieco niższym tempie wynoszącym ponad 4%. W 2000 r. liczba średnich firm utrzymała się praktycznie na poziomie z roku poprzedniego.

Natomiast liczba firm dużych wzrastała stosunkowo nieznacznie jedynie w latach 1997–1998 (odpowiednio o 2,3% i 1,1%). W 1999 r. zmniejszyła się ona bardzo istotnie, bo o ponad 8%, co było związane m.in. z wygasaniem terminów ważności umów z zagranicznymi inwestorami zawieranych w momencie prywatyzacji, na mocy których zobowiązywali się oni do utrzymania dotychczasowej wielkości zatrudnienia przez pewien okres po przejęciu firmy na własność. W 2000 r. liczba aktywnych firm dużych zmniejszyła się stosunkowo niewiele, gdyż tylko o 3,5%, po czym w roku 2001 spadła znów bardzo wyraźnie, aż o 8,6%.

Spośród wszystkich badanych sekcji gospodarki w 2001 r. najsilniej, bo aż o 17,6%, zmniejszyła się liczba aktywnych przedsiębiorstw w *Pozostałej działalności usługowej, komunalnej społecznej i indywidualnej* - spadek dotyczył wszystkich grup przedsiębiorstw według wielkości (małe o 17,7%, średnie o 7,9% i duże o 17,9%). Skupia ona m.in. jednostki prowadzące działalność w dziedzinie kultury i rozrywki oraz sportu i rekreacji, a także zakłady świadczące usługi fryzjerskie i kosmetyczne oraz inne, mające na celu zapewnienie komfortu fizycznego (łaźnie, sauny, salony masażu itp.). W warunkach niskiego tempa wzrostu dochodów ludności oraz postępującego rozwarstwienia dochodów, potrzeby tego typu schodzą z reguły na dalszy plan i dlatego liczba firm funkcjonujących w tej sekcji zmniejszała się już drugi rok z rzędu (w 2000 r. o 5%).

W bardzo podobnej sytuacji, jak sekcja omówiona powyżej znajdowało się *Budownictwo*. Liczba przedsiębiorstw aktywnych zmniejszyła się w 2000 r. o 4,3% a w 2001 r. o dalsze 14,9%, z tego liczba małych firm również o 14,9%, średnich o 14,5% (czyli rekordowo w porównaniu z innymi sekcjami gospodarki) i dużych również rekordowo bo o 18,4%. Związane jest to głównie ze zmniejszaniem wielkości nakładów inwestycyjnych. Zastój w budownictwie oraz niski wzrost dochodów ludności ograniczał także zapotrzebowanie na różnego rodzaju przewozy towarowe i osobowe, a stąd rok 2001 był już trzecim z kolei, kiedy zaobserwowano spadek liczby przedsiębiorstw aktywnych w sekcji *Transport, gospodarka magazynowa i łączność*. W 2001 r. liczba przedsiębiorstw w tej sekcji zmniejszyła się o 11,7% (liczba małych o 11,7%, średnich o 8,4% a dużych wzrosła o 5,7%). W całym okresie 1999 - 2001 liczba firm aktywnych zmalała w transporcie aż o ponad 21%.

W równie złej kondycji zdaje się być podstawowa sekcja przemysłu, a mianowicie *Przetwórstwo przemysłowe*, gdzie liczba przedsiębiorstw aktywnych spadła w 2000 r. o prawie 10%, a rok później o dalsze 8,6%. Małe firmy z tej sekcji, których liczba spadła w 2001 r. o 8,7%, nie mogą najwyraźniej osiągnąć odpowiedniej dynamiki rozwoju po szoku, jakim był kryzys rosyjski w 1998 r. i drastyczne zmniejszenie się sprzedaży na rynki wschodnie. Natomiast średnie i duże firmy w tej sekcji realizują politykę rozwoju poprzez koncentrację produkcji i wzrost wydajności pracy w wyniku spadku zatrudnienia. Liczba średnich firm z sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* spadła bowiem w 2001 r. po raz pierwszy od początku transformacji (o 4,4%). Liczba dużych przedsiębiorstw zmniejszała się systematycznie w całym okresie transformacji, jednak spadek ten nie był wcześniej aż taki wysoki (w latach 1998–2000 o około 5%, w 2001 r. o około 11%).

W porównaniu z innymi sekcjami wymienionymi powyżej, spadek liczby przedsiębiorstw aktywnych, a zarazem firm małych w sekcji *Handel i naprawy* wynoszący w 2001 r. 6% nie był aż tak wysoki, zwłaszcza gdy rozpatrujemy go w kontekście rywalizacji między wchodzącymi na polski rynek dużymi zagranicznymi przedsiębiorstwami zajmującymi się handlem detalicznym a krajowymi drobnymi kupcami. Podchodząc do kwestii konkurencji w handlu tylko od tej strony nie zwraca się jednak często uwagi na to, że może bardziej niż z drobnymi detalistami, duże firmy zagraniczne rywalizują z istniejącymi już od dawna na naszym rynku krajowymi średnimi i dużymi przedsiębiorstwami handlowymi. W roku 2001 liczba średnich przedsiębiorstw w sekcji handel i naprawy zmniejszyła się o 7,8%, a więc silniej niż małych przedsiębiorstw handlowych, a liczba dużych spadła o 6,2% silniej niż firm małych.

W 2001 r. liczba przedsiębiorstw aktywnych zwiększyła się tylko w czterech, na dwanaście badanych, sekcjach gospodarki. Były to: *Górnictwo i kopalnictwo* oraz *Ochrona zdrowia* (wzrost liczby przedsiębiorstw w obu sekcjach o 6,8%), *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* (wzrost o 4,4%) oraz *Pośrednictwo finansowe* (o 3,4%). Wzrost liczby firm w *Ochronie zdrowia* jest przejawem trwającego od długiego czasu rozwoju sektora prywatnej płatnej opieki medycznej. Podobnie można oceniać tendencje wzrostu liczby jednostek w sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka*. Z jednej strony jest on wynikiem postępującej profesjonalizacji zarządzania polskimi przedsiębiorstwami (usługi informatyczne, doradztwo w różnych dziedzinach techniki), lecz z drugiej wynika także z nasilających się zjawisk patologicznych. Dla przykładu nieuczciwość przy zawieraniu i realizacji kontraktów powoduje wzrost zapotrzebowania na usługi adwokackie, postępująca biurokratyzacja i nadmierna komplikacja przepisów prawnych, w tym podatkowych, wymusza popyt na doradztwo prawne i podatkowe, a mnożące się przypadki zaboru mienia – na usługi firm ochroniarskich.

2.3. Pracujący w sektorze MSP

2.3.1. Liczba pracujących w MSP na koniec 2001 roku

Według stanu na 31 grudnia 2001 r., w gospodarce (oprócz rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa) pracowało ok. 10 344,7 tys. osób[9], w tym prawie 6 943,3 tys. (67,1%) w podmiotach zatrudniających do 249 pracowników. Część tych podmiotów to tzw. jednostki budżetowe zgrupowane najliczniej w trzech sekcjach gospodarki: administracji publicznej, edukacji oraz ochronie zdrowia, czyli w tzw. sektorze z przewagą usług nierynkowych. We wspomnianych trzech sekcjach pracowało w 2001 r. prawie 2 302,7 tys. osób, co stanowiło 21,4% wszystkich pracujących w gospodarce, lecz w tym tylko około 180,5 tys. w przedsiębiorstwach prywatnych i 174,1 tys. w prywatnych MSP. Pracujący w prywatnych firmach sektora z przewagą usług nierynkowych stanowili jedynie 2,2% ogółu pracowników przedsiębiorstw prywatnych w gospodarce i 3,3% pracujących w prywatnych MSP.

Tabela 2.6. Pracujący według stanu na koniec roku 2001

wyszczególnienie	podmioty gospodarcze			
	ogółem	małe	średnie	duże
	w tysiącach osób			
ogółem	10 344,7	4 593,7	2 349,6	3 401,4
sektor publiczny	3 647,5	692,6	1 042,3	1 912,6
sektor prywatny	6 697,2	3 901,1	1 307,3	1 488,8
sektor rynkowy ogółem	8 042,1	3 900,0	1 581,1	2 561,0
sektor publiczny	1 525,4	147,2	299,6	1 078,6
sektor prywatny	6 516,7	3 752,8	1 281,5	1 482,4
sektor rynkowy ogółem = 100%				
sektor rynkowy ogółem	100,0	48,5	19,7	31,8
sektor publiczny	19,0	1,8	3,8	13,4
sektor prywatny	81,0	46,7	15,9	18,4

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

W sektorze rynkowym[10], pracowało na koniec 2001 r. ok. 8 042,1 tys. osób, z tego prawie 3 900 tys. (48,5%) w przedsiębiorstwach małych, ok. 1 581,1 tys. (19,7%) w przedsiębiorstwach średniej wielkości i 2 561 tys. (31,8%) w firmach dużych. Rok 2001 był już czwartym z kolei rokiem spadku liczby pracujących w sektorze rynkowym. Między końcem lat 2000 i 2001 wspomniana liczba zmniejszyła się o ponad 431 tys. osób, a więc silniej niż między końcem lat 1999, a 2000, kiedy to spadła o ok. 346 tys. Liczba pracujących w małych przedsiębiorstwach zmniejszyła się w latach 2000–2001 o nieco poniżej 83 tys. osób, czyli mniej niż między końcem lat 1999 i 2000 (spadek o ok. 120 tys.). Jednakże jedną z przyczyn tego stosunkowo umiarkowanego spadku

[9] Dane o pracujących dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód, bez względu na miejsce i czas trwania pracy. Do pracujących zalicza się osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek oraz osoby wykonujące pracę nakładczą.

[10] Sektor rynkowy tworzą sekcje: górnictwo i kopalnictwo, przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, budownictwo, handel i naprawy, hotele i restauracje, transport, gospodarka magazynowa i łączność, pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm; nauka oraz pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna.

w 2001 r. było masowe przechodzenie firm z grupy średnich do małych po zmniejszeniu zatrudnienia do poziomu poniżej 50 osób. Dlatego między końcem lat 1999 i 2000 liczba pracujących w firmach średnich zaliczanych do sektora rynkowego zmniejszyła się tylko o 7 tys. osób, podczas gdy między końcem lat 2000 i 2001, aż o ponad 101 tys. osób. Również liczba pracujących w dużych przedsiębiorstwach spadła między końcem lat 2000 i 2001 silniej niż między końcem lat poprzedzających rok 2001 (219 tys. w latach 1999 i 2000 oraz 247 tys. osób w okresie 2000–2001).

W przedsiębiorstwach prywatnych znalazło w 2001 r. zatrudnienie 81% pracowników sektora rynkowego (w 1999 r. 77% a rok później 79%), a 62,6% pracowało w prywatnych MSP (w latach 1999–2000 odpowiednio 59,8% oraz 61,3%).

Spośród dziesięciu sekcji gospodarki wchodzących w skład sektora rynkowego, minimalny spadek udziału pracujących w MSP między końcem roku 2000 i 2001 obserwowany był tylko w sekcji *Handel i naprawy* (z 89,1% do 88,8%). W pozostałych dziewięciu sekcjach udział pracujących w MSP wzrósł. Jednakże w przeważającej liczbie sekcji nie dokonało się to dzięki szczególnej prężności sektora MSP w 2001 r., lecz raczej jako efekt złej kondycji przedsiębiorstw dużych lub ich specyficznej strategii rozwoju polegającej na zastępowaniu pracy ludzkiej bardziej wydajną techniką. Ta pierwsza przyczyna była istotna w przypadku dużych firm budowlanych, które zmniejszały zatrudnienie ze względu na kurczące się zapotrzebowanie na produkcję budowlano-montażową. W rezultacie udział MSP w ogólnej liczbie pracujących w budownictwie zwiększył się między końcem 2000 a 2001 r. z 82,7% do 84,9%. Sytuacja podobna do budownictwa wystąpiła najprawdopodobniej także w pozostałej działalności usługowej, gdzie MSP zwiększyły swój udział w liczbie pracujących z 83,4% na koniec roku 2000 do 86,2% na koniec roku następnego. Natomiast w *Przetwórstwie przemysłowym* spadek zatrudnienia w dużych przedsiębiorstwach dokonał się raczej w wyniku świadomych działań mających na celu wzrost wydajności pracy. Udział pracujących w MSP zaliczanych do *Przetwórstwa przemysłowego* zwiększył się w latach 2000 - 2001 z 59,4% do 62%. Z kolei w *Pośrednictwie finansowym* wzrost udziału MSP (z 30,8% do 34,3%) był z jednej strony prawdopodobnie efektem racjonalizacji zatrudnienia w dużych przedsiębiorstwach, ale także rozwojem filii banków zagranicznych mających swoje przedstawicielstwa w Polsce, które – przynajmniej w początkowym okresie działalności – zatrudniają stosunkowo niewielu pracowników.

Wykres 2.3. Struktura pracujących w sektorze MSP wg. stanu na koniec 2001 roku (w %)

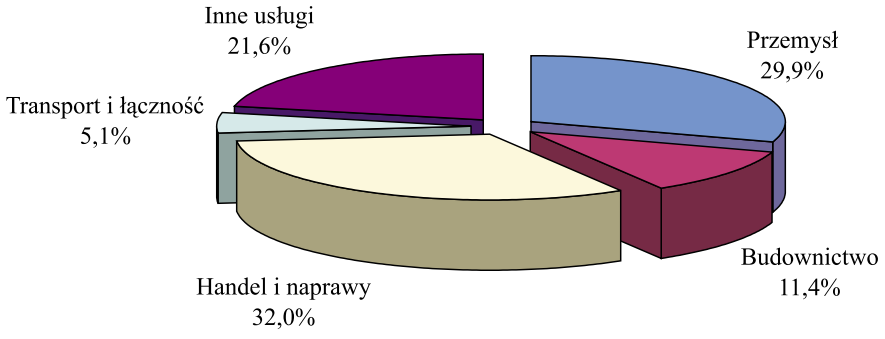

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Struktura pracujących w MSP według sekcji gospodarki zaliczanych do sektora rynkowego zmieniła się w 2001 r. stosunkowo niewiele w porównaniu z końcem 2000 r. Najpoważniejsza zmiana to wzrost udziału pracujących z sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* z 10,7% do 11,5%. W pozostałych sekcjach udziały pracujących w MSP w ogólnej liczbie pracowników sektora MSP zaliczanych do sektora rynkowego zmieniły się między końcem lat 2000 i 2001 o nie więcej niż 0,5 punktu procentowego w górę lub w dół. Na koniec roku 2001 największy udział pracujących w całym sektorze MSP odnotowały małe i średnie firmy zaliczane do sekcji *Handel i naprawy* (32%), a następnie: *Przetwórstwo przemysłowe* (28,3%), *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* (wspomniane wcześniej 11,5%), *Budownictwo* (11,4%), *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* (5,1%), *Pozostała działalność usługowa* (4,9%), *Hotele i restauracje* (3,4%), *Pośrednictwo finansowe* (1,8%), *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* (1,3%) oraz *Górnictwo i kopalnictwo* (0,3%).

2.3.2. Tempo zmian liczby pracujących w 2001 roku

Liczba pracujących w sektorze z przewagą usług nierynkowych, po niewielkim wzroście w latach 1996 i 1997 odpowiednio o około 2% i 3%, utrzymywała się w okresie 1998–2001 praktycznie na niezmienionym poziomie. Inaczej było w sektorze rynkowym, gdzie po podobnym wzroście o około 2% i 3% w latach 1996 – 1997 liczba pracujących zaczęła systematycznie maleć i to w coraz bardziej wzrastającym tempie. W 1998 r. tempo tego spadku było jeszcze nieznaczne (0,4%), lecz w roku następnym osiągnęło już wielkość 2,1%, a w latach 2000–2001 odpowiednio 3,9% oraz 5,1%. Do roku 1999 pracowników zwalnianych w dużych przedsiębiorstwach, gdzie zatrudnienie zmniejszało się systematycznie od początku okresu transformacji, przejmowały częściowo firmy małe i średnie. Sytuacja zmieniła się zdecydowanie na niekorzyść w roku 1999, od którego począwszy również przedsiębiorstwa małe, a od 2000 r. także średnie, zaczęły wykazywać spadki liczby pracujących (małe w 2000 r. – spadek o 2,9% a w 2001 r. o 2,1%, średnie – odpowiednio o 0,4% oraz o 6%).

Z niewielkimi wyjątkami, kolejność sekcji pod względem malejącego tempa spadku liczby pracujących w 2001 r. była niemal identyczna, jak w przypadku liczby przedsiębiorstw aktywnych. Tak jak pod względem liczby przedsiębiorstw aktywnych, największy spadek liczby pracujących według stanu na koniec 2001 r. bo aż o 13,6% (w tym małe o 12,5% i średnie o 6,9%) odnotowano w sekcji *Pozostała działalność usługowa*, a następnie w sekcjach: *Budownictwo* (o 9,4%, małe i średnie odpowiednio o 2,1% i 17,3%) oraz *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* (o 8,1%, małe o 6,1%, średnie o 5,2%). Silnie – o 5,1% – zmniejszyła się liczba pracujących w *Górnictwie i kopalnictwie*, co jednak nie pozostaje w sprzeczności z wykazywanym poprzednio zwiększeniem się liczby przedsiębiorstw w tej sekcji, ponieważ wspomniany spadek zatrudnienia dotyczył głównie sektora publicznego i był związany z realizacją rządowego programu redukcji wydobycia węgla kamiennego. Znacznie, o 6%, zmniejszyła się liczba pracujących w *Przetwórstwie przemysłowym*, przy czym wspomniany spadek obserwowany był tylko w grupie firm dużych i średnich (spadek odpowiednio o 12% i 4,4%), a nie dotknął małych przedsiębiorstw (wzrost o 0,1%). Natomiast w sekcji *Handel i naprawy*, gdzie tempo spadku liczby pracujących wynoszące 4,5% było również relatywnie wysokie, zatrudnienie uległo redukcji najbardziej w przedsiębiorstwach małych (o 4,4%) i średnich (o 6,3%), natomiast spadek zatrudnienia w firmach dużych był znacznie niższy (o 2,8%).

Wzrost liczby pracujących na koniec 2001 r. obserwowany był tylko w trzech sekcjach: *Administracji publicznej* (o 10,4%), *Obsłudze nieruchomości i firm; nauce* (o 3,6% w tym

w firmach małych wzrost o 7,3% a w średnich spadek o 3,7%) oraz *Pośrednictwie finansowym* (o 1,1% w tym w firmach małych wzrost o 13,3% a w średnich wzrost o 10,6%). Charakterystyczne, że spośród trzech sekcji zaliczanych do tzw. sektora z przewagą usług nierynkowych wzrost zatrudnienia wystąpił tylko w *Administracji publicznej* natomiast w *Edukacji i Ochronie zdrowia* miał miejsce spadek liczby pracujących (odpowiednio o 1,7% oraz 4,4%). Tak więc ustabilizowanie się liczby pracujących w sektorze z przewagą usług nierynkowych na stałym poziomie od kilku lat, o czym była już mowa wcześniej, dokonało się głównie dzięki wzrostowi zatrudnienia w administracji państwowej i samorządowej przy jednoczesnym spadku w oświacie i opiece medycznej.

Analizując tempa spadku i wzrostu liczby pracujących w poszczególnych sekcjach gospodarki w 2001 r., można zaobserwować dość charakterystyczne zjawisko. Mianowicie we wszystkich sekcjach, oprócz *Górnictwa i kopalnictwa*, tempo spadku liczby małych przedsiębiorstw aktywnych było wyższe niż tempo spadku liczby pracujących w tych firmach. W nielicznych sekcjach gdzie wystąpił wzrost liczby przedsiębiorstw aktywnych, tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw było niższe niż liczby pracujących. Tak więc liczba pracujących w przeliczeniu na jedno małe przedsiębiorstwo wzrosła w 2001 r. Zjawisko to można do pewnego stopnia wytłumaczyć faktem, iż część firm średnich zredukowała liczbę zatrudnionych do poziomu poniżej 50 osób i przeszła do grupy firm małych (podobnie część dużych przeszła do grupy średnich po zmniejszeniu zatrudnienia poniżej 250 osób). Tak więc frakcja przedsiębiorstw relatywnie większych (o liczbie zatrudnionych tylko nieco poniżej 50 osób) w grupie firm małych była w 2001 r. bardziej liczna niż w latach poprzednich, co spowodowało wzrost zatrudnienia przypadającego na statystyczne małe przedsiębiorstwo. Nie jest to chyba jednak jedyna przyczyna wzrostu wspomnianej przeciętnej. Również w grupie firm najmniejszych do 9 zatrudnionych, należących do większości sekcji gospodarki, obserwuje się wzrost liczby zatrudnionych w przeliczeniu na przedsiębiorstwo. Wydaje się więc, że w okresie gorszej koniunktury gospodarczej dokonują się w naszej gospodarce określone przemiany jakościowe. Liczba małych firm wprawdzie zmniejsza się, lecz te, które funkcjonują nadal, stają się większe i silniejsze. Tendencję tą trzeba ocenić pozytywnie zwłaszcza w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i wiążącym się z tym wzrostem konkurencji na krajowym rynku.

2.3.3. Przeciętna liczba pracujących w 2001 r. Pracujący w szarej strefie gospodarki [11]

W 2001 r. pracowało przeciętnie w gospodarce (poza *Rolnictwem i leśnictwem* oraz *Rybołówstwem i rybactwem*) 10 996,5 tys. osób, z tego w małych podmiotach gospodarczych 5 255,6 tys. (czyli 47,8%), w średnich 2 351,0 tys. (21,4%) i w dużych 3 389,9 tys. osób (30,8%). Natomiast w sektorze rynkowym przeciętna liczba pracujących wynosiła 8 632,1 tys. osób, z tego w firmach małych znalazło zatrudnienie 4 507,1 tys. (52,3%), w średnich 1 608,9 tys. (18,6%), a w dużych 2 516,1 tys. osób (29,1%).

[11] Szacunki, których wyniki omówione są w punkcie 2.3.3, przeprowadzone zostały w ZBSE GUS i PAN na podstawie informacji GUS na temat przeciętnej liczby pracujących z uwzględnieniem szarej strefy i bez szarej strefy, publikowanej w *Rocznikach Statystycznych* oraz na podstawie przygotowanej przez GUS informacji dotyczącej przeciętnego zatrudnienia w przedsiębiorstwach różnej wielkości.

Tabela 2.7. Przeciętna liczba pracujących w 2001 r.

wyszczególnienie	podmioty gospodarcze			
	ogółem	małe	średnie	duże
	w tysiącach osób			
ogółem	**10 996,5**	**5 255,6**	**2 351,0**	**3 389,9**
sektor publiczny	3 692,2	703,6	1 064,3	1 924,3
sektor prywatny	7 304,3	4 552,0	1 286,7	1 465,6
sektor rynkowy ogółem	8 632,1	4 507,1	1 608,9	2 516,1
sektor publiczny	1 554,0	152,1	345,7	1 056,2
sektor prywatny	7 078,1	4 355,0	1 263,2	1 459,9
sektor rynkowy ogółem = 100%				
sektor rynkowy ogółem	**100,0**	**52,3**	**18,6**	**29,1**
sektor publiczny	18,0	1,8	4,0	12,2
sektor prywatny	82,0	50,5	14,6	16,9

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Przeciętna liczba pracujących w sektorze rynkowym zmniejszyła się w 2001 r. o 0,8%. Wartość wskaźnika dynamiki przeciętnej liczby pracujących była więc w przypadku sektora rynkowego wyższa w 2001 r. o 4,3 punktu procentowego niż wartość wskaźnika dynamiki dotyczącego liczby pracujących według stanu na koniec tego roku. Taka sytuacja, jak w roku 2001, jest zresztą sytuacją typową. W sześcioletnim okresie 1996–2001 wystąpiły tylko dwa lata, a mianowicie lata 1996 i 1999, kiedy to wartość wskaźnika dynamiki liczby pracujących według stanu na koniec roku była wyższa niż dynamika przeciętnej liczby pracujących.

Porównując dynamiki liczby pracujących według stanu na koniec roku i przeciętnej liczby pracujących w przedsiębiorstwach różnej wielkości widać wyraźnie, że różnią się one najbardziej w przypadku małych przedsiębiorstw. Liczba pracujących według stanu na koniec roku 2001 w małych przedsiębiorstwach zaliczanych do sektora rynkowego spadła w stosunku do końca roku poprzedniego o 2,1%, a przeciętna liczba pracujących wzrosła o 5,3%. W przypadku średnich przedsiębiorstw analogiczna różnica była już dalece mniejsza (liczba pracujących na koniec roku – spadek o 6%, liczba przeciętna – spadek o 2,1%), a w przypadku firm dużych – zupełnie minimalna (odpowiednio spadek o 8,8% oraz spadek o 9,6%). Zjawisko to ma oczywiście racjonalne wyjaśnienie. Szacując wielkość przeciętnego zatrudnienia bierze się pod uwagę także pracowników sezonowych zatrudnianych np. w okresie urlopowym czy w sezonie budowlanym oraz osoby pracujące na częściach etatów, dla których dane przedsiębiorstwo nie jest głównym miejscem pracy[12] (części etatów przelicza się na etaty pełne). Te różne formy doraźnego zatrudnienia są najbardziej popularne w małych przedsiębiorstwach i dlatego właśnie tam dynamika liczby pracujących według stanu na koniec roku i przeciętnej liczby pracujących różnią się od siebie najbardziej.

Różnicę między wspomnianymi wyżej wartościami dwóch wskaźników dynamiki, charakteryzującymi w nieco odmienny sposób sytuację na rynku pracy, trzeba interpretować w ten

[12] W przypadku liczby pracujących według stanu na koniec roku uwzględnia się niepełnozatrudnionych jedynie wtedy, gdy określone miejsce pracy jest ich podstawowym źródłem zarobkowania. Liczba pracowników wg stanu na koniec roku wyrażona jest w osobach fizycznych, a więc niepełnego wymiaru godzin pracy nie przelicza się na części pełnych etatów.

sposób, że przedsiębiorstwa, zwłaszcza małe, rezygnują coraz częściej, w ramach obniżki kosztów, z zatrudniania stałych pracowników, natomiast w okresie szczególnego spiętrzenia prac, mającego zwykle charakter sezonowy, zatrudniają pracowników jedynie na pewien okres. Takie okresowe zatrudnianie pracowników zdarza się tym częściej, im popyt na produkty i usługi przedsiębiorstw staje się słabszy. W latach, gdy popyt jest niewielki, sezonowe zatrudnianie nie wynika bowiem tylko np. z pór roku, lecz również z okresowego braku zamówień na wykonanie odpowiednich robót na rzecz klientów. Takie postępowanie przedsiębiorców jest bez wątpienia racjonalne z ich punktu widzenia, lecz z drugiej strony łagodzi tylko w niewielkim stopniu trudności występujące na rynku pracy. Pracownicy zatrudniani sezonowo mają bowiem przez znaczną część roku status bezrobotnych, a brak stałego zatrudnienia potęguje u nich poczucie tymczasowości i frustrację.

Argumentem na poparcie słuszności powyższego wyjaśnienia przyczyn istnienia różnic między wartościami omawianych wskaźników może być fakt, że wspomniane różnice są z niewielkimi wyjątkami wyraźnie większe w tych sekcjach gospodarki, gdzie w naturalny sposób intensywność prac związana jest z porami roku lub z porami dnia, a także tam, gdzie pewne wykonywane prace nie wymagają posiadania specyficznych kwalifikacji (np. dozór mienia czy sprzątanie budynków w sekcji *Obsługa nieruchomości i firm: nauka*). Tak np. w 2001 r. przeciętna liczba pracujących w sekcji *Hotele i restauracje* wzrosła o 2,9%, a więc dynamika przeciętnej liczby pracujących była wyższa niż dynamika liczby pracujących według stanu na koniec roku aż o 7,1 punktu procentowego. Podobnie wysokie różnice obserwowane były także w *Obsłudze nieruchomości i firm; nauce* (wzrost przeciętnej liczby pracujących o 10,7% – różnica 7,1 punktu), *Budownictwie* (spadek o 2,4% – różnica 7 punktów) oraz *Pozostałej działalności usługowej* (spadek o 6,9% – różnica 6,7 punktu) i nieco niższe w *Transporcie, gospodarce magazynowej i łączności* (spadek o 2,5% – różnica 5,6 punktu) oraz w sekcji *Handel i naprawy* (wzrost przeciętnej liczby pracujących o 0,6% – różnica 5,1 punktu procentowego). Natomiast relatywnie niewielkie różnice obserwowane były w *Pośrednictwie finansowym* (wzrost o 4% – różnica 2,9 punktu) czy *Przetwórstwie przemysłowym* (spadek o 3,6% – różnica 2,4 punktu procentowego).

Różnice między wartościami wskaźników dynamiki liczby pracujących według stanu na koniec roku i przeciętnej liczby pracujących można interpretować również w inny sposób, który zresztą nie pozostaje w sprzeczności z interpretacją podaną wyżej. Jeżeli tak, jak w roku 2001, dynamika przeciętnej liczby pracujących była wyraźnie wyższa niż liczba pracujących według stanu na koniec roku to mogło to oznaczać, że proces redukcji zatrudnienia w przedsiębiorstwach został zintensyfikowany w drugiej połowie lub nawet pod sam koniec wspomnianego roku. Byłaby to więc zarazem oznaka, że przedsiębiorcy nie spodziewali się w roku następnym powrotu sprzyjającej koniunktury gospodarczej, tak jak to rzeczywiście miało miejsce, biorąc pod uwagę wstępne oceny wyników gospodarczych w roku 2002.

Przedstawione powyżej wielkości dotyczące przeciętnej liczby pracujących nie obejmują osób zatrudnionych w tzw. szarej strefie gospodarczej. Według szacunków GUS[13], przeciętna liczba

[13] Przedstawiona liczba pracujących w szarej strefie (389 tys. osób w 2000 r.) różni się zasadniczo od podanej w poprzedniej edycji *Raportu* (743 tys. osób). W latach poprzednich, do grupy osób pracujących w szarej strefie zaliczano omyłkowo osoby zatrudnione w jednostkach budżetowych prowadzących działalność z zakresu obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Błąd ten można było skorygować dopiero po ukazaniu się *Rocznika Statystycznego 2002*, w którym po raz pierwszy dane na temat liczby pracujących łącznie z szarą strefą (tabl. 14 (559) na s. 564) przedstawione zostały przez GUS w dostatecznie przejrzysty sposób.

pracujących w szarej strefie wyniosła w 2001 r. około 399 tys. osób i była wyższa niż rok wcześniej o 2,6%. Tak więc mimo dość radykalnego pogorszenia się koniunktury gospodarczej w 2001 r. nie nastąpiło bardziej radykalne przeniesienie przez przedsiębiorców ich działalności do szarej strefy gospodarczej.

Tabela 2.8. Pracujący w szarej strefie gospodarczej w latach 1999–2001

wyszczególnienie	w tys. osób			rok poprzedni = 100%	
	1999	2000	2001	2000	2001
Ogółem	**368**	**389**	**399**	**105,7**	**102,6**
Przetwórstwo przemysłowe	56	58	60	103,6	103,4
Budownictwo	80	92	93	115,0	101,1
Handel i naprawy	202	201	209	99,5	104,0
Hotele i restauracje	6	6	7	100,0	116,7
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	12	14	14	116,7	100,0
Obsługa nieruchomości i firm; nauka	8	10	10	125,0	100,0
Ochrona zdrowia	2	4	4	200,0	100,0
Pozostała działalność usługowa	2	4	2	200,0	50,0

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Podstawowa liczba pracujących w szarej strefie znajdowała zatrudnienie w trzech rodzajach działalności gospodarczej: *Handlu i naprawach* (209 tys. osób w 2001 r. czyli 52,4% pracujących w szarej strefie), *Budownictwie* (odpowiednio 93 tys. osób i 23,3%) oraz w *Przetwórstwie przemysłowym* (60 tys. osób czyli 15% pracujących w szarej strefie). Pomijając sekcję *Hotele i restauracje*, wzrost liczby pracujących nielegalnie był w 2001 r. najszybszy w sekcji *Handel i naprawy* (o 4%) oraz w *Przetwórstwie przemysłowym* (o 3,4%). Natomiast w przypadku *Budownictwa* poważny przyrost liczby osób pracujących nielegalnie (o 15%) nastąpił w 2000 r.

Pracownicy zatrudnieni nielegalnie stanowili w 2001 r. aż 14,7% przeciętnej łącznej liczby pracujących zarówno legalnie, jak i nielegalnie w małych przedsiębiorstwach[14] budowlanych. Inaczej mówiąc, w małych przedsiębiorstwach budowlanych zatrudniany był nielegalnie prawie co siódmy pracownik. Analogiczny wskaźnik udziału wynosił w przypadku sekcji *Handel i naprawy* 11,2% a w *Przetwórstwie przemysłowym* 5,9%. W pozostałych sekcjach, gdzie szara strefa była obecna, udział zatrudnionych nielegalnie w ogólnej liczbie pracujących w małych przedsiębiorstwach nie przekraczał poziomu 5%, a we wszystkich rozpatrywanych sekcjach łącznie był równy 8,1%, czyli nieco mniej niż w roku 2000, kiedy osiągnął wielkość 8,4%.

[14] Analizując wielkość i znaczenie szarej strefy w poszczególnych dziedzinach gospodarki przyjmuje się, że zjawisko nielegalnego zatrudniania pracowników występuje głównie w grupie małych przedsiębiorstw. Również istniejące potencjalnie całe przedsiębiorstwa funkcjonujące bez wymaganej rejestracji nie mogą mieć dużych rozmiarów.

2.4. Sytuacja finansowa MSP

Wnioski z badań kondycji polskich małych i średnich przedsiębiorstw[15] potwierdzają znany fakt, że lata 2001–2002 były trudnym okresem dla przedsiębiorców. Jedynie 18% badanych firm odnotowało wzrost zysku w ciągu ostatnich dwóch lat, za to aż 42,5% przedsiębiorstw zadeklarowało ich spadek. Podobną, spadkową tendencję można zaobserwować w deklarowanych udziałach rynkowych. Częściej niż co trzeci pytany przedsiębiorca (32,9%) przyznawał, że udział jego firmy w rynku spadł, a tylko co piąty deklarował wzrost udziałów (19,4%).

Wykres 2.4. Zyski i udziały rynkowe MSP w ostatnich dwóch latach

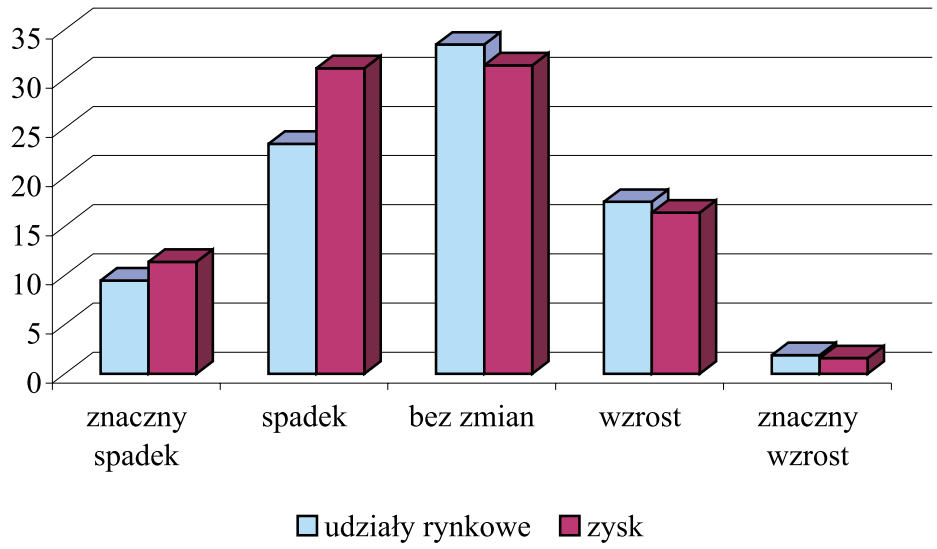

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowanych w 2002 r. na zlecenie PKPP. Zob. „Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r.", Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r.

Bardziej szczegółowy obraz sytuacji finansowej polskich małych i średnich przedsiębiorstw wyłania się z danych Głównego Urzędu Statystycznego, które opisane zostały poniżej.

2.4.1. Przychody przedsiębiorstw różnej wielkości ze sprzedaży produktów, towarów i usług

W 2001 r. przychody przedsiębiorstw ogółem ze sprzedaży produktów towarów i materiałów (bez rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa oraz administracji publicznej) osiągnęły wielkość około 1 596 338,1 mln zł. wobec 1 602 122,6 mln zł. w roku 2000 r. Udział małych firm w tej ogólnej kwocie wyniósł w 2001 r. 43% i był mniejszy o 0,4 punktu procentowego

[15] Badania zostały zrealizowane pod koniec 2002 roku przez ASM Centrum Badań i Analiz Rynkowych na zlecenie Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych. Badanie przeprowadzono przy wykorzystania metody indywidualnego wywiadu kwestionariuszowego wśród 1181 przedsiębiorstw dobieranych losowo (dobór próby warstwowy – nieproporcjonalny). Wyniki opublikowano w raporcie pt.*: „Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r."*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r.

niż rok wcześniej. Udział średnich przedsiębiorstw utrzymał się na podobnym poziomie jak rok wcześniej i wyniósł 20,8%, a więc MSP łącznie zmniejszyły swój udział w przychodach przedsiębiorstw ogółem o 0,4 punktu do poziomu 63,8%.

Przychody przedsiębiorstw ogółem były w roku 2001 niższe niż w roku 2000 o 0,4%. Za spadek ten odpowiedzialne są głównie firmy sektora publicznego, gdzie przychody zmniejszyły się aż o 16,1%, czego nie był w stanie zrekompensować wzrost przychodów w sektorze prywatnym, który wyniósł tylko 2,9%. Wartości wskaźników dynamiki przychodów są trudne do porównywania, zwłaszcza w dłuższym okresie, gdyż przychody wyrażone są w cenach bieżących, a w latach dziewięćdziesiątych tempo inflacji w Polsce było relatywnie bardzo wysokie. Jednakże mimo wspomnianych zastrzeżeń nie można bagatelizować faktu, że w 2001 r. wartość wskaźnika dynamiki przychodów przedsiębiorstw ogółem była ujemna po raz pierwszy od 1995 r. (czyli od roku, od którego począwszy przeprowadzane są systematyczne badania polskich przedsiębiorstw), a przychody w sektorze publicznym spadły aż o kilkanaście procent, co tylko częściowo jest efektem prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, przeprowadzonej w 2001 r. na większą skalę tylko w sekcji transport, gospodarka magazynowa i łączność (chodzi tu o sprzedaż akcji Telekomunikacji Polskiej S.A.).

Na dwanaście rozpatrywanych sekcji gospodarki, przychody spadły w 2001 roku w siedmiu. Najsilniej, bo o 7,1%, zmniejszyły się przychody w sekcji pośrednictwo finansowe, a następnie w sekcjach: *Budownictwo* (o 6,6%), *Pozostała działalność usługowa* (o 5,7%), *Edukacja* (o 2,9%), *Handel i naprawy* (2,4%), *Przetwórstwo przemysłowe* (o 1,2%) oraz *Górnictwo i kopalnictwo* (o 0,1%). Jak więc widać, spadek przychodów wystąpił głównie w tych sekcjach, gdzie poprzednio sygnalizowany był spadek liczby przedsiębiorstw aktywnych i zatrudnienia. Za wspomniany spadek przychodów odpowiedzialne są w różnych sekcjach różne grupy przedsiębiorstw według wielkości. I tak np. w sekcjach *Pośrednictwo finansowe* oraz *Pozostała działalność usługowa* największy spadek przychodów obserwowany był w grupie przedsiębiorstw małych (odpowiednio o 7,8% oraz o 14%), w *Budownictwie* oraz w *Handlu i naprawach* – w grupie firm średniej wielkości (odpowiednio o 11,4% oraz o 6,9%) natomiast w *Górnictwie i kopalnictwie* oraz *Przetwórstwie przemysłowym* – w grupie przedsiębiorstw dużych (o 4,1% oraz 4,7%).

Przychody zwiększyły się w 2001 r. w pięciu sekcjach: *Ochrona zdrowia* (wzrost aż o 44,5%), *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną gaz i wodę* (o 14%), *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* (o 11,6%), *Hotele i restauracje* (o 6%) oraz *Obsługa nieruchomości i firm*; *nauka* (wzrost o 2,4%). Wzrost przychodów w sekcjach *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną gaz i wodę* oraz *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* spowodowany był jednak najprawdopodobniej w znacznej mierze podwyżkami cen za dostarczane produkty i świadczone usługi. Natomiast wzrost przychodów w *Ochronie zdrowia* oraz sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* korespondował w pełni ze stwierdzonym wcześniej wzrostem liczby przedsiębiorstw aktywnych i zatrudnienia.

Tabela 2.9. Dynamika przychodów przedsiębiorstw według sekcji gospodarki w latach 2000–2001 (rok poprzedni = 100%)

sekcje gospodarki	przedsiębiorstwa							
	ogółem		małe		średnie		duże	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Ogółem	**114,6**	**99,6**	**116,5**	**99,0**	**113,0**	**99,4**	**113,4**	**100,6**
Górnictwo i kopalnictwo	106,6	99,9	110,9	111,0	88,1	152,6	108,0	95,9
Przetwórstwo przemysłowe	113,2	98,8	111,9	100,9	113,4	105,9	113,6	95,3
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	107,1	114,0	143,4	127,7	116,0	122,1	105,5	112,7
Budownictwo	107,0	93,4	107,9	95,8	108,8	89,6	103,3	93,2
Handel i naprawy	114,1	97,6	112,9	97,9	113,9	93,1	119,5	102,9
Hotele i restauracje	108,3	106,0	105,2	113,1	113,6	102,2	114,3	90,4
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	116,2	111,6	113,6	115,2	122,1	103,4	116,7	111,1
Pośrednictwo finansowe	163,2	92,9	183,2	92,2	x	x	x	x
Obsługa nieruchomości i firm; nauka	123,1	102,4	126,6	98,2	117,2	107,0	121,1	109,8
Edukacja	120,0	97,1	115,0	97,3	x	x	x	x
Ochrona zdrowia	146,3	144,5	150,2	146,1	157,3	144,0	109,8	128,7
Pozostała działalność usługowa	126,7	94,3	150,8	86,0	105,4	104,9	115,5	99,2

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

2.4.2. Dochody przedsiębiorstw będących własnością osób fizycznych i zatrudniających do 9 osób

Liczba przedsiębiorstw będących własnością osób fizycznych i zatrudniających do 9 osób wynosiła w 2001 r. 1 532 167 jednostek, co stanowiło 92,4% ogólnej liczby przedsiębiorstw aktywnych na koniec tego roku. Dochody (przychody minus koszty) przypadające na firmę wspomnianego typu wzrosły z 26,4 tys. zł. w 2000 r. do 27,4 tys. zł. w 2001 r., czyli o 7,6%.

Dochody w przeliczeniu na przedsiębiorstwo wzrosły aż w dziewięciu na dwanaście rozpatrywanych sekcji. Największy wzrost obserwowany był w sekcji *Ochrona zdrowia* (o 29,5%) a następnie w sekcjach: *Pośrednictwo finansowe* (o 28,1%), *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* (o 25,2%), *Górnictwo i kopalnictwo* (o 22,3%), *Przetwórstwo przemysłowe* (o 18,7%) oraz *Hotele i restauracje* (o 14,9%). Relatywnie wolniejszy wzrost dochodów na przedsiębiorstwo miał miejsce w sekcjach: *Budownictwo* (o 7,8%), *Pozostała działalność usługowa* (o 5,3%) oraz *Handel i naprawy* (o 1,1%), natomiast spadek dochodów wystąpił w sekcjach: *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* (o 2,4%), *Edukacja* (o 6,5%) oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* (aż o prawie 43%).

Tabela 2.10. Dochody w przeliczeniu na przedsiębiorstwo zatrudniające do 9 osób i będące własnością osób fizycznych według sekcji gospodarki w latach 1999–2001

sekcje gospodarki	dochody na przedsiębiorstwo w tys. zł			dynamika dochodów (rok poprzedni = 100%)		dynamika liczby przedsiębiorstw (rok poprzedni = 100%)	
	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Ogółem	**24,1**	**26,4**	**28,4**	**109,5**	**107,6**	**96,7**	**92,4**
Górnictwo i kopalnictwo	71,9	49,4	60,4	68,7	122,3	131,2	98,8
Przetwórstwo przemysłowe	27,2	28,4	33,7	104,4	118,7	89,0	89,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	21,6	47,5	27,1	219,9	57,1	106,0	80,0
Budownictwo	26,6	31,9	34,4	119,8	107,8	95,5	83,4
Handel i naprawy	26,6	27,0	27,3	101,5	101,1	96,1	92,7
Hotele i restauracje	14,3	11,4	13,1	79,7	114,9	98,3	90,4
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	19,5	21,8	27,3	111,8	125,2	92,8	87,5
Pośrednictwo finansowe	15,1	26,3	33,7	174,2	128,1	89,6	102,7
Obsługa nieruchomości i firm; nauka	30,5	33,5	32,7	109,8	97,6	111,4	103,0
Edukacja	19,7	18,6	17,4	94,4	93,5	102,2	90,4
Ochrona zdrowia	10,9	15,6	20,2	143,1	129,5	101,6	106,0
Pozostała działalność usługowa	10,6	15,2	16,0	143,4	105,3	94,7	81,0

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Badając sytuację finansową przedsiębiorstw najmniejszych będących własnością osób fizycznych trzeba jednak zwrócić uwagę, że w 2001 r. jedynie w dwóch sekcjach gospodarki *(Ochronie zdrowia i Pośrednictwie finansowym)* zwiększeniu się dochodów na przedsiębiorstwo towarzyszył wzrost liczby przedsiębiorstw aktywnych. Tak więc jedynie w przypadku tych sekcji można mówić o autentycznym zwiększeniu się popytu na produkty i usługi stymulującym procesy rozwoju odpowiednich dziedzin gospodarki. Natomiast w innych sekcjach np. w *Przetwórstwie przemysłowym, Budownictwie,* sekcji *Hotele i restauracje; Transport, gospodarka magazynowa i łączność, Pozostała działalność usługowa* czy *Handel i naprawy*, wzrostowi dochodów na przedsiębiorstwo towarzyszył spadek liczby przedsiębiorstw aktywnych często o 10% lub nawet więcej. Popyt w tych dziedzinach gospodarki był stabilny lub malejący, a wzrost dochodów jednych firm dokonał się tam kosztem wyeliminowania z rynku innych przedsiębiorstw. Firmy, które zwiększyły swoje dochody, zatrudniały niekiedy dodatkowych pracowników co spowodowało, że w niektórych sekcjach wzrosła liczba pracujących w przeliczeniu na najmniejsze przedsiębiorstwo, o czym była już mowa wcześniej. Jednakże w końcowym efekcie ogólna liczba pracujących w firmach najmniejszych zaliczanych do wspomnianych sekcji spadła w 2001 r. w porównaniu z rokiem poprzednim. Z kolei w przypadku sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* popyt na usługi przedsiębiorstw najmniejszych rósł wolniej niż ich liczba co doprowadziło do spadku dochodów na przedsiębiorstwo, natomiast popyt na wyroby i usługi sekcji *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* oraz *Edukacja* zmniejszył się tak dalece, że w roku 2001 zmalała tam zarówno wielkość przychodów, jak i liczba najmniejszych przedsiębiorstw aktywnych.

2.4.3. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób

Rentowność obrotu brutto i netto

Liczba przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób wynosiła pod koniec 2001 r. 41 332, a więc była niewielka w stosunku do ogólnej liczby przedsiębiorstw aktywnych. O znaczeniu tej grupy przedsiębiorstw, w której skład wchodzą m.in. wszystkie funkcjonujące w Polsce duże firmy, może jednak świadczyć fakt, iż ich przychody obejmowały w 2001 r. prawie 70% przychodów wszystkich przedsiębiorstw.

Tabela 2.11. Rentowność obrotu brutto i netto w latach 1999–2001 (w %)

wyszczególnienie	rentowność obrotu					
	brutto			netto		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
ogółem	**1,4**	**1,7**	**0,6**	**0,1**	**0,5**	**–0,3**
sektor publiczny	–0,5	1,1	–1,1	–1,9	–0,3	–2,1
sektor prywatny	2,1	1,9	1,1	0,9	0,8	0,2
przedsiębiorstwa małe	**2,3**	**1,3**	**1,0**	**1,1**	**0,5**	**0,2**
sektor publiczny	–3,4	–1,5	–3,2	–4,7	–2,6	–4,3
sektor prywatny	2,5	1,5	1,1	1,3	0,7	0,4
przedsiębiorstwa średnie	**2,6**	**3,2**	**1,4**	**1,2**	**1,7**	**0,5**
sektor publiczny	1,9	3,4	0,0	–0,5	1,0	–1,4
sektor prywatny	2,7	3,1	1,6	1,4	1,7	0,7
przedsiębiorstwa duże	**0,4**	**1,0**	**0,1**	**–0,8**	**–0,1**	**–0,8**
sektor publiczny	–0,8	0,9	–1,2	–2,1	–0,4	–2,1
sektor prywatny	1,4	1,1	0,7	0,1	0,1	–0,2

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Rentowność obrotu brutto polskich przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób wyniosła w 2001 r. 0,6%, czyli spadła niemal trzykrotnie w porównaniu z rokiem 2000. Do tego spadku przyczyniły się w pierwszej kolejności przedsiębiorstwa sektora publicznego, których rentowność obniżyła się z 1,1% w 2000 r. do –1,1% w roku 2001. Zmniejszyła się jednak także rentowność firm prywatnych z 1,9% do 1,1%. Począwszy od roku 1998, rentowność obrotu brutto prywatnych przedsiębiorstw zmniejszała się systematycznie z 2,7% do 2,1% w roku 1999 oraz 1,9% w 2000 r. Ostatni spadek o 0,8 punktu procentowego do 1,1% w 2001 r. jest jednak najbardziej gwałtowny w rozpatrywanym okresie.

W 2001 r. spadła rentowność prywatnych przedsiębiorstw we wszystkich grupach według wielkości, zarówno małych, średnich jak i dużych. Największy spadek z 3,1% do 1,6%, czyli prawie dwukrotny, odnotowały prywatne firmy średniej wielkości. Spadek ten był dość nieoczekiwany, ponieważ do roku 2000 przedsiębiorstwa średnie wyróżniały się pozytywnie pod względem rentowności brutto z ogółu firm prywatnych (średnie firmy były jedynymi, których rentowność brutto rosła w latach 1998–2000). Do spadku rentowności brutto ogółem prywatnych firm średnich przyczyniło się głównie pogorszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw w sekcjach: *Budownictwo* (z 2,9% w 2000 r do 1,3% w 2000 r.), *Handel i naprawy*

(z 4,4% do 1,1%) oraz *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* (z –0,4% do –2,7%). *Handel i naprawy* oraz *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* były z kolei jedynymi sekcjami, gdzie poprawiła się rentowność brutto prywatnych firm dużych w 2001 r. (w pozostałych sekcjach rentowność firm dużych spadła). Mogło się więc zdarzyć, że będące w szczególnie złej kondycji finansowej w 2000 r. duże prywatne firmy handlowe i transportowe zmniejszyły w 2001 r. zatrudnienie do poziomu poniżej 250 osób i przeszły do grupy średnich przedsiębiorstw, poprawiając tym samym ogólną rentowność tych pierwszych i pogarszając tych drugich.

Co zaś się tyczy małych prywatnych przedsiębiorstw, to na dwanaście badanych sekcji gospodarki rentowność brutto małych firm poprawiła się w 2001 r. w trzech sekcjach, w ośmiu spadła, a w jednej utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego (*Przetwórstwo przemysłowe* 1,7% w obu porównywanych latach). Pomijając rządzące się dość szczególnymi prawami ze względu na bardzo małą liczbę przedsiębiorstw *Górnictwo i kopalnictwo*, rentowność obrotu brutto małych prywatnych firm zmniejszyła się najbardziej (o 3,3 punktu procentowego) w sekcjach: *Hotele i restauracje* (z 1,1% do –2,2%) oraz w sekcji *Pozostała działalność usługowa* (z 3,5% do 0,2%), której sytuacja pod względem spadku liczby firm aktywnych i zatrudnienia pogorszyła się w 2001 r. chyba najbardziej ze wszystkich rozpatrywanych dziedzin gospodarki. Silny spadek rentowności brutto małych firm prywatnych miał miejsce również w *Obsłudze nieruchomości i firm; nauce* (z 2,7% do 0,1%), gdzie w 2001 r. rozpoczęło działalność chyba zbyt dużo małych firm w stosunku do rzeczywistego wzrostu popytu na usługi tej sekcji (por. odpowiedni komentarz w punkcie 2.4.2), a także w *Budownictwie* (z 3,2% do 1,6%), *Pośrednictwie finansowym* (z –3,3% do –4,5%) oraz w *Wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz i wodę* (z –2,6 do –3,7%).

Rentowność obrotu brutto małych firm prywatnych wzrosła najbardziej w sekcji *Edukacja* (z 5,2% w 2000 r. do 10,7% rok później), co jest pewnym zaskoczeniem ponieważ, jak podawaliśmy wcześniej, w tej właśnie dziedzinie najbardziej spadły w 2001 r. dochody przedsiębiorstw będących własnością osób fizycznych i zatrudniających do 9 osób. Rentowność małych prywatnych firm wzrosła w 2001 r. jeszcze tylko w *Ochronie zdrowia* (z –1,4% do 0,4%), co oczywiście nie jest niespodzianką z uwagi na dynamiczny rozwój istniejącego tu prywatnego sektora w 2001 r., a także – chociaż minimalnie – w *Transporcie, gospodarce magazynowej i łączności* (z –3% do –2,8% w 2001 r.).

Rentowność obrotu netto wszystkich przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób zmniejszyła się z 0,5% w 2000 r. do –0,3% w 2001 r. Podobnie jak w przypadku rentowności brutto, rentowność netto firm sektora publicznego obniżyła się silniej (z –0,3% do –2,1%) niż rentowność netto przedsiębiorstw prywatnych (z 0,8% do 0,2%), a także silniej w grupie prywatnych firm średnich (z 1,7% do 0,7%) niż prywatnych dużych (z 0,1% do –0,2%) i małych (z 0,7% do 0,4%).

Nie jest to oczywiście przypadek. Tendencje zmian rentowności obrotu netto w sektorze publicznym i prywatnym, a także według sekcji i grup firm różnej wielkości, są od lat niemal wiernym powtórzeniem tendencji zmian rentowności brutto w odpowiednich przekrojach. Różnica polega głównie na tym, że spadki rentowności netto są z reguły łagodniejsze niż spadek rentowności brutto odpowiedniej grupy przedsiębiorstw (np. w 2001 r. rentowność brutto przedsiębiorstw ogółem obniżyła się o 1,1 punktu procentowego a netto o 0,8 punktu). Przyczyna tego zjawiska jest dość oczywista. Pogorszenie rentowności brutto oznacza z reguły, że

w danej grupie firm wzrasta liczba jednostek przynoszących straty brutto kosztem liczby jednostek przynoszących zyski brutto. Firmy przynoszące straty nie płacą podatku od dochodu (CIT), a przez to maleje łączna kwota obciążeń podatkiem dochodowym wszystkich przedsiębiorstw w tej grupie (w latach 2000–2001 na spadek wspomnianej kwoty obciążeń miała również wpływ także malejąca stopa podatku dochodowego). Różnica między rentownością obrotu brutto i netto poszczególnych grup przedsiębiorstw staje się więc w kolejnych latach coraz mniejsza.

Płynność finansowa pierwszego i drugiego stopnia

Między rokiem 2000 a 2001 wartość wskaźnika płynności finansowej pierwszego stopnia wzrosła z 16,7% do 18,8%, a drugiego stopnia z 73,4% do 74%. Wartość wskaźnika płynności finansowej pierwszego stopnia wzrosła zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym, natomiast płynność drugiego stopnia - tylko w sektorze publicznym (w prywatnym utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego). Wspomniany wzrost wartości obu wskaźników był jednak niewielki. Dotyczy to zwłaszcza płynności finansowej drugiego stopnia, która utrzymuje się od lat na praktycznie stałym stosunkowo niskim poziomie (ekonomiści zajmujący się oceną sytuacji finansowej przedsiębiorstw utrzymują, że wartość tego wskaźnika w normalnych warunkach powinna oscylować wokół 100%).

Tabela 2.12. Płynność finansowa pierwszego i drugiego stopnia w latach 1999–2001 (w %)

wyszczególnienie	płynność finansowa					
	pierwszego stopnia			drugiego stopnia		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
ogółem	**18,1**	**16,7**	**18,8**	**74,2**	**73,4**	**74,0**
sektor publiczny	20,1	21,0	22,6	65,9	66,0	67,3
sektor prywatny	17,2	15,0	17,5	77,7	76,3	76,3
przedsiębiorstwa małe	**23,1**	**18,8**	**18,6**	**81,0**	**79,0**	**76,5**
sektor publiczny	46,3	35,9	32,8	87,1	73,2	68,1
sektor prywatny	21,4	17,6	17,6	80,5	79,4	77,1
przedsiębiorstwa średnie	**19,8**	**20,2**	**23,0**	**80,9**	**82,0**	**82,6**
sektor publiczny	42,8	62,3	51,0	88,7	117,6	104,8
sektor prywatny	16,3	15,1	19,5	79,7	77,7	79,8
przedsiębiorstwa duże	**15,6**	**14,3**	**16,7**	**68,5**	**67,2**	**68,6**
sektor publiczny	15,6	15,3	17,8	61,6	59,4	61,6
sektor prywatny	15,6	13,4	16,0	74,5	73,5	73,1

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Mimo, iż wartość wskaźnika płynności finansowej drugiego stopnia wszystkich prywatnych przedsiębiorstw była w latach 2000–2001 jednakowa, to w niektórych sekcjach wykazywała ona dość duże zmiany. Tak np. płynność finansowa drugiego stopnia prywatnych firm w *Górnictwie i kopalnictwie* zmniejszyła się ze 110,4% w 2000 r. do 76,2 % w 2001 r., a w *Pozostałej działalności usługowej* z 97,3% do 85,7%. W *Górnictwie i kopalnictwie* dokonało się to z powodu pogorszenia się płynności firm średnich i dużych, a w sekcji *Pozostała działalność usługowa* - małych i dużych. Płynność finansowa drugiego stopnia wzrosła natomiast istotnie w sekcji *Transport, gospodarka magazynowa i łączność* z 44% w 2000 r. do 61,2% w roku

następnym dzięki poprawie sytuacji dużych przedsiębiorstw, a także w *Edukacji* ze 118,1% do 136,4%. Wartość zobowiązań krótkoterminowych w czterech wymienionych sekcjach stanowiła jednak w 2001 r. tylko 8,5% ogólnej wartości zobowiązań krótkoterminowych wszystkich firm prywatnych prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób (wartość zobowiązań krótkoterminowych figuruje w mianowniku wskaźnika płynności finansowej zarówno pierwszego jak i drugiego stopnia). Dlatego poprawa lub pogorszenie płynności firm prywatnych we wspomnianych czterech sekcjach nie miała istotnego wpływu na płynność finansową drugiego stopnia rozpatrywanych tu przedsiębiorstw prywatnych łącznie.

2.5. Inwestycje MSP

2.5.1. Tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw różnej wielkości w cenach stałych

W 2001 r. nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw (z pominięciem rolnictwa i leśnictwa oraz rybołówstwa i rybactwa) były równe 93 259,7 mln zł, z tego w sektorze publicznym 20 488,9 mln zł, a w prywatnym 72 770,8 mln zł. Licząc w cenach stałych, nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw ogółem zmniejszyły się w roku 2001 o ok. 12,5% w porównaniu z rokiem poprzednim, z tego w sektorze publicznym o 26,8%, a w prywatnym o 7,4%.

Tabela 2.13. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w latach 1999–2001

wyszczególnienie	w mln zł (ceny bieżące)			rok poprzedni = 100% (ceny stałe)	
	1999	2000	2001	2000	2001
ogółem	**101 099,6**	**106 328,3**	**93 259,7**	**101,3**	**87,5**
sektor publiczny	30 712,4	27 889,5	20 488,9	87,7	73,2
sektor prywatny	70 387,2	78 438,8	72 770,8	107,3	92,6
przedsiębiorstwa małe	**25 406,6**	**28 611,6**	**25 955,3**	**107,9**	**90,0**
sektor publiczny	1 261,6	1 609,9	983,6	121,1	60,3
sektor prywatny	24 145,0	27 001,7	24 971,7	107,2	91,7
przedsiębiorstwa średnie	**21 908,2**	**24 578,8**	**19 019,9**	**108,2**	**77,1**
sektor publiczny	2 446,4	2 623,9	2 583,2	102,6	97,9
sektor prywatny	19 461,8	21 954,9	16 436,7	108,9	74,6
przedsiębiorstwa duże	**53 784,8**	**53 137,9**	**48 284,5**	**95,5**	**91,0**
sektor publiczny	27 004,4	23 655,7	16 922,1	84,8	71,3
sektor prywatny	26 780,4	29 482,2	31 362,4	106,2	106,8

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

W 1996 r. dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw prywatnych (ceny stałe) wyniosła około 29%, by w szczytowym pod tym względem roku 1997 osiągnąć wielkość ponad 48%. W 1998 r. nakłady przedsiębiorstw prywatnych wzrosły o około 30% i począwszy od 1998 r. aż do roku 2000 wspomniana dynamika zaczęła zmniejszać się corocznie o połowę (w 1999 r. około 15% wzrostu, a w 2000 r. około 7,5% wzrostu). Wysoka dynamika wzrostu nakładów inwestycyjnych w latach dziewięćdziesiątych wynikała głównie z wejścia do naszego kraju inwestorów zagranicznych.

W 2001 r., jak już była mowa wcześniej, nakłady inwestycyjne prywatnych firm zmniejszyły się o około 7,5% w porównaniu z rokiem poprzednim. Spadek ten spowodowany był głównie zmniejszeniem się nakładów inwestycyjnych w prywatnych przedsiębiorstwach średniej wielkości aż o ponad jedną czwartą (w sekcjach: *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, Budownictwo* oraz *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* nakłady firm średnich zmniejszyły się w 2001 r. o ponad 40%, a w sekcji *Hotele i restauracje* nawet o ponad 70%). Nakłady małych firm prywatnych zmniejszyły się o około 8,5%, w tym w sekcji *Handel i naprawy* o ponad 20%, w *Budownictwie* o ok. 15%, a w *Przetwórstwie przemysłowym* oraz w *Obsłudze nieruchomości i firm; nauce* o ok. 10%. Nakłady wzrosły tylko w dużych prywatnych przedsiębiorstwach (o prawie 7%), aczkolwiek i w tym przypadku istniało szereg sekcji, gdzie spadek nakładów inwestycyjnych był znaczny (np. w budownictwie o ok. 30%, *Obsłudze nieruchomości i firm; nauce* oraz *Pozostałej działalności usługowej* o ok. 20% czy w *Handlu i naprawach* o prawie 10%).

Wykres 2.5. Dynamika nakładów inwestycyjnych prywatnych przedsiębiorstw różnej wielkości w latach 1996–2001 (ceny stałe, rok poprzedni = 100%)

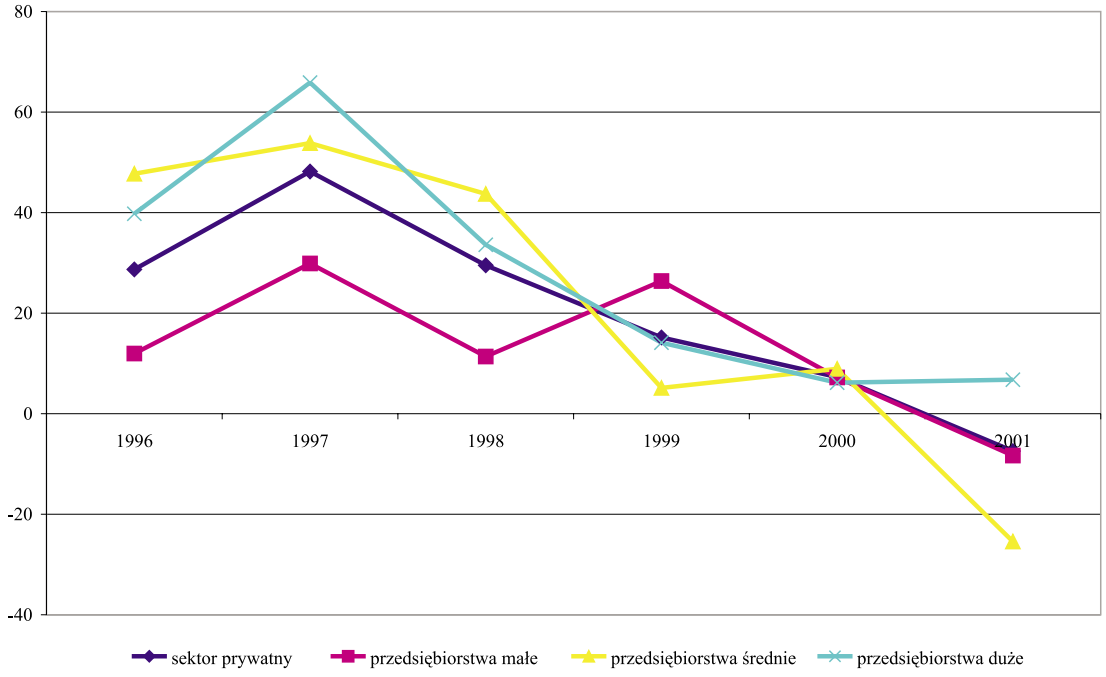

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Budownictwo oraz *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* były tymi sekcjami, dla których nakłady inwestycyjne zmniejszyły się w 2001 r. stosunkowo najsilniej we wszystkich trzech grupach przedsiębiorstw wyodrębnionych według wielkości. Co się tyczy tej drugiej z wymienionych dziedzin to przyczyna spadku nakładów inwestycyjnych związana była m.in. z ograniczeniem tempa budownictwa mieszkaniowego, ponieważ komunalne i spółdzielcze jednostki zajmujące się budową mieszkań oraz firmy deweloperskie budujące mieszkania na sprzedaż lub wynajem zgrupowane są właśnie w sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* (sekcja o symbolu „K" według tzw. Polskiej Klasyfikacji Działalności). Pomijając sekcję *Obsługa nieruchomości i firm; nauka*, nakłady przedsiębiorstw prywatnych ogółem w 2000 r.

zmniejszyły się (ceny stałe) o ok. 3% (łącznie z *Obsługą nieruchomości i firm* o 7,4%), z tego małych o 7,3% (łącznie z sekcją K o 8,3%), średnich o 9,8% (z sekcją K aż o 14,6%), a dużych wzrosły o 10,5% (łącznie z sekcją K wzrost tylko o 6,8%). Widać więc, że pominąwszy budownictwo mieszkaniowe oraz inne nakłady firm zgrupowanych w sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* (związane np. także z budową biurowców na wynajem) tempo zmian wartości nakładów inwestycyjnych średnich i dużych prywatnych przedsiębiorstw było w 2001 r. o 4–5 punktów procentowych bardziej korzystne niż oszacowane dla wszystkich firm prywatnych odpowiedniej wielkości.

Przy spadku nakładów inwestycyjnych ogółem wszystkich przedsiębiorstw w 2001 r. o ok. 12,5%, nakłady na budynki i budowle[16] zmniejszyły się o ok. 15,5%, na maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia o 6%, a na środki transportu aż o 19% (ceny stałe). Ponad piętnastoprocentowy spadek nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw na budynki i budowle związany m.in. ze zmniejszeniem tempa budownictwa mieszkaniowego wyjaśnia w sposób możliwie najbardziej syntetyczny przyczyny niezwykle trudnej sytuacji, w jakiej znalazły się firmy budowlane, która doprowadziła do istotnego spadku zarówno liczby aktywnych przedsiębiorstw, jak i zatrudnienia we wspomnianej dziedzinie gospodarki.

2.5.2. Udział nakładów inwestycyjnych MSP w nakładach ogółem

Udział MSP w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem, wyrażonych w cenach bieżących, zwiększył się z 46,8% w 1999 r. do 50% w 2000 r. Ta wzrostowa tendencja udziału MSP zakłócona została w 2001 r., kiedy wspomniany udział zmniejszył się do 48,2%. Zadecydował o tym poważny spadek udziału przedsiębiorstw średniej wielkości w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem z 23,1% w 2000 r. do 20,4% w 2001 r., podczas gdy udział firm małych zwiększył się z 26,9% do 27,8%.

Spadek udziału MSP w nakładach inwestycyjnych prywatnych przedsiębiorstw ogółem był w 2001 r. jeszcze bardziej gwałtowny niż w przypadku obu sektorów własności łącznie. W 1999 r. udział MSP w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw prywatnych wyniósł 61,9%, a rok później 62,4%, by w 2001 r. zmniejszyć się do 56,9%. Udział firm małych w nakładach inwestycyjnych prywatnych przedsiębiorstw ogółem utrzymywał się w latach 1999–2001 praktycznie na jednakowym poziomie (34,3% w latach 1999 i 2001 oraz 34,4% w roku 2000). Natomiast udział średnich przedsiębiorstw prywatnych zwiększył się między rokiem 1999 a 2000 z 27,6% do 28%, by w 2001 r. spaść o rekordową wielkość 5,4 punktu procentowego do poziomu 22,6%, gdyż jak już była mowa wcześniej, nakłady inwestycyjne średnich przedsiębiorstw prywatnych zmniejszyły się w 2001 r. o ok. 25% w porównaniu z rokiem poprzednim.

---

[16] Nie można porównać bezpośrednio rentowności obrotu brutto i netto przedsiębiorstw ogółem przed rokiem 1998 i później, ponieważ do roku 1997 GUS podawał wartość odpowiednich wskaźników łącznie dla wszystkich przedsiębiorstw prowadzących księgi handlowe bez względu na ich wielkość uwzględniając także firmy zatrudniające poniżej 10 osób (wcześniej dane na temat sytuacji firm prowadzących księgi rachunkowe podawane były łącznie dla ponad 80 tys. przedsiębiorstw a obecnie dla ponad 40 tys.).

[17] W całej gospodarce narodowej nakłady na budynki i budowle zmniejszyły się w 2001 r. o 9,2%, czyli mniej niż w rozpatrywanej tu grupie przedsiębiorstw.

2.5.3. Nakłady inwestycyjne na pracującego w prywatnych MSP

W 2000 r. nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na jednego pracującego w sektorze rynkowym z pominięciem sekcji obsługa nieruchomości i firm; nauka wyniosły w prywatnych przedsiębiorstwach ogółem 9,8 tys. zł. (ceny bieżące), z tego w małych 5 tys. zł., w średnich prywatnych 13,2 tys. zł., a w dużych prywatnych 19 tys. zł. W 2001 r. zmniejszyły się wprawdzie nakłady inwestycyjne sektora prywatnego ale również liczba pracujących w firmach prywatnych. Dlatego nakłady inwestycyjne na pracującego w sektorze prywatnym (bez sekcji K) pozostały na dokładnie takim samym poziomie 9,8 tys. zł., jak w 2000 r. Zmieniły się natomiast proporcje nakładów na pracującego w przedsiębiorstwach różnej wielkości. Nakłady w małych firmach zmniejszyły się do 4,8 tys. zł., a w średnich jeszcze bardziej, gdyż do 11,1 tys. zł. Zwiększyły się natomiast istotnie, bo do 21,5 tys. zł., nakłady inwestycyjne na pracującego w dużych prywatnych przedsiębiorstwach.

W małych prywatnych przedsiębiorstwach wzrost nakładów inwestycyjnych na pracującego obserwowany był w 2001 r. w czterech sekcjach zaliczanych do sektora rynkowego[18], w czterech sekcjach wspomniane nakłady zmniejszyły się, a w jednej (*Transporcie, gospodarce magazynowej i łączności*) utrzymały się na jednakowym poziomie w obu porównywanych latach. Jednakże istnieją obawy, że wzrost nakładów na pracującego w małych prywatnych firmach zaliczanych do czterech w większości trochę nietypowych sekcji miał w 2001 r. raczej „statystyczny" niż realny charakter. Taki „statystyczny" wzrost nakładów powodują np. firmy zagraniczne wchodzące po raz pierwszy na polski rynek. W okresie wstępnego inwestowania w budynki czy maszyny, a przed rozpoczęciem faktycznej działalności, takie firmy zatrudniają zazwyczaj niewiele osób, a więc mieszczą się w grupie firm małych. Dopiero po rozpoczęciu odpowiedniej działalności zatrudniają więcej osób i przechodzą do grupy średnich lub nawet dużych przedsiębiorstw. „Statystyczny" charakter miał bez wątpienia wzrost nakładów inwestycyjnych na pracującego w małych firmach obserwowany w 2001 r. w sekcjach: *Górnictwo i kopalnictwo* (wzrost nakładów z 12,3 tys. zł. w 2000 r. do 54,4 tys. zł. w 2001 r.) oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* (wzrost z 27,6 tys. zł. do 76,3 tys. zł.), ale także również prawdopodobnie w sekcjach: *Hotele i restauracje* (wzrost z 2,4 tys. zł. do 4,3 tys. zł.) i *Pozostała działalność usługowa* (wzrost z 2,2 tys. zł. do 2,9 tys. zł.). Jeżeli te przypuszczenia są prawdziwe oznaczałoby to, że nakłady inwestycyjne „autentycznych" małych prywatnych przedsiębiorstw w przeliczeniu na pracującego zmniejszyły się w 2001 r. praktycznie we wszystkich sekcjach gospodarki.

Natomiast w grupie prywatnych firm średniej wielkości niewielki wzrost nakładów na pracującego obserwowany był tylko w przypadku przedsiębiorstw zaliczanych do sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* (z 9,1 tys. zł. w 2000 r. do 9,3 tys. zł. w 2001 r.) oraz w *Pozostałej działalności usługowej* (z 4,1 tys. zł. do 4,6 tys. zł.). W pozostałych sekcjach zaliczanych do sektora rynkowego wielkość nakładów na pracującego w firmach średnich zmniejszyła się mimo bardzo poważnego spadku zatrudnienia, jaki miał miejsce w przedsiębiorstwach średnich między rokiem 2000 a 2001.

Nakłady na pracującego w prywatnych firmach zaliczanych do sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka* zmniejszyły się między rokiem 2000 a 2001 prawie o 1/4 z 27,9 tys. zł. do 21,1 tys. zł., z tego w przedsiębiorstwach małych z 24 tys. zł. do 20,5 tys. zł., w średnich

[18] Bez sekcji K – Obsługa nieruchomości i firm; nauka.

z 43,6 tys. zł. do 26,6 tys. zł. i w dużych z 24,2 tys. zł. do 17,9 tys. zł. Jak już była mowa wcześniej, związane to było głównie ze spadkiem nakładów na budownictwo mieszkaniowe. Spadek nakładów na pracującego w grupie małych przedsiębiorstw wyniósł niemal 15%, w średnich znacznie więcej bo o ok. 39%, a w dużych o 26%. Wysoki spadek nakładów na pracującego w firmach średniej wielkości świadczy prawdopodobnie o załamywaniu się programów inwestycyjnych w spółdzielniach mieszkaniowych, które często oferowały nowe mieszkania swoim członkom na bardziej korzystnych warunkach niż ceny i warunki rynkowe.

Finansowanie inwestycji wiąże się często z długoterminowymi zadłużeniami. Cytowane już wyniki badań kondycji polskich małych i średnich przedsiębiorstw wskazują, że większość spośród 1181 badanych firm nie planuje zwiększać zadłużenia głównie dlatego, że nie ma to ekonomicznego uzasadnienia, mimo że mają możliwość zaciągnięcia tego typu zobowiązań[19].

Wykres 2.6. Skłonność zaciągania kredytów długoterminowych

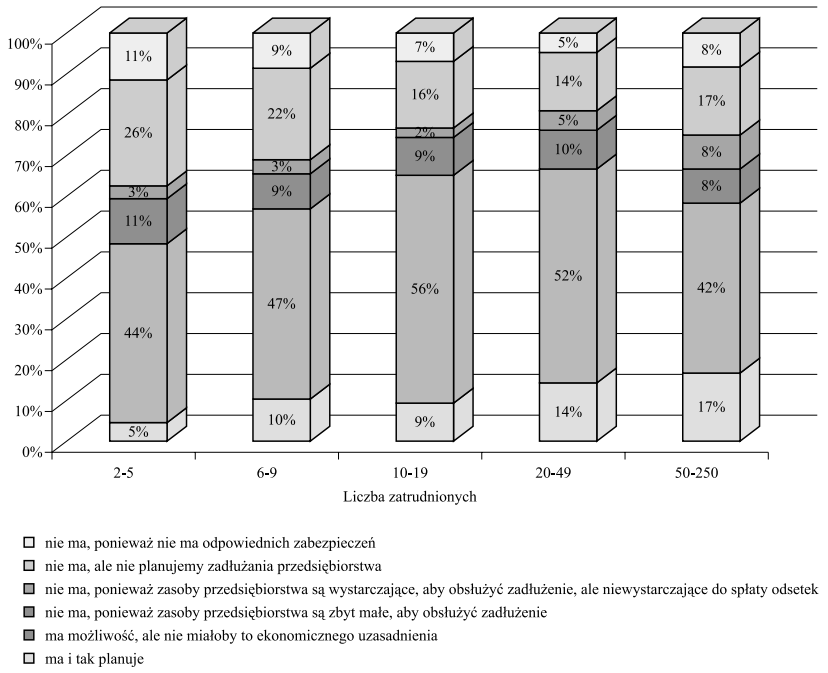

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Mogło by z powyższych odpowiedzi wynikać, że polskie małe i średnie przedsiębiorstwa finansują swoje inwestycje głównie ze środków własnych. Hipotezę taką potwierdzają odpowiedzi na inne pytanie zadawane przedsiębiorcom w tym samym badaniu. Okazało się bowiem, że z zysku własnego aż 80% badanych finansuje inwestycje w firmie, drugą w kolejności popularności formą finansowania inwestycji jest kredyt bankowy (20% wskazań).

[19] Za: *„Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r."*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r, s. 35.

Wykres 2.7. Sposoby finansowania inwestycji

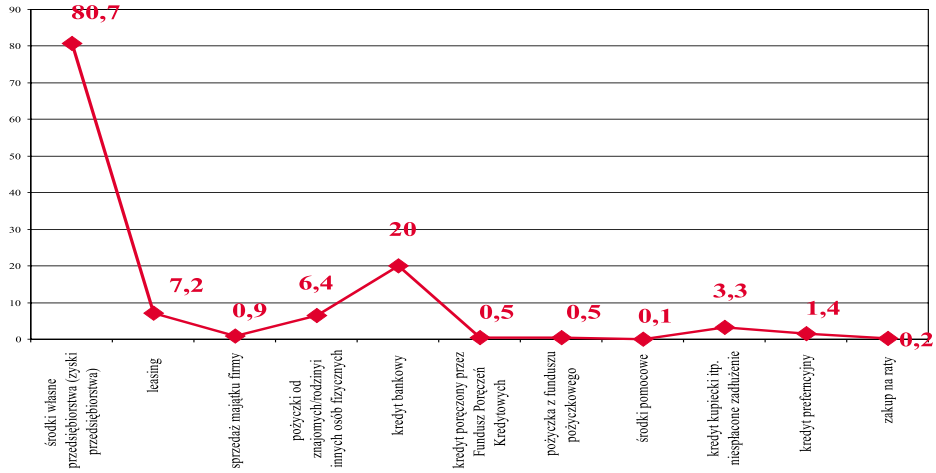

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Zastanawia relatywnie mała popularność leasingu, być może wynikająca z czynników wspomnianych uprzednio. Fundusze poręczeniowe i pożyczkowe są praktycznie niewykorzystywane przez firmy – dostęp do nich na razie jest ograniczony.

2.6. Innowacje przedsiębiorstw przemysłowych[20]

2.6.1. Przedsiębiorstwa ponoszące nakłady na innowacje

Liczba średnich przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje wzrosła z 1 811 w roku 2000 do 2 107 w roku 2001, czyli o 16,3%. W tym samym okresie liczba dużych innowacyjnych przedsiębiorstw zmniejszyła się z 1 118 do 1 050 a więc o 6,1%. Liczba przedsiębiorstw średniej wielkości ponoszących nakłady na innowacje zwiększała się zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym, w tym pierwszym z 284 do 310 (o 9,2%), a w drugim z 1 527 do 1 797 (o 17,7%). Liczba innowacyjnych firm dużych zmieniała się w obu sektorach także w tym samym kierunku, lecz w odróżnieniu od średnich przedsiębiorstw – w obu zmniejszała się: w publicznym z 358 w 2000 r. do 303 w 2001 r. (o 15,4%) i w sektorze prywatnym z 760 do 747 (o 1,7%).

Przedstawione powyżej kierunki i wielkość zmian liczby przedsiębiorstw innowacyjnych określonego rodzaju były kontynuacją trendów występujących od kilku lat, w szczególności od roku 1996, od którego dysponujemy bardziej precyzyjnymi danymi na temat procesów innowacyjnych w polskim przemyśle. I tak, liczba średnich prywatnych przedsiębiorstw innowacyjnych rosła nieprzerwanie od roku 1996, przy czym w okresie 1997–1998 wzrost ten był stosunkowo nieznaczny w porównaniu z pozostałymi latami (np. w 1996 r. o ponad

[20] GUS prowadzi regularne badania procesów innowacyjnych tylko w przedsiębiorstwach przemysłowych (badania corocznie przedsiębiorstw średnich i dużych i okresowe - małych firm przemysłowych dokonywane metodą reprezentacyjną).

80% a w 2000 r. o prawie połowę). Z kolei liczba innowacyjnych prywatnych przedsiębiorstw dużych wzrosła najsilniej w latach 1996–1997 (w roku 1997 o ponad połowę), a począwszy od roku 1998 zwiększała się już stosunkowo umiarkowanie, przy czym w latach 1999 i 2001 wystąpiły nawet niewielkie spadki liczby dużych prywatnych przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje. Natomiast liczba innowacyjnych średnich firm sektora publicznego spadała w latach 1997–1999 (w roku 1997 o 22%), a od roku 2000 zaczęła się zwiększać. Wzrost ten w 2000 r. miał charakter skokowy (o prawie 1/3), lecz jego przyczyną było najprawdopodobniej przejście pewnych firm z grupy dużych do średnich po zmniejszeniu zatrudnienia do poziomu poniżej 250 osób. Z kolei liczba dużych innowacyjnych firm przemysłowych sektora publicznego wzrosła tylko w roku 1996, a począwszy od roku 1997 systematycznie spadała (w 1997 skokowo o ponad 40%).

Przedstawiona wyżej dynamika liczby innowacyjnych firm średnich i dużych według sektorów własności nie charakteryzuje jednak dostatecznie precyzyjnie intensywności procesów innowacyjnych w przemyśle z uwagi na zmieniającą się liczbę przedsiębiorstw aktywnych w poszczególnych wyodrębnionych grupach przedsiębiorstw. Tak np., jak już była mowa wcześniej, liczba innowacyjnych dużych przedsiębiorstw zmalała w 2001 r. w obu sektorach własności. W tym samym czasie liczba aktywnych dużych przedsiębiorstw zmniejszyła się jeszcze szybciej. Dlatego udział liczby przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje w ogólnej liczbie aktywnych firm dużych wzrósł między rokiem 2000 i 2001 w przypadku sektora publicznego z 66,4% do 68,4%, a w przypadku prywatnego z 55,7% do 59,7%. Natomiast analogiczny udział średnich innowacyjnych przedsiębiorstw sektora publicznego wzrósł we wspomnianym okresie z 30,6% do 36%, a prywatnego z 25,9% do 31,7%. O ile udział innowacyjnych przedsiębiorstw dużych w ogólnej liczbie aktywnych firm dużych można uznać za dostatecznie wysoki, to odpowiedni udział firm średnich, nie przekraczający w sektorze prywatnym 1/3 ogółu aktywnych przedsiębiorstw, wydaje się być stosunkowo niski, mimo, iż rósł on systematycznie w okresie kilku ostatnich, badanych lat. Istnieje ponadto obawa, że w grupie prywatnych średnich firm istnieje pewien ich podzbiór złożony głównie z firm zagranicznych, które wdrażają innowacje niemal bez przerwy i firm pozostałych, wdrażających innowacje sporadycznie lub wcale.

Podstawową grupą przedsiębiorstw prywatnych wdrażających innowacje były firmy zaliczane do sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* (w 2001 r. ponad 98% innowacyjnych firm średnich i 98,4% dużych). Przyczyną tych dysproporcji jest fakt, że średnie i duże przedsiębiorstwa prywatne są nadal bardzo nieliczne w sekcjach *Górnictwo i kopalnictwo* oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę*. Natomiast w sektorze publicznym udział przedsiębiorstw z sekcji przetwórstwo przemysłowe w ogólnej liczbie innowacyjnych firm średnich wyniósł w 2001 r. 70%, a w ogólnej liczbie innowacyjnych dużych przedsiębiorstw nawet nieco więcej bo 71,6%. Charakterystyczne, że przedsiębiorstwa sektora publicznego (także prywatnego) z sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* ponosiły znacznie częściej nakłady na innowacje niż firmy z dwóch pozostałych sekcji przemysłowych. O ile udział firm innowacyjnych w ogólnej liczbie średnich przedsiębiorstw aktywnych sektora publicznego zaliczanych do sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* wyniósł w 2001 r. 42,7%, a dużych nawet 78,9%, to udział średnich firm innowacyjnych w sekcji *Górnictwo i kopalnictwo* wyniósł tylko 13,3%, a w sekcji *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę* 27,5% (duże odpowiednio 61,3% oraz 48,9%).

2.6.2. Nakłady na innowacje

Mimo rosnącej liczby przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje, wielkość samych nakładów w roku 2001 była niższa niż w roku 2000. Ogólna wielkość nakładów na innowacje wszystkich przedsiębiorstw dużych i średnich rosła systematycznie w okresie 1996–1999. W 1996 r. wspomniane nakłady podwoiły się, a w latach 1997 i 1999 zwiększyły się również stosunkowo szybko, o prawie 35% i ponad 27% w porównaniu z latami poprzednimi (ceny bieżące). W 1999 r. nakłady średnich i dużych przemysłowych przedsiębiorstw przeznaczone na innowacje wyniosły ok. 15,3 mld zł., by rok później zmniejszyć się o niemal 20% do ok. 12,2 mld zł., a w 2001 r. o dalsze 6% w porównaniu z rokiem 2000 do wielkości nieco powyżej 11,5 mld zł. W 2001 r. nakłady średnich i dużych przemysłowych przedsiębiorstw na innowacje były więc o prawie 1/4 niższe niż w szczytowym pod tym względem roku 1999, z tego w sektorze publicznym niższe o prawie 58%, a w prywatnym niższe o ok. 6,8%.

Nakłady na innowacje średnich przedsiębiorstw sektora publicznego wynosiły w 2001 r. ok. 237,3 mln zł., czyli o 39,8% mniej niż w roku 2000 i o 49,3% mniej niż w roku 1999. Nakłady średnich firm prywatnych wynosiły zaś w 1999 r. 2 507,2 mln zł. i w roku następnym spadły o 9,5% do 2 267,9 mln zł. Tempo spadku tych nakładów było w 2001 r. już nieco niższe i wyniosło 4,6% (między rokiem 1999 a 2001 spadek wyniósł 13,6%), a same nakłady osiągnęły wartość 2 165,5 mln zł.

Co się natomiast tyczy nakładów przedsiębiorstw dużych, to w sektorze publicznym spadły one z 3 326 mln zł. w 1999 r. do 2 004,4 mln zł. w 2001 r., czyli w rozpatrywanym okresie dwuletnim aż o 59%. Spadek dotknął najbardziej firmy sektora publicznego w sekcji *Przetwórstwo przemysłowe*, gdzie nakłady na innowacje zmniejszyły się w okresie 1999–2001 o 68,5%. Było to związane m.in. ze zmniejszeniem nakładów na modernizację hutnictwa żelaza i stali. Natomiast w grupie dużych przedsiębiorstw prywatnych nakłady na innowacje spadły w roku 2000 o prawie 20% z 7 425,5 mln zł. rok wcześniej do 5 946,7 mln zł. Wzrosły one jednak ponownie w 2001 r. o 19,3% do 7 094,3 mln zł. Na wzrost ten miały główny wpływ procesy dokonujące się w sekcji *Przetwórstwo przemysłowe*, ponieważ nakłady dużych prywatnych firm z dwóch pozostałych sekcji przemysłowych stanowią zaledwie marginalny udział w ogólnych nakładach wszystkich dużych prywatnych firm przeznaczonych na innowacje (w 2001 r. tylko 2,5%).

W warunkach, gdy liczba przedsiębiorstw wdrażających innowacje rosła a ogólna kwota nakładów przeznaczonych na ten cel malała, zmniejszyła się bardzo istotnie przeciętna wielkość nakładów wydatkowana w danym roku przez statystyczne przedsiębiorstwo wdrażające. Ograniczając się tylko do sektora prywatnego, przeciętna kwota wydatkowana na innowacje przez przedsiębiorstwo średniej wielkości była w 2001 r. o ponad połowę niższa niż dwa lata wcześniej (w 1999 r. 2 450,8 tys. zł., w 2001 r. 1 205,1 tys. zł. – spadek o 50,8%). Co się natomiast tyczy prywatnych przedsiębiorstw dużych, to spadek w okresie 1999–2001 był tu dużo mniejszy głównie dzięki wspomnianemu wcześniej wzrostowi ogólnej sumy nakładów w 2001 r. po jednorazowym spadku w 2000 r. Między rokiem 1999 a 2001 nakłady na innowacje w przeliczeniu na jedno innowacyjne duże prywatne przedsiębiorstwo zmniejszyły się o 9,2% (z 10 458,4 tys. zł do 9 496,9 tys. zł, przy czym w 2000 r. wynosiły one już 7 824,7 tys. zł).

Reasumując trzeba powiedzieć, że dane na temat innowacji w sektorze prywatnym mają do pewnego stopnia wymowę optymistyczną, wskazują bowiem, iż coraz więcej firm zdaje so-

bie sprawę z potrzeby doskonalenia technologii i wytwarzanych produktów, bez czego w gospodarce rynkowej firmy nie tylko że nie mogą się rozwijać, ale nawet przetrwać przez dłuższy okres. Jednakże nie należy tu też zapominać, że aczkolwiek liczba innowacyjnych firm średnich nieustannie rośnie, to wydaje się być ciągle zbyt mała w stosunku do ogólnej liczby wszystkich prywatnych aktywnych przedsiębiorstw. Spadek nakładów w przeliczeniu na przedsiębiorstwo można zaś tłumaczyć trojako. Po pierwsze, w związku ze znacznym osłabieniem procesu prywatyzacji i przejmowaniem byłych firm państwowych m.in. przez przedsiębiorstwa zagraniczne, zakończył się również etap gruntownych modernizacji prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych. Funkcjonujące obecnie firmy przemysłowe, zwłaszcza zagraniczne, mają stosunkowo nowoczesne wyposażenie i wytwarzają konkurencyjne wyroby na europejskim poziomie, o czym świadczy wzrost wydajności pracy w polskim przemyśle, ale także wzrost eksportu głównie zresztą do krajów rozwiniętych gospodarczo. Po drugie, niekorzystna koniunktura na świecie i w Polsce spowodowała zaniechanie lub odłożenie w czasie realizacji pewnych projektów rozwojowych, co już było widoczne przy okazji analizy danych dotyczących wielkości nakładów inwestycyjnych (nakłady na budynki i budowle oraz maszyny i urządzenia związane z wdrażaniem innowacji zaliczane są również do nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw). Wreszcie po trzecie, wzrost liczby przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje związany jest z dołączaniem do grupy firm innowacyjnych przedsiębiorstw coraz mniej zasobnych, a więc takich, które stać jedynie na stopniowe niewielkie jednorazowe ulepszanie technologii i wytwarzanych produktów. Dlatego nawet przy zachowaniu warunków panujących w gospodarce w 1999 r., już samo zwiększanie liczby przedsiębiorstw innowacyjnych musiałoby doprowadzić do spadku przeciętnych nakładów przypadających na innowacyjną firmę, aczkolwiek niewątpliwie nie tak gwałtownego, jak obserwowany faktycznie, zwłaszcza w roku 2000.

2.7. Rola MSP w handlu zagranicznym

2.7.1. Dynamika handlu zagranicznego MSP w 2001 roku

W roku 2001 eksport polskich przedsiębiorstw wzrósł o 14% w porównaniu z rokiem poprzednim, a import o 2,7%[21]. W liczbach bezwzględnych eksport wyniósł 36,1 mld USD a import 50,3 mld USD. Mimo, że obroty handlu zagranicznego rosły, spadała dynamika tego wzrostu o 1,5 punktu procentowego w eksporcie i blisko 4 punkty procentowe w imporcie.

Udział MSP w eksporcie ogółem wyniósł w roku 2001 43,9%, i oznacza to spadek w porównaniu z rokiem poprzednim ok. 2,2 punkty procentowe. W 2001 r. prawie połowa eksportu MSP (49,4%) przypadła na firmy o liczbie pracujących od 50 do 249 osób (czyli przedsiębiorstwa średniej wielkości), a po około 1/4 na firmy o liczbie pracujących do 9 osób (przedsiębiorstwa najmniejsze) i firmy o liczbie pracujących od 10 do 49 osób (przedsiębiorstwa małe). Oznacza to, że w roku 2001 spadły udziały w eksporcie MSP we wszystkich klasach wielkości (szczególnie wysoki spadek udziału w przedsiębiorstwach zatrudniających od 0 do 9 pracowników), a rosły udziały w eksporcie innych przedsiębiorstw niż MSP. Spadek koniunktury oraz wysoki kurs złotego dotknęły zatem silniej eksport MSP niż przedsiębiorstw dużych. MSP daleko gorzej niż inne przedsiębiorstwa potrafiły się przeciwstawić spadkowi koniunktury w Unii Europejskiej i dynamika ich eksportu do krajów Unii kształtowała się na

[21] Wartość eksportu i importu w USD.

poziomie około 4% wobec przeciętnego tempa wzrostu eksportu do tego obszaru w wysokości około 13%.

Tabela 2.14. Struktura eksportu i importu wg wielkości firm w latach 1995–2001 (wartości w mld USD)

	eksport					import				
	1995	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**1995**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**
ogółem	**22894,9**	**28228,9**	**27407,4**	**31651,3**	**36092,2**	**29049,7**	**47053,6**	**45911,2**	**48940,2**	**50275,1**
MSP	8815,4	13359,8	13072,1	14592,3	15847,6	16034,7	29872,0	30041,5	29992,5	29845,2
% do ogółem	38,5	47,3	47,7	46,1	43,9	55,2	63,5	65,4	61,3	59,4
0–9	2774,9	3681,6	3605,9	4178,8	3886,4	5707,2	9056,3	9834,8	9928,0	8957,2
% do ogółem	12,1	13,0	13,2	13,2	10,8	19,6	19,2	21,4	20,3	17,8
10–49	2451,6	3544,3	3293,9	3666,9	4136,0	5275,4	9613,3	9366,7	9286,7	9 531,9
% do ogółem	10,7	12,6	12,0	11,6	11,5	18,2	20,4	20,4	19,0	19,0
50–249	3589,0	6133,9	6172,4	6746,6	7825,3	5052,1	11202,4	10840,1	10777,9	11 356,0
% do ogółem	15,7	21,7	22,5	21,3	21,7	17,4	23,8	23,6	22,0	22,6
250<	14079,5	14869,1	14335,3	17059,0	20244,6	13015,0	17181,6	15869,7	18947,7	20429,9
% do ogółem	61,5	52,7	52,3	53,9	56,1	44,8	36,5	34,6	38,7	40,6

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne

Udział MSP w imporcie ogółem zwiększył się z 55,2% w roku 2000 do 59,6% w roku następnym. Licząc import MSP za 100%, firmy małe osiągnęły blisko 62% (w tym najmniejsze – 30%), a średnie – 38% udziału. Patrząc na liczby bezwzględne wartość importu MSP utrzymała się praktycznie na poziomie roku poprzedniego (29,8 mld USD, z tym, że wartość importu firm najmniejszych spadła o prawie 10%, a firm pozostałych wzrosła: małych o 2,6%, średnich o 5,3%).

Należy podkreślić, że znaczącą rolę w handlu zagranicznym odgrywają przedsiębiorstwa zagraniczne. W roku 2001 udział eksportu zagranicznych przedsiębiorstw w eksporcie ogółem wyniósł 51,8%. Oznacza to, że już ponad połowę polskiego eksportu zawdzięczamy przedsiębiorstwom zagranicznym, w tym jedną czwartą (22,4%) zagranicznym MSP. Imponująca jest także dynamika wzrostu eksportu tych przedsiębiorstw. Udział firm zagranicznych wynosił w 1995 r. około 1/4 całości eksportu MSP, natomiast w roku 2001 była to już połowa eksportu MSP. Tempo wzrostu całego eksportu MSP w okresie 1995–2001 wynosiło około 10%, sektora prywatnego MSP około 11,5%, natomiast tempo wzrostu eksportu przedsiębiorstw zagranicznych MSP wyniosło około 24%.

Analogiczna sytuacja wystąpiła w imporcie. W 2001 roku 60% całego polskiego importu było realizowane przez firmy zagraniczne i udział ten stale rośnie.

2.7.2. Dynamika eksportu i importu w poszczególnych branżach gospodarki

W 2001 roku, podobnie jak w latach poprzednich, zarówno eksport jak i import polskich małych i średnich przedsiębiorstw zdominowany był przez przedsiębiorstwa zaliczane do

sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* oraz *Handel i naprawy* (w sumie na obie sekcje przypadało aż 94,8% eksportu i 92,4% importu MSP).

W eksporcie udział sekcji handlowej po raz drugi z kolei wzrósł (o 1 punkt procentowy), a sekcji przemysłowej nieznacznie spadł (o 0.8 punktu). Podobna sytuacja występowała także w imporcie. Tu także udział sekcji handlowej wzrósł (o 2,7 punktu), a sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* spadł (o 0,8 punktu).

Wykres 2.8. Struktura eksportu MSP wg sekcji gospodarki w 2001 r.

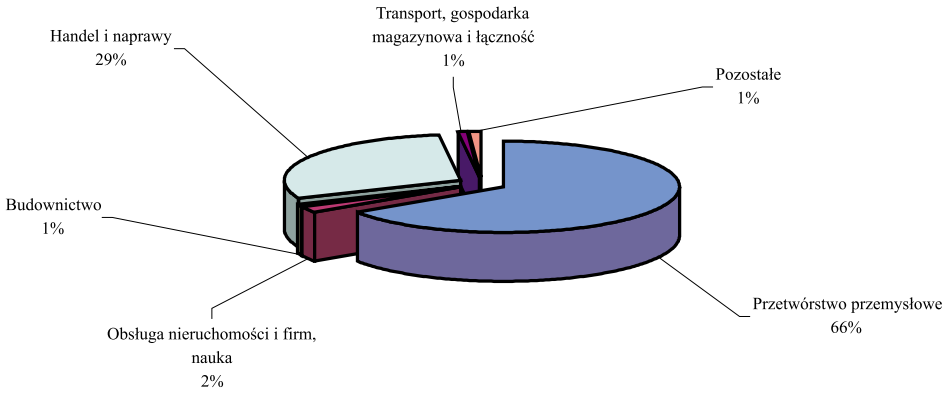

Źródło: Dane GUS

Spoњryd pozostaiych sekcji w handlu zagranicznym MSP w 2001 r. bardziej istotne znaczenie miaiy jeszcze tylko sekcje: *Obsiuga nieruchomoњci i firm* oraz *Transport, gospodarka magazynowa i iЊcznoњж* (odpowiednio 2,4% oraz 0,8% eksportu MSP oraz 3,4% i 1,7% importu MSP). W roku 2001, w porywnaniu z rokiem poprzednim, udziai importu obu tych sekcji nieznacznie spadi, a w eksporcie utrzymai siк na poziomie sprzed roku.

Wykres 2.9. Struktura importu MSP wg sekcji gospodarki w 2001 r.

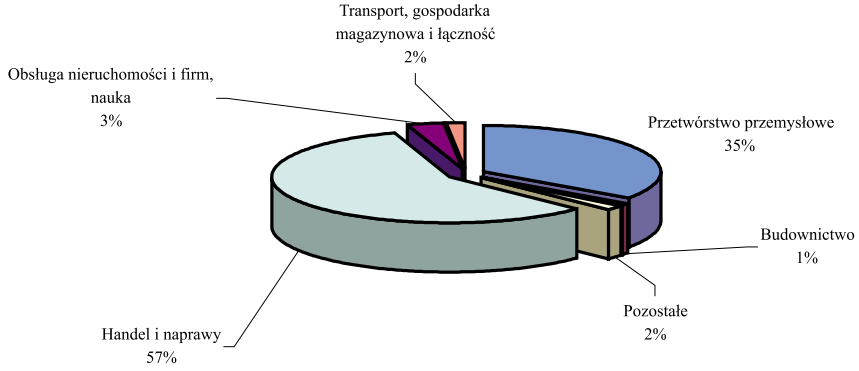

Źródło: Dane GUS

2.7.3. Eksport i import MSP wediug grup towarowych

W 2001 roku wyroby zaliczane do 5 sekcji PCN (na 21 sekcji istniejących) osiągnęły w eksporcie MSP udział w wysokości 59,7%. Świadczy to o wąskiej specjalizacji polskich MSP na rynku międzynarodowym w produkcji określonych wyrobów. Na pierwszym miejscu z udziałem 17,6% znajdowała się sekcja XVI – *Maszyny i urządzenia mechaniczne, sprzęt elektryczny...*, a na kolejnych: sekcja XV – *Metale nieszlachetne i wyroby z metali nieszlachetnych* (udział 10,8%)*, sekcja* XI – *Materiały i wyroby włókiennicze* (udział 10,7%) oraz sekcje XVII – *Pojazdy, statki powietrzne i jednostki pływające...* i XX *Wyroby różne* (obie z udziałami 10,3%).

Między rokiem 1995 a 2001 struktura eksportu według grup towarowych znacznie się zmieniła, upodabniając się do struktury eksportu ogółem. Łączny udział pięciu czołowych sekcji wzrósł o 6,3 punktu procentowego, co świadczy o rosnącej koncentracji eksportu MSP według grup towarowych.

Struktura importu MSP według sekcji PCN była w 2001 r. bardzo podobna do struktury całego polskiego importu. Na pierwszym miejscu w strukturze importu MSP w 2001 r. z udziałem 26,3% znajdowała się sekcja XVI - *Maszyny i urządzenia mechaniczne; sprzęt elektryczny...* . Charakterystyczne jest przy tym, że wyroby tej sekcji miały najwyższy udział w imporcie poszczególnych klas MSP, zarówno firm najmniejszych (21,1%), małych (29,8%) jak i średnich (27,4%). W imporcie firm małych oraz średnich maszyny i urządzenia odgrywały nawet większą rolę niż w imporcie podmiotów pozostałych (27%). Przyjmując za 100% wartość importu maszyn i urządzeń przez MSP, w 2001 r. 24,1% tej kwoty przypadało na przedsiębiorstwa najmniejsze, 36,2% na małe oraz 39,6% na duże.

Drugie miejsce pod względem wielkości importu MSP w 2001 r. zajmowała sekcja VI – *Produkty przemysłu chemicznego i przemysłów pokrewnych* (udział 12% w całym imporcie MSP), miejsce trzecie – sekcja XVII - *Pojazdy, statki powietrzne, jednostki pływające...*, (udział 10%), czwarte sekcja XV - *Metale nieszlachetne i wyroby z metali nieszlachetnych* (udział 9%), piąte sekcja VII - *Tworzywa sztuczne i wyroby z nich...* (8,2%) a szóste sekcja XI - *Materiały i wyroby włókiennicze* (udział 7,7%). Łączny udział tych sześciu sekcji w imporcie MSP wyniósł w 2001 r. 73,2% (w 1995 r. 68,4%), w imporcie firm najmniejszych 66,7% (62,3%), małych 73,1% (69%) a średnich nawet 78% (w 1995 r. 74,9%). Wspomniany łączny udział sześciu czołowych sekcji jest więc wysoki i ma tendencję rosnącą.

2.7.4. Kierunki eksportu i importu MSP

W roku 2001 struktura geograficzna polskiego handlu zagranicznego nie zmieniła się. Podobnie jak w roku poprzednim, głównym odbiorcą eksportu polskiego sektora MSP były rynki krajów rozwiniętych, w tym głównie Unii Europejskiej. Przypadało na nie 75,1% całkowitego eksportu MSP (w tym na rynek Niemiec – 34,4%, na rynki pozostałych państw Unii Europejskiej 34,8% a na rynki pozostałych krajów rozwiniętych – 5,9%). Na kraje Europy Środkowo-Wschodniej przypadło 18,3% (w tym na kraje CEFTA 8,7%, kraje byłego ZSRR – 9,6%). 6,6% eksportu zostało skierowane do krajów rozwijających się.

W porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł udział eksportu polskich MSP na rynki wszystkich krajów byłego ZSRR, ale w sumie nie osiągnął jeszcze poziomu szczytowego roku 1998.

Wzrosło także znaczenie eksportu do krajów CEFTA, nieznacznie obniżył się za to udział rynku niemieckiego i pozostałych krajów Unii Europejskiej.

Podobnie jak w eksporcie, głównymi rynkami zaopatrzenia polskich MSP były także rynki krajów rozwiniętych, w tym szczególnie Unii Europejskiej. Zakupiono tam 70% towarów i usług na potrzeby małych i średnich firm (61,4% z Unii Europejskiej). Z Europy Środkowo-Wschodniej zrealizowano nieco ponad 18% importu (7,4% z krajów CEFTA, a 10,7% z krajów byłego ZSRR). Z krajów rozwijających się sprowadzono 12% towarów i usług. W porównaniu z rokiem poprzednim nieznacznie zmniejszył się udział importu do krajów rozwiniętych i krajów byłego ZSRR, zwiększył zaś z krajów CEFTA i krajów rozwijających się.

2.7.5. Handel zagraniczny MSP w ujęciu regionalnym

W roku 2001 aż 2/3 polskiego eksportu zrealizowało 5 województw: mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, pomorskie i dolnośląskie. W porównaniu z rokiem poprzednim udział tych województw wzrósł (o 1 punkt procentowy). Jednocześnie w 2001 r. 5 najsłabiej rozwiniętych województw, o najniższym PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (świętokrzyskie, podlaskie, opolskie, lubelskie i warmińsko-mazurskie), zrealizowało jedynie 11,1% całego eksportu MSP. Porównując te wyniki z wynikami osiągniętymi w roku poprzednim, udział tych województw w całkowitym eksporcie polskich MSP jeszcze się zmniejszył o 0,2 punktu procentowego.

W roku 2001 aż 42% importu realizowane było w województwie mazowieckim. Omawiając te wyniki należy jednak pamiętać, że dane statystyczne o handlu zagranicznym zbierane są tzw. metodą przedsiębiorstw. Oznacza to, że cały eksport i import przypisany jest do województwa, gdzie swoją siedzibę ma dyrekcja przedsiębiorstwa prowadzącego handel zagraniczny. W przypadku więc, gdy przedsiębiorstwo jest wielozakładowe i posiada oddziały czy jednostki lokalne, wartości eksportu i importu przypisywane są do województwa, właściwego dla dyrekcji spółki (przeważnie Warszawa lub inne duże miasto – Katowice, Poznań, Gdańsk), a nie do województwa, gdzie handel zagraniczny jest rzeczywiście realizowany.

Tabela 2.15. Udział eksportu poszczególnych województw w całkowitym eksporcie w 2001 roku (%)

Dolnośląskie	7
Kujawsko-pomorskie	3,9
Lubelskie	2,9
Lubuskie	3,4
Łódzkie	5,8
Małopolskie	4,5
Mazowieckie	22
Opolskie	2
Podkarpackie	4,2
Podlaskie	2
Pomorskie	7,6
Śląskie	10,4
Świętokrzyskie	1,4
Warmińsko-mazurskie	2,3
Wielkopolskie	15,8
Zachodniopomorskie	5,1

Źródło: Dane GUS

Dodatkowo w Warszawie, powstało wiele firm zajmujących się importem towarów konsumpcyjnych. Towary te rozsyłane są następnie do innych województw, gdzie następuje ich rzeczywista konsumpcja. W Warszawie zlokalizowane są więc tylko centra logistyczne, które powstały ze względu na konieczność zmniejszenia kosztów administracyjnych i transportowych. W rezultacie przewaga województwa mazowieckiego pod względem importu jest wręcz miażdżąca, czego nie odzwierciedlają inne wyniki gospodarcze tego województwa, chociażby eksportu.

Tabela 2.16. Udział eksportu poszczególnych województw w całkowitym eksporcie w 2001 roku (%)

Dolnośląskie	6,6
Kujawsko-pomorskie	2,7
Lubelskie	1,2
Lubuskie	1,6
Łódzkie	5,5
Małopolskie	5,2
Mazowieckie	42
Opolskie	1,5
Podkarpackie	1,4
Podlaskie	1,1
Pomorskie	5,4
Śląskie	7,9
Świętokrzyskie	1,1
Warmińsko-mazurskie	1,1
Wielkopolskie	12,3
Zachodniopomorskie	3,3

Źródło: Dane GUS

Pięć województw związanych z największymi aglomeracjami miejskimi realizowało w 2001 r. razem 3/4 całego importu polskich MSP. Są to województwa mazowieckie, śląskie, wielkopolskie, pomorskie i dolnośląskie. W porównaniu z rokiem poprzednim znaczenie tych województw spadło (o 1,3 punktu procentowego).

Jednocześnie w 2001 r. 7 najsłabiej rozwiniętych województw (świętokrzyskie, podlaskie, opolskie, lubelskie i warmińsko-mazurskie, lubuskie, podkarpackie) zrealizowało jedynie 9% całego importu MSP. Porównując te wyniki z wynikami osiągniętymi w roku 2000, udział tych województw w całkowitym imporcie MSP wzrósł (o 0,6 punktu procentowego).

2.8. Małe i średnie przedsiębiorstwa w układzie regionalnym (wojewódzkim)

2.8.1. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON

Miejscem działalności przeważającej części zarejestrowanych podmiotów gospodarczych jest Mazowsze, Górny i Dolny Śląsk oraz Wielkopolska i Małopolska. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2001 r. na obszarze województw: mazowieckiego, śląskiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego i małopolskiego zarejestrowanych było w systemie REGON nieco ponad 1,8 mln podmiotów gospodarczych tj. 54,2 %.ogółu jednostek figurujących w rejestrze. Dla porównania, na obszarze pięciu innych województw: opolskiego, podlaskie-

go, lubuskiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego prowadziła działalność gospodarczą (względnie deklarowała chęć jej prowadzenia) czterokrotnie mniejsza liczba podmiotów gospodarczych (ok. 460 tys. czyli 13,7% ogółu podmiotów zarejestrowanych).

Zdecydowanie dominujący odsetek całej populacji zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Polsce (około 99,8%) stanowią podmioty zatrudniające do 249 osób. Stopień ich przestrzennej koncentracji oraz różnice w rozmieszczeniu na terenie poszczególnych województw są więc niemal dokładnie takie same, jak w przypadku całej populacji podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON łącznie z jednostkami dużymi.

W 2001 r. we wszystkich bez wyjątku województwach liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wzrosła, co oznaczało, że liczba podmiotów, które inicjowały działalność gospodarczą, względnie deklarowały tylko taki zamiar, była większa od liczby podmiotów likwidowanych. W województwach: podlaskim, łódzkim i świętokrzyskim dynamika wzrostu liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych była najwyższa i wyniosła około 8%[22].

Według danych z systemu REGON, dla prawie 2,2 mln podmiotów gospodarczych, tj. 69,3 % całej ich populacji, miejscem działalności były gminy miejskie, a tylko nieco ponad 0,5 mln podmiotów, tj. 16,1 % ogółu zarejestrowanych podmiotów, zlokalizowanych było w gminach typowo wiejskich. Nieco większy odsetek podmiotów gospodarczych zarejestrowany był w gminach wiejskich tylko w kilku województwach np. w województwie podkarpackim (29,8%), typowo rolniczym lubelskim (28,1) i świętokrzyskim (24,2%).

W okresie kilku ostatnich lat tempo przyrostu liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze gmin wiejskich było jednak szybsze niż na obszarze gmin miejskich. Uwaga ta odnosi się przede wszystkim do obszarów wiejskich Polski północnej i Polski centralnej. W latach 1999-2001 na obszarach wiejskich województw: pomorskiego, podlaskiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego i kujawsko-pomorskiego liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wzrosła o ponad 30%. Województwa te, obok opolskiego, odnotowały generalnie bardzo wysoką dynamikę przyrostu liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, na co istotny wpływ miały podmioty prowadzące działalność (bądź deklarujące chęć jej prowadzenia) nie tylko w gminach wiejskich, ale również w gminach miejsko/wiejskich. Sytuacja taka sugerowałaby, że przy podejmowaniu decyzji związanych z planowaną działalnością gospodarczą przedsiębiorcy biorą coraz częściej pod uwagę ceny ziemi oraz innych nieruchomości, a także wysokość różnych podatków i opłat lokalnych, które są z reguły niższe na terenach wiejskich oraz na obrzeżach miast i miasteczek.

2.8.2. Przedsiębiorstwa aktywne

Lokalizacja przedsiębiorstw w przestrzeni ma charakter nieciągły. Skupiska przedsiębiorstw występują wszędzie tam, gdzie istnieją odpowiednie rynki zbytu, gdzie kapitał ludzki spełnia oczekiwania przedsiębiorców, dostęp do wyspecjalizowanych usług i technologii jest łatwiejszy, a infrastruktura lepiej rozwinięta. Coraz częściej wśród czynników sprzyjających rozwojowi przestrzennych skupisk przedsiębiorstw wymienia się także bliski dostęp do wiedzy i badań naukowych. Koncentracja wyższych uczelni technicznych, uniwersytetów, placówek

[22] Analizując liczbę podmiotów gospodarczych trzeba mieć na uwadze, że pewne zwiększenie ich liczebności nastąpiło w wyniku rozpadu większych jednostek.

naukowo-badawczych i laboratoriów naukowych w dużych ośrodkach miejskich oddziałuje w znacznym stopniu na lokalizację przedsiębiorstw, zwłaszcza tych, których działalność bazuje na nowoczesnych rozwiązaniach organizacyjnych i technologicznych[23].

W 2001 r. na ogólną liczbę 1,7 mln przedsiębiorstw aktywnych prawie 99,8% stanowiły przedsiębiorstwa małe i średnie. Ponad połowa małych i średnich przedsiębiorstw (53,8%) prowadziła działalność na obszarze pięciu województw: mazowieckiego, śląskiego, wielkopolskiego, małopolskiego i dolnośląskiego. Ponad czterokrotnie mniejsza liczba (220 tys.) przedsiębiorstw tej wielkości, a więc 13,2% całej krajowej populacji MSP, funkcjonowała w granicach administracyjnych województw: warmińsko-mazurskiego, świętokrzyskiego, lubuskiego, podlaskiego i opolskiego. Na koniec 1998 r., czyli w momencie bezpośrednio poprzedzającym reformę administracyjnego podziału kraju, w obu wyżej wymienionych grupach województw aktywną działalność prowadziło odpowiednio 54,2% i 13,5% przedsiębiorstw małych i średnich.

Spadek między rokiem 1998 a 2001 łącznego udziału MSP w pięciu województwach, gdzie funkcjonuje ich największa liczba wskazuje na występowanie pewnych tendencji do zacierania się przestrzennych różnic w rozmieszczeniu przedsiębiorstw małych i średnich. W procesie tym bardziej aktywne zdają się być przedsiębiorstwa małe, jako że przedsiębiorstwa zatrudniające większą liczbę pracowników wykazują raczej tendencję do koncentracji na obszarach, gdzie funkcjonuje już pewna liczba przedsiębiorstw. Obserwowane tendencje nie są jednak w stanie zmienić, zwłaszcza w krótkim okresie, wyraźnych przestrzennych różnic w lokalizacji przedsiębiorstw małych i średnich, czego widomym znakiem są dysproporcje liczby przedsiębiorstw przypadających na 1000 mieszkańców w poszczególnych województwach (por. mapa 2.1).

Mapa 2.1. Liczba przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców w 2001 roku

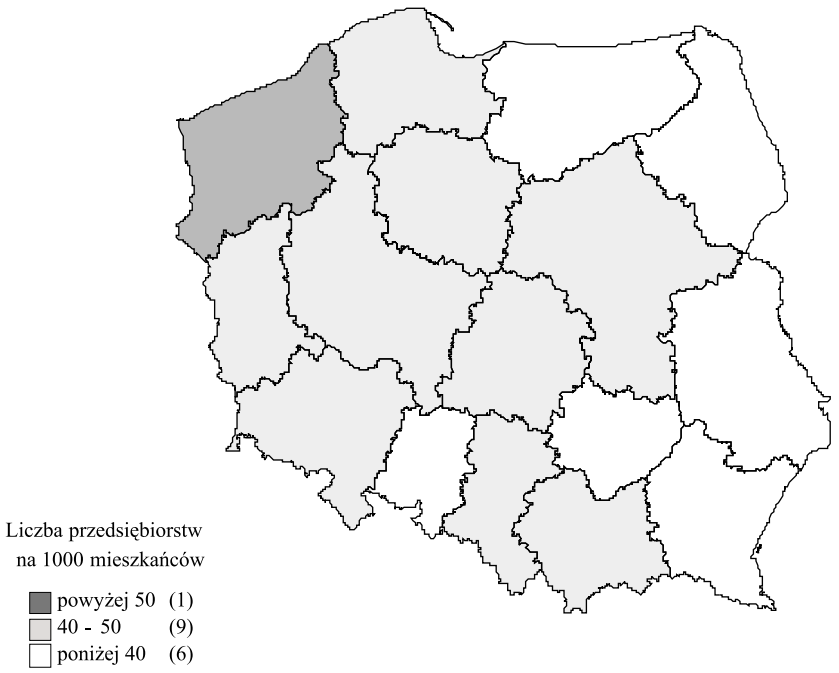

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

[23] Szerzej problem ten omówiono w Rozdziale 10 Innowacyjność polskich MSP.

Rok 2001 r. był drugim rokiem, w którym populacja aktywnych przedsiębiorstw małych i średnich w Polsce zmniejszyła się. Okres dekoniunktury gospodarczej i towarzyszący mu spadek popytu na niektóre wyroby i rodzaje usług znacznie ograniczył liczbę przedsiębiorstw małych i średnich. Do wyjątków należało woj. pomorskie, gdzie liczba aktywnych przedsiębiorstw małych i średnich wzrosła w 2001 r. o 2,8%, woj. podkarpackie (wzrost liczby przedsiębiorstw małych i średnich o 1,1%) oraz woj. warmińsko-mazurskie (liczba przedsiębiorstw małych i średnich powiększyła się tu w 2001 r. o 0,5%). W tym samym czasie w województwach: lubuskim, opolskim, mazowieckim i śląskim liczebność przedsiębiorstw małych i średnich zmniejszyła się o ponad 10%.

Na tym ogólnym tle uwagę zwracają przedsiębiorstwa małe, zatrudniające od 10 do 49 osób. Ich liczebność wzrosła w 2001 r. o ponad 1%, przy czym w takich województwach jak łódzkie, lubuskie czy podlaskie wzrost ten przekroczył nawet 8 %.

W latach 1998-2001 populacja małych i średnich przedsiębiorstw bardzo szybko zmniejszyła się na obszarze województw: lubuskiego, śląskiego, mazowieckiego, świętokrzyskiego i opolskiego. W znacznie wolniejszym tempie malała liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych w województwach: podlaskim, łódzkim, podkarpackim, kujawsko-pomorskim i małopolskim, podczas gdy w województwie: lubelskim, zachodniopomorskim, pomorskim, dolnośląskim, a zwłaszcza w województwie wielkopolskim i warmińsko-mazurskim, liczba aktywnych MSP wyraźnie wzrosła.

Obserwowane zmiany liczebności przedsiębiorstw aktywnych pozwalają na wydzielenie dwóch w miarę zwartych geograficznie grup województw, gdzie sytuacja ewoluuje w odmiennych kierunkach. Pierwszą grupę województw tworzą województwa Polski północno-zachodniej (z wyłączeniem województwa lubuskiego), na terenie których liczebność przedsiębiorstw małych wyraźnie wzrosła w ostatnich latach. W skład drugiej grupy wchodzą województwa Polski centralnej oraz Polski południowo-wschodniej, gdzie z kolei zwiększyła się istotnie liczba przedsiębiorstw średnich (por. mapa 2.2.a i 2.2.b).

Mapa 2.2 a. Wzrost / spadek liczby przedsiębiorstw małych (zatrudniające do 49 osób) w latach 1998–2001

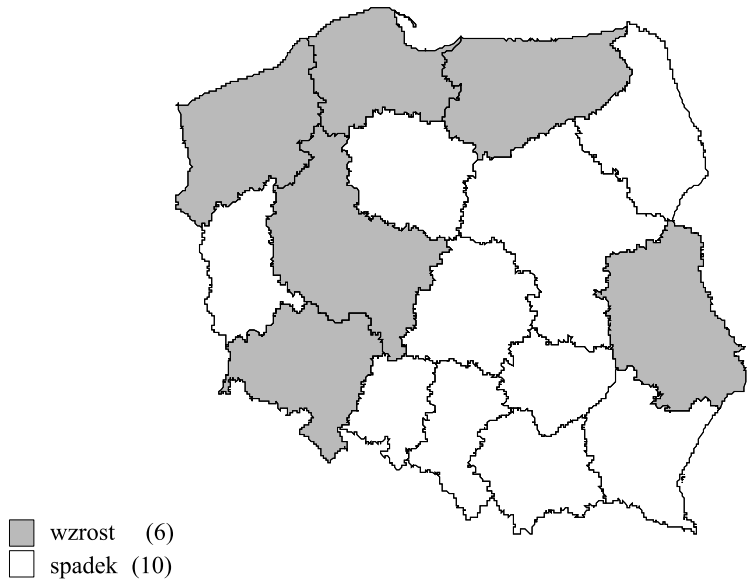

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Mapa 2.2 b. Wzrost / spadek liczby przedsiębiorstw średniej wielkości (zatrudniających od 50 do 249 osób) w latach 1998–2001

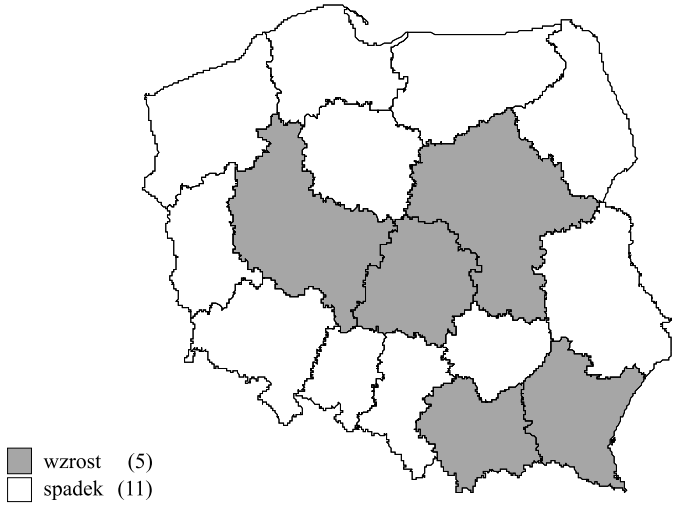

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

2.8.3. Pracujący w MSP według stanu na koniec roku

W 2001 r. małe i średnie przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie województwa mazowieckiego i śląskiego zatrudniały prawie 1,7 mln osób tj. 30,5% ogółu pracujących w sektorze rynkowym. W tym samym czasie przedsiębiorstwa, które prowadziły działalność w województwie podlaskim, opolskim i lubuskim oferowały pracę niecałym 400 tys. osób.

Mapa 2.3. Pracujący w MSP w sektorze rynkowym w 2001 roku

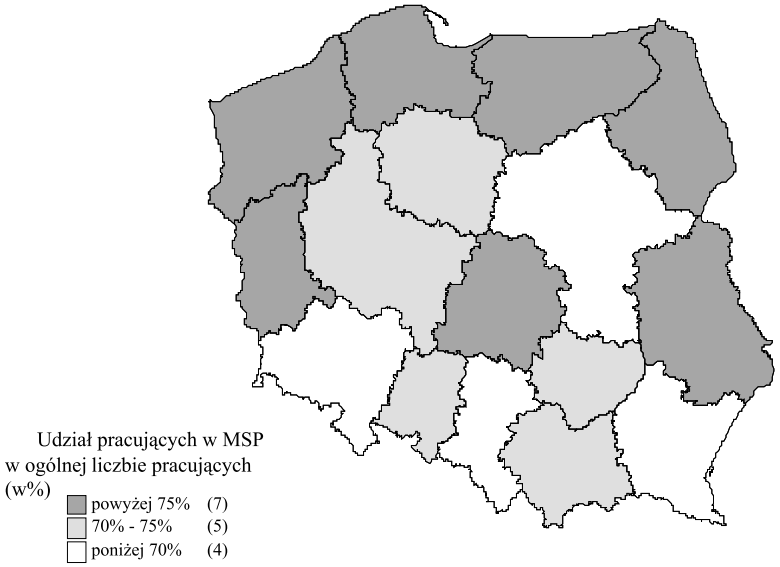

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

W 2001 r. obserwowane było zjawisko dalszego zmniejszania się liczby miejsc pracy w przedsiębiorstwach prowadzących działalność na obszarze wszystkich 16 województw, przy czym w niektórych przypadkach (województwa: lubelskie, łódzkie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie) zjawisko to wystąpiło kolejny trzeci rok z rzędu. W latach 1998–2001 głęboki, bo ponad siedemnastoprocentowy spadek liczby pracujących, miał miejsce w województwie warmińsko-mazurskim, czternastoprocentowej redukcji zatrudnienia doświadczyły małe i średnie przedsiębiorstwa województwa śląskiego i opolskiego, a ponad dwunastoprocentowe zmniejszenie liczby pracujących było udziałem przedsiębiorstw zlokalizowanych w województwie zachodniopomorskim. Konsekwencją znacznej redukcji stanowisk pracy w województwie warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim był istotny wzrost bezrobocia, miało to bowiem miejsce w regionach, gdzie sektor małych i średnich przedsiębiorstw jest zdecydowanie największym pracodawcą (zatrudnieni w MSP stanowią tam prawie 80% pracujących w sektorze rynkowym – por. mapa 2.3). W 2001 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w woj. warmińsko-mazurskim, lubuskim i zachodniopomorskim przekroczyła 24%.

2.8.4. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów

Analogicznie do zatrudnienia, przychody MSP ogółem ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów nie osiągnęły w 2001 r. poziomu z roku poprzedniego. Nie odnosi się to jednak do małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w 10 województwach: małopolskim, warmińsko-mazurskim, lubelskim, podlaskim, lubuskim, podkarpackim, opolskim, pomorskim, a zwłaszcza łódzkim i świętokrzyskim (w tych dwóch ostatnich wartość produkcji sprzedanej MSP przekroczyła wielkość z roku poprzedniego odpowiednio o 6% i 26% licząc w cenach bieżących).

Najwyższą wartość sprzedaży zrealizowały małe i średnie przedsiębiorstwa zlokalizowane w województwie: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. Łączna wartość przychodów MSP prowadzących tam swoją działalność wyniosła ponad 468 mld zł. Jakkolwiek przedsiębiorstwa te odnotowały znaczący spadek wartości sprzedaży w 2001 r. (w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w woj. wielkopolskim spadek nawet o 9%), to wielkość ich łącznej sprzedaży stanowiła aż 46% przychodów MSP ogółem. Oprócz MSP, we wspomnianych trzech województwach rozwinięty jest silnie także sektor przedsiębiorstw dużych. Udział produkcji sprzedanej małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze województwa mazowieckiego, śląskiego oraz wielkopolskiego nie przekraczał w 2001 r. 69% wartości przychodów ogółem wszystkim przedsiębiorstw tam zlokalizowanych łącznie z dużymi i był najniższy w kraju (por. mapa 2.4).

Mapa 2.4. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów MSP w 2001 roku

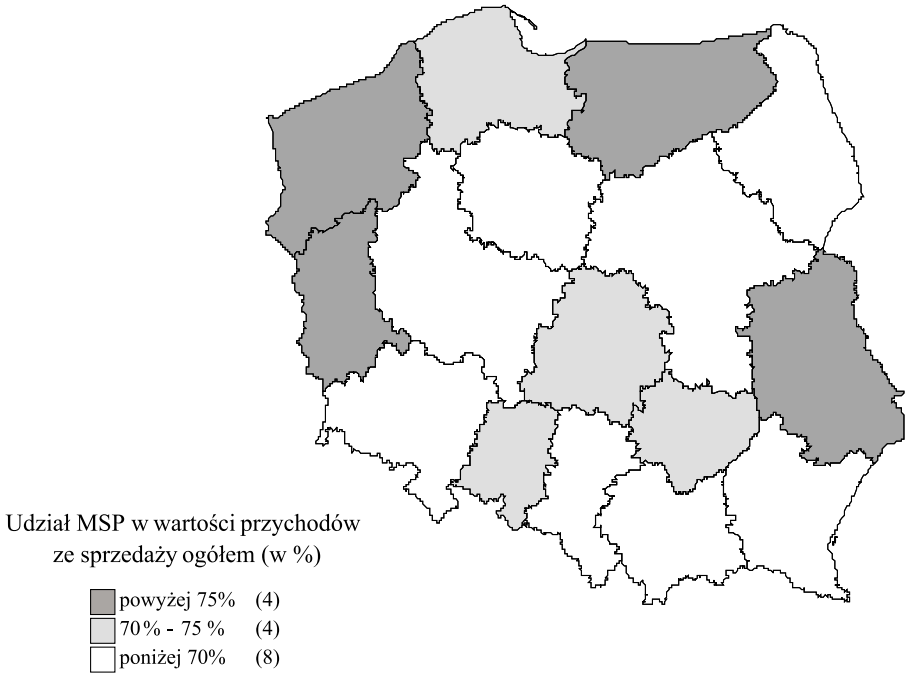

Źródło: Dane GUS, obliczenia Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN

Przytoczone dane, nie tylko zresztą w odniesieniu do przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego, śląskiego oraz wielkopolskiego, nie odzwierciedlają jednak w pełni przestrzennych relacji dotyczących miejsc prowadzonej działalności. Wiąże się to bezpośrednio ze specyfiką statystycznych badań przychodów przedsiębiorstw. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przypisywane są bowiem do województw, w którym swoje siedziby mają dyrekcje tych przedsiębiorstw.

2.8.5. Nakłady inwestycyjne

W małych i średnich przedsiębiorstwach zlokalizowanych na obszarze województw: mazowieckiego, wielkopolskiego, śląskiego oraz dolnośląskiego koncentrowało się w 2001 r. ponad 63% nakładów inwestycyjnych MSP. W znacznej dysproporcji z poziomem nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw prowadzących działalność na Mazowszu, w Wielkopolsce oraz na Dolnym i Górnym Śląsku pozostają środki, jakie w ostatnich latach wydatkowane były na rozwój w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na Opolszczyźnie, Podlasiu czy Kielecczyźnie. W 2001 r. nakłady na środki trwałe ponoszone przez przedsiębiorstwa z terenów województw podlaskiego, opolskiego oraz świętokrzyskiego stanowiły łącznie tylko 4% ogółu nakładów inwestycyjnych ponoszonych przez małe i średnie przedsiębiorstwa krajowe i zagraniczne działające na terenie Polski.

Bezwzględny spadek wielkości nakładów na rozwój był w 2001 roku udziałem zdecydowanej większości przedsiębiorstw prowadzących działalność w kraju. Bezprecedensowy spadek wydatków na rozwój sektora MSP miał miejsce w województwie śląskim (spadek nakładów o ponad 36%), na co rzutowało głównie zmniejszenie się wydatków na inwestycje w przedsiębiorstwach małych zatrudniających do 49 osób. Niewiele niższy bo wynoszący ok. 26% spadek wielkości nakładów inwestycyjnych MSP miał miejsce w województwie podkarpackim, lubelskim i świętokrzyskim.

W strukturze wydatków MSP ponoszonych na inwestycje dominuje przemysł. W niektórych województwach takich jak kujawsko-pomorskie czy świętokrzyskie, ponad połowę wydatków inwestycyjnych w 2001 r. poniosły przedsiębiorstwa należące do sekcji: *Górnictwo i kopalnictwo*, *Przetwórstwo przemysłowe* oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.* Znaczący udział w nakładach inwestycyjnych MSP mają także przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji *Obsługa nieruchomości i firm; nauka*, przy czym podstawową część wspomnianych nakładów stanowią środki na budownictwo mieszkaniowe (firmy deweloperskie i spółdzielnie mieszkaniowe). W województwie mazowieckim, w którym zlokalizowane są centrale prawie wszystkich największych koncernów i spółek prowadzących działalność w Polsce a środki przeznaczane na budownictwo mieszkaniowe są odpowiednio wysokie, nakłady inwestycje sekcji obsługa nieruchomości i firm; nauka przekroczyły w 2001 r. 20% ogółu nakładów na rozwój w tym województwie i były dużo wyższe niż łączne nakłady przedsiębiorstw zaliczanych do sekcji *Górnictwo i kopalnictwo*, *Przetwórstwo przemysłowe* oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.*

Regionalne różnice w wysokości nakładów na inwestycje są odbiciem nie tylko liczby przedsiębiorstw i ich sytuacji finansowej, ale również profilu prowadzonej działalności, przewidywanej rentowności ponoszonych wydatków i związanej z nią skłonności do inwestowania. Skłonność ta wynika z percepcji warunków zewnętrznych, w jakich przyszło przedsiębiorstwu funkcjonować, a te - jak się wydaje - są znacznie bardziej korzystne w województwach, w których zlokalizowane są inne duże i w miarę nowoczesne ośrodki produkcyjne. Stąd przewaga Warszawy czy Dolnego Śląska nad innymi regionami. Analizując dane na temat wielkości nakładów inwestycyjnych według województw należy jednak mieć na uwadze, że regionalne różnice w ich wysokości wynikają po części z faktu, iż nakłady przypisywane są do miejsc będących siedzibą dyrekcji przedsiębiorstw, nie zaś do miejsc gdzie są faktycznie wydatkowane, natomiast siedziby tych dyrekcji są zlokalizowane głównie w Warszawie i nielicznych innych dużych miastach Polski.

2.9. Podsumowanie

Rok 2001 był bez wątpienia najmniej korzystnym rokiem dla sektora MSP, pominąwszy wczesne lata okresu transformacji. W 2001 r. spadła zarówno liczba MSP, jak i liczba osób w nich pracujących. Pogorszyły się także wyniki finansowe MSP zatrudniających powyżej 9 osób i prowadzących księgi rachunkowe. Z niewielkimi spadkami liczby małych firm i zatrudnienia w niektórych sekcjach gospodarki a także spadkami rentowności mieliśmy wprawdzie do czynienia już wcześniej. Jednakże niepomyślne wyniki zwłaszcza firm średnich w 2001 r. są dość zaskakujące, gdyż wskaźniki dotyczące 2000 r. nie zapowiadały tak gwałtownego pogorszenia sytuacji tej grupy przedsiębiorstw. Można powiedzieć, że wyniki sektora MSP były w 2001 r. także gorsze niż wynikałoby to ze zmian podstawowych wskaźników makroekonomicznych.

Gospodarka może się rozwijać jedynie dzięki wprowadzeniu na rynek nowych wyrobów i usług oraz zmniejszeniu kosztów produkcji, co jest warunkiem koniecznym zwiększenia produkcji i sprzedaży towarów wytwarzanych dotychczas. Sprzyja temu pozyskanie nowych źródeł zaopatrzenia w surowce i materiały względnie znalezienie nowych kanałów zbytu towarów. Aby to wszystko osiągnąć trzeba mieć jednak pewne specyficzne umiejętności. W krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo umiejętności te spotykane są znacznie częściej niż np. w Polsce, gdzie gospodarka rynkowa funkcjonuje zaledwie kilkanaście lat po przerwie trwającej prawie pół wieku. Właściciele firm mają znacznie większe możliwości podpatrywania i przejmowania pozytywnych wzorców zachowań od innych przedsiębiorców. Dzięki temu nabywają oni np. umiejętność

współpracy z innymi przedsiębiorcami mającej na celu kolektywne pokonywanie wyłaniających się przeszkód (np. tworzenie systemów wzajemnych gwarancji kredytowych, wspólne wykorzystanie tańszych źródeł zaopatrzenia w materiały do produkcji, tworzenie klastrów itp.).

Jednocześnie niezbędne jest uproszczenie przepisów regulujących tryb powstawania i funkcjonowania firm (kwestia koncesji i zezwoleń na prowadzenie określonej działalności gospodarczej), odpolitycznienie gospodarki (kwestia zasad rekrutacji na kierownicze stanowiska w spółkach sektora publicznego i prywatnego), dokończenie procesu prywatyzacji oraz uproszczenie systemu podatkowego. Zmiany w systemie podatkowym nie powinny przy tym prowadzić do zwiększenia obciążeń finansowych zarówno przedsiębiorstw, jak i ludności. W warunkach, gdy mniejsze przedsiębiorstwa, w tym zakłady osób fizycznych, inwestują nadal głównie dzięki wykorzystaniu środków własnych, każda inicjatywa mająca na celu poprawę stanu finansów publicznych kosztem zwiększenia obciążeń podatkowych społeczeństwa musi odbić się niekorzystnie na aktywności gospodarczej firm. Dodatkowe impulsy rozwojowe można uzyskać dzięki zmianie struktury wydatków budżetowych i przeznaczeniu większych środków na rozwój kosztem wydatków na konsumpcję. Zmiana ta jest zresztą konieczna, aby zapewnić środki własne niezbędne do wykorzystania funduszy strukturalnych w ramach Unii Europejskiej.

Natomiast niektóre inne niezbędne zmiany, jak poprawa jakości zarządzania firmami krajowymi czy zmiana sposobu reagowania banków na potrzeby przedsiębiorstw, nie mogą być oczywiście zadekretowane i wprowadzone za pomocą odpowiednich przepisów. Zmiany w tych dziedzinach muszą dokonać się same, co wymaga dłuższego czasu, oczywiście po spełnieniu warunków przedstawionych w poprzednim akapicie. Dodatkowym warunkiem koniecznym jest przestrzeganie prawa przez wszystkie podmioty gospodarcze, czego nie można dokonać bez zwiększenia skuteczności działania sądów, prokuratury i policji. Bez tego nie jest możliwa poprawa społecznego klimatu polegająca na zwiększeniu stopnia zaufania zarówno firm do instytucji rządowych, jak i przedsiębiorców w relacjach wzajemnych. Jest to o wiele bardziej istotne niż może się na pozór wydawać, bowiem ekonomiści zachodni często podkreślają, że właśnie wysoki stopień wzajemnego zaufania jest tym, co odróżnia społeczeństwa zaawansowane od społeczeństw znajdujących się na relatywnie niskim poziomie rozwoju cywilizacyjnego.

Rozdział 3

Polityka wobec MSP

Polityka państwa – dokumenty programowe

Realizacja polityki państwa wobec MSP

Podsumowanie

3.1. Polityka państwa: dokumenty programowe

W zakresie objętym niniejszym *Raportem* rząd przedstawił kilka programów i propozycji, dotyczących istotnych kwestii polityki społeczno-ekonomicznej, które wprost lub pośrednio odnosiły się także do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

3.1.1. Strategie społeczno-gospodarcze

W wyniku wyborów we wrześniu 2001 r. władzę objęła koalicja Sojuszu Lewicy Demokratycznej, Unii Pracy i Polskiego Stronnictwa Ludowego. W wygłoszonym w dniu 25 października 2001 r. exposé Prezesa Rady Ministrów Leszka Millera[1], premier rządu określił działania koalicji oraz zapowiedział przedstawienie nowej strategii gospodarczej.

Strategia gospodarcza rządu

29 stycznia 2002 r. Rada Ministrów przyjęła *Strategię gospodarczą rządu SLD-PSL-UP „Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca".* Celami strategicznymi rządu określonymi w dokumencie są:
- stopniowy powrót w ciągu 2 lat na ścieżkę 5% wzrostu PKB,
- aktywizacja zawodowa społeczeństwa i zwiększanie zatrudnienia,
- skuteczna absorpcja funduszy europejskich i wykorzystanie ich dla rozwoju kraju.

Za kluczowy warunek realizacji powyższych celów uznano odbudowę kondycji ekonomicznej polskich przedsiębiorstw, co prowadzić ma do ożywienia gospodarczego i podniesienia standardów cywilizacyjnych, m.in. dzięki wykorzystaniu europejskich wzorców gospodarowania oraz środków finansowych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
Dla pobudzenia wzrostu gospodarczego i zmniejszenia bezrobocia, w programie zaproponowano między innymi zmiany w systemie podatkowym, których celem będzie:
- wykorzystanie instrumentów podatkowych dla pobudzenia wzrostu gospodarczego oraz dla aktywizacji zawodowej ludności, zwłaszcza absolwentów,
- uporządkowanie systemu podatkowego i nadanie mu przejrzystości interpretacyjnej.

W tym zakresie zaproponowano systematyczną obniżkę podatku dochodowego od osób prawnych, obniżenie stawki ryczałtu ewidencjonowanego oraz karty podatkowej. Za istotne uznano również ułatwienia w procedurach podatkowych.

Instrumenty służące poprawie sytuacji przedsiębiorstw i problematyka ich działalności zawarte zostały w programach: *Przede wszystkim przedsiębiorczość* (patrz pkt. 3.1.3) i *Pierwsza praca* (patrz pkt. 3.1.5). Założenia polityki rozwoju infrastruktury zostały przedstawione w programie *Infrastruktura – klucz do rozwoju.*[2] (patrz pkt. 1.4).

Przedakcesyjny program gospodarczy

6 sierpnia 2002 r. Rada Ministrów przyjęła *Przedakcesyjny Program Gospodarczy,* stanowiący syntezę działań rządu w sferze gospodarczej i społecznej do 2005 r. zawartych w najważniejszych rządowych programach gospodarczych oraz założeniach do projektu budżetu państwa na rok 2003 r., przyjętych przez Radę Ministrów.

---

[1] Expose Prezesa Rady Ministrów w: www.kprm.gov.pl/1433_1477.htm
[2] Zob. Expose prezesa Rady Ministrów 25 października 2001, Warszawa; http://www.kprm.gov.pl/1433_1477.htm

W programie, w części dotyczącej reform strukturalnych, za istotny priorytet uznano działania w celu zwiększenia przedsiębiorczości, innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w ramach którego wyszczególniono:

- kształtowanie warunków dla tworzenia i pełnego wykorzystania potencjału rozwojowego małych i średnich przedsiębiorstw (uproszczenie systemu podatkowego, obniżenie kosztów pracy oraz uelastycznienie stosunków pracy, uproszczenie systemu ubezpieczeń społecznych, uproszczenie przepisów proceduralnych, wprowadzenie nowych regulacji prawnych),
- przedsięwzięcia na rzecz budowy spójnego systemu instytucjonalnego, wspierającego rozwój gospodarczy, w tym odnoszące się do rozbudowy systemu poręczeń kredytowych i systemu funduszy pożyczkowych,
- ukierunkowanie rozwoju gospodarki na gospodarkę opartą na wiedzy, zdolną do trwałego zrównoważonego rozwoju,
- poprawę wskaźników innowacyjności w przedsiębiorstwach oraz w otoczeniu przedsiębiorstw.[3]

3.1.2. Strategie integracyjne

Narodowy Plan Rozwoju

W lipcu 2002 r. Ministerstwo Gospodarki przedstawiło do konsultacji społecznych projekt dokumentu *Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006*[4] (NPR).

Celem strategicznym NPR jest rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia, poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym i krajowym.

Podstawowymi kierunkami działań w układzie rzeczowym, ujętymi w NPR, są:

- sektor wytwórczości – w tym zakresie realizuje się głównie wsparcie dla małych i średnich firm rozpoczynających lub kontynuujących działalność w sektorach istotnych z punktu widzenia wzrostu konkurencyjności polskiej gospodarki,
- infrastruktura związana z tworzeniem korzystnego klimatu dla rozwoju gospodarczego i potencjału wytwórczości – w tym zakresie realizuje się wsparcie dla rozbudowy i modernizacji infrastruktury istotnej dla lokalizowania różnego typu działalności biznesowej (sieci transportowe telekomunikacyjne, ochrona środowiska, infrastruktura edukacyjna i lokalna),
- rozwój zasobów ludzkich – w tym zakresie realizuje się wsparcie dla działań związanych z rozwojem technologicznym i innowacyjnym, podnoszeniem poziomu wykształcenia oraz przekwalifikowaniami adresowanymi do grup zagrożonych utratą pracy.

Przyjęto także pięć podstawowych celów cząstkowych NPR na lata 2004–2006:

- wspomaganie osiągnięcia i utrzymania w dłuższym okresie wysokiego wzrostu PKB;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia i wykształcenia;
- włączenie Polski w europejskie sieci infrastruktury transportowej i informacyjnej;
- intensyfikacja procesu zwiększenia w strukturze gospodarki udziału sektorów o wysokiej wartości dodanej;

---

[3] Przedakcesyjny Program Gospodarczy 2002: w „Przegląd Rządowy" nr 9 z września 2002 i nr 10 z października 2002 r.

[4] Konsultacje zakończono w listopadzie 2002 r., Narodowy Plan Rozwoju został przyjęty przez Radę Ministrów 14 stycznia 2003 r.

- wspomaganie udziału w procesach rozwojowych i modernizacyjnych wszystkich regionów i grup społecznych w Polsce.

Problematyka MSP ujęta jest w trzech z nich:

- poprawa konkurencyjności gospodarki poprzez modernizację i strukturalne dopasowanie sektora przemysłu i usług – w tym zakresie rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wspierany jest w okresie 2000–2003 ze środków programu Phare w zakresie osiągania aquis w obszarach:
  - tworzenia profesjonalnej instytucji wspierania przedsiębiorczości,
  - finansowego wsparcia przedsięwzięć innowacyjnych,
  - rozwoju infrastruktury gospodarczej,
  - upowszechniania wiedzy o regulacjach obowiązujących w UE,
  - dofinansowania udziału polskich przedsiębiorstw w programach Unii,
  - promowania rozwoju pozabankowych instytucji finansowego otoczenia MSP.
- rozwój zasobów ludzkich i zatrudnienia - w tym zakresie rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wspierany jest w okresie 2000-2003 z programu Phare w zakresie osiągania aquis w obszarze wspierania kształcenia ustawicznego i rozwoju kadr przedsiębiorczości.
- wzmocnienie potencjału rozwojowego regionów i przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów – w tym zakresie rozwój małych i średnich przedsiębiorstw wspierany jest w okresie 2000–2003 przez program Phare w zakresie osiągania aquis w obszarach:
  - zakładania nowych podmiotów gospodarczych o charakterze innowacyjnym, w sektorach wskazanych w wojewódzkich strategiach rozwoju regionalnego,
  - dokapitalizowania regionalnych i lokalnych systemów pożyczkowych oraz systemów poręczeń kredytowych dla MSP,
  - instrumentów doradczych i informacyjnych dla MSP,
  - wsparcia dla stymulowania lokalizacji nowych przedsiębiorstw.

Łączna suma środków publicznych (fundusze strukturalne, Fundusz Spójności, środki krajowe) zaangażowanych w realizację Narodowego Planu Rozwoju wyniesie około 14,8 mld euro, z czego 11,4 mld euro (tj. 77 %) będzie pochodzić ze środków wspólnotowych. Środki te będą wydatkowane począwszy od roku 2004 do 2009, a w przypadku Funduszu Spójności do roku 2010.

Raport Komisji Europejskiej

W listopadzie 2002 r. Komisja Europejska przedstawiła *Okresowy Raport Komisji Europejskiej o postępach Polski na drodze do członkostwa w Unii Europejskiej*[5] . We wnioskach dotyczących obszaru *Małe i średnie przedsiębiorstwa* zwrócono uwagę na potrzebę lepszej i wyraźniejszej koordynacji wysiłków na rzecz sektora MSP, uproszczenia ustawodawstwa, wzmocnienia infrastruktury wspierającej, poprawy otoczenia podatkowego i poprawy dostępu MSP do źródeł finansowania. Komisja zwróciła uwagę na potrzebę skoncentrowania wysiłków na konsolidacji funkcjonowania nowych struktur administracyjnych i na zapewnieniu odpowiednich środków na potrzeby tego sektora[6] .

[5] Okresowy Raport 2002 Komisji Europejskiej o postępach Polski na drodze do członkostwa w Unii Europejskiej, Monitor Integracji Europejskiej nr 57/2002 Wydanie specjalne, s. 99–101.

[6] Okresowy Raport, s. 101.

Raport o negocjacjach z UE[7]

13 grudnia 2002 r. zakończone zostały negocjacje o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Rada Ministrów w dniu 17 grudnia 2002 r. przedstawiła parlamentowi *Raport na temat rezultatów negocjacji o członkostwo Polski w Unii Europejskiej*[8].

W toku negocjacji akcesyjnych Polska w pełni zaakceptowała dorobek prawny UE w obszarze *Małe i średnie przedsiębiorstwa*, bez ubiegania się o rozwiązania przejściowe. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej będzie miało istotne znaczenie dla rozwoju tego ważnego dla polskiej gospodarki sektora. Dzięki wprowadzeniu przepisów unijnych poprawi się otoczenie dla działalności małych i średnich przedsiębiorstw. Będą one mogły uzyskać wsparcie finansowe z funduszy strukturalnych, z których Polska będzie korzystać od pierwszego dnia członkostwa. Polska jest sygnatariuszem Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw.

3.1.3. Polityka wobec małych i średnich przedsiębiorstw

Program wspierania małych i średnich przedsiębiorstw

W 2002 r. został przygotowany przez Rząd dokument programowy *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006 roku.*[9]

Celem polityki Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2006 roku jest pobudzenie aktywności gospodarczej sektora małych i średnich przedsiębiorstw zapewniającej wzrost zatrudnienia w tym sektorze oraz wzrost jego konkurencyjności i zdolności do funkcjonowania na Jednolitym Rynku Europejskim. Działania rządu wobec sektora MSP opierają się na czterech kierunkach:

- wspieranie przedsięwzięć służących rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw,
- poprawa otoczenia prawnego i administracyjnego małych i średnich przedsiębiorstw oraz rozwój postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie,
- rozwój otoczenia instytucjonalnego małych i średnich przedsiębiorstw,
- wspieranie integracji firm i działalności na forum międzynarodowym.

Wspieranie przedsięwzięć rozwojowych małych i średnich przedsiębiorstw realizowane będzie poprzez:

- ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do wiedzy w zakresie prowadzenia i rozwoju firmy (wspieranie udziału w szkoleniach oraz wspieranie współpracy między światem nauki i edukacji a gospodarką),
- ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej mającej na celu rozwój firmy (dofinansowanie specjalistycznych usług doradczych),
- wsparcie finansowe przedsiębiorców w prowadzonych przez nich działaniach dostosowawczych, dywersyfikacyjnych i zmierzajacych do rozwijania nowych działalności (wspieranie finansowe modernizacji m.in. technik i technologii, dofinansowane prac badawczo-rozwojowych zlecanych przez Ministerstwo Skarbu, finansowanie nowotworzonych przedsiębiorstw wykorzystujących nowoczesne technologie, dofinansowanie tworzenia właściwych warunków BHP, wspólfinansowanie procesu tworzenia nowych miejsc pracy, w tym w szczególności na terenach wiejskich),

---

[7] Dokładna analiza stanowiska negocjacyjnego Polski prezentowana jest w rozdziale 11

[8] Raport na temat rezultatów negocjacji o członkostwo Polski w Unii Europejskiej, druk sejmowy nr 1213.

[9] Program został przyjęty przez Radę Ministrów 4 lutego 2003 r.

- przeprowadzenie kampanii informacyjnej o dostępnych instrumentach i zasadach korzystania z nich przez przedsiębiorców (organizowanie seminariów, szkoleń, wydawanie informatorów itp.).

Poprawa otoczenia prawnego i administracyjnego małych i średnich przedsiębiorstw oraz rozwój postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie realizowana będzie poprzez:

- analizę otoczenia prawnego małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej (prowadzenie badań ankietowych mających na celu określenie zmian koniunktury oraz problemów hamujących rozwój MSP, coroczne opracowywanie raportu dla Rady Ministrów wraz z wnioskami na temat otoczenia prawnego małych i średnich przedsiębiorstw, przygotowywanie pakietu zmian legislacyjnych w celu poprawy warunków, w jakich funkcjonują małe i średnie przedsiębiorstwa oraz ograniczenia barier prawnych prowadzenia działalności, przygotowywanie rocznych danych statystycznych w zakresie objętym *Programem badań statystycznych statystyki publicznej*, przygotowywanie corocznego raportu dla Komisji Europejskiej dotyczącego realizacji postanowień Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw oraz upowszechnianie przyjaznego podejścia urzędników do potrzeb przedsiębiorców),
- kształtowanie postaw przedsiębiorczych (wspieranie inicjatyw mających na celu popularyzację przedsiębiorczości, w szczególności wśród młodzieży, kobiet, osób niepełnosprawnych i osób bezrobotnych, wspieranie wprowadzania nowych form zatrudnienia i nowych form organizacyjnych: praca czasowa, rotacja pracy, telepraca itp.).

Rozwój otoczenia instytucjonalnego małych i średnich przedsiębiorstw realizowany będzie poprzez:

- wspieranie rozwoju instytucji świadczących przedsiębiorcom usługi doradcze, szkoleniowe i informacyjne:
  - rozszerzenie sieci Punktów Konsultacyjno-Doradczych udzielających podstawowych porad i informacji związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa w celu zapewnienia równomiernego dostępu do świadczonych usług,
  - rozszerzenie sieci oraz wzmocnienie organizacyjne i wyposażeniowe ośrodków Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Krajowego Systemu Innowacji, Krajowego Systemu Informacji Patentowej, w celu podnoszenia jakości świadczonych przez nie usług,
  - rozszerzenie sieci Centrów Euro Info świadczących usługi w zakresie wiedzy o UE, nadzorowanych wspólnie z Komisją Europejską, na wszystkie województwa oraz wzmocnienie organizacyjne i wyposażeniowe tych ośrodków,
  - wzmocnienie organizacyjne i wyposażeniowe Ośrodków Przekazu Innowacji Europejskiej sieci Innovation Relay Centres promującej innowacyjność i wymianę technologiczną między organizacjami,
  - wzmocnienie organizacyjne i wyposażeniowe sieci Regionalnych Instytucji Finansujących w celu sprawnego wykorzystania środków UE,
  - pomoc doradczo-szkoleniowa dla konsultantów świadczących przedsiębiorcom usługi doradcze w celu zapewnienia wysokiego poziomu tych usług,
  - promocja istniejących systemów wsparcia przedsiębiorców m.in.: Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Krajowego Systemu Innowacji, Krajowego Systemu Informacji Patentowej, sieci Centrów Euro Info, sieci Ośrodków Przekazu Innowacji, Gminnych Centrów Informacji oraz Biur Karier,
  - promocja i utworzenie, w ramach sieci SOLVIT, Centrum Koordynacyjnego oraz Punktów Kontaktowych zapewniających przedsiębiorcom pomoc w rozwiązywaniu problemów związanych z funkcjonowaniem na Jednolitym Rynku UE.

- stworzenie jednolitego systemu funduszy pożyczkowych oraz poręczeniowych dla małych i średnich przedsiębiorstw:
  - analiza działalności funduszy pożyczkowych i poręczeniowych oraz spełniania przez nie określonych standardów,
  - zapewnienie pomocy doradczo-szkoleniowej dla funduszy pożyczkowych i poręczeniowych,
  - promocja systemu funduszy pożyczkowych i poręczeniowych wśród władz lokalnych i przedsiębiorców,
  - dokapitalizowanie regionalnych i lokalnych funduszy pożyczkowych,
  - dokapitalizowanie regionalnych i lokalnych funduszy poręczeniowych,
  - ułatwienie instytucjom pożyczkowym i poręczeniowym udziału w programach Unii Europejskiej i korzystania z funduszy będących w dyspozycji Komisji Europejskiej.
- ustabilizowanie warunków działania oraz przygotowanie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości do realizacji zadań finansowych z wykorzystaniem Funduszy Strukturalnych UE:
  - zapewnienie warunków lokalowych, niezbędnego wyposażenia oraz profesjonalnej kadry dla sprawnej realizacji zadań Agencji,
  - działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji pracowników Agencji.
- wspomaganie organów jednostek samorządu terytorialnego w zakresie rozwoju infrastruktury wspierającej rozwój małych i średnich przedsiębiorstw:
  - pomoc doradcza w zakresie tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości oferujących przestrzeń i infrastrukturę do prowadzenia działalności gospodarczej,
  - pomoc doradcza w zakresie tworzenia ośrodków innowacji, parków technologicznych, parków przemysłowych itp. wspomagających wdrażanie nowych technologii i innowacji w przedsiębiorstwach,
  - wsparcie finansowe inwestycji w zakresie tworzenia infrastruktury wspierającej rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.
- rozwój systemów informacji wspomagających działalność gospodarczą poprzez Internet:
  - tworzenie i rozwijanie internetowych baz danych dotyczących regulacji prawnych obowiązujących w UE, możliwości eksportowych, rynku papierów wartościowych, zaawansowanych technologii itp.

Wspieranie integracji firm i działalności na forum międzynarodowym realizowane będzie poprzez:
- upowszechnianie łączenia się przedsiębiorców prowadzących podobną działalność dla realizacji wspólnych celów gospodarczych i efektywniejszego konkurowania na rynku:
  - udzielanie pomocy doradczej w zakresie organizacji wspólnych przedsięwzięć gospodarczych,
  - dofinansowanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych i promocyjnych,
  - dofinansowanie prac badawczo-rozwojowych realizowanych na potrzeby grupy przedsiębiorców dla podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych.
- upowszechnianie tworzenia przez przedsiębiorców konsorcjów w celu spełnienia warunków umożliwiających wzięcie udziału w przetargach:
  - popularyzacja idei tworzenia konsorcjów wśród przedsiębiorców,
  - pomoc doradczo-szkoleniowa dla przedsiębiorców w zakresie tworzenia konsorcjów,
  - współfinansowanie kosztów przygotowania oferty umożliwiającej małym i średnim przedsiębiorcom wzięcie udziału w przetargach o wartości powyżej 200 tys. euro organizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, firmy prywatne,
- rozbudowę systemu kojarzenia partnerów oraz współpracy między przedsiębiorcami:
  - wspieranie organizacji targów i spotkań służących nawiązywaniu więzi kooperacyjnych oraz tworzenie internetowych baz danych,
  - zapewnienie małym i średnim przedsiębiorcom dostępu do zamówień offsetowych,

- promocję małych i średnich przedsiębiorstw oraz ich produktów:
  - pomoc organizacyjna i finansowa w zakładaniu Domów Polskich stanowiących centra targowo-wystawiennicze prezentujące ofertę eksportową przedsiębiorstw,
  - wspieranie udziału przedsiębiorców w krajowych i zagranicznych imprezach targowo - wystawienniczych, misjach handlowych i innych przedsięwzięciach promocji gospodarczej za granicą,
  - promowanie firm i produktów poprzez organizowanie targów, konkursów itp.,
- upowszechnianie polskich osiągnięć i doświadczeń za granicą:
  - wspieranie udziału polskich ekspertów w pracach grup roboczych organizacji międzynarodowych,
  - wspieranie udziału organizacji przedsiębiorców w pracach branżowych organizacji i grup międzynarodowych,
  - wymiana oraz promocja najlepszych doświadczeń w zakresie wspierania małych i średnich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej.

Program będzie finansowany ze środków:
- budżetu państwa – określanych corocznie w ustawie budżetowej,
- programów Phare 2000, 2001, 2002, 2003 w tym:
  - Unii Europejskiej – ok. 272 mln zł.
  - współfinansowania strony polskiej – ok. 112 mln zł.
  - środków przedsiębiorców – ok. 776 mln zł. (wkład przedsiębiorców w projekty),
- funduszy strukturalnych UE,
- Banku Światowego,
- Banku Rozwoju Rady Europy (pożyczki, kredyty)[10] .

Program – Kapitał dla przedsiębiorczych

13 sierpnia 2002 r. w ramach planu działań antykryzysowych Rada Ministrów zaakceptowała *Rządowy program rozbudowy systemu funduszy pożyczkowych i poręczeniowych dla małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2002–2006 – Kapitał dla przedsiębiorczych,* którego celem jest stworzenie zintegrowanego i efektywnego systemu regionalnych i lokalnych instytucji finansowych, służących zwiększeniu dostępu małym i średnim przedsiębiorcom do finansowania zewnętrznego.
W ramach programu stworzony będzie kompleksowy system poręczeń oparty na:
- Krajowym Funduszu Poręczeń Kredytowych w BGK
- regionalnych instytucjach kredytowych (16 funduszy)
- lokalnych instytucjach poręczeniowych (ok. 100 instytucji lokalnych).

Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych będzie aktywnie uczestniczył w poręczeniach dla małych firm jedynie w pierwszym okresie tworzenia systemu. W miarę jego umacniania będzie koncentrował się na wspieraniu rozwoju systemu, w tym:
- na poręczaniu zobowiązań instytucji prowadzących lokalne i regionalne fundusze poręczeniowe (regwarancje),
- na uczestnictwie kapitałowym w instytucjach prowadzących fundusze poręczeń kredytowych,
- na organizacji i sprawowaniu nadzoru nad działalnością instytucji poręczycielskich.

[10] Bank Rozwoju Rady Europy (Banque de Developpement du Conseil de L'Europe) udziela pożyczek i kredytów dla MSP oraz wspiera budownictwo czynszowe

Regionalne fundusze poręczeniowe będą m.in.:

- udzielać bezpośrednich poręczeń małym i średnim firmom w danym województwie;
- współpracować z bankami i urzędami pracy w poręczaniu pożyczek bezrobotnym i pracodawcom tworzącym nowe miejsca pracy, a także z regionalnymi instytucjami pożyczkowymi;
- tworzyć sieć dystrybucyjną poręczeń i zarządzać nią w swoim województwie.

Minimalna wielkość kapitału funduszu regionalnego powinna wynosić 5 mln zł, a docelowa – 15 mln zł. Udziałowcem (akcjonariuszem) instytucji prowadzącej fundusz powinien być właściwy samorząd wojewódzki.

Lokalne instytucje poręczeniowe mają być oparte na następujących zasadach*:*

- inicjatywa utworzenia nowego funduszu powinna powstać na poziomie lokalnym lub regionalnym, a miejscowe władze powinny uczestniczyć w kapitale i kosztach utrzymania funduszu;
- działalność poręczeniowa lub pożyczkowa powinna być wyodrębniona księgowo w instytucji prowadzącej fundusz;
- o powiększenie kapitału funduszu ze środków centralnych będą mogły ubiegać się tylko fundusze *non profit.*

Podstawowym zadaniem lokalnych funduszy poręczeniowych będzie udzielanie poręczeń małym i średnim przedsiębiorstwom. Minimalna wielkość kapitału funduszu lokalnego powinna wynosić 1 mln zł., a docelowa – 4 mln zł.

Szacuje się, że fundusze poręczeniowe powinny docelowo dysponować 640 mln zł., a fundusze pożyczkowe – 560 mln zł. (docelowe wartości kapitalizacji funduszy). Dochodzenie do powyższych wielkości będzie trwało przez pewien czas, toteż początkowe kapitały w/w instytucji będą niższe. Zakłada się, że minimalny kapitał funduszy poręczeniowych powinien wynosić 180 mln zł., a funduszy pożyczkowych 280 mln zł. W pierwszym etapie budowy systemu (lata 2003–2004) kapitał funduszy będzie pochodził ze źródeł krajowych (rządowych i samorządowych) oraz przedakcesyjnych środków Phare. W drugim etapie (lata 2004–2006) nastąpi dokapitalizowanie funduszy regionalnych i lokalnych ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Program nie wyklucza udziału środków prywatnych w zasilaniu systemu.

Zamówienia publiczne dla przedsiębiorczych

W grudniu 2002 r. przyjęty został *Program wsparcia małych i średnich przedsiębiorców – potencjalnych uczestników rynku zamówień publicznych na lata 2003 – 2005.*[11] Celem programu jest zwiększenie udziału małych i średnich przedsiębiorców w rynku zamówień publicznych.
W ramach programu zostaną podjęte działania legislacyjne, szkoleniowo-doradcze oraz organizacyjno-informacyjne, a także finansowe, służące:

- umożliwieniu małym i średnim przedsiębiorstwom szerszego i pełniejszego dostępu do informacji o systemie zamówień publicznych, w tym do informacji o organizowanych postępowaniach o zamówienie publiczne,
- pokonaniu bariery kompetencyjnej poprzez stworzenie mechanizmów efektywnej współpracy wzajemnej pomiędzy przedsiębiorcami – podmiotami i uczestnikami obrotu gospodarczego (aspekt horyzontalny), a także współpracy z organizacjami samorządu zawodowego, organizacjami biznesowymi i innymi instytucjami związanymi z działalnością sektora MSP,

[11] Program wsparcia małych i średnich przedsiębiorców - potencjalnych uczestników rynku zamówień publicznych na lata 2003–2005 znajduje się na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej; http://www.mpips.gov.pl/wiadomosci_szczegoly

- stworzeniu i uruchomieniu mechanizmów finansowego wspierania małych i średnich przedsiębiorstw uczestniczących w procesie udzielania zamówień publicznych.

Efektem zwiększenia udziału MSP w rynku zamówień publicznych ma być z jednej strony rozwój gospodarki i wzrost zatrudnienia lokalnego, z drugiej zaś zwiększenie liczby uczestników rynku zamówień publicznych, konkurencyjności składanych ofert, a w konsekwencji efektywniejsze wykorzystywanie środków publicznych.

Realizacja powyższych celów odbywać się będzie poprzez następujące działania:

1. Działania legislacyjne

- Ułatwienie dostępu małych i średnich firm do rynku zamówień publicznych i wyrównanie ich szans w konkurencji z silniejszymi podmiotami poprzez zmianę ustawy o zamówieniach publicznych w zakresie:
  - uproszczenia i odbiurokratyzowania przepisów,
  - ograniczenia do niezbędnego minimum uznaniowości postępowania zamawiających,
  - zwiększenia przejrzystości procedur,
  - zwiększenia kontroli Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych nad udzielaniem zamówień,
  - zmian ułatwiających dochodzenie przez oferentów swych praw w postępowaniu odwoławczym,
  - poszerzenia katalogu form, w których może być wnoszone wadium,
  - wprowadzenia rozwiązań umożliwiających ograniczanie strukturalnego bezrobocia dzięki realizacji zamówień publicznych.
- Udostępnienie pomocy informacyjnej, doradczej i finansowej konsorcjom małych i średnich przedsiębiorców oraz uczestniczącym w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

2. Działania szkoleniowo-doradcze

- Przygotowanie profesjonalnych doradców z zakresu zamówień publicznych (m.in. wyszkolenie grupy około 100 profesjonalnych ekspertów z dziedziny zamówień publicznych),
- Pomoc ekspercka przy przygotowywaniu ofert w postępowaniu oraz innych dokumentów m.in. związanych z postępowaniem protestacyjno-odwoławczym,
- Rozbudowa systemu kojarzenia partnerów gospodarczych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw dla wspólnej realizacji zamówień publicznych,
- Podnoszenie wiedzy przedsiębiorców z zakresu znajomości procedur zamówień publicznych (szkolenie w zakresie procedur zamówień publicznych, szkolenia dla przedsiębiorców zobowiązanych do stosowania procedur zamówień publicznych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej).

3. Zwiększenie dostępu do informacji o zamówieniach publicznych

- Opracowanie i wydanie serii tematycznych poradników dla małych i średnich przedsiębiorców na temat poszczególnych elementów systemu zamówień publicznych i warunkach udziału w tym systemie małych i średnich przedsiębiorców,
- Opracowanie i wydanie poradnika dla MSP dotyczącego możliwości uczestnictwa w konsorcjach oraz podwykonawstwa,
- Ułatwienie MSP dostępu do informacji o postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego,
- Rozbudowa bazy danych o możliwościach udziału MSP w zagranicznych zamówieniach publicznych (w szczególności na obszarze UE),
- Zwiększenie dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do informacji o zamówieniach publicznych poprzez środki masowego przekazu.

4. Działania organizacyjne, w tym wdrożenie elektronicznej formy postępowań o udzielenie zamówienia

- obowiązek zamieszczania, na mocy nowelizacji ustawy o zamówieniach publicznych, informacji o przetargach nieograniczonych w internecie na stronach zamawiajacego oraz w jego siedzibie[12].

5. Wsparcie finansowe przedsiębiorców ubiegających się o zamówienia publiczne

- system poręczeń wadiów i zabezpieczenia należytego wykonania umowy,
- dotacje dla konsorcjów MSP na usługi doradcze w zakresie zamówień publicznych.

6. Monitoring i ekspertyzy

- ankietyzacja MSP,
- przygotowanie opracowania na temat możliwości współpracy i kooperacji podmiotów sektora publicznego i sektora prywatnego (w tym małych i średnich przedsiębiorstw) dla realizacji przedsięwzięć gospodarczych

Program będzie finansowany ze środków Urzędu Zamówień Publicznych Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz programu Phare 2002 Spójność Społeczno Gospodarcza, Phare 2002 Program Sektorowy „MSP i innowacyjność", Phare 2001 System Zamówień Publicznych, Phare 2002 Zwiększenie znajomości procedur zamówień publicznych.

Program – Przede wszystkim przedsiębiorczość

Wraz ze Strategią Gospodarczą Rządu w styczniu 2002 r. został przyjęty, stanowiąc jej integralną część, program *Przede wszystkim przedsiębiorczość.*
Zawiera on pakiet propozycji zmierzających do:

- uproszczenia systemu podatkowego,
- obniżenia kosztów pracy oraz uelastycznienia stosunków pracy,
- uproszczenia systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych,
- uproszczenia przepisów proceduralnych,
- wprowadzenia nowych regulacji prawnych.

Pakiet prezentuje nowelizację ponad 30 ustaw (w tym kodeksów: pracy, cywilnego, spółek handlowych, karnego, postępowania cywilnego) oraz 11 projektów nowych regulacji prawnych.

W ramach bloku programowego dotyczącego *uproszczenia systemu podatkowego* zapowiedziano:

- uproszczenie rozliczeń przedsiębiorców z aparatem skarbowym poprzez nowelizację ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych i ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych,
- zrównanie praw i obowiązków podatników i administracji skarbowej, poprzez nowelizację ustawy Ordynacja podatkowa,
- zwiększenie zakresu ryczałtowych form opodatkowania poprzez nowelizację ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne,
- ułatwienia w procedurze celnej poprzez nowelizację ustawy Kodeks celny.

[12] Ustawa z dnia 26 lipca 2001 o zamówieniach publicznych (Dz.U. nr 113, poz. 1208)

W ramach bloku programowego dotyczącego *obniżenia kosztów pracy oraz uelastycznienia stosunków pracy* przewiduje się zmiany w Kodeksie pracy oraz ustawach około kodeksowych w zakresie:

- obowiązku tworzenia Komisji BHP w firmach,
- zmniejszenia ograniczeń w stosowaniu umów na czas określony,
- uregulowania problematyki dotyczącej godzin nadliczbowych,
- rozliczania czasu pracy,
- ograniczenia obowiązków w zakresie wprowadzania regulaminów, wynagradzania i tworzenia regulaminów pracy,
- modyfikacji przepisów w zakresie zwolnień grupowych,
- zmian zasad udzielania pracownikowi dni wolnych na poszukiwanie pracy,
- zmian w zakresie tworzenia zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i wypłat świadczeń z tego tytułu,
- zmian w zakresie wypłacania wynagrodzeń za czas niezdolności do pracy.

W ramach bloku programowego dotyczącego *uproszczenia systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych* przewiduje się:

- uproszczenie systemu ubezpieczeń społecznych poprzez wprowadzenie możliwości kwartalnego rozliczania składek na ZUS oraz uregulowanie problematyki dotyczącej zatrudniania absolwentów,
- uproszczenie systemu ubezpieczeń zdrowotnych, poprzez zniesienie obowiązku podwójnego ubezpieczenia zdrowotnego w przypadku osób jednocześnie zatrudnionych jako pracownicy i prowadzących własną działalność gospodarczą.

W ramach bloku programowego dotyczącego *uproszczenia przepisów proceduralnych* przewiduje się:

- ograniczenie zjawiska korupcji poprzez nowelizację ustawy Kodeks karny i wprowadzenie możliwości odstąpienia od wymierzania kary za łapownictwo czynne,
- przeniesienie większej ilości spraw o prawa majątkowe do sądów rejonowych oraz uproszczenie postępowania poprzez stopniowe poszerzanie właściwości sądów rejonowych poprzez podnoszenie kwoty wartości przedmiotu sporu, a także skrócenie terminu, w którym sąd umarza postępowanie zawieszone na zgodny wniosek stron,
- ujednolicenie i uporządkowanie przepisów dotyczących spółek handlowych poprzez nowelizację ustaw: Kodeks spółek handlowych, o Krajowym Rejestrze Sądowym, Prawo działalności gospodarczej, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy Kodeks cywilny m.in. poprzez wprowadzenie przepisów o firmie i prokurze, zdefiniowanie dla potrzeb prawa cywilnego pojęcia przedsiębiorcy, a także modyfikację przepisów w zakresie sposobu zawierania umów w obrocie profesjonalnym:
  - obniżenie opłat notarialnych poprzez obniżenie maksymalnej wysokości taksy notarialnej za czynności notarialne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej,
  - skrócenie procedur w sprawach gospodarczych oraz zniesienie możliwości nadmiernego przeciągania postępowania wymaga zmian ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym,
  - zwrot przedsiębiorcom kosztów bezzasadnych ekspertyz wykonanych na żądanie organu – w tym celu niezbędna jest nowelizacja ustawy – Prawo budowlane i zobowiązanie organu administracji do zwrotu przedsiębiorcy kosztów ekspertyz wykonanych na żądanie organu, jeśli okaże się, że żądanie było bezzasadne,
  - ograniczenie patologii związanych z likwidacją szkód komunikacyjnych, w tym nowelizacja ustawy o działalności ubezpieczeniowej,
  - uchylenie przepisów umożliwiających wstrzymanie działalności gospodarczej przez organ administracji,

  - uproszczenie zasad uzyskania pomocy publicznej poprzez uchylenie przepisów nakazujących zwrot pomocy i odsetek, jeśli pomoc została przyznana wskutek błędu organu lub ustawodawcy oraz ograniczenie częstotliwości składania sprawozdań o pomocy,
  - ograniczenie monopolu firm energetycznych,
  - zmianę zasad pobierania opłat za koncesje na obrót napojami alkoholowymi,
- wprowadzenie przepisów zapewniających skuteczniejszą ochronę małym i średnim przedsiębiorcom, spotykającym się na rynku z nieuczciwą konkurencją,
- wprowadzenie przepisów określających czyny nieuczciwej konkurencji, takie jak np.: sprzedaż towarów po cenie rażąco niskiej – w celu wyeliminowania zjawiska sprzedaży w handlu towarów po cenie, po której zostały zakupione u producenta,
- zakazanie stosowania niektórych form nagród w tzw. sprzedaży premiowej znacznej wartości, odmiennych od przedmiotu sprzedaży,
- przywrócenie dopuszczalności udzielania sublicencji na prawo z rejestracji znaku towarowego.

W bloku rozwiązań dotyczących *nowych regulacji prawnych* zaproponowano:
- uproszczenie i ujednolicenie systemu rejestracji przedsiębiorców poprzez wprowadzenie zasady i mechanizmów powodujących, że wpis przedsiębiorcy w podstawowym rejestrze będzie wywoływał skutki w zakresie nadania numeru REGON, NIP itd.,
- ograniczenie liczby inspekcji w obszarze działalności gospodarczej i przygotowanie przepisów umożliwiających połączenie pokrewnych inspekcji o podobnych uprawnieniach oraz ograniczenie ich liczby,
- przygotowanie przepisów regulujących prowadzenie działalności gospodarczej w ramach franchisingu,
- uregulowanie zasad działalności pożytku publicznego poprzez nową ustawę,
- ochronę polskich produktów poprzez ograniczenie nadmiernego importu, za pomocą nowej ustawy o ochronie przed przywozem na polski obszar celny towarów subsydiowanych,
- uregulowanie świadczenia usług teleinformacyjnych poprzez przygotowanie projektu ustawy o świadczeniu usług teleinformacyjnych i handlu elektronicznym,
- unormowanie zasad wymiany informacji gospodarczej - w projekcie ustawy o wymianie informacji gospodarczej, który będzie miał za zadanie zwiększenie pewności obrotu gospodarczego,
- stworzenie podstaw prawnych dla samorządu gospodarczego i przygotowanie projektu ustawy o samorządzie gospodarczym.

Program działań legislacyjnych był stopniowo w trakcie roku 2002 kierowany do prac parlamentarnych.

Plan działań antykryzysowych w sferze ochrony rynku i miejsc pracy

W uzupełnieniu programu rządowego wobec pogarszającej się sytuacji na rynku pracy w lipcu 2002 r. opracowany został *Plan działań antykryzysowych w sferze ochrony rynku i miejsc pracy*[13].

Plan ten określa kierunkowo zestaw kilkunastu przedsięwzięć legislacyjnych i organizacyjnych, które dotyczą między innymi:
- restrukturyzacji niektórych zobowiązań publicznoprawnych od przedsiębiorców,
- pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy,

[13] wewnętrzny dokument rządowy, wynikający ze *Strategii Gospodarczej,* obejmujący wszystkie opisywane pakiety działań naprawczych związanych bezpośrednio lub pośrednio z kształtowaniem polityki zatrudnienia.

- restrukturyzacji przedsiębiorstw przez banki,
- wprowadzenia kredytu podatkowego dla nowotworzonych przedsiębiorstw uruchamiających nowe miejsca pracy,
- usprawnienia reguł postępowania upadłościowego,
- wzmocnienia systemu poręczeń i gwarancji dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz funduszy pożyczkowych dla małych przedsiębiorstw.

W ramach pakietu rząd skierował w lipcu 2002 r. do Sejmu[14]:
- projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne,
- projekt ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców oraz o zmianie ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy,
- projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

W sierpniu 2002 r. rząd skierował do Sejmu kolejny pakiet ustaw:
- projekt ustawy o jednorazowym opodatkowaniu nieujawnionego dochodu oraz o zmianie ustawy Ordynacja podatkowa i ustawy Kodeks karny skarbowy,
- projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym,
- projekt ustawy o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy,
- projekt ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze,
- projekt ustawy o zmianie ustawy o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego,
- projekt ustawy o utworzeniu Wojewódzkich Kolegiów Skarbowych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zadania i kompetencje organów oraz organizację jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych.

3.1.4. Polityka sektorowa

Program Infrastruktura – klucz do rozwoju

Wraz ze Strategią Gospodarczą Rządu w styczniu 2003 r. przyjęty został program *Infrastruktura - klucz do rozwoju.*

Objął on następujące obszary problemowe:
- mieszkalnictwo,
- budowę autostrad i dróg ekspresowych,
- łączność i informatykę,
- transport kolejowy,
- transport lotniczy,
- infrastrukturę i żeglugę morską.

Problematyka małych i średnich przedsiębiorstw pojawiła się m.in. w częściach dotyczących mieszkalnictwa oraz łączności i informatyki, a także pośrednio w części dotyczącej budowy autostrad i dróg ekspresowych.

[14] Szczegółowe omówienie zmian prawnych znajduje w rozdziale 4 „Środowisko prawne funkcjonowania MSP"

W części dotyczącej mieszkalnictwa za jeden z podstawowych priorytetów uznano powstrzymanie spadku zatrudnienia w sektorze budowlano-montażowym i w branżach pokrewnych oraz stworzenie warunków do jego wzrostu. Jednym z działań, obok uruchomienia programu budowy mieszkań i rozbudowy systemu kredytowego, ma być usprawnienie procesu budowy mieszkań poprzez usunięcie barier administracyjnych w budownictwie i udoskonalanie systemu zachęt zwiększających podaż mieszkań, w tym mieszkań na wynajem. Podstawowe kierunki działań w tym zakresie to:

- uproszczenie procedur lokalizacyjnych inwestycji,
- uproszczenie procedur sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- uproszczenie procedury uzyskiwania pozwoleń na budowę oraz ustawowe ustalenie zakresu niezbędnych dokumentów,
- wprowadzenie ustawowo określonych terminów dla rozpatrywania przez gminy wniosków oraz wydawania decyzji, dotyczących rozpoczęcia inwestycji mieszkaniowych. Nieprzestrzeganie tych terminów przez jednostki administracyjne będzie podlegało karom pieniężnym.

Wśród spodziewanych efektów programu wymieniono:

- przyrost zamówień dla przedsiębiorstw realizujących budownictwo mieszkaniowe o 40% w stosunku do poziomu bieżącego,
- znaczący wzrost zamówień w branżach pokrewnych, takich jak materiały budowlane, infrastruktura budownictwa mieszkaniowego, meble, sprzęt gospodarstwa domowego i inne,
- stworzenie około 100 tysięcy dodatkowych miejsc pracy w budownictwie i 250 tysięcy miejsc pracy w innych sektorach,
- wzrost mobilności siły roboczej poprzez zwiększenie dostępności mieszkań, co będzie miało bezpośrednie przełożenie na obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, spadek kosztów gospodarstw domowych oraz wpłynie na redukcję bezrobocia.

W zakresie łączności i informatyki wskazano na kwestię stymulowania lepszego wykorzystania technologii informacyjnych, co stwarza szansę przyspieszonego rozwoju całej gospodarki. Instrumentem realizacji powyższych działań będzie:

- wprowadzenie niezbędnych regulacji prawnych, zgodnych ze standardami europejskimi, aby dokument elektroniczny i transakcje dokonywane elektronicznie były równoprawne z tradycyjnymi,
- stworzenie rozwiązań organizacyjnych i technicznych dających możliwość funkcjonowania elektronicznej wymiany gospodarczej oraz zapewnienie bezpieczeństwa i wysokiego stopnia niezawodności w obrocie elektronicznym, w tym zbudowanie infrastruktury klucza publicznego w zakresie niezbędnym do funkcjonowania dokumentu i podpisu elektronicznego,
- zwiększenie udziału małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce elektronicznej,
- promowanie wykorzystania nowoczesnych rozwiązań techniczno-organizacyjnych poprzez szerokie wykorzystanie obrotu elektronicznego do działań administracji państwowej w celu zwiększenia efektywności funkcjonowania administracji oraz wzrostu zaufania społeczeństwa do operacji elektronicznych,
- stworzenie standardów informatycznych dla rozwiązań internetowych w instytucjach rządowych, przy wykorzystaniu systemów otwartych gwarantujących rozbudowę modułów informacyjnych oraz zapewnienie zgodności technicznej systemów wprowadzanych w różnych instytucjach,
- zwiększenie znaczenia polskiego przemysłu bazującego na technologiach informacyjnych i komunikacyjnych oraz aktywna promocja polskiego rynku teleinformatycznego za granicą, ze szczególnym naciskiem na stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu oprogramowania komputerowego w kraju.

Wdrożenie programu w zakresie łączności i informatyki ma przynieść:
- zwiększenie liczby małych i średnich przedsiębiorstw korzystających z rozwiązań teleinformatycznych,
- poprawę dostępu do narzędzi teleinformatycznych na obszarach wiejskich,
- rozwój nowych technologii i gałęzi przemysłu, co będzie skutkowało wzrostem eksportu oraz utworzeniem nowych miejsc pracy.

Pośrednio wskazywano korzyści dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie budowy autostrad i dróg ekspresowych. W szczególności zwrócono uwagę na możliwość wzrostu poziomu zatrudnienia wynikającą z przyśpieszonego rozwoju sieci drogowej.

Sektorowe programy restrukturyzacyjne

20 listopada 2002 r. Rada Ministrów przyjęła *Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2003–2006 z wykorzystaniem ustaw antykryzysowych i zainicjowaniem prywatyzacji niektórych kopalń*[15], który zakłada przyjęcie wspólnej polityki zmniejszenia zatrudnienia w tym sektorze. Oszacowano, że w latach 2003-2006 zmniejszenie zatrudnienia ogółem w górnictwie węgla kamiennego wyniesie 27,2 tys. osób.

Całokształt spraw związanych z restrukturyzacją zatrudnienia ma być realizowany w ramach programów łagodzenia skutków restrukturyzacji zatrudnienia, opracowanych przez Międzyresortowy Zespół powołany Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów (patrz pkt. 3.2.6).

4 czerwca 2002 r. Rada Ministrów zaakceptowała dokument *Strategia dla przemysłu chemicznego w Polsce do 2010 roku.* Zakłada się, że celem strategicznym powinno być utworzenie z poszczególnych zakładów sektora Wielkiej Syntezy Chemicznej nowych podmiotów gospodarczych, charakteryzujących się silną pozycją rynkową, stabilnych finansowo i mających perspektywy dalszego, szybkiego rozwoju. Tylko w ten sposób mogą one stać się atrakcyjne dla inwestorów zagranicznych i krajowych. Dodatkowym aspektem sprawy jest konieczność stworzenia warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, działających w otoczeniu sektora bądź na terenie samych zakładów przemysłowych z wykorzystaniem ich infrastruktury technicznej. Takie rozwiązanie stworzyłoby możliwość powstania nowych miejsc pracy i przejęcia pracowników z restrukturyzowanych zakładów.

W grudniu 2002 r. Ministerstwo Gospodarki opracowało dokument *Strategia dla przemysłu elektronicznego do roku 2010.* Program stanowi realizację zadań wynikających z programu *Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca*. W programie określono, iż działania w perspektywie najbliższych dziesięciu lat powinny być skoncentrowane m.in. na:
- przygotowaniu przedsiębiorstw, szczególnie z sektora MSP, do współpracy z dużymi koncernami (jako podwykonawcy),
- stworzeniu systemu monitoringu sektora wraz z systemem informacji rynkowej i doradczej dla przedsiębiorstw, w szczególności dla małych i średnich.

1 października 2002 r. Rada Ministrów przyjęła *Strategię dla przemysłu farmaceutycznego do roku 2005.* Wśród zadań *Strategii* w zakresie zwiększenia konkurencyjności przemysłu farma-

[15] Program został skorygowany w związku z Porozumieniem strony rządowej ze stroną związkową w dniu 11 grudnia 2002 r. oraz korektami wynikającymi ze stanu prawnego sektora na dzień 10 stycznia 2003 roku). Korekta przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 28.01.2003 r.

ceutycznego za najważniejsze uznano wspieranie firm farmaceutycznych w zakresie innowacyjności poprzez dofinansowanie projektów dla małych i średnich przedsiębiorstw w ramach V i VI Programu Ramowego Badań Unii Europejskiej.

Strategia rozwoju turystyki

10 września 2002 r. Rada Ministrów dokonała korekty *Strategii rozwoju turystyki w latach 2001–2006,* w tym korekty niektórych kierunków działań i kalkulacji nakładów.

W ramach celu pierwszego – wzrost nakładów na inwestycje infrastrukturalne i rozwój produktu turystycznego – dokonano korekt w zakresie działań na rzecz rozwoju infrastruktury turystycznej dla obszarów chronionych (parki narodowe, leśne kompleksy promocyjne oraz system wzorcowych rozwiązań dla rozwoju turystyki proekologicznej). Na ten cel w latach 2003–2006 przewiduje się wydatkowanie 10,2 mln zł. Zwiększono nakłady na wsparcie dla rozwoju obiektów sportowych wykorzystywanych przez turystów (42,5 mln zł. w latach 2003–2006).

W zakresie celu drugiego – wzrost konkurencyjności polskiej oferty na rynkach międzynarodowych i rynku krajowym – nie dokonano zmian odnośnie wsparcia sektora MSP, skorygowano natomiast zapisy dotyczące wsparcia dla kształcenia i doskonalenia kadr turystycznych, koordynowania i pomocy w opracowaniu programów poprawy bezpieczeństwa, z uwzględnieniem bezpieczeństwa turystów, w tym dzieci i młodzieży oraz dodano paragraf o wzmocnieniu pozycji konsumenta usług turystycznych w zakresie pełnej informacji na temat towarów i usług turystycznych oraz warunków zawierania transakcji. Przyjęto również zapisy o aktywizacji rozwoju markowych produktów turystycznych (turystyka biznesowa, turystyka w miastach i turystyka kulturowa, turystyka na terenach wiejskich, turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna oraz przygraniczna i tranzytowa).

Zgodnie z przyjętymi korektami, na realizację strategii na lata 2003–2006 przewidziano 2,1 mld zł.

Polityka ochrony środowiska

We wrześniu 2002 r. Rada Ministrów przyjęła program – *Ekologiczny rozwój kraju*[16]. Według przyjętych założeń, osiągnięcie europejskich standardów jakości środowiska wymagać będzie inwestycji – w latach 2002–2015 – rzędu 30–40 mld euro tj. 120–150 mld zł. Średniorocznie wysokość nakładów inwestycyjnych wynosić powinna ok. 12 mld zł. Odbudowie poziomu inwestycji będą sprzyjać:

- stopniowa poprawa koniunktury gospodarczej dla przedsiębiorstw, których nakłady inwestycyjne w ogóle, a w tym nakłady na ochronę środowiska, zależą od zysków,
- wykorzystywanie funduszy strukturalnych na cele modernizacji urządzeń ochrony środowiska stanowiących integralną część wyposażenia w środki produkcji dużych i średnich przedsiębiorstw,
- wspieranie przez władze państwowe procesów inwestycyjnych realizowanych przez przedsiębiorstwa poprzez fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Zwiększać się ma ich konsolidacja i podporządkowanie zadaniom maksymalnej absorpcji unijnych środków pomocowych.

16 Tekst Programu „Ekologiczny Rozwój Kraju" dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska; http://www.mos.gov.pl/1materialy_informacyjne/raporty-opracowania/rozwoj.htm

W latach 2002–2005 przedsiębiorstwa wykonujące zadania inwestycyjne w zakresie ochrony środowiska oraz przemysłu obsługujące ochronę środowiska mają otrzymać znaczne preferencyjne kredyty na poprawę wyposażenia w środki produkcji. Zgodnie z programem wsparcia wymagają też laboratoria prowadzące pomiary jakości środowiska, wody pitnej, żywności itp. Tak np. potrzebna jest rozbudowa laboratoriów dokonujących pomiary zanieczyszczenia surowców rolnych, pasz i żywności dioksynami.

Wykonanie tych zadań, a zwłaszcza istotny wzrost inwestycji ekologicznych w latach 2002–2005, zapewni zwiększenie zatrudnienia. Szacuje się, że wzrost inwestycji w roku 2005 powinien wywołać wzrost zatrudnienia w sektorach związanych z ochroną środowiska o blisko 100% w stosunku do 2001 r. Wzrosnąć powinna też znacznie zarówno produkcja, jak i zatrudnienie w przemysłach obsługujących ochronę środowiska.

W grudniu 2002 r. Rada Ministrów przyjęła program *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003–2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007–2010.* Dokument zwraca uwagę na konieczność włączenia się w proces osiągnięcia celów realizacji polityki przez przedsiębiorstwa będące głównymi użytkownikami środowiska. Obok mechanizmów prawnych, oddziaływujących na przedsiębiorstwa, za konieczne uznano stymulowanie proekologicznych zachowań sfery biznesu. Zaproponowano wdrożenie następujących działań:

- udzielanie przedsiębiorstwom materialnej pomocy w spełnianiu zaostrzanych wymagań ekologicznych, z wykorzystaniem bezpośrednich i pośrednich subsydiów krajowych oraz środków UE,
- stworzenie stałych ciał konsultacyjnych z udziałem administracji ochrony środowiska i sfery biznesu, z zadaniem prowadzenia bieżącej dyskusji na temat funkcjonowania istniejącej ochrony środowiska oraz propozycjami nowych rozwiązań,
- szkolenie kadr przedsiębiorstw w zakresie problematyki ochrony środowiska,
- wsparcie „Ruchu czystszej produkcji" i programu „Odpowiedzialność i troska",
- promocja istniejącego znaku ekologicznego oraz opracowanie kryteriów przyznawania tego znaku dla większej liczby grup wyrobów,
- stworzenie instytucjonalnych warunków dla praktycznego wdrażania w Polsce rozporządzenia EMAS [17],
- wdrożenie systemu zbywalnych pozwoleń na emisję (w tym przede wszystkim przygotowanie i uchwalenie ustawy w sprawie tworzenia rynków uprawnień do emisji zanieczyszczeń środowiska i zasad obrotu takimi uprawnieniami), który powinien sprzyjać spełnianiu przez przedsiębiorców wymagań ekologicznych.

Program rozwoju handlu wewnętrznego

14 sierpnia 2002 r. Rada Ministrów dokonała korekt *Programu rozwoju handlu wewnętrznego do 2003 roku,* przyjętego przez rząd w czerwcu 2000 r. Głównym celem programu jest tworzenie sprzyjającego otoczenia dla rozwoju handlu wewnętrznego, w warunkach swobodnej konkurencji i zgodnie z potrzebami konsumentów.
W obszarze instrumentów prawnych za zasadne uznano kontynuowanie analiz przestrzegania przepisów prawa pracy w placówkach detalicznych, ze szczególnym uwzględnieniem dużych obiektów handlowych oraz przedstawienie propozycji podjęcia stosownych działań.
W zakresie instrumentów edukacyjno-informacyjnych za istotne przyjęto organizowanie w 2003 r. szkoleń dla osób prowadzących lub podejmujących działalność handlową. W myśl programu osią-

[17] ang. European Eco-Management &Audit Scheme

gnięcie pożądanych rezultatów w rozwoju handlu wymaga prowadzenia aktywnych działań edukacyjnych i informacyjnych dla środowiska kupieckiego. Jest to szczególnie ważne dla funkcjonowania małych firm, wymagających szerokiego wsparcia w tym zakresie. Tematyka przygotowywanych z udziałem organizacji przedsiębiorców szkoleń powinna objąć podstawowe przepisy prawne w obszarze prawa gospodarczego i prawa cywilnego, odnoszące się do praw i obowiązków handlowców oraz tzw. dobrych praktyk kupieckich w relacjach z konsumentami i dostawcami. Niezbędne jest organizowanie szkoleń, w których handlowcy będą zaznajamiani z implementacją prawa Unii Europejskiej do prawa polskiego (w zakresie bezpieczeństwa produktów, ochrony praw konsumenta oraz odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, funkcjonowania systemu informowania o towarach niebezpiecznych).

3.1.5. Polityka rynku pracy

Program – Pierwsza praca

Wraz z programem rządowym *„Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca”* w styczniu 2002 r. przedstawiony został program *„Pierwsza Praca*”, którego celem jest zwiększenie szans absolwentów na uzyskanie pierwszego doświadczenia zawodowego oraz objęcie usługami aktywizującymi wszystkich zarejestrowanych absolwentów najpóźniej przed upływem 6 miesięcy od momentu rejestracji. Program *„Pierwsza Praca*” obejmuje pięć następujących segmentów:

- małe i średnie przedsiębiorstwa,
- samozatrudnienie,
- kształcenie,
- wolontariat,
- informacja, poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy.

Segment dotyczący małych i średnich przedsiębiorstw opiera się na zachęceniu do zatrudniania absolwentów przez małe i średnie przedsiębiorstwa, czemu służyć mają dotychczasowe instrumenty ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu:

- refundacja wynagrodzeń absolwentów,
- staże absolwenckie,
- prace społeczno-użyteczne,
- pożyczki na tworzenie nowych miejsc pracy dla bezrobotnych skierowanych przez powiatowy urząd pracy,
- programy specjalne.

Uzupełnieniem powyższego katalogu są regulacje wprowadzone z dniem 1 stycznia 2002 r. *ustawą o ułatwieniu zatrudnienia absolwentów szkół.* Przewiduje ona refundowanie pracodawcom zatrudniającym absolwentów w rejonach zagrożonych bezrobociem strukturalnym składek na ubezpieczenie rentowe i wypadkowe w wysokości naliczonej od najniższego wynagrodzenia przez 12 miesięcy.

Segment dotyczący *samozatrudniena,* opiera się na zachęceniu absolwentów do rozwoju przedsiębiorczości. Zwiększenie możliwości podejmowania własnej działalności gospodarczej wymaga:

- ograniczenia przeszkód i kosztów tworzenia przedsiębiorstw (działania w ramach pakietu *„Przede wszystkim przedsiębiorczość”),*
- uruchomienia w dużej skali programu udzielania tanich kredytów, poręczeń kredytowych i systemu dopłat do kosztów oprocentowania i związanego z nimi profesjonalnego doradztwa (obok dotychczasowych form pożyczkowych, uruchomienie wraz z BGK funduszu pożyczkowego dla absolwentów),

- okresowego zawieszenia pobierania od absolwentów zakładających własne przedsiębiorstwo emerytalno-rentowej części składki na ubezpieczenie społeczne (w ramach ustawy o ułatwieniu zatrudnienia absolwentów szkół).

Koszty programu w wysokości ok. 749 mln zł. finansowane będą z Funduszu Pracy, funduszy pomocowych, rezerwy „uwłaszczeniowej", pożyczki z Banku Rozwoju Rady Europy oraz budżetów samorządów.

3.1.6. Polityka rozwoju obszarów wiejskich

W 2002 r., obok Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich", przygotowany został *Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich*, stanowiący dokument operacyjny określający cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Plan jest ukierunkowany na aspekty społeczne i środowiskowe (ekologiczne). Program ten nie zawiera jednak żadnych odniesień do rozwoju przedsiębiorczości. Nie zostały również przedstawione żadne nowe dokumenty programowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich.

3.1.7. Polityka regionalna

Program łagodzenia skutków restrukturyzacji w województwie śląskim

Uzupełnieniem Sektorowego Programu Restrukturyzacyjnego Górnictwa jest program o charakterze regionalno – sektorowym *Założenia programu łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego*[18]. Celem programu jest uruchamianie mechanizmów przyspieszenia wzrostu gospodarczego, połączonego ze zmianą struktury gospodarczej, zdominowanej przez przemysły tradycyjne, na rzecz przemysłów rozwojowych i usług, kreujących powstawanie nowych miejsc pracy oraz pomoc osobom, które obejmie restrukturyzacja zatrudnienia w sektorze górnictwa węgla kamiennego w latach 2003–2006 w odnalezieniu się w nowej sytuacji życiowej, w zdobyciu nowych lub podniesieniu poziomu posiadanych kwalifikacji zawodowych oraz w znalezieniu lub utworzeniu dla siebie nowego miejsca pracy. Program przewiduje dwa kierunki działań:
- działania skierowane do pracowników sektora górnictwa węgla kamiennego,
- działania wspierające rozwój regionu.

Finansowanie programu ma nastąpić z pożyczek międzynarodowych instytucji finansowych oraz źródeł budżetowych. Przewiduje się utworzenie Funduszu dla Śląska na bazie Funduszu Górnośląskiego, którego zasilanie ze środków publicznych w okresie do 2006 r. wyniesie łącznie ok. 200 mln zł., z tego 100 mln zł. w 2003 r. oraz 100 mln zł. w latach 2004–2006.

3.2. Realizacja polityki państwa wobec MSP

3.2.1. Działania parlamentarne

Po likwidacji w IV kadencji Sejmowej Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, w ramach Komisji Gospodarki 4 grudnia 2001 r. powołano stałą podkomisję do spraw małych i średnich przedsiębiorstw złożoną z osiemnastu posłów. Jak stwierdzono w trakcie posiedzenia powołują-

[18] Założenia zostały ostatecznie przyjęte przez Radę Ministrów 28 stycznia 2003 roku

cego podkomisję, miała ona się zająć *„wszystkimi problemami dotyczącymi kupiectwa, handlu, drobnej wytwórczości, turystyki i firm, które zgodnie z ustawą – Prawo działalności gospodarczej, mają (...) status małych lub średnich przedsiębiorstw”* [19]. Podkomisja nie przejawiała jednak w 2002 r. dużej aktywności. Z 23 projektów ustaw rozpatrywanych przez Komisję Gospodarki na 80 posiedzeniach w 2002 r. żaden nie był przez nią rozpatrywany.

W trakcie prac Komisji Gospodarki podnoszone były problemy odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do sektora MSP, w tym m.in.:

- wykorzystanie pozabankowych form finansowania rozwoju przedsiębiorstw (fundusze venture capital, pożyczki, poręczenia kredytowe),
- wykorzystanie środków finansowych z programów pomocowych Unii Europejskiej na wspieranie rozwoju polskiej gospodarki,
- informacja o aktualnym stanie małych i średnich przedsiębiorstw związanych z sektorem stoczniowym,
- wpływ funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na rozwój przedsiębiorczości w danym regionie na przykładzie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Krakowski Park Technologiczny wraz z tarnowską podstrefą,
- ocena realizacji zadań wynikających z dokumentu Rządowa polityka konsumencka na lata 2000–2001 wraz z analizą stosowania i przestrzegania obowiązującego prawa w zakresie ochrony konsumenta,
- informacja o społecznych i gospodarczych skutkach działalności wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. Ten problem kilkukrotnie był przedmiotem obrad komisji z uwagi na poselski projekt uchwały w sprawie supermarketów.

Komisja rozpatrywała rządowy projekt ustawy o likwidacji Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego zmianie ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego oraz o zmianie ustawy o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

Problematyka środków budżetowych na wsparcie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w zasadzie pozostała niezauważona w trakcie prac komisji nad projektami budżetu na 2002 i 2003 r. Jedynie w trakcie prac nad budżetem pojawiały się głosy o zmniejszających się nakładach na funkcjonowanie MSP.

5 kwietnia 2002 r. Sejm powołał ponadto odrębną Komisję Nadzwyczajną do rozpatrzenia projektów ustaw związanych z programem rządowym *„Przedsiębiorczość – Rozwój – Praca*”. Komisja w 2002 r. odbyła 36 posiedzeń rozpatrując 39 projektów ustaw, w większości zgłoszonych przez rząd.

W 2002 r. zgłoszono kilkanaście interpelacji i zapytań poselskich dotyczących bezpośrednio problematyki małych i średnich przedsiębiorstw. Wśród interpelacji i zapytań można wyróżnić trzy grupy problemów najbardziej interesujące parlamentarzystów:

- możliwe opóźnienia w realizacji programów wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw w ramach Programu Spójności Gospodarczej i Społecznej Phare 2000 (m.in. interpelacje 821, 1040, 1194, zapytanie 446, 929),
- realizacja działań programowych rządu w zakresie rynku pracy (m.in. interpelacje 1339, 2180, 2211), fundusze mikropożyczkowe jako instrument wspomagania przedsiębiorczości (zapytanie 929),

[19] Biuletyn Komisji Gospodarki z dnia 4 grudnia 2001 r.

- funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw (zmiany w przepisach dotyczących rejestracji działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, pobierania podatku dochodowego oraz VAT od małych i średnich przedsiębiorstw, a także możliwości zmiany sankcji za spóźnione złożenie deklaracji podatkowej VAT - m.in. interpelacja nr 661, zapytanie 838).

3.2.2. Działania związane z integracją europejską

Raport z realizacji Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w UE

W lutym 2002 r. Komitet Integracji Europejskiej przedstawił *Raport z realizacji w 2001 r. Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej (NPPC)*[20]. Zgodnie z konkluzjami raportu, w zakresie Priorytetu 16.1. – Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności, nakładów inwestycyjnych i eksportu sektora małych i średnich przedsiębiorstw zadanie uznano za, w większości, wykonane:

- W zakresie zmian legislacyjnych – wszystkie zmiany legislacyjne zostały przyjęte zgodnie z terminem określonym w NPPC.
- W zakresie transpozycji prawa – odnotowano opóźnienia w związku z zapisami w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym, organizowaniu i finansowaniu praktycznej nauki zawodu, zmianach w Kodeksie pracy.
- W zakresie zmian instytucjonalnych – wszystkie zmiany zostały przyjęte zgodnie z terminem określonym w NPPC.

Według Raportu na cele związane z priorytetem 16.1. poniesiono nakłady w wysokości 75,3 mln zł., z czego 69,4 mln ze środków budżetu państwa oraz 5,9 mln zł. ze środków Phare. Największa kwota (33,6 mln zł.) przeznaczona została na ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do wiedzy, doradztwa oraz wsparcie finansowe w zakresie wdrażania systemu jakości, transferu technologii, prowadzenia firmy, promocji eksportu.

3.2.3. Polityka przemysłowa i polityka wobec MSP

Realizacja programu – Przede wszystkim przedsiębiorczość

Według informacji Rady Ministrów z października 2002 r.[21] w ramach programu zostało uchwalonych przez Sejm 18 ustaw.

Przyjęte zmiany umożliwiły wdrożenie zamierzonych celów w zakresie[22]:

- *obniżenia kosztów pracy oraz uelastycznienia stosunków pracy,*
- *uproszczenia systemu podatkowego,*
- *uproszczenia przepisów proceduralnych.*

W ograniczonym zakresie zrealizowano część dotyczącą:

- *uproszczenia systemu ubezpieczeń społecznych* i *zdrowotnych* (tylko uproszczenie formularzy zgłoszeniowych, przywrócenie przepisu zwalniającego płatnika składek z obowiązku składania deklaracji rozliczeniowej),

---

20 Przyjęty przez komitet Integracji Europejskiej 22 lutego 2002 r., www.ukie.gov.pl

21 Przegląd Rządowy nr 11/2002 z listopada 2002 r.

22 Szczegółowy opis zmian legislacyjnych wynikających z Pakietu *Przede wszystkim przedsiębiorczość* znajduje się w rozdziale 4 „Środowisko prawne funkcjonowania MSP w 2002 roku".

- *nowych regulacji prawnych* (w zasadzie tylko ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz będąca jeszcze w trakcie procedury sejmowej ustawa o organizacjach pożytku publicznego).

Pomoc publiczna

24 września 2002 r. Rada Ministrów zaakceptowała *Raport o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w Polsce w 2001 r.* Raport jest wypełnieniem postanowień ustawy o pomocy publicznej z 1 stycznia 2001 roku oraz Układu Europejskiego, który wszedł w życie 1 lutego 1994 roku. Regulacje te zobowiązują do składania corocznego sprawozdania na temat pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom w Polsce.

Ogólna wartość pomocy udzielonej przedsiębiorcom w Polsce w 2001 roku wyniosła 10 860,6 mln zł. (2 960,5 mln euro wg średniego kursu z 2001 roku). Pomoc ta stanowiła 6,7 % wartości dodanej brutto w przemyśle oraz 1,5% PKB (w 2000 roku – 1,1 % PKB). W przeliczeniu na jednego zatrudnionego w przemyśle wartość pomocy wyniosła 3 610,6 zł. (984,2 euro).

W 2001 roku, podobnie jak w poprzednim, najczęściej stosowanymi instrumentami pomocy były dotacje i ulgi podatkowe (55,2 % udzielonej pomocy). W 1999 roku stanowiły one 86 % udzielonej pomocy, a w 2000 roku – 84,5 % W 2001 roku zwraca uwagę szczególna dynamika gwarancji i poręczeń kredytowych (898,1 %.) oraz tzw. miękkie kredytowanie (pożyczki preferencyjne, dopłaty do oprocentowania, odroczenie lub rozłożenie na raty płatności itp.) – 259,7 %.

Bezpośrednie wydatki na pomoc np. w formie dotacji wyniosły w 2001 roku 26,5 %, a uszczuplenie wpływów do budżetu (np. ulgi podatkowe, umorzenia) – 73,5 %. W 2000 roku udział analogicznych form wynosił 47,3%. i 52,7%. Analiza danych dotyczących pomocy publicznej, udzielanej przedsiębiorcom w latach 1997–2001, pozwala określić tendencje w tej dziedzinie:
- wielkość i dynamika pomocy publicznej nie były zależne od podstawowych wskaźników makroekonomicznych, takich jak PKB czy inflacja, lecz od aktualnej polityki rządu;
- wśród form pomocy dominowały dotacje oraz zwolnienia podatkowe i funduszowe, choć wzrastała rola tzw. miękkiego kredytowania;
- większą część pomocy udzielono, reagując na aktualne trudności (np. restrukturyzację górnictwa lub zwolnienia podatkowe zadłużonych przedsiębiorstw) niż realizując przyszłościowe programy gospodarcze.

Na pomoc horyzontalną przeznaczono 3 569,4 mln zł., z czego prawie 60 %. pochłonęła restrukturyzacja. Na szkolenia przeznaczono 466,7 mln zł. (13,1%), a na rozwój infrastruktury technicznej – 233,6 mln zł. (6,5%). Najmniejszą pomoc przeznaczono na inwestycje energooszczędne – 7,7 mln zł. (0,2%). Pomoc horyzontalna była w 2001 roku niższa o prawie 1,4 mld zł.

Niemal jedną czwartą pomocy publicznej – 2 700,3 mln zł. – stanowiła pomoc dla poszczególnych sektorów gospodarki. Prawie całość tych środków udzielono przedsiębiorcom działającym w górnictwie węgla kamiennego (2 649,2 mln zł.), przy czym na badania i rozwój w tym sektorze nie przeznaczono ani złotówki, natomiast 99,8 % – na restrukturyzację. Sektor hutnictwa żelaza i stali otrzymał 26,7 mln zł., z tego 94,1 % na restrukturyzację zatrudnienia.

Ponad jedną piątą udzielonej pomocy (2 383,9 mln zł.) otrzymali przedsiębiorcy z sektorów rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa oraz rybactwa i rybołówstwa. Pomoc regionalna stanowiła zaledwie 0,4% (48,2 mln zł.) i była głównie przeznaczona na wspieranie nowych inwestycji lub tworzenie nowych miejsc pracy. Była ponad czterokrotnie niższa niż w roku poprzednim.

Największymi dysponentami środków budżetowych w ramach pomocy publicznej były urzędy skarbowe i minister finansów. Łączna wartość pomocy udzielonej przez te organy wyniosła 4 042,6 mln zł. (37,2 % środków pomocowych). Istotną rolę w udzielaniu pomocy publicznej odgrywały także: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (15,5 %), Ministerstwo Gospodarki (11,7 %) i Zakład Ubezpieczeń Społecznych (10,4 %).

3.2.4. Podsumowanie realizacji „Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku"

Rok 2002 był ostatnim rokiem realizacji programu *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku* wdrażanego od połowy 1999 r. Niektóre jego elementy zostały zmodyfikowane w związku z reformą instytucji rządowych (m.in. zlikwidowano Agencję Techniki i Technologii), część zaś została zrealizowana w ramach programu *Przede wszystkim przedsiębiorczość.*

1) Działania rządu służące zwiększeniu konkurencyjności sektora MSP polegające m.in. na finansowym wsparciu przedsięwzięć innowacyjnych i wdrożeniowych, podejmowanych przez przedsiębiorców.

- 1 stycznia 2001 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o utworzeniu *Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości*. W 2002 r. nastąpiło poszerzenie zakresu działania PARP. Przejęła ona zadania zlikwidowanych: Agencji Techniki i Technologii (marzec 2002) oraz Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego (maj 2002). Zmiany te w dużej mierze wynikały z potrzeby zapewnienia bardziej efektywnego systemu wspierania przedsiębiorstw. PARP pełni dwie podstawowe funkcje: rządowej agencji do spraw rozwoju przedsiębiorczości, realizującej zadania wynikające z polityki państwa wobec małych i średnich przedsiębiorstw oraz polityki rozwoju gospodarki, a także jednostki wdrażającej programy Phare, zwłaszcza w zakresie rozwoju sektora MSP. Zostanie włączona w system wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

2) Działania rządu mające na celu *wzrost eksportu sektora małych i średnich przedsiębiorstw* polegały przede wszystkim na dążeniu do wyrównywania warunków funkcjonowania polskich i zagranicznych przedsiębiorców. Działania te obejmują m.in. wspieranie ze środków budżetowych udziału przedsiębiorców w targach i wystawach za granicą.

- 1 stycznia 2001 r. weszła w życie ustawa z 15 września 2000 r. o zmianie ustawy o Komitecie Badań Naukowych (Dz. U. z 2000 r. Nr 91, poz. 1008), która usprawniła podział środków pomocowych z UE oraz z budżetu państwa na realizację uczestnictwa Polski w V Programie Ramowym (w tym komponent MSP),
- W 2001 i 2002 roku kontynuowane również były prace nad stworzeniem Teleinformatycznego Systemu Promocji Eksportu Ministerstwa Gospodarki /TISPE/, który umożliwi przedsiębiorcom bezpośredni, natychmiastowy dostęp do aktualnych informacji gospodarczych. System ten adresowany jest przede wszystkim do małych i średnich firm. W 2000 roku, jako novum, pojawiło się po raz pierwszy dofinansowanie prac badawczo-rozwojowych w formie projektów celowych, których potrzebę sygnalizowały poszczególne przedsiębiorstwa. W roku 2000 z małymi i średnimi przedsiębiorstwami zawarto łącznie 164 umowy na wykonanie projektów celowych (37 umów z małymi i 127 ze średnimi przedsiębiorstwami). Jest to trzykrotnie więcej niż w roku 1999, kiedy to zawarto 54 umowy tego typu. W roku 2001 na ten cel w Komitecie Badań Naukowych wydatkowano 20 mln zł.

- Utworzono bazę danych o regulacjach prawnych obowiązujących w Unii Europejskiej, dzięki czemu przedsiębiorcy uzyskali dostęp do opracowanych w języku polskim syntez aktów prawnych Unii Europejskich, istotnych dla prowadzenia działalności gospodarczej.

3) Ważnym kierunkiem polityki rządu było *tworzenie warunków do wzrostu nakładów inwestycyjnych w sektorze MSP.* Realizacji tego celu sprzyjać powinny zmiany w obecnie obowiązującym systemie podatkowym oraz działania ułatwiające małym i średnim przedsiębiorcom dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. W tym zakresie dokonano też, w ramach odrębnego programu *Przede wszystkim przedsiębiorczość,* zmian w Kodeksie pracy, ustawach podatkowych oraz przygotowano ustawę o działalności pożytku publicznego.

Ponadto w latach 2001-2002 udzielane były przez PARP dotacje na powiększenie kapitału funduszy pożyczkowych lub funduszy poręczeniowych dla małych i średnich przedsiębiorców prowadzonych przez podmioty działające na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. W 2001 r. udzielono 9 dotacji na powiększenie kapitału funduszy pożyczkowych na kwotę 6 900 tys. zł. oraz 8 dotacji na powiększenie kapitału funduszy poręczeń kredytowych na kwotę 6 867,5 tys. zł. W 2002 r. do konkursów na powiększenie kapitału funduszy pożyczkowych przystąpiło 38 instytucji, zaś na powiększenie kapitału funduszy poręczeniowych 34 organizacje.

3.2.5. Polityka finansowa

Polityka finansowa jest jednym z podstawowych elementów polityki ekonomicznej państwa. Określony poziom dochodów i wydatków budżetu pozwala między innymi na realizację programów wsparcia wybranych przedmiotów i podmiotów obrotu gospodarczego.

Podatki[23]

Najistotniejszą zmianą w tym zakresie była nowelizacja ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym z dnia 6 września 2001 r.[24] (która weszła w życie z dniem 14 listopada 2001 r.). Zgodnie z jej brzmieniem, podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych (osoby fizyczne, spółki cywilne) prowadzący działalność gospodarczą, opodatkowani w formie karty podatkowej, mogą zwiększyć stan zatrudnienia bez utraty tej formy opodatkowania i zwiększenia stawki podatkowej nie więcej niż o trzech pracowników w latach 2001 i 2002 w całym kraju, zaś - jeżeli podatnik prowadzący gospodarstwo rolne wykonuje równocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą w miejscowości o liczbie mieszkańców do 5.000 – nie więcej j niż o pięciu pracowników.

Wysokość podatków

W ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych na 2001 ustalono stawki podatkowe w wysokości 19%, 30% oraz 40%.

Zgodnie z ustawą o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, podatek w 2002 r. wynosił 28% podstawy opodatkowania, zaś od 1 stycznia 2003 r 27%.

---

[23] Dokładne omówienie zmian w tym zakresie znajduje się w rozdziale 4 „Środowisko prawne funkcjonowania MSP", gdzie zaprezentowano także nowelizację ustawy o podatku VAT wprowadzająca tzw. kasowe rozliczanie się dla małych podatników (MP)

[24] Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. z 2001 r. Nr 125, poz. 1369),

Formy opodatkowania

Poza ogólnymi formami opodatkowania małe przedsiębiorstwa mogły stosować jego formy uproszczone, które cechował niższy poziom obciążeń, prosta konstrukcja oraz łatwość stosowania w codziennej praktyce.

W tym zakresie wprowadzono w 2002 r.:

- możliwość kwartalnego opłacania ryczałtu dla podatników o przychodach nieprzekraczających 25 tys. euro;
- rozszerzono zakres stosowania karty podatkowej na działalność w zakresie handlu detalicznego artykułami nieżywnościowymi oraz na wszystkich podatników prowadzących działalność gospodarczą bez zatrudnienia pracowników.

Zmiany te weszły w życie od 1 stycznia 2003 r.

Ulgi i preferencje podatkowe

Na terenie gmin uznanych za zagrożone szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym[25] albo w gminach zagrożonych recesją i degradacją społeczną, których wykaz na podstawie odrębnych przepisów ustala Rada Ministrów[26] dla osób fizycznych i prawnych prowadzących lub podejmujących działalność gospodarczą lub działy specjalne produkcji rolnej funkcjonują następujące preferencje:

- podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku dochodowego od osób prawnych mogą skorzystać z podwyższonych stawek amortyzacyjnych (nie wyższych niż współczynnik 3,0) umożliwiających szybszą amortyzację niektórych środków trwałych,[27]
- podatnicy zryczałtowanego podatku dochodowego (osoby fizyczne, spółki cywilne) prowadzący działalność gospodarczą, opodatkowani w formie karty podatkowej, mogą zwiększyć stan zatrudnienia bez utraty tej formy opodatkowania i zwiększenia stawki podatkowej (nie więcej niż o sześciu pracowników, dotyczy to wyłącznie gmin zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym)[28],

---

[25] Wykaz gmin na podstawie Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 r. w sprawie określenia powiatów (gmin) zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym. (Dz. U. z 1999 r. Nr 110, poz. 1264, z 2000 r. N r 120, poz. 1270 i z 2001 r. Nr 151, poz. 1702),

[26] Wykaz gmin na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 kwietnia 2002 r. w sprawie określenia powiatów (gmin) zagrożonych strukturalną recesją i degradacją społeczną, w których stosuje się szczególne instrumenty ekonomiczno-finansowe i inne preferencje (Dz. U. z 2002 r. Nr 62, poz. 560). Wykaz ten obowiązuje wyłącznie w 2002 r.

[27] Art. 22k ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych**.** (Dz.U.2000 r. Nr 14 poz. 176, Nr 22, poz. 270, Nr 60, poz. 703, Nr 70, poz. 816, Nr 101, poz. 1090, Nr 104, poz. 1104, Nr 117, poz. 1228, Nr 122, poz. 1324, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 8, poz. 64, Nr 52, poz. 539, Nr 73, poz. 764, Nr 74, poz. 784, Nr 88, poz. 961, Nr 89, poz. 968, Nr 102, poz. 1117, Nr 106, poz. 1150, Nr 110, poz. 1190, Nr 125, poz. 1363 i poz. 1370 oraz Nr 134 poz. 1509, Dz. U. z 2002 r..25, poz. 253, Nr 74, poz. 676, Nr 89, poz. 804, Nr 141, poz. 1182, Nr 169, poz. 1384, Nr 135, poz. 1146, Nr 141, poz. 1182, Nr 181, poz. 1515, Nr 200, poz. 1679, Nr 200, poz. 1691, Nr 240, poz. 2058) a także art. 16k ust. 2 i 3 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U.2000 r. Nr 54, poz. 654, Nr 60, poz. 700 i poz. 703, Nr 86, poz. 958, Nr 103, poz. 1100, Nr 117 poz. 1228, Nr 122, poz. 1315 i poz. 1324, z 2001 r. Nr 106, poz. 1150, Nr 110, poz. 1190 i Nr 125, poz. 1363, Dz.U. z 2001 r. Nr 106, poz. 1150, Nr 110, poz. 1190, z 2002 r. Nr 25poz. 253, Nr 74, poz. 676, Nr 93, poz. 820, Nr 141, poz. 1179, Nr 169, poz. 1384, Nr 141, poz. 1179, Nr 169, poz. 1384, Nr 199, poz. 1672, Nr 200, poz. 1684, Nr 230, poz. 1922).

[28] art. 36 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, z 2000 r. Nr 104, poz. 1104, Nr 122, poz. 1324, z 2001 r. Nr 74, poz. 784, Nr 88, poz. 961, Nr 125.1363 i poz. 1369, Nr 134 poz. 1509, z 2002 r. Nr 169, poz. 1384, Nr 57, poz. 783, Nr 200, poz. 1679).

- podatnicy zryczałtowanego podatku dochodowego prowadzący działalność gospodarczą (w tym również w formie spółki prawa cywilnego) uprawnieni na mocy odrębnych przepisów do szkolenia uczniów i zatrudniający w ramach prowadzonej działalności pracowników w celu nauki zawodu mają prawo do zwiększenia należnej za wyszkolenie pracownika ulgi (sześciokrotności lub dziesięciokrotności najniższego wynagrodzenia miesięcznego) o 20% (dotyczy to tych podatników, którzy prowadzą działalność gospodarczą w miejscowościach o liczbie mieszkańców do 5.000 oraz w gminach o szczególnym zagrożeniu wysokim bezrobociem strukturalnym[29]),
- nabywcy i leasingobiorcy (osoby fizyczne i osoby prawne) mienia z zasobów Własności Rolnej Skarbu Państwa mogą w określonych przypadkach być zwolnieni z oprocentowania rat[30].

Składki na ubezpieczenie społeczne oraz inne obciążenia płac

Od lat płace w Polsce obciążone są wysokimi składkami na ubezpieczenie społeczne oraz innymi quasi podatkami. W 2002 r. obciążenia płac zatrudnionych pracowników składały się ze:
- składek na ubezpieczenia emerytalne (pracodawca – 9,76%), rentowe (pracodawca (6,50%), wypadkowe (pracodawca – 1,62%),
- składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (0,08% funduszu płac),
- składek na Fundusz Pracy (2,45% funduszu płac),
- opłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, obowiązujących w zakładach zatrudniających powyżej 20 osób.

Składka na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą oraz osób z nimi współpracujących wynosiła 36,62% podstawy wymiaru składki, którą określono jako dochód deklarowany przez osobę prowadzącą działalność, nie mniej jednak niż minimalna podstawa wymiaru (60% przeciętnego wynagrodzenia) i nie więcej niż 150% dochodu zadeklarowanego za poprzedni miesiąc.

3.2.6. Programy związane z politykami sektorowymi

Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego

Według informacji o realizacji reformy górnictwa węgla kamiennego za pierwsze półrocze 2002 r.[31] zatrudnienie w górnictwie węgla kamiennego zmniejszyło się z 145.995 osób (31 grudnia 2001 r.) do 143.691 (30 czerwca 2002 r.) , tj. o 2.304 osoby. W pierwszym półroczu 2002 r. z przedsiębiorstw górniczych odeszły 2.773 osoby, natomiast do pracy w kopalniach przyjęto 469 osób.

Kontynuowano działania dotyczące projektowania rozwoju gospodarczego gmin, w tym zagospodarowania terenów poprzemysłowych i likwidowanych kopalń oraz powoływania wspólnych podmiotów gospodarczych i przekazywania majątku nieprodukcyjnego kopalń. Do 31 grudnia 2001 r. Bank Gospodarstwa Krajowego udzielił 27 kredytów preferencyjnych dla 13 gmin.

---

[29] art. 53, ust. 8 ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930, z 2000 r. Nr 104, poz. 1104, Nr 122, poz. 1324, z 2001 r. Nr 74, poz. 784, Nr 88, poz. 961, Nr 125.1363 i poz. 1369, Nr 134 poz. 1509)

[30] Rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 8 grudnia 1999 r. w sprawie wysokości oprocentowania odroczonej lub rozłożonej na raty należności z tytułu sprzedaży mienia z zasobów Własności Rolnej Skarbu Państwa, szczegółowych kryteriów niestosowania oprocentowania oraz ustalenia innych niż pieniądz mierników wartości należności pieniężnej (Dz.U. z 1999 r. Nr 102, poz. 1189)

[31] Informacja realizacji reformy górnictwa węgla kamiennego za I półrocze 2002 r. przyjęta przez radę Ministrów 15 października 2002 r. w: „Przegląd Rządowy" nr 11/2002 z listopada 2002 r.

W 2001 r. stan zatrudnienia w sektorze górnictwa węgla kamiennego obniżył się z 155.032 osób na dzień 31 grudnia 2000 r. do 145.995 osób na dzień 31 grudnia 2001r., tj. o 9.037 osób. W 2001 roku z przedsiębiorstw górniczych odeszło 10.535 osób, natomiast do pracy w kopalniach przyjęto 1.498 osób.

Program dla przemysłu lekkiego

9 lipca 2002 r. Rada Ministrów zapoznała się z oceną działań wynikających ze *Strategii dla przemysłu lekkiego na lata 2000–2005, w*edług stanu realizacji na 31 grudnia 2001 r. Podsumowując *Strategię* uznano, iż w zaawansowanym stadium realizacji znajduje się pięć zadań: wzrost innowacyjności wzorniczej i produktowej, wprowadzanie instrumentów powodujących wzrost eksportu, szkolenie kadr, niektóre zadania restrukturyzacyjne, wdrożenie regulacji prawnych Unii Europejskiej. Rozpoczęto realizację pięciu kolejnych zadań: intensyfikację działań podmiotów gospodarczych na rzecz wzrostu eksportu, wzrost znaczenia organizacji przedsiębiorców dla sprawniejszego funkcjonowania przedsiębiorstw, restrukturyzację finansową przedsiębiorstw, monitoring krajowego rynku wyrobów przemysłu lekkiego oraz negocjacje w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO) w sprawie przyszłej polityki celnej.

Za niezbędne uznano m.in. zintensyfikowanie prac nad:
- przygotowaniem dalszych propozycji dotyczących restrukturyzacji zatrudnienia przez ministrów gospodarki, finansów publicznych, pracy i polityki społecznej oraz organizacje pracodawców i związki zawodowe;
- uwzględnieniem w strategiach i programach rozwoju województw kwestii tworzenia miejsc pracy dla osób zwalnianych z przedsiębiorstw przemysłu lekkiego (do tej pory takie działania podjęły tylko dwa spośród pięciu województw, wyszczególnionych w *Strategii* jako obszary o dużej alokacji tego przemysłu).

Strategia rozwoju turystyki

W ubiegłym roku Rada Ministrów zaakceptowała informację o stanie wdrażania w roku 2001 zadań zapisanych w dokumencie rządowym *Strategia rozwoju turystyki w latach 2001–2006. Rządowy program wsparcia rozwoju turystyki w latach 2001-2006,* która była przyjęta do realizacji przez rząd 24 kwietnia 2001 roku. W czasie ośmiu miesięcy funkcjonowania stała się ona ważnym instrumentem oddziaływania na kierunki polityki państwa w zakresie rozwoju turystyki. Miała też pozytywny wpływ na integrację instytucji zaangażowanych w jej realizację oraz koordynację poszczególnych działań.

W 2001 roku realizowano działania na rzecz:
- wzrostu nakładów na inwestycje infrastrukturalne i rozwój produktu turystycznego;
- wzrostu konkurencyjności polskiej oferty turystycznej na rynkach międzynarodowych i na rynku krajowym;
- rozwoju nowoczesnych technologii, badań i narzędzi wspierających zarządzanie.

Nakłady poniesione na realizację zadań w 2001 roku wyniosły 347 785 tys. zł., w tym wydatki poniesione przez:
a) administrację rządową (ministerstwa) – 342 464 tys. zł.;
b) urzędy marszałkowskie – 5 209 tys. zł.;
c) urzędy wojewódzkie – 112 tys. zł.

Realizacja zadań w zakresie rozwoju turystyki zależy od innych obszarów działalności, a zwłaszcza od:

- rozwoju infrastruktury komunikacyjnej i transportu, zapewniających turystom dostępność do Polski i wybranych regionów w naszym kraju;
- ochrony dziedzictwa kulturowego i udostępniania turystom obiektów kultury materialnej;
- bezpieczeństwa turystów;
- ochrony środowiska;
- kształcenia i szkolenia kadr dla turystyki;
- restrukturyzacji i rewaloryzacji turystycznej miejscowości.

Za największe zagrożenia dla realizacji *Strategii* uznano:

- ograniczenia w budżecie państwa i budżetach samorządów terytorialnych, które mogą spowodować opóźnienia w realizacji inwestycji infrastrukturalnych i rozwoju produktu turystycznego;
- drastyczne zmniejszenie nakładów na promocję turystyki, które może znacznie ograniczyć możliwości działania na rynkach zagranicznych, a tym samym przyczynić się do zmniejszenia konkurencyjności polskiej oferty turystycznej;
- ograniczenia w finansowaniu rozwoju nowoczesnych technologii, badań i narzędzi wspierających zarządzanie;
- brak należytego zrozumienia dla znaczenia turystyki w rozwoju gospodarczym kraju, a zwłaszcza w zmniejszeniu bezrobocia i rozwoju regionów;
- opóźnienia w realizacji ważnych dla turystyki narodowych strategii (transport, rozwój regionalny) i programów rządowych (rozwój wsi, bezpieczeństwo w kraju).

3.2.7. Programy związane z polityką rynku pracy

Do instrumentów związanych z polityką rynku pracy zalicza się:

- ogólnie obowiązujące instrumenty finansowane z Funduszu Pracy,
- instrumenty obowiązujące na terenach gmin zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym,
- programy specjalnie ukierunkowane na określone rejony oraz określone kategorie bezrobotnych.

Ogólnie obowiązujące instrumenty finansowane z Funduszu Pracy[32]

Podstawowe znaczenie w omawianej sferze mają wydatki na *aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu.* W 2002 r. ich udział w ogólnej kwocie wydatków funduszu wyniósł 5,4%, czyli 539,4 mln zł.[33] W 2003 r. planuje się podwyższyć wskaźnik wydatków na formy aktywne do 8,2% wydatków Funduszu Pracy (969 mln zł.). Do form tych zalicza się: szkolenia i przekwalifikowania, prace interwencyjne, pożyczki dla bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą i zakładów pracy tworzących nowe miejsca pracy, aktywizację absolwentów.

Szkolenia i przekwalifikowania: W 2002 r. na ten instrument wydano 50,8 mln zł. Na 2003 r. przewiduje się zwiększenie do 140 mln zł.

[32] Dane o wydatkach Funduszu Pracy za 2002 rok pochodzą z Departamentu Funduszy MGPiPS.
[33] Do kwoty tej nie wlicza się wydatków na młodocianych.

Prace interwencyjne organizowane są przez pracodawców[34], którym urząd pracy zwraca część kosztów ponoszonych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenie społeczne skierowanych bezrobotnych. W 2002 r. na formę tą wydatkowano 93,5 mln. zł. W 2003 r. 235,9 mln zł.

Na różne formy *aktywizacji zawodowej absolwentów* (staże, refundacje itp.) wydatkowano w 2002 r. 223,7 mln zł. W 2003 r. planuje się na ten cel 450 mln zł.

Pożyczki dla bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą oraz dla pracodawców[35] *tworzących nowe miejsca pracy:* maksymalna wysokość pożyczki nie może przekraczać dwudziestokrotnej kwoty przeciętnego wynagrodzenia. Wysokość pożyczki oscyluje jednak na poziomie 55 - 58% tej kwoty. Oprocentowanie pożyczek dla bezrobotnych wynosi od 30–50% zmiennej stopy oprocentowania kredytu lombardowego i 30% w gminach zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym, zaś dla pracodawców od 50–70% zmiennej stopy kredytu lombardowego i 50% w gminach zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym.[36]

Ogółem w 2002 r. na pożyczki wydatkowano 68,6 mln. zł. Od 2003 r. forma ta nie będzie realizowana w związku ze zmianami ustawowymi[37].

Programy specjalne ukierunkowane na określone rejony oraz określone kategorie bezrobotnych. Programy te powstają[38] w skali lokalnej, wojewódzkiej i regionalnej, a ukierunkowane są na zatrudnianie bezrobotnych z określonych rejonów i grup ryzyka. Jednym z instrumentów możliwych przy realizacji programów jest zmniejszenie o połowę oprocentowania pożyczki z Funduszu Pracy oraz wspieranie osób rozpoczynających działalność gospodarczą poprzez szkolenie i doradztwo.

W 2002 r. na programy specjalne wydatkowano 14,4 mln. zł.

Analizując efektywność aktywnych programów rynku pracy finansowanych z Funduszu Pracy w latach 1999–2001 liczoną jako udział procentowy liczby uczestników, którzy skorzystali z aktywnego programu rynku pracy i otrzymali w okresie do 3 miesięcy po jego zakończeniu stałe zatrudnienie w odniesieniu do wszystkich uczestników objętych danym programem należy stwierdzić, że najwyższą efektywnością zatrudnieniową charakteryzowały się: programy prac interwencyjnych – około 65 %, programy specjalne, których skuteczność zatrudnieniowa wzrosła z 25,2% w 1999 r. do 62,4% w 2001 roku oraz szkolenia – około 45%. Do programów o najniższej efektywności zatrudnieniowej należały roboty publiczne (13,2% w 1999 r., 14,2% w 2000 r. oraz 13,3% w roku 2001)[39].

---

[34] Warto zwrócić uwagę, że w przypadku prac interwencyjnych, przez pracodawcę rozumie się również jednoosobowego przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, jeżeli zamierza on zatrudnić pracownika (art. 19, ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu).

[35] Warto zwrócić uwagę, że w przypadku pożyczek na tworzenie nowego miejsca pracy, przez pracodawcę rozumie się również jednoosobowego przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, jeżeli zamierza on zatrudnić pracownika (art. 18, ust. 7 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu).

[36] Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 24 marca 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania pożyczek z Funduszu Pracy, wysokości stopy procentowej oraz warunków spłaty (Dz. U. z 1995 r. Nr 35, poz. 174, z 1997 r. Nr 25, poz. 133, z 1998 r. Nr 166, poz. 1243, z 2001 r. Nr 35, poz. 413 i Nr 145, poz. 1633). Korzystniejsze oprocentowanie pożyczek w gminach zagrożonych zostało wprowadzone w nowelizacji z dnia 2 kwietnia 1997 r.

[37] Ustawa z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz ustawy o systemie oświaty (Dz. U. z 2002 r. Nr 6, poz. 65).

[38] Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 listopada 1995 r. w sprawie programów specjalnych przeciwdziałania bezrobociu (Dz. U. z 1995 r. Nr 134, poz. 661).

[39] Źródło: Informacja Departamentu Funduszy MPiPS, maj 2002.

Porównanie liczby aktywizowanych osób oraz skuteczności zatrudnieniowej w ramach aktywnych form przeciwdziałania bezrobocia w latach 1999–2001 wskazuje, że mimo zmniejszających się wydatkowanych z Funduszu Pracy kwot oraz malejącej liczby aktywizowanych osób, skuteczność zatrudnieniowa pozostawała na porównywalnym poziomie.

Tabela 3.1. Podstawowe wskaźniki efektywności programów aktywizacji zawodowej realizowanych przez urzędy pracy w latach 1999–2001

Zadania	Rok 1999		Rok 2000		Rok 2001	
	Liczba osób	Stopa ponownego zatrudnienia	Liczba osób	Stopa ponownego zatrudnienia	Liczba osób	Stopa ponownego zatrudnienia
Razem	**556.500**	**51,2**	**452.072**	**49,8**	**234.759**	**48,6**
Szkolenia	146.037	50,6	108.711	49,1	51.176	44,5
Prace interwencyjne	174.669	65,1	132.930	66,4	64.846	67,8
Roboty publiczne	77.881	13,2	56.328	14,2	32.874	13,3
Refundacja składki ZUS	2.400	-	1.384	77,8	1.086	89,4
Refundacje absolwenckie	68.271	73,3	53.974	71,7	26.362	73,5
Staże absolwenckie	64.697	39,5	72.862	36,3	45.867	35,2
Prace społecznie-użyteczne	1.046	19,4	931	26,2	632	44,6
Programy specjalne	9.880	25,2	11.593	60,2	4.972	62,4
Pożyczki razem	11.598	–	7.338	–	3.737	–
– dla bezrobotnych	9.055		5.507		2.955	
– dla pracodawców	2.543		1.831		782	
Inne zadania	–	–	6.021	43,3	3.207	30,5

Źródło: Informacja Departamentu Funduszy MPiPS, maj 2002 rok

Realizacja programu – Pierwsza praca

8 października 2002 r. Rada Ministrów zaakceptowała informację o realizacji programu *„Pierwsza praca”.* Jak wynika z informacji, rząd przeznaczył na sfinansowanie programów na rzecz przeciwdziałania bezrobociu, w tym programu „Pierwsza praca”, w 2002 roku 1,004 mld zł.

Rządowy program aktywizacji zawodowej absolwentów „Pierwsza Praca” umożliwił w tym roku zdobycie pierwszego doświadczenia zawodowego oraz zatrudnienia znaczącej liczbie absolwentów. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przekazało do tej pory[40] na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu 793 mln zł.

Urzędy pracy otrzymały w 2002 r. roku na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu kwotę ok. 560 mln zł. z Funduszu Pracy. 45 mln zł. z tej puli przeznaczono na refundowanie składek na ubezpieczenie rentowe i wpadkowe za absolwentów podejmujących zatrudnienie lub działalność gospodarczą po raz pierwszy. Pozostała część kwoty została rozdzielona według algorytmu uwzględniającego sytuację na lokalnych rynkach pracy.

Z dotacji z budżetu państwa skierowano do urzędów pracy także 30 mln zł. na inwestycje infrastrukturalne realizowane w ramach robót publicznych w gminach zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym.

[40] Do końca grudnia 2002 roku

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przeznaczyło ponadto 4 mln zł. na realizację programu „Zielone miejsca pracy", którego celem jest aktywizacja absolwentów z rodzin byłych pracowników PGR. Realizacja programu jest oparta na porozumieniu Ministra Pracy z Ministerstwem Środowiska oraz Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Uruchomiono także kwotę 6 mln zł. ze środków pomocowych na realizację projektów Phare i Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich. Dodatkowo na pożyczki dla bezrobotnych absolwentów resort pracy przeznaczył do końca roku 32 mln zł[41]. Projekt pożyczek na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej i utworzenie miejsca pracy dla bezrobotnego absolwenta pt. „Praca dla absolwenta" realizuje Bank Gospodarstwa Krajowego na podstawie umowy z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, zawartej w sierpniu 2001 r. Według danych z grudnia 2002 r.[42] w całym 2002 roku absolwenci i przedsiębiorcy złożyli łącznie 316 wniosków na łączną kwotę 15 483,5 tys. zł.; wnioski bezrobotnych absolwentów objęły około 60% ogólnej liczby wszystkich oraz 33,85% wnioskowanej kwoty pożyczek. Średnia kwota pożyczki dla absolwenta na podjęcie własnej działalności gospodarczej wyniosła 27,6 tys. zł. Wnioskowana przez przedsiębiorców kwota pożyczek na utworzenie 279 dodatkowych miejsc pracy wyniosła 10 241,6 tys. zł., a średnia wnioskowana kwota pożyczki na utworzenie dodatkowego miejsca pracy wyniosła 36,7 tys. zł. W stosunku do października 2001 r. nastąpił ponad trzykrotny wzrost liczby składanych wniosków, aczkolwiek w dalszym ciągu nie jest on zadowalający. Pierwsze przyjmowane wnioski charakteryzowały się brakiem umiejętności określenia celu kredytowania i dotyczyło to zarówno absolwentów, którzy deklarowali podjęcie mało realnych zadań, jak i pracodawców, którzy nie potrafili prawidłowo uzasadnić kosztów utworzenia dodatkowych miejsc pracy. Niezależnie od rodzaju ukończonych szkół, absolwenci planowali rozpoczęcie najprostszych form działalności gospodarczej: drobnej działalności handlowej, działalności transportowej oraz punktów małej gastronomii. Proponowano również rozpoczęcie działalności reklamowej, stworzenie punktów internetowych i kawiarenek tlenowych. Wystąpiły jednostkowe przypadki planowania działalności usługowej w zakresie usług kosmetycznych, fryzjerskich, fotograficznych, a nawet usług protetycznych. Wśród pracodawców dominowały małe firmy, które tą drogą chciały rozwinąć swoją działalność.

Spośród złożonych ogółem wniosków o pożyczkę w trakcie analizy merytorycznej odrzucono ponad 36% ich liczby na łączną kwotę ponad 5 592,8 tys. zł., głównie z powodu nieumiejętności określenia celu kredytowania.

3.2.8. Programy rozwoju obszarów wiejskich

Programy realizowane przez Agencję Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa

W okresie od 1 stycznia do 31 października 2002 r. Ośrodki Doradztwa Rolniczego i Regionalne Centra Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich zaopiniowały pozytywnie 23.753 plany przedsięwzięć, związanych z realizacją inwestycji w rolnictwie i jego otoczeniu przy udziale kredytów z dopłatą Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa do oprocentowania.

Ubiegający się o kredyty preferencyjne zamierzali realizować inwestycje o łącznej wartości 4.495.008,1 tys. zł., wnioskując o kredyty na ogólną kwotę 3.049.343,5 tys. zł.[43]

---

[41] Informacja MGPiPS w www.mpips.gov.pl

[42] Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej, Informacja o realizacji programu aktywizacji zawodowej absolwentów w 2002 r. , Warszawa, luty 2003 r.

[43] Biuletyn Informacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 12/2002 z grudnia 2002 r.; adres internetowy http://www.minrol.gov.pl/biuro_prasowe

Na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych tworzących nowe stałe miejsca pracy w działalnościach pozarolniczych w gminach wiejskich, gminach miejsko-wiejskich oraz miastach do 20 tys. mieszkańców, gwarantujących zatrudnienie ludności wiejskiej, wydano 318 pozytywnych opinii (99,7% złożonych wniosków).

Przedsiębiorcy ubiegali się o kredyty w łącznej wysokości 54.833,2 tys. zł., zamierzając finansować tymi środkami przeciętnie 38,4% kosztów planowanych inwestycji. Środki kredytowe umożliwią utworzenie około 1.634 nowych miejsc pracy poza obszarami zagrożonymi szczególnie wysokim poziomem bezrobocia strukturalnego (najwięcej w działalnościach mieszanych – 35,4%) i około 339 miejsc pracy na obszarach zagrożonych szczególnie wysokim poziomem bezrobocia strukturalnego (najwięcej w działalnościach usługowych – 52,8%).

Wyodrębnienie obszarów zagrożonych szczególnie wysokim poziomem bezrobocia strukturalnego, na których można realizować te przedsięwzięcia na korzystniejszych warunkach, zostało wprowadzone z dniem 18 kwietnia 2002 r.[44]

3.2.9. Programy związane z polityka regionalną

Kontrakty wojewódzkie

28 października 2002 r. Rada Ministrów przyjęła *Sprawozdanie z realizacji kontraktów wojewódzkich w 2001 roku*. Ustawa z 12 maja 2000 roku o zasadach wspierania rozwoju regionalnego określiła zasady i formy rozwoju regionalnego, nakreśliła również płaszczyzny współdziałania administracji rządowej z samorządem terytorialnym. Przepisy tej ustawy przewidują, że wsparcie finansowe rozwoju regionalnego ze środków budżetu państwa może dotyczyć tylko zadań ujętych w kontraktach wojewódzkich (inne przypadki dotyczą klęsk żywiołowych, sytuacji kryzysowych, programów pilotażowych testujących nowe rozwiązania, programów doradczych itp.).

Kontrakty wojewódzkie zostały zawarte 19 czerwca 2001 roku i obejmowały lata: 2001 i 2002. W roku 2001 dotacje budżetu państwa na wsparcie zadań wynikających z programów wojewódzkich wyniosły 1.727.918 tys. zł. Uwzględniono również możliwość wykorzystania zagranicznych środków w ramach programów pomocy dla Polski w łącznej kwocie 930.300 tys. zł. (z przyczyn proceduralnych programy te nie zostały jednak wdrożone, z tego powodu nie uruchamiano dofinansowania ze strony polskiej). Ogółem w roku 2001 ze środków budżetu państwa przewidywano dofinansowanie zadań wynikających z kontraktów wojewódzkich kwotą 4.371.737 tys. zł. (w tym 930.300 tys. zł. ze środków Unii Europejskiej). Kontrakty wojewódzkie przewidywały także wkład finansowy jednostek samorządu terytorialnego w kwocie 1.384.767 tys. zł. oraz innych podmiotów uczestniczących w realizacji zadań w kwocie 389.497 tys. zł.

Zgodnie z procedurami zapisanymi w kontraktach, środki pochodzące z budżetu państwa były uruchamiane przez ministra finansów na podstawie wniosków składanych przez:
- ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego (chodziło o zaliczki na inwestycje wieloletnie realizowane przez samorządy terytorialne);
- właściwego terytorialnie wojewody oraz innych ministrów.

Zadania wynikające z kontraktów dofinansowano (ze środków budżetu państwa) kwotą 2.330.306 tys. zł. W roku 2001 realizowano ok. 3 tys. zadań, w których uczestniczyło 1680 podmiotów. Z zaplanowanych zadań nie zrealizowano 123, z powodu zdarzeń losowych, złych warunków atmosferycz-

[44] Biuletyn Informacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 12/2002 z grudnia 2002 r.

nych, rezygnacji beneficjentów, przedłużających się procedur przetargowych, braku pozwoleń budowlanych. Osiągnięto więc relatywnie wysoki stopień ich realizacji.

Najważniejsze problemy zgłaszane w trakcie realizacji kontraktów w 2001 roku to:

1) Zbyt krótki termin na przygotowanie i zawarcie umowy kontraktowej
W praktyce kontrakty zostały podpisane dopiero w drugiej połowie roku. Już po ich podpisaniu należało wprowadzić korekty w formie tzw. oświadczeń stron, które w efekcie spowodowały, że umowy wykonawcze były zawierane dopiero jesienią 2001 roku, co z kolei opóźniało uruchamianie środków finansowych na realizację zadań.

2) Zmiany w poziomie finansowania zadań w kontraktach ze środków ministrów właściwych
Wydane 23 października 2001 roku rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie blokowania wydatków w budżecie państwa na rok 2001 uniemożliwiło w praktyce realizację części zadań ujętych w kontraktach jako zadania realizowane ze środków ministrów właściwych. Z zaplanowanej na ten cel kwoty 1.713.519 tys. zł. zablokowano 620.534 tys. zł. Po zmianach plan zrealizowano w 93,21 proc.

3) Trudności w sfinansowaniu zadań o charakterze nieinwestycyjnym
Powodem problemów była niespójność przepisów ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego i zapisu ustawy budżetowej na rok 2001, w wyniku czego minister finansów odmawiał finansowania części zadań kontraktowych, sklasyfikowanych jako „wydatki bieżące", na ogólną kwotę 2.730 tys. zł.

4) Zadania z zakresu administracji rządowej, ujęte w kontraktach
Wnioskowane przez niektórych wojewodów podania o środki na realizację zadań zleconych z zakresu administracji rządowej nie zostały uwzględnione przez ministra finansów, który przywoływał przepisy ustawy o zasadach rozwoju regionalnego, uniemożliwiające traktowanie kwot dotacji celowych jako możliwości finansowania zadań ujętych w kontraktach.

5) Struktura wartości zadań zawartych w kontraktach
Samorządy zgłaszały zbyt dużą liczbę zadań, co automatycznie sprzyjało rozproszeniu części środków na zadania o niewielkim znaczeniu i wpływie na rozwój regionu.

6) Stan przygotowań pod względem prawnym i technicznym
Do realizacji wprowadzano wiele projektów niedostatecznie przygotowanych od strony formalnej i prawnej - np. brak należytego uregulowania kwestii własności gruntu, brak kompletnej dokumentacji wykonawczej.

7) Problemy związane z procedurami przetargowymi oraz przeszkody natury losowej
Największe obniżenie finansowania z powodu problemów dotyczących przetargów zanotowano w województwie małopolskim, natomiast największe kłopoty w realizacji kontraktów z powodów losowych wystąpiły w województwie podkarpackim ze względu na usuwanie skutków powodzi.

8) Możliwość współfinansowania zadań przez samorządy i podmioty uprawnione
Zdarzało się, że kwoty zadeklarowane przez samorządy podczas negocjacji odbiegały od rzeczywistych możliwości jednostek. Stwierdzono 36 przypadków rezygnacji z zadania z powodu braku dofinansowania zadania zadeklarowaną wcześniej kwotą.

9) Nieprzechodzenie środków przeznaczonych na finansowanie kontraktów wojewódzkich na kolejny rok budżetowy

Niedostosowanie systemu projektowania zapisów zadań kontraktów wojewódzkich do jednorocznego funkcjonowania budżetu państwa utrudnia planowanie przedsięwzięć inwestycyjnych przez

samorządy. W praktyce na realizację zadań kontraktu (w tym na procedury przetargowe) zostaje tylko pół roku.

W związku z tym Ministerstwo Gospodarki przygotowało wykaz niezbędnych nowelizacji prawnych. 28 maja 2002 roku Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie przyjęcia „Programu wsparcia na lata 2001–2002". Zaproponowano m.in. następujące rozwiązania:

- zmniejszenie środków z budżetu państwa na realizację kontraktów w 2002 roku – limit tych środków wyniósł 1.100.000 tys. zł.;
- wydłużenie „Programu wsparcia" na rok 2003 w związku z wpisaniem do ustawy budżetowej kwoty 1 000 000 tys. zł. na realizację zadań ujętych w kontraktach wojewódzkich na ten rok;
- wprowadzenie zapisu umożliwiającego współfinansowanie z budżetu państwa zadań bieżących, co pozwoli pokryć zobowiązania finansowe związane z realizacją zadań typu nieinwestycyjnego. Proponowano ponadto ustalenie limitu dla tych zadań – do 5%. – ze środków będących w dyspozycji samorządu;
- w ustawie o zasadach wspierania rozwoju regionalnego zaproponowano wprowadzenie uproszczonych procedur dotyczących prowadzenia negocjacji kontraktów i możliwości dokonywania ich korekty w formie wzajemnych oświadczeń stron, tzn. marszałka województwa i ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, bez konieczności zatwierdzania przez Radę Ministrów i Sejmik Województwa;
- uszczegółowienie zadań z zakresu oświaty, które są realizowane ze środków budżetu państwa, przeznaczonych na zadania ujęte w kontraktach.

Programy samorządu wojewódzkiego

Programy inicjowane przez organy samorządu województwa mające na celu:

1) zmniejszenie negatywnych skutków bezrobocia, utrzymanie lub tworzenie miejsc pracy,
2) wsparcie przebiegu restrukturyzacji podmiotów objętych programami restrukturyzacyjnymi przyjętymi przez Radę Ministrów

wspierane są środkami budżetu państwa określonymi na ten cel w ustawie budżetowej[45].

Województwa, które nie wykorzystały środków rezerwy celowej przyznanych na 2001 rok lub też wykorzystały je w niewielkim stopniu - to województwa, w których realizowano Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW). Objęto nim 7 województw: kujawsko-pomorskie, lubelskie, małopolskie, świętokrzyskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie. Program współfinansowano środkami z kredytu udzielonego przez Bank Światowy oraz środkami z rezerwy celowej.

Nakłady poniesione w 2001 roku na realizację programów, mających na celu ograniczenie negatywnych skutków bezrobocia, wyniosły 71.949.339,76 zł. Pochodziły one ze środków rezerwy celowej, uznanych za wydatki niewygasające z upływem roku budżetowego 2000 oraz ze środków rezerwy celowej przyznanej na 2001 rok. Wykorzystanie środków z rezerwy celowej wyniosło 72,79 % (z obu źródeł).

[45] 22 października 2002 r. Rada Ministrów przyjęła projekt informacji zbiorczej o wykorzystaniu w 2001 roku środków rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonej na wspieranie programów inicjowanych przez organy samorządu województwa.

Ze środków uznanych za wydatki niewygasające w I półroczu 2001 roku wydatkowano 90,62%, a ze środków rezerwy celowej na 2001 rok – 55,3%. Należy podkreślić, że podobnie jak w 2000 roku, efektywne wydatkowanie dotacji przyznanych województwom z rezerwy celowej budżetu państwa na 2001 rok było niemożliwe ze względu na ich faktyczne przekazanie we wrześniu.

W rezultacie działań podjętych w 2001 roku osiągnięto następujące cele:

- 42.096 osób objęto różnymi rodzajami usług doradczych i szkoleniowych, a także zapewniono im poradnictwo i informację zawodową, co stanowi 12,48%. liczby osób przeszkolonych w 2001 roku (24.867 osób skorzystało z usług realizowanych ze środków niewygasających, a 17.229 - z usług realizowanych z rezerwy celowej na 2001 rok);
- 2.737 przedsiębiorców skorzystało z różnego rodzaju usług doradczych i szkoleniowych oraz uzyskało jednorazowe dotacje na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej;
- w 890 jednostkach samorządu terytorialnego przygotowano pracowników samorządowych do pozyskiwania z różnych źródeł środków finansowych na realizację programów lokalnych, których celem jest ograniczenie bezrobocia.

Świadczone usługi umożliwiły utworzenie 7.051 i utrzymanie 18. 374 miejsc pracy.

Lokalne fundusze pożyczkowe

Instytucje pożyczkowe działają w różnych formach prawnych: w formie spółek akcyjnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, a także, największa część, w formie fundacji i stowarzyszeń. Udzielają one pożyczek dla osób bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej oraz dla małych przedsiębiorców (często z przeznaczeniem na utworzenie nowych miejsc pracy dla bezrobotnych). Aktualnie działa ich w Polsce około 70.

Fundusze pożyczkowe dysponują łącznym kapitałem w wysokości około 237 mln zł. Wartość udzielonych przez nie pożyczek w całym okresie funkcjonowania (od połowy lat 90.) można oszacować na ok. 440 mln zł.

3.3.Podsumowanie

Z punktu widzenia celów, które są realizowane przez państwo, polityki wobec sektora MSP można podzielić na dwa główne obszary:

- politykę wobec sektora MSP *sensu stricte*, której celem jest tworzenie warunków funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- inne polityki realizujące priorytetowe cele społeczno-gospodarcze, w których MSP występuje jako jeden z instrumentów realizacyjnych.

Polityka wobec MSP

Polityka wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw w 2002 r. nabrała niewątpliwie znacznej dynamiki zarówno w sferze legislacyjnej jak i instytucjonalnej. Przedsiębiorczości nadano wyjątkowo duże znaczenie w wymiarze programowym oraz organizacyjnym. Działania przewidziane w rządowym programie wsparcia MSP zostały wdrożone w znacznym stopniu, dzięki wsparciu przez inne programy realizowane przez rząd, a w szczególności program – *Przede wszystkim przedsiębiorczość.*

Podsumowując Program *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 r.* należy stwierdzić, że program został w dużej mierze wykonany (w części dzięki wsparciu przez inne programy rządowe), zaś podstawową barierą w jego pełnej realizacji było stopniowe zmniejszanie środków na jego realizację w 2001 i 2002 r. Bariera finansowa uniemożliwiła szerszy rozwój rozbudowy otoczenia sektora MSP, w tym – co najistotniejsze – szerszej rozbudowy instytucji poręczeniowych umożliwiających rozwój małych i średnich przedsiębiorstw

Zbyt mały postęp widoczny jest w działaniach:
- na rzecz wsparcia finansowego sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz środowiska małych i średnich przedsiębiorstw, uwarunkowany sytuacją budżetu państwa,
- na rzecz podniesienia świadomości społecznej w zakresie funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Polityka traktująca MSP jako instrument realizacji innych celów państwa

Realizacja programów rządowych mających odniesienie do MSP koncentrowała się na trzech głównych, wzajemnie przenikających się obszarach: polityki rynku pracy, rozwoju obszarów wiejskich i polityki regionalnej. Odrębnie należy potraktować relację polityki wobec MSP w całościowej polityce społeczno-gospodarczej państwa, w tym polityce fiskalnej promującej wzrost i rozwój gospodarczy.

Stosowane w tych obszarach instrumenty częściowo były nastawione na sektor MSP, ale przede wszystkim na realizację innych priorytetowych celów państwa takich jak: rozwój społeczno – gospodarczy, walka z bezrobociem, rozwój regionalny, rozwój obszarów wiejskich. W realizacji tych celów stosowano instrumenty skierowane do sektora małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowiły istotny element absorpcji siły roboczej oraz rozwoju i restrukturyzacji gospodarczej. Szczególnej dynamiki nabrały działania związane z polityką rynku pracy skierowane do absolwentów. Należy sądzić, że będą one dynamizowane w następnych latach.

Instrumenty wspierania MSP w ramach polityki rynku pracy i polityki rozwoju obszarów wiejskich opierały się m.in. na:
- ułatwieniu dostępu do kredytu dla przedsiębiorców i osób podejmujących działalność gospodarczą,
- szkoleniach i doradztwie w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.

Problem koordynacji polityk może poprawić połączenie w 2003 r. Ministerstwa Gospodarki z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej.

Zbyt mały postęp występuje nadal w zakresie:
- polityki fiskalnej państwa – brak ujednolicenia stawek podatku dochodowego dla wszystkich podmiotów gospodarczych i występujące zróżnicowania w ich wysokości w zależności od formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej. W 2002 r. nastąpił nawet regres – wycofano się z przewidzianych ustawowo obniżek podatku dochodowego od osób prawnych z 28% w 2002 r. do 24% w 2003 i 22% w 2004 na rzecz podatku 27% od 2003 r. Pomimo tego faktu zgłoszono w założeniach Reformy finansów publicznych zamiar obniżenia CIT do 24%.
- skoordynowania polityk sektorowych z polityką wspierania małych i średnich przedsiębiorstw.
- poprawy instytucji otoczenia biznesu oraz instytucji państwowych, które są istotne dla prowadzenia przedsiębiorczości.

Działania rekomendowane

Działania mające na celu usunięcie barier uniemożliwiających wykonywanie zadań zapisanych w programach obejmujących problematykę małych i średnich przedsiębiorstw należy prowadzić w zakresie politycznym oraz koordynacji i poszerzenia dotychczas możliwych prac organizacyjnych.

1) działania scricte polityczne

Nie ulega wątpliwości, że wśród barier uniemożliwiających lub utrudniających wykonywanie zadań zapisanych w programach obejmujących problematykę małych i średnich przedsiębiorstw są bariery natury świadomości politycznej i społecznej w zakresie małej przedsiębiorczości. W tym celu należy zintensyfikować działania mające na celu:

- promocję programu rozwoju małej przedsiębiorczości w środowiskach politycznych (Sejm, Senat, partie polityczne) – poprzez poszerzenie działań informacyjnych i edukacyjnych w środowiskach polityków; wsparcie działań stałej podkomisji sejmowej ds. małych i średnich przedsiębiorstw,
- promocję problematyki małej przedsiębiorczości w społeczeństwie – poprzez kampanie edukacyjno-informacyjne w środowisku samorządowym oraz organizacji pozarządowych,
- wsparcie działań na rzecz wzmocnienia organizacji małych i średnich przedsiębiorców, poprzez stymulowanie przez administrację rządową działań na rzecz tworzenia lub zrzeszania się organizacji przedsiębiorców.

2) działania koordynacyjne

Pomimo znaczącej poprawy spójności działań wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw i innych polityk, jedną z istotnych barier jest nadal brak pełnej koordynacji umożliwiającej wzrost przedsiębiorczości. Dlatego też powinna nastąpić:

- koordynacja polityki fiskalnej państwa z polityką wobec MSP, poprzez działania analityczne wskazujące wpływ systemu fiskalnego na ten sektor, oraz ustabilizowanie i uproszczenie systemu podatkowego w ramach przygotowanej reformy finansów publicznych państwa,
- koordynacja polityki wymiaru sprawiedliwości z polityką wobec MSP, poprzez przygotowanie programu działań na rzecz poprawy funkcjonowania systemu sądowniczego w zakresie sądów gospodarczych,
- koordynacja polityki edukacyjnej państwa z polityką wobec MSP, poprzez pełne wdrożenie do szkół przedmiotu przygotowującego młodzież do zachowań na rynku pracy i przedsiębiorczości.

3) działania poszerzające dotychczasowe działania

Do barier w uniemożliwiających lub utrudniających wykonywanie zadań zapisanych w programach obejmujących problematykę małych i średnich przedsiębiorstw należy również zaliczyć brak kapitału i brak dostępu do kapitału oraz opóźnienia lub zbyt mały postęp technologiczny w kluczowych dla sektora dziedzinach. Stąd też uwaga powinna zostać zwrócona na:

a) <u>w zakresie działań finansowych</u>
   Zwiększenie limitów budżetowych w zakresie:
   - wspierania nowych inwestycji,
   - wsparcia funduszy poręczeniowych.

b) <u>w zakresie doskonalenia systemów rozwoju innowacyjności</u>
   - przyspieszenie działań na rzecz pilotażu w Polsce regionalnego programu zaawansowanej technologii zwiększania przemysłowej produktywności i jakości E4PQ,

- opracowanie i wdrażanie standardów w zakresie gospodarki elektronicznej oraz poszerzenie zakresu szkoleń w zakresie e-gospodarki,
- zwiększenie ułatwienia dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej mającej na celu rozwój firmy (dofnansowywanie specjalistycznych usług doradczych),
- upowszechnianie informacji o efektach dotychczasowych działań w zakresie wspierania innowacyjności.

c) w zakresie poręczeń kredytowych

- upowszechnianie możliwości tworzenia lokalnych funduszy poręczeniowych poprzez sieć organizacji pozarządowych.

d) w zakresie zamówień publicznych

- upowszechnianie tworzenia konsorcjów przez przedsiębiorców w celu spełnienia warunków umożliwiających wzięcie udziału w przetargach.

Rozdział 4

Środowisko prawne funkcjonowania MSP w 2002 roku

Zmiany w prawie podatkowym

Zmiany w prawie pracy i systemie ubezpieczeń społecznych

Prawo własności intelektualnej

Zmiany w prawie cywilnym

Zamówienia publiczne

Najważniejsze zmiany i tendencje w prawodawstwie w 2002 roku

Rok 2002 to czas wzmożonych prac legislacyjnych zmierzających do stworzenia przyjaznych warunków funkcjonowania przedsiębiorstw. W omawianym okresie Sejm uchwalił łącznie 215 ustaw, w tym 19 spośród 30 zgłoszonych przez rząd w ramach pakietu *Przede wszystkim przedsiębiorczość*. Warto zwrócić uwagę, iż 38 spośród uchwalonych przez Sejm ustaw zawiera przepisy dostosowujące polskie prawodawstwo do prawa UE. Są wśród nich zapisy dotyczące zarówno poszczególnych grup zawodowych (np. pielęgniarek i położnych), jak również regulacje związane z prowadzeniem działalności gospodarczej za pośrednictwem Internetu.

Podjęte działania legislacyjne zmierzały do:
- uproszczenia systemu podatkowego,
- obniżenia kosztów pracy oraz uelastycznienia stosunków pracy,
- uproszczenia systemu ubezpieczeń społecznych,
- uproszczenia przepisów proceduralnych,
- zlikwidowania barier w kontaktach na linii urząd-przedsiębiorca.

Mając na uwadze realizacje powyższych założeń, dokonano nowelizacji szeregu aktów prawnych o kluczowym dla przedsiębiorców znaczeniu, w tym m.in.:
- ustaw podatkowych,
- Kodeksu pracy,
- Ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych,
- Ustawy Prawo działalności gospodarczej,
- Kodeksu cywilnego.

4.1. Zmiany w prawie podatkowym

W ramach działań zmierzających do uproszczenia systemu podatkowego wprowadzono:
- uproszczone zasady rozliczeń przedsiębiorców z aparatem skarbowym,
- rozszerzony zakres ryczałtowych form opodatkowania,
- mniejsze obciążenia małych firm w zakresie VAT,
- mniejsze obciążenia przedsiębiorców z tytułu opłaty skarbowej oraz podatku od czynności cywilnoprawnych.

Zmiany systemu prawa podatkowego spowodowały nowelizację szeregu aktów prawnych w tym m.in.:
- ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych,
- ustawy Ordynacja podatkowa,
- ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne,
- ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym,
- ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych.

Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT)

Ustawa z dnia 27 lipca 2002 roku o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych[1] wprowadziła uproszczone zasady wpłacania zaliczek. Podatnicy mogą bez obowiązku składania

deklaracji miesięcznych wpłacać przez cały rok zaliczki w wysokości 1/12 kwoty podatku należnego z działalności gospodarczej, wykazanego w zeznaniu podatkowym za rok poprzedni. Jeżeli w zeznaniu podatkowym za rok poprzedni podatnik nie wykazał dochodu, może wpłacać co miesiąc 1/12 podatku należnego za rok poprzedzający dany rok podatkowy o dwa lata.[2]

O wyborze uproszczonego systemu wpłacania zaliczek należy powiadomić właściwy urząd skarbowy w formie pisemnej, w terminie wpłaty pierwszej zaliczki za dany rok podatkowy. Podatnik nie musi przy tym składać deklaracji o wysokości dochodu czy straty osiągniętej przez pierwsze 6 miesięcy roku podatkowego.

Od 1 stycznia 2003 zmieniły się także zasady zaliczania niektórych należności do przychodów osób prawnych. Należą do nich m.in.:

- wartość należności umorzonych, przedawnionych lub odpisanych jako nieściągalne w tej części, od której dokonane odpisy aktualizujące zostały uprzednio zaliczone do kosztów uzyskania przychodów,
- równowartość odpisów aktualizujących wartość należności, uprzednio zaliczonych do kosztów uzyskania przychodów, w przypadku ustania przyczyn, dla których dokonano tych odpisów,
- naliczony podatek od towarów i usług w tej części, w której uprzednio został zaliczony do kosztów uzyskania przychodów, w sytuacji obniżenia lub zwrotu tego podatku,
- wynagrodzenie podatnika otrzymane w wyniku umorzenia udziałów (akcji) objętych w zamian za wkład niepieniężny w postaci przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części.

Od stycznia 2003 roku do przychodów nie zalicza się wpływów stanowiących wartość nieodpłatnych świadczeń (dotacji) z budżetu państwa i budżetów samorządowych oraz kwot otrzymanych z agencji rządowych w ramach programu wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw. Wydatków i kosztów bezpośrednio finansowanych z tych dochodów nie będzie można jednak zaliczyć w ciężar kosztów firmy.

Doprecyzowano przepisy dotyczące momentu powstania przychodu. Za datę powstania przychodu uważa się dzień wystawienia faktury (rachunku), nie później jednak niż dzień miesiąca, w którym nastąpiło: wydanie rzeczy, zbycie praw majątkowych, dostarczenie wszelkiej postaci energii, wykonanie usługi, a w pozostałych przypadkach – otrzymanie zapłaty za wykonanie świadczenia.

Istotne zmiany dotyczą zasad rozliczania kosztów. Od 2003 roku nie można już np. zaliczać do kosztów uzyskania przychodu wydatków poniesionych przez udziałowca (akcjonariusza) spółek łączonych lub dzielonych, na nabycie lub objęcie akcji (udziałów) w tych spółkach (dotyczy to tylko spółek kapitałowych). Do kosztów uzyskania przychodu nie będzie też można zaliczyć opłaty produktowej, która została wprowadzona przepisami ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania odpadami[3] . Wprowadzono natomiast możliwość zaliczania do kosztów uzyskania przychodu składek na rzecz organizacji zrzeszających przedsiębiorców i pracodawców – do wysokości (łącznie) nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty odpowiadającej 0,15% kwoty wynagrodzeń wypłaconych w poprzednim roku podatkowym, stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

---

[1] Ustawa z dnia 27 lipca 2002 roku o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U nr 141, poz. 1179) weszła w życie 1 stycznia 2003 roku

[2] art. 25 ust.6, 6a i 7 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych

[3] Ustawa z dnia 11 maja 2001 o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz.U nr 63, poz. 639)

Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)

Ustawa z dnia 27 lipca 2002 o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych[4] wprowadza zasadę terytorialności przy ustalaniu obowiązku podatkowego. Oznacza to, że nieograniczony obowiązek podatkowy dotyczy wyłącznie osób, dla których miejscem zamieszkania jest terytorium RP.

Utrzymano zasadę, zgodnie z którą przychodem z działalności gospodarczej jest przychód należny, chociaż nieotrzymany. Wprowadzono jednak pewne odstępstwa. Podobnie, jak w przypadku osób prawnych, za datę powstania przychodu uznaje się dzień wystawienia faktury (rachunku) nie późniejszy jednak niż ostatni dzień miesiąca, w którym nastąpiło wydanie rzeczy, zbycie praw majątkowych lub dostarczenie wszelkiej postaci energii albo wykonanie usługi. W pozostałych przypadkach za datę powstania przychodu uznaje się chwilę otrzymania zapłaty za wykonanie świadczenia.

Począwszy od 2003 roku podatnicy uzyskujący przychody z pozarolniczej działalności gospodarczej mogą wybrać uproszczoną formę płacenia zaliczek na podatek dochodowy. Zaliczki mogą być wpłacane bez obowiązku składania deklaracji miesięcznych, w wysokości 1/12 kwoty dochodu wykazanego w rocznym zeznaniu podatkowym PIT (obliczonej przy zastosowaniu obowiązującej skali podatkowej). Oznacza to, że wysokość zaliczek jest obliczana od dochodu wynikającego z zeznania podatkowego już złożonego (za poprzedni rok). Uproszczonych form odprowadzania zaliczek nie mogą stosować podatnicy, którzy po raz pierwszy podjęli działalność gospodarczą w danym roku podatkowym albo w roku poprzedzającym ten rok podatkowy. Wybierając uproszczoną metodę odprowadzania zaliczek, podatnik zobligowany jest zawiadomić o tym fakcie właściwy urząd skarbowy w terminie do 20 lutego roku, w którym po raz pierwszy skorzystał z tej formy rozliczeń.

Od stycznia 2003 roku z kategorii przychodów wyłączone zostały odsetki otrzymane w związku ze zwrotem nadpłaconych zobowiązań podatkowych oraz innych należności budżetowych, a także oprocentowanie zwrotu różnicy podatku od towarów i usług.

Istotna zmiana dotyczy możliwości zaliczania do kosztów uzyskania przychodów składek na rzecz organizacji, do których przynależność podatnika nie jest obowiązkowa.

Od 1 stycznia 2003 roku wprowadzono także ograniczenie kosztów z tytułu używania przez pracowników samochodów na potrzeby prowadzonej działalności. Zgodnie z przyjętymi postanowieniami, koszty uzyskania przychodów w jazdach zamiejscowych obliczane będą jedynie na podstawie stawek przeliczeniowych za jeden kilometr przebiegu pojazdu.

Zmianie uległa definicja ulepszenia środków trwałych oraz zasady ich amortyzacji. Zgodnie z wolą ustawodawcy, środek trwały uznaje się za ulepszony wówczas, gdy suma wydatków poniesionych na jego przebudowę, rozbudowę, rekonstrukcję, adaptację lub modernizację była wyższa w danym roku podatkowym niż 3,5 tys. zł.

Podatnicy mogą dokonywać odpisów amortyzacyjnych nie tylko w ratach miesięcznych, ale także w równych ratach co kwartał lub jednorazowo na koniec roku. Mogą także zmniejszać i zwiększać stawki amortyzacyjne w stosunku do samochodów osobowych. Możliwość podwyższania

[4] Ustawa z dnia 27 lipca 2002 roku o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U nr 141, poz. 1182)

stawek amortyzacyjnych dotyczy także maszyn i urządzeń zaliczonych do grupy 4 i 6 Klasyfikacji Środków Trwałych poddanych szybkiemu postępowi technicznemu.

W pierwszym roku, w którym wprowadzono do ewidencji fabrycznie nowe środki trwałe należące do grupy 3–6 Klasyfikacji Środków Trwałych, można dokonać odpisów amortyzacyjnych w wysokości 30% ich wartości.

Ordynacja podatkowa

Nowelizacja ustawy Ordynacja podatkowa[5] wprowadza szereg zmian już na poziomie definicyjnym, a więc zawartych w tzw. słowniczku ustawowym. Sformułowana została nowa definicja „zwrotu podatku", przez który rozumie się należny zwrot różnicy podatku lub zwrot podatku naliczonego. Doprecyzowano także pojęcie niepodatkowej należności budżetowej, którą definiuje się jako nie będące podatkami i opłatami należności stanowiące dochód budżetu państwa lub budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikające ze stosunków publicznoprawnych.

W ustawie przyjęto także nową definicję działalności gospodarczej, przez którą rozumie się każdą działalność zarobkową w rozumieniu przepisów prawa działalności gospodarczej, wykonywanie wolnego zawodu, a także każdą inną formę zarobkowania, o ile jest ono podejmowane we własnym imieniu i na własny lub cudzy rachunek, nawet gdy inne ustawy nie zaliczają tej działalności do działalności gospodarczej, a osób ją wykonujących do przedsiębiorców. Inaczej mówiąc, w świetle przepisów ordynacji podatkowej działalnością gospodarczą jest każda forma zarobkowania realizowana przez podmiot we własnym imieniu na własny lub cudzy rachunek.

Od stycznia 2003 roku interpretacje wydawane przez ministra finansów wiążą prawnie organy podatkowe i organy kontroli podatkowej, pod warunkiem, że nie dotyczą spraw indywidualnych podatników. W tych kwestiach jedynymi uprawnionymi do zajmowania stanowiska są urzędy skarbowe. Ich interpretacje wraz z pisemnym wystąpieniem podatnika mają być przekazywane do izb skarbowych w celu sprawdzenia merytorycznej poprawności. Pisemne informacje zamieszczane będą na stronach internetowych urzędów skarbowych z zachowaniem zasad ochrony danych osobowych.

Od 1 stycznia 2003 roku informacje wydawane przez organy podatkowe powinny zawierać ocenę prawną stanowiska pytającego wraz z przytoczeniem odpowiednich przepisów prawa. Ustawodawca wprowadził też termin wydania takiej informacji. W sprawach prostych wynosi on miesiąc, a w przypadkach szczególnie skomplikowanych – 2 miesiące od daty złożenia zapytania.

Nowelizacja wprowadziła także zasadę ochrony podatnika przed skutkami działania organów kontroli skarbowej. Dotyczy to w szczególności przepisów w zakresie urzędowej interpretacji prawa podatkowego. Zastosowanie się podatnika do urzędowej interpretacji wydanej przez ministra finansów oraz do informacji udzielonej przez urzędy skarbowe nie może działać na jego szkodę. W przypadku błędnej interpretacji ze strony organów podatkowych płatnik nie będzie już obciążany odsetkami za zwłokę, nie zastosuje się wobec niego sankcji karnych skarbowych, ani nie rozpocznie postępowania w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie skarbowe. Nie można także obłożyć go 30% sankcją przewidzianą w przepisach o VAT.

[5] Ustawa z dnia 12 września 2002 roku o zmianie ustawy Ordynacja podatkowa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U nr 169, poz. 1387), weszła w życie 1 stycznia 2003 roku

Ustawa wprowadziła szereg modyfikacji regulujących zasady kontroli podatkowej. Upoważnienie do przeprowadzenia kontroli, które jest jedynym dokumentem stanowiącym prawną podstawę do jej przeprowadzenia musi zawierać przewidywany termin zakończenia działań organów podatkowych. W każdym przypadku niezakończenia kontroli w terminie wskazanym w upoważnieniu kontrolujący musi podać przyczyny zwłoki oraz wskazać nowy termin jej zakończenia. Nie wypełnienie powyższego obowiązku rodzi po stronie podatnika możliwość podniesienia zarzutów co do mocy prawnej zebranych *post factum* dokumentów. Uznaje się bowiem, że wszelkie materiały zebrane w ramach czynności kontrolnych dokonanych po upływie terminu wskazanego w upoważnieniu nie stanowią dowodu w postępowaniu podatkowym.

Nowa Ordynacja podatkowa zawiera szereg przepisów wzmacniających status podatnika. Dotyczy to m.in. zasad naliczania odsetek za zwłokę czy rozpatrywania zastrzeżeń zgłoszonych przez podatnika w trakcie kontroli skarbowej. Od stycznia 2003 roku odsetek za zwłokę nie nalicza się za okres od dnia wszczęcia kontroli podatkowej do dnia doręczenia decyzji w sprawie, która była przedmiotem tej kontroli, jeżeli postępowanie podatkowe nie zostało wszczęte w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia kontroli. Odsetek za zwłokę nie nalicza się za okres od dnia wszczęcia postępowania podatkowego do dnia doręczenia decyzji organu pierwszej instancji, jeżeli decyzja nie została doręczona w terminie 3 miesięcy od dnia wszczęcia postępowania.

Ustawa wprowadza obowiązek rozpatrywania zgłoszonych przez kontrolowanego w toku postępowania skarbowego zastrzeżeń i zawiadamiania go o sposobie ich załatwienia. Kontrolowany podatnik, który nie zgadza się z ustaleniami protokołu może, w terminie 14 dni od daty jego doręczenia, przedstawić zastrzeżenia lub złożyć wyjaśnienia. Kontrolujący jest zobowiązany rozpatrzyć te zastrzeżenia w terminie 14 dni od dnia ich otrzymania i zawiadomić podatnika o sposobie ostatecznego załatwienia sprawy.

Ustawa doprowadziła do ujednolicenia okresów przechowywania dokumentacji podatkowej z okresami przedawnienia zobowiązań podatkowych. Zgodnie z przyjętą regulacją, podatnicy zobowiązani do prowadzenia ksiąg podatkowych przechowują je wraz z dokumentami do czasu upływu okresu przedawnienia zobowiązania podatkowego.

Nowelizacja nakłada na organy podatkowe bardzo istotny, z punktu widzenia interesów podatników, obowiązek informowania ich (z urzędu) o przepisach pozostających w związku z przedmiotem postępowania podatkowego i udzielania niezbędnych w tym zakresie wyjaśnień.

W Ordynacji podatkowej znalazły się także zapisy bardzo niekorzystne dla przedsiębiorców, które mogą mieć negatywny wpływ na warunki funkcjonowania firm. Dotyczy to:

- tzw. klauzuli obejścia prawa – wg której organy podatkowe maja prawo oceniać skutki czynności prawnych dokonanych przez podatników; daje to w istocie możliwość kwestionowania zasadności decyzji ekonomicznych podejmowanych przez przedsiębiorców jeśli, w opinii organów skarbowych, mogłyby obniżać wysokość zobowiązania podatkowego,
- rozszerzenia zabezpieczenia zobowiązań podatkowych na osoby trzecie (płatnicy, inkasenci, wspólnicy spółek osobowych, członkowie zarządu spółek kapitałowych),
- rozszerzenia zabezpieczenia w postaci hipoteki oraz zastawu skarbowego,
- skomplikowania przepisów odnośnie przedawnienia zobowiązań podatkowych,
- „policyjnych" uprawnień urzędników kontroli skarbowej.

Zryczałtowany podatek dochodowy

Ustawą z dnia 27 lipca 2002 roku[6] w sprawie zryczałtowanego podatku dochodowego wprowadzono następujące zmiany:

- podwyższono kwotę przychodów uprawniających do opodatkowania w tej formie,
- rozszerzono listę podmiotów uprawnionych do rozliczania się w formie karty podatkowej,
- wprowadzono możliwość ustalania zryczałtowanych kwot od przychodów ewidencjonowanych oraz ich kwartalne opłacanie,
- objęto prawem do karty wszystkich przedsiębiorców nie zatrudniających pracowników[7],
- zniesiono obowiązek corocznego składania deklaracji o wyborze zryczałtowanej formy opodatkowania.

Nowelizacja podwyższa próg dochodów uprawniających do korzystania z opodatkowania w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych z 499 tys. zł do 250 tys. euro.
W znacznym stopniu poszerzony został krąg podmiotowy i przedmiotowy ustawy. Opodatkowaniem w formie karty podatkowej mogą być objęci m.in. podatnicy wykonujący usługi w zakresie wytwórczości artystycznej i ludowej, a także świadczący usługi hotelarskie polegające na wynajmie pokoi (nie więcej niż 12).

Dodatkowo wprowadzono możliwość opodatkowania w formie karty dla wszystkich przedsiębiorców prowadzących działalność usługową samodzielnie[8]. Opodatkowanie w tej formie rozszerzono także w stosunku do działalności usługowej w zakresie handlu detalicznego artykułami nieżywnościowymi (do tej pory zaliczenie tego rodzaju działalności do zakresu przedmiotowego ustawy wymagało prowadzenia jej w formie handlu obnośnego lub obwoźnego).

Wprowadzono możliwość rozliczania się w formie ryczałtu w wysokości 20% oraz karty podatkowej w wysokości ustawowo określonych stawek dla:

- lekarzy,
- lekarzy stomatologów,
- techników dentystycznych,
- felczerów,
- nauczycieli (ale tylko w zakresie tzw. lekcji na godziny),
- tłumaczy.[9]

W przypadku karty podatkowej warunkiem *sine qua non* zastosowania wspomnianych regulacji jest samodzielne wykonywanie działalności i świadczenie usług wyłącznie na rzecz osób fizycznych. W odniesieniu do ryczałtu ewidencjonowanego dopuszcza się także inne formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw, takie jak spółka cywilna i spółka jawna osób fizycznych oraz spółka partnerska[10].

---

[6] Ustawa z dnia 27 lipca 2002 roku o zmianie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U nr 141, poz. 1183), weszła w życie 1 stycznia 2003 roku

[7] w poprzedniej wersji regulacji taka możliwość uzależniona była od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej

[8] z wyjątkiem niektórych rodzajów usług wymienionych w ustawie.

[9] Dotychczas z karty podatkowej mogli korzystać tylko lekarze weterynarii, pielęgniarki, położne oraz osoby świadczące usługi edukacyjne (lekcje na godziny)

[10] W przypadku spółki partnerskiej konieczne jest, aby wspólnikami były osoby wykonujące wolny zawód i by każda z nich świadczyła usługi osobiście.

Nowelizacja wprowadza możliwość kwartalnego obliczania i płacenia ryczałtu dla podatników, których przychody z działalności prowadzonej samodzielnie lub w formie spółki w roku poprzedzającym rok podatkowy nie przekroczyły 250 tys. euro.

VAT

Ustawa z 30 sierpnia 2002 roku[11] wprowadziła m.in.:
- możliwość wyboru dłuższego okresu rozliczania podatku VAT,
- złagodzenie ograniczeń dla firm usługowych w zakresie korzystania ze zwolnień z VAT,
- kasowy system rozliczania podatku dla małych firm.

Nowelizacja wprowadza nową kategorię podatników – tzw. małego podatnika (MP), u którego wartość sprzedaży towarów i eksportu towarów i usług nie przekroczyła w poprzednim roku podatkowym równowartości 800 tys. euro. Mali podatnicy mogą korzystać z kwartalnego systemu rozliczeń oraz rozliczać VAT metodą kasową. W metodzie kasowej obowiązek podatkowy VAT powstanie z chwilą uregulowania całości lub części należności, ale nie później niż 90 dnia od dnia wydania towaru lub wykonania usługi. Oznacza to, że każdy mały podatnik może, wybierając metodę kasową, płacić podatek dopiero w momencie otrzymania od kontrahenta pieniędzy, przy czym zapłata musi nastąpić w ciągu 90 dni od dnia wydania towaru lub wykonania usługi. Mały podatnik może także odliczyć należny VAT w rozliczeniu za kwartał, w którym zapłacił całą należność wynikającą z faktur za otrzymane towary/usługi.

Od stycznia 2003 roku w sytuacji nabycia towarów i usług udokumentowanych fakturą (Faktura VAT-MP) podatnik może pomniejszyć podatek należny o podatek naliczony, określony w tej fakturze, w rozliczeniu za miesiąc, w którym w całości uregulował należność[12] .

Podatnik rozpoczynający działalność w ciągu roku jest zwolniony z VAT, jeżeli przewidywana wartość sprzedaży nie przekroczy 10 tys. euro. Wprowadzono również możliwość ponownego wyboru zwolnienia dla podatników, którzy z niego zrezygnowali. Może to nastąpić po upływie 3 lat od daty rezygnacji, przy jednoczesnym warunku wystąpienia okoliczności umożliwiających zastosowanie zwolnienia.

Podatek od czynności cywilnoprawnych

Ustawa z dnia 7 czerwca 2002 roku[13] przewiduje zwolnienie z podatku umów pożyczek bez względu na ich kwotę lub wartość, jeśli są udzielane przedsiębiorcom jako forma pomocy publicznej na rozpoczęcie lub prowadzenie działalności gospodarczej. Warunkiem jest, aby pieniądze i rzeczy stanowiące przedmiot pożyczki zostały wykorzystane na pokrycie wydatków poniesionych w związku z uruchomieniem lub prowadzeniem działalności gospodarczej w ciągu 12 miesięcy od dnia zawarcia umowy, co musi zostać odpowiednio udokumentowane.

---

[11] Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U nr 153, poz. 1227), weszła w życie 1 października 2002 roku

[12] Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2002 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U nr 216, poz. 1882)

[13] Ustawa z dnia 7 czerwca 2002 roku o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U nr 121, poz. 1031)

4.2. Zmiany w prawie pracy i systemie ubezpieczeń społecznych

Prawo pracy

Uchwalona przez Sejm 26 lipca 2002 roku ustawa o zmianie ustawy Kodeks pracy[14] miała być jednym z ogniw rządowego programu tworzenia przyjaznego dla MSP środowiska prawnego. Podstawowym hasłem, jakie miało przyświecać proponowanym zmianom, było uwzględnienie w przepisach dotyczących rozwiązywania stosunków pracy specyfiki małych przedsiębiorstw. Nowe regulacje miały wprowadzić zapisy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy poprzez ograniczenie zakresu podmiotowego ustawy do przedsiębiorstw zatrudniających co najmniej 50 pracowników. Zadanie to nie zostało jednak w pełni zrealizowane. Ustawa zawiera wprawdzie zapis, który stanowi, że pracodawca ma możliwość w przypadku trudnej sytuacji finansowej elastycznego kształtowania warunków zatrudnienia, ale odnosi się on tylko do przedsiębiorstw zatrudniających maksymalnie 20 osób[15]. Nie zrealizowano także założenia, zgodnie z którym obowiązek tworzenia zakładowego funduszu świadczeń socjalnych dotyczyłby firm zatrudniających powyżej 50 pracowników. Zgodnie z przyjętą przez Sejm nowelizacją, obowiązkiem tym objęte są zakłady zatrudniające co najmniej 20 pracowników.

Wprowadzono natomiast kilka innych regulacji mających, w założeniu, ułatwić funkcjonowanie małym przedsiębiorstwom. Dotyczy to m.in. zapisów podnoszących limit zatrudnienia obligujący do tworzenia w zakładach służby bhp (z 10 do 100 osób), komisji bhp (z 50 do 250 osób) oraz wprowadzenia regulaminów wynagradzania i tworzenia regulaminów pracy (tylko w jednostkach zatrudniających powyżej 20 pracowników).

W ramach działań skierowanych na uelastycznienie stosunków pracy zmniejszono ograniczenia w stosowaniu umów na czas określony poprzez rozszerzenie możliwości ich wielokrotnego stosowania oraz przedłużania. Jako kanon wprowadzono jednak zasadę zatrudniania pracowników na podstawie umowy o pracę, a nie w oparciu o umowy cywilnoprawne. Oznacza to, że osoby które świadczą na rzecz danego pracodawcy stałe obowiązki, o charakterze pracy, nie mogą być zatrudniane na umowy zlecenia czy umowy o dzieło.

Nowelizacja Kodeksu pracy wprowadziła także istotne zmiany w zakresie:
- wymiaru czasu pracy,
- wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych,
- zasad udzielania urlopów wypoczynkowych,
- wynagrodzenia za czas choroby.

Dwie pierwsze zmiany mają na celu obniżenie kosztów pracy. Od 1 stycznia 2003 roku maksymalny tygodniowy wymiar czasu pracy wynosi 40 godzin, przeciętnie 8 godzin dziennie w pięciodniowym tygodniu pracy. Wydłużono okres rozliczeniowy dobowego i tygodniowego wymiaru czasu pracy do 4, a w uzasadnionych przypadkach – do 12 miesięcy. Wprowadzono zmniejszenie dodatku z tytułu pracy w godzinach nadliczbowych oraz w nocy, niedziele i święta i dostosowano go do norm obowiązujących w UE. Za pracę w nadgodzinach w dni powszednie, niedziele i święta będące dla danej osoby dniami pracy, wynagrodzenie będzie wyższe o 50%. Za nadgodziny przypadające w nocy oraz niedziele i święta będące dniami wolnymi od pracy praco-

[14] Ustawa z dnia 26 lipca 2002 roku o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 135, poz. 1146)

[15] i nie objętych zakładowym układem zbiorowym

dawca ma obowiązek wypłacić dodatek w wysokości 100% wynagrodzenia[16] . Wprowadzono także możliwość wypłacania ryczałtu zamiast dodatku za pracę w nocy oraz stosowania jako swoistej rekompensaty – dnia wolnego. W takim przypadku pracodawca decyduje, czy za pracę w godzinach nadliczbowych zostanie wypłacony dodatek czy udzielony dzień wolny, przy czym czasu wolnego musi udzielić najpóźniej do zakończenia okresu rozliczeniowego, w wymiarze o połowę wyższym niż liczba przepracowanych godzin nadliczbowych.

Nowe przepisy kodeksu pracy modyfikują także zasady rozliczania czasu pracy. Umożliwiono stosowanie przerywanego czasu pracy nie tylko dla kierowców, ale także w tych wszystkich przypadkach, gdzie jest to uzasadnione rodzajem pracy lub jej organizacją.

Zmieniły się zasady udzielania urlopów wypoczynkowych. Nowelizacja zmienia sposób rozliczania urlopu dla pracowników wykonujących obowiązki w tzw. systemach czasu pracy (równoważny czas pracy), którym urlop ma być udzielany na ich dni pracy i dni wolne w takiej samej proporcji, w jakiej występują one w ich rozkładzie pracy. To rozwiązanie ma w zamyśle ustawodawcy zapobiec żądaniom pracowników udzielenia urlopów wypoczynkowych z pominięciem dni, które są dla nich dniami wolnymi od pracy.

Wprowadzono zasadę, że w okresie wypowiedzenia pracownik musi wykorzystać urlop wypoczynkowy. Dni wolne na poszukiwanie pracy może otrzymać tylko ta osoba, której pracodawca wypowiedział umowę o pracę.

Od początku 2003 roku pracodawca będzie finansował tylko 33 dni zwolnienia pracownika. Oznacza to, że już od 34 dnia nieobecności zatrudnionemu należy się zasiłek chorobowy[17].

Od 1 stycznia 2003 modyfikacji uległy też zasady wynagradzania za czas choroby. Dotyczy to odpłatności za pierwszy dzień krótkich zwolnień lekarskich. Zgodnie z nowelizacją, pracodawcy nie mogą płacić za pierwszy dzień choroby pracownika, jeśli jego zwolnienie nie przekracza 6 dni. W sytuacji, gdy pracownik przekroczy 33 dni niezdolności do pracy i otrzyma na kolejne zwolnienie lekarskie, to za wszystkie te dni, nawet jeśli choroba będzie trwała poniżej 6 dni, otrzyma zasiłek chorobowy z ZUS.

Nowelizacja kodeksu pracy wprowadza również nowy rodzaj zatrudnienia - zatrudnienie na czas zastępowania nieobecnego pracownika.

W ramach modyfikacji przepisów prawa pracy dokonano zmian zasad ustalania wysokości płacy minimalnej. Do tej pory jej wysokość wyznaczał (w rozporządzeniu) minister pracy i polityki społecznej. Teraz każdorazowo ogłaszać ją będzie rząd, po negocjacjach prowadzonych w tej sprawie z partnerami Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych. Ponadto, obniżono wysokość stawek płacy minimalnej dla początkujących pracowników. Zgodnie z ustawą z dnia 10 października 2002 roku o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, do końca 2005 roku wynagrodzenie pracownika w okresie jego dwóch pierwszych lat pracy nie może być niższe niż 80% minimalnego wynagrodzenia w pierwszym roku i 90% w drugim roku pracy.

Ubezpieczenia społeczne

Jedną z najważniejszych zmian w omawianym zakresie, pozostających „na styku" ubezpieczeń społecznych i prawa pracy, jest nowelizacja ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypad-

[16] poprzednio za dwie pierwsze godziny pracownik otrzymywał 50% wynagrodzenia, a za pozostałe 100%.
[17] Jest to zmiana „kosmetyczna". W poprzedniej wersji ustawy było 35 dni.

ków przy pracy i chorób zawodowych[18]. Wprowadza ona zasadę różnicowania składek na obowiązkowe ubezpieczenie wypadkowe w zależności od skali i rodzajów zagrożeń występujących w miejscu pracy. Powyższa zasada nie dotyczy firm mikro - zatrudniających do 9 osób oraz niepodlegających wpisowi do rejestru REGON, dla których stopa procentowa składki będzie nadal jednolita. Wdrażanie zróżnicowanych składek ma się odbywać etapami: najpierw na poziomie branżowym, później w poszczególnych przedsiębiorstwach. Począwszy od drugiego kwartału 2006 roku dla każdego płatnika zostaną określone indywidualne kategorie ryzyka, na podstawie liczby:

- poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem,
- poszkodowanych w wypadkach ciężkich i śmiertelnych,
- zatrudnionych w warunkach zagrożenia.

Powyższe wielkości odnoszone będą do ogółu ubezpieczonych i obejmować mają okres trzech ostatnich lat.

Kolejnym etapem reorganizacji systemu ubezpieczeń społecznych była nowelizacja ustawy o systemie ubezpieczeń, która w założeniach jej twórców miała doprowadzić do uproszczenia procedur. Zakładano:

- wprowadzenie możliwości kwartalnego rozliczania składek ZUS,
- przywrócenie przepisu zwalniającego płatnika z obowiązku składania deklaracji rozliczeniowej oraz raportów miesięcznych, jeśli nie nastąpiły żadne zmiany w stosunku do miesiąca poprzedniego;
- zrównanie praw osób prowadzących działalność gospodarczą z prawami pracobiorców w zakresie jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy,
- uproszczenie formularzy zgłoszeniowych i radykalne zmniejszenie ich liczby;
- obniżenie kosztów przesyłania składek na ubezpieczenie społeczne.

Ustawa z 18 grudnia 2002 roku[19] zawiera tylko niewielką część proponowanych wyżej zapisów i to odnoszącą się wyłącznie do zasad składania deklaracji rozliczeniowych. Zgodnie z nowelizacją, przedsiębiorcy opłacający składki za siebie i osoby współpracujące zostali zwolnieni z obowiązku składania dokumentów rozliczeniowych za kolejne miesiące, o ile nie nastąpiły żadne zmiany w stosunku do danych złożonych w ostatnim dokumencie (oraz gdy zmiany te są spowodowane wyłącznie zmianą przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia). Ustawa rozszerza przy tym krąg podmiotów zobligowanych do przekazywania dokumentów rozliczeniowych w formie elektronicznej. Do tej pory obowiązek taki dotyczył tylko firm zatrudniających powyżej 20 osób. Od 1 stycznia 2003 muszą go stosować wszyscy płatnicy zatrudniający powyżej 5 osób.

4.3. Prawo własności intelektualnej

Konieczność dostosowania polskiego prawodawstwa do prawa UE wymusiła szereg zmian dotyczących praw własności intelektualnej. W omawianym okresie Sejm uchwalił pakiet ustaw regulujących kwestie ochrony własności przemysłowej, praw autorskich oraz baz danych.

---

[18] Ustawa z dnia 30 października 2003 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U nr 199, poz. 1673)

[19] Ustawa z dnia 18 grudnia 2002 o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U nr 241, poz. 2056)

Własność przemysłowa

6 czerwca 2002 roku Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy Prawo własności przemysłowej[20]. Nowelizacja wprowadza zmiany o charakterze definicyjnym, proceduralnym (zasady rejestracji) oraz poszerza katalog dóbr chronionych o nową kategorię, jaką są wynalazki biotechnologiczne.

Nowa definicja wzoru przemysłowego akcentuje nie jego oryginalność, ale nowość oraz indywidualny charakter ściśle związany z cechami zewnętrznymi takimi, jak linia, kształt, kolorystyka. Warto przy tym pamiętać, że ochrona wzoru przemysłowego obejmuje właśnie te cechy, które są związane wyłącznie z jego wyglądem, a nie budową czy funkcjami technicznymi. Pojęcie wzoru przemysłowego rozciąga się na wszelkie wyroby wytworzone w sposób przemysłowy lub rzemieślniczy, a w szczególności wszelkie opakowania, symbole graficzne lub kroje pisma typograficznego, z wyjątkiem programów komputerowych. Czynnikiem decydującym o uznaniu danego wzoru za nowy i posiadający indywidualny charakter jest ogólne wrażenie, jakie wywiera on na „zorientowanym" odbiorcy.

Nowe regulacje wprowadziły pojęcie dozwolonego użytku ze wzoru przemysłowego, wskazując możliwe pola jego eksploatacji, a wśród nich: użytek osobisty lub niezwiązany z działalnością gospodarczą, cel doświadczalny lub naukowy (dydaktyczny). Zupełną nowością jest przyznanie (art. 163) licencjobiorcy prawa do udzielenia sublicencji na znak towarowy. Zapis ten obowiązuje od sierpnia 2002 roku.

W omawianej ustawie znalazły się też dwa zupełnie nowe rozdziały - rozdział 5 *Dodatkowe prawo ochronne*[21] oraz rozdział 9 *Przepisy szczególne dotyczące wynalazków biotechnologicznych.*

Zgodnie z zapisem ustawowym wynalazkiem biotechnologicznym jest wytwór składający się z materiału biologicznego lub zawierający taki materiał albo sposób, za pomocą którego materiał biologiczny jest wytwarzany, przetwarzany lub wykorzystywany. Na wynalazki biotechnologiczne przyznawana jest ochrona patentowa, która działa na tych samych zasadach, co ogólna ochrona przyznawana wszystkim pozostałym wynalazkom. Ustawodawca wymaga jednak, aby chronione wynalazki biotechnologiczne spełniały pewne dodatkowe kryteria. Należy do nich sposób otrzymania materiału będącego elementem składowym wynalazku. Powinien on być wyizolowany ze środowiska naturalnego lub z ciała ludzkiego lub też wytworzony innym sposobem technicznym. W odniesieniu do wynalazków biotechnologicznych dotyczących roślin lub zwierząt, warunkiem przyznania im ochrony patentowej jest powszechne zastosowanie (wynalazek tego typu nie może dotyczyć jednej szczególnej odmiany roślin lub zwierząt).

Nowelizacja zawiera grupę przepisów regulujących zasady postępowania po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w UE. Dotyczy to m.in. zakresu wyczerpania praw własności przemysłowej oraz obowiązków publikacyjnych i rejestracyjnych Urzędu Patentowego. W pierwszym przypadku chodzi o rozszerzenie pojęcia rynku, na który ma być wprowadzony dany produkt na cały Europejski Obszar Gospodarczy. Dla ustalenia momentu wyczerpania prawa własności przemysłowej decydująca jest bowiem chwila wprowadzenia wyrobu do obrotu za zgodą osoby uprawnionej.[22] Do tej pory w prawie polskim obowiązywała zasada ścisłej reglamentacji terytorialnej,

---

[20] Ustawa z dnia 6 czerwca 2002 roku o zmianie ustawy Prawo własności przemysłowej (Dz. U z 2002 r. Nr 108, poz. 945)

[21] Dodatkowe prawo ochronne przyznawane jest dla produktów leczniczych oraz produktów ochrony roślin na warunkach określonych w przepisach o ustanowieniu UE (Traktat rzymski). Świadectwa ochronne na te produkty wydaje Urząd Patentowy.

[22] Uprawnionej z patentu. Może to być również licencjobiorca, sublicencjobiorca albo inna osoba trzecia, która uzyskała zgodę podmiotu uprawnionego na wprowadzenie danego produktu do obrotu gospodarczego i dalsze jego wykorzystywanie.

powodująca zawężenie geograficzne rynku, na który ma być wprowadzony produkt, do granic Polski. Art. 70 par.2 rozciąga ten zakres na cały Europejski Obszar Gospodarczy, przy czym przepis ma zacząć obowiązywać od momentu uzyskania przez nasz kraj członkostwa w UE. Na podobnych zasadach opiera się regulacja dotycząca topografii układów scalonych.

Po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w UE zwiększy się również zakres obowiązków informacyjnych Urzędu Patentowego, który obejmie publikowanie informacji o przyznaniu dodatkowego prawa ochronnego oraz rejestrację wydanych świadectw ochronnych.

Prawo autorskie

28 października 2002 Sejm znowelizował ustawę o Prawie autorskim i prawach pokrewnych[23], której znaczna cześć przepisów weszła w życie z dniem 1 stycznia 2003 roku. Najważniejsze zmiany to:

- modyfikacja przedmiotowego zakresu ochrony,
- zmiana definicji „wprowadzenia dzieła do obrotu",
- doprecyzowanie pojęcia publicznego odtworzenia,
- modyfikacja sposobu obliczania okresu ochrony dla dzieła audiowizualnego,
- uchylenie licencji ustawowej dla operatorów sieci kablowych,
- rozszerzenie zakresu obowiązkowych opłat reprograficznych.

Ustawa modyfikuje przedmiotowy zakres ochrony, rozciągając ją na dzieła audiowizualne, w tym filmy[24] oraz doprecyzowuje obszar ochrony. Zgodnie z przyjętymi założeniami, ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażania utworu. Nie podlegają natomiast prawnej reglamentacji same idee, procedury, zasady działania czy formuły matematyczne. Jest to bardzo istotny zapis, który w sposób jasny i klarowny wyznacza granice ochrony dzieł ograniczając je do możliwych form prezentacji.

Nowelizacja modyfikuje pojęcie wprowadzenia dzieła do obrotu, odrywając je od fizycznej postaci. Zapis o publicznym udostępnieniu utworu umożliwia objęcie ochroną dzieł po raz pierwszy „publikowanych" w Internecie, czyli mających wyłącznie elektroniczną (cyfrową) postać. Do tej pory było to znacznie utrudnione, gdyż ustawa wiązała pojęcie wprowadzenia do obrotu z koniecznością materializacji dzieła w postaci fizycznego egzemplarza.

Ustawodawca sformułował także podstawy do ochrony, na gruncie prawa autorskiego, baz danych, o ile spełniają one cechy utworu. Oznacza to, że bazy danych, którym ze względu na ich budowę, zawartość lub sposób prezentacji nie można przypisać cech utworu są wyłączone spod działania omawianej regulacji, nie są jednak całkowicie pozbawione ochrony. Ich status reguluje odrębna ustawa – o ochronie baz danych[25].

Najważniejsza z punktu widzenia przedsiębiorców jest jednak zmiana polegająca na rozszerzeniu kręgu podmiotów objętych obowiązkiem tzw. opłaty reprograficznej. Od 1 stycznia 2003 roku wnosić ją muszą nie tylko producenci i importerzy magnetofonów czy magnetowidów, ale także producenci oraz importerzy urządzeń służących do utrwalania dzieł, a więc np. importerzy kserokopiarek. Opłatom tym podlegają także producenci oraz importerzy tzw. czystych nośników np.

---

[23] Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U z 2002 r., nr 197, poz. 1662)

[24] Poprzedni zapis mówił o dziełach audiowizualnych, w tym audialnych i wizualnych

[25] Ustawa z dnia 21 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz. U z 2001 r., nr 128, poz. 1402)

dyskietek, płyt CD. Kwoty uzyskane od wymienionych wyżej przedsiębiorców mają być, zgodnie z wolą ustawodawcy, przekazywane na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania. Obowiązek wnoszenia opłaty reprograficznej dotyczy również właścicieli punktów kserograficznych, którzy zobligowani są do odprowadzania do 3% wpływów z działalności gospodarczej na rzecz twórców i wykonawców.

4.4. Zmiany w prawie cywilnym

Sprzedaż konsumencka

Ustawa z dnia 27 lipca 2002 roku[26] o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego jest jedynym aktem prawnym regulującym tego typu działalność. Z chwilą jej wejścia w życie (1 stycznia 2003) przestaje obowiązywać rozporządzenie z dnia 25 czerwca 2002 roku w sprawie szczegółowych warunków zawierania i wykonywania umów sprzedaży między przedsiębiorcami a konsumentami[27].

Sprzedaż konsumencka definiowana jest jako sprzedaż rzeczy ruchomych osobie fizycznej dla jej osobistego użytku. Istotnym novum jest rezygnacja z powszechnie obowiązujących i utrwalonych w obrocie gospodarczym przepisów o rękojmi i gwarancji posprzedażnej[28].

W nowej ustawie nie występuje także pojęcie wady rzeczy, które zastąpiono pojęciem „niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową". Przyjmuje się, że jeśli jakakolwiek wadliwość towaru ujawni się w ciągu 6 miesięcy od wydania towaru, oznacza to, że istniała już w chwili jego wydania. W przypadku indywidualnego uzgadniania właściwości towaru domniemuje się, że jest on zgodny z umową, jeżeli odpowiada podanemu przez sprzedawcę opisowi lub ma cechy okazanej kupującemu próbki lub wzoru, a także jeżeli nadaje się do określonego przez kupującego celu. Taki zapis ustawy przenosi ciężar odpowiedzialności za stwierdzenie stanu towaru, z osoby sprzedawcy na kupującego, który powinien dostrzec jego ewentualne braki i uchybienia w stosunku do treści opisanych w umowie. Ten tok rozumowania potwierdza brzmienie art. 7 ustawy, który wyraźnie stanowi, że sprzedawca nie odpowiada za niezgodność towaru z umową, jeśli kupujący o niej wiedział lub „oceniając rozsądnie – powinien był wiedzieć". Powyższa konstrukcja wraz z brakiem zapisu o rękojmi i gwarancji prowadzi do pewnego upośledzenia pozycji kupującego w ramach omawianych transakcji. Z drugiej jednak strony konsumenci otrzymali ważne narzędzie w postaci prawa do dochodzenia roszczeń z tytułu niezgodności towaru z umową, jeśli dokonali jego zakupu na podstawie reklamy. Chodzi tu o przepis, który pozwala konsumentom przy ocenie stanu towaru odnosić się bezpośrednio do stwierdzeń zawartych w jego reklamie, o ile zawierała ona elementy opisujące właściwości towaru.

Do obowiązków sprzedawcy należy:

- udzielenie kupującemu w języku polskim jasnych, zrozumiałych i nie wprowadzających w błąd informacji na temat towaru,
- zapewnienie odpowiednich, umożliwiających dokonanie wyboru, warunków sprzedaży,
- wyjaśnienie znaczenia poszczególnych postanowień umowy,
- przekazanie wszystkich elementów wyposażenia towaru wraz z instrukcją obsługi w języku polskim.

---

[26] Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie kodeksu cywilnego (Dz. U z 2002 r., nr 141, poz.1176)

[27] Dz.U. nr 141, poz.1176

[28] Zgodnie z przyjętymi założeniami do sprzedaży konsumenckiej nie stosuje się przepisów kodeksu cywilnego w tym zakresie.

Sprzedawca odpowiada za niezgodność towaru z umową jedynie w przypadku jej stwierdzenia przed upływem dwóch lat od wydania towaru kupującemu. Termin ten biegnie na nowo w razie wymiany towaru. Jeżeli przedmiotem sprzedaży jest rzecz używana, strony mogą ten termin skrócić, jednak nie poniżej jednego roku.

Nowa ustawa wydłuża termin, w którym klient będzie mógł złożyć reklamację oraz okres, w trakcie którego sprzedawca ponosi odpowiedzialność za niezgodność towaru z umową. Nie określa jednak zasad ani terminu rozpatrywania reklamacji.

Kupujący traci uprawnienia wynikające z reklamacji, jeśli z upływem dwóch miesięcy od stwierdzenia jego wadliwości nie zawiadomi o tym sprzedawcy. Jeśli sprzedawca nie ustosunkował się do żądań zgłoszonych w ramach reklamacji w ciągu 14 dni uważa się, że uznał je za uzasadnione.

Usługi elektroniczne

Ustawa z 18 lipca 2002 o świadczeniu usług drogą elektroniczną[29] wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 200/31 z 8 czerwca 2000 roku (tzw. dyrektywa o handlu zagranicznym). Do ustawy włączono postanowienia:

- dotyczące obowiązków usługodawców świadczących usługi drogą elektroniczną,
- regulacje kształtujące treść i dopuszczalny sposób rozpowszechniania informacji oraz
- warunki wyłączenia odpowiedzialności usługodawców z tytułu świadczenia niektórych usług.

Poza przepisami ustawy do nowelizacji kodeksu cywilnego zostały włączone regulacje kształtujące warunki zawierania umów za pomocą środków elektronicznych.

Zgodnie z przyjętą definicją, przez usługę elektroniczną rozumie się usługę świadczoną za pomocą systemów teleinformatycznych, bez jednoczesnej obecności stron i na indywidualne żądanie odbiorcy. Regulacja ma zastosowanie wyłącznie do sieci publicznych, a nie tych o charakterze zamkniętym jak np. intranet. Co istotne brak jednoczesnej obecności stron dotyczy wyłącznie momentu wykonania usługi, a nie np. zawarcia umowy czy dokonania rozliczenia. Nie ma tu także elementu odpłatności, który występuje już w ustawie o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną.

Ustawa nakłada na usługodawców szereg obowiązków związanych z transakcjami w sieci, sposobami płacenia za usługi itp. Dotyczy to np. obowiązku sporządzenia i nieodpłatnego udostępnienia odbiorcom regulaminu świadczenia usług, który powinien zawierać informacje o rodzajach, zakresie i warunkach świadczenia usług, warunkach zawarcia i rozwiązania umowy oraz trybie postępowania reklamacyjnego.

Ustawa wyłącza odpowiedzialność operatorów sieci publicznych za działania, w których nie są stroną inicjującą transmisję, nie wyszukują klienta ani nie modyfikują przesyłanych danych[30].

Znacząca grupa zapisów ustawy odnosi się do zasad ochrony danych osobowych klientów korzystających z usług elektronicznych, które stanowią *lex specialis* w stosunku do postanowień usta-

[29] Ustawa z dnia 18 lipca 2002 o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U z 2002 r., nr 144, poz. 1204)

[30] oznacza to, że np. operatorzy interentu nie ponoszą odpowiedzialności za niezgodne z prawem treści umieszczane na stronach www.

wy o ochronie danych osobowych[31]. Istotną modyfikacją jest dopuszczenie, w ściśle reglamentowanym zakresie, możliwości zbierania i przetwarzania informacji o klientach. Dotyczy to tych danych, które są niezbędne dla zawarcia umowy, jej realizacji lub dokonania rozliczeń. Zgodnie z wolą ustawodawcy, można także zbierać dane w celach reklamowych, badania rynku oraz zachowań i preferencji konsumentów.

Najistotniejsze postanowienia ustawy wiążą się z obostrzeniem dotyczącym elektronicznego przesyłania informacji handlowych. Ustawa wprowadza zasadę, iż przesyłanie jakichkolwiek informacji handlowych nie tylko konsumentom, ale i przedsiębiorcom uzależnione jest od uzyskania ich wcześniejszej zgody. Oznacza to, że nie można tego typu informacji przesłać na prywatny adres elektroniczny, którego odbiorca nie udostępnił świadomie[32].

Ochrona usług świadczonych drogą elektroniczną

Ustawa z dnia 9 sierpnia 2002 roku o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym[33] określa zasady ochrony prawnej niektórych usług opartych na tzw. dostępie warunkowym. Aby dana usługa mogła zostać objęta ochroną wynikającą z omawianej regulacji, muszą zostać spełnione (łącznie) 4 warunki:

- elektroniczna droga realizacji (świadczenia) usługi,
- brak jednoczesnej obecności stron,
- odpłatność,
- dostęp warunkowy.

Usługa świadczona jest drogą elektroniczną, jeżeli jej wykonanie następuje przez przesyłanie i odbieranie w punkcie docelowym danych za pomocą urządzeń elektronicznych przetwarzających, w tym poprzez cyfrową kompresję, a także przechowujących dane, przy czym dane są transmitowane w całości za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej.

Spod przepisów ustawy wyłączone są wszelkie usługi o charakterze materialnym (np. wydawanie biletów parkingowych) oraz związane z dystrybucją treści na nośnikach elektronicznych (przenoszenie danych na dyskietkach lub płytach CD).

Ustawa nakłada sankcje karne na podmioty wytwarzające lub wprowadzające do obrotu niedozwolone urządzenia służące świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz na podmioty świadczące w sposób niedozwolony takie usługi. Karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności zagrożone jest również posiadanie takich urządzeń w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Ustawodawca sankcjonuje nawet używanie tego typu urządzeń do własnego, domowego przeznaczenia co zagrożone jest karą grzywny.

Pieniądz elektroniczny

Ustawa z dnia 12 września 2002 roku o elektronicznych instrumentach płatniczych[34] reguluje m.in. podstawy i zasady bankowości elektronicznej, prawa i obowiązki posiadaczy oraz wydaw-

---

[31] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 1997 r., nr 133, poz. 883)

[32] Nie dotyczy to tzw. darmowych kont e-mailowych.

[33] Ustawa z dnia 9 sierpnia 2002 o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz. U. z 2002 r., nr 126, poz. 1068)

[34] Ustawa z dnia 12 września 2002 roku o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. z 2002 r., nr 169, poz.1386)

ców kart płatniczych oraz zasady tworzenia, organizacji, działalności i likwidacji instytucji pieniądza elektronicznego. Przepisów ustawy nie stosuje się do elektronicznych instrumentów płatniczych używanych przez banki w ramach rozliczeń wzajemnych płatności.

Regulacja określa zasady zawierania umów o zastosowanie elektronicznych instrumentów płatniczych wprowadzając, jako obligatoryjną, formę pisemną umowy[35] . Ponadto przepisy w sposób enumeratywny wymieniają niezbędne warunki umów, wśród których znajdują się m.in. rodzaje i wysokość opłat oraz prowizji, zasady naliczania odsetek, sposób, terminy i ważne powody wypowiedzenia kontraktu.

Ustawodawca określa także prawa i obowiązki posiadacza karty płatniczej oraz jej właściciela, którym jest wydawca karty. Do obowiązków posiadacza karty (osoby fizycznej lub prawnej) należy odpowiednie jej przechowywanie, niezwłoczne ujawnienie faktu kradzieży lub zagubienia oraz nieudostępnianie karty osobom trzecim.

Ustawa dopuszcza pewne odstępstwa od ogólnej zasady ochrony danych osobowych poprzez zezwolenie instytucjom finansowym na zbieranie i wymianę informacji o nierzetelnych posiadaczach kart płatniczych. Dane mogą zawierać informacje o personaliach posiadaczy, adresie zamieszkania oraz sposobie nierzetelnego wykonywania umowy. W przypadku przedsiębiorstw w zakres danych wchodzą oprócz siedziby i nazwy firmy także informacje o jej numerze NIP. Przepisy nie precyzują jednak tak istotnych kwestii jak nierzetelność wykonania umowy, a więc które elementy zachowania posiadacza karty są dopuszczalne, a które kwalifikują się do zbierania i udostępniania informacji na jego temat. W ustawie nie precyzuje się także sposobu wymiany informacji.

4.5.Zamówienia publiczne

W 2002 roku wszedł w życie art. 1 pkt. 8 ustawy z dnia 26 lipca 2001 o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych (Dz. U. Nr 113, poz. 1208) w części dotyczącej obowiązku zamieszczania ogłoszeń na stronie internetowej. Jeżeli wartość zamówienia nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 tys. euro, ogłoszenie o przetargu nieograniczonym zamieszczane jest w siedzibie zamawiającego, w miejscu publicznie dostępnym oraz na stronie internetowej, co najmniej na 7 dni przed terminem składania ofert. W sytuacji, gdy wartość zamówienia przekracza równowartość kwoty 30 tys. euro, zamawiający obowiązany jest zamieścić ogłoszenie o przetargu nieograniczonym w swojej siedzibie oraz na stronie internetowej, od dnia publikacji ogłoszenia w Biuletynie Zamówień Publicznych do dnia składania ofert. Zamawiający może także ogłosić organizację przetargu nieograniczonego w prasie. Ogłoszenie to nie może być jednak opublikowane w prasie przed publikacją w Biuletynie Zamówień Publicznych.

[35] nie dotyczy to umów na okaziciela

Rozdział 5

Wspieranie przedsiębiorczości i pomoc publiczna w Unii Europejskiej i Polsce

Ogólne zasady wspierania przedsiębiorczości i udzielania pomocy publicznej w Unii Europejskiej

Formy wspierania przedsiębiorczości w Unii Europejskiej

Pomoc publiczna w polskim systemie prawnym

Projekty zmian regulacji prawnych dotyczących pomocy publicznej dla przedsiębiorców w roku 2002

Ogólne zasady funkcjonowania pomocy unijnej dla Polski po wstąpieniu do Unii Europejskiej

Pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw z funduszy strukturalnych – Dokumenty programowe

Podsumowanie

5.1. Ogólne zasady wspierania przedsiębiorczości i udzielania pomocy publicznej w Unii Europejskiej

Istota pomocy publicznej tkwi w podejmowaniu przez organy władzy publicznej działań wspierających z zasobów publicznych działalność określonych przedsiębiorstw, sektorów gospodarki lub regionów. Pomoc publiczna stanowi istotny element całej polityki konkurencji (Traktat rzymski oraz rozporządzenia i dyrektywy UE). Zakłada się przy tym, że pomoc świadczona przez państwo lub ze źródeł państwowych, bez względu na jej formę, jest niedopuszczalna, jeśli narusza zasadę wolnej konkurencji. Na liście zakazanych instrumentów wsparcia, sporządzonej przez Komisję Europejską, znajdują się: bezpośrednie subsydia, zwolnienie od podatków i ceł, zwolnienie od innych opłat, preferencyjne korzyści, oddanie do użytku ziemi lub budynków bez opłat lub na szczególnie korzystnych warunkach, zaopatrzenie w towary lub usługi na preferencyjnych warunkach, zabezpieczenie przed operacyjnymi stratami, zwrot kosztów w przypadku sukcesu przedsiębiorstwa, bezpośrednie lub pośrednie gwarancje państwowe, preferencyjne stawki dyskontowe, gwarancje dywidendowe, preferencyjne zamówienia publiczne i odroczenie podatków lub składek ubezpieczeń socjalnych oraz inne środki mające podobny skutek.[1] Ta generalna klauzula ma zapobiec zburzeniu wolnej konkurencji i osłabianiu motywacji przedsiębiorstw do zwiększania własnej efektywności.

Z drugiej jednak strony pomoc państwa jest niekiedy niezbędna przedsiębiorstwom, które przy niesprzyjających okolicznościach bez wsparcia publicznego nie przetrwałyby na wolnym rynku. Formy tego wsparcia zostały określone w prawodawstwie europejskim. Analizując postanowienia Traktatu oraz dyrektyw, rozporządzeń i wytycznych można skonstruować katalog dozwolonych rodzajów pomocy. Są to m.in.: pomoc w celu naprawienia szkód spowodowanych klęskami żywiołowymi lub okolicznościami wyjątkowymi, pomoc dla wsparcia rozwoju ekonomicznego obszarów, na których standard życia jest szczególnie niski lub na których występuje duże bezrobocie, pomoc mająca na celu ułatwienie rozwoju pewnych rodzajów działalności gospodarczej (pomoc traktowana jako wyjątek, musi być ograniczana w czasie i związana z restrukturyzacją danego sektora) lub pewnych obszarów (pomoc dla początkowych inwestycji i tworzenia miejsc pracy), jeśli nie wpływa to negatywnie na warunki handlu między krajami członkowskimi. Istnieje także szereg wyjątkowych okoliczności, kiedy o możliwości zastosowania pomocy publicznej decyduje Komisja Europejska. Są to m.in.: projekty o ogólnoeuropejskim znaczeniu (ochrona środowiska, telekomunikacja, transport w skali UE) lub zapobiegające poważnym zakłóceniom w gospodarce któregokolwiek państwa UE; ułatwianie rozwoju pewnych form działalności lub regionalnych dotacji na rzecz rozwoju zaawansowanych technologii, wsparcia kultury i dziedzictwa kulturowego. Możliwa jest też pomoc publiczna, przy pewnych obwarowaniach, na cele badawczo-rozwojowe (granty dla prywatnych przedsiębiorców) oraz na ochronę i rekultywację środowiska. Prawo przewiduje także pomoc doraźną – trwającą nie dłużej niż 6 miesięcy – na restrukturyzację firmy i przywrócenie konkurencyjności. Szczególnej kontroli podlega pomoc dla eksporterów – jest dozwolona tylko przy sprzedaży towarów i usług na rynki poza UE. Szczegółowe kryteria legalności pomocy publicznej zawarte są zarówno w aktach o charakterze normatywnym (Rozporządzenia Rady UE i Komisji Europejskiej, dyrektywy Rady UE) oraz w znacznym stopniu nienormatywnym (wytyczne, tzw. kodeksy, decyzje Komisji i in.)[2].

---

[1] Zob: B. Piasecki., A. Rogut, E. Stawasz, S. Johnson, D. Smallbone „Warunki prowadzenia działalności gospodarczej przez MSP w Polsce i krajach Unii Europejskiej", Warszawa 1998 oraz „Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) Polityka wobec MSP w UE i w Polsce", Centrum Informacji Europejskiej, Warszawa luty 2002.

[2] Opis przykładowych aktów prawnych zamieszczono w Podsumowaniu niniejszego rozdziału

Pomoc publiczna udzielana przez państwa członkowskie musi pozostawać w zgodzie z czterema podstawowymi zasadami: przejrzystości (łatwość skontrolowania i oszacowania wysokości pomocy), subsydiarności (rozwiązywanie problemów przez organy wspólnotowe dopiero w razie bezskuteczności działania organów państw członkowskich), spójności (dążenie do wyrównywania poziomu życia pomiędzy krajami UE i regionami Europy), proporcjonalności (dostosowanie wielkości, czasu i zakresu pomocy do rangi problemu). Pomoc publiczna nie może przekroczyć maksymalnych, ustanowionych w prawie wspólnotowym pułapów pomocy dla poszczególnych jej rodzajów, form i dziedzin gospodarki. Ponadto, o każdym wsparciu publicznym państwa członkowskie muszą informować Komisję Europejską jako organ monitorujący pomoc publiczną w Unii. Formami pomocy publicznej są:

- dotacje pieniężne lub rzeczowe – bezpośrednie wydatki z budżetu państwa, władz regionalnych lub lokalnych;
- preferencje kredytowe,
- gwarancje kredytowe,
- preferencje podatkowe (zwolnienia, ulgi, redukcje stopy podatku, odroczenie terminu płatności, umorzenia, przyspieszona amortyzacja, konwersja wierzytelności);
- zakup akcji firmy z funduszy państwowych;
- obniżenie różnych należności; zamówienia rządowe po cenie wyższej od rynkowej;
- sprzedaż towarów poniżej ceny rynkowej jako pomoc dla odbiorcy;
- finansowanie przez państwo usług związanych z kontraktem.

5.2. Formy wspierania przedsiębiorczości w Unii Europejskiej

Warunki i zasady prowadzenia działalności gospodarczej w krajach UE uregulowane są w Traktacie rzymskim[3] . Obowiązuje zasada swobody prowadzenia działalności gospodarczej przez obywatela jednego z państw członkowskich na terytorium każdego z państw znajdujących się w strukturach UE. Ta sama zasada dotyczy osób prawnych. Warunki rejestracji, ewidencji, uzyskania zezwoleń, koncesji, licencji, szczegółowe regulacje dotyczące poszczególnych rodzajów działalności mające charakter prawodawstwa unijnego (obowiązującego wszystkie kraje członkowskie) zawarte są w dyrektywach. Mogą to być dyrektywy poziome (kształtujące zasady ogólne) oraz pionowe (dotyczące poszczególnych branż). Oprócz prawa wspólnotowego mają zastosowanie także systemy prawa narodowego każdego z państw unijnych. W praktyce funkcjonuje więc dualny system prawny, stanowiący pewne utrudnienie i jednocześnie wyzwanie dla procesu harmonizacji prawa oraz postulowanych przez państwa członkowskie tendencji do upraszczania prawno-administracyjnych uwarunkowań podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Instrumenty wspierania przedsiębiorczości w krajach UE w znacznej mierze są elementem specjalnych programów i specjalnie powołanych do tego celu organizacji lub funkcjonujących w tych krajach banków państwowych czy komercyjnych. Dużą rolę we wspieraniu MSP odgrywają rynki finansowe i sektor bankowy (np. w Wielkiej Brytanii). W Niemczech wsparcie finansowe MSP realizowane jest jako element polityki regionalnej, eksportowej. Istotnymi instrumentami wsparcia są pożyczki i kredyty udzielane w znacznym stopniu przez niekomercyjne instytucje państwowe zasilane z budżetu krajowego i międzynarodowego rynku kapitałowego. W Portugalii działa instytut, będący organem publicznym podporządkowanym Ministerstwu Przemysłu i Energetyki, który wspiera firmy poprzez system pożyczek. Tę formę pomocy oferują również banki komer-

[3] Zob. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Tekst ujednolicony (uwzględniający zmiany wprowadzone traktatem z Nicei), Część III, Tytuł III, Rozdział 2 Prawo przedsiębiorczości oraz Rozdział 3 Usługi. Tekst Traktatu jest dostępny na stronach Sekretariatu Europejskiego: http://www1.ukie.gov.pl/uk.nsf/B-UE-T.

cyjne z uruchomioną linią kredytową Europejskiego Banku Inwestycyjnego. W Grecji, podobnie jak w Portugalii, działa podporządkowana Ministerstwu Przemysłu, Badań i Technologii organizacja państwowa zrzeszająca małe i średnie przedsiębiorstwa przemysłowe i rzemiosło. Świadczy ona pomoc kredytową o obniżonej stopie procentowej. Popularnym instrumentem wspierania MSP w krajach UE są ponadto fundusze gwarancyjne, pokrywające gwarancją określony procent kwoty kredytu nie mającego zabezpieczenia.

Stosowanym na szeroką skalę instrumentem wspierania MSP w Unii Europejskiej są programy wspólnotowe, skierowane głównie do państw członkowskich. Mogą jednak korzystać z nich także kraje stowarzyszone oraz państwa spoza UE (korzystają m.in. Islandia, Norwegia, Liechtenstein) pod warunkiem wpłacenia składki zasilającej budżet konkretnego programu. Programy planuje Komisja Europejska, zaś zarządzają nimi Dyrekcje Generalne Komisji właściwe dla sektora, do którego adresowany jest program.

Sektor MSP jest uważany w UE za główną siłę promującą konkurencyjność przemysłu wspólnotowego. W czerwcu 2000 r. podczas spotkania Rady Europejskiej w Portugalii przyjęto dokument European Charter for Small Enterprises (Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw), określający główne zasady polityki UE wobec małych i średnich przedsiębiorstw na najbliższe lata. Wśród podstawowych kierunków planowanych działań na rzecz rozwoju tego sektora wskazano przede wszystkim na rozwój edukacji i szkoleń z zakresu przedsiębiorczości, tańszy i szybszy proces rejestracji firm, uproszczenie regulacji prawnych, rozwój kształcenia zawodowego i ustawicznego, poprawę dostępności usług elektronicznych, polepszenie funkcjonowania firm na Jednolitym Rynku Unii Europejskiej, uproszczenie systemu podatkowego i poprawę dostępności do źródeł finansowania, poprawę systemu nowych technologii, promocję skutecznych przedsięwzięć w dziedzinie e-biznesu i wysokiej jakości systemów wspierania firm oraz lepszą reprezentację interesów przedsiębiorców na szczeblu krajowym i unijnym.

Kluczowym narzędziem wspierania MSP jest pomoc publiczna. Nie jest ona precyzyjnie zdefiniowana w konkretnym traktacie. Na to pojęcie składają się regulacje zawarte w wielu aktach prawnych dotyczących różnych sektorów gospodarki czy regionów.

5.3. Pomoc publiczna w polskim systemie prawnym

Przyjęcie rozwiązań z zakresu pomocy publicznej wynika ze zobowiązań Polski zawartych w Układzie Europejskim, który został zawarty między Rządem RP i Wspólnotami Europejskimi oraz ich państwami członkowskimi dnia 16 grudnia 1991 r. (art. 63 Układu). Zakres pomocy publicznej regulowany jest również w umowach z krajami EFTA i CEFTA oraz w przypadku pomocy dla przedsiębiorstw – w porozumieniach Światowej Organizacji Handlu (WTO). Poniżej zostaną omówione najważniejsze w polskim systemie prawnym akty, regulujące zasady udzielania pomocy publicznej.

5.3.1. Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców – Dz.U.02.141.1177.

Aktualnie obowiązująca ustawa, która weszła w życie 6 października 2002 r., jest drugą w tej dziedzinie regulacją prawną. Uchyliła ona wcześniejszą ustawę o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców, która obowiązywała od 1 stycznia 2001 r. do 6 października 2002 r.

Na gruncie aktualnie obowiązujących unormowań pomoc publiczna definiowana jest jako przysporzenie korzyści finansowych (bezpośrednio lub pośrednio) określonemu przedsiębiorcy w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, w wyniku czego następuje uprzywilejowanie jego pozycji w stosunku do konkurentów. Bezpośrednie wsparcie odbywa się poprzez dokonywanie na rzecz przedsiębiorcy wydatków ze środków publicznych (dotacje, dokapitalizowania, pożyczki, kredyty), pośrednie natomiast poprzez stosowanie ulg i zwolnień podatkowych, odroczeń, rozłożenia na raty tych zobowiązań, umarzania zaległości podatkowych lub innych świadczeń stanowiących należności publiczne, stosowanie preferencyjnych poręczeń i gwarancji, oddanie do korzystania lub zbycie na preferencyjnych warunkach mienia Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego. Ustawa ma zastosowanie do przypadków udzielenia pomocy o wartości przekraczającej 100 tys. euro w ciągu kolejnych 3 lat poprzedzających dzień jej udzielenia. Warunek ten nie dotyczy sektora węglowego, hutnictwa żelaza i stali oraz transportu. Pomoc jest niedopuszczalna, jeśli może prowadzić do wyeliminowania, istotnego ograniczenia lub naruszenia konkurencji bądź utrudnienia powstania konkurencji. Niedopuszczalna jest także pomoc, bez względu na jej wielkość, jeśli jest uzależniona od wielkości eksportu lub przeznaczona na tworzenie sieci dystrybucyjnych za granicą oraz przeznaczona na bieżące wydatki związane z działalnością eksportową (chyba, że jest udzielana na obszarach o PKB na jednego mieszkańca niższym niż 75% średniego PKB na jednego mieszkańca w krajach UE – tzw. pomoc regionalna – oraz uzasadniają tę pomoc przesłanki społeczno-gospodarcze, w szczególności wysoka stopa bezrobocia)[4]. Ustawa dopuszcza możliwość udzielenia pomocy w celu naprawienia szkód wyrządzonych przez klęski żywiołowe lub inne nadzwyczajne zdarzenia, celem zapobieżenia lub likwidacji poważnych i mających charakter ponadsektorowy zakłóceń gospodarki, wsparcia krajowych przedsiębiorców działających w ramach przedsięwzięcia gospodarczego podejmowanego w interesie europejskim, promowania kultury, nauki i oświaty oraz ochrony dziedzictwa kulturowego, stanowiąca rekompensatę dla przedsiębiorcy z tytułu jego udziału w realizacji zadań publicznych, w tym przeznaczona na wyrównanie:

a) strat wynikających ze stosowania prawnie ustalonego poziomu cen lub opłat za towary lub usługi, o ile przy udzielaniu pomocy nie preferuje się towarów lub usług z uwagi na ich pochodzenie,
b) zwiększonych wydatków poniesionych przez przedsiębiorcę w związku z rehabilitacją lub zatrudnianiem osób niepełnosprawnych.

Ustawa uzależnia możliwość udzielenia pomocy publicznej od łącznego spełnienia kilku warunków, a mianowicie:

- stanowi, w przypadkach inwestowania lub tworzenia nowych miejsc pracy, uzupełnienie środków innych niż środki publiczne, angażowanych przez przedsiębiorców,
- jej wielkość, czas trwania oraz zakres są proporcjonalne do rangi rozwiązywanego problemu oraz jest udzielana w częściach,
- przynosi korzyści społeczne – po uwzględnieniu kosztów związanych z jej udzieleniem – większe niż korzyści możliwe do osiągnięcia bez jej udzielenia, przy uwzględnieniu związanych z tym kosztów,
- służy wspieraniu projektów w stopniu niezbędnym i wystarczającym do osiągnięcia celu pomocy,
- charakteryzuje się przejrzystością ułatwiającą jej nadzorowanie.

Ustawa wyodrębnia 3 rodzaje pomocy: regionalną, horyzontalną oraz pomoc w sektorach uznanych za wrażliwe.

[4] Warunkiem dopuszczenia pomocy w takich przypadkach jest jej ograniczoność w czasie i sukcesywne zmniejszanie

Pomoc regionalna ma na celu długookresowe pobudzenie rozwoju obszarów o poziomie PKB na jednego mieszkańca niższym niż 75% średniego PKB na jednego mieszkańca w UE. Wielkość tej pomocy jest ściśle określona i wynosi 50% kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą dla obszarów spełniających warunek wielkości PKB, z wyjątkiem podregionów wrocławskiego, łódzkiego, Trójmiasta (Gdańsk-Gdynia-Sopot), dla których górna granica pomocy wynosi 40% oraz podregionów miasta Warszawy i miasta Poznania, które mogą otrzymać maksymalnie 30% kosztów.

Pomoc horyzontalna jest wsparciem udzielanym na: restrukturyzację przedsiębiorstw oraz pomoc doraźną, prace badawczo-rozwojowe, utrzymanie poziomu zatrudnienia lub utworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach, rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, ochronę środowiska, szkolenia na potrzeby określonych przedsiębiorców, bezpośrednio związane z rozwojem ich firm. Pomoc na restrukturyzację przedsiębiorstwa może być udzielona wyłącznie *przedsiębiorcy znajdującemu się w trudnej sytuacji ekonomicznej*, w celu przywrócenia długookresowej zdolności konkurowania na rynku. *Przedsiębiorcą w trudnej sytuacji ekonomicznej* jest ten, który traci zdolność do konkurowania, co wyraża się w szczególności zmniejszeniem obrotów przedsiębiorstwa, nadmierną zdolnością produkcyjną, wzrostem zapasów, spadkiem zyskowności lub stratą, wzrostem zadłużenia lub brakiem możliwości uzyskania kredytów bankowych, poręczeń lub gwarancji. Ustawa ściśle precyzuje co należy uznać za obniżenie zdolności konkurowania na rynku. Podobnie, jak w przypadku pomocy regionalnej, ustawodawca wskazuje sytuacje dopuszczające udzielenie pomocy oraz określa pułap pomocy (zasada jest ta sama, co w przypadku pomocy regionalnej), różnicując ją jedynie w ściśle określonych przypadkach. Jeśli jest to pomoc w celu utworzenia nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych – może wynieść nawet 150% maksymalnej wielkości pomocy możliwej do udzielenia na danym obszarze oraz, w przypadku pomocy na szkolenia, 25% kosztów (szkolenia specjalistyczne) lub 50% kosztów (szkolenia ogólne) z możliwością podwyższenia tego progu w przypadku małego lub średniego przedsiębiorstwa.

Przez pomoc doraźną z kolei, należy rozumieć pomoc przedsiębiorcy będącemu w trudnej sytuacji ekonomicznej, umożliwiającą mu kontynuowanie działalności gospodarczej przez czas niezbędny do opracowania planu restrukturyzacyjnego. Ten rodzaj pomocy może być udzielony przedsiębiorcy tylko raz. Pomoc przybiera formę pożyczki lub kredytu z okresem spłaty nie dłuższym niż 1 rok, poręczenia lub gwarancji na pożyczkę czy kredyt. Może to być także odroczenie lub rozłożenie na raty płatności świadczeń pieniężnych stanowiących krajowe środki publiczne[5].

Pomoc w sektorach uznanych za wrażliwe jest wsparciem udzielanym dla szczególnie istotnych z punktu widzenia gospodarki branż i dotyczy m.in. hutnictwa żelaza i stali, górnictwa węgla, budownictwa okrętowego, sektora żeglugi morskiej, włókien syntetycznych, motoryzacyjnego.

Organem nadzorującym pomoc jest Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Rozporządzenia wykonawcze do ustawy precyzują warunki udzielania pomocy publicznej w zależności od jej rodzaju, określają warunki i zasady sprawozdań i informacji przedkładanych organowi nadzorującemu, zasady opracowywania programów udzielania pomocy dla przedsiębiorców oraz sposób ogłaszania o przystąpieniu do ich opracowywania.

[5] Przez krajowe środki publiczne należy rozumieć wszystkie świadczenia na rzecz Skarbu Państwa, a więc mające charakter publicznoprawny: składki (ZUS, PFRON, FUS itp.), zobowiązania podatkowe itp., w przeciwieństwie do zobowiązań płatności stanowiących środki prywatne – wobec wierzycieli innych niż Skarb Państwa (dostawcy, kooperanci itp.).

5.3.2. Ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji – Dz.U.02.41.363

Ustawa ta, łącznie z ustawą o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców i ustawą o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, stanowi blok komplementarnych przepisów adresowanych do przedsiębiorców i mających pomóc w prowadzeniu działalności gospodarczej poprzez zastosowanie nowych narzędzi i instrumentów. Ustawa uzależnia wielkość publicznego wsparcia finansowego dla przedsiębiorcy od wartości nowej inwestycji oraz od ilości utrzymanych bądź utworzonych nowych miejsc pracy. Tak więc w myśl art. 3 ustawy można udzielić wsparcia finansowego, jeżeli:

1. wartość nowej inwestycji jest nie mniejsza niż równowartość kwoty 10.000.000 euro, lub
2. wartość nowej inwestycji jest nie mniejsza niż równowartość kwoty 500.000 euro w przypadku, gdy inwestycja dotyczy rozbudowy lub modernizacji istniejącego przedsiębiorstwa i wiąże się z utrzymaniem co najmniej 100 miejsc pracy lub 50 miejsc pracy w przypadku inwestycji w jednym z obszarów wsparcia przez nie mniej niż 5 lat, lub
3. w wyniku nowej inwestycji zostało utworzonych co najmniej 20 nowych miejsc pracy na nie mniej niż 5 lat, lub
4. nowa inwestycja wprowadza innowację technologiczną, lub
5. nowa inwestycja wpływa na poprawę stanu środowiska.

Przedsiębiorcy można udzielić wsparcia finansowego projektowanej inwestycji w przypadku, gdy spełnia ona, poza warunkami określonymi w ust. 1, co najmniej dwa z niżej wymienionych warunków:

1. inwestycja wpłynie na rozwój gospodarczy regionu,
2. inwestycja będzie zlokalizowana w obszarze wsparcia,
3. inwestycja będzie wprowadzała innowacje technologiczne,
4. inwestycja przyczyni się do rozwoju współpracy z krajowym zapleczem naukowo-badawczym,
5. inwestycja będzie mieć wpływ na lokalny rynek pracy.

Wsparcie finansowe może być również udzielone na szkolenia. Wysokość wparcia finansowego inwestycji nie może przekroczyć 50% maksymalnej wielkości pomocy publicznej przewidzianej dla poszczególnych obszarów, określonej w ustawie o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców. Ustawa dopuszcza pomoc finansową gminie, jeśli ma być przeznaczona na tworzenie i modernizację infrastruktury technicznej bezpośrednio związanej ze wspieraną inwestycją określonego przedsiębiorcy. Organem uprawnionym do udzielenia wsparcia finansowego jest minister właściwy do spraw gospodarki. Przekazanie wsparcia następuje na podstawie umowy ministra z przedsiębiorcą. Stroną umowy może być też gmina. Akty wykonawcze do ustawy określają szczegółowe kryteria udzielania wsparcia. Określane są one poprzez punktację za: lokalizację, wielkość nowej inwestycji, wielkości zatrudnienia, przewidywaną efektywność ekonomiczną, wpływ na środowisko, wpływ na aktywizację gospodarczą regionu, poziom innowacyjności technologii wyrobów i usług, w szczególności za zgodność z kierunkami uznanymi za priorytetowe na podstawie obserwacji trendów rozwoju technologii. Nieco inne zasady dotyczą sytuacji, gdy wsparcie udzielane jest gminie. W tym przypadku punktowana jest lokalizacja i wkład środków własnych gminy w nową inwestycję. O przyznaniu wsparcia decyduje liczba uzyskanych punktów.

5.3.3. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców – Dz.U.02.155.1287

Ustawa ma na celu radykalne oddłużenie przedsiębiorstw w zakresie należności publicznoprawnych znanych oraz należności samodzielnie ujawnionych przez przedsiębiorców. Celem oddłużenia jest poprawa sytuacji przedsiębiorstw, w tym przywrócenie płynności finansowej, zdolności kredytowej, stworzenie warunków dla stabilizacji i rozwoju przedsiębiorstw, przywrócenie długookresowej zdolności konkurowania na rynku, a tym samym wzrost zatrudnienia.

Ustawa jest adresowana tylko do tych przedsiębiorców, którzy mimo trudnej sytuacji ekonomicznej mają perspektywy rozwoju i są w stanie określić działania, jakie powinny być zrealizowane w celu ustabilizowania kondycji finansowej oraz dalszego rozwoju, a także stwarzają warunki do wzrostu zatrudnienia. Przedsiębiorcy otrzymają szansę ujawnienia swoich zaległości publicznoprawnych, połączoną z odstępstwem od stosowania kar za przestępstwa i wykroczenia skarbowe. Ustawa przewiduje finansowe korzyści również dla przedsiębiorców nie posiadających zaległości podatkowych w postaci premii podatkowej polegającej na zaliczeniu do kosztów uzyskania przychodu należności nieściągalnych oraz rezerw utworzonych na te należności, które są niespłacone w okresie 6 miesięcy.

Podstawowe instrumenty restrukturyzacji zapisane w ustawie to ***umorzenie należności*** (instrument wygasły) oraz ***premia podatkowa***.

Umorzenie należności dotyczy:

a) podatków: dochodowego od osób fizycznych, zryczałtowanego dochodowego od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, dochodowego od osób prawnych, od towarów i usług, akcyzowego, zniesionych przed dniem wejścia w życie ustawy,
b) należności celnych,
c) wpłat z zysku,

oraz znanych na dzień 31 grudnia 2001 r. zaległości wobec:

a) Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z tytułu składek należnych do dnia 31 grudnia 1998 r. – w całości, oraz z tytułu składek należnych za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 grudnia 2001 r. – w części finansowanej przez płatnika,
b) Funduszu Pracy, z tytułu należnych składek,
c) Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, z tytułu należnych składek,
d) Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z tytułu należnych wpłat,
e) Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, z tytułu należnych opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów prawa geologicznego i górniczego oraz opłat produktowych pobieranych na podstawie przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej.

Umorzenie dotyczy także odsetek za zwłokę od zaległości wymienionych wyżej.

Warunkiem uzyskania możliwości skorzystania z restrukturyzacji należności było przedstawienie przez przedsiębiorcę organowi restrukturyzacyjnemu programu restrukturyzacji wraz z informacją o bieżącej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa oraz dokonanie opłaty restrukturyzacyjnej. Z obowiązku zgłoszenia takiego programu zwolnione były małe przedsiębiorstwa. Istotne ograniczenie kręgu zainteresowanych tą formą pomocy przedsiębiorców stanowił termin złożenia wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego wynoszący 45 dni od dnia wejścia w życie ustawy.

Drugim z narzędzi jest ***premia podatkowa***, która jest prawem przedsiębiorcy do zaliczenia, w roku podatkowym rozpoczynającym się w 2002 r., do kosztów uzyskania przychodu wierzytelności odpisanych jako nieściągalne lub rezerw utworzonych na pokrycie wierzytelności - zaliczonych uprzednio do przychodów należnych, jeżeli wierzytelności te:

1) są należne od przedsiębiorców oraz
2) nie zostały uregulowane przez dłużników przez okres co najmniej 90 dni od dnia powstania należności, oraz
3) stanowiły przychód należny przedsiębiorcy przed dniem 1 lipca 2002 r., oraz
4) zostały zgłoszone do właściwego urzędu skarbowego w terminie i w zakresie określonym w ustawie.

Prawo do skorzystania z premii podatkowej mają podmioty posiadające w dniu 30 czerwca 2002 r. status małego przedsiębiorstwa oraz te, które (już bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i termin wymaganych wierzytelności) w ogólnej średniej kwocie wierzytelności w danym miesiącu, przez co najmniej 6 miesięcy roku podatkowego rozpoczynającego się w 2002 r., posiadały nie mniej niż 50% wierzytelności nieuregulowanych przez okres co najmniej 90 dni od dnia ich powstania.

5.4. Projekty zmian regulacji prawnych dotyczących pomocy publicznej dla przedsiębiorców w 2002 roku

5.4.1. Projekt ustawy o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy[5]

Projekt ustawy określa zasady i warunki restrukturyzacji przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy oraz tryb postępowania w sprawach restrukturyzacji. Regulacja dotyczy przedsiębiorców, którzy na dzień 30 czerwca 2002 r. zatrudniali powyżej 1.000 pracowników, objętych obowiązkiem płacenia składek na ubezpieczenie społeczne. Na dzień 31 grudnia 2001 r. liczba takich przedsiębiorców wynosiła 399. Podstawowym celem projektu ustawy jest sprawne i efektywne przeprowadzenie restrukturyzacji tak, aby po jej zakończeniu przedsiębiorca był w stanie prowadzić działalność gospodarczą na zasadach rynkowych. Ustawa nie będzie miała zastosowania do przedsiębiorców, wobec których ogłoszono upadłość albo rozpoczęto jakiekolwiek postępowanie likwidacyjne.

Projekt jest częścią szerszego pakietu działań antykryzysowych w zakresie ochrony rynku i miejsc pracy. Pakiet ten ma charakter horyzontalny i jest adresowany do wszystkich przedsiębiorstw, bez względu na to, w jakim sektorze lub branży funkcjonują oraz czyją są własnością. W pakiecie przewidziana jest możliwość restrukturyzacji nieściągalnych zobowiązań publicznoprawnych **wszystkich przedsiębiorstw**, które zechcą i będą zdolne przygotować, a następnie zrealizować odpowiednie plany restrukturyzacyjne. Zaproponowano instrumenty kompleksowej poprawy konkurencyjności i efektywności dużych przedsiębiorstw (restrukturyzacja finansowa, majątkowa i zatrudnienia z udziałem Agencji Rozwoju Przemysłu), które nie są możliwe z wielu powodów (np. organizacyjnych) do zastosowania wobec przedsiębiorstw mniejszych. Przeprowadzenie takiej operacji restrukturyzacji w stosunku do dużych przedsiębiorstw będzie miało jednak pozytywny wpływ na sytuację małych i średnich przedsiębiorstw z ich otoczenia (kooperanci).

[5] Projekt jest już obowiązującą ustawą – Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy, Dz.U.02.213.1800 (przyp. red.)

W projekcie zawarto również rozwiązania, z których skorzystają przede wszystkim przedsiębiorstwa małe i średnie (np. premia podatkowa i kredyt podatkowy).

Podstawowym założeniem projektu jest uproszczenie procesu decyzyjnego i przyspieszenie przebiegu postępowania restrukturyzacyjnego. W związku z powyższym autorzy ustawy proponują aby postępowanie restrukturyzacyjne przybrało co do zasady formę postępowania administracyjnego, a zapadające w nim rozstrzygnięcia formę przede wszystkim decyzji administracyjnych podlegających natychmiastowemu wykonaniu. Jako alternatywne rozwiązanie dla administracyjno-prawnego trybu restrukturyzacji proponuje się restrukturyzację dokonywaną w formie spółek w restrukturyzacji, co w intencji autorów projektu ma dać przedsiębiorcy możliwość przeniesienia własności tych składników majątku restrukturyzowanego przedsiębiorstwa, które nie są i nie będą wykorzystywane w działalności gospodarczej, i nie są niezbędne dla prawidłowego przeprowadzenia i zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego przez przedsiębiorstwo objęte restrukturyzacją na rzecz Skarbu Państwa, a także podjęcia innych działań dotyczących majątku przedsiębiorstwa, przewidzianych w planie restrukturyzacji. Podmiotem właściwym w sprawach restrukturyzacji jest minister właściwy do spraw gospodarki oraz Prezes Zarządu Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.

Podstawę prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego ma stanowić plan restrukturyzacji, zatwierdzany przez Prezesa Zarządu Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.

W zakresie restrukturyzacji majątkowej projekt przewiduje możliwość przeniesienia własności składników majątku, które nie są i nie będą wykorzystywane w działalności gospodarczej przedsiębiorcy i nie są niezbędne dla prawidłowego przeprowadzenia i zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego przez przedsiębiorcę objętego restrukturyzacją na rzecz Skarbu Państwa, a także podjęcia innych działań dotyczących jego majątku, przewidzianych w planie restrukturyzacji. Nabyte przez Skarb Państwa składniki majątku przedsiębiorcy mogą być następnie wniesione do Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. Agencja może również utworzyć spółki kapitałowe wnosząc, na pokrycie ich kapitału zakładowego, wskazane wyżej składniki majątkowe.

W rozdziale dotyczącym restrukturyzacji zatrudnienia, zakłada się dwa rodzaje działań. Pierwszy odnoszony jest do pracowników, którzy będą musieli odejść z pracy wskutek wdrożenia postępowania restrukturyzacyjnego, którym proponuje się półroczny kontrakt szkoleniowy, odbywany na zasadach „urlopu szkoleniowego", w czasie trwania którego pracownik nie będzie świadczył pracy, lecz będzie odbywał szkolenie (finansowane z Funduszu Pracy) przygotowujące go do podjęcia pracy u nowego pracodawcy. Projekt przewiduje możliwość wypłacenia za część tego okresu należnego świadczenia jednorazowo, o ile szkolenie będzie trwało krócej niż 6 miesięcy.

Drugi rodzaj działań jest adresowany do podmiotów tworzących dla pracowników nowe miejsca pracy na bazie majątku zbędnego z punktu widzenia przedsiębiorcy. Podmiot, który przejmuje ten majątek oraz pracowników, będzie mógł otrzymać z Funduszu Pracy środki na pokrycie kosztów szkoleń oraz części kosztów ich zatrudnienia, na zasadach przewidzianych w ustawie o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu.

5.4.2. Projekt ustawy z 29 października 2002 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych

Głównym celem nowelizacji ustawy jest dostosowanie zasad udzielania pomocy publicznej dla przedsiębiorców, którzy uzyskali zezwolenia przed 1 stycznia 2001 r. do wynegocjowanych z UE warunków. Data wejścia w życie ustawy jest konsekwencją przyjętej przez rząd daty akcesji.

Propozycje zmian obejmują:

- skreślenie art. 13 ustawy gwarantującego przedsiębiorcom niepogarszanie warunków korzystania ze zwolnień podatkowych (konsekwencja stanowiska negocjacyjnego w obszarze „polityka konkurencji". Zgodnie z tym stanowiskiem ogranicza się prawa przedsiębiorców do zwolnień podatkowych),
- określenie wielkości zwolnień podatkowych przysługujących, zgodnie ze stanowiskiem negocjacyjnym przyjętym przez Radę Ministrów 3 września 2002 r., poszczególnym grupom przedsiębiorców posiadającym zezwolenia wydane przed 1 stycznia 2001 roku,
- uregulowanie trybu i zasad zmiany zezwolenia wydanego przed 1 stycznia 2001 r. Po 1 stycznia 2004 roku każdego przedsiębiorcę będą obowiązywały nowe warunki, lecz przedsiębiorca, który będzie miał zmienione zezwolenie będzie miał pewność prawną oraz prawo do korzystania z pakietu zachęt określonych w kolejnych artykułach ustawy[6]. W zamian za to przedsiębiorca ten nie będzie mógł dochodzić swych roszczeń na drodze sądowej,
- uregulowanie zasad tworzenia środka specjalnego oraz zasad funkcjonowania rachunku bankowego. Wpłacane podatki, które w oparciu o obecnie obowiązujące przepisy nie wpłynęłyby do urzędów skarbowych, stanowić będą środek specjalny. Urzędy skarbowe przekazywać będą zapłacone kwoty podatku na wyodrębniony rachunek bankowy. Ze środków tych Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej będzie mógł wspierać nowe inwestycje realizowane przez tych podatników lub powiązanych z nimi kapitałowo. Wspieranie nowych inwestycji będzie zgodne z zasadami udzielania pomocy publicznej,
- określenie zasad dotowania nowych inwestycji ze środka specjalnego (dotacje dla nowych inwestycji przedsiębiorcy, którego podatek tworzy środek specjalny oraz przedsiębiorcy powiązanego z nim kapitałowo. Dotowanie nowych inwestycji jest zgodne z zasadami udzielania pomocy publicznej),
- określenie mechanizmu ewentualnego zwrotu nadpłaconego podatku,
- przywrócenie z dniem 1 stycznia 2004 r. ustawowego zwolnienia z podatku od nieruchomości dużych przedsiębiorców i firm z sektora motoryzacyjnego. Dotyczyć to może maksymalnie 147 przedsiębiorców. Jednocześnie proponuje się rekompensowanie gminom utraconych środków z tego tytułu z budżetu państwa. Wprowadzenie proponowanego rozwiązania stanowić będzie istotną zachętę do zmiany zezwoleń, co oznacza ograniczenie skali dochodzenia roszczeń na drodze sądowej. Wielkość zwolnienia przedsiębiorcy z podatku od nieruchomości jest równa podatkowi, jaki należny był za rok 2000 i w tej kwocie gmina otrzyma zwrot utraconego podatku.

Wprowadzone rozwiązania skutkowałyby zmianą zasad korzystania z pomocy publicznej na podstawie zezwoleń wydanych przed 1 stycznia 2001 r. dla 472 przedsiębiorców małych i średnich, 143 przedsiębiorców dużych oraz 4 przedsiębiorców działających w sektorze motoryzacyjnym.

---

[6] Założeniem projektu jest z jednej strony dostosowanie regulacji do norm prawodawstwa europejskiego (niekorzystnych z punktu widzenia praw, jakie posiadają przedsiębiorcy w strefach nabytych w oparciu o dotychczasowe prawo polskie obowiązujące w tym zakresie), z drugiej zaś wprowadzenie instrumentów łagodzących „skutki przejścia" na te nowe rozwiązania. W związku z tym wskazuje się na możliwość wystąpienia przez przedsiębiorcę, który uzyskał zezwolenie przed 1 stycznia 2001 r., do ministra właściwego do spraw gospodarki, z wnioskiem o jego zmianę z możliwością wskazania preferowanych przez siebie warunków. Intencją autorów projektu było, by w obliczu zmiany przepisów przedsiębiorca miał możliwość działań, które dadzą mu jasność, jak w świetle prawa wygląda jego konkretna sytuacja i nie miał wątpliwości czy działa jeszcze w oparciu o stare przepisy, czy nowe oraz jak wygląda jego sytuacja prawna w okresie przejściowym.

5.5. Ogólne zasady funkcjonowania pomocy unijnej dla Polski po wstąpieniu do Unii Europejskiej

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej oznaczać będzie znaczące zwiększenie pomocy UE dla naszego kraju. Wraz z wejściem do UE możliwe stanie się korzystanie z programów finansowanych z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności. Zwiększy się także dostępność do programów wspólnotowych.

Obecnie pomoc unijna jest przekazywana w ramach trzech programów: Phare, ISPA oraz SAPARD. Z punktu widzenia przedsiębiorców najważniejsze są programy Phare oraz SAPARD, gdyż w ich ramach świadczona jest bezpośrednia pomoc finansowa dla małych i średnich firm. Nie należy jednakże zapominać o programie ISPA, który finansując duże inwestycje infrastrukturalne w zakresie transportu oraz ochrony środowiska przyczynia się do poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej w naszym kraju.

Po wejściu do Unii Europejskiej dotychczasowe programy przedakcesyjne: Phare, ISPA i SAPARD zostaną zastąpione przez programy finansowane z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności. Warto jednak podkreślić, iż środki finansowe przewidziane w ramach alokacji programu Phare na rok 2003 będą wydatkowane aż do roku 2006. Oznacza to, iż przez pewien okres równolegle będą wdrażane projekty finansowane z Phare oraz funduszy strukturalnych.

Przystępując do Unii Europejskiej Polska stanie się podmiotem unijnej polityki regionalnej. Polityka ta jest realizowana w okresach wieloletnich. W obecnym okresie programowania, 2000-2006, polityka regionalna Unii Europejskiej ma wyznaczone trzy cele:

- Cel 1 – promowanie rozwoju i dostosowań strukturalnych w regionach słabiej rozwiniętych;
- Cel 2 – wspieranie gospodarczej i społecznej konwersji obszarów stojących w obliczu problemów strukturalnych;
- Cel 3 – wspieranie adaptacji i modernizacji polityk i systemów kształcenia, szkolenia i zatrudnienia.

Osiąganie tak zdefiniowanych celów polityki regionalnej Unii Europejskiej jest możliwe dzięki finansowemu zaangażowaniu czterech funduszy strukturalnych:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Sekcji Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej,
- Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa.

Oprócz tego instrumentem wspólnotowej polityki regionalnej jest także Fundusz Spójności. Ze środków Funduszu realizowane są duże, o wartości powyżej 10 milionów euro, projekty w zakresie transportu oraz ochrony środowiska. Wdrażany obecnie w Polsce program ISPA jest wzorowany na zasadach funkcjonowania Funduszu Spójności. Po przystąpieniu Polski do UE ISPA zostanie zastąpiona właśnie programem otrzymującym wsparcie z Funduszu Spójności.

Polska jako kraj członkowski będzie również uprawniona do udziału w dwóch programach tzw. Inicjatyw Wspólnoty: Interreg oraz Equal. Inicjatywy Wspólnoty to programy finansowane z funduszy strukturalnych, które są proponowane krajom członkowskim przez Komisję Europejską i mają na celu rozwiązanie problemów występujących na terenie całej Unii Europejskiej.
W obecnym okresie programowania 2000–2006 na realizację celów unijnej polityki regionalnej zagwarantowano w budżecie unijnym kwotę 213 mld euro w cenach z roku 1999, przy czym 195

miliardów euro to środki funduszy strukturalnych. Większe kwoty ze wspólnej kasy Unii Europejskiej przeznacza się jedynie na finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej.

Celem 1 polityki regionalnej UE są objęte regiony na poziomie NUTS II[7], w których poziom rozwoju mierzony wskaźnikiem produktu krajowego brutto na głowę mieszkańca regionu jest niższy od 75% średniej unijnej wartości tego wskaźnika. Ponieważ żadne z polskich województw nawet nie zbliża się do tego progu, cała Polska objęta będzie pomocą strukturalną w ramach Celu 1. Kraje (regiony), które kwalifikują się do wsparcia w ramach Celu 1 mogą korzystać ze wszystkich czterech funduszy strukturalnych. Z kolei kryterium kwalifikującym do wsparcia z Funduszu Spójności jest wartość produktu narodowego brutto na głowę mieszkańca kraju członkowskiego niższa od 90% średniej unijnej. Polska spełnia również to kryterium i będzie w związku z tym otrzymywać pomoc z Funduszu Spójności.

Przewiduje się, iż po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej pomoc z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności będzie mieć wartość prawie 11,4 mld euro, przy czym z funduszy strukturalnych pochodzić będzie kwota ponad 7,6 mld euro. Ponieważ do każdego euro pochodzącego z budżetu unijnego musi zostać dodane współfinansowanie krajowe, szacuje się iż wielkość tego współfinansowania będzie mieć wartość ponad 3,5 mld euro.

Wykres 5.1. Środki pomocowe Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne PARP.

5.6. Pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw z funduszy strukturalnych – dokumenty programowe

Małe i średnie przedsiębiorstwa są objęte bezpośrednią pomocą w ramach każdego z funduszy strukturalnych, przy czym różny jest zakres tej pomocy. Zakres ten wyznaczają Rozporządzenia w sprawie poszczególnych funduszy strukturalnych.

Największe wsparcie dla przedsiębiorców pochodzi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Ze środków tego Funduszu finansowane są inwestycje w przedsiębiorstwach, usługi do-

[7] NUTS – pięciostopniowy podział terytorium krajów Unii Europejskiej w celu prowadzenia jednolitej statystyki regionalnej. Podobny system przyjęto w Polsce: NUTS I to obszar całego kraju, NUTS II – 16 polskich województw, NUTS III – grupy powiatów, NUTS IV – powiaty i NUTS V – gminy.

radcze, infrastruktura wspierająca przedsiębiorczość (np. inkubatory przedsiębiorczości czy parki przemysłowe), projekty badawczo-rozwojowe związane z gospodarką.

Europejski Fundusz Społeczny wspiera projekty poprawiające jakość kadr przedsiębiorstw poprzez dofinansowywanie szkoleń, staży, kursów i podobnych instrumentów ukierunkowanych na osoby zatrudnione w przedsiębiorstwach.

Dwa pozostałe fundusze strukturalne są związane z sektorem rolnictwa i rybołówstwa. Ze wsparcia w ramach Sekcji Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej mogą korzystać przede wszystkim firmy działające w branży przetwórstwa rolnego. Pomoc świadczona z tego funduszu może dotyczyć zarówno działań doradczych (np. związanych z marketingiem), jak i inwestycji poprawiających warunki funkcjonowania tego typu przedsiębiorstw. Fundusz finansuje także projekty rolników, którzy zamierzają podjąć dodatkową działalność gospodarczą poza rolnictwem (np. projekty agroturystyczne).

Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa, zgodnie zresztą ze swą nazwą, jest skierowany wyłącznie do firm związanych z sektorem rybołówstwa morskiego i śródlądowego oraz przetwórstwa rybnego.

Aby móc korzystać ze wsparcia z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności władze danego kraju czy regionu, który kwalifikuje się do wsparcia muszą przygotować odpowiednie dokumenty programowe: Narodowy Plan Rozwoju, programy operacyjne oraz uzupełnienia programów operacyjnych. Dopiero po przygotowaniu tych dokumentów oraz ich zatwierdzeniu przez Komisję Europejską możliwe jest realizowanie indywidualnych projektów, w tym projektów zgłaszanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa.

Narodowy Plan Rozwoju to podstawowy dokument programowy, stanowiący podstawę planowania interwencji z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności. Zawiera on diagnozę aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, która jest podstawą dla określenia strategii wsparcia z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności.

W oparciu o zapisy Narodowego Planu Rozwoju przygotowywane są programy operacyjne, czyli dokumenty zawierające opis działań, które będą współfinansowane z funduszy strukturalnych. W Polsce opracowanych zostało siedem programów operacyjnych:

1. Sektorowy Program Operacyjny „Wzrost konkurencyjności gospodarki" – przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z budżetem o wartości 1,3 miliarda euro pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.
2. Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój zasobów ludzkich" – również opracowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Na jego wdrożenie przewidziano prawie 1,3 miliarda euro z Europejskiego Funduszu Społecznego.
3. Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich" – autorstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Program będzie finansowany z Sekcji Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej z budżetem przekraczającym 1 mld euro.
4. Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb" – jeden z najmniejszych programów operacyjnych i jedyny, który będzie wspierany z Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa. Program został przygotowany przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

5. Sektorowy Program Operacyjny „Transport-Gospodarka wodna" – finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (627 mld euro), program będzie realizowany przez Ministerstwo Infrastruktury.
6. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego – największy z programów operacyjnych (2,87 mld euro) i jedyny finansowany z dwóch funduszy strukturalnych – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Program został przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej we współpracy z urzędami wojewódzkimi i marszałkowskimi z wszystkich województw.

Wykres 5.2. Budżet sektorowych i regionalnych programów operacyjnych

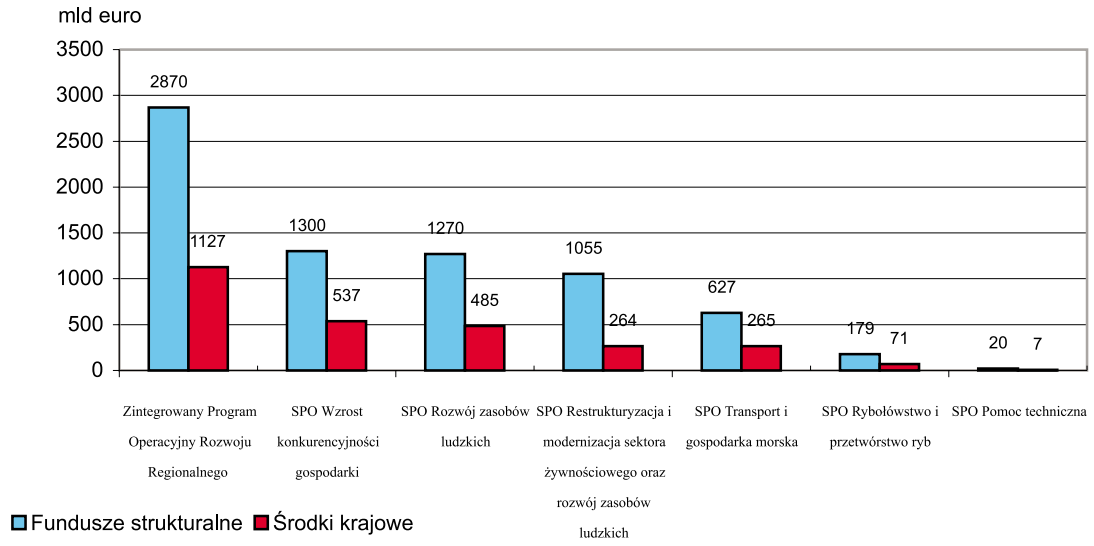

Źródło: Opracowanie własne PARP, na podstawie Narodowego Planu Rozwoju.

7. Program Operacyjny „Pomoc techniczna" – najmniejszy z programów operacyjnych (20 mln euro), którego celem jest wsparcie dla efektywnego wdrożenia pomocy unijnej w Polsce.

Poniżej scharakteryzowano te programy operacyjne, których realizacja w bezpośredni lub pośredni sposób oddziaływać będzie na polskie małe i średnie przedsiębiorstwa. Przedstawiona poniżej analiza oparta jest na wersjach programów operacyjnych, które w lutym 2003 roku przesłane zostały do Komisji Europejskiej. Ostateczna, uzgodniona z Komisją Europejską, treść programów operacyjnych może zatem różnić się od przedstawionej poniżej.

5.6.1. Sektorowy Program Operacyjny „*Wzrost konkurencyjności gospodarki*"

Z punktu widzenia pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw jest to program, który zawiera najwięcej instrumentów wspierających przedsiębiorców. Program podzielony jest na dwa priorytety: (1) Rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności z wykorzystaniem instytucji otoczenia biznesu oraz (2) Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw działających na Jednolitym Rynku Europejskim. O ile działania w ramach pierwszego z tych priorytetów służą przede wszystkim poprawie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce poprzez wspie-

ranie instytucji otoczenia biznesu, o tyle działania przewidziane do realizacji w priorytecie 2 to już pomoc doradcza i inwestycyjna skierowana bezpośrednio do przedsiębiorców.

Priorytet 1 podzielony jest na pięć działań:

1. *Wzmocnienie instytucji wspierających działalność przedsiębiorstw* – jego celem jest poprawa dostępu przedsiębiorców do wysokiej jakości usług świadczonych przez instytucje wspierania biznesu. Realizowane w ramach tego działania projekty mają poprawić ofertę instytucji otoczenia biznesu oraz ich sieci w zakresie świadczonych przez nie usług dla przedsiębiorców. Działanie to będzie wdrażane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Na jego realizację przewidziano budżet w wysokości 20 mln euro ze środków unijnych. O finansowanie projektów będą mogły ubiegać się instytucje wspierania biznesu oraz sieci tych instytucji.
2. *Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw* – celem tego działania jest ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Zgodnie z założeniami rządowego programu „Kapitał dla przedsiębiorczych" 220 mln euro przeznaczonych na realizację tego działania skierowanych zostanie na dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych, funduszy poręczeń kredytowych oraz funduszy kapitału początkowego typu *seed capital.* Instytucją wdrażającą będzie Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, a beneficjentami – instytucje finansowe zarządzające funduszami.
3. *Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm* – celem tego działania jest ułatwianie przedsiębiorstwom warunków prowadzenia działalności gospodarczej poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury. Wspieraną w ramach tego działania infrastrukturą będą parki przemysłowe, parki naukowo-technologiczne oraz inkubatory technologiczne. Oprócz projektów inwestycyjnych, przewiduje się także projekty związane z przygotowaniem odpowiednich dokumentów przygotowawczych (studia wykonalności, oceny oddziaływania na środowisko, biznes plany) oraz usługi doradcze dla instytucji zarządzających parkami przemysłowymi, parkami naukowo-technologicznymi oraz inkubatorami technologicznych. Działanie będzie wdrażane przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Budżet działania opiewa na kwotę prawie 90 mln euro.
4. *Wzmocnienie współpracy między sferą badawczo-rozwojową a gospodarką* - celem działania jest poprawa konkurencyjności gospodarki poprzez wzrost innowacyjności, w tym zwiększenie transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych do przedsiębiorstw i instytucji. Działanie będzie realizowane między innymi poprzez programy badawcze w priorytetowych z punktu widzenia rozwoju polskiej gospodarki dziedzinach badawczych; projekty związane z wprowadzaniem w przedsiębiorstwach najlepszych dostępnych technologii i praktyk; projekty badawczo-wdrożeniowe związane z wprowadzaniem innowacji do przedsiębiorstw, w szczególności zaawansowanych technologii oraz BAT[8] (najlepszych dostępnych technik), prowadzonych wspólnie przez instytucje sfery badawczo-rozwojowej oraz przedsiębiorstwa lub konsorcja tych podmiotów; projekty badawczo-rozwojowe realizowane przez przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw; projekty badawcze związane z komercjalizacją wyników prac badawczo-rozwojowych, dotyczących zaawansowanych technologii; projekty inwestycyjne w zakresie infrastruktury badawczej niezbędnej do realizacji ww. programów badawczych, centrów doskonałości i centrów zaawansowanych technologii oraz laboratoriów świadczących specjalistyczne usługi na rzecz przedsiębiorstw. Instytucją odpowiedzialną za wdrożenie tego działania jest Komitet Badań Naukowych. Na realizację działania przewidziano prawie 85 mln euro ze środków unijnych.

[8] Best available techniques

5. *Rozwój systemu dostępu przedsiębiorców do informacji i usług publicznych on-line - c*elem działania jest poprawa warunków funkcjonowania gospodarki poprzez zwiększenie i poprawę jakości dostępu do informacji i usług świadczonych on-line przez instytucje sektora publicznego na rzecz przedsiębiorstw i obywateli z wykorzystaniem nowoczesnych technologii teleinformatycznych. Ze środków przeznaczonych na działanie (ponad 180 mln euro) finansowane będą projekty związane z budową platformy elektronicznej usług publicznych, projekty integracji referencyjnych rejestrów osób i firm oraz projekty zwiększające bezpieczeństwo wymiany danych dostarczanych przez przedsiębiorstwa i obywateli do administracji publicznej. Instytucją odpowiedzialną za realizację tego działania jest Komitet Badań Naukowych.

W ramach priorytetu 2 mają być realizowane cztery działania, których bezpośrednimi odbiorcami będą przedsiębiorcy:

1. *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo* – celem działania jest zwiększenie konkurencyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw poprzez ułatwienie dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej. Przewiduje się, iż doradztwo dotyczyć będzie następujących dziedzin:
   - Prowadzenie przedsiębiorstwa na Jednolitym Rynku Europejskim
   - Projektowanie, wdrażanie i doskonalenie systemów zarządzania jakością, zarządzania środowiskiem oraz bezpieczeństwem i higieną pracy
   - Certyfikaty zgodności dla wyrobów, usług, surowców, maszyn i urządzeń, aparatury kontrolno-pomiarowej i kwalifikacji personelu,
   - Wprowadzanie innowacji i nowych technologii do przedsiębiorstwa, w tym doradztwo dla nowopowstałych firm opartych na zaawansowanych technologiach,
   - Podejmowanie i rozwijanie działalności eksportowej,
   - Tworzenie sieci kooperacyjnych przedsiębiorstw,
   - Połączenie małego lub średniego przedsiębiorstwa z innym małym lub średnim przedsiębiorstwem.

   Projekty wdrażać będzie Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości we współpracy z Regionalnymi Instytucjami Finansującymi w 16 województwach. O wsparcie w ramach działania będą mogły aplikować małe i średnie przedsiębiorstwa. Usługi doradcze świadczyć będą akredytowane przez PARP instytucje. Budżet działania wynosi 20,5 mln euro.

2. *Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw* – celem działania jest poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez wsparcie nowych inwestycji, prowadzących do zasadniczych zmian produkcji, produktu lub procesu produkcyjnego oraz wzrost skali umiędzynarodowienia przedsiębiorstw poprzez promocję. Finansowane będą projekty polegające na dokonywaniu nowych inwestycji (zgodnie z definicją i zasadami zawartymi w ustawie o finansowym wspieraniu inwestycji), polegających na utworzeniu, rozbudowie lub nabyciu przedsiębiorstwa, jak również na rozpoczęciu w przedsiębiorstwie działalności obejmującej dokonywanie zasadniczych zmian produkcji, produktu lub procesu produkcyjnego. Oprócz tego wsparciem objęte zostaną projekty w zakresie internacjonalizacji przedsiębiorstw, polegające na dofinansowaniu udziału przedsiębiorców w wyjazdowych misjach gospodarczych oraz przedsięwzięciach targowo-wystawienniczych. Instytucją odpowiedzialną za zarządzanie tym działaniem jest Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, a o wsparcie będą mogli się ubiegać zarówno mali i średni, jak i duzi przedsiębiorcy. Planowany budżet działania to 250 mln euro ze środków unijnych.

3. *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje* – celem działania jest zwiększenie konkurencyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw poprzez

unowocześnienie ich oferty produktowej i technologicznej. Pomoc w ramach tego działania skierowana będzie do małych i średnich przedsiębiorstw realizujących projekty inwestycyjne, modernizacyjne oraz promocyjne. Poza tym wspierane będą wspólne projekty inwestycyjne przedsiębiorstw oraz zakup wyników prac badawczo-rozwojowych. Instytucją wdrażającą dla działania jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości we współpracy z Regionalnymi Instytucjami Finansującymi. Na realizację tego działania przewidziano budżet w wysokości prawie 250 mln euro pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

4. *Wsparcie dla inwestycji w zakresie dostosowywania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska* – celem podejmowanych działań jest dostosowanie polskich przedsiębiorstw do wymogów dyrektyw Unii Europejskiej w obszarach – ochrona powietrza, ochrona wód i gospodarka odpadami. W związku z tym finansowane będą projekty małych, średnich i dużych przedsiębiorstw w zakresie inwestycji w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej, inwestycje w zakresie ochrony powietrza, inwestycje w zakresie gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi oraz inwestycje z wykorzystaniem najlepszych dostępnych technik. Na inwestycje środowiskowe zaplanowano ponad 245 mln euro. Działanie ma być wdrażane przez Narodowy Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

5.6.2. Sektorowy Program Operacyjny „*Rozwój zasobów ludzkich*"

Działania komplementarne w stosunku do działań dla przedsiębiorców zaplanowanych w sektorowym programie operacyjnym „*Wzrost konkurencyjności gospodarki*" znajdują się w programie operacyjnym „*Rozwój zasobów ludzkich*". Program podzielony jest na dwa priorytety: „*Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej*" oraz „*Rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy*".

Działania w ramach priorytetu 1 nie są skierowane bezpośrednio do przedsiębiorstw, ale niewątpliwie będą oddziaływać na sytuację na rynku pracy, którego jednym z najważniejszych aktorów są małe i średnie przedsiębiorstwa. Projekty realizowane w priorytecie 1 dotyczyć będą między innymi wzmacniania instrumentów i instytucji rynku pracy, zatrudniania absolwentów oraz bezrobotnych, wspierania osób niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (osób długotrwale bezrobotnych, uchodźców, byłych więźniów, bezdomnych, alkoholików i narkomanów poddających się leczeniu itp.). Realizowane będą także projekty mające na celu wzrost stopy zatrudnienia kobiet oraz podwyższenie ich statusu ekonomicznego i społecznego.

Znacznie więcej instrumentów bezpośredniego wspierania przedsiębiorców, w tym zwłaszcza małych i średnich, zawarto w priorytecie 2 sektorowego programu operacyjnego. Dotyczy to przede wszystkim działania 3 „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki i przedsiębiorczości". Celem tego działania jest podniesienie konkurencyjności i rozwój potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz promocja przedsiębiorczości. W ramach tego działania mają być realizowane projekty szkoleniowe dla kadr zarządzających oraz pracowników przedsiębiorstw w zakresie podwyższania i nabycia nowych kwalifikacji i umiejętności, studia podyplomowe dla pracowników przedsiębiorstw, staże szkoleniowe dla pracowników przedsiębiorstw w instytucjach naukowo-badawczych oraz dla pracowników instytucji akademickich i studentów ostatnich lat w przedsiębiorstwach, szkolenia i pomoc doradcza dla kadry zarządzającej przedsiębiorstw i pracowników w zakresie stosowania technologii informacyjnych. Wspierane będą szkolenia i doradztwo dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw w zakresie usprawnienia zarządzania (zwłaszcza zasobami ludzkimi), poprawy organizacji pracy oraz uelastycznienia form świadczenia pracy, szkolenia i doradztwo w zakresie zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy oraz

pracy nietypowej (np. telepracy). Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego udostępniane w ramach tego działania będą także przeznaczone na doradztwo i informację dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz małych przedsiębiorstw. Działanie będzie wdrażane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

5.6.3. Sektorowy Program Operacyjny „*Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich*"

Beneficjentem większości działań sektorowego programu operacyjnego będą rolnicy. Warto jednak zwrócić uwagę na te działania programu, które sprzyjać będą rozwojowi przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Działanie „*Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów*" finansować będzie inwestycje związane z uruchomieniem lub rozwojem dodatkowej działalności rolników w zakresie między innymi agroturystyki, rzemiosła i rękodzielnictwa, drobnych usług na rzecz mieszkańców wsi, e-commerce. Z kolei działanie „*Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych*" jest skierowane do przedsiębiorstw rolno-przemysłowych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie w zakresie m.in. poprawy warunków sanitarno-higienicznych produkcji i jakości produktów, tworzenia nowych i racjonalizacji istniejących kanałów zbytu, wprowadzania nowych i modernizacji istniejących technologii produkcji. Instytucją wdrażającą te działania będzie Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

5.6.4. Sektorowy Program Operacyjny „*Rybołówstwo i przetwórstwo ryb*"

Program ten adresowany jest do wąskiej grupy odbiorców związanych z sektorem rybołówczym. Na uwagę zasługują przede wszystkim działania ukierunkowane na przedsiębiorstwa przetwórstwa rybnego w Polsce. W ramach działania „*Przetwórstwo i rynek pracy*" realizowane będą projekty związane z podniesieniem standardów sanitarnych i technicznych obiektów produkcyjnych, magazynowych i chłodniczych, modernizacja linii technologicznych, inwestycje w systemy kontroli jakości produkcji oraz ochronę środowiska, inwestycje w zakresie specjalistycznych środków transportu itp. Pomoc przekazana zostanie także na działalność organizacji producenckich, organizację marketingu ryb i produktów rybnych, wprowadzenie elektronicznych form sprzedaży surowców i przetworów, wsparcie działań zmierzających do poprawy logistyki.

5.6.5. Sektorowy Program Operacyjny „*Transport – Gospodarka wodna*"

Co prawda w ramach tego programu operacyjnego nie są przewidziane żadne instrumenty bezpośredniego wsparcia dla przedsiębiorców, niemniej jednak planowane do realizacji działania niewątpliwie znacząco poprawią warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce. Program przewiduje finansowanie projektów związanych z modernizacją linii kolejowych między aglomeracjami miejskimi, rozwojem systemów intermodalnych dla przewozów towarowych, przebudową i modernizacją dróg krajowych, budową obwodnic miast na sieci dróg krajowych oraz przebudową przejazdów przez wybrane miasta.

5.6.6. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

Największy z programów operacyjnych składa się z trzech priorytetów i czternastu działań, które w bezpośredni lub pośredni sposób są ukierunkowane na pomoc dla przedsiębiorców.

Jedno z działań „*Rozwój kadr regionalnej gospodarki*" – dotyczy szkoleń i kursów w zakresie podwyższania i dostosowywania kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw, staże związane z poznaniem specyfiki działania nowoczesnych przedsiębiorstw, szkolenia w zakresie promocji i marketingu, zarządzania, obsługi klientów, specjalistyczne kursy dla kadry zarządzającej związane z prowadzoną działalnością, studia podyplomowe, usługi doradcze dla kadry zarządzającej przedsiębiorstw w zakresie identyfikacji potrzeb szkoleniowych dotyczących kwalifikacji pracowników. Działanie to będzie wdrażane przez wojewódzkie urzędy pracy.

Wsparcie dla przedsiębiorstw jest także przewidziane w ramach działania związanego ze wdrażaniem regionalnych strategii innowacyjnych, które obecnie są opracowywane w każdym z województw. Projekty dotyczyć będą między innymi bezpośredniego wsparcia finansowego na realizacje pilotażowych projektów wynikających z zapisów regionalnych strategii innowacyjnych.

Komplementarne w stosunku do projektów, które będą wspierane w ramach sektorowego programu operacyjnego „*Wzrost konkurencyjności gospodarki*", są projekty przewidziane do realizacji w ramach działania „*Mikroprzedsiębiorstwa*". Małe przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób oraz osoby rozpoczynające działalność gospodarczą będą mogły skorzystać ze wsparcia doradczego w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem oraz wsparcia inwestycyjnego.

Małe i średnie przedsiębiorstwa z branży turystycznej będą mogły ubiegać się o wsparcie w ramach działania „*Rozwój turystyki*". Pomoc przeznaczona będzie mogła być między innymi na inwestycje materialne realizowane przez podmioty prywatne (np. w zakresie bazy noclegowej lub gastronomicznej). Działanie to, podobnie jak wdrażanie regionalnych strategii innowacyjnych oraz projektów w mikroprzedsiębiorstwach, będzie zarządzane przez Regionalne Instytucje Finansujące.

5.7. Podsumowanie

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej znacznie rozszerzy się dostępność małych i średnich przedsiębiorstw do programów wspólnotowych. W okresie przedakcesyjnym niektóre z tych programów są już dostępne dla Polski. Przykładami są Wieloletni Program na Rzecz Przedsiębiorstw i Przedsiębiorczości 2001–2005 oraz VI Program Ramowy Badań, Rozwoju Technicznego i Prezentacji UE. W ramach pierwszego z programów polskie podmioty mają możliwość aplikowania do trzech komponentów: (1) sieci centrów Euro Info, (2) wymiana najlepszych doświadczeń w zakresie wspierania MSP oraz (3) instrumenty pomocy finansowej, z których mogą korzystać fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeniowe oraz inkubatory przedsiębiorczości. Z kolei VI Program Ramowy finansuje projekty naukowo-badawcze realizowane przez konsorcja, w których muszą znajdować się przedsiębiorcy. Program obejmuje także środki na projekty innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw.

Wraz z akcesją Polska będzie mogła uczestniczyć w znacznie większej liczbie programów wspólnotowych. Przykładami programów, do których obecnie nie mogą aplikować polskie podmioty są programy ETF start-up facility (ułatwienie dostępu do funduszy venture capital dla innowacyjnych przedsiębiorstw będących w początkowej fazie rozwoju), Joint European Venture (wspólne przedsięwzięcia MSP z przedsiębiorstwami z krajów należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego) czy też I-TECH (kapitalizacja funduszy venture capital).

Warto zaznaczyć, że uczestnictwo polskich przedsiębiorstw w opisanych wyżej programach odbywa się w określonych warunkach prawnych musi spełniać wymagania wynikające z ustawo-

dawstwa o dopuszczalnej pomocy publicznej. Zbliżanie polskich regulacji prawnych w tym zakresie do prawa unijnego następuje bardzo powoli. Stosowanie regulacji wspólnotowych po przystąpieniu Polski do UE będzie wymagało dobrej znajomości licznych regulacji nie tylko o charakterze normatywnym, ale także i nienormatywnym (wytyczne, decyzje Komisji, orzecznictwo), co w początkowym okresie będzie niełatwym wyzwaniem dla władz publicznych, w szczególności samorządowych. Poniżej przedstawiono opis przykładowych aktów, nienormatywnych i normatywnych, regulujących proces udzielania pomocy publicznej kierowanej do sektora MSP.

Wytyczne Wspólnoty Europejskiej

- wspólnotowe wytyczne dla pomocy na ratowanie oraz restrukturyzację przedsiębiorstw zagrożonych (OJ C 288, 12.10.1998 oraz OJ C 67, 10.03.1999 i OJ C 288, 9.10.1999);
- wytyczne dla krajowej pomocy regionalnej (OJ C 74, 10.03.1998);
- wspólnotowe wytyczne dla pomocy udzielanej małym i średnim przedsiębiorstwom (OJ C 213, 20.05.1992 oraz OJ C 213, 23.03.1996);
- wspólnotowe wytyczne dla pomocy publicznej na badania i rozwój (OJ C 45, 17.02.1996);
- wytyczne dla pomocy publicznej na zatrudnienie (OJ C 334, 12.12.1995);
- wspólnotowe wytyczne dla pomocy publicznej na ochronę środowiska (OJ C 72, 10.03.1994);

Rekomendacje Rady Unii Europejskiej i Komisji Europejskiej

- Rekomendacja Komisji Europejskiej z dnia 22 kwietnia 1997 r. w sprawie poprawy sytuacji i ułatwień dla przedsiębiorstw rozpoczynających działalność gospodarczą (OJ L 145 05/06/1997);
- Rekomendacja Komisji Europejskiej z dnia 3 kwietnia 1996 r. w sprawie definicji małych i średnich przedsiębiorstw 96/280/EC;
- Rekomendacja Komisji Europejskiej z dnia 12 maja 1995 r. w sprawie terminów płatności w transakcjach handlowych 95/198/EC;
- Rekomendacja Komisji Europejskiej z dnia 7 grudnia 1994 r. dotycząca przekazywania własności MSP 94/1069/EC;
- Rekomendacja Komisji Europejskiej z dnia 25 maja 1994 r. w sprawie opodatkowania małych i średnich przedsiębiorstw 94/390/EC;
- Rekomendacja Komisji Europejskiej z dnia 28 maja 1990 r. w sprawie realizacji polityki upraszczania procedur administracyjnych na korzyść małych i średnich przedsiębiorstw państw członkowskich 90/246/EC;

Uchwały Rady Unii Europejskiej

- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie wykorzystania pełnego potencjału małych i średnich przedsiębiorstw, w tym mikroprzedsiębiorstw i rzemiosła (OJ C 018, 17.01.1997);
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 22 kwietnia 1996 r. w sprawie koordynacji działań Wspólnoty na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw oraz rzemiosła (OJ C 130, 30.05.1996);
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 27 listopada 1995 r. w sprawie małego i średniego przedsiębiorstwa przemysłowego i innowacji technologicznych (OJ C 341, 19.12.1995);
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 21 listopada 1994 r. w sprawie wzmocnienia konkurencyjności przemysłu Wspólnoty Europejskiej;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 10 października 1994 r. w sprawie zapewnienia wykorzystania dynamizmu i innowacyjnego potencjału małych i średnich przedsiębiorstw, w tym rzemiosła w konkurencyjnej gospodarce (OJ C 294, 22.10.1994);
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 22 listopada 1993 r. w sprawie zwiększenia konku-

rencyjności przedsiębiorstw, w szczególności małych i średnich i drobnej wytwórczości oraz w sprawie walki z bezrobociem;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 3 grudnia 1992 r. w sprawie uproszczenia procedur administracyjnych, a w szczególności dla małych i średnich przedsiębiorstw;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie działań Wspólnoty na rzecz przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich, w tym rzemiosła;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 27 listopada 1991 r. w sprawie programu działań na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, w tym rzemiosła;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 26 września 1989 r. w sprawie rozwoju podwykonawstwa we Wspólnocie;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dnia 30 czerwca 1988 r. w sprawie rozwoju infrastruktury przedsiębiorczości i działań mających na celu promowanie rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw w państwach członkowskich Wspólnoty Europejskiej;
- Uchwała Rady Unii Europejskiej z dni 3 listopada 1986 r. w sprawie programu działań na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw;

Decyzje Komisji Europejskiej
- Decyzja Komisji z 18.12.1996 dotycząca pomocy państwa w sektorze stalowym (OJ L 338/96);
- Decyzja Komisji z 28.12.1993 w sprawie pomocy w sektorze węglowym (OJ L 329/93);

Inne
- Rozporządzenie Rady z 29.06.1998 ustanawiające nowe zasady pomocy dla przemysłu stoczniowego (OJ L 202/98);
- wspólnotowe ramy prawne pomocy państwa w przemyśle motoryzacyjnym (OJ C 279/97);
- kodeks pomocy dla przemysłu włókien sztucznych (OJ C 94, 10.03.1996).

Rozdział 6

Polityka lokalna a rozwój MSP

Prawne podstawy wpierania sektora MSP przez władze samorządowe w Polsce

Instrumenty wspierania sektora MSP przez jednostki samorządu terytorialnego

Miejsce sektora MSP w strategiach rozwoju lokalnego

Klimat inwestycyjny jako instrument polityki lokalnej wobec MSP

Szkolenia jako instrument wsparcia MSP

Sprawność instytucjonalna a sektor MSP

Wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw przez samorząd lokalny

Podsumowanie

Działania władz samorządowych, zarówno szczebla gminnego, jak i na poziomie regionalnym w sferze lokalnej polityki gospodarczej, w szczególności zaś w zakresie wspierania i rozwoju przedsiębiorczości, stanowią istotny element dokonujących się zmian systemowych całej gospodarki. Dla stymulowania rozwoju sektora MSP jako jednego z czynników rozwoju lokalnego i regionalnego, podstawowe znaczenie mają instrumenty prawno-organizacyjne, wyznaczające zarówno granice samodzielności i samorządności władz, jak również kształtujące katalog dostępnych narzędzi do zastosowania w celu pobudzania rozwoju przedsiębiorczości.

6.1. Prawne podstawy wspierania sektora MSP przez władze samorządowe w Polsce

Obok ogólnych kierunków działań państwa skierowanych do sektora małych i średnich przedsiębiorstw[1] (polityka prywatyzacyjna, polityka pieniężna, polityka celna i podatkowa, polityka rynku pracy, tworzenie stref ekonomicznych, programy rządowe skierowane do sektora MSP, powoływanie wyspecjalizowanych struktur rządowych), istotne pole działań w tej sferze mają samorządy lokalne. Działania samorządów mające bezpośrednie przełożenie na poziom rozwoju przedsiębiorczości koncentrują się na dwóch podstawowych płaszczyznach:

- realizowanie ustawowych obowiązków świadczenia usług publicznych, których katalog został określony w poszczególnych ustawach ustrojowych dotyczących jednostek samorządu terytorialnego[2];
- polityka władz samorządowych wobec sektora przedsiębiorstw działających na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego.

Ustawa o samorządzie gminnym[3] określa zakres zadań gminy, bardzo szeroko wskazując w art. 6, iż są to „wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów". Art. 7 ustawy gminnej wymienia kilkanaście przykładowych (gdyż nie jest to katalog wyczerpujący) rodzajów zadań z zakresu infrastruktury społecznej, technicznej i ochrony środowiska. W ustawie powiatowej ustawodawca enumeratywnie wymienił kategorie (dziedziny), w których powiat wykonuje w ramach ustaw zadania o charakterze publicznym i ponadgminnym zakresie (np. przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy, promocja, gospodarka nieruchomościami, współpraca z organizacjami pozarządowymi)[4]. Z kolei ustawa o samorządzie województwa stawia przed samorządem zadanie pobudzania aktywności gospodarczej, podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz prowadzenia polityki rozwoju[5]. Realizacja tych zadań może przybierać różne formy. W sferze gospodarczej samorząd może wykonywać powierzone mu zadania poprzez własne jednostki organizacyjne (przedsiębiorstwa komunalne, spółki, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze) lub też zlecać je innym podmiotom poprzez prywatyzację zadań publicznych, otwierając w ten sposób pole dla działalności podmiotów prywatnych. Przyjęty sposób realizacji zadań publicznych przez samorząd jest wyrazem pewnej polityki władz także wobec sektora przedsiębiorstw.

Możliwe do zastosowania instrumenty prawne wspierania przedsiębiorczości nie są zdefiniowane wprost w jednej regulacji. Wynikają z różnych norm zawartych w wielu aktach ustawowych

---

[1] Problematyka ta została opisana szczegółowo w Rozdziale 3

[2] Są to odpowiednio art. 7 ustawy o samorządzie gminnym, art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym i art. 14 ustawy o samorządzie województwa.

[3] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U.01.142.1591.

[4] Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz.U.01.142.1592.

[5] Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz.U.01.142.1590.

i aktach wykonawczych. Tak na przykład ustawa – Prawo działalności gospodarczej w art. 61 zalicza do zadań organów jednostek samorządu terytorialnego wspieranie działalności gospodarczej poprzez promowanie przedsiębiorczości, prowadzenie działalności informacyjnej i oświatowej, współdziałanie z samorządem gospodarczym i z organizacjami przedsiębiorców[6].

Z ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz ustaw wykonawczych wynikają instrumenty skierowane do sektora przedsiębiorstw. Ze względu na relatywnie wysoki wskaźnik bezrobocia na poszczególnych obszarach Polski, wprowadzono w ustawodawstwie unormowania określające dwie kategorie obszarów:

- gminy (powiaty) zagrożone wysokim bezrobociem strukturalnym[7] ;
- gminy (powiaty) zagrożone strukturalną recesją i degradacją społeczną, w których stosuje się szczególne instrumenty ekonomiczno – finansowe i inne preferencje[8].

Intencją ustawodawcy była aktywizacja lokalnych rynków pracy poprzez m.in. stworzenie preferencji dla sektora przedsiębiorczości. Wśród owych preferencyjnych narzędzi znalazły się m.in.:

- prawo do przyśpieszonej amortyzacji środków trwałych;
- ulgi w podatku dochodowym dla spółek z udziałem kapitału zagranicznego prowadzących działalność gospodarczą w regionach zagrożonych bezrobociem strukturalnym;
- ulgi podatkowe dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą z tytułu wyszkolenia pracowników;
- możliwość zatrudniania większej niż jest to możliwe w innych rejonach kraju, liczby pracowników przez osoby rozliczające się w formie karty podatkowej;
- prawo odliczania od dochodu wydatków inwestycyjnych, w przypadku zatrudniania osób bezrobotnych;
- prawo (dla małych i średnich przedsiębiorstw) do poręczeń bankowych kredytów inwestycyjnych zaciąganych na realizację zadań gospodarczych w rejonach zagrożonych bezrobociem strukturalnym;
- preferencje przy wspieraniu z budżetu państwa restrukturyzacji przedsiębiorstw – regionalne programy restrukturyzacyjne;
- dotacje dla gmin z rezerwy celowej budżetu państwa na wydatki;
- wyższe niż na innych obszarach kwoty ze środków Funduszu Pracy na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu (prace interwencyjne, roboty publiczne, szkolenia i przekwalifikowania, pożyczki dla bezrobotnych na podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej);
- ulgi uczniowskie – ulgi podatkowe dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą z tytułu szkolenia uczniów.

Podejście władz samorządowych do problemu rozwoju przedsiębiorczości dobrze obrazują dokumenty będące wyrazem polityki poszczególnych władz na obszarze ich działania – a więc strategie rozwoju gmin, powiatów, województw. W przypadku gmin i powiatów są to dokumenty o charakterze fakultatywnym. Jeśli zaś chodzi o samorząd województwa – jest on z mocy prawa zobowiązany do uchwalenia strategii rozwoju – art. 11–12a ustawy o samorządzie wojewódz-

---

6 Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej, Dz.U. Nr 99.101.1178.

7 katalog tych gmin zawarty jest w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 18 grudnia 2001 r. – Dz.U.01.151.1702 zmieniającym rozporządzenie w sprawie określenia powiatów (gmin) zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym. Rozporządzenie weszło w życie 1 stycznia 2002 r. i dotyczyło grupy 668 gmin.

8 katalog tych gmin zawarty jest w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 23 kwietnia 2002 – Dz.U.02.62.560 – Określenie powiatów (gmin) zagrożonych strukturalną recesją i degradacją społeczną, w których stosuje się szczególne instrumenty ekonomiczno-finansowe i inne preferencje. Rozporządzenie weszło w życie 6 czerwca 2002 r. i wygasło z dniem 31 grudnia 2002 r. W chwili obecnej nie ukazała się jeszcze nowa regulacja w tym zakresie. Wykaz zawarty w rozporządzeniu obejmował grupę 243 gmin w Polsce.

twa[9]. Zważywszy jednak, że strategie rozwoju województw nie są opracowywane w oderwaniu od planów rozwojowych powiatów i gmin, ich treść może być wyznacznikiem podejścia do problemu postrzegania przedsiębiorczości przez władze samorządowe wszystkich szczebli. Analiza 16 strategii wojewódzkich wskazuje, że zdecydowana większość z nich zawiera wśród celów problematykę wspierania przedsiębiorczości, szczególnie sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Jako cel priorytetowy wymieniają rozwój przedsiębiorczości strategie województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, podkarpackiego i lubuskiego. Nieco mniejszy nacisk na ten problem kładą strategie: dolnośląska, kujawsko-pomorska, małopolska, mazowiecka, opolska, pomorska, śląska, świętokrzyska, zachodniopomorska. Jedynie w trzech przypadkach – regionu łódzkiego, wielkopolskiego i lubelskiego – pominięto przedsiębiorczość jako element rozwoju regionu.[10]

Wśród działań wspierających przedsiębiorczość, możliwych do podjęcia przez samorządy w ramach obowiązującego prawa, należy wymienić:

- stosowanie ulg podatkowych czy ułatwień w pozyskaniu lokalu lub nieruchomości;
- udzielanie gwarancji kredytowych dla jednostek podejmujących preferowane rodzaje działalności;
- wnoszenie udziałów na rzecz powstawania i rozwoju małych przedsiębiorstw, tworzenie funduszy poręczeń, inkubatorów przedsiębiorczości, parków technologicznych;
- dzierżawienie istniejących lub tworzenie obiektów produkcyjnych, handlowych, usługowych;
- zamówienia samorządów lokalnych;
- zakładanie placówek badawczo-rozwojowych stymulujących procesy innowacyjne w małych przedsiębiorstwach;
- udzielanie pożyczek na sfinansowanie przedsięwzięć w sferze postępu technicznego;
- powoływanie instytucji pobudzających inicjatywy gospodarcze, w tym o charakterze semipublicznym oraz towarzystw i izb gospodarczych, instytucji wspierania inicjatyw, agencji rozwoju lokalnego i regionalnego;
- prowadzenie przemyślanej i zorganizowanej polityki wobec potencjalnych inwestorów; organizacja urzędów w oparciu o zasadę kompleksowej obsługi interesanta-klienta;
- budowanie urządzeń składających się na tzw. infrastrukturę biznesu;
- tworzenie stref aktywności gospodarczej;
- dbałość o wysoki poziom infrastruktury technicznej (drogi, komunikacja, oczyszczalnie ścieków i zagospodarowanie odpadów, kanalizacja, media);
- podejmowanie działań promocyjnych;
- możliwe do zastosowania na wybranych obszarach instrumenty preferencyjne dla przedsiębiorców wynikające z ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu i aktów wykonawczych do tej ustawy.

W ostatnim czasie pojawiły się regulacje prawne pozwalające na zastosowanie instrumentów wsparcia o charakterze finansowym. Mowa tu o ustawie o finansowym wspieraniu inwestycji z 2002 r.[11] oraz ustawie o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców z 2002 r.[12]. W warunkach polskich są to rozwiązania nowe, których przyjęcie podyktowane zostało m.in. dążeniami do zbliżenia regulacji prawnych w zakresie pomocy publicznej na gruncie prawa międzynarodowego, a w szczególności wspólnotowego[13].

---

[9] Dz. cyt.

[10] Na podstawie M. Miazga „Społeczne problemy kształtowania przestrzeni. Przykłady studiów i badań na rzecz planowania i zarządzania przestrzenią w różnych skalach", IGKiPZK Warszawa 2001 r.

[11] Ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji, Dz.U. Nr 02.41.363.

[12] Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców, Dz.U. Nr 02.141.1177. Ustawa ta zastąpiła ustawę z 30 czerwca 2000 r, o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców – Dz.U. z 2000 r. Nr 60, poz. 704)

6.2. Instrumenty wspierania sektora MSP przez jednostki samorządu lokalnego

Wymienione powyżej dopuszczalne przez system prawny instrumenty samorządu wspierające rozwój przedsiębiorczości są wykorzystywane z różnym skutkiem. Poniżej omówione zostaną stosowane przez władze lokalne instrumenty wspierania sektora MSP oraz napotykane na tym polu trudności i możliwości ich pokonywania.
Instrumenty wspierania sektora MSP przez władze lokalne zostały przeanalizowane w pięciu grupach zagadnień[14]:

1. Strategie rozwoju lokalnego – rozumiane jako przejaw usystematyzowanych działań władz lokalnych w celu wspierania przedsiębiorczości. Szczególną uwagę zwrócono na zagadnienie integracji środowiska lokalnego wokół procesu budowy strategii.
2. Klimat inwestycyjny – zdefiniowany jako działania władz lokalnych służące stymulowaniu rozwoju i aktywności inwestycyjnej sektora MSP. W tak zdefiniowanym pojęciu mieści się polityka inwestycyjna, polityka podatkowa, współpraca władz lokalnych ze środowiskiem przedsiębiorców, a także wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu.
3. Szkolenia – w tym wypadku interesująca jest nie tylko aktywność władz lokalnych w zakresie organizacji i finansowania różnego rodzaju szkoleń, ale także zjawisko podnoszenia kwalifikacji samorządu lokalnego. Zwrócono również uwagę na problem świadomości i postaw mieszkańców w kontekście rozwoju MSP.
4. Sprawność instytucjonalna – opierając się na wynikach badań ogólnopolskich zasygnalizowano ważną zależność między sprawnością instytucjonalną i jej składowymi a czynnikami, które mają wpływ na rozwój MSP.
5. Wspieranie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw – zwrócono uwagę na rolę samorządu lokalnego w zakresie generowania popytu na lokalne usługi i produkty oraz możliwości w pobudzaniu konkurencji.

6.2.1. Miejsce sektora MSP w strategiach rozwoju lokalnego

Wprawdzie można wskazać gminy w Polsce, które osiągają sukcesy rozwojowe bez opracowanej strategii rozwoju lokalnego, a także takie, których przedsiębiorcy nie są w ogóle zainteresowani polityką władz, jednak bez wątpienia przygotowanie i realizacja strategii lokalnej jest przykładem komplementarnego podejścia władz lokalnych do zagadnień rozwojowych. Dokumenty eksponujące wizję rozwoju samorządu oraz obrane kierunki i wyznaczone cele często znajdują się w kręgu zainteresowania przedsiębiorców. Wyraźnie podkreślają to firmy z udziałem kapitału zagranicznego. W niemal co drugiej spółce z kapitałem obcym można spotkać się z opinią, że władze lokalne pomogłyby w działalności firmy, gdyby tworzyły plany rozwoju lokalnego[15] .

Przedsiębiorców interesuje nie tylko wiedza, jakiego rodzaju tereny posiada gmina (na podstawie planów zagospodarowania przestrzennego), ale również jaka jest wizja rozwojowa władz lokalnych, jakiego rodzaju inwestycje będą realizowane w najbliższym czasie, które części gminy będą wyposażone w nowoczesną infrastrukturę techniczną w pierwszej kolejności itp. Tego typu in-

---

[13] Więcej o tej problematyce w rozdziale 5

[14] W dużej mierze informacje dotyczące poszczególnych instrumentów pochodzą z publikacji: W. Dziemianowicz, M. Mackiewicz, M. Malinowska, W. Misiąg, M. Tomalak., *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, PARP, Warszawa 2000 r.

[15] Błuszkowski J. Garlicki J., *Opinia inwestorów zagranicznych o społecznych i ekonomicznych warunkach działalności w Polsce*, CBM Indicator, raport na zlecenie Państwowej Agencji Inwestycji Zagranicznych, Warszawa 2000 r.

formacje zawarte są w strategiach rozwoju gminy (ewentualnie w studium uwarunkowań rozwoju i zagospodarowania przestrzennego).

Istnieją trzy zasadnicze sposoby uwzględniania problematyki rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości w dokumentach strategicznych. Pierwszy z nich polega na wytyczeniu celów strategicznych odnoszących się do rozwoju przedsiębiorczości w ogólnej strategii rozwoju lokalnego. Druga możliwość to opracowywanie odrębnych dokumentów strategicznych dotyczących MSP. Zazwyczaj nazywają się one strategiami rozwoju przedsiębiorczości. Trzeci sposób sprowadza się do przygotowania tzw. lokalnych strategii sektorowych, które stanowią nawiązanie do strategii sektorowych o charakterze ogólnokrajowym takich jak np. strategia rozwoju turystyki lub strategia rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Proces budowy strategii rozwoju lokalnego wymaga zazwyczaj zaangażowania różnych grup społecznych, w tym przedsiębiorców. Badania ankietowe przeprowadzone w ponad 600 gminach potwierdzają następujące przypuszczenia (tabela 6.1)[16]:

- najczęściej w prace nad strategiami rozwoju lokalnego angażują się pracownicy urzędów gminnych i radni,
- częściej w pracach biorą udział politycy koalicyjni niż opozycja, ale różnica między wskazaniami tych grup jest dość mała,
- w około co czwartej gminie w opracowaniu strategii uczestniczyli szefowie dużych firm, podobnie często – właściciele małych przedsiębiorstw. Warto podkreślić, że odsetek gmin, w których przedsiębiorcy wykazywali brak zainteresowania udziałem w pracach nad strategią, jest już znacznie niższy. Pomimo tego ponad 60% gmin nie potrafi określić udziału przedsiębiorców, co skłania do sformułowania pytania o przyczyny takiego stanu,
- aktywność mieszkańców gmin w procesie budowania strategii wydaje się dość niska (w co piątej gminie biorą bezpośredni udział), jednak nie należy jednoznacznie wiązać tego faktu z brakiem aktywności społecznej (w 14% gmin społeczność lokalna nie wykazała zainteresowania budowaniem strategii). Prawdopodobnie częściowo jest to wina władz lokalnych, które decydują się na nie uspołecznianie strategii.

[16] Badania ankietowe przeprowadzone w 2000 r w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową przez W. Dziemianowicza. Tematyka badań koncentrowała się wokół problemu strategii rozwoju władz lokalnych, czynników rozwoju lokalnego, a także czynników determinujących atrakcyjność inwestycyjną gmin. Na ankietę pocztową skierowaną do wszystkich gmin w Polsce odpowiedziały 752 urzędy gminne. Przytoczone wyniki pochodzą z analizy 613 ankiet, które zawierały odpowiedzi gmin na pytania dotyczące strategii rozwoju lokalnego.

Tabela 6.1. Udział grup społecznych w opracowywaniu lokalnych strategii rozwoju

grupy społeczne	bezpośredni udział w opracowaniu strategii	brak zainteresowania udziałem w opracowaniu strategii
	% wskazań	
pracownicy urzędu	91,6	0,4
radni	60,0	1,2
politycy – koalicja	37,5	16,6
lokalne instytucje	28,9	15,9
politycy – opozycja	28,3	21,7
szefowie dużych firm	27,4	18,4
właściciele małych firm	27,1	16,9
zorganizowane grupy społeczne	25,9	25,1
mieszkańcy gminy	19,4	14,4
organizacje pozarządowe	14,7	43,7

N=613

Źródło: W. Dziemianowicz, badania w IBnGR, 2000 r (niepublikowane)

Kolejny problem to dążenie poszczególnych grup społecznych do eksponowania celów strategicznych, których osiągnięcie jest szczególnie istotne z ich punktu widzenia. Duże zaangażowanie przedsiębiorców w proces budowy strategii skutkuje większą liczbą gospodarczych celów strategicznych i mniejszą liczbą celów społecznych (tabela 6.2). Z kolei przy dużym udziale zorganizowanych grup społecznych i mieszkańców najwięcej strategii ma od 4 do 6 celów gospodarczych. Ponadto, relatywnie mniej celów społecznych zawierają strategie opracowywane przy dużym udziale społecznym niż przy udziale przedsiębiorców.

Tabela 6.2. Zaangażowanie poszczególnych grup społecznych a liczba celów strategicznych

bezpośrednie zaangażowanie	cele gospodarcze		
	jeden cel	2–3 cele	4–6 celów
	%		
szefowie dużych firm	21,1	33,3	37,5
właściciele małych firm	22,1	32,0	37,9
zorganizowane grupy społeczne	22,1	28,6	43,5
mieszkańcy gminy	13,0	21,8	34,6
	cele społeczne		
szefowie dużych firm	37,8	23,6	28,4
właściciele małych firm	35,6	24,6	30,0
zorganizowane grupy społeczne	28,9	27,3	27,7
mieszkańcy gminy	23,5	16,6	17,7

N=613

Źródło: W. Dziemianowicz badania w IBnGR, 2000 r (niepublikowane)

Przytoczone powyżej wyniki jednoznacznie pokazują, że strategie rozwoju są potrzebnym instrumentem polityki rozwoju lokalnego, który nie tylko eksponuje dążenia i zamiary władz samorządowych, ale również mobilizuje grupy przedsiębiorców wokół problemów lokalnych. Z cytowanych badań wynika, że w 2000 r. około 44% gmin miało opracowaną strategię, a kolejne 39% było w trakcie jej przygotowania. Prawdopodobnie uzyskany w wyniku ankietyzacji rozkład jest

w rzeczywistości mniej optymistyczny. Można bowiem założyć, że chęć odpowiedzi na ankietę pocztową była determinowana posiadaniem strategii lub pozytywną oceną atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Uzasadnieniem tego typu przypuszczenia są wyniki analizy strategii rozwoju gmin należących do aglomeracji warszawskiej. Na 58 gmin tylko kilka potwierdziło posiadanie strategii rozwoju[17].

Problem opracowania i realizacji strategii rozwoju lokalnego jako instrumentu polityki lokalnej wymaga pogłębionych badań jakościowych. Na podstawie przytoczonych wyników ilościowych trudno bowiem jednoznacznie oceniać wpływ tego dokumentu na rozwój sektora MSP. Dlatego w przyszłości konieczna wydaje się próba oceny tych strategii, które są już zaawansowane w fazie realizacyjnej. Badania powinny ujawnić, jak wiele strategii pozostaje dokumentami „martwymi", które zaś efektywnie przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości.

6.2.2. Klimat inwestycyjny jako instrument polityki lokalnej wobec MSP

Klimat inwestycyjny jest pojęciem bardzo obszernym. W niniejszym raporcie przyjęto, że klimat inwestycyjny obejmuje działania władz lokalnych służące stymulowaniu rozwoju i aktywności inwestycyjnej sektora MSP.

Pierwszym elementem klimatu inwestycyjnego jest zatem **aktywność inwestycyjna** władz lokalnych. Wiele samorządów podkreśla swoje atuty, za które uważa np. wysoki odsetek ludności podłączonej do sieci wodociągowej, czy kanalizacyjnej. Wskaźnik taki informuje o dobrze rozwiniętej sieci, jednak nie jest informacją najważniejszą dla przedsiębiorców. Dla nich najistotniejszy jest stan infrastruktury technicznej wokół terenów wyznaczonych na działalność gospodarczą.

Powstaje zatem problem rozróżnienia przez władze lokalne inwestycji realizowanych wyłącznie pod kątem zaspokajania potrzeb społecznych od inwestycji wymaganych przez sferę przedsiębiorców. W optymalnym układzie inwestycje te mogą pokrywać się, jednak tego typu sytuacja występuje w praktyce dość rzadko (przykładem mogą być gminy z wyjątkowo rozwiniętą przedsiębiorczością prywatną, gdzie większość mieszkańców posiada własne małe firmy).

Zatem w interesie przedsiębiorców prywatnych są inwestycje samorządowe służące ich działalności. Ten oczywisty fakt nie ma potwierdzenia w deklarowanych przez samorządy lokalne kierunkach inwestycji (tabela 6.3). Badane gminy najczęściej deklarują, że do 2005 r. będą realizowały inwestycje wodno-kanalizacyjne i w oczyszczalnie ścieków. Warto podkreślić znaczne różnice między dużymi miastami a miastami małymi i gminami wiejskimi, co obrazuje skalę kłopotów ostatnich typów gmin.

Diametralnie inaczej przedstawia się sytuacja z inwestycjami drogowymi. Tego typu inwestycje będą najczęściej realizowane w dużych miastach. W przypadku inwestycji związanych z uzbrojeniem terenu nie tyle istotne są różnice między poszczególnymi rodzajami gmin, co zdecydowanie rzadsze deklaracje odnośnie realizacji tych inwestycji. Co drugie małe miasto deklaruje budowę kanalizacji, wodociągu, oczyszczalni ścieków, a tylko co dziesiąte planuje inwestycje związane z uzbrojeniem terenu. Analiza katalogów ofert inwestycyjnych gmin[18], potwierdza istniejący

---

[17] Tucholska A., *Strategie rozwoju gmin aglomeracji warszawskiej*, Warszawa 2002 r. Ekspertyza w ramach projektu Warsaw Area Study realizowanego przez Instytut Studiów Społecznych UW, na zlecenie zarządu Miasta Stołecznego Warszawy.

[18] Oferty inwestycyjne znajdują się również na stronach internetowych poszczególnych gmin – o ile takie strony internetowe zostały przygotowane. Niestety, gminy zbyt rzadko aktualizują zamieszczane tam informacje.

problem zaniedbania samorządów lokalnych w tym zakresie. Wydaje się, że władze lokalne zapominają o tym, że tylko w pełni wyposażone w infrastrukturę techniczną tereny są atrakcyjne dla przedsiębiorców.

Tabela 6.3. Inwestycje planowane do roku 2005, które wpłyną na poprawę warunków działalności gospodarczej (%)

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta			Gminy wiejskie
		powyżej 100 tys.	od 50 do 100 tys.	poniżej 50 tys.	
Kanalizacja, wodociągi, oczyszczalnia	39,7	20,0	38,9	49,0	47,6
Drogi i chodniki	31,9	50,0	44,4	31,9	9,5
Uzbrojenie terenu	8,6	3, 3	16,7	10,6	4,8
Wysypiska śmieci	7,8	6,7	5,6	10,6	4,8
Gazyfikacja i sieć energetyczna	6,9	6,7	0,0	10,6	4,8

Źródło: Dziemianowicz i in., *Wspieranie przedsiębiorczości ...,* dz.cyt.

Drugi element lokalnego klimatu inwestycyjnego stanowi **system ulg podatkowych i obniżenia stawek w podatkach lokalnych**. Analizy stosowanych instrumentów podatkowych przez samorządy lokalne oraz najnowsze dane finansowe dotyczące budżetów gminnych[19] pozwalają sformułować następujące wnioski:

- ulgi i obniżenia stawek w podatkach lokalnych stosowane są częściej przez gminy biedniejsze niż przez jednostki zamożne,
- ulgi i obniżenia stawek w podatkach lokalnych kierowane są w gminach biedniejszych przeważnie do osób fizycznych, a nie do osób prawnych,
- w gminach wiejskich obserwujemy niewiele niższe stawki w podatkach od nieruchomości od osób prawnych niż w miastach. Z kolei stawki dla osób fizycznych różnią się znacznie między miastem a wsią (w gminach wiejskich obciążenia podatkowe są zdecydowanie mniejsze).

Przedstawione powyżej fakty nie są zbieżne z oczekiwaniami przedsiębiorców, którzy oczekują od władz lokalnych obniżenia i tak wysokich obciążeń fiskalnych, a także jasności kryteriów, które obowiązują w systemie udzielania ulg podatkowych oraz stabilności tego systemu.

Trzecim elementem wpływającym na korzystny klimat inwestycyjny jest **współpraca władz samorządowych z grupami reprezentującymi przedsiębiorców**. Współpraca ta powinna mieć na celu nie tylko wymianę informacji co do oczekiwań poszczególnych stron. Aktywne władze lokalne dążą do rozwijania współpracy o charakterze bardziej biznesowym. Przykłady tego typu działań to: wspólne – przedsiębiorców i władz samorządowych – udziały w targach inwestycyjnych, podejmowanie wspólnych działań promocyjnych, wspólne organizowanie misji inwestycyjnych w gminie, które mają ułatwić nawiązywanie kontaktów między lokalnymi przedsiębiorstwami a firmami z zewnątrz. Szczególnie w małych miastach i gminach wiejskich przedsiębiorcy zgłaszają swoje trudności w nawiązywaniu zagranicznych kontaktów. Analizując korzyści, jakie wynikają z porozumień o współpracy partnerskiej z zagranicznymi jednostkami samorządowymi można zauważyć, że współpraca tzw. gmin lub miast bliźniaczych sprowadza się zazwyczaj do kontaktów polityczno-kulturalnych. Wprawdzie tego typu spotkania mają ważną funkcję w utrzymywaniu i rozwoju współpracy, to uzasadnione jest twierdzenie, iż zaangażowanie władz

[19] Dane Ministerstwa Finansów.

samorządowych powinno zmierzać w kierunku intensyfikacji korzyści gospodarczych. Idealnym przykładem może być organizacja pobytu przedsiębiorców zagranicznych w celu nawiązania kontaktów z firmami lokalnymi, w trakcie którego prezentowane są także walory wypoczynkowe gminy, jej historia i tradycje. Tego typu działania nie tylko wzmacniają więzi współpracy między samorządem a lokalnymi firmami, ale przede wszystkim wpływają na obniżanie kosztów działalności firm.

Ostatnim elementem klimatu inwestycyjnego, na który należy zwrócić uwagę w kontekście wspierania rozwoju sektora MSP, są **instytucje otoczenia biznesu**. W przypadku dużych korporacji transnarodowych wykorzystanie tego typu instytucji jest dość małe, ponieważ firmy te współpracują zazwyczaj ze światowymi firmami konsultingowymi. Jednak wiadomo, że małe i średnie przedsiębiorstwa zarówno krajowe, jak i z udziałem zagranicznym, potrzebują tego typu wsparcia ze strony lokalnych instytucji. Świadczą o tym np. wyniki badań opinii inwestorów zagranicznych (głównie niewielkich firm) na temat potrzeb w zakresie instytucji otoczenia biznesu w środowisku lokalnym (tabela 6.4).

Tabela 6.4. Słabości środowiska lokalnego w zakresie instytucji otoczenia biznesu w opinii inwestorów zagranicznych (% wskazań)

Wyszczególnienie	1995	2000
brak informacji o środowisku lokalnym	41,0	41,5
brak informacji o polskiej gospodarce	43,9	36,1
brak wyspecjalizowanych firm informujących o partnerach gospodarczych (wywiadowni)	56,6	34,0
brak informacji o firmach świadczących usługi biznesowe	37,7	18,1
brak firm konsultingowych	36,8	14,5

Źródło: W. Dziemianowicz na podstawie: Błuszkowski J., Garlicki J., *Inwestorzy zagraniczni w środowisku lokalnym*, CBM Indicator, Warszawa 1996. Raport na zlecenie Fundacji Friedricha Eberta w Polsce oraz Błuszkowski J. Garlicki J. (2000), *Opinia inwestorów zagranicznych ...,* Warszawa 2000, dz.cyt.

Co trzeci inwestor uważa, że brakuje w gminach firm otoczenia biznesowego informujących o partnerach gospodarczych. Dane zawarte w tabeli 6.5 wymagają jednak szerszego komentarza. Warto podkreślić, że jeszcze w 1995 r. najczęściej wymienianymi problemami firm zagranicznych były: brak wyspecjalizowanych firm informujących o partnerach gospodarczych, brak informacji o polskiej gospodarce, a także brak informacji o środowisku lokalnym. W badaniach z 2000 r. tylko ten ostatni element uzyskał taki sam odsetek wskazań, podczas gdy pozostałe wymieniane są znacznie rzadziej. Prawdopodobnie sytuację tę można wytłumaczyć stwierdzeniem, iż pomimo rozwoju ilościowego różnego rodzaju instytucji otoczenia biznesu, nie następuje rozwój jakościowy lub odpowiednia promocja tych instytucji.

Cele instytucji, które wspierają rozwój małych i średnich firm w skali gminy, można przedstawić za pomocą poniższej tabeli.

Tabela 6.5. Cele instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy

Instytucje	Cele			
	Zakładanie nowych firm	Przyciąganie kapitału z zewnątrz	Wspieranie rozwoju istniejących firm	Rozwój innowacji i przedsiębiorczości
Agencje rozwoju lokalnego	X	X	X	X
Ośrodki doradczo-szkoleniowe	X		X	
Fundusze poręczeniowo-kredytowe	X		X	
COI, ośrodki jednej wizyty	X	X	X	
Centra wspierania biznesu	X		X	X
Inkubatory przedsiębiorczości	X			X
Parki technologiczne	X	X	X	
Strefy przemysłowe	X	X	X	

Źródło: W. Dziemianowicz na podstawie: E.J. Blakely, *Planning Local Economic Develpoment. Theory and Practise, SAGE Publications, Thousand Oaks – London- New Delhi, 1994, passim*.

Praktycznie wszystkie instytucje otoczenia biznesu mają na celu pomoc w zakładaniu nowych firm i – oprócz inkubatorów przedsiębiorczości – wspieranie rozwoju firm istniejących. Trudno jest jednoznacznie wskazać rodzaj instytucji, który jest najbardziej oczekiwany przez MSP, jednak polityka lokalna władz samorządowych powinna uwzględniać następujące fakty:

- małe i średnie przedsiębiorstwa potrzebują zazwyczaj konkretnej pomocy (opracowanie planu biznesowego, uzyskanie kredytu, pomoc prawna), dlatego nie tyle ważna jest forma instytucji, co charakter i jakość oferowanych usług;
- w każdym przypadku władze lokalne mogą aktywnie wspierać omawiane instytucje (np. poprzez wykup udziałów, udostępnianie lokali należących do gminy, wsparcie finansowe oraz zwolnienia z podatków lokalnych). Badania zrealizowane w 2000 roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości[20], potwierdzają aktywność samorządu w tym zakresie: inkubatory przedsiębiorczości, centra wspierania biznesu itp. wspierane są poprzez udostępnianie lokali (33,3% gmin) oraz pomoc finansową (33,3%); agencje rozwoju uzyskują wsparcie głównie poprzez wniesienie udziałów do agencji (58,3% gmin); ośrodki doradczo-szkoleniowe są wspierane przede wszystkim poprzez bezpośrednie dofinansowanie (70%) lub poprzez udostępnienie lokali (40%). Pomoc finansowa jest również głównym instrumentem wspierania rozwoju funduszy poręczeniowo–kredytowych (50%). Co czwarta gmina stosuje również wniesienie udziałów do funduszy;
- niektóre instytucje otoczenia biznesu tworzone są częściej w określonych typach gmin (tabela 6.6). Miejscami koncentracji są oczywiście duże miasta. Gminy wiejskie praktycznie nie przyciągają funduszy poręczeniowo-kredytowych, prawdopodobnie dlatego, że tereny wiejskie są w tym przypadku obsługiwane przez małe miasta.

[20] Dziemianowicz i in., *Wspieranie przedsiębiorczości ...,* dz.cyt.

Tabela 6.6. Odsetek gmin, które uczestniczą w tworzeniu instytucji otoczenia biznesu (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta			Gminy wiejskie
		powyżej 100 tys.	od 50 do 100 tys.	poniżej 50 tys.	
Inkubatory przedsiębiorczości i centra wspierania biznesu	26,4	43,3	33,3	19,1	4,8
Agencje rozwoju lokalnego i agencje inicjatyw lokalnych	26,4	50,0	50,0	8,5	4,8
Ośrodki doradczo–szkoleniowe	13,6	33,3	11,1	6,4	0,0
Fundusze poręczeń kredytowych	10,0	93,3	0,0	10,6	0,0

Źródło: Dziemianowicz i in., *Wspieranie przedsiębiorczości ...,* dz.cyt.

W kontekście instytucji otoczenia biznesu warto przytoczyć ocenę z corocznego raportu na temat ośrodków innowacji i przedsiębiorczości[21] . Autorzy raportu, wśród najważniejszych czynników powodzenia ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w Polsce, wymieniają na pierwszym miejscu **„lokalny klimat i zaangażowanie władz samorządowych"**, a na kolejnych miejscach: udział w rządowych i zagranicznych programach wspierających tego typu ośrodki, zakres świadczonych usług, dopasowanie do oczekiwań rynku itp. Tego typu ocena jednoznacznie pokazuje, iż władze lokalne mogą pełnić ważną rolę w rozwoju otoczenia instytucjonalnego sektora MSP.

Na podstawie przytoczonych wyżej faktów można sformułować listę pożądanych działań władz lokalnych, których celem będzie polepszenie klimatu inwestycyjnego:

- **w zakresie polityki inwestycyjnej** – wymagana jest analiza kierunków inwestycji pod kątem wspierania możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Szczególnie istotne są inwestycje infrastrukturalne związane z terenami, które przeznaczone są pod działalność gospodarczą,
- **w zakresie lokalnej polityki podatkowej** – trudno jest oczekiwać znaczącej zmiany w zakresie wysokich obciążeń podatkowych przedsiębiorców w dużych miastach. Warto natomiast zwrócić uwagę na przejrzystość i stabilność systemu zachęt podatkowych,
- **w zakresie kooperacji z samorządem gospodarczym** – poprawie powinna ulec współpraca w zakresie wspólnej promocji i efektywniejszego wykorzystania kontaktów zagranicznych władz lokalnych. Istotne znaczenie ma również wewnętrzna polityka informacyjna, która powinna zapewnić dobry przepływ informacji między samorządem lokalnym a grupami przedsiębiorców,
- **w zakresie instytucji otoczenia biznesu** – konieczne jest szersze włączanie się samorządu lokalnego w tworzenie i finansowe wspieranie tego typu instytucji, szczególnie w małych miastach i na terenach wiejskich. Jednak zasadniczym problemem jest jakość usług oferowanych przez te instytucje. Władze lokalne powinny w tym przypadku koncentrować się na poznaniu i wykorzystaniu dobrych doświadczeń krajowych i zagranicznych.

---

[21] Matusiak K., Zasiadły K., *Stan, zasoby i kierunki rozwoju ośrodków innowacji i przedsiębiorczości na początku 2001 r.*, w: Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2001*, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Katedra Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź-Poznań 2001.
W roku 2001 działały w Polsce 142 ośrodki szkoleniowo-doradcze, 20 centrów transferu technologii i informacji, 57 lokalnych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, 44 inkubatory przedsiębiorczości i centra technologiczne oraz 3 parki technologiczne. Ponadto funkcjonowało w Polsce 14 specjalnych stref ekonomicznych (z których większość miała charakter rozproszony).

6.2.3. Szkolenia jako instrument wsparcia MSP

Dostępne wyniki badań ankietowych jednoznaczne potwierdzają duże zaangażowanie władz lokalnych w organizacji i finansowaniu szkoleń (tabela 6.8). Najczęściej wymienianą formą wspierania przedsiębiorczości jest organizacja szkoleń. Na uwagę zasługuje fakt, iż najbardziej aktywne na tym polu są gminy wiejskie. Ich duża aktywność może wynikać jednak nie z inicjatywy oddolnej, lecz z faktu, iż na tereny rolnicze skierowane były różnego rodzaju instrumenty rządowe służące m.in. aktywizacji zawodowej ludności obszarów wiejskich. Szkolenia służące ułatwieniu prowadzenia firm są domeną dużych ośrodków miejskich.

Poza włączaniem się w organizację i finansowanie szkoleń na terenie gmin, władze lokalne starają się podnosić kwalifikacje swoich pracowników[22] . Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że znaczna część szkoleń pracowników samorządu lokalnego ma na celu podniesienie kwalifikacji w zakresie stosowania instrumentów rozwoju gospodarczego. Przykładem mogą być szkolenia przygotowujące do pozyskiwania funduszy zagranicznych, czy też szkolenia dotyczące obsługi inwestorów przez gminy[23].

Tabela 6.8. Odsetek gmin stosujących określone instrumenty wspierania przedsiębiorczości

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta			Gminy wiejskie
		powyżej 100 tys.	od 50 do 100 tys.	poniżej 50 tys.	
Organizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje miejscowej ludności	25,7	20,0	22,2	23,4	33,0
Finansowanie szkoleń podnoszących kwalifikacje miejscowej ludności	18,3	17,3	27,8	12,8	19,0
Organizacja szkoleń ułatwiających prowadzenie firm	10,3	23,3	5,5	2,1	9,5
Finansowanie szkoleń ułatwiających prowadzenie firm	7,5	20,1	0,0	0,0	0,0
Finansowanie ośrodków prowadzących doradztwo dla firm	5,6	13,3	0,0	0,0	0,0

Źródło: Dziemianowicz i in., *Wspieranie przedsiębiorczości ...,* dz.cyt.

Wysoka aktywność samorządu lokalnego w zakresie organizacji i uczestniczenia w różnego typu szkoleniach będzie prawdopodobnie utrzymana. Do tego typu stwierdzenia upoważnia realizacja kolejnych projektów szkoleniowych z funduszy przedakcesyjnych. Problemem w zakresie oddziaływania tego instrumentu na sektor MSP jest raczej dostępność szkoleń w mniejszych gminach. Jeśli sytuację w dużych ośrodkach miejskich można uznać za raczej zadowalającą, to w gminach wiejskich i w małych miastach należałoby zastanowić się nad zwiększeniem aktywności instytucji szkoleniowych. Sygnalizowany problem rozwiązywany jest tylko częściowo przez aktywne instytucje szkoleniowo-doradcze zlokalizowane w dużych ośrodkach miejskich (np. agencje rozwoju lokalnego). Wydaje się, że zaangażowanie tych instytucji (przy wsparciu lokalnych

[22] Liczba oferowanych na rynku szkoleń jest tak duża, że niektórzy przedstawiciele samorządu lokalnego twierdzą, iż muszą dokonywać głębokiej selekcji, ponieważ w przeciwnym razie nie mieliby czasu na bieżącą pracę w urzędzie. Wydaje się, że jest to raczej sytuacja komfortowa, w której możliwy jest wybór zarówno najciekawszych tematów, jak i najlepszych instytucji szkoleniowych.

[23] Dziemianowicz i in, *Wspieranie przedsiębiorczości* ..., dz.cyt.

władz) wymaga intensyfikacji na terenach peryferyjnych, które charakteryzują się mniejszą mobilnością siły roboczej. Zarówno potencjalni pracownicy, jak i pracodawcy na tych obszarach, wymagają objęcia specjalnymi programami szkoleniowymi realizowanymi na terenach ich gmin.

6.2.4. Sprawność instytucjonalna a sektor MSP

W ostatnim okresie nagłośniony był problem korupcji w samorządzie. Bez wątpienia stanowi ona czynnik hamujący rozwój. Raporty poświęcone korupcji wskazują, że na szczeblu samorządowym najczęściej zjawisko to pojawia się m.in. w przypadku:

- transakcji związanych z nieruchomościami, dzierżawą i prywatyzacją,
- wydawania zezwoleń na budowę,
- zamówień publicznych na wykonanie określonych usług[24].

Wszystkie wymienione wyżej sfery dotyczą sektora MSP. Tego typu oceny nie mogą być usprawiedliwiane problemami z systemem prawnym na szczeblu krajowym, choć z pewnością niespójność przepisów, duża swoboda w interpretacji prawa oraz częste zmiany prawne są czynnikami ułatwiającymi rozwój patologii (tabela 6.9).

Tabela 6.9. Odsetek wskazań poszczególnych ocen polskiego systemu prawnego (w %)

Rodzaje oceny	Opinie respondentów w kolejnych latach		
	2000 N= 814	1997 N = 877	1995 N = 846
regulacje prawne mają luki i są niespójne	44,0	67,0	77,5
prawo jest różnie interpretowane i egzekwowane przez władze	39,6	64,2	73,4
firmy są zaskakiwane częstymi zmianami przepisów prawnych	30,5	75,6	81,7

Źródło: na podstawie J. Błuszkowski, J. Garlicki, *Opinia inwestorów ..., dz.cyt.*

Jeśli chodzi o korupcję nie wykazuje ona znaczących zależności regionalnych, jednak widoczne są różnice między dużymi miastami a gminami wiejskimi[25]. Okazuje się, że prezydenci dużych miast znacznie mocniej niż wójtowie gmin oponują przeciw przejawom patologii korupcyjnej. Przykładowo, nie dopuszczają możliwości przyjęcia jakiegoś prezentu w zamian za załatwienie sprawy szybciej, niż w normalnym trybie, lub za dodatkowy nakład pracy włożony przez urzędnika. Nieco łagodniejsze jest podejście wójtów. Z kolei pytania o zasłyszane przejawy korupcji wśród urzędników administracji samorządowej kierowane do przedsiębiorców i ogółu społeczności przynoszą odmienne zróżnicowanie. Częściej o korupcji wśród urzędników mówią przedsiębiorcy dużych miast niż gmin wiejskich.

Uczciwość urzędników, ich sumienność w wykonywaniu obowiązków, jasno precyzowane przepisy na szczeblu lokalnym są elementami tzw. sprawności instytucjonalnej. To od niej zależy m.in. aktywność władz lokalnych we wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości. W tabeli 6.10. zamieszczono współczynniki korelacji między sprawnością instytucjonalną a wskaźnikami modernizacji i wskaźnikami społeczeństwa obywatelskiego. Okazuje się, że w skali kraju występuje znacząca korelacja omawianych wskaźników, przy czym sprawność instytucjonalna zdecydowanie silniej związana jest z cechami społeczeństwa obywatelskiego niż ze wskaźnikami poziomu rozwoju eko-

[24] *Corruption in Poland: Review of Priority Areas and Proposals for Action*, The World Bank Warsaw Office,1999.

[25] P. Swianiewicz, W. Dziemianowicz., M. Mackiewicz., *Sprawność instytucjonalna administracji samorządowej w Polsce – zróżnicowanie regionalne*, IBnGR, Warszawa 2001.

nomicznego. Oznacza to, że **bogactwo i zamożność nie są jedynym czynnikiem wpływającym na to, jak działają władze lokalne**. Warto dodać, że szczególnie jakość obsługi administracji lokalnej jest pochodną rozwoju takich instytucji, jak: organizacje społeczne, prasa lokalna, związki gmin. Podobnie w przypadku jakości polityki ekonomicznej samorządu lokalnego mamy do czynienia z silniejszymi zależnościami od poziomu rozwoju instytucji społecznych. Wyniki badań wyraźnie pokazują, że władze samorządowe powinny wspierać instytucje społeczeństwa obywatelskiego, z drugiej strony leży to także w interesie sektora MSP. Warto podkreślić, że należy nie tylko wspierać tworzenie tego typu instytucji, ale pożądane jest równoczesne rozwijanie szerszej współpracy między władzami samorządowymi, samorządem gospodarczym i instytucjami społecznymi.

Tabela 6.10. Współczynniki korelacji Pearsona pomiędzy sprawnością instytucjonalną a wskaźnikami modernizacji i wskaźnikami społeczeństwa obywatelskiego.

Rodzaje oceny	Sprawność instytucjonalna – wskaźnik syntetyczny	Jakość obsługi administracyjnej	Polityka ekonomiczna
Wskaźnik modernizacji	0.66	0.57	0.65
PKB	0.51		0.51
Dochody samorządu	0.52		0.72
Społ. obywatelskie – wskaźnik syntetyczny	0.83	0.65	0.74
Organizacje społeczne	0.85	0.70	0.78
Prasa lokalna	0.68	0.65	0.57
Związki gmin	0.65	0.41	0.63
Współpraca międzynarodowa	0.61		0.64

Uwaga: puste pola oznaczają brak korelacji istotnej na poziomie przynajmniej .05.
Źródło: P. Swianiewicz i in. *Sprawność instytucjonalna ..., dz.cyt.*

6.2.5. Wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw przez samorząd lokalny

W rozważaniach nad instrumentami wspierania rozwoju sektora MSP warto zastanowić się nad zagadnieniem generowania przez władze lokalne popytu na produkty i usługi miejscowych firm. Samorząd lokalny jest klientem szeregu przedsiębiorstw, dlatego należy zadać pytanie o zależność między jakością popytu a konkurencyjnością przedsiębiorstw. W praktyce władze lokalne przyczyniają się do osłabiania pozycji konkurencyjnej lokalnych firm, gdy kupują od nich produkty i usługi niskiej jakości. Przykładem mogą być liczne materiały promocyjne, których jakość pozostawia wiele do życzenia. Można zaryzykować tezę, że niektóre z tych materiałów wręcz odstraszają potencjalnych inwestorów, potencjalnych turystów. Innym przykładem mogą być usługi budowlane, transportowe itp. Zgadzanie się władz lokalnych na wykonywanie usług niskiej jakości skazuje lokalne firmy na upadek już nawet w średnim okresie czasu, gdyż lokalne firmy poddane zostaną konkurencji z zewnątrz, silniejszej i oferującej wyższą jakość za bardzo podobną cenę.

Problem wspierania konkurencyjności przedsiębiorstw wiąże się również z łamaniem lokalnych monopoli. Interesujący przykład, w tym zakresie, stanowi jedno z miast północnej Polski. Władze samorządowe podejmując decyzję o prywatyzacji usług komunalnych dążyły do utworzenia nie jednego, lecz kilku podmiotów na bazie byłego przedsiębiorstwa miejskiego. Możliwe są zatem rozwiązania, które nie tylko usprawniają działanie gminy, ale również wpływają na siłę konkurencyjną funkcjonujących w nich przedsiębiorstw.

6.3. Podsumowanie

Zaprezentowane możliwości prawne oraz praktyczne zastosowanie licznych instrumentów wspierania przedsiębiorczości prowadzą do wniosku, że brak jest w Polsce jednolitego, jasno skonstruowanego systemu narzędzi służących wspieraniu przedsiębiorczości. Taki stan rzeczy związany jest z doraźnym i powierzchownym charakterem regulacji, „rozrzuceniem" różnych rozwiązań w wielu aktach prawnych oraz często zmieniającym się stanem prawnym. Stanowi to istotne utrudnienie działalności przedsiębiorstw, podnoszące koszty prowadzenia działalności gospodarczej poprzez konieczność korzystania przez przedsiębiorców z doradztwa podatkowego i konsultingowego.

Mimo deklarowanych w dokumentach rządowych i strategiach samorządów działań wsparcia sektora przedsiębiorstw, brak jest zapewnienia ich realizacji w budżetach, wspomniane deklaracje zatem pozostają jedynie martwymi zapisami. Ma to związek głównie z ograniczoną samodzielnością finansową samorządów (małe dochody własne), uniemożliwiającą przeznaczanie w budżetach środków na pomoc finansową dla przedsiębiorstw.

Cechą charakterystyczną polskiego systemu prawnego jest postrzeganie wsparcia dla przedsiębiorczości nie jako całego systemu w gospodarce kraju, lecz niejako „przy okazji" konstruowania narzędzi wspomagania rynku pracy – stąd umieszczanie rozwiązań w ustawie o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu i aktach wykonawczych oraz w ustawach podatkowych. Wydaje się, że kierunek ten będzie nadal kontynuowany zważywszy na propozycje nowych regulacji – ustawy pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy.

W Polsce mamy wciąż do czynienia z brakiem doświadczeń w stosowaniu finansowych instrumentów wsparcia – ustawy o wspieraniu inwestycji i pomocy publicznej weszły w życie w ostatnich miesiącach. W dziedzinie instytucjonalnego „wyposażenia" w podmioty podległe instytucjom centralnym, i działających głównie na polu informacyjno-doradczym, szkoleniowym i promocyjnym Polska nie odbiega od krajów UE. Różnice pojawiają się natomiast na polu form pomocy o charakterze finansowym. W Polsce dość powszechnie stosowanym środkiem były i są nadal zwolnienia podatkowe, podczas gdy w Unii Europejskiej – są to dotacje.

Także same przedsiębiorstwa są wciąż zbyt słabo przygotowane do korzystania z programów pomocowych wspierających rozwój przedsiębiorczości, ale również samorządy jako podmioty prowadzące własną politykę rozwoju często nie potrafią ze wspomnianych programów korzystać.

Z pewnością, pakiet regulacji prawnych związanych z pomocą publiczną jest istotnym krokiem zbliżającym ustawodawstwo polskie do prawa unijnego. Jednak ich stosowanie po przystąpieniu Polski do UE będzie wymagało dobrej znajomości licznych regulacji wspólnotowych nie tylko o charakterze normatywnym, ale także i nienormatywnym (wytyczne, decyzje Komisji, orzecznictwo), co w początkowym okresie będzie niełatwym wyzwaniem dla władz publicznych, w szczególności samorządowych.

Ograniczone możliwości budżetów gminnych skłaniają władze lokalne do podejmowania inwestycji zaspokajających przede wszystkim bieżące problemy społeczne. Sytuacja ta może ulec poprawie dopiero w wyniku rozwoju idei partnerstwa publiczno-prywatnego, reformy finansów publicznych, a także napływu środków z funduszy strukturalnych po przystąpieniu Polski do UE.

Analiza omawianej problematyki wskazuje, że szereg problemów związanych z budową korzystnego klimatu inwestycyjnego ma charakter organizacyjny, w niewielkim stopniu związany ponoszeniem kosztów. Do tego typu zagadnień należy zaliczyć spójne przepisy, stabilność i przejrzystość systemu zachęt podatkowych, dobrą współpracę między samorządem lokalnym a środowiskiem biznesu. Dlatego usprawnienie stosowania instrumentu wspierania przedsiębiorczości, jakim jest korzystny klimat inwestycyjny, powinno wiązać się z określonymi szkoleniami i możliwościami wykorzystania najlepszych doświadczeń krajowych i zagranicznych w tym zakresie. Wydaje się, że władze lokalne powinny bardziej aktywnie wspierać funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu. Pamiętając o różnorodności zadań tych instytucji warto skoncentrować się na pomocy tym, które w najszerszym stopniu i najlepiej przyczyniają się do rozwoju sektora MSP. Należy podkreślić, że wsparcie tego typu instytucji nie zawsze wiąże się z ponoszeniem przez samorząd lokalny wysokich kosztów. Współpraca może przejawiać się wymianą informacji, wynajmowaniem lokali, użyczaniem sprzętu, czy wspólnymi działaniami promocyjnymi.

Należy podkreślić, że niedobór instytucji otoczenia biznesu widoczny jest szczególnie w gminach wiejskich. W wielu przypadkach władze lokalne gmin wiejskich i działający tam przedsiębiorcy korzystają z usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu zlokalizowane w pobliskich miastach. Dlatego samorząd powinien dysponować pełną informacją na temat oferty tych instytucji oraz w miarę możliwości zachęcać społeczność lokalną do korzystania z ich usług. Szczególnie dużo uwagi należy poświęcić możliwości organizacji szkoleń skierowanych do przedsiębiorców.

Warto także zasugerować władzom lokalnym, by podjęły się wspierania rozwoju takich instytucji, jak lokalne media, czy organizacje społeczne i gospodarcze. Różnorodność podmiotów i ich aktywność ma bowiem wpływ na jakość funkcjonowania samorządu oraz lokalną politykę ekonomiczną. Istotna jest również aktywność władz samorządowych w gospodarczym wykorzystaniu współpracy z gminami bliźniaczymi.

Rozdział 7

Otoczenie biznesu

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – zadania i programy

Wsparcie MSP realizowane przez organizacje skupiające przedsiębiorców

Organizacje pomostowe i regionalne wspierające innowacyjność

7.1. Informacje ogólne

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości rozpoczęła działalność 1 stycznia 2001 r. na mocy *ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości,* stając się następcą prawnym Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Celem PARP jest udział w realizacji szeregu rodzaju programów nakierowanych na rozwój gospodarki, w szczególności poprzez wspieranie sektora małych i średnich przedsiębiorstw, eksportu oraz spójności społeczno-ekonomicznej.

W 2002r. nastąpiło poszerzenie zakresu działania PARP w związku z przejęciem przez nią zadań zlikwidowanej Agencji Techniki i Technologii (marzec 2002) oraz Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego (maj 2002). Zakres dotychczasowej działalności został poszerzony o zagadnienia wykorzystania nowych technik i technologii oraz rozwoju regionalnego, tworzenia nowych miejsc pracy, przeciwdziałania bezrobociu i rozwoju zasobów ludzkich, jak również o stosowanie nowych instrumentów wsparcia MSP.

Działalność Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w 2002r. związana była z realizacją dokumentów rządowych dotyczących polityki rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw, eksportu, rozwoju regionalnego, wykorzystania nowych technik i technologii oraz tworzenia nowych miejsc pracy, przeciwdziałania bezrobociu i rozwoju zasobów ludzkich. Kierunek działań wytyczały takie dokumenty, jak m. in.:

- „Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku" – dokument przyjęty przez Radę Ministrów 11 maja 1999 roku,
- „Założenia polityki innowacyjnej państwa do 2002 roku" – dokument przyjęty przez Radę Ministrów 6 grudnia 1999 roku,
- „Zwiększanie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 roku" – dokument przyjęty przez Radę Ministrów 11 lipca 2000 roku,
- „Wstępny Narodowy Plan Rozwoju 2000–2002" – dokument przyjęty przez Komitet Integracji Europejskiej 22 grudnia 1999 roku,
- „Wstępny Narodowy Plan Rozwoju 2002–2003" – uzupełnienie i rozwinięcie ww. dokumentu w styczniu 2002 roku,
- „Narodowa Strategia Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w latach 2000–2006" – dokument przyjęty przez Radę Ministrów 4 stycznia 2000 roku,
- „Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego" – dokument przyjęty przez Radę Ministrów 26 lipca 2000 roku,
- Pakiet „Przede wszystkim przedsiębiorczość" – strategia gospodarcza rządu przyjęta przez Radę Ministrów 29 stycznia 2002 roku,
- Rządowy program rozbudowy systemu funduszy pożyczkowych i poręczeniowych dla małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2002–2006 „Kapitał dla przedsiębiorczych".

Dokumenty te wyznaczały zarówno główne cele polityki rządu w zakresie wspierania przedsiębiorczości w Polsce oraz rozwoju społeczno – gospodarczego, jak i prezentowały instrumenty w zakresie realizacji tych celów. Wcielenie w życie zapisów powyższych dokumentów przez PARP możliwe było dzięki finansowemu wsparciu poszczególnych programów i projektów przez rząd RP oraz Unię Europejską.

7.2. Działania Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w 2002 roku

7.2.1. Realizacja „Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku" oraz programów Unii Europejskiej

W realizacji swych zadań PARP pełni dwie podstawowe funkcje: rządowej agencji do spraw rozwoju przedsiębiorczości, realizującej zadania wynikające z polityki państwa wobec małych i średnich przedsiębiorstw oraz polityki rozwoju gospodarki, a także jednostki wdrażającej programy Phare. W roku 2002 Agencja podejmowała kroki w celu przygotowania organizacyjnego instytucji do wdrażania programów finansowanych ze środków funduszy strukturalnych w obliczu planowanego na rok 2004 przystąpienia do Unii Europejskiej. W tym celu prowadzono prace nad opracowaniem wewnętrznych rozwiązań organizacyjnych i proceduralnych wymaganych w nowym procesie akredytacji Jednostek Wdrażających programy Phare. Jednocześnie kontynuowane były prace nad dalszym rozwojem infrastruktury doradczo-szkoleniowej dla przedsiębiorstw, co odbywało się m.in. poprzez prowadzenie procedury akredytacji ośrodków Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

W roku ubiegłym działania Agencji obejmowały w szczególności:
- świadczenie usług doradczych dla przedsiębiorców i bezrobotnych,
- organizowanie szkoleń i seminariów,
- organizowanie przedsięwzięć informacyjnych, promocyjnych, targowych i wystawienniczych w kraju i za granicą,
- gromadzenie i udostępnianie informacji istotnych dla przedsiębiorców i bezrobotnych,
- tworzenie baz danych zawierających informacje gospodarcze oraz informacje dotyczące rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich oraz zarządzanie nimi,
- opracowywanie, wydawanie i rozpowszechnianie publikacji,
- świadczenie usług eksperckich, w tym organom administracji rządowej i organom jednostek samorządu terytorialnego,
- opracowywanie i udostępnianie analiz dotyczących zjawisk zachodzących w gospodarce, w tym na rynku pracy,
- promowanie i wspomaganie wdrażania innowacyjnych technik i technologii oraz przedstawianie propozycji rozwiązań pobudzających innowacyjność w działalności przedsiębiorstw,
- dofinansowywanie udziału polskich przedsiębiorców w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych, targowych i wystawienniczych, a także w międzynarodowych programach obejmujących badania naukowe oraz prace rozwojowe i wdrożeniowe,
- udzielanie dotacji przedsiębiorcom oraz podmiotom działającym na rzecz rozwoju gospodarczego lub zatrudnienia.

Na realizację tych działań wydatkowane zostało w roku 2002 około 35,4 mln złotych ze środków budżetowych przeznaczonych na realizację „*Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku*".

W ramach realizacji programów pomocowych, finansowanych ze środków Phare oraz inicjatyw wspólnotowych, PARP wdrażała następujące programy:
- PL9903.01 INICJATYWA II „Łagodzenie społecznych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali w Polsce oraz rozwój regionalny na Śląsku",
- PL9909.01 „Rozwój regionalny Warmii i Mazur oraz Podkarpacia",
- PL0008 „Spójność Społeczno–Gospodarcza"
- PL0112 ODBUDOWA 2001,

- PL0003.12 „Krajowy Rozwój Eksportu”,
- PL0003.07 „Krajowy program rozwoju MSP”,
- Leonardo da Vinci (Eurocleverte, Projekt językowy).

Łączny budżet programów finansowanych ze środków pomocowych wynosił ponad 220 mln euro.

Tabela nr 7.1. Główne programy realizowane przez PARP w 2002 roku

Nazwa programu	Budżet (środki Phare) w mln euro	Budżet (współfinansowanie z budżetu państwa) w mln euro
PL9903.01 INICJATYWA II „Łagodzenie społecznych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali w Polsce oraz rozwój regionalny na Śląsku”	31,0	38,5
PL9909.01 „Rozwój regionalny Warmii i Mazur oraz Podkarpacia”	12,0	12,6
PL0008 „Spójność Społeczno–Gospodarcza”	130,0	34,7
PL0112 ODBUDOWA 2001	15,0	0,0
PL0003.12 „Krajowy Rozwój Eksportu”	6,9	0,57
PL0003.07 „Program rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw”	19,4	5,7
Leonardo da Vinci	0,10	0,04

Źródło: Opracowanie własne PARP

PL9903.01 INICJATYWA II „Łagodzenie społecznych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali w Polsce oraz rozwój regionalny na Śląsku”

Program, o budżecie Phare 31 mln euro, ma na celu wsparcie restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego oraz hutnictwa żelaza i stali, poprzez łagodzenie społecznych i regionalnych skutków zmniejszenia zatrudnienia w kopalniach węgla kamiennego i przedsiębiorstwach hutniczych. Dodatkowym celem programu jest wsparcie rozwoju regionalnego na terenie województw: śląskiego, małopolskiego i dolnośląskiego. Ze środków programu finansowane są następujące instrumenty:

- przekwalifikowujące szkolenia zawodowe,
- zasiłki socjalne oraz świadczenie aktywizujące w górnictwie,
- kontrakty szkoleniowe – świadczenia na przekwalifikowanie w hutnictwie,
- preferencyjne pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz na tworzenie nowych miejsc pracy dla byłych górników lub hutników,
- dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych dla MSP zatrudniających byłych górników lub hutników,
- usługi doradcze dla podmiotów korzystających z powyższych instrumentów.

Dodatkowo, w ramach programu utworzony został fundusz dotacji lokalnych, przeznaczony dla gmin województw śląskiego, małopolskiego i dolnośląskiego na współfinansowanie inwestycji mających na celu łagodzenie regionalnych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego lub hutnictwa żelaza i stali oraz realizację priorytetów strategii rozwoju regionu.

PL9909.01 „Rozwój regionalny Warmii i Mazur oraz Podkarpacia"

Realizacja programu, o budżecie ponad 12 mln euro ze środków Phare, rozpoczęła się w 2000 r. i zakończyła w 2002 r. Jego głównym celem było wprowadzenie do polityki oraz programów społeczno-gospodarczych w Polsce kryteriów, metodologii oraz określania celów krajowej regionalnej polityki strukturalnej z zintegrowanymi elementami rozwoju regionalnego i spójności społeczno-gospodarczej, jak również rozwoju obszarów wiejskich, zgodnych z zasadami krajów Unii Europejskiej dotyczącymi funduszy strukturalnych. Był on realizowany na poziomie regionalnym i lokalnym w formie wsparcia inwestycyjnego w województwie podkarpackim i warmińsko-mazurskim oraz technicznego o charakterze instytucjonalnym we wszystkich 16 województwach.

Program składał się z trzech zasadniczych komponentów:

- **Komponentu I**, który łączył działania inwestycyjne finansowane w województwach podkarpackim oraz warmińsko-mazurskim oraz działania ukierunkowane na rozwój zasobów ludzkich oraz doskonalenie kadr odpowiedzialnych za programowanie oraz wdrażanie działań mających na celu realizację strategii rozwoju w poszczególnych 16 województwach Polski;
- **Komponentu II** obejmującego opracowanie oraz wdrożenie w wybranych rejonach województwa podkarpackiego oraz warmińsko-mazurskiego niektórych instrumentów przewidzianych w *Programie Operacyjnym SAPARD*. Komponent miał na celu wprowadzenie ekologicznych metod produkcji rolnej oraz dywersyfikację działalności gospodarczej, zapewniającej alternatywny przychód gospodarstwom rolniczym oraz tworzenie miejsc pracy dla osób mieszkających na wsi;
- **Komponentu III**, którego celem był rozwój kadr regionalnych włączonych w proces programowania w kontekście przygotowań do członkostwa w UE i korzystania w przyszłości z Funduszy Strukturalnych na Lubelszczyźnie i Podlasiu poprzez takie działania, jak przygotowanie metod i instrumentów programowania mających zastosowanie we wszystkich głównych fazach cyklu przygotowania i wdrażania programu operacyjnego czy dostarczenie wiedzy i umiejętności kadrom instytucji oraz partnerom społecznym włączonym do procesu programowania.

PL0008 „Spójność Społeczno–Gospodarcza"

Program stwarza warunki dla osiągnięcia większej spójności społecznej i gospodarczej wybranych regionów Polski poprzez rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz tworzenie nowych miejsc pracy, a także rozwój infrastruktury. Jest on realizowany w 5 województwach (śląskim, podlaskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim oraz lubelskim) i jest największym spośród wszystkich programów Phare w Polsce. Składa się z trzech podstawowych komponentów: infrastrukturalnego, rozwoju MSP oraz rozwoju zasobów ludzkich. Komponent infrastrukturalny realizowany jest poprzez tzw. duże projekty infrastrukturalne oraz małe projekty infrastrukturalne. Dofinansowaniem ze środków programu objęte są m.in. takie działania jak budowa i modernizacja dróg i mostów, modernizacja oczyszczalni ścieków, budowa sieci kanalizacyjnych, budowa infrastruktury okołobiznesowej. Łączna wartość inwestycji realizowanych w ramach komponentu ze środków Phare wynosi prawie 74 mln euro, z czego ponad 14 mln euro dla małych projektów infrastrukturalnych.

Komponent dotyczący rozwoju MSP (o budżecie 30 mln euro ze środków pomocowych) obejmuje Program Rozwoju Przedsiębiorstw, Program Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych oraz Fundusz Dotacji Inwestycyjnych. Do usług doradczo-szkoleniowych objętych dofinansowaniem w ramach pierwszego z nich należą m.in. ocena konkurencyjnej pozycji przedsiębiorstwa, roz-

wój strategii firmy, planowanie inwestycyjne. W ramach Programu Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych przedsiębiorcy mogą uzyskać dofinansowanie działań związanych z oceną ich konkurencyjnej pozycji na wybranych rynkach eksportowych, planowaniem inwestycji związanych z działalnością eksportową, badaniem rynku, promocja produktów itd. W ramach Funduszu Dotacji Inwestycyjnych może być finansowany m.in. zakup maszyn i urządzeń z oprzyrządowaniem, zakup środków transportu czy nowych mebli w przypadku inwestycji związanych z działalnością hoteli i restauracji. Komponent obejmuje również dofinansowanie funduszu poręczeń kredytowych adresowanych do małych i średnich firm w woj. lubelskim, jak również pomoc techniczną dla organizacji wspierania biznesu z woj. podkarpackiego.

W ramach komponentu Rozwój Zasobów Ludzkich (około 23 mln euro z Phare) adresatami pomocy są osoby bezrobotne, odchodzące z restrukturyzowanych branż gospodarki, młodzież, absolwenci oraz osoby rozpoczynające działalność gospodarczą. Do osób poszukujących pracy adresowane są szkolenia i poradnictwo zawodowe, a także pośrednictwo pracy. Program oferuje także wsparcie w postaci świadczenia ogólnych i specjalistycznych szkoleń adresowanych do małych i średnich firm w celu podniesienia poziomu wiedzy i kompetencji kadr tych przedsiębiorstw. Wsparcie uzyskuja także partnerskie inicjatywy podejmowane przez samorządy lokalne i partnerów społecznych w zakresie rozwoju lokalnego, przeciwdziałania bezrobociu oraz promocji przedsiębiorczości.

Dodatkowo, w ramach projektu Pomocy Technicznej, świadczone są usługi eksperckie dla władz samorządowych związane z przeprowadzeniem przetargów na wykonawców robót inwestycyjnych w regionach, budową systemu monitorowania całości programu, bieżącym monitorowaniem inwestycji oraz szkoleniami i doradztwem dotyczącym rozwoju przedsiębiorczości, zasobów ludzkich i infrastruktury w regionie, a także opracowywania fiszek projektowych dla inwestycji infrastrukturalnych na potrzeby kolejnych edycji programu Phare.

PL0112 „Odbudowa 2001"

Program Phare „Odbudowa 2001" jest inicjatywą pomocy regionom Polski dotkniętym klęską powodzi w lipcu i sierpniu 2001 roku. Pomoc z programu udzielana ze środków UE przeznaczona jest na odbudowę zniszczonej infrastruktury publicznej oraz wsparcie działań, które mają zapobiec zagrożeniom powodziowym w przyszłości. W ramach tego instrumentu udzielane są dotacje dla lokalnych i regionalnych organów administracji na finansowanie inwestycji o charakterze publicznym w takich obszarach, jak:

- odbudowa budynków użyteczności publicznej zniszczonych przez powódź oraz
- odbudowa budynków i urządzeń służących ochronie środowiska zniszczonych przez powódź,
- odbudowa małej infrastruktury transportowej,
- wsparcie dla infrastruktury małych i średnich przedsiębiorstw, które ucierpiały wskutek powodzi,
- prace przy infrastrukturze wzdłuż brzegów Wisły i jej dopływów w regionach dotkniętych powodzią (wały, systemy odprowadzania wody deszczowej, zbiorniki retencyjne, itd.) mające na celu zapobieganie skutkom przyszłych powodzi.

PL0003.12 „Krajowy rozwój eksportu"

Na cele programu składa się tworzenie krajowych i regionalnych warunków instytucjonalnych ułatwiających rozwój polskiego handlu zagranicznego oraz wzrost udziału sektora MSP w eksporcie. W ramach programu realizowane są dwa komponenty: Krajowe Instrumenty Rozwoju

oraz Pomoc Techniczna. W ramach pierwszego z nich realizowany jest Program Promocji Eksportu oraz Wprowadzenie do Eksportu (łącznie prawie 4,5 mln euro).

Małe i średnie przedsiębiorstwa mogły skorzystać z dotacji na współfinansowanie kosztów realizacji projektów eksportowych (takich, jak: badania rynkowe, kojarzenie partnerów, promocja produktu, wyjazdy studialne, uczestnictwo w zagranicznych targach i wystawach) oraz dotacje na współfinansowanie kosztów uczestnictwa w szkoleniu „Studium ABC eksportu dla MSP" składającym się z dwóch modułów tematycznych: „Marketing eksportowy" oraz „Transakcje eksportowe". Szkolenia prowadzone były przez akredytowanych wykonawców, których łącznie do programu akredytowano 120.

W ramach projektu Pomocy Technicznej realizowane są m.in. szkolenia oraz świadczone usługi doradcze w zakresie rozwoju eksportu, a także modułowy pakiet szkoleniowy z zakresu rozwoju eksportu adresowany do lokalnych trenerów i konsultantów reprezentujących organizacje wspierające eksport.

PL0003.07 „Krajowy program rozwoju MSP"

Wdrażane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości komponenty programu obejmujące takie programy, jak „*Wstęp do jakości", „Innowacje i technologie dla rozwoju przedsiębiorstw*", „*Przygotowanie do działania na rynku europejskim"* adresowane są do małych i średnich przedsiębiorstw. Budżet dotacji (16 mln euro ze środków Phare) przeznaczony jest na: wsparcie rozwoju MSP poprzez dofinansowanie kosztów usług doradczych i szkoleniowych związanych z podnoszeniem jakości produktów i usług oraz wdrożenie strategii rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o nowe technologie i rozwiązania innowacyjne, a także wsparcie MSP prywatyzowanych drogą leasingu pracowniczego w celu rozwoju i umocnienia pozycji rynkowej swojej firmy oraz zwiększenia stopnia jej przygotowania do działania na rynku europejskim.

Wśród działań objętych wsparciem ze strony programu „*Wstęp do jakości*" wymienić należy:
- przygotowanie kadry małych i średnich przedsiębiorstw do zarządzania jakością,
- uzyskanie certyfikatów zgodności dla wyrobów, surowców, maszyn i urządzeń, aparatury kontrolno-pomiarowej i personelu,
- uzyskanie certyfikatu specyficznych systemów jakości w niektórych sektorach przemysłu,
- doskonalenie systemów zarządzania po uzyskaniu certyfikatu.

Następujące działania mogą być finansowane w ramach programu „*Innowacje i technologie dla rozwoju przedsiębiorstw"*:
- audyt technologiczny – ocena technologii stosowanych przez przedsiębiorcę,
- strategia przedsiębiorstwa w zakresie technologii – przygotowanie do wdrożenia rozwiązań innowacyjnych i nowych technologii,
- wdrażanie pozyskanych technologii,
- wdrożenie własnych rozwiązań technologicznych przedsiębiorcy.

W ramach „*Przygotowania do działania na rynku europejskim*" przedsiębiorcy mogą ubiegać się o dotacje na współfinansowanie kosztów indywidualnych projektów szkoleniowo-doradczych obejmujących:
- sesje szkoleniowe z zakresu zarządzania, marketingu, zasobów ludzkich, produkcji, finansów, księgowości, jakości lub innowacji i transferu technologii,
- sesje konsultacyjne komplementarne do realizowanego szkolenia, odpowiadające na potrzeby danego przedsiębiorcy.

Leonardo da Vinci

Celem programu Leonardo da Vinci jest promocja edukacji i poprawa jakości kształcenia i szkolenia zawodowego poprzez wymianę doświadczeń pomiędzy uczestnikami programu. Tak np. w ramach projektu „Zwiększenie umiejętności językowych polskich i portugalskich inżynierów i menedżerów budowlanych – rozpoznanie potrzeb i przygotowanie kursów języka angielskiego dla budownictwa", celem działań jest organizacja kursów językowych przez akredytowane organizacje europejskie w dziedzinie zarządzania projektami budowlanymi dla polskich i portugalskich inżynierów budowlanych. Dodatkowym efektem projektu jest stworzenie podstaw dla nowych słowników techniczno-menedżerskich dla budownictwa (portugalsko-angielskiego i polsko-angielskiego).

7.2.2 Rezultaty działań i programów objętych wsparciem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości

W efekcie kontynuacji części zadań i programów z 2001 r. oraz wdrażania nowych instrumentów w roku 2002 osiągnięto m.in. następujące rezultaty:

- przyjęto około 1600 wniosków o dotację na usługi związane z wdrażaniem systemów zarządzania złożonych do PARP, w ramach czego podpisano ponad 1400 umów na łączną kwotę ponad 18,3 mln złotych,
- wypłacono prawie 8.500 dotacji szkoleniowych na podniesienie kwalifikacji kadry zarządzającej MSP dla ponad 4.500 przedsiębiorców na kwotę ponad 5,7 mln złotych,
- udzielono 530 dotacji inwestycyjnych dla MSP na kwotę ponad 13,5 mln euro,
- udzielono ponad 1000 dotacji dla przedsiębiorców realizujących programy rozwoju eksportu na kwotę ponad 4,5 mln euro,
- w ramach programu rozwoju MSP (Phare 2000) udzielono prawie 400 dotacji na realizację usług doradczych związanych z podniesieniem jakości produktów/usług przedsiębiorstw na łączną kwotę ponad 1,4 mln euro, ponad 200 dotacji na około 1,4 mln euro na usługi doradcze związane z wprowadzaniem w przedsiębiorstwach rozwiązań innowacyjnych i nowych technologii oraz ponad 40 dotacji o wartości około 250 tys. euro na realizację projektów szkoleniowo-konsultacyjnych dla przedsiębiorstw prywatyzowanych drogą leasingu pracowniczego,
- wyświadczono prawie 57 tys. bezpłatnych usług informacyjno–doradczych dla ponad 46 tys. klientów w ramach działających 133 PKD w regionach, a w Punkcie Informacyjno–Doradczym PARP wyświadczono ponad 5.500 usług informacyjnych dla przedsiębiorstw (średnio ok. 23 przedsiębiorców dziennie),
- udzielono 94 dotacje na inicjatywy wspierające rozwój przedsiębiorczości, w szczególności wśród młodzieży, na kwotę ponad 3 mln złotych,
- opracowano i wydano 11 publikacji nt. zagadnień związanych z działalnością gospodarczą.

W ramach realizacji projektów infrastrukturalnych wsparciem Agencji objęto 150 inwestycji, przekraczających łącznie kwotę 97 mln euro dofinansowania ze środków Phare. Ze środków Counterpart Funds, przeznaczonych w latach ubiegłych na dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych i przekazanych w zarządzanie Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. i Agencji Rozwoju Regionalnego w Suwałkach, udzielono około 200 pożyczek dla małych i średnich przedsiębiorców. W ramach corocznego konkursu Polski Produkt Przyszłości w 2002 roku zostały zgłoszone 52 projekty. Wyłoniono dwóch laureatów oraz wyróżniono sześciu, w tym czterech w kategorii „Technologia Przyszłości" oraz dwóch w kategorii „Wyrób Przyszłości".

W ramach działania mającego na celu powiększenie kapitału funduszu poręczeń kredytów i pożyczek i/lub wejście kapitałowe Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK), PARP udzieliła dotacji 10 funduszom udzielającym pożyczek dla przedsiębiorców podlegającym opodatkowaniu w formie karty podatkowej, ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych bądź prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów, a także funduszom udzielającym poręczeń kredytów lub pożyczek (11 dotacji) zaciąganym przez małych lub średnich przedsiębiorców.

Tabela 7.2. Rezultaty wdrażania wybranych działań w 2002 roku

Działanie	Jednostka	Wykonanie w 2002 roku
Punkt Informacyjno-Doradczy PARP	Liczba klientów	5 586
Dotacja szkoleniowa	Liczba dotacji	8 460
Punkty Konsultacyjno-Doradcze	Liczba klientów	46 183
Punkty Konsultacyjno-Doradcze	Liczba wyświadczonych usług	56 751
Dotacja na certyfikację – usługi szkoleniowo-doradcze	Liczba przyznanych dotacji	1 462
Dotacja na certyfikację – certyfikacja	Liczba przyznanych dotacji	1 642
Seminaria i konferencje organizowane przez PARP	Liczba uczestników	4 859
Dotacje na inicjatywy wspierające rozwój przedsiębiorczości	Liczba dotacji	94

1. Fundusze poręczeniowe

l.p.	Nazwa beneficjenta (miejscowość)	Kwota dotacji
1	Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (Kraków)	1.448.000
2	Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne S.A. (Dzierzgoń)	446.000
3	Fundusz Poręczeniowy Sp. z o.o. (Katowice)	2.000.000
4	Pomorski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (Gdańsk)	2.000.000
5	Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (Złotoryja)	250.000
6	Wrocławski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (Wrocław)	700.000
7	Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości ATUT (Ostróda)	397.000
8	Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (Jelenia Góra)	577.000
9	Stowarzyszenie Inicjatyw Gospodarczych Powiatu Świdnickiego (Świdnica)	214.000
10	Fundacja Puławskie Centrum Przedsiębiorczości (Puławy)	500.000
11	Zachodniopomorski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (Szczecin)	1.000.000

RAZEM: 9.532.000

2. Fundusze pożyczkowe

l.p.	Nazwa beneficjenta (miejscowość)	Kwota dotacji
1	Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego (Białystok)	400.000
2	Stowarzyszenie Rozwoju Przedsiębiorczości i Inicjatyw Lokalnych (Ząbki)	530.000
3	Fundusz Regionu Wałbrzyskiego (Wałbrzych)	900.000
4	Inicjatywa Mikro Sp. z o.o. (Kraków)	2.000.000
5	Ostrołęcki Ruch Wspierania Przedsiębiorczości (Ostrołęka)	385.000
6	Koneckie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości (Końskie)	2.000.000
7	Bieszczadzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (Ustrzyki Dolne)	300.000
8	Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (Jelenia Góra)	600.000

9	Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości (Suwałki)	540.000
10	Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego (Łódź)	617.632

RAZEM: 8.272.632

Ponadto, pracownicy PARP brali udział w około 450 konferencjach, szkoleniach i seminariach adresowanych do przedsiębiorców, przyczyniając się bezpośrednio do szerzenia informacji o dostępnych dla firm instrumentach wsparcia ze środków krajowych i zagranicznych. Agencja zorganizowała również około 55 seminariów, szkoleń i konferencji, a dla około 140 PARP była współorganizatorem. W roku ubiegłym, odnotowano ponad 350 tys. wejść na strony internetowe PARP, o 213 tys. więcej w porównaniu do roku poprzedniego. Na bieżąco wydawane były oraz udostępniane w siedzibie Agencji publikacje, a Księgozbiór PARP został wzbogacony o kolejne pozycje, licząc łącznie 4.790 tytułów. W sumie sprzedano 3485 publikacji, rozdano instytucjom i mediom 2000 książek w celach promocyjnych. Z księgozbioru skorzystało 459 osób. Pod koniec roku na stronach internetowych PARP dostępnych było w wersji elektronicznej 18 publikacji.

7.3. System wsparcia dla MSP w ramach sieci usług

System wsparcia opiera się na współpracy partnerów na trzech poziomach działania: krajowym (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), wojewódzkim (Regionalne Instytucje Finansujące) i bezpośrednich usługodawców (ośrodki akredytowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP, Punkty Konsultacyjno-Doradcze, akredytowani wykonawcy usług).

Poziom bezpośrednich usługodawców to przede wszystkim ośrodki Krajowego Systemu Usług dla MSP (KSU), specjalizujące się w świadczeniu usług doradczych, informacyjnych, szkoleniowych i finansowych dla małych i średnich firm, prowadzące działalność nie nastawioną na zysk i współpracujące ze sobą w ramach sieci. Ponadto należy tu wymienić innych usługodawców (głównie firmy komercyjne), akredytowanych przez PARP jako potencjalni wykonawcy usług, które mogą być dofinansowane ze środków programu Phare 2000. W ten sposób tworzona jest „długa lista" konsultantów/firm, gotowych do świadczenia przewidzianych danym instrumentem usług. Podstawowym kryterium umieszczenia na długiej liście akredytowanych konsultantów jest zdolność do świadczenia dla małych i średnich przedsiębiorców usług wyspecyfikowanych w regulaminie korzystania z danego instrumentu. Zakłada się, że do kolejnych programów finansowanych w ramach Phare będzie każdorazowo prowadzony proces akredytacji wykonawców usług dla MSP.

Proponowany model instytucjonalnego wsparcia MSP ukierunkowany jest zwłaszcza na spełnienie wymogów związanych z utworzeniem zharmonizowanego systemu, dzięki któremu w pierwszym etapie MSP osiągną dostęp głównie do różnego typu dotowanych usług doradczych i szkoleniowych oraz dotacji na projekty inwestycyjne. W przyszłości będzie on stanowił podstawę systemu, poprzez który realizowana będzie pomoc dla MSP oraz ewentualnie innych grup beneficjentów (tj. np. osoby bezrobotne), finansowana ze środków Funduszy Strukturalnych. W tym celu już na obecnym etapie konieczne jest zastosowanie jednolitych standardów jakościowych i spójnych instrumentów na poziomie programowania regionalnego.

7.3.1. Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw

KSU powstał w październiku 1996 r. z inicjatywy Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw (obecnie PARP). W sieci KSU współpracuje prawie 140 akredytowanych ośrodków, takich jak agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, centra wspierania biznesu, izby przemysłowo-handlowe, instytuty badawczo-rozwojowe, fundusze poręczeń kredytowych, fundusze pożyczkowe, szkoły biznesu, organizacje rzemiosła, fundacje i stowarzyszenia. Członkowie sieci są niezależni i samofinansujący się, a uczestnictwo w systemie jest dobrowolne. Ze względu na założenie otwartości systemu, ośrodki należące do KSU wybierane są w drodze corocznych ogólnopolskich konkursów. Podstawowym kryterium wyboru jest doświadczenie ośrodka oraz jakość jego oferty. Akredytacja prowadzona jest przez niezależnych audytorów, zgodnie z procedurami bazującymi na normach ISO, zaadoptowanymi w ramach sieci ośrodków KSU.

Akredytacja w KSU jest dowodem, że ośrodek należący do sieci spełnia określone w standaryzacji KSU wymagania dotyczące organizacji pracy, świadczenia poszczególnych usług oraz współpracy w ramach sieci. Każdy z akredytowanych ośrodków powinien bezpośrednio świadczyć przynajmniej jedną z czterech kategorii usług, adresowanych do małych i średnich firm lub osób podejmujących działalność gospodarczą, tj.: usługi doradcze (podstawowe, specjalistyczne), usługi szkoleniowe (specjalistyczne, branżowe, ogólne), usługi informacyjne (kojarzenie partnerów gospodarczych, informacja dla inwestorów zagranicznych, wywiadownie gospodarcze itp.), usługi finansowe (udzielanie poręczeń, udzielanie pożyczek). Współpraca między ośrodkami służy rozwojowi systemu wspierania przedsiębiorczości w Polsce, a tym samym zwiększeniu konkurencyjności MSP. PARP koordynuje działania KSU oraz wspiera system organizacyjnie i merytorycznie.

Ośrodki należące do sieci KSU współpracują ze sobą na szczeblu regionalnym oraz ogólnopolskim. W celu ułatwienia funkcjonowania systemu, sieć ośrodków podzielona jest na 16 regionów, odpowiadających podziałowi administracyjnemu kraju. W każdym z województw, podczas dorocznych spotkań regionalnych, wybierani są dwaj przedstawiciele ośrodków KSU, którzy zajmują się organizacją prac w regionie oraz reprezentują go w Radzie Koordynacyjnej. Ta ostatnia zajmuje się ustalaniem i zatwierdzaniem kierunków działania sieci KSU. Do wykonania określonych zadań Rada powołuje tzw. Grupy Zadaniowe. Obecnie działają cztery Grupy Zadaniowe: ds. Standardów Jakości i Akredytacji, ds. Promocji KSU, ds. Kształcenia i Akredytacji Konsultantów KSU oraz ds. Budowy Krajowej Sieci Innowacji.

Ośrodki KSU mogą również być akredytowanymi wykonawcami do działań w ramach programów Phare, podobnie jak inne komercyjne firmy konsultingowe, po uzyskaniu akredytacji PARP przewidzianej dla poszczególnych instrumentów wsparcia MSP. Do programów Phare 2000, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości przyznała w sumie akredytację kilkuset wykonawcom usług, w tym kilkudziesięciu ośrodkom KSU. Ośrodki KSU mogą też prowadzić Punkty Konsultacyjno – Doradcze i wykonywać inne zadania współfinansowane ze środków pomocowych, jeżeli zostaną wybrane w drodze konkursu lub przetargu.

Rozwijający się system wsparcia MSP w oparciu o sieć ośrodków KSU jest, w opinii służb Komisji Europejskiej, dobrym fundamentem dla przyszłego systemu wdrażającego instrumenty na rzecz rozwoju gospodarki współfinansowane ze środków Funduszy Strukturalnych. Instrumenty dostępne dla MSP będą realizowane poprzez system obejmujący współpracę organizacji spełniających funkcje zarządzania i realizacji usług.

7.3.2. Inne sieci usług

W ramach sieci KSU można wyodrębnić „podsieci" lub grupy ośrodków ściślej ze sobą współpracujących, w tym:

- Punkty Konsultacyjno-Doradcze (**PKD**), w których przedsiębiorcy i osoby rozpoczynające działalność gospodarczą mogą uzyskać bezpłatne porady i informacje, nie wymagające dłuższego zaangażowania czasu pracy konsultanta, związane z administracyjno-prawnymi aspektami prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzaniem przedsiębiorstwem, dostępem do oferty finansowania zewnętrznego, możliwością skorzystania z zaawansowanych usług doradczych i dofinansowania z programów pomocowych. Organizacje prowadzące PKD są wybierane w drodze konkursów ogłaszanych przez PARP. W 2002r. na terenie całego kraju działały 132 PKD.
- Business Information Network – Sieć Informacji dla Biznesu (**BIN**), obejmująca 22 ośrodki, które świadczą specjalistyczne usługi informacyjne, w tym m.in. kojarzenie partnerów gospodarczych, informacja dla inwestorów zagranicznych, wywiadownie gospodarcze oraz dostęp do innych systemów informacji gospodarczej. Sieć BIN świadczy usługi o zasięgu ogólnopolskim.
- Centra Euro Info (**EIC**[1]), sieć obejmująca w Polsce 12 ośrodków, z których 11 należy do KSU. Centra Euro Info świadczą usługi informacyjne w zakresie: warunków prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze Unii Europejskiej, ułatwiania szeroko pojętej współpracy polskich przedsiębiorstw z firmami (poszukiwanie partnerów gospodarczych) oraz instytucjami krajów członkowskich, norm i standardów towarowych, regulacji prawa handlowego, programów pomocy dla firm i instytucji itp.
- Krajowa Sieć Innowacji (**KSI**) – w trakcie tworzenia, skupia ośrodki specjalizujące się w świadczeniu usług o charakterze innowacyjnym. Usługi te to głównie pomoc w zakresie tworzenia warunków do transferu i komercjalizacji nowych rozwiązań technologicznych oraz realizacji przedsięwzięć innowacyjnych w przedsiębiorstwach sektora MSP. W 2002 roku rozpoczęto prace nad określeniem standardów świadczenia tego typu usług oraz standardów jakie powinien spełniać ośrodek, który te usługi świadczy.

7.3.3. Regionalne Instytucje Finansujące

RIF są wojewódzkim partnerem PARP, współpracującym przy wdrażaniu polityki sektorowej adresowanej do MSP w regionie, pełniąc równocześnie analogiczną rolę wobec samorządowych władz regionalnych oraz wdrażając działania wynikające z realizacji strategii rozwoju regionu w obszarze dotyczącym MSP. Wyłonione w drodze konkursu spośród istniejących instytucji regionalnych koncentrują swoje działania na takich obszarach jak:

- zarządzanie regionalnymi programami rozwoju przedsiębiorczości,
- administrowanie w imieniu PARP „sektorowymi" instrumentami wsparcia MSP w regionie,
- udzielanie podstawowej pomocy doradczej dla przedsiębiorstw w ramach prowadzonego Punktu Konsultacyjno-Doradczego.

[1] ang. Euro Info Center

Wykaz Regionalnych Instytucji Finansujących w 2002 roku

Lp.	Województwo	Nazwa instytucji
1.	dolnośląskie	Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
2.	kujawsko-pomorskie	Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
3.	lubelskie	Lubelska Fundacja Rozwoju
4.	lubuskie	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze
5.	łódzkie	Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
6.	małopolskie	Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
7.	mazowieckie	Fundacja Małych i Średnich Przedsiębiorstw
8.	opolskie	Stowarzyszenie „Promocja Przedsiębiorczości”
9.	podkarpackie	Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A.
10.	podlaskie	Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego
11.	pomorskie	Agencja Rozwoju Pomorza S.A
12.	śląskie	Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
13.	świętokrzyskie	Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa
14.	warmińsko-mazurskie	Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie
15.	wielkopolskie	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
16.	zachodniopomorskie	Zachodniopomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

7.4. Wsparcie MSP realizowane przez organizacje skupiające przedsiębiorców

Organizacje skupiające przedsiębiorców to organizacje działające na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz. Nr 35, poz. 195 z póź. zm.), ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców (Dz. U. Nr 35, poz.194 z póź. zm.) oraz ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz. U.Nr55, poz. 235 z póź. zm.). Do najbardziej reprezentatywnych organizacji zrzeszających przedsiębiorców należy Konfederacja Pracodawców Polskich, Business Center Club, Krajowa Izba Gospodarcza, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Naczelna Rada Zrzeszeń Handlu i Usług oraz Związek Rzemiosła Polskiego.

7.4.1. Konfederacja Pracodawców Polskich

Jednym z głównych celów Konfederacji Pracodawców Prywatnych (KPP) jest rozwój przedsiębiorczości. Statut stwierdza, że: „Konfederacja Pracodawców Polskich pracując nad budową właściwego publicznego wizerunku pracodawcy i przedsiębiorcy, wspiera rozwój prawidłowych stosunków w sferze zatrudnienia oraz przeprowadza rozliczne szkolenia i seminaria na temat stosunków pracy i zarządzania zasobami ludzkimi.”

KPP prowadzi lobbing na terenie parlamentu oraz w instytucjach państwowych. Jego celem jest poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz podniesienie jakości otoczenia instytucjonalnego. Konfederacja jest członkiem Komisji Trójstronnej.

Konfederacja zrzesza 18 związków branżowych, 14 związków regionalnych i 9 członków bezpośrednich (indywidualne przedsiębiorstwa) łącznie 3 tys. firm.

W 2002 roku KPP opracowała, wspólnie z Polską Agencją Informacyjną S.A., biuletyn EuroBiznes, zawierający informacje niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej zwłaszcza przez małych i średnich przedsiębiorców. Kolejną inicjatywą było przygotowanie, w rezultacie podpisania umowy z Ministerstwem Gospodarki, wspólnego systemu informacji europejskiej.

KPP autoryzuje również Białą Księgę zawierającą zbiór nonsensów prawnych i zestawienie kosztownych dla państwa procedur, które w znaczący sposób utrudniają działalność przedsiębiorcom.

7.4.2.Business Center Club

Business Centre Club (BCC) istnieje od 1991 roku. Zrzesza ponad 1200, głównie prywatnych, polskich i zagranicznych firm reprezentowanych przez blisko 2000 przedsiębiorców. Członkowie Klubu obracają kapitałem 120 mld zł i zatrudniają około 500 tysięcy pracowników.

Statutowym zadaniem BCC jest wspieranie oraz integracja środowiska przedsiębiorców. Klub promuje firmy członkowskie w kraju i za granicą, pozyskuje dla nich nowych kontrahentów, prowadzi działalność szkoleniową i edukacyjną, udziela pomocy prawnej, reprezentuje przedsiębiorców w sporach z organami podatkowymi, urzędami skarbowymi i celnymi.

W grudniu 2001 roku BCC uzyskał prawa związku pracodawców na mocy Ustawy z 23 maja 1991 roku o organizacjach pracodawców. Sąd Okręgowy dla m. st. Warszawy stwierdził reprezentatywność BCC uprawniającą organizację do uczestniczenia w Komisji Trójstronnej. 17 czerwca 2002 roku Prezes Rady Ministrów RP powołał przedstawicieli BCC w skład Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych. Prezes BCC pełni funkcję wiceprzewodniczącego Trójstronnej Komisji i odpowiada za rozwój dialogu społecznego.

W 2002 roku BCC koncentrował swoje wysiłki lobbingowe na promowaniu oczekiwanych przez przedsiębiorców zmian w prawie gospodarczym, prawie podatkowym, prawie pracy oraz podnoszeniu prestiżu społecznego przedsiębiorców. Instytut Lobbingu BCC oddziaływał w kierunku takiego formułowania przepisów prawa, które nie stanowiłyby przeszkód dla rozwoju przedsiębiorczości i prowadzenia działalności gospodarczej. Cel ten realizowany był poprzez zgłaszanie odpowiednich propozycji komisjom parlamentarnym, gremiom roboczym Rady Ministrów, resortowym zespołom legislacyjnym oraz zespołom w Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych W 2002 roku Instytut Lobbingu organizował seminaria i konferencje prasowe, tematami których były aktualne i najciekawsze wydarzenia polityczne, społeczne i gospodarcze.

BCC utrzymuje aktywne kontakty ze środowiskiem młodzieży akademickiej. We wszystkich województwach działają grupy studentów współpracujących z BCC, które przyjęły nazwę „Studenckiego Forum BCC". W roku 2002 studenci dokonali analizy przygotowywanych strategii rozwoju województw i podjęli działania lobbingowe w sprawach gospodarczych będących w obszarze zainteresowania lokalnych społeczności przedsiębiorców. Najnowszą inicjatywą Studenckiego Forum BCC jest Ogólnopolski Konkurs pod tytułem „*Twoja wizja rozwoju przedsiębiorczości*" pod patronatem Marszałka Sejmu RP. Konkurs jest integralną częścią projektu „Konwent Młodych – Przedsiębiorczość ponad podziałami". Deklarację Współpracy w ramach Konwentu Młodych podpisali przedstawiciele organizacji młodzieżowych działających przy wszystkich partiach politycznych.

7.4.3. Naczelna Rada Zrzeszeń Handlu i Usług

Naczelna Rada Zrzeszeń Handlu i Usług (NRZHiU) jest organizacją samorządu zawodowego kupców, gastronomików i usługodawców, tworzących małe i średnie przedsiębiorstwa. Przynależność do niej jest całkowicie dobrowolna. Powstała 28 czerwca 1925 roku. Aktualnie należy do niej 40 wojewódzkich i regionalnych zrzeszeń skupiających około 70 tysięcy członków. Działalność Naczelnej Rady prowadzona jest w oparciu o ustawę z dnia 30 maja 1989 roku (Dz.U. Nr 35, poz. 194) o samorządzie zawodowym niektórych podmiotów gospodarczych. Członkami regionalnych zrzeszeń są osoby fizyczne i prawne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek w sektorach – handel detaliczny i hurtowy, gastronomia oraz usługi. Większość członków to na ogół małe firmy rodzinne.

Podstawowe działania Naczelnej Rady to:

- reprezentacja środowiska kupieckiego i MSP wobec parlamentu, rządu, terenowej administracji państwowej i gospodarczej samorządu terytorialnego oraz krajowych i regionalnych organizacji samorządu gospodarczego;
- ochrona interesów członków organizacji, w tym:
  - opiniowanie aktów prawnych dotyczących działalności środowiska kupieckiego;
  - udział w pracach organizacji gospodarczych i rządowych (eksperci) na rzecz integracji z Unią Europejską;
  - doradztwo prawne, podatkowe, organizacyjne, marketing, szkolenia zawodowe i branżowe dla swoich członków;
  - prowadzenie działalności oświatowej.
- stworzenie przedsiębiorcom z sektora handlu, gastronomii i usług, jak najlepszych warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

NRZHiU przywiązuje duże znaczenie do doradztwa prawnego i podatkowego. Znaczna część zrzeszeń regionalnych zatrudnia doradców podatkowych, którzy służą pomocom małym i średnim przedsiębiorstwom w rozwiązywaniu problemów podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Ponadto prowadzona jest bezpośrednia pomoc finansowa dla swoich członków. W ramach Naczelnej Rady działa Fundusz Pomocy, który wspiera finansowo Zrzeszenia regionalne, m.in. w kwestiach wykorzystania nowych technologii.

Dużą wagę Naczelna Rada przywiązuje do spraw integracji środowisk gospodarczych. Praktycznym tego wyrazem jest bliska współpraca ze Związkiem Rzemiosła Polskiego i Krajową Izbą Gospodarczą. Naczelna Rada współpracuje także z organizacjami zagranicznymi, dzięki którym możliwa jest wymiana doświadczeń i zapoznanie się z rozwiązaniami stosowanymi w innych krajach.

Naczelna Rada jest członkiem unijnej organizacji EuroCommerce z Brukseli. Dzięki kontaktom z tą organizacją informuje swoich członków o polityce europejskiej w dziedzinie handlu oraz ma, za jej pośrednictwem, wpływ na decyzje podejmowane przez Komisję Europejską.

Przygotowuje ona także swoich członków do prowadzenia działalności gospodarczej w UE, informując na bieżąco o zmieniającym się ustawodawstwie unijnym, jak również o szkoleniach, konferencjach, dotacjach i programach wspomagających dostosowanie polskiej firmy do warunków Jednolitego Rynku.

7.4.4. Krajowa Izba Gospodarcza

Krajowa Izba Gospodarcza (KIG) jest największą instytucją samorządu gospodarczego w Polsce, czerpiącą z tradycji ruchu izbowego istniejącego na ziemiach polskich od początku XIX wieku. Zrzesza ponad 140 organizacji gospodarczych, do których należy około 400 tys. krajowych przedsiębiorstw. Krajowa Izba Gospodarcza za główny cel postawiła sobie obronę interesów przedsiębiorców i działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Działalność merytoryczna KIG jest prowadzona w oparciu o pracę 15 komitetów tematycznych, przy współudziale Instytutu Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym. Realizują one takie funkcje jak: współuczestnictwo w tworzeniu polityki gospodarczej państwa i polityk sektorowych, opiniowanie założeń i projektów prawa odnoszących się do działalności gospodarczej, obrona interesów przedsiębiorstw, a także popularyzacja nowoczesnych metod produkcji i zarządzania.

Jednostką wyspecjalizowaną w działalności informacyjno – doradczej dla przedsiębiorstw jest Centrum Promocji Przedsiębiorczości Krajowej Izby Gospodarczej. Do jego zadań należy udzielanie informacji na temat źródeł finansowania działalności gospodarczej, w szczególności informacji o funduszach przedakcesyjnych dla przedsiębiorstw oraz programach rządowych wspierających sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Zadaniem centrum jest również opracowanie i konsultowanie wniosków aplikacyjnych do projektów marketingowych i eksportowych dla przedsiębiorców Phare.

Biuro ds. Unii Europejskiej Krajowej Izby Gospodarczej prowadzi działalność informacyjną, szkoleniową i doradczą dla przedsiębiorców na temat wybranych aspektów funkcjonowania na Jednolitym Rynku, zasad konkurencji na rynku europejskim czy korzystania z programów unijnej pomocy. Informuje ono przedsiębiorców o wynikach negocjacji akcesyjnych, regułach konkurencji i warunkach działania na rynku unijnym. W latach 2001- 2002 Krajowa Izba Gospodarcza, jako jedna z 10 izb narodowych krajów kandydujących do UE, we współpracy ze Stowarzyszeniem Europejskich Izb Przemysłowo-Handlowych EUROCHAMBRES, realizowała dwuletni projekt *Chambers Accession Programme for Eastern Europe* – CAPE, dofinansowywany z Programu Phare. Dodatkowo wdraża ona program *European Economic Survey* i prowadzi badania stanu przygotowań, a także warunków i perspektyw dla działalności gospodarczej w Polsce w obliczu integracji z Unią Europejską.

We współpracy z Wydziałami Ekonomiczno-Handlowymi Ambasad RP KIG organizuje cykl programów promujących polską gospodarkę w krajach członkowskich aktualnie przewodzących Unii Europejskiej. Programy te służą prezentacji Polski i jej środowiska gospodarczego jako wiarygodnego i kompetentnego partnera oraz promocji bieżących interesów handlowych i gospodarczych kraju. Biuro Współpracy z Zagranicą KIG organizuje zagraniczne misje handlowe zarówno wyjazdowe, jak i przyjazdowe.

Krajowa Izba Gospodarcza we współpracy z Instytutem Marki Polskiej i Time Magazine działa na rzecz popularyzacji wiedzy o polskich markach firmowych i ich znaczeniu w wymiarze zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Jest ponadto organizatorem, realizatorem i inicjatorem wielu konkursów i programów promocyjnych w tym np. Teraz Polska, Przedsiębiorstwo Fair Play, Polska Nagroda Jakości, Mister i Junior Eksportu, Bank Przyjazny dla Przedsiębiorców.

Zespół Legalizacji i Karnetów ATA Krajowej Izby Gospodarczej prowadzi działalność w zakresie wydawania karnetów ATA – specjalnych międzynarodowych dokumentów celnych, które

umożliwiają i usprawniają czasową odprawę celną towarów, wywożonych w celach akwizycyjnych i wystawienniczych, a także wyposażenia zawodowego. Zespół legalizuje także dokumenty handlowe, takie jak oświadczenia eksporterów o pochodzeniu towarów, faktury handlowe, świadectwa pochodzenia wystawiane przez urzędy celne i dodatkowo potwierdzane przez Izbę w celu przedstawienia w bankach, świadectwa polskiego pochodzenia towarów „Form A" obowiązujące w systemie GSP w eksporcie polskich towarów do USA, Kanady i Japonii, warunkujące preferencyjne traktowanie polskich towarów. Ważnym elementem działalności legalizacyjnej jest także wydawanie certyfikatów świadczących o pochodzeniu towarów pozostających w kraju, których zakup był subwencjonowany z różnych funduszy, najczęściej Phare.
Ponadto Krajowa Izba Gospodarcza wspólnie z domem Wydawniczym KIG „Rynki Zagraniczne wydaje Katalog „Polscy eksporterzy 2002." Zawiera on informacje o polskich eksporterach, a także informacje pomocne eksporterom, szczególnie z obszaru MSP. Przy KIG działa wywiadownia gospodarcza przygotowująca raporty handlowe na temat firm z całego świata, które umożliwiają ocenę wiarygodności kredytowej firm i zapewniają obiektywne źródło wiedzy o kontrahencie, ograniczając ryzyko przy zawiązywaniu kontraktów.

7.4.5. Związek Rzemiosła Polskiego

Związek Rzemiosła Polskiego to ogólnopolska społeczno-zawodowa i gospodarcza organizacja samorządu rzemiosła, działająca od 1933 r. – wcześniej jako Związek Izb Rzemieślniczych (1933 – 1972) i Centralny Związek Rzemiosła (1973-1989). Związek Rzemiosła Polskiego zrzesza izby rzemiosła i przedsiębiorczości, a na zasadach określonych w statucie, może też zrzeszać inne organizacje.

Związek Rzemiosła Polskiego (ZRP) i jego organizacje terenowe tworzą największą i najstarszą w kraju strukturę samorządu gospodarczego w sektorze prywatnym, zrzeszającą ponad 300 tys. zakładów rzemieślniczych, zatrudniających około 1,5 mln osób. W strukturach Związku Rzemiosła Polskiego funkcjonuje 490 cechów, 271 spółdzielni rzemieślniczych, 27 izb rzemiosła i przedsiębiorczości.

Podstawowym zadaniem ZRP jest rozwijanie działalności gospodarczej i społeczno-kulturalnej rzemiosła i małej przedsiębiorczości, udzielanie wszechstronnego wsparcia i ochrony prawnej, a także reprezentowanie interesów rzemiosła i małej przedsiębiorczości w kraju i za granicą.

Do podstawowej działalności Związku Rzemiosła Polskiego należy w szczególności:

- reprezentowanie interesów rzemiosła i zrzeszonych w Związku organizacji wobec organów władzy i administracji, sądów oraz organizacji społecznych i gospodarczych w kraju i za granicą;
- prowadzenie i rozwijanie działalności społeczno-zawodowej, socjalnej i gospodarczej, w sposób zapewniający integralność rzemiosła;
- podejmowanie inicjatyw legislacyjnych dotyczących rzemiosła i małej przedsiębiorczości;
- uczestniczenie w realizacji zadań w zakresie oświaty i wychowania w celu zapewnienia wykwalifikowanych kadr dla rzemiosła i małej przedsiębiorczości;
- propagowanie zasad etyki zawodowej i rzetelnego wykonywania zawodu;
- upowszechnianie dorobku polskiego rzemiosła i małej przedsiębiorczości i jego roli społeczno-gospodarczej;
- podejmowanie wszelkich działań mających na celu przygotowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz ich organizacji do funkcjonowania w warunkach globalizacji obrotu towarowego, ze szczególnym uwzględnieniem Jednolitego Rynku.

ZRP zajmuje się promocją interesów rzemiosła, współpracując z organami administracji państwowej oraz innymi partnerami. Monitoruje prawo gospodarcze w odniesieniu do rzemiosła, analizuje i przygotowuje projekty nowych regulacji, inicjuje zmiany niekorzystnych rozwiązań, w tym w szczególności do przygotowywanych przez rząd propozycji zmian prawa podatkowego. Związek przedstawia opracowania, zawierające propozycje zmian w prawie podatkowym, zmierzające do jego uproszczenia, uściślenia a także usunięcia niespójności w przepisach podatkowych. O zgłaszanych przez rzemieślników i zrzeszone organizacje przypadkach rozbieżności w interpretacji przepisów dokonywanych przez urzędy skarbowe, informuje Ministerstwo Finansów, występując równocześnie o dokonanie urzędowej wykładni spornego przepisu.
ZRP tworzy warunki do nawiązywania współpracy gospodarczej z podmiotami krajowymi i zagranicznymi. Prowadzi informację gospodarczą dla środowiska, w tym upowszechnianie instrumentów i źródeł finansowania rozwoju oraz programów wspierających funkcjonowanie MSP. Organizuje gospodarcze spotkania branżowe, promocyjne i szkoleniowe (np. szkolenia specjalistów animatorów edukacji ekologicznej w MSP).

7.4.6. Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych

Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych (PKPP) działa od stycznia 1999 r., reprezentując pracodawców z całej Polski i z różnych gałęzi gospodarki. PKPP zrzesza 24 organizacje branżowe, 19 związków regionalnych i 15 członków bezpośrednich (przedsiębiorstwa). Do jej członków należy także Federacja Zakładów Pracy Chronionej oraz Włoska Izba Przemysłowo-Handlowa. PKPP jest ustawowym członkiem Komisji Trójstronnej. Biorąc udział w jej pracach opiniuje i proponuje zmiany do najważniejszych aktów prawnych dla gospodarki takich, jak budżet, prawo pracy, wskaźniki wynagrodzeń, działanie komisji dialogu społecznego. Ponadto Konfederacja uczestniczy w pracach wielu komisji sejmowych, opiniuje projekty ustaw, zgłasza poprawki do ustaw, które dotyczą działalności przedsiębiorstw, regulacji rynku podatkowego i rynku pracy oraz ma bezpośredni wpływ na najważniejsze ustawy dla całej gospodarki i finansów publicznych. PKPP uczestniczy również w pracach instytucji negocjujących przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, wspiera codzienną działalność gospodarczą członków, m.in. przez doradztwo, organizowanie szkoleń i interwencje w sprawach bieżących problemów pracodawców.

PKPP jest także organizatorem ogólnopolskich konferencji na temat konkurencyjności sektora prywatnego, dialogu społecznego, rynku pracy, podatków oraz inwestycji zagranicznych, z udziałem przedsiębiorców, przedstawicieli rządu, parlamentu, samorządów, związków zawodowych i polityków.

Jednym z ważniejszych obszarów aktywności PKPP jest monitoring sytuacji gospodarczej i politycznej oraz jej wpływ na funkcjonowanie i poziom konkurencyjności przedsiębiorstw. Konfederacja prowadzi sondaże i analizy w zakresie problemów prawnych i ekonomicznych bezpośrednio dotyczących interesów pracodawców i przedsiębiorców reprezentujących różne sektory gospodarki. Badania te stanowią ważne źródło informacji dla planowanych przez Konfederację działań lobbingowych.

PKPP nawiązuje również liczne kontakty bilateralne z organizacjami pracodawców i przedsiębiorców krajów europejskich i Izbą Handlu USA. Uczestniczy w pracach Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie. Współpracuje także z biurem UNIDO w Warszawie oraz z Międzynarodową Organizacją Pracodawców (IOE) w Genewie. PKPP uczestniczy w pracach wielu instytucji państwowych i organizacji zaangażowanych w proces negocjacji i opiniowania projektów z dziedziny integracji z Unią Europejską (między innymi – w Narodowej Radzie Integracji Euro-

pejskiej czy też Polsko-Unijnym Wspólnym Komitecie Konsultacyjnym). Konfederacja jest również reprezentowana w strukturach międzynarodowych organizacji pracodawców i przedsiębiorców. 7 grudnia 2001 roku PKPP stała się członkiem stowarzyszonym Związku Europejskich Konfederacji Pracodawców i Przemysłu (UNICE) z siedzibą w Brukseli, który stanowi istotną siłę oddziaływania na politykę Unii.

Analiza kierunków wspierania przedsiębiorczości przez organizacje skupiające przedsiębiorców prowadzi do wniosku, że są one w zasadzie zbieżne z kierunkami deklarowanymi przez państwo. Zasadniczy trzon działalności tych organizacji opiera się na lobbingu, doradztwie i szkoleniach oraz organizowaniu różnego rodzaju konkursów promujących przedsiębiorczość. W mniejszym – niestety – stopniu organizacje te skłonne są udzielać rzeczywistego np. finansowego wsparcia swoim członkom, czy przejmować ich reprezentacje przed sądem.

7.5. Organizacje pomostowe i regionalne wspierające innowacyjność

Wzorując się na wypracowanych modelach transferu techniki i technologii w gospodarce europejskiej w Polsce funkcjonują liczne instytucje ogniskujące swoje działania na wiązaniu sfery B+R ze sferą produkcyjną. Należą do nich centra transferu technologii i informacji, parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości i centra technologiczne, krajowe sieci informacyjne i krajowe sieci usług itp.

7.5.1 Centra transferu technologii i informacji

Instytucje pełniące rolę centrów transferu technologii i informacji są najczęściej:

- jednostkami sfery nauki (placówki naukowo-badawcze, instytuty, jednostki badawczo – rozwojowe) lub będące integralną ich częścią, często też stanowią zaplecze merytoryczne uczelni,
- jednostkami pomostowymi lub integralną częścią jednostek pomostowych, np. parków technologicznych, agencji rozwoju regionalnego, inkubatorów przedsiębiorczości, fundacji itp.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości przeprowadziła w pierwszym kwartale 2003 roku badania centrów transferu technologii i informacji. Ankietę rozesłano do 30 instytucji, z których odpowiedziało 21.[2] W grupie badanych 16 było jednostkami sfery nauki, a 14 jednostkami pomostowymi lub będącymi integralną częścią jednostek pomostowych. Listę ankietowanych centrów transferu technologii i informacji zawiera aneks 3.

Opis materiału badawczego dla 21 instytucji przedstawiony w został w następującym układzie:

[2] Podstawą wyboru instytucji była lista centrów transferu technologii i informacji publikowana na stronach internetowych Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości (http://www.sooipp.org.pl/) rozszerzona o dodatkowe pozycje, między innymi 5 instytucji wspierających działania w obszarze transferu technologii i innowacyjności. Z dodatkowej listy na ankietę Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości odpowiedziały dwie: Fundacja Centrum Innowacji F.I.R.E. i Biuro Promocji Inwestycji i Technologii UNIDO ITPO Warszawa. Trzy instytucje z bazowej listy uległy likwidacji, w dwóch przypadkach były to ośrodki badawczo-rozwojowe wydzielone organizacyjnie z zakładów przemysłowych i podlegające MGPiPS, w trzecim Zakład Instytutu zajmujący się transferem technologii. Na ankietę odpowiedziały wszystkie centra transferu technologii, fundacje, ośrodki i trzy instytuty. Europejskie Centrum Transferu Innowacji w Tczewie nadesłało ankietę po zamknięciu analizy.

Wykres 7.1. Średnie zatrudnienie instytucji dla poszczególnych form prawnych

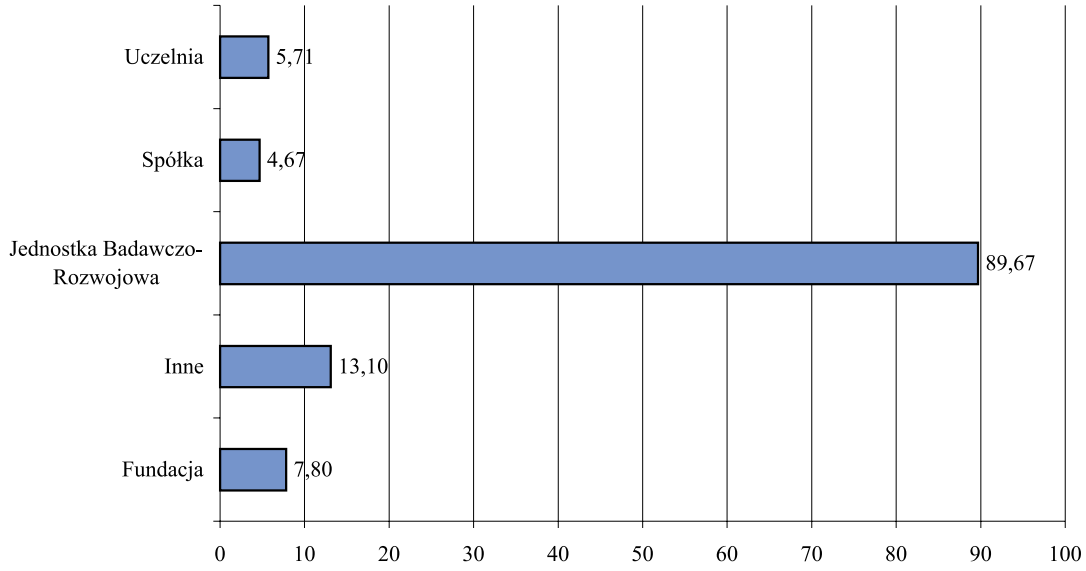

Źródło: Ankieta PARP

- umiejscowienie instytucji, forma prawna, lokalizacja, poziom zatrudnienia pełnoetatowego, szacunkowa liczba klientów,
- zadania realizowane przez instytucje, charakterystyka kluczowych form działalności,
- uczestnictwo w sieciach usług,
- charakterystyka bazy IT: sposoby dotarcia do klienta, strony internetowe, domeny, wewnętrzne bazy danych,
- zewnętrzne zasoby informacyjne, portale internetowe, z których instytucje korzystają najczęściej,
- oczekiwania wobec jednostki pomostowej PARP.

Na ogólną grupę badanych firm 32% stanowią struktury uczelniane, 14% jednostki badawczo-rozwojowe zatrudniające najwięcej pracowników i relatywnie najdłużej prowadzące działalność. Biorąc pod uwagę formę organizacyjno-prawną, dominujące struktury to fundacja i spółka akcyjna.

Najstarsza z uczelnianych struktur zajmująca się transferem technologii działa od 1995 roku, najmłodsza od 2000 roku. Średnie zatrudnienie w jednostkach uczelnianych wynosi 5,71 pracownika, zaś średni czas prowadzenia działalności w ramach tych struktur to 5,57 lat.

Jeżeli chodzi o fundacje, średni czas działania wynosi 6 lat, przy przeciętnym zatrudnieniu na poziomie 7,8 pracownika pełnoetatowego. Najstarsza fundacja powstała w 1995 r., najmłodsza działa od 2002r. Do najmłodszych instytucji w badanej grupie należą spółki z dwuletnim czasem działania i średnim zatrudnieniem 4,67 pracownika. Pozostała grupa instytucji (inne) prowadzi działalność przez około 10 lat, przy przeciętnym zatrudnieniu 13,1 pracownika. Najdłuższy staż i najwyższe zatrudnienie mają jednostki badawczo-rozwojowe[3] .

Generalnie, instytucje zajmujące się transferem technologii i informacji to instytucje młode, z niewielką liczebnością pełnoetatowego personelu. Wśród ankietowanych jednostek jedna nie

[3] Zestawienie instytucji z danymi o formie prawnej, czasie działania i klientach w skali roku zawiera tabela 1 w aneksie 3

posiada żadnego pełnoetatowego pracownika. Trzy spośród instytucji są jednostkami samodzielnymi, pozostałe podmioty są integralną częścią uczelni, agencji itp. Trzy jednostki badawczo-rozwojowe podlegają Ministerstwu Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, siedmiu badanych usytuowanych jest przy uczelniach, z których 5 przy uczelniach technicznych, a 2 przy uniwersytetach. Wspomniane uczelnie to Politechniki: Warszawska (2 jednostki), Krakowska, Lubelska i Wrocławska oraz Uniwersytet Warszawski i Uniwersytet Zielonogórski. W pozostałej grupie

Wykres 7.2. Rozmieszczenie badanych instytucji

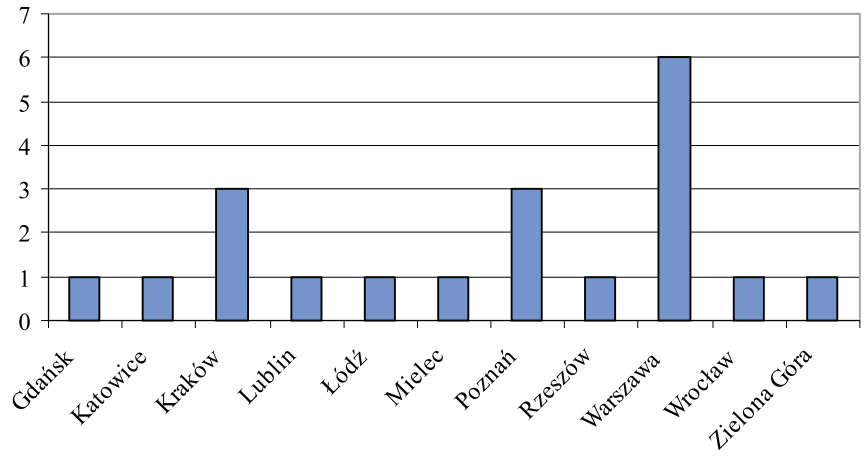

Źródło: Ankieta PARP

2 jednostki usytuowane są przy: Fundacji Progress&Business oraz Fundacji Inkubator, natomiast cztery przy jednostkach pomostowych i agencjach (Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A. w Mielcu, Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw S.A. i Agencja Rozwoju Przemysłu S.A.). Wszystkie wymienione agencje współpracują z PARP.

Badane instytucje zlokalizowane są w dużych miastach. W Warszawie zlokalizowanych jest 6 instytucji, w Poznaniu i Krakowie po trzy.

Zadania realizowane przez instytucje, charakterystyka kluczowych form działalności

Badanych poproszono o opis kluczowych obszarów działalności. Otwarte pytanie pozwalało na analizę hasłowo podanych form działalności według następujących grup tematycznych: transfer technologii, kojarzenie partnerów, działalność powiązana z przedsiębiorczością i finansowaniem transferu technologii i innowacyjności, promocja i szkolenia. Skrótowe opisy sygnalizowały realizowane zadania, a nie sposoby ich realizacji.

Badane instytucje przytaczały zadania dotyczące: współpracy ze sferą B+R i penetracji dorobku naukowego tej sfery w poszukiwaniu rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych wartościowych i innowacyjnych z punktu widzenia sektora MSP, kreowanie współpracy pomiędzy sektorem B+R i MSP, organizacji przepływu informacji.

W poszukiwaniu krajowych innowacyjnych rozwiązań jednostki zwracają się do uczelni, polskich instytucji naukowych i twórców techniki z preferencją uczelni. Jest przy tym oczywiste, że jed-

nostki usytuowane przy uczelniach współpracują z głównie macierzystymi organizmami. Badane jednostki posiłkują się też zasobami informatycznymi jednostek nadrzędnych.

Kreowanie współpracy pomiędzy sektorem B+R i MSP, według haseł podanych przez badanych, realizowane jest poprzez inspirowanie środowisk naukowych i studenckich do wprowadzania innowacji i transferu technologii do sektora MSP, pomoc w nawiązywaniu współpracy jednostek badawczych, uczelni z sektorem MSP, poszukiwanie dla potrzeb MSP wartościowych technicznie i innowacyjnych wyrobów i technologii, szkolenie konsultantów, których zadaniem jest wyszukiwanie i promocja rozwiązań nadających się do komercjalizacji itp., kojarzenie partnerów do realizacji przedsięwzięć innowacyjnych, przekazywanie ofert i zapytań do środowiska MSP. Z usług świadczonych na rzecz MSP wymieniono przede wszystkim: kojarzenie partnerów gospodarczych, audyt technologiczny, budowę strategii rozwoju pod kątem wdrażanych technologii, doradztwo, konsulting, szkolenia w dziedzinie transferu technologii i innowacji, negocjacje w transferze technologii, organizację i realizację procesów transferu technologii, pomoc w tworzeniu nowych firm innowacyjnych opartych o wdrażanie nowych technologii.

Promocja produktów wiedzy i informacji odbywa się poprzez publikacje, portale internetowe, bazy danych krajowe i bazy sieci międzynarodowych. Dotyczy ona innowacyjności i transferu technologii, doświadczeń w zakresie innowacyjności i transferu technologii oraz polskich ekspertów w tych dziedzinach, polskiej myśli technicznej i rodzimych twórców techniki, instytucji naukowych, produkcyjnych, usługowych i firm innowacyjnych, firm spin-off i spin-on.

W odniesieniu do działalności ponadnarodowej instytucje wymieniają: współpracę międzynarodową, międzynarodowy transfer technologii, pomoc w nawiązywaniu naukowej i gospodarczej współpracy, promowanie rodzimych rozwiązań technologicznych zagranicą, wspomaganie uczestnictwa w programach ramowych Unii Europejskiej.

Realizowane zadania dotyczą różnych grup i podmiotów społecznych: ludzi sfery nauki i przemysłu oraz instytucji naukowo-badawczych i podmiotów przemysłowych. Zatem mają charakter pomostowy. Obszar oddziaływania realizowanych zadań nie ogranicza się do obszaru Polski i często ma wymiar międzynarodowy, czemu sprzyja uczestnictwo w programach europejskich i międzynarodowych sieciach. Zadania dotyczą nie tylko transferu, lecz także różnorodnych działań wspierających innowacyjność lub z innowacyjnością powiązanych, w tym wykonywanych na rzecz sektora MSP.

Działalność ośrodków obejmuje **poszukiwanie źródeł finansowania** dla przedsięwzięć innowacyjnych i ich promocję, analizowanie i opiniowanie wniosków kredytowych i biznes planów przeznaczonych do finansowania, przygotowywanie prospektów emisyjnych i memorandów informacyjnych oraz inne działania doradcze i promocyjne związane z dopuszczaniem akcji firm innowacyjnych do obrotu publicznego, opiniowanie wniosków kredytowych z zakresu wysokich technologii we współpracy z instytucjami finansowymi, opracowywanie studiów wykonalności i analiz gospodarczych, usługi szkoleniowe z zakresu źródeł finansowania przedsięwzięć innowacyjnych.

W grupie tematycznej **doradztwo i usługi prawno-gospodarcze** wymieniane przez firmy terminy klucze to: doradztwo biznesowe (w tym: inicjowanie przedsiębiorczości, wyszukiwanie segmentów rynku, audyty technologiczne, doradztwo w zakresie rozwoju firmy, kojarzenie partnerów), doradztwo prawno-gospodarcze i w zakresie zarządzania, doradztwo w zakresie badania zdolności patentowej, praw własności intelektualnej, lincencji, ochrona patentowa wybranych pomysłów, informacja patentowa, wdrażanie zastrzeżeń patentowych.

Do **innych zadań** identyfikowanych w ankiecie należą: pomoc we wdrażaniu innowacyjnych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach (systemy zarządzania jakością, systemy zarządzania środowiskowego, systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy), spotkania brokerskie, udzielanie konsultacji inżynierskich, wspieranie firm spin-off, spin-on, rozwój firm polegający na coachingu (bezpośredniej opiece biznesowej), inkubacji, znalezieniu finansowania oraz partnerów gospodarczych.

Badane instytucje inspirują **tworzenie sieciowych powiązań** małych i średnich przedsiębiorstw z uczelniami oraz z innymi jednostkami badawczo-rozwojowymi. Tworzą one sieci współpracy ludzi nauki, twórców techniki, biznesu, instytucji pomocowych, władz samorządowych; uczestniczą w tworzeniu inkubatorów nowych technologii, centrów technologicznych, studenckich inkubatorów przedsiębiorczości, parków naukowo-technologicznych itp.; współpracują z Centrami Doskonałości, a także w zakresie opracowania i realizacji Regionalnych Strategii Innowacyjności[4].

Uczestnictwo w sieciach usług

Ankietą objęto również uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych sieciach usług[5]. W badanej grupie osiem firm wykazuje uczestnictwo w sieci Ośrodków Przekazu Innowacji (IRC)[6]. W tej grupie znalazły się Ośrodki Przekazu Innowacji na Polskę (IRC Poland): Centrum Transferu Technologii (CTT) w Gdańsku, CTT przy Politechnice Krakowskiej, CTT Wrocław działające w trzech obszarach realizacji na terenie Polski. Spośród instytucji 10 deklaruje uczestnictwo w KSU, dwie są uczestnikami Sieci Regionalnych Punktów Kontaktowych Programu Ramowego. Wśród uczestników Regionalnych Strategii Innowacji Lubelskie CTT sygnalizuje tworzenie regionalnej strategii innowacyjnej, Wrocławskie CTT uczestniczy w Dolnośląskiej Inicjatywie Regionalnej, Fundacja Centrum Innowacji F.I.R.E. zgłosiła się do udziału w pracach zespołu przygotowującego regionalną strategię innowacji dla woj. mazowieckiego, Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii Uniwersytet Zielonogórski uczestniczy w Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, CTT w Mielcu w opracowaniu i realizacji Regionalnej Innowacyjnej Strategii Województwa Podkarpackiego. W sumie 9 badanych sygnalizuje uczestnictwo w regionalnych strategiach innowacji (RIS/RITTS) metodologiach właśnie promowanych na rynku polskim (opis w tabeli 4, aneks 3).

[4] Opis kluczowych form działalności znajduje się w tabeli 5 w aneksie 3

[5] Wykaz krajowych i międzynarodowych sieci usług, na które powołują się ankietowani zawiera tabela 4 w aneksie 3.

[6] Ang. Innovation Relay Centres

Wykres nr 7.3. Rozkład uczestnictwa w najliczniej reprezentowanych sieciach usług

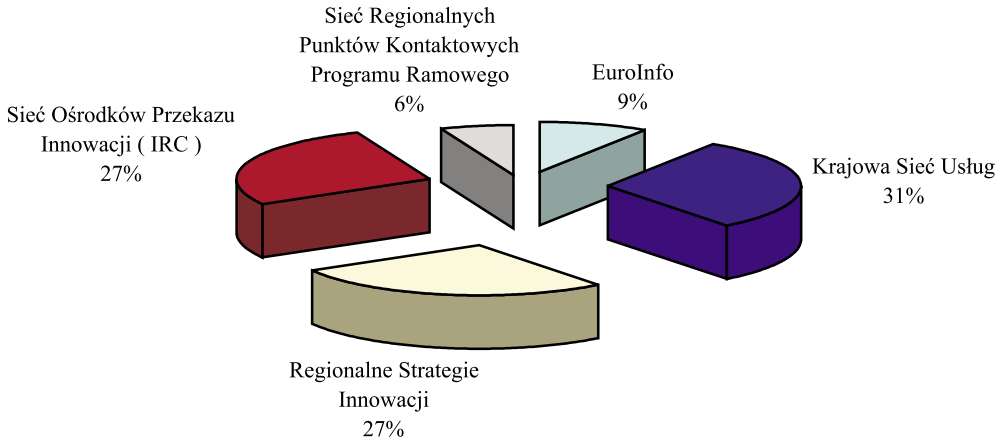

Źródło: Ankieta PARP.

Procentowo najliczniej jest reprezentowane uczestnictwo instytucji w KSU, stanowią one 31% badanej grupy. 27% badanych deklaruje uczestnictwo w sieci Ośrodków Przekazu Innowacji. Ten sam procent badanych sygnalizuje uczestnictwo w realizacji Regionalnych Strategii Innowacji. Rozkład nie uwzględnia jednostkowego uczestnictwa w sieciach usług i informacji, np. sieciach tematycznych.

Charakterystyka bazy IT: sposoby dotarcia do klienta, strony internetowe, domeny, wewnętrzne bazy danych

Z ankietowanej grupy tylko jedna instytucja nie posiada własnej strony internetowej, przy czym sygnalizuje, iż prace nad stroną i uruchomieniem komunikacji on-line trwają. Sześć instytucji nie posiada własnej domeny internetowej, ale aż 5 z nich deklaruje w materiałach wykorzystywanie komunikacji on-line w systemach składania zapotrzebowania na usługi / produkty informacyjne. W trzech przypadkach oznacza to korzystanie z domen internetowych jednostek nadrzędnych, w dwóch prawdopodobnie łączy się z niewłaściwą odpowiedzią. Dwie instytucje nie wykorzystują w ogóle systemów składania zapotrzebowania na usługę przy użyciu internetu. Dziewięć z instytucji w komunikacji z klientem używa obu systemów składania zapotrzebowania: przy użyciu komunikacji on-line i udostępniania formularza w formacie doc i rtf. Warto zauważyć, że oba systemy są jednakowo popularne. System komunikacji on-line wykorzystuje ponad 66,6% badanych.

Celem ankiety było również badanie, w jaki sposób realizowany jest transfer technologii do przedsiębiorstw poprzez publikacje i utrzymywanie komputerowych baz danych oraz publikację informacji z tych baz. Ta forma transferu może być silnym impulsem do unowocześnienia technologii w firmach.

Ankieta zawierała zapytanie o wewnętrzne aplikacje bazodanowe wykorzystywane w transferze technologii, kojarzeniu partnerów, wspomaganiu wdrażania, innowacyjności. W sumie otrzymano informację o 32 bazach od 19 jednostek. Nie wszystkie bazy powiązane były z narzuconą te-

matyką. Wykonane w różnorodnych narzędziach programowych (MS Access, Oracle, SQL itp.) nie zawierają dużych zasobów[7].

Analiza form dostępu dla wszystkich zgłoszonych baz wykazała[8], że najbardziej popularną formą udostępniania informacji z baz danych jest raportowanie. Z 32 baz, w 13 zgłoszonych dane udostępniane są tą drogą. Zbliżona popularnością jest komunikacja on-line (10 baz posiada taki dostęp). Dla dalszych trzech baz uruchamiana jest komunikacja on-line. Pięć z ankietowanych instytucji deklaruje jedynie wewnętrzny użytek z baz. Zatem stosowanie komunikacji on-line z bazami w omawianych instytucjach traktowane jest na równi z tradycyjną formą publikacji danych z baz. Nie zawsze stosunkowo długi okres działania instytucji wiąże się z bogatą ofertą bazodanową. Zapewne jest to związane z kosztami wiążącymi się z utrzymaniem tych baz.

Strony internetowe ankietowanych instytucji są źródłem fachowej i użytecznej informacji. W związku z wielowarstwową działalnością w witrynach instytucji znajduje się wiele kompetentnych publikacji i adresów internetowych na temat programów krajowych i europejskich promujących innowacyjność i wymianę technologiczną. Ciekawostką jest publikacja kwartalnika „Innowacje" w wersji elektronicznej (http://imik.wip.pw.edu.pl/innowacje/) na stronach Ośrodka Transferu Innowacji przy Instytucie Mechaniki i Konstrukcji Politechniki Warszawskiej. Instytut Logistyki i Magazynowania z kolei uczestniczy w kształtowaniu treści portalu branżowego służącego wymianie informacji i transferowi wiedzy logistycznej (http://www.logistyka.net.pl/).

Zewnętrzne zasoby informacyjne oraz portale internetowe, z których instytucje korzystają najczęściej

Na pytanie o zasoby zewnętrzne / portale internetowe, z których instytucje korzystają najczęściej, 18 instytucji zgłosiło informacje o 44 zasobach zewnętrznych, do których odwołują się w większości przypadków.

Wśród zagranicznych serwisów informacyjnych wyraźnie można było wyodrębnić dwa: portal internetowy Innovation Relay Centers Network i jego odpowiedniki polskie oraz CORDIS – Community Research & Development Information. Pierwszy wymieniło 8 instytucji, drugi 5. Tylko raz wskazano na portal Komisji Europejskiej i portal Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce.

Instytucje działające w sieci Ośrodków Przekazu Innowacji korzystają w większości z drugiego poziomu zasobów IRC Net dostępnych poprzez hasło. Serwisy umożliwiają znalezienie partnerów do realizacji programów międzynarodowych. Ośrodki Przekazu Innowacji zbierają i następnie zgłaszają zapotrzebowania na technologie i oferty technologii przeznaczone do komercjalizacji do baz sieci IRC. Zasobami baz sieci posługują się również przy wyszukiwaniu informacji. Znajdują się wśród nich bazy: BBC IRC – baza danych ofert i zapytań technologicznych, Auto-

[7] Znaczącym zasobem jest np. UNIDO Exchange moduł Technology Offers zawierający 1 500 ofert technologii, w tym 400 z Polski. Wykaz baz danych instytucji zawiera tabela 2 w aneksie 3

[8] Informacja ankietowa definiowała formę dostępu do zbiorów następująco. Pierwsza, klient zdalnie łączy się z bazą, precyzuje zapytanie i uzyskuje informacje zwrotne pełne lub tylko sygnalne. Pośrednictwo osób trzecich zostaje tu wyeliminowane. W ten sposób również można przesłać zapotrzebowanie na usługę. Ta forma kontaktu wymaga jednak udostępnienia bazy poprzez internet i łączy się z nią posiadanie odpowiedniego wyposażenia IT. Druga charakteryzuje się tym, że klient zewnętrzny nie komunikuje się bezpośrednio z bazą, lecz uzyskuje informacje w formie raportów lub plików tekstowych generowanych na podstawie danych z bazy. Pozostałe formy łączą się z wewnętrznym wykorzystaniem zasobów.

mating Matching IRC – system automatycznego znajdowania partnera, zasoby biblioteczne, dane na temat imprez.

Uzyskane odpowiedzi wskazują na to, że polskie centra transferu technologii i informacji, działające np. w sieci KSU, nie odwołują się do wyodrębnionego polskiego źródła internetowej informacji ułatwiającego ich pracę bieżącą. Zapotrzebowanie na koordynację i wsparcie działań prowadzonych w ramach sieci KSU zgłaszane jest w uwagach kierowanych do PARP.

Oczekiwania wobec PARP

Instytucje określały również swoje oczekiwania wobec PARP. Z listy zgłoszonych wyodrębniono trzy grupy: oczekiwania ogólne, oczekiwania związane z bazami danych i finansowaniem form działalności instytucji.

Uwagi poziomu ogólnego kierowane pod adresem PARP to: objęcie skoordynowanym wspomaganiem przez PARP (oraz inne agendy rządowe) centrów transferu technologii i informacji, wsparcie systemu transferu technologii i innowacji w ramach KSU. Zwracano uwagę na brak oferty PARP wobec środowisk akademickich i brak środków na wspieranie Inkubatorów Przedsiębiorczości Akademickiej. Oczekiwane jest wsparcie w organizacji takich szkoleń, jak zarządzanie technologią i negocjacje w transferze technologii" dla przedsiębiorstw i ośrodków KSU, udział pracowników PARP w lokalnych szkoleniach organizowanych dla MSP oraz generalnie informacja na temat możliwości zdobycia funduszy na rozwój firm.

Najbardziej ogólne spośród analizowanych oczekiwań dotyczą uczestnictwa PARP w udostępnianiu bądź współpracy w udostępnianiu danych z baz: technologii i wyrobów, małych i średnich przedsiębiorstw, ekspertów do spraw innowacyjności. Dwie z ankietowanych instytucji złożyły oferty współpracy: Biuro Promocji Inwestycji i Technologii UNIDO ITPO, oraz Fundacja Centrum Innowacji F.I.R.E. Centrum Transferu Technologii PCT proponuje udostępnienie baz danych małych i średnich przedsiębiorstw z rejonu Podkarpacia przez PARP.

Kolejne oczekiwanie dotyczy wspierania doradczego i finansowego w budowaniu i wdrażaniu rozwiązań umożliwiających sieciową i grupową pracę z bazami danych w ponadinstytucjonalnych strukturach, np. rozwijającej się sieci KSI, czy funkcjonującej KSU. Proponuje się tu rozwiązania informatyczne zbliżone do stosowanych w sieci Ośrodków Przekazu Innowacji w oparciu o narzędzia stosowane przez tę sieć. Pojawiają się również oczekiwania wobec wspierania budowy baz danych dla tworzących się struktur budowanych w metodologii RIS i RITTS, dofinansowanie zakupów sprzętu IT, pomocy w budowie systemów CRM, wsparcia doradczego w budowaniu baz danych oraz możliwości łączenia z innymi bazami.

Centrum Wspierania Innowacji PPNT wnosi o dofinansowanie (będącej w fazie projektowania) bazy danych dla projektu „RIS Innowacyjna Wielkopolska", służącej opracowaniu strategii rozwoju innowacyjnego Wielkopolski. Baza danych ma być podstawą do ubiegania się o unijne środki wsparcia działań innowacyjnych.

Wymieniano propozycje dofinansowania (przez PARP) działań podnoszących świadomość wśród MSP we wdrażaniu nowoczesnych technologii, działalności doradczej związanej z międzynarodowym transferem technologii, bezpośredniego i pośredniego funkcjonowania istniejących instytucji wspierania rozwoju regionalnego i przedsiębiorczości w Polsce, dostępu do źródeł informacji o innowacjach dla MSP, finansowych misji zagranicznych z udziałem przedsiębiorców, imprez lokalnych (dni informacyjne, spotkania brokerskie itp.) z udziałem MSP.

Rozdział 8

Rynek pracy i bezrobocie

Elastyczność rynków pracy w Polsce w ujęciu regionalnym

Samozatrudnienie jako czynnik ograniczania bezrobocia

Zmiany w strukturze rynku pracy w perspektywie gospodarki opartej na wiedzy

Wpływ klastrów przemysłowych na tworzenie miejsc pracy

Wysoki poziom bezrobocia przy stosunkowo niskiej elastyczności rynków pracy w Polsce prowadzi do bardzo niekorzystnych zjawisk gospodarczych. Można im przeciwdziałać na wiele różnych sposobów, w tym wykorzystując szanse, jakie wiążą się z tworzeniem podstaw gospodarki opartej na wiedzy czy koncepcjami budowy klastrów przemysłowych.

8.1. Elastyczność rynków pracy w Polsce w ujęciu regionalnym

W latach 1992–2001 można zaobserwować silne zróżnicowanie stóp bezrobocia oraz stóp wolnych miejsc pracy[1] w ujęciu regionalnym. Współczynniki zmienności stóp bezrobocia oscylowały na poziomie 0,22–0,26, natomiast współczynniki zmienności stóp wolnych miejsc pracy kształtowały się na poziomie 0,22–0,38. Stopy odpływów z bezrobocia[2] do zatrudnienia charakteryzowały się niewielkim zróżnicowaniem w całym analizowanym okresie. Współczynniki zmienności stóp odpływów z bezrobocia do zatrudnienia oscylowały na poziomie 0,002–0,005[3].

Wykres 8.1. Współczynniki zmienności regionalnych stóp bezrobocia oraz stóp wolnych miejsc pracy w latach 1992–2001.

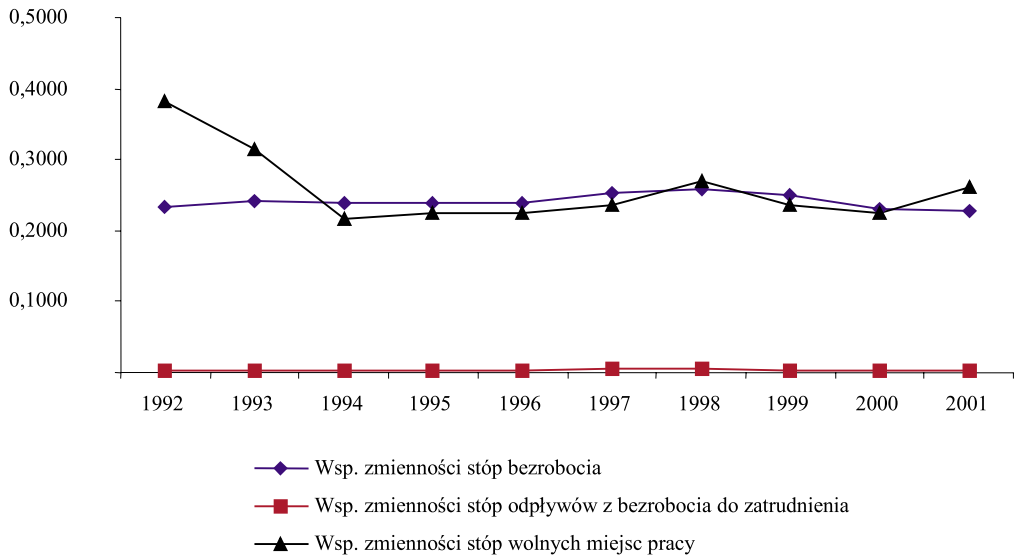

Źródło: Dane statystyczne GUS oraz *Bezrobocie rejestrowane w Polsce*, różne wydania z lat 1995–2002, obliczenia własne[4].

[1] Stopy wolnych miejsc pracy zdefiniowano jako relacje liczby wolnych miejsc pracy zgłoszonych w ciągu roku w urzędach pracy do średniokwartalnej liczby bezrobotnych w danym roku.

[2] Stopy odpływów z bezrobocia do zatrudnienia zdefiniowano jako relacje odpływu z bezrobocia do zatrudnienia do przeciętnej liczby bezrobotnych w danym roku (liczonej jako średnia z liczby bezrobotnych na koniec każdego kwartału).

[3] Należy to uznać za bardzo niski wynik

[4] Dane za lata 1992–1998 przeszacowano ze starych na nowe województwa przyjmując, że poziom intensywności (na jednego mieszkańca) wszystkich wielkości ekonomicznych w poszczególnych gminach starych województw był taki sam, jak w skali całego starego województwa. Następnie (w oparciu o odpowiednie dane źródłowe dotyczące analizowanych wielkości ekonomicznych i dane o liczbie ludności gmin z *Banku Danych Lokalnych* GUS na stronie www.stat.gov.pl) oszacowano wielkości poszczególnych zmiennych ekonomicznych na poziomie gmin i zagregowano je do poziomu województw według podziału administracyjnego z roku 1999.

Mapa 8.1. Przeciętny poziom stóp bezrobocia w ujęciu regionalnym w latach 1992–2001 (w %)

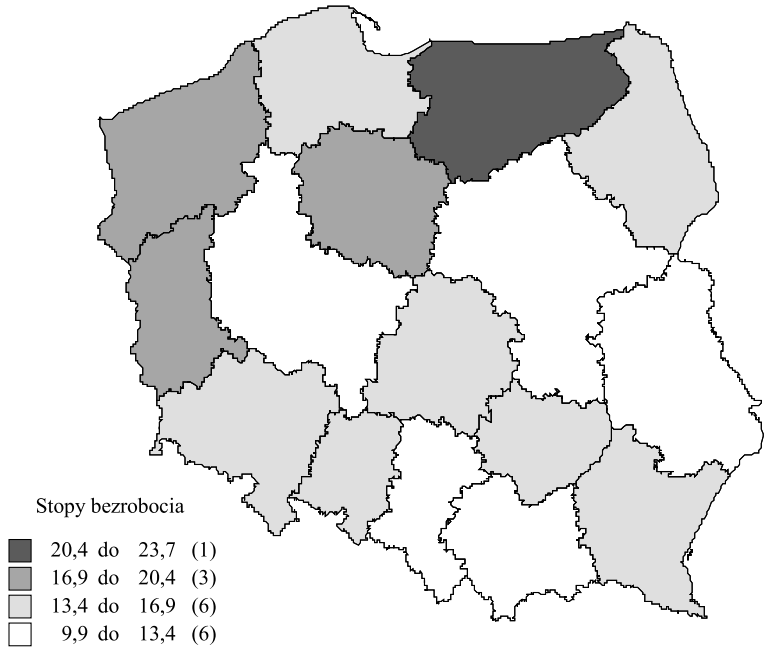

Źródło: Dane statystyczne GUS oraz *Bezrobocie rejestrowane w Polsce*, różne wydania z lat 1995–2002, obliczenia własne.

W latach 1992–1994 wystąpił znaczny spadek zróżnicowania współczynników zmienności stóp wolnych miejsc pracy (z 0,38 do 0,21), co mogło wynikać z poprawy funkcjonowania urzędów pracy.

Do 1998 roku zróżnicowanie stóp bezrobocia w ujęciu regionalnym utrzymywało się na względnie stałym poziomie. W latach 1998–2001 roku wystąpił niewielki spadek współczynników zmienności regionalnych stóp bezrobocia, co wynikało z pogorszenia się sytuacji na wszystkich regionalnych rynkach pracy.

Najniższym przeciętnym poziomem stóp bezrobocia charakteryzowały się województwa: mazowieckie, wielkopolskie, śląskie, małopolskie, lubelskie i opolskie. Niski poziom stóp bezrobocia w tych regionach można tłumaczyć stosunkowo wysokim poziomem bezrobocia ukrytego w rolnictwie[5]. W przypadku województwa śląskiego przyczyną niskiego poziomu bezrobocia jawnego było zapewne ograniczenie restrukturyzacji górnictwa i hutnictwa, co zaowocowało mniejszą niż zakładana liczbą zwolnień pracowników tych branż.

Najwyższym przeciętnym poziomem stóp bezrobocia charakteryzowało się województwo warmińsko-mazurskie. Podobnie wysoki poziom stóp bezrobocia odnotowano również w województwach zachodnio-pomorskim, lubuskim i kujawsko-pomorskim. Przyczyn utrzymywania się wysokiego poziomu bezrobocia w tych regionach należy upatrywać w likwidacji PGR-ów na początku okresu transformacji.

[5] Dotyczy to przede wszystkim województwa lubelskiego, małopolskiego i opolskiego. Niski poziom bezrobocia w województwie mazowieckim można natomiast tłumaczyć specyficzną strukturą zatrudnienia, która w samej Warszawie należy do najnowocześniejszych w skali całej gospodarki, natomiast na jej obrzeżach ma wybitnie archaiczny charakter, z wysokim bezrobociem ukrytym w rolnictwie.

Mapa 8.2. Przeciętny poziom stóp odpływów z bezrobocia do zatrudnienia w latach 1992–2001 (w %)

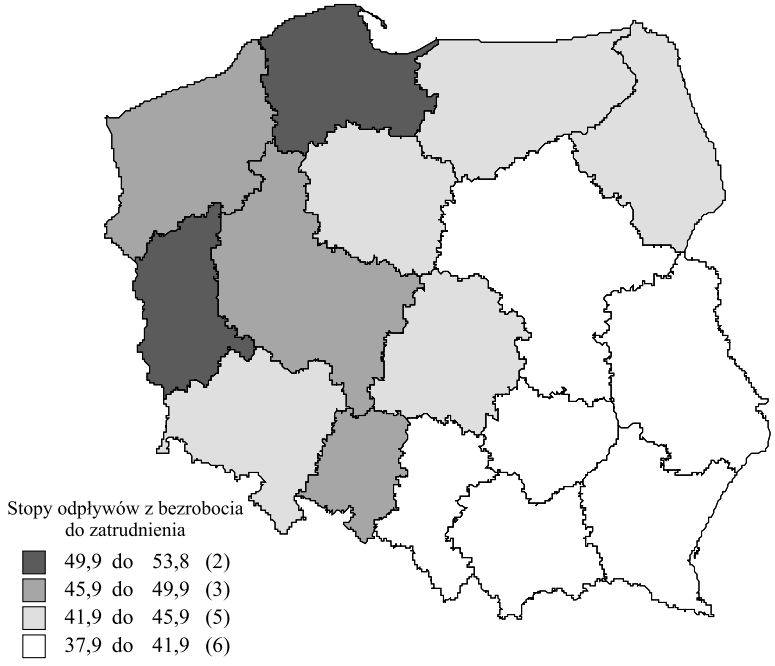

Źródło: Dane statystyczne GUS oraz *Bezrobocie rejestrowane w Polsce*, różne wydania z lat 1995–2002, obliczenia własne.

Z porównania przeciętnych stóp odpływu z bezrobocia do zatrudnienia (w latach 1992–2001) w poszczególnych województwach można wyciągnąć szereg interesujących wniosków. Najwyższymi stopami odpływów z bezrobocia do zatrudnienia w analizowanym okresie charakteryzowały się województwa pomorskie i lubuskie (przeciętna stopa odpływu z bezrobocia do zatrudnienia wyniosła w tych województwach odpowiednio: 51,5% oraz 53,7%). Wysokimi przeciętnymi stopami odpływów z bezrobocia od zatrudnienia charakteryzowały się również województwa: zachodniopomorskie (48,3%), wielkopolskie (49,3%) i opolskie (48,3%). Województwa pomorskie i lubuskie charakteryzują się nowoczesną strukturą zatrudnienia oraz wysokim udziałem zatrudnienia w usługach (udział zatrudnienia w usługach w województwie pomorskim wyniósł w 2000 roku 59,4%, zaś w województwie lubuskim 54%). Podobna sytuacja ma miejsce w województwie zachodniopomorskim, wielkopolskim i (w mniejszym stopniu) opolskim.

Najniższymi stopami odpływów z bezrobocia do zatrudnienia charakteryzowały się województwa: lubelskie (38,9%), świętokrzyskie (41,6%), małopolskie (40,9%), śląskie (41,4%), podkarpackie (38,3%) oraz mazowieckie (37,9%). Województwa: lubelskie, świętokrzyskie, małopolskie i podkarpackie to regiony typowo rolnicze, charakteryzujące się znacznym udziałem zatrudnienia w rolnictwie (w którym dominują indywidualne gospodarstwa rolne) oraz relatywnie niskim udziałem zatrudnienia w usługach. Niski poziom odpływów z bezrobocia do zatrudnienia w województwie śląskim wynika z faktu, iż województwo to charakteryzuje się monokulturą przemysłową. Niskie stopy odpływów z bezrobocia do zatrudnienia w województwie mazowieckim (poza Warszawą) wynikają z wysokiego odsetka pracujących w rolnictwie indywidualnym, co czyni ów rynek pracy relatywnie mało mobilnym.

Najwyższym poziomem stóp wolnych miejsc pracy w analizowanym okresie charakteryzowały się województwa pomorskie oraz lubuskie. Województwa te odnotowują znaczny udział zatrudnienia

Mapa 8.3. Przeciętne stopy wolnych miejsc pracy w latach 1992–2001 (w %)

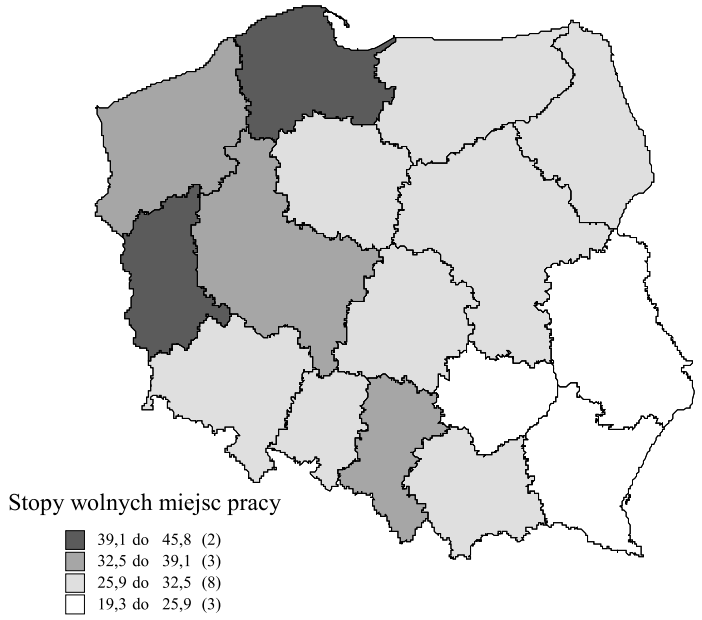

Źródło: Dane statystyczne GUS oraz *Bezrobocie rejestrowane w Polsce*, różne wydania z lat 1995–2002, obliczenia własne.

w usługach, gdzie powstaje najwięcej nowych miejsc pracy. Podobna sytuacja ma również miejsce w województwie zachodniopomorskim i wielkopolskim. Najniższym poziomem stóp wolnych miejsc pracy charakteryzują się województwa: świętokrzyskie, podkarpackie i lubelskie. Są to regiony o przestarzałej strukturze zatrudnienia, charakteryzujące się bardzo wysokim udziałem zatrudnienia w rolnictwie indywidualnym, co przekłada się na małą ilość nowych miejsc pracy (i to zarówno tych, które faktycznie powstają w gospodarce, jak i tych, które są zgłaszane do urzędów pracy).

Najwyższymi odchyleniami stóp wzrostu odpływów z bezrobocia do zatrudnienia w stosunku do tych, którymi *ceteris paribus* charakteryzowało się województwo mazowieckie, wystąpiły w województwach Polski zachodniej (wielkopolskie 15,1%; lubuskie 13,7%; pomorskie 13,1%; zachodniopomorskie 12,1%; dolnośląskie 12,0% i opolskie 11,5%). Są to województwa o zróżnicowanych poziomach stóp bezrobocia (od wysokich w województwach zachodniopomorskim i lubuskim poprzez średnie w pomorskim i dolnośląskim po niskie w województwach wielkopolskim i opolskim) i wysokich lub bardzo wysokich stopach odpływów z bezrobocia (poza województwem dolnośląskim). Ponadto województwa te charakteryzują się względnie nowoczesną strukturą pracujących i wartości dodanej z wysokim odsetkiem zatrudnienia i wartości dodanej w sektorze usług. Średnimi wartościami oszacowań parametrów w analizowanym okresie charakteryzowały się województwa warmińsko-mazurskie 9,95%, kujawsko-pomorskie 8,64% i łódzkie 8,53%. Są to województwa o wysokich i bardzo wysokich stopach bezrobocia (warmińsko-mazurskie i kujawsko-pomorskie) i stopach odpływów z bezrobocia do zatrudnienia (rzędu 41–42% rocznie). Do województw o niskich oszacowaniach analizowanych odchyleń należą województwa: śląskie 6,81%, świętokrzyskie 5,95% i małopolskie 5,13%. Z wyjątkiem województwa śląskiego są to województwa typowo rolnicze, o niskich lub bardzo niskich stopach odpływów z bezrobocia do zatrudnienia, niskich stopach bezrobocia i wysokim bezrobociu ukrytym w rolnictwie. Po czwarte, do województw o bardzo niskich odchyleniach stóp wzrostu odpływów z bezrobocia do zatrudnienia należą województwa: podkarpackie 2,66%; podlaskie 2,54% i lu-

belskie 0,69%. Podobnie jak w trzeciej z grup województw, są to województwa rolnicze, z wysokim bezrobociem ukrytym, niskim bezrobociem jawnym i niskimi stopami odpływów.

Analizując powyższe, można zaobserwować że regionalne zróżnicowanie stóp bezrobocia w Polsce jest względnie duże i trwałe. Od początku lat dziewięćdziesiątych województwami o najwyższych stopach bezrobocia są województwa Polski północno-zachodniej oraz województwo warmińsko-mazurskie. Na drugim biegunie znajdują się województwa południowo-wschodniej i wschodniej części kraju, o niskim bezrobociu jawnym i wysokim bezrobociu ukrytym w rolnictwie. Analizując stopy odpływów z bezrobocia do zatrudnienia można sądzić, że województwa Polski zachodniej i północnej charakteryzują się o ok. 5-10 punktów procentowych wyższymi stopami owych odpływów niż ma to miejsce w południowo-wschodniej i wschodniej części kraju. Wysunąć stąd można wniosek, iż województwa zachodniej części kraju tworzą większość nowych miejsc pracy. Jednakże wysokie stopy bezrobocia jawnego w tej części kraju sugerują, iż wielkości napływów z zatrudnienia do bezrobocia są tam wyższe, niż w Polsce południowowschodniej. Świadczy to o wyższej elastyczności regionalnych rynków pracy w tej części kraju, w stosunku do pozostałej części Polski. Wynikać to może z wyższej dynamiki tworzenia i likwidacji miejsc pracy (głównie) w dynamicznie rozwijającym się sektorze usługowym.

Ponadto istotniejsze znaczenie dla znalezienia pracy przez bezrobotnego ma jej poszukiwanie bezpośrednio w przedsiębiorstwach niż w urzędach pracy. Wielkości odpływów z bezrobocia do zatrudnienia są silnie uzależnione od stopy wzrostu PKB, co oznacza, że w warunkach wysokiego wzrostu gospodarczego powstaje wyższa liczba nowych miejsc pracy niż ma to miejsce przy niskiej dynamice PKB. Wynika stąd, że wyjątkowo istotne dla kreacji nowych miejsc pracy jest dążenie do przyśpieszenia wzrostu gospodarczego. Dynamika tworzenia nowych miejsc pracy jest wyższa w regionach o nowocześniejszych strukturach pracujących, o wyższych odsetku pracujących w sektorze usługowym, które znajdują się głównie w Polsce północno-zachodniej. Może to również, pośrednio, wskazywać na udział małych, jednoosobowych firm w tworzeniu dodatkowych miejsc pracy.

8.2. Samozatrudnienie jako tendencja wspierania przedsiębiorczości i ograniczania bezrobocia

„Jednym z przejawów przedsiębiorczości jest samozatrudnienie. Zjawisko to w obszarze OECD ma tendencję wzrastającą głównie z powodu wzrastającego outsourcingu oraz spłaszczania struktur zarządzania i wielkości dużych firm. Samozatrudnienie związane jest z tym rodzajem działalności, której przedstawiciele podejmują decyzje operacyjne i są odpowiedzialni za majątek firmy, a ich wynagrodzenie jest uzależnione od zysków. Dane do pomiaru wskaźnika samozatrudnienia są czerpane z narodowych urzędów statystycznych i nie dzielą się na poszczególne zawody. To wpływa na ogólność tego wskaźnika. Badania tendencji w samozatrudnianiu wykazują pozytywną korelację w stosunku do zatrudnienia ogółem. Na przykład w Szwecji w okresie 1976–95 przedsiębiorczość wyrażana była stopniem samozatrudnienia. Analizy OECD wykazują, że poziom samozatrudnienia w poszczególnych krajach jest kształtowany przez szereg czynników wliczając w to PKB na 1 mieszkańca, poziom bezrobocia, poziom zatrudnienia, poziom opodatkowania.”[6]

[6] Bagiński J., Kłosowski D., Przedsiębiorczość i sposoby jej pomiaru**,** Innowacje 11/2001, Politechnika Warszawska 2001 r., s.16

Tendencja samozatrudniania jest zauważana od lat w wielu krajach. W Kanadzie, Irlandii i Wielkiej Brytanii studenci i absolwenci szkół średnich są zachęcani do tworzenia własnych firm, a żeby tę tendencję wzmocnić wiele ministerstw pracy wprowadza specjalne programy pomagające założyć niedoświadczonym ludziom firmy, w których będą mogli pracować na własny rachunek. Powód zaangażowania rządów w tworzenie programów spierających przedsiębiorczość jest jasny i wytłumaczalny. Nowi przedsiębiorcy odciążają budżety państw, nie pobierają zasiłków zapomogowych i dla bezrobotnych, pracują na własne wynagrodzenia, sami opłacają składki ubezpieczeniowe i zdrowotne.

Najszybciej rozwijającą się grupą małych przedsiębiorstw jest grupa samozatrudniających się. W całej Kanadzie stanowili oni w 1999 r., 18% zarejestrowanych firm (dla porównania w roku 1991 tylko 12%). Dynamika przyrostu tego typu firm w ciągu 10 lat (od 1983–1993) wyniosła 55%. Okazało się również, że ponad 46% samozatrudniających się dało pracę innym osobom. 36% tych firm działa w domu samozatrudniającego się. Co ciekawe, więcej osób pracuje obecnie na własny rachunek w handlu i usługach niż w całej branży produkcyjnej. Badania opinii publicznej przeprowadzone w Kanadzie w 1999 roku wskazują, że większość pracowników małych firm jest bardzo zadowolona z pracy, a ich satysfakcja jest większa niż pracowników zatrudnionych w dużych firmach.[7]

W Tajwanie pracujący na własny rachunek stanowią 21,4% wszystkich zatrudnionych. Co piąta osoba pracuje we własnej, jednoosobowej firmie. Tę samą tendencję można zauważyć w Europie, gdzie co dziesiąta osoba pracuje na własny rachunek. 95% firm zatrudnia mniej niż 10 osób dając równocześnie pracę dla 1/3 siły roboczej[8]. Te małe przedsiębiorstwa, stanowiące najliczniejszą grupę sektora MSP w każdym kraju, są bardzo wrażliwe na zmiany w otoczeniu i wahania koniunktury. Szybko pojawiają się i szybko znikają z rynku. Problem niemożności utrzymania się na rynku nie jest tylko problemem tych aktywnych przedsiębiorców, którzy z różnych powodów mają kłopoty z rozwinięciem własnej działalności. To sytuacja trudna również dla państwa i wszystkich podatników, którzy będą musieli zniechęconego i bezsilnego „byłego przedsiębiorcę'' utrzymywać. Oprócz tych najmniejszych, na rynku działają również pozostałe przedsiębiorstwa sektora MSP, które zatrudniają ponad 60% pracowników i wytwarzają nie mniej niż 50% PKB. Dlatego troskliwe i myślące o rozwoju potencjału własnego kraju rządy wspierają działalność małych i średnich przedsiębiorstw. Na świecie firmy zatrudniające do 10 pracowników stanowią większość zarejestrowanych podmiotów. W Europie średnie zatrudnienie wynosi niewiele ponad 7 pracowników w firmie.

W Polsce również coraz więcej uwagi poświęca się kwestii samozatrudnienia. Początkowo samozatrudnienie traktowane było jako wyraz wypaczenia stosunków pracy w przedsiębiorstwach sektora prywatnego. Za jego przyczynę uważano nadmierną chęć zysku właścicieli firm, zbyt wysokie koszty zatrudnienia pracowników oraz unikanie przestrzegania przepisów BHP i sanitarnych. Jednakże problem samozatrudnienia pojawił się z tych samych powodów znacznie wcześniej, na początku transformacji ustrojowej w Polsce. Duże przedsiębiorstwa państwowe, w których dokonywano zwolnień z przyczyn ekonomicznych, oferowały odchodzącym pracownikom możliwość przejęcia bądź wykupienia maszyn i narzędzi pracy i wynajmowały do wykonania prac firmy założone przez swoich dawnych pracowników. Nazywano tę strategię ratowania wielkich przedsiębiorstw strategią spin-off. Identyczne przesłanki towarzyszyły takiemu samemu zjawisku, jakie ma miejsce od kilku lat w prywatnych przedsiębiorstwach działających w mało ren-

[7] A Profile of Small Business Growth and Employment in British Columbia, Report, BC STATS, Ministry of Finance and Corporate Relations, Ministry of Small Business, Culture and Tourism, http://www.bcstats.gov.bc.ca/data/bus_stat/sm_bus/sme.pdf

townych lub charakteryzujących się wysoką sezonowością prac branżach. Niestety, w przypadku sektora prywatnego to samo działanie nie jest nazywane eufemistycznie ratowaniem firmy, ale patologią gospodarki, choć w obydwu przypadkach – przedsiębiorstwa państwowego i prywatnego – chodzi o ten sam cel. Co ciekawe, badania nad sektorem prywatnym nie potwierdzają, że wynajmowanie samozatrudniających się pracowników jest powszechnym zjawiskiem.

„Najczęściej stosowaną formą zatrudnienia w MSP jest bezterminowa umowa o pracę – wskazuje ją 61,4% badanych firm. Jednak jej popularność zmalała w porównaniu do końca 2000 r. o 1,2% wskazań. Wzrosła natomiast liczba wskazań drugiej pod względem popularności terminowej umowy o pracę (31,8% wskazań w porównaniu do 29,5% na koniec 2000 r.) oraz umów zlecenie (z 3,7% do 4,4%). Taka tendencja jest zgodna z kierunkiem zmian zachodzących na światowych rynkach pracy, gdzie stałe zatrudnienie, związane z ponoszeniem sztywnych kosztów przez pracodawcę, coraz bardziej oddaje pola pracy czasowej czy wręcz pracy świadczonej na rzecz jednego tylko kontraktu (najbliższym polskim odpowiednikiem takich stosunków pracy są umowa zlecenie i umowa o dzieło). Z badań wynika, że na razie polskie MSP stosunkowo rzadko odwołują się do formuły pracy związanej z konkretnym zadaniem (*outsourcing* zatrudnienia) - zaledwie 6,7% wskazań łącznie dla umów zleceń i umów o dzieło. Jeszcze mniej popularny jest zakup usług od byłych pracowników co jest stosunkowo często stosowaną przez firmy duże metodą ograniczania kosztów.”[9]

Wyniki badań ankietowych[10] zdają się potwierdzać opinię o istniejących do czasu wprowadzenia w lipcu 2002 roku zmian w Kodeksie pracy, zbyt sztywnych zapisach Kodeksu w tej materii, utrudniających zatrudnianie na czas określony. Umowy o pracę na czas określony stanowiły 32,3% wszystkich umów stosowanych przez badanych pod koniec 2002 roku przedsiębiorców. Czas obowiązywania zmian prawnych był w momencie realizacji badań stosunkowo krótki. Należy spodziewać się wzrostu zawieranych umów o pracę na czas określony, co powinno także wpłynąć na wzrost poziomu zatrudnienia, takie przynajmniej były intencje ustawodawcy. Z drugiej strony często powtarzana jest inna tezę mówiąca, że nie elastyczność zapisów Kodeksu pracy, a innowacyjność przedsiębiorstw i stosowanie nowoczesnych form zarządzania pracą winny wpływać i kształtować poziom zatrudnienia. Obraz najczęściej stosowanych w badanych firmach form umów o pracę przedstawia poniższy wykres.

---

[8] największą grupę samozatrudniających się aż 18% zanotowano w Irlandii. W Anglii ponad dwa miliony ludzi (10% pracujących) działa na własny rachunek

[9] *Białkowska-Gużyńska A., Raport z badania kondycji małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, pod red. Barbary Szlefarskiej, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa Marzec 2002, s.6*

[10] Badania zrealizowane pod koniec 2002 roku przez ASM Centrum Badań i Analiz Rynkowych na zlecenie Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych. Badanie przeprowadzono przy wykorzystania metody indywidualnego wywiadu kwestionariuszowego wśród 1181 przedsiębiorstw dobieranych losowo (dobór próby warstwowy – nieproporcjonalny). Wyniki opublikowano w raporcie pt.: *„Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r.”*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r.

Wykres 8.3. Najczęściej stosowane formy zatrudniania pracowników

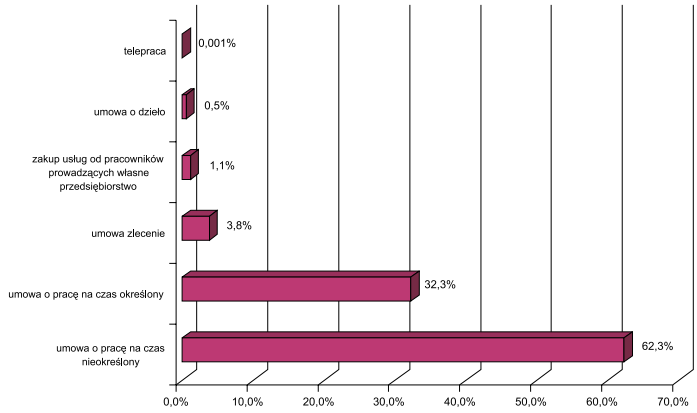

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Innym rodzajem samozatrudnienia jest samozatrudnianie absolwentów, dla których szansą na odnalezienie swojego miejsca na rynku pracy może być założenie własnej firmy[11] . Zwiększenie możliwości podejmowania własnej działalności gospodarczej wymaga:

a) ograniczenia przeszkód i kosztów tworzenia przedsiębiorstw,
b) uruchomienia w dużej skali programu udzielania tanich kredytów, poręczeń kredytowych i systemu dopłat do kosztów oprocentowania i związanego z nimi profesjonalnego doradztwa,
c) okresowego zawieszenia pobierania od absolwentów zakładających własne przedsiębiorstwo emerytalno-rentowej części składki na ubezpieczenie społeczne.

Wsparcie ze strony państwa dla rozpoczynających działalność firm MSP jest bardzo ważne. Przedsiębiorstwa, które przetrwały nie tylko fazę wejścia na rynek, ale również fazę wzrostu i utrzymały się na rynku przez 3 lata, uważa się za firmy doświadczone, które bez dodatkowej pomocy powinny dać sobie radę prowadząc dalszą działalność.

Tam, gdzie wsparcie ze strony państwa jest intensywne, tam też występuje większy odsetek firm, przeżywających dłużej niż trzy lata na rynku. W krajach takich jak Australia, Finlandia czy Holandia, które stosują efektywną politykę wsparcia MSP znajdujących się w fazie wzrostu odsetek firm dojrzałych jest najwyższy. W Polsce odsetek ten wynosi 51%, co oznacza, że zaledwie co druga firma w naszym kraju jest w stanie przetrwać więcej niż trzy lata.

Analizując przyczyny, dla których w pewnych krajach odnotowuje sie wyższe wskaźniki przeżycia firm niż 3 lata, należałoby wziąć pod uwagę kilka czynników – stopień wsparcia dla firm, współpracę między przedsiębiorstwami, sieć współpracy, bariery wejścia i wyjścia z rynku, trudne warunki konkurencyjne albo niewłaściwe postrzeganie przez społeczeństwa faktu upadku albo niepowodzenia. Badania przeprowadzone w wielu państwach pokazują, że im większa firma wchodzi na rynek, tym większe są jej szanse na przetrwanie.[12]

---

[11] jest to działanie wspierane i promowane przez MGPiPS w ramach programu „*Pierwsza Praca*"

[12] *Lundström Andres, Stevenson Lois, Patterns and Trends in Entrepreneurship, SME Policy and Practice in ten Economies, Volume 3 of the Entrepreneurship Policy for the Future Series, Swedish Foundation for Small Business Research (FSI), Sweden, Örebro, Stockholm 2002, s.500*

Wykres 8.4. Wskaźnik przeżycia firm (po 3 latach)

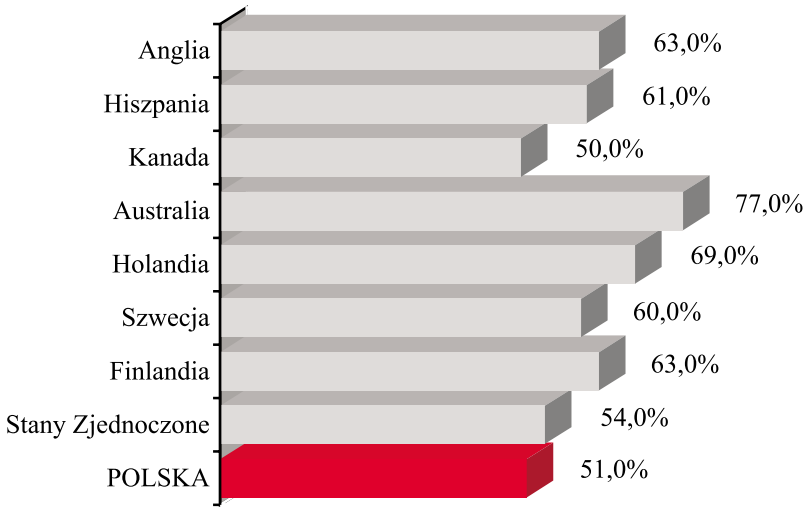

Źródło: Lundström Andres, Stevenson Lois, Patterns and Trends in Entrepreneurship, SME Policy and Practice in ten Economies, Volume 3 of the Entrepreneurship Policy for the Future Series, Swedish Foundation for Small Business Research (FSI), Sweden, Örebro, Stockholm 2002, s.500

Powyższe obserwacje prowadzą do wniosku o konieczności udziału państwa w tworzeniu i zapewnianiu odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości. Polityka wspierania przedsiębiorczości realizowana przez państwo ma decydujące znaczenie dla ogólnej kondycji gospodarki. Może być skutecznym narzędziem kształtowania właściwego klimatu dla prowadzenia działalności gospodarczej. Jest to tym bardziej istotne w obecnych warunkach, gdzie kluczową rolę odgrywają nowoczesne technologie, transfer wiedzy i wymagające wysokich nakładów finansowych prace badawczo-rozwojowe. Właściwie realizowana proinnowacyjna polityka państwa może przyczynić się, poprzez inicjowane zmiany strukturalne, do stworzenia nowych jakościowo miejsc pracy, a w efekcie, podniesienia poziomu konkurencyjności polskiej gospodarki.

8.3. Zmiany w strukturze rynku pracy w perspektywie gospodarki opartej na wiedzy

8.3.1.Tworzenie podstaw gospodarki opartej na wiedzy

Budowanie gospodarki opartej na wiedzy powoduje liczne reperkusje na rynku pracy. Pojawia się coraz więcej przedsiębiorstw opierających swój rozwój o efektywne gospodarowanie zasobami wiedzy. Implikuje to poważne zmiany w popycie na pracę. Powstaje zatem luka na rynku pracy, popyt rozmija się z podażą, gdyż dostosowywanie jakościowe podaży jest procesem kompleksowym i długotrwałym. W ujęciu geograficznym wdrażanie zasad zarządzania wiedzą w przedsiębiorstwie wywołuje migracje zarobkowe, w ujęciu przedmiotowym przesunięcie popytu na pracę w kierunku nowych gałęzi przemysłu i kurczenie się tradycyjnych przemysłów, a w ujęciu podmiotowym gospodarka oparta na wiedzy wymusza na pracobiorcach zdobywanie nowych umiejętności związanych ze zdobywaniem i zastosowaniem wiedzy. Kluczowym aktorem rynku pracy staje się jednostka nieustannie poszerzająca swoje zasoby wiedzy i potrafiąca elastycznie nimi gospodarować.

Wdrażanie w życie zasad gospodarki opartej na wiedzy powoduje zasadnicze praktyczne implikacje dla ekonomii. Stawia społeczeństwo przed nowymi problemami. Po pierwsze rozwój sieci teleinformatycznej, procesy globalizacji i otwarcie gospodarek przyczyniają się do demokratyzacji wiedzy. Rożne rodzaje wiedzy stają się powszechnie dostępne, co oznacza, że dostęp do tych zasobów jest nie tylko coraz szybszy, ale tez coraz mniej kosztowny. Po drugie nacisk na innowacyjność i szybki postęp wiedzy powodują skracanie cyklu życia produktów. Po trzecie pojawiają się zawirowania na rynku pracy związane z kurczeniem się jednych gałęzi przemysłu a rozwojem innych. Powstają nowe zawody i nowe metody pracy, jednocześnie niektóre stare, tradycyjne zawody zanikają. Nowe umiejętności stają się najważniejszym elementem rekrutacji pracowników. Jednostki nie tylko częściej zmieniają miejsce pracy, ale również częściej niż w przeszłości zmieniają swój zawód. Po czwarte rośnie rola takich składników majątkowych przedsiębiorstw jak know-how, banki danych, software i potencjał uczenia się, a maleje waga środków trwałych.

Pojawianie się efektów omawianych zmian jest procesem zdecydowanie ewolucyjnym. Praktyka uczy, że pierwsze podmioty, które przechwytują nowinki związane ze zmianą stylu zarządzania i prowadzenia organizacji to najczęściej przedsiębiorstwa międzynarodowe. Wolna wymiana produktów i myśli oraz nasilający się proces internalizacji przedsiębiorstw sprawiają, że to właśnie w przedsiębiorstwach przejawy zarządzania wiedzą są najszybciej widoczne. Tak więc pierwsza fala przemian w gospodarce ma charakter mikroekonomiczny i zachodzi na poziomie pojedynczych przedsiębiorstw lub organizacji, które realizują proces efektywnego gospodarowania swoimi zasobami wiedzy. Przedsiębiorstwa dysponują potencjałem finansowym, który decyzją zarządu może być przeznaczany na realizowanie procesów zarządzania wiedzą. Co więcej, efekty wdrażania gospodarki opartej na wiedzy na szczeblu ogólnokrajowym są zdecydowanie bardziej opóźnione w stosunku do szybciej widocznych zmian w przedsiębiorstwach.

Druga fala zmian obejmuje politykę szczebla najpierw rządowego, następnie regionalnego. Na szczeblu rządowym nowa strategia gospodarcza realizowana jest stopniowo i wymaga długofalowych, systematycznych zmian. Są to między innymi: stwarzanie dostępu obywatelom do pożądanej wiedzy, rozwój infrastruktury wiedzy oraz utrzymywanie odpowiednio wysokiego poziomu nakładów na nowe technologie, edukację oraz badania i rozwój. Kluczowym zagadnieniem pozostaje proinnowacyjna polityka państwa oraz umacnianie współpracy przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi i stymulowanie w ten sposób dyfuzji wiedzy. Administracja państwowa ma za zadanie połączyć w sieć wymiany wiedzy obywateli, organizacje, różne grupy interesów wewnątrz kraju. Jednocześnie istotnym zagadnieniem pozostaje szerokie uczestnictwo w międzynarodowej wymianie wiedzy i budowaniu gospodarki globalnej. Wizja gospodarki opartej na wiedzy wdrażana jest przez ogólnokrajową i regionalną politykę państwa, a ta jest efektem kompromisów i drobiazgowych ustaleń polityków, co wydłuża proces decyzyjny, a nieraz powoduje niekorzystne kompromisy w zakresie alokacji zasobów finansowych państwa. Państwo odgrywa również decydującą rolę w inicjowaniu i podtrzymywaniu zmian społecznych; zmian postaw i działań obywateli danego kraju.

Ostatnim i najdłuższym etapem są zmiany zachodzące w społeczeństwie: zmiana indywidualnych postaw i dostosowanie się jednostek do wymogów nowych czasów. Obserwujemy te zmiany na poziomie jednostki, która aktywnie poszukuje potrzebnej sobie wiedzy, jednostki permanentnie uczącej się, posiadającej umiejętności selekcji i aplikacji zdobytej wiedzy. Takie umiejętności już są poszukiwane przez pracodawców. Waga umiejętności pozyskiwania wiedzy i samodoskonalenia się będzie rosła.

Wzrost ekonomiczny w gospodarkach opartych na wiedzy opiera się na założeniu, iż rozwój wiedzy prowadzi do postępu technologicznego i rozwoju ludzkich zasobów wiedzy, a tym samym do

wzrostu wydajności całej gospodarki. Należy podkreślić, że zmiany w tych obszarach nie zachodzą w jednakowym tempie. Z powyższych rozważań wynika wyraźnie, że nieuniknionym efektem wdrażania gospodarki opartej na wiedzy jest luka czasowa w przestawianiu się na nowe zasady gry pomiędzy przedsiębiorstwem a pracownikiem. Przedsiębiorstwa najszybciej i najpełniej przejmują nowe zasady i potrafią efektywnie wdrażać je w życie. Jednostki są zdecydowanie bardziej bierne i zmiany społeczne na skalę masową trwają zdecydowanie dłużej niż zmiany w sposobie zarządzania w przedsiębiorstwach.

Cytowane już badania kondycji polskich przedsiębiorstw, zrealizowane na zlecenie Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych, potwierdzają wagę jakości zasobów ludzkich dla siły ekonomicznej przedsiębiorstwa. W trakcie analizy zebranych odpowiedzi skorelowano kondycję ekonomiczną firm (mierzoną deklaracjami uzyskiwanych zysków i posiadanych udziałów w rynku) z wykształceniem kadry zarządzającej przedsiębiorstwem. Okazało się, że najlepiej wykształcone osoby kierują firmami wzrostowymi lub stabilnymi. Z kolei w firmach spadkowych największy udział w zarządzaniu mają osoby z wykształceniem średnim, chociaż, co ciekawe, w tej kategorii firm odnotowano relatywnie najwyższy wskaźnik osób posiadających wykształcenie wyższe z tytułem naukowym[13] . Szczegółowo omawiane wyniki prezentuje poniższy wykres.

Wykres 8.5 Wykształcenie zarządu a kondycja ekonomiczna firm

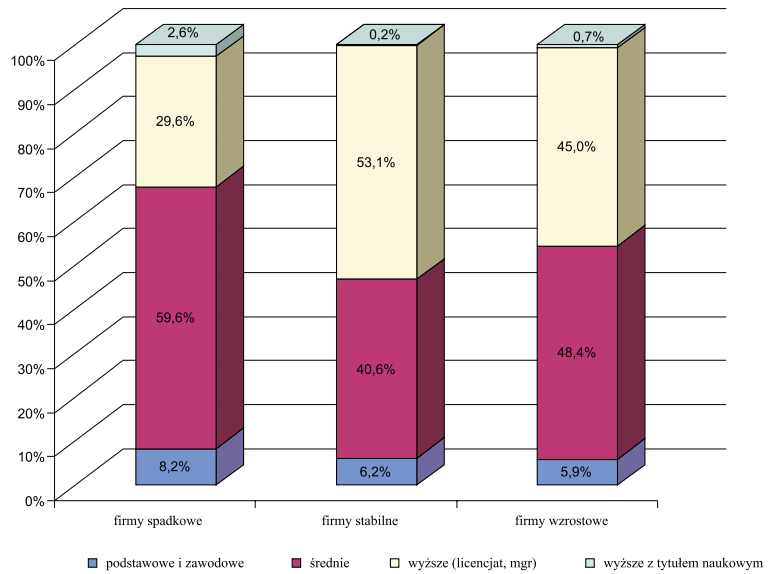

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Niepokojące są inne wnioski z cytowanych badań, zgodnie z którymi można mówić o odpływie najlepiej wykształconych pracowników ze sfery działalności gospodarczej, lub o braku zainteresowania najlepiej wykształconych taką formą aktywności zawodowej. „W ujęciu średnim najlepiej wykształcone kierownictwo mają bowiem przedsiębiorstwa powstałe przed 2–5 laty. Grupa firm najmłodszych prezentuje się już pod tym względem znacznie gorzej. Może to świadczyć

[13] Por. *„Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r."*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r, s. 39.

o tym, że stosunkowo mniej osób z wyższym wykształceniem podejmuje się tworzenia przedsiębiorstw, lub o tym, że odsetek zamykanych firm właścicieli z wykształceniem najwyżej średnim jest znacząco wyższy niż w przypadku osób z wyższym wykształceniem”[14] .

8.3.2. Zmiany po stronie popytu na rynku pracy

Budowanie gospodarki opartej na wiedzy prowadzi do zmiany oczekiwań pracodawców. Struktura popytu przechodzi znaczące przeobrażenia. Współczesne organizacje potrzebują pracowników o wysokim poziomie umiejętności przyswajania i aplikacji wiedzy, umiejętności komunikacyjnych i elastyczności (tzw. soft skills).

Po pierwsze, wraz z przyspieszeniem przemian technologicznych i wzrostem innowacyjności przedsiębiorstw, wzrasta zapotrzebowanie na pracowników wysoko wykwalifikowanych. Liczy się nie tylko poziom wykształcenia i doświadczenia, ale również umiejętność stałego dostosowywania kwalifikacji do zmiennych i rosnących wymagań rynku. W organizacji opartej na wiedzy każde nieomal stanowisko staje się bardziej wiedzochłonne i wymaga permanentnego samodoskonalenia zawodowego, podnoszenia poziomu odpowiedniej wiedzy i umiejętności aplikacji tej wiedzy w miejscu pracy. Taka zmiana w strukturze popytu prowadzi do wykluczenia z rynku pracy części siły roboczej. Wzrost wysoko opłacanych miejsc pracy odnosi się do zawodów wymagających pracy o wysokiej zawartości wiedzy i intelektu, które występują w wielu sektorach, ale przede wszystkim w wytwórczości nauko-chłonnej, w jakościowo przodujących usługach produkcyjnych i finansowych, a także w usługach konsumpcyjnych o wysokim stopniu różnorodności.

Po drugie, współczesny rynek pracy wymaga od pracobiorcy umiejętności przekwalifikowywania się. Postępujące procesy automatyzacji, postęp technologiczny i przemiany strukturalne w przemyśle pozbawiają zatrudnienia całe grupy ludzi. W konsekwencji obserwujemy rosnące bezrobocie, z którego jedynym wyjściem pozostaje przekwalifikowanie się pracownika. O kurczącym się zatrudnieniu w przemyśle pisze P. Drucker[15] . Powołuje się na fakt, że w latach 1960-1990 zatrudnienie w przemyśle spadło z 25% zatrudnienia ogółem do zaledwie 17%. Przyrost pojawił się w innych sektorach, głównie usług. Co najistotniejsze to fakt, iż produkcja przemysłowa wzrosła w tym czasie dwu i półkrotnie. Mamy więc doczynienia z rosnącą lawinowo wydajnością pracy. Jest to zasługa postępu technicznego. W Polsce w ostatniej dekadzie obserwujemy analogiczne zmiany. Przy wzroście produkcji przemysłowej ogółem o blisko 40% w latach 1995–2001, zatrudnienie w przemyśle spadło w tych latach o 20% (patrz tabele poniżej).

Tabela 8.1: Produkcja sprzedana przemysłu w 2001 roku w cenach stałych 1995=100.

Wyszczególnienie	Sprzedaż w cenach stałych 1995=100
Sprzedaż przemysłu ogółem	138
Górnictwo, kopalnictwo	81
Przetwórstwo przemysłowe	145

Źródło: Mały Rocznik Statystyczny 2002, GUS, Warszawa 2002 r.

[14] Za: *„Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r.”*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r, s. 39.

Tabela 8.2: Zatrudnienie w przemyśle w 1995 i 2001 roku w tys.

Wyszczególnienie	1995		2001		
	w tys.	w %	w tys.	w %	1995=100
Zatrudnienie ogółem	15 129	100	14 963	100	98
Zatrudnienie w przemyśle	3729	24	3008	20	80

Źródło: na podstawie Małego Rocznika Statystycznego 2002, GUS, Warszawa 2002 r.

Powyższe dane obrazują zmiany zachodzące na rynku pracy. Obserwowany wzrost sprzedaży produkcji przemysłowej spowodowany jest zwiększeniem się niemal o połowę sprzedaży przetwórstwa przemysłowego. Pomimo spadku sprzedaży górnictwa i kopalnictwa, sprzedaż przemysłu ogółem wzrosła o 38%. W tym samym okresie zatrudnienie w przemyśle spadło o 20% i co więcej, spadek ten jest wielokrotnie większy niż ogólny spadek zatrudnienia w badanym okresie. Obserwujemy więc zjawisko większej wydajności pracy w przemyśle i rozwój przede wszystkim przetwórstwa przemysłowego wysokiej wydajności. Opisywanym powyżej zmianom towarzyszyły liczne zwolnienia pracowników. Zwolniona siła robocza zmuszona jest do zmiany własnych kwalifikacji: wzbogacenia ich, uaktualnienia lub też nabycia nowego zawodu. Kluczowym zagadnieniem jest w tym przypadku elastyczność podmiotów rynku pracy i ich gotowość do zmian.

Wreszcie po trzecie, nieuniknione jest geograficzne przemieszczanie się siły roboczej wraz z przeobrażaniem się struktury przemysłu w kraju. Kiedyś zamożne i szybko rozwijające się regiony zaczynają dziś równie szybko upadać. Procesy te zachodzą zdecydowanie dynamiczniej niż w przeszłości. Współczesne zmiany zachodzące w nowoczesnej gospodarce zmuszają ludzi, do tej pory pracujących w stabilnym środowisku pracy, do przesiedlania się, często wbrew swej woli, w poszukiwaniu nowej pracy. Nie wszyscy są gotowi na to wyzwanie i nie wszyscy je podejmują. Bardzo istotnym czynnikiem rosnącego bezrobocia staje się zatem brak mobilności siły roboczej. Szczególnie ludzie bez wyższego wykształcenia, wykonujący prace fizyczne, przejawiają niechęć i nieprzygotowanie do geograficznego przemieszczania się. Dlatego też jesteśmy świadkami rządowych programów łagodzenia dysproporcji regionalnych, szczególnie na terenach niegdyś wysoko zindustrializowanych.

Podaż pracy dostosowuje się bardzo stopniowo do nowych wymagań. Część pracobiorców nie chce przyjmować do wiadomości nowych reguł gry i pozostaje na pozycji roszczeniowej, z poczuciem krzywdy i zdrady. Oportunizm pracobiorców i niechęć do zmian wynika z faktu, że zmiany i nowe technologie wiążą się dla nich ze zwolnieniami. Czas, jaki musi upłynąć, aby podaż pracy dostosowała się do zmian w strukturze popytu jest nieunikniony. Wynika to z natury tych zmian. Zmiany jakościowe mają to do siebie, że są długotrwałe. W takich przypadkach pesymiści twierdzą, że efekty zmian widoczne będą dopiero w następnym pokoleniu. Nie ulega wątpliwości, że zmiany w podaży zachodzić muszą i będą, natomiast tempo tych zmian zależy w dużej mierze od polityki rządu i programów mających na celu skrócenie tego okresu dostosowawczego do minimum.

Gospodarka oparta na wiedzy przyczynia się do wzrostu konkurencyjności jednych gospodarek względem drugich. W długim okresie czasu niesie to za sobą wymierne korzyści dla wszystkich podmiotów rynkowych i wzrost stopy życiowej danego kraju. Niestety, korzyści wynikające z wdrażania gospodarki opartej na wiedzy nie rozkładają się równomiernie. Zdecydowanie więcej skorzystają podmioty elastyczne, gotowe na zmiany i potrafiące efektywnie gospodarować

swoją wiedzą. Bezsporne jest również to, że korzyści wynikające z oparcia potencjału gospodarki na wiedzy są rozłożone w czasie. W krótkim okresie czasu wdrażanie zasad gospodarki opartej na wiedzy najpierw przez przedsiębiorstwa, później przez inne organizacje i podmioty administracji, powoduje zaburzenia na rynku pracy. Zmiany w strukturze popytu zachodzą zdecydowanie szybciej niż zmiany po stronie podaży na rynku pracy. Odpowiedzią na te zaburzenia jest celowa polityka państwa, z czego najważniejszym elementem jest nowoczesny system edukacji, który w efekcie prowadzi do kształtowania się społeczeństwa wiedzy. Nie bez znaczenia jest przy tym organizowanie swoistych centrów wiedzy umożliwiających nie tylko edukację, ale i wymianę praktycznych doświadczeń.

8.4. Wpływ klastrów przemysłowych na tworzenie miejsc pracy

8.4.1. Klastry a liczba zatrudnionych

Doświadczenia krajów Unii Europejskiej oraz USA wskazują, że istnienie klastra pozytywnie wpływa na wielkość zatrudnienia w skupionych w nim firmach. Na podstawie analiz statystycznych wykazano, że firmy skupione w klastrach osiągają wyższą produktywność i rentowność niż firmy identycznych rozmiarów i tej samej branży, ale działające poza organizacją klastrów. Również stopa zwrotu z inwestycji, tempo tworzenia miejsc pracy oraz realne place są w klastrach przemysłowych wyższe, nawet w okresie recesji.

Badania, którymi objęto 34 klastry europejskie, w tym 15 wysokotechnologicznych oraz 19 opartych na przemysłach tradycyjnych wykazały, że 73% klastrów w ciągu ostatnich 10 lat (1991–2001) zwiększyło zatrudnienie, 18% utrzymało zatrudnienie na mniej więcej tym samym poziomie, a tylko w 9% zatrudnienie zmalało.

W USA wpływ klastrów na zatrudnienie jest różny w zależności od stanu, choć generalnie dodatni. W Missouri klaster informatyczny zatrudniał w 1990 r. 1087 osób a w 2000 r. już 29482 osoby, co oznacza ponad 27 krotny wzrost, podczas gdy przyrost zatrudnienia w całym stanie wyniósł dla tego okresu tylko 23,9%. R6wnież w Pittsburgu klaster technologii informatycznych wykazał w okresie 1990-1999 wzrost z 20746 pracowników do 33143 pracowników, a więc o 59,7%.

Można zakładać, że wzrost zatrudnienia w klastrach informatycznych ma większy związek ze wzrostem zapotrzebowania na wyroby tej branży niż z organizacją klastrów sektora.

8.4.2. Klastry a poziom płac

Tezę o wyższych płacach w klastrach potwierdzają zagregowane dane dotyczące regionu San Diego, gdzie przeciętna płaca w 16 tamtejszych klastrach była w 1998 r. o 26% wyższa niż w przemysłach niesklasteryzowanych. Generalnie, płace w klastrach opartych na zaawansowanych technologiach są wyższe niż w branżach tradycyjnych. Wiąże się to też z poziomem wykształcenia pracowników firm, gdyż w przemysłach wysokich technologii wymagane są też wysokie kwalifikacje. Na przykładzie Pittsburga udowodniono, że wyższemu udziałowi osób z wyższym wykształceniem w ogólnym zaludnieniu danego regionu towarzyszy szybszy przyrost zatrudnienia w klastrach. Współczynnik korelacji między tymi wielkościami oszacowano na 0,708. W związku z tym podjęto działania na rzecz przyciągania do regionu osób wykształconych, m.in. poprzez budowę centrów kulturalno-rozrywkowych oraz obiektów sportowych.

Ujemnym czynnikiem wpływu klastrów na rynek pracy jest możliwość wystąpienia pewnej motywacji do redukcji zatrudnienia, związanej z outsourcingiem. Przedsiębiorstwa działające w klastrze mogą zwalniać część personelu, nabywając w zamian daną usługę na wolnym rynku, od przedsiębiorstwa, które posiadając nowoczesną maszynę i niewielki, lecz wykwalifikowany personel może obsługiwać po mniejszym koszcie cały klaster. Pojawianie się takich firm jest opłacalne właśnie z uwagi na ukształtowanie się klastra w regionie.

8.4.3. Klastry a rodzaj tworzonych miejsc pracy

Nie jest bez znaczenia, jakiego rodzaju miejsca pracy zostaną utworzone. Działanie w obrębie klastra może pomóc przedsiębiorstwu w rozwiązaniu kilku problemów o charakterze bieżącym (niedostatek popytu na wyroby) oraz przyszłościowym (coraz mniejszy popyt na prace proste). Dzieje się tak z kilku przyczyn: uczestnicy klastra mogą być wytwórcami zarówno dóbr konsumpcyjnych, jak i inwestycyjnych, tak więc automatyzacja będzie co prawda zmniejszała zatrudnienie u producentów wyrobów konsumpcyjnych, lecz zwiększała zatrudnienie u dostawców technologii. Działanie w klastrze firm obsługujących przedsiębiorstwa z rdzenia przemysłowego (np. centrów handlowych i rozrywkowych, restauracji, hoteli, baz transportowych) wygeneruje popyt na prace proste, co zmniejszy w krótkiej perspektywie niedobór miejsc pracy dla osób o niskich kwalifikacjach, jednocześnie zapewniając efektywność tych stanowisk pracy. Przedstawiciele zawodów technicznych, jak ślusarze czy elektrycy, mogą znaleźć popyt na swoje usługi na wolnym rynku, zwłaszcza w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, których często nie stać na zatrudnienie fachowca na cały etat. Oczywiście warunkiem powodzenia tego optymistycznego scenariusza jest istnienie popytu czyli licznych, aktywnych firm działających w klastrze.

Korzystanie z pracy na zlecenie może być więc postacią outsourcingu. Z kolei współpraca przedsiębiorstw sklasteryzowanych z uczelniami pozwoli zwiększyć wskaźnik skolaryzacji na poziomie wyższym, dzięki czemu zwiększy się stosunek podaży kadr zdolnych do prac zaawansowanych w relacji do podaży siły roboczej o niskich kwalifikacjach. To pozwoli zredukować problem nadwyżki nisko wykwalifikowanej siły roboczej w długim okresie. Działalność klastra przemysłowego, w tym firm opierających się na zaawansowanej technologii, pozwoli znaleźć zatrudnienie kreatywnym absolwentom szkół wyższych, a w przyszłości, być może otworzyć własne przedsiębiorstwa na zasadzie spin-off.

15 P. Drucker „Społeczeństwo pokapitalistyczne", Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s.61

Rozdział 9

Klastry

Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw

Typologia klastrów

Polityka rozwoju oparta o klastry

Klastry w Polsce

Podsumowanie i wnioski

Postęp, jaki dokonał się w ostatnich latach w zrozumieniu problematyki konkurencyjności, zarówno z perspektywy teoretycznej jak też z praktyki gospodarczej, pozwolił na wypracowanie systemowych rozwiązań dostosowanych do specyfiki współczesnej gospodarki. Koncepcją, która nabrała w tym zakresie szczególnego znaczenia stał się klaster. W tym kontekście istotne znaczenie ma też polityka rozwoju oparta o klastry (ang. *cluster-based policy* bądź *cluster-oriented policy*), której zasadnicze elementy czy wręcz całościowe rozwiązania zostały wprowadzone przez większość państw członkowskich OECD.

9.1. Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw

W aspekcie ekonomicznym słowo klaster po raz pierwszy zostało użyte przez Portera[1]. Według definicji Portera klaster to *„geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (na przykład uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących. Klastry osiągające masę krytyczną (niezbędna liczba firm i innych instytucji tworząca efekt aglomeracji) i odnoszące niezwykłe sukcesy konkurencyjne w określonych dziedzinach działalności, są uderzającą cechą niemal każdej gospodarki narodowej, regionalnej, stanowej, a nawet wielkomiejskiej, głównie w krajach gospodarczo rozwiniętych[2]”.*

Klastry w ujęciu przedmiotowym stanowią specyficzną formę przestrzennej organizacji sektorów przemysłu i usług uważaną za najbardziej dojrzałą formę organizacji produkcji – w warunkach gospodarki postindustrialnej – z punktu widzenia zdolności do podtrzymywania rozwoju. Jednocześnie ich cechą charakterystyczną jest zdolność do generowania i utrzymania przewagi konkurencyjnej.

Klastry nie są czymś wyjątkowym. Struktury klastrowe zostały zidentyfikowanie w wielu krajach świata. W ramach projektu Cluster Meta Project zebrano informacje dotyczące ponad 700 różnych klastrów. W Stanach Zjednoczonych w 2000 roku w 380 klastrach wytwarzano 60% produkcji sprzedanej tego kraju, we Włoszech w roku 1994 lokalne dystrykty przemysłowe wytwarzające 31% produkcji przemysłowej były odpowiedzialne za 43% krajowego eksportu.

Klastry powstają praktycznie we wszystkich sektorach gospodarki. Występują zarówno w przemyśle, jak i usługach, w sektorach wysokich technologii, jak i tradycyjnych. Charakteryzują się również różnym poziomem innowacyjności i zaawansowania technologicznego, a tym samym różnymi strategiami i perspektywami rozwoju. Do najbardziej znanych klastrów wysokotechnologicznych należą Dolina Krzemowa (półprzewodniki i technologie informatyczne), Lombardia (przemysł teleinformatyczny i chemiczny), Cambridge (biotechnologia, przemysł komputerowy i informatyczny), Austin, Montpellier (telekomunikacja, oprogramowanie komputerowe, biotechnologia). Z kolei przykładem klastra w sektorze niskich technologii charakteryzującym się jednocześnie wysoką innowacyjnością jest klaster oprawek do okularów oraz przemysłu przetwórstwa wełny we Włoszech czy klaster meblowy w Danii. Około 70% klastrów posiada silną lub bardzo silną pozycję konkurencyjną, natomiast 60% charakteryzuje się wysoką innowacyjnością.

Funkcjonowanie systemu produkcji typu klastrowego przynosi szereg potencjalnych korzyści dla lokalnej, regionalnej, jak i narodowej gospodarki. Efektywnie funkcjonujący klaster prowadzi po

---

[1] Brodzicki T., Szultka S., „Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw”, Organizacja i Kierowanie nr 4/2002

[2] Brodzicki T., Szultka S., op.cit. str. 2

pierwsze do wzrostu produktywności lokalnych przedsiębiorstw ze względu na dostęp do relatywnie tanich, wyspecjalizowanych czynników produkcji oraz różnorodnych nakładów wykorzystywanych w działalności produkcyjnej. Po drugie, przestrzenna bliskość podmiotów gospodarczych stymuluje i wspiera ich innowacyjność. Po trzecie, rozwijający się klaster charakteryzuje dynamiczny wzrost liczby narodzin nowych przedsiębiorstw, co przekłada się na kreowanie nowych miejsc pracy. Efektywnie funkcjonujący klaster powoduje również wiele efektów zewnętrznych:

- wzrost dostępności specjalistycznych usług okołobiznesowych,
- inwestycje w infrastrukturę,
- zwiększenie dochodów ludności.

W niektórych przypadkach klaster może stać się swoistym motorem rozwoju regionalnego. Przykładem mogą być klastry wysokotechnologiczne w Austin (USA), brytyjskim Cambridge czy Penang w Malezji.

9.2. Typologia klastrów

Klastry można klasyfikować według różnych kryteriów[3]. Należą do nich:

- stadium rozwoju: można wyróżnić klastry embrionalne, wzrostowe, dojrzałe oraz schyłkowe;
- zdolność do kreowania miejsc pracy – klastry o rosnącym, stabilnym bądź malejącym zatrudnieniu;
- zasięg terytorialny klastra – w zależności od umiejscowienia wzajemnie powiązanych podmiotów tworzących klaster możemy wyróżnić klastry o zasięgu lokalnym, regionalnym, krajowym, ponadnarodowym;
- liczba horyzontalnie powiązanych sektorów – klastry wąskie bądź szerokie;
- liczba stadiów łańcucha produkcyjnego – klastry głębokie – obejmujące zazwyczaj wszystkie etapy łańcucha produkcyjnego; klastry płytkie – obejmujące jeden lub kilka etapów;
- pozycja konkurencyjna – klastry będące liderami światowymi, krajowymi, lub posiadające przeciętną bądź słabą pozycję konkurencyjną;
- znaczenie technologii – klastry wysokich, średnich lub niskich technologii.

Spotyka się również typologie klastrów oparte o kilka, nie zawsze rozdzielnych kryteriów. W ten sposób wyróżnić można trzy rodzaje klastrów, dzieląc je między innymi ze względu na wielkość i strukturę własności podmiotów do nich należących:

- klastry pokrewne włoskim dystryktom przemysłowym, których najbardziej znanym przykładem jest słynna amerykańska Dolina Krzemowa. Ten typ klastra charakteryzuje się między innymi dominacją małych i średnich przedsiębiorstw, silną specjalizacją oraz wzajemną rywalizacją z jednoczesnym systemem powiązań sieciowych opartych przede wszystkim na zaufaniu. Występowanie tych czynników umożliwia elastyczną specjalizację, wysoką produktywność oraz kreuje znaczący potencjał innowacyjny;
- klaster hub-and-spoke[4] charakteryzujący się współistnieniem na danym terenie dużych przedsiębiorstw powiązanych hierarchicznie z rozległą grupą firm sektora MSP (np. Seattle – Boeing czy Toyota City). Klaster tego typu bazuje w dużym stopniu na sile wielkich korporacji, charakteryzując się jednocześnie elastycznością działania oraz wykorzystaniem przewagi kosztowej;

[3] Źródło: Enright 2001, DTI 2001, Jacobs 1997

[4] W dosłownym tłumaczeniu: „oś i szprycha".

- klaster satelitarny z dominującym udziałem małych i średnich przedsiębiorstw uzależnionych od firm zewnętrznych, którego przewaga lokalizacyjna opiera się z reguły na niższych kosztach (np. Research Triangle Park w Północnej Karolinie czy region Manaus w Brazylii).

9.3. Polityka rozwoju oparta o klastry

Zasadniczym celem polityki opartej o klastry powinno być trwałe podniesienie poziomu konkurencyjności lokalnej, regionalnej i narodowej gospodarki. Działania powinny skupiać się na wzmacnianiu pozycji konkurencyjnej klastra poprzez ukierunkowanie rozwoju oraz wzrost specjalizacji kooperujących przedsiębiorstw i instytucji dla osiągnięcia korzyści skali, podziału pracy oraz efektywnej kreacji w skali lokalnej wyspecjalizowanych czynników produkcji. Powinny być one jednocześnie wsparte kompleksem innych działań (na przykład w ramach polityki naukowej lub polityki konkurencji), dlatego też jedną z zasadniczych kwestii jest ich wzajemna koordynacja w celu uzyskania efektów synergicznych. Efektywna i konsekwentnie wdrażana polityka oparta o klastry może prowadzić do przekształcenia się klastrów w regionalne systemy innowacji charakteryzujące się efektywną absorpcją i tworzeniem innowacji procesowych, produktowych i organizacyjnych.

Rola czynnika publicznego w kreowaniu i stymulowaniu rozwoju klastra może być znacząca. W każdym z czterech obszarów tzw. rombu przewagi konkurencyjnej[5] możliwe jest, a nawet zalecane, działanie czynnika publicznego. W zakresie kształtowania czynników produkcji działania władz powinny skupić się na: rozwoju ogólnej i wyspecjalizowanej tzn. dostosowanej do specyficznych uwarunkowań rozwoju danego klastra infrastruktury; organizowaniu wyspecjalizowanych programów oświatowych i szkoleniowych; wspieraniu prac badawczo-rozwojowych na uczelniach nad technologiami bezpośrednio bądź pośrednio związanymi z obszarem funkcjonowania klastra. W zakresie sektorów pokrewnych i wspomagających wskazane jest organizowanie i współfinansowanie forum spotkań uczestników klastra, promowanie i zachęcanie do działań w ramach klastra w celu przyciągnięcia innych kluczowych graczy, dostawców i usługodawców oraz tworzenie zinstytucjonalizowanych form wsparcia w postaci parków technologicznych lub przemysłowych. W odniesieniu do warunków popytu, obok wywierania nacisku na tworzenie skutecznych przepisów stymulujących innowacyjność przedsiębiorstw, za szczególnie istotne należy uznać działanie w charakterze wyrafinowanego nabywcy (poprzez zamówienia publiczne) produktów czy usług klastra. W kontekście strategii i rywalizacji przedsiębiorstw władze mogą podejmować działania zmierzające do eliminacji barier konkurencji w środowisku lokalnym oraz promować zdolności eksportowe poszczególnych klastrów[6] .

9.4. Klastry w Polsce

Wzrost zainteresowania problematyką koncentracji przemysłu i powstawaniem zlokalizowanych systemów produkcyjnych odnotowano w Polsce pod koniec lat 80-tych. Początkowo znaczna część badaczy koncentrowała się na fenomenie technopolii czyli na kompleksach przemysłowych wysokiej technologii, stanowiących przestrzenne koncentracje ośrodków naukowo-badawczych, szkół wyższych, przedsiębiorstw zaawansowanej technologii i szeroko rozwiniętych usług dla

[5] Według Portera (1990) istnieją cztery grupy czynników: czynniki podażowe, popytowe, przemysły wspierające oraz strategia firm, od których zależy konkurencyjność klastra, a które tworzą tzw. romb przewagi konkurencyjnej.

[6] na podstawie Brodzicki T., Szultka St., „Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw" IBnGR, 2002

przedsiębiorstw. Wynikało to z faktu, iż – jak wskazywano – sektory wysokich technologii charakteryzują się najwyższym stopniem innowacyjności, a przez to przyczyniają się do wzrostu konkurencyjności poszczególnych regionów czy miast. Wynikiem tego jest – widoczne do dziś w Polsce – pragnienie przyciągania firm wysokotechnologicznych oraz tworzenie w wielu miastach parków technologicznych, inkubatorów, mających być swego rodzaju „wylęgarnią" nowych, innowacyjnych firm operujących w dziedzinach wysokich technologii.

Doświadczenia ostatnich lat pokazały, że również firmy działające w sektorach tradycyjnych lub średnich technologii mogą charakteryzować się wysoką innowacyjnością. Przejawem tego nowego podejścia jest wzrost zainteresowania usprawnieniem procesów przepływu informacji pomiędzy różnymi podmiotami gospodarki regionalnej czy lokalnej oraz ich znaczeniem dla wprowadzania innowacji.

W ostatnich latach, wraz ze wzrostem zainteresowania teorią klastra, pojawiły się też pierwsze próby badania klastrów, czego wynikiem jest zidentyfikowany quasi klaster automatyki przemysłowej w Gdańsku, klaster poligraficzny w Warszawie, budowlany w regionie Świętokrzyskim, czy kształtowanie się struktur klastrowych na lubeszczyźnie[7].

Badania wskazują, że są to jeszcze wczesne etapy rozwoju klastra, charakteryzujące się dominującą kulturą konkurencji (brak postrzegania innych przedsiębiorstw jako potencjalnych partnerów we współpracy). Stanowi to istotną przeszkodę w podniesieniu potencjału i konkurencyjności przedsiębiorstw skupionych w ramach klastra. Istotną barierą jest również niechęć do uczestnictwa w różnego rodzaju stowarzyszeniach, zrzeszeniach, co powoduje, iż ograniczona współpraca odbywa się prawie wyłącznie na zasadach nieformalnych.

Przeprowadzone badania wskazują również na słabą współpracę z sektorem B+R z jednej strony, a z drugiej na niezrozumienie potrzeb biznesu przez środowisko akademickie. Przedsiębiorcy wskazują na zbyt wysokie koszty takiej współpracy, zaś przedstawiciele środowisk akademickich i instytutów badawczych dostrzegają brak precyzji w formułowaniu potrzeb przez przedsiębiorców. W kontaktach przedsiębiorca – sektor B+R wyraźnie widać też brak porozumienia spowodowany niedoborem wyspecjalizowanej wiedzy ze strony przedsiębiorców.

W Polsce – zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym nadal brakuje kompleksowej polityki nastawionej na wspieranie i rozwój klastrów. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak pogłębionych badań dotyczących istnienia i funkcjonowania klastrów w polskiej gospodarce. Pomimo tego, w ostatnich latach podejmuje się próby wspierania współpracy w niektórych sektorach gospodarki. Przykładem może tu być ustawa o grupach producentów rolnych[8], która umożliwia uzyskanie pomocy finansowej producentom rolnym zrzeszonym w takich organizacjach.

Identyfikacja klastrów

W 2002 roku próbę zbadania potencjalnych klastrów w Polsce podjął Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w ramach projektu badawczego zleconego przez Komitet Badań Naukowych i współfinansowanego ze środków Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Badania kon-

[7] Badania przeprowadzane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w latach 2002–2003; Tamowicz P., Wojnicka E., Brodzicki T., Szultka St., www.klastry.pl

[8] Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw, Dz.U. Nr 88, poz. 983.

centrują się na identyfikacji potencjalnych obszarów, w których możliwe jest tworzenie się klastrów. Rozpoczęte badania są wstępem do analizy potencjału i szans rozwoju takich struktur w polskiej gospodarce, zaś ich efektem ma być propozycja wprowadzenia w życie instrumentów polityki skierowanej na stymulowanie rozwoju klastrów[9].

Uzyskane rezultaty w czterech grupach – dwóch z przemysłów tradycyjnych: budownictwa i przemysłu meblowego oraz dwóch z przemysłów zaawansowanych technologicznie: biofarma-kosmetyki, elektroniki i informatyka przedstawione są poniżej.

Przemysł meblowy

Sektor meblowy współwystępuje z sektorami o charakterze surowcowym oraz z branżami horyzontalnie powiązanymi z przetwórstwem drewna.

Na podstawie analizy statystycznej stwierdzono, że na poziomie powiatów lokalizacja przedsiębiorstw sektora meblowego (PKD 361[10]) jest dodatnio i statystycznie istotnie skorelowana z lokalizacją przedsiębiorstw reprezentujących sektory znajdujące się poniżej w łańcuchu wartości dodanej (PKD 020[11]).

Pod względem liczby zidentyfikowanych zagęszczeń sektora meblowego (PKD 361) bez uwzględnienia sektorów pokrewnych na poziomie powiatów o wysokości współczynnika LQ powyżej 1,25 wyraźnie dominuje województwo wielkopolskie wyprzedzając województwa warmińsko-mazurskie oraz kujawsko-pomorskie i pomorskie. Na poziomie powiatów wskaźnik LQ przyjmuje najwyższe wartości dla powiatów: kępińskiego (woj. wielkopolskie), chełmińskiego (kujawsko-pomorskie) oraz oleśnickiego (dolnośląskie).

Na podstawie mapy zagęszczeń uwzględniającej również sektory pokrewne, należy stwierdzić, że specyficzną cechą lokalizacji przemysłu meblowego w Polsce jest jego wyraźna koncentracja w pasie biegnącym przez województwa: dolnośląskie, lubuskie, wielkopolskie, zachodnio-pomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie oraz warmińsko-mazurskie.

---

[9] Celem pierwszego etapu była przestrzenna identyfikacja występowania skupień przedsiębiorstw z branż pokrewnych i powiązanych. Za wzór badawczy posłużyła metoda wykorzystana przez brytyjskie Ministerstwo Przemysłu i Handlu bazujące na wykorzystaniu współczynnika lokalizacji (LQ – *location quotient*; LQ = (Eij/Ej)/(Ein/En), gdzie „Eij" – zatrudnienie w przemyśle lub np. wartość dodaną, dochody, liczba firm „i" w regionie „j", „Ej" – całkowite zatrudnienie w regionie „j", „Ein" – krajowe zatrudnienie w przemyśle „i", „En" całkowite zatrudnienie w kraju. Jeśli LQ=1 oznacza to, że region posiada taki sam udział zatrudnienia w danym przemyśle jak gospodarka narodowa. LQ większy niż 1,25 jest zazwyczaj przyjmowany jako świadczący o regionalnej specjalizacji w danym sektorze). Współczynnik ten pozwala zidentyfikować lokalizacje, w których występuje ponadprzeciętna koncentracja przedsiębiorstw z danej branży. Dokonano wyboru kilkunastu grup PKD powiązanych wertykalnie lub horyzontalnie. Wybrano następujące grupy przemysłów: budownictwo, przemysł meblowy, farmacja i kosmetyki, elektronika i informatyka, a także: przemysł rybny, spożywczy, skórzany, włókienniczy, papierowy i tworzyw sztucznych. Zidentyfikowano obszary geograficzne, w których zgodnie z przyjętymi kryteriami istnieje największe prawdopodobieństwo istnienia klastra.
Dalsza analiza bazująca na dostosowanym do specyfiki sektora algorytmie decyzyjnym pozwoliła na wyodrębnienie potencjalnych klastrów w analizowanych przemysłach w Polsce, które po naniesieniu na mapę stworzyły mapę potencjalnych klastrów.
Na wybranych losowo przedsiębiorstwach zlokalizowanych w ramach wyodrębnionych skupień przeprowadzono badania ankietowe w celu identyfikacji występowania cech charakterystycznych dla funkcjonujących, względnie tworzących się dopiero, struktur typu klastrowego.

[10] produkcja mebli

[11] leśnictwo wraz z działalnością usługową

Mapa 9.1. Zagęszczenia sektora meblowego i sektorów powiązanych w Polsce na poziomie powiatów

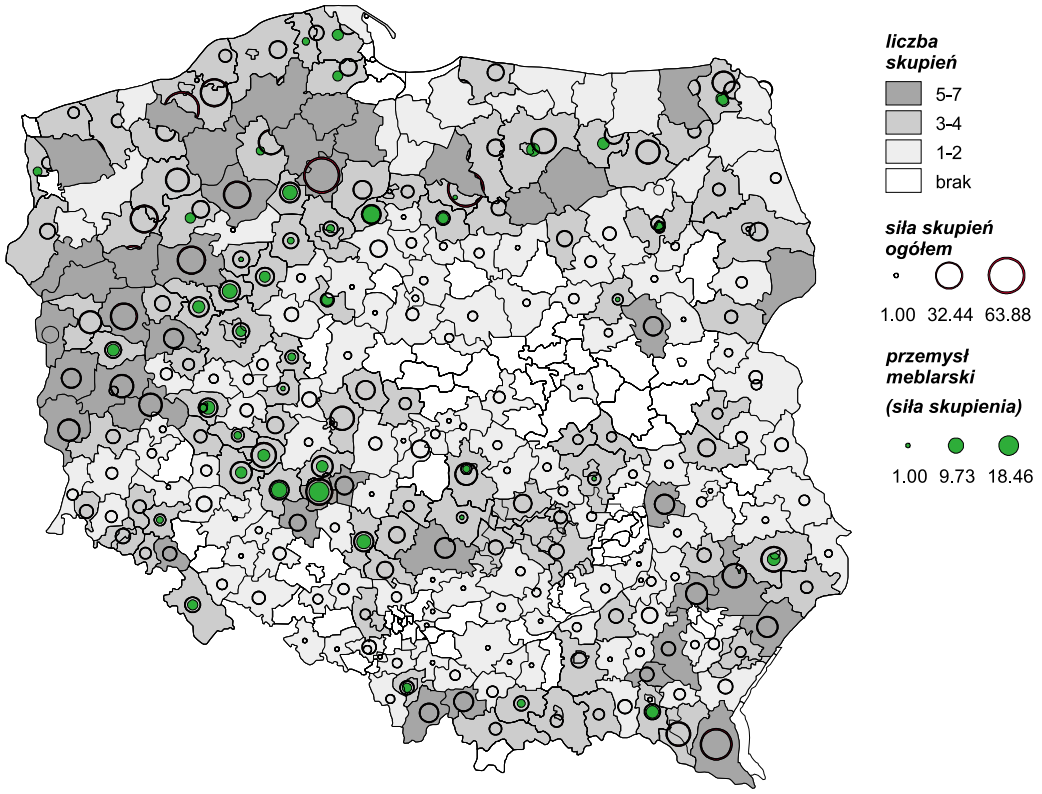

Źródło: Opracowanie IBnGR.

Druga wyraźna koncentracja przedsiębiorstw tego sektora występuje na terenie Polski południowo-wschodniej, na obszarze granicznym województw lubelskiego oraz podkarpackiego. Czynnikiem wpływającym na takie rozmieszczenie zagęszczeń firm sektora meblowego jest, oprócz oczywistej bliskości źródeł surowca, sąsiedztwo tradycyjnych (eksportowych) rynków zbytu. Na lokalizację zagęszczeń ma również wpływ obecność dużych – powstałych jeszcze przez 1989 rokiem – firm meblowych. Sposób prywatyzacji i stosowana w ich przypadku metoda buy-out spowodowała powstanie większej liczby małych firm prywatnych działających na potrzeby dużego odbiorcy, o ustalonej renomie i „zagospodarowanych" rynkach zbytu.

Budownictwo

Do grupy budownictwo zakwalifikowany został bardzo szeroki przekrój sekcji PKD, co wynika z faktu, że pod pojęciem „działalności budowlanej" mieści się szereg przedsiębiorstw będących ogniwami w łańcuchu produkcyjnym sektora budowlanego. Należy jednak podkreślić, iż do analizy została przyjęta cała sekcja 45 – budownictwo.

Najsilniejsza koncentracja w przemyśle budowlanym występuje w województwach południowych tj. dolnośląskim, opolskim, śląskim, małopolskim i świętokrzyskim. Na tych obszarach koncentruje się również najbardziej szeroki wachlarz produkcji i usług związanych z budownictwem, którego historia sięga lat międzywojennych. Przedsiębiorstwa działające na potrzeby sektora budownictwa były tu też silnie rozbudowywane w latach powojennych.

Mapa 9.2. Zagęszczenia sektora budowlanego i sektorów powiązanych w Polsce na poziomie powiatów

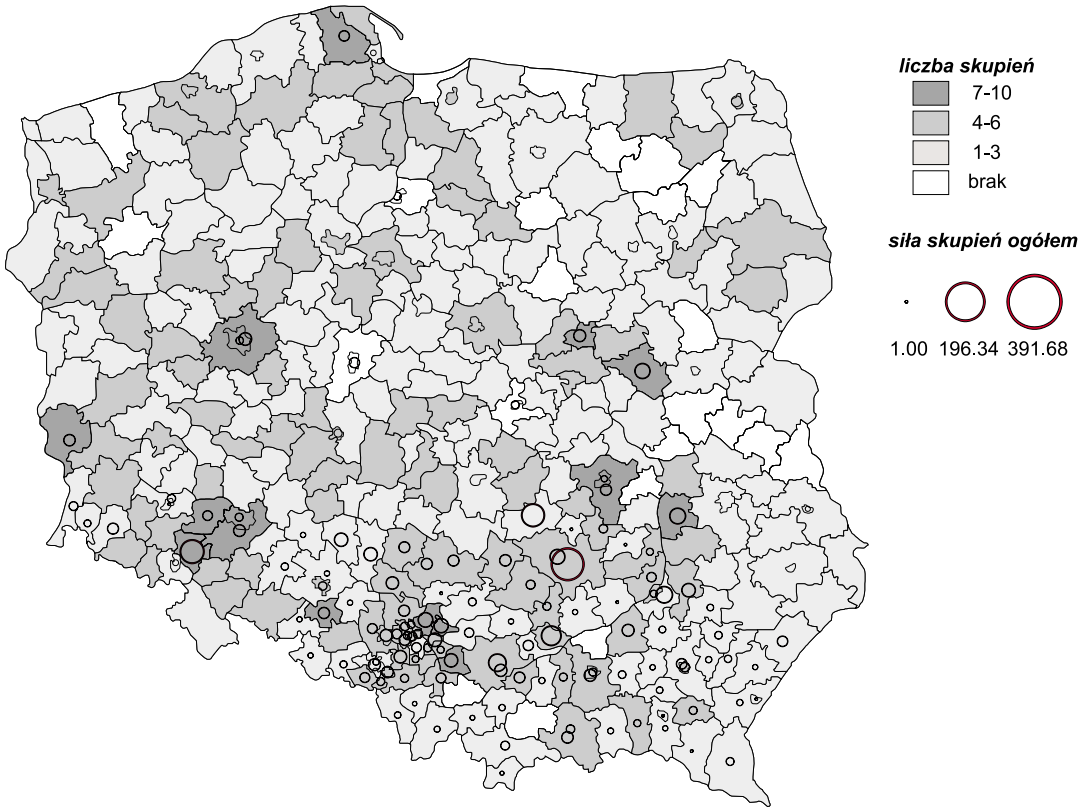

Źródło: Opracowanie IBnGR

Dostarczały one wielkiej gamy produktów i surowców budowlanych począwszy od wydobywania i przetwórstwa kamieni poprzez produkcję cegieł, cementu itp., a skończywszy na usługach finalnych czyli pracach budowlanych. Przyczyną takiego stanu rzeczy był przede wszystkim łatwy dostęp do surowców naturalnych wykorzystywanych przy produkcji materiałów budowlanych. Spowodowało to powstawanie przedsiębiorstw zajmujących się produkcją i dostarczaniem materiałów dla branży budowlanej. Przedsiębiorstwa stricte budowlane skoncentrowane są w większości w pobliżu większych aglomeracji miejskich takich jak Katowice, Kraków, Wrocław, Poznań czy Warszawa, czyli tam, gdzie popyt na końcowy produkt tego przemysłu jest największy.

Biofarma

Do grupy przemysłu farmaceutyczno-kosmetycznego zostały zaklasyfikowane trzy grupy PKD – 244[12], 245[13] i 731[14], które charakteryzowały się silną korelacją współwystępowania na poziomie powiatów.

[12] produkcja wyrobów farmaceutycznych
[13] produkcja środków myjących i czyszczących, wyrobów kosmetycznych i toaletowych
[14] prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych

Przemysły zaliczone do grupy biofarma-kosmetyki są silnie skoncentrowane w pobliżu wielkich aglomeracji miejskich. Wydaje się to oczywiste biorąc pod uwagę, że przemysły te wymagają dostępu do wysokospecjalistycznej wiedzy naukowej, której dostarczyć mogą jedynie wielkie ośrodki miejskie z ich ośrodkami akademickimi. Koncentracja ta wynika również z lokalizacji przedsiębiorstw chemicznych i farmaceutycznych w okresie PRL. Podobnie jak w przypadku firm

Mapa 9.3. Zagęszczenia sektora farmceutyczno-kosmetycznego w Polsce na poziomie powiatów

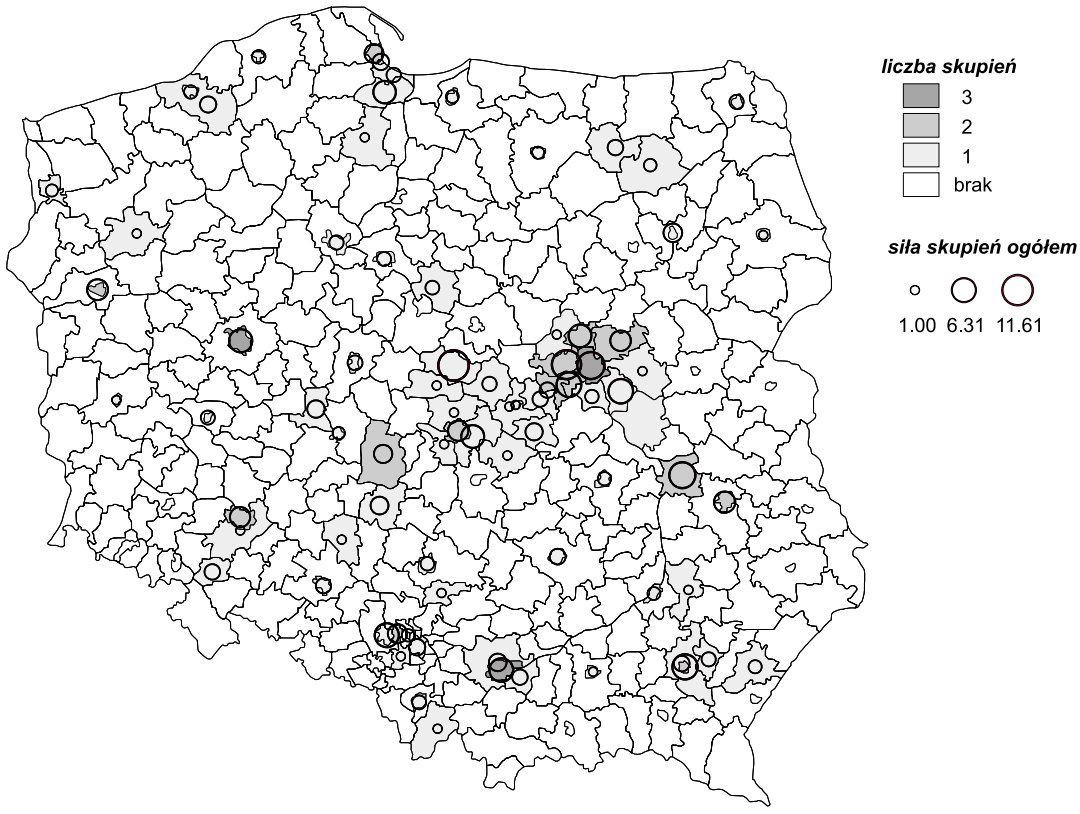

Źródło: Opracowanie IbnGR

sektora meblowego obecne skupienia przedsiębiorstw sektora kosmetyczno-farmaceutycznego są pochodną sposobów i ścieżek zastosowanych w prywatyzacji większych firm państwowych.
W grupie biofarma-kosmetyki dominującą rolę odgrywa zarówno powiat warszawski, jak i cała aglomeracja warszawska z przyległymi do niej powiatami: wołomińskim, pruszkowskim oraz w mniejszym stopniu grodziskim, piaseczyńskim i otwockim. Nie jest to jednak obszar jednorodny – w powiecie warszawskim dominuje produkcja farmaceutyków, natomiast w powiatach pruszkowskim i piaseczyńskim silnie skoncentrowany jest przemysł kosmetyczny. Poza tą aglomeracją branże z grupy bio są jeszcze silnie skoncentrowane w Poznaniu, Krakowie, Łodzi i pobliskich powiatach, powiecie puławskim oraz w nieco mniejszym stopniu we Wrocławiu, Rzeszowie oraz powiecie kutnowskim.

Elektronika, informatyka i telekomunikacja (ETI)

Do grupy ETI zostało łącznie jedenaście grup PKD, które zostały wyłonione na podstawie analizy korelacji branż.
Przemysły ETI są, podobnie jak to ma miejsce w przypadku przemysłu farmaceutyczno-kosmetycznego, silnie skoncentrowane wokół wielkich aglomeracji miejskich, co implikowane jest bliskością czołowych wyższych uczelni technicznych oraz instytutów naukowo-badawczych. Dominująca jest tu pozycja Warszawy, która charakteryzuje się silną koncentracją w niemal wszystkich analizowanych grupach PKD (z wyjątkiem grupy 323 – produkcja odbiorników telewizyjnych i radiowych). Wokół Warszawy silnie skoncentrowany przemysł ETI jest również w powiecie wołomińskim (szczególnie grupa 322 – produkcja nadajników telewizyjnych radiowych oraz aparatów dla telefonii i telegrafii przewodowej) oraz piaseczyńskim, który charakteryzuje się bardzo silną koncentracją w produkcji elementów elektronicznych (PKD 322).

Mapa 9.4. Zagęszczenia w sektorach elektroniki, telekomunikacji i informatyki Polsce na poziomie powiatów

Źródło: Opracowanie IBnGR

Kolejnym obszarem geograficznym charakteryzującym się dużą koncentracją przemysłu elektronicznego i informatycznego jest Górny Śląsk, szczególnie w takich miastach jak Katowice, Gliwice, Zabrze, Rybnik czy Bielsko-Biała. Wynika to ze znacznej koncentracji przemysłu w tym regionie, która sprzyja powstawaniu szczególnie firm świadczących usługi informatyczne.
Bardzo silną koncentracją cechuje się również aglomeracja Trójmiejska. Gdańsk, zarówno w dziedzinie elektroniki, jak i usług informatycznych „uzupełniany" jest przez Gdynię i Sopot, charak-

teryzujące się silną koncentracją w zakresie tworzenia oprogramowania i pozostałych usług informatycznych. Silną koncentracją w przemysłach ETI charakteryzują się inne wielkie aglomeracje tj. Wrocław i Kraków (szczególnie w produkcji sprzętu komputerowego oraz oprogramowania i innych usług informatycznych). Wydaje się, że głównym czynnikiem lokalizacji skupień sektorów ETI jest dostęp do wykwalifikowanej kadry oraz know-how. Jako zaprzeczenie tezy, iż przemysł ETI skoncentrowany jest wyłącznie w wielkich ośrodkach miejskich, może posłużyć przykład powiatu mławskiego, w którym silnie skoncentrowana jest produkcja odbiorników telewizyjnych i radiowych.

Jak wskazują przytoczone przykłady koncentracji sektorów przemysłowych w Polsce, zdecydowanie silniejszą koncentracją charakteryzują się przemysły zaliczone do high-tech (farmaceutyczno-kosmetyczny oraz ETI). Jest to wynikiem tego, że przemysły te wymagają dostępu do zaawansowanego technologicznie zaplecza naukowego oraz wysoko wykwalifikowanej siły roboczej.

Ponadto z analizy wynika, że przemysły wysokotechnologiczne – co szczególnie silnie widoczne jest w przypadku przemysłu elektronicznego i informatycznego – skoncentrowane są wokół wielkich ośrodków przemysłowych takich jak Śląsk, Warszawa czy inne aglomeracje. Wynika to z faktu, że badane gałęzie przemysłu są często poddostawcami produktów pośrednich do produkcji zakładów przemysłowych zlokalizowanych przede wszystkim w rejonach zurbanizowanych.

Przemysł tradycyjny jest zdecydowanie bardziej równomiernie rozłożony przestrzennie. Jednak również w tym przypadku widać wyraźne „regiony produkcyjne", których lokalizacja warunkowana jest dostępem do surowców, rynków zbytu czy też wynika z historii gospodarczej regionu.

Analiza potwierdza hipotezę, iż przemysł (również w gospodarce globalnej) wykazuje tendencje do koncentracji. Sama koncentracja jednakże może przynieść stosunkowo ograniczone korzyści dla przedsiębiorstw. Dopiero zmiana myślenia wśród przedsiębiorców – z konkurencyjnego na kooperatywne, umiejętność łączenia zasobów i praca w sieciach oraz wykorzystanie potencjału zaplecza naukowo-badawczego może trwale podnieść pozycję konkurencyjną przedsiębiorstw w gospodarce.

9.5. Podsumowanie i wnioski

Jedną z metod stymulowania przewagi konkurencyjnej polskich firm powinna być promocja klastrów przemysłowych. Działanie w obrębie klastra może pomóc przedsiębiorstwom w rozwiązaniu wielu problemów o charakterze bieżącym takich np. jak niedostatek popytu na wyroby oraz przyszłościowym, charakteryzującym się zmniejszaniem się popytu na prace proste.

Przeważająca część przedsiębiorstw sektorów zaawansowanych technologicznie powstała ponad 10 lat temu w wyniku restrukturyzacji majątkowej dużych kompleksów gospodarczych względnie w wyniku żywiołowego rozwoju prywatnej przedsiębiorczości. Małe przedsiębiorstwa wysokich technologii zagrożone są marginalizacją przede wszystkim ze względu na brak odpowiedniego zaplecza rozwojowego oraz niewielkie zasoby kapitałowe.

Przestrzenne rozmieszczenie sektora wysokich technologii w Polsce nie uległo znaczącej zmianie w wyniku procesu transformacji, co może w znacznym stopniu przyczynić się do powstawania klastrów. Przedsiębiorstwa zgrupowane w klastrach miałyby też większe możliwości przyciągnięcia kapitału zagranicznego. Obecność kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach korzystnie wpływa na podniesienie poziomu technologicznego produktów oraz wydajność produkcji,

a tym samym konkurencyjność eksportu. Kapitał zagraniczny indukuje również przyspieszoną absorpcję nowoczesnych rozwiązań technologicznych przez resztę gospodarki. Utworzenie wokół centrów naukowo–badawczych klastrów, zwłaszcza wysokotechnologicznych, polepszyłoby też przepływ wiedzy z nauki do przedsiębiorstw.
Jeśli chodzi o politykę wsparcia klasteryzacji konieczna jest weryfikacja istniejących powiązań między publicznymi źródłami finansowania badań, zapleczem naukowo-badawczym a przemysłem, która pozwoli na lepsze i efektywniejsze wykorzystanie środków publicznych i prywatnych na badania. Wysoki stopień otwarcia gospodarki krajowej na międzynarodową presję konkurencyjną powinien, pomimo krótkookresowych kosztów niezbędnych dostosowań, w długim okresie przyczynić się jej wysokiej innowacyjności.

Dzięki łączeniu się innowacyjnych MSP w struktury klastrowe nastąpić może przyśpieszenie tempa absorpcji współczesnych rozwiązań technologicznych co pozwoli na szybsze wyeliminowanie istniejącej luki technologicznej.

Założenia koncepcji klastrów oraz doświadczenia europejskie i amerykańskie mogą być przydatne w próbach adaptacji w narodowym systemie innowacji w Polsce[15]. Takie propozycje są zawarte w projekcie Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności gospodarki”[16]. Istnieją przesłanki wykorzystania koncepcji klastrów w systemie wspierania innowacji w Polsce. W Europie klastry występują w wielu krajach i wyraźnie obserwuje się, że często uzyskiwany jest synergiczny efekt ich współpracy ekonomicznej. Szansę na powstawanie nowych klastrów technologicznych w polskich ośrodkach regionalnych stwarza z jednej strony unowocześnianie technologii istniejących przedsiębiorstw w dziedzinach tradycyjnych – co wiąże się z potrzebą rozwoju sfery B+R i wzrostu kwalifikacji kadry, a z drugiej strony taką szansą może być powstawanie licznych małych i średnich firm w dziedzinach nowoczesnych technologii. Mogą one tworzyć struktury klastrowe oparte o współpracę szkół wyższych i jednostek badawczych, małych firm innowacyjnych, organizacji pomostowych współdziałających dla zdobycia przewagi konkurencyjnej w niszy technologicznej, bądź produktowej. W warunkach osłabienia tzw. „starych regionów przemysłowych” istnieją możliwości zastąpienia ich przez nowe ośrodki, w których klastry będą tworzone wokół nowych dziedzin gospodarki.

W związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej nie jest wykluczone tworzenie ponadnarodowych klastrów technologii w pasie przygranicznym. Powstaje jednak wątpliwość, czy klaster technologii, jako pewna struktura firm zgromadzonych według określonego podobieństwa ma być tworzony odgórnie, czy też ma to być struktura tworzona przez firmy działające na zasadach konkurencji. Z obserwacji doświadczeń zagranicznych wynika, że ta druga droga wydaje się bardziej efektywna i nie należy instytucjonalizować klastrów technologii jako organizacji, a raczej obserwując inicjatywy regionalne wspierać firmy, których profil produkcji czy usług pozwoli na wejście w kooperacyjne układy lokalne prowadzące do wytworzenia się klastra[17].

---

[15] Sosnowska A., Poznańska K., Łobejko St., Brdulak J., Chinowska K., „Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach Unii Europejskiej i w Polsce – analiza porównawcza”, opracowanie przygotowane na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, grudzień 2002 r.

[16] E. Wolman: Rządowe programy wspierania innowacyjności w kontekście integracji z UE, VI Konferencja KSU dla MSP, Warszawa 2002 r.

[17] M. Porter, op.cit. s., 330–340.

Rozdział 10

Innowacyjność polskich MSP

Nauka i technika w roku 2001

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w 2001

Transfer technologii w strategii MSP

Transfer technologii z jednostek badawczo-rozwojowych do przedsiębiorstw

Zasadnicze przeszkody we wprowadzaniu innowacji związane są nie tylko z otoczeniem, ale istnieją wewnątrz samych przedsiębiorstw. Do tej grupy przeszkód należy zaliczyć brak wykwalifikowanej kadry, przygotowanej do prowadzenia badań i prac rozwojowych oraz zarządzania innowacjami, a także brak odpowiedniej infrastruktury technicznej. Niewystarczająca oferta ze strony różnych instytucji naukowo-badawczych i brak instrumentów transferu technologicznego jeszcze bardziej pogłębiają niekorzystne warunki do wprowadzania innowacji w przedsiębiorstwach.

10.1. Nauka i technika w roku 2001[1]

W systemie nauki i techniki w Polsce w 2001 roku kontynuowane były występujące już od kilku lat pozytywne tendencje wzrostowe, dotyczące liczby studentów szkół wyższych oraz liczby przedsiębiorstw przemysłowych i gospodarstw domowych z dostępem do internetu. Wystąpiły również zjawiska negatywne, takie jak zmniejszenie realnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową (4796,1 mln zł. w roku 2000, 4858,1 mln zł. w roku 2001 przy wskaźniku relacji nakładów w cenach bieżących do PKB wynoszącym 0,67 w roku 2000 i 0,65 w 2001) czy spadek liczby wynalazków krajowych zgłoszonych do ochrony w Urzędzie Patentowym RP do poziomu najniższego w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Malała systematycznie również wartość współczynnika wynalazczości, mierzonego jako liczba zgłoszeń patentowych przypadającą na 10 tys. mieszkańców. Jego wartość spadła z poziomu 1,4 w 1989 r. do poziomu 0,6 w 2000 r., podczas gdy w 1998 r. średnia wartość tego wskaźnika dla krajów OECD wynosiła 6,0, a dla krajów UE 2,6. W tym samym roku najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w Japonii – 28,3, w Korei Południowej – 10,9, w Niemczech – 5,8 i w Stanach Zjednoczonych – 4,9. Najniższe wartości osiągnął on w Portugalii – 0,1, na Słowacji – 0,4 oraz w Turcji i w Meksyku po 0,0.

Wykres 10.1. Nakłady na innowacje w przeliczeniu na 1 firmę przemysłową w Polsce (w tys. PLN)

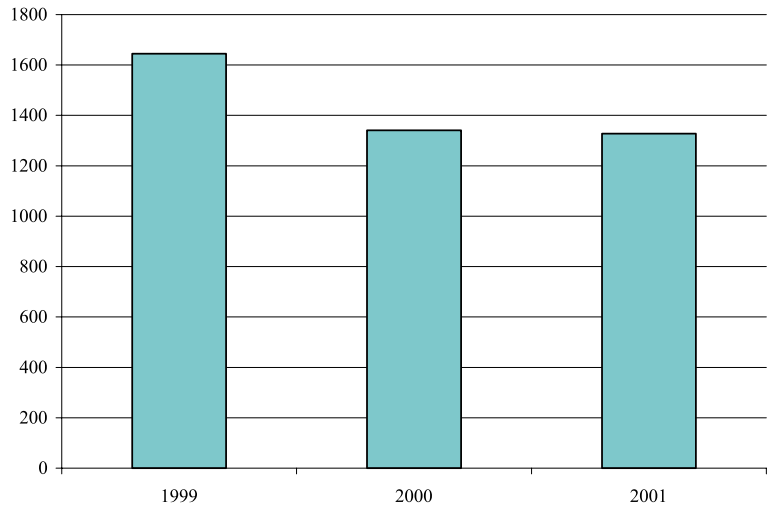

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sosnowska A. i zespół, *Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach Unii Europejskiej i w Polsce – analiza porównawcza*. Materiał przygotowany na zlecenie PARP, Warszawa 2003 r.

[1] Analiza oparta została na najnowszych danych opublikowanych przez GUS: Nauka i technika 2001. Notatka sygnalna. Wyniki badań. Warszawa październik 2002 oraz danych dodatkowych zebranych dla celów tego opracowania.

Z kolei w zakresie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych odnotowano (podobnie jak w roku 2000) spadek nominalnej wartości nakładów poniesionych na tę działalność (nakłady przypadające na 1 przedsiębiorstwo w tys. zł.: 1644,9 w 1999 roku, 1341,1 w 2000 roku i 1327,5 w 2001 roku). Równocześnie zwiększyła się liczba przedsiębiorstw, które tę działalność prowadziły (udział przedsiębiorstw prowadzących działalność innowacyjną wynosił 25,1% w 1999 roku, 32,1% w 2000 roku i 36,4% w 2001 roku)[2].

Wykres 10.2. Nakłady na innowacje w przeliczeniu na 1 firmę przemysłową w Polsce (w tys. PLN)

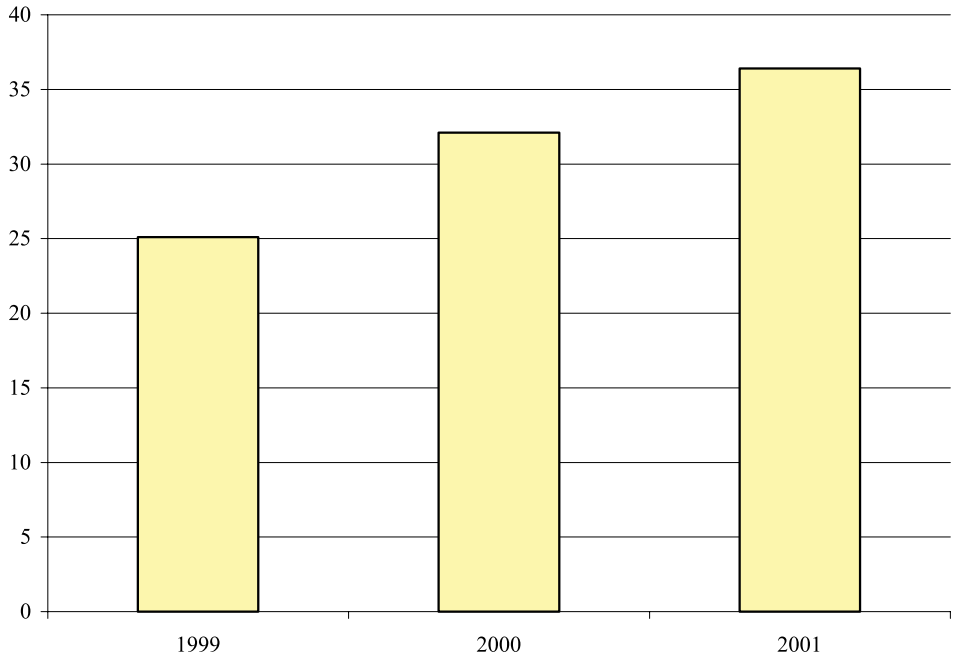

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sosnowska A. i zespół, op cit.

Wartości cytowanych wskaźników stawiają pod znakiem zapytania możliwość wejścia w krótkim czasie systemu nauki i techniki w Polsce na ścieżkę przyśpieszonego wzrostu, określanego w literaturze mianem procesu „doganiania" (*catching up*), tak jak to miało miejsce niedawno w przypadku Korei Południowej i Irlandii, a obecnie Hiszpanii i Portugalii – krajów, które ostatnio zaczynają szybko zmniejszać dystans dzielący je od krajów wysoko rozwiniętych (w roku 1999 Portugalia wyprzedziła Polskę pod względem wartości relacji nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto.

W procesie „doganiania" znaczącą, a nawet wręcz decydującą rolę odgrywa aktywność podmiotów gospodarczych. W Polsce od 2000 r. udział podmiotów gospodarczych w finansowaniu działalności B+R zmniejsza się. Wartość jednego z najważniejszych wskaźników z zakresu statystyki nauki i techniki, a mianowicie relacji nakładów na działalność badawczo-rozwojową do produktu krajowego brutto (GERD/PKB[3]) spadła w 2001 r. do nie notowanej dotychczas wartości 0,65 %.

[2] Należy jednak pamiętać iż liczba przedsiębiorstw, które w danym roku poniosły nakłady na działalność innowacyjną nie musi być równa liczbie przedsiębiorstw, które faktycznie w danym roku innowacje wdrożyły.

[3] GERD: Gross Domestic Expenditure on R&D jest to wskaźnik określony w międzynarodowej metodologii badań statystycznych działalności B+R, zwanej systemem lub metodologią Frascati. Jest to suma tzw. nakładów wewnętrznych na działalność B+R we wszystkich jednostkach w kraju prowadzących tę działalność.

Sytuacja jaka się wytworzyła w sferze B+R w Polsce w latach 2000 i 2001 prowadzi do pogłębienia różnic dzielących Polskę od rozwiniętych krajów zachodnich, w których głównym wykonawcą i źródłem finansowania działalności B+R są podmioty gospodarcze (przedsiębiorstwa w różnych działach gospodarki), a przeważającym rodzajem badań są prace rozwojowe, czyli działalność B+R prowadzona bezpośrednio na rzecz gospodarki. Natomiast w Polsce od roku 2000 największy udział w nakładach na działalność B+R mają badania podstawowe, czyli prace badawcze o dłuższym horyzoncie czasowym, które dopiero w przyszłości mogą przynieść ewentualne korzyści dla gospodarki.

W rozwiniętych krajach zachodnich własne zasoby finansowe firm są głównym źródłem finansowania działalności B+R. W Unii Europejskiej poziom wskaźnika *GERD financed by industry* stanowił w ostatnich latach przeciętnie ponad 50 % (w 1999 r. 55,5 %), a w przypadku OECD ponad 60% (w 2000 r. 63,9%) ogółu środków wydatkowanych na działalność B+R. Od początku dekady lat 90. w obu przypadkach udział podmiotów gospodarczych w finansowaniu działalności B+R systematycznie wzrasta. W krajach o najwyższej wartości relacji nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto takich jak Finlandia, Japonia, Korea Południowa, Szwecja czy Stany Zjednoczone, środki podmiotów gospodarczych stanowią w ostatnich latach ok. 70 % ogólnej wartości nakładów na działalność B+R (najwięcej w Japonii i Korei Południowej, gdzie w 2000 r. wartość ta wynosiła 72,4%).

Jak wynika z danych opublikowanych w ubiegłym roku przez Eurostat (Urząd Statystyczny Unii Europejskiej) w roku 1999 we wszystkich krajach UE, z wyjątkiem Finlandii, udział środków asygnowanych przez rząd na działalność B+R[4] w wydatkach ogółem budżetu państwa kształtował się na niższym poziomie niż w Polsce. W Finlandii wynosił on 2,03 %, (był więc nieznacznie wyższy niż w Polsce), a we Francji, Wielkiej Brytanii, Holandii i Niemczech – mniej więcej ok. 1,7 %. Średnia dla UE15 wynosiła w 1999 r. 1,54%. W najmniejszym stopniu działalność B+R wspierały rządy Irlandii i Grecji, dla których omawiany wskaźnik przyjął w roku 1999 wartości równe mniej więcej połowie wartości średniej UE (odpowiednio: 0,82 % i 0,65 %)[5].

10.2. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w 2001 roku

W 2001 roku zwiększyła się liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność innowacyjną, tzn. liczba przedsiębiorstw, które w danym roku poniosły na nią nakłady (w roku 2001 udział takich przedsiębiorstw wzrósł do ponad 1/3 ogólnej liczby badanych podmiotów, podczas gdy w roku 1999 wynosił ok. 1/4). Zmniejszyła się natomiast w okresie 2000–2001 wartość nakładów na innowacje, i to wyrażona zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i w relacji do wartości sprzedaży wyrobów.

[4] Government Budget Appropriations or Outlays on R&D, w skrócie GBAORD

[5] Laafia I., *How much do Governments budget for R&D activities ?, Benchmarking Europe, the US and Japan*, Statistics in focus, Theme 9 'Science and Technology' - 5/2001, Eurostat 2001).

Pozytywem jest odnotowany w roku 2001 wyraźny wzrost efektywności działalności innowacyjnej (po spadku odnotowanym rok wcześniej), czyli tzw. stopień odnowienia produkcji[6], mierzony wartością udziału produkcji sprzedanej wyrobów technicznie nowych i istotnie ulepszonych (zmodernizowanych) wprowadzonych na rynek w ciągu ostatnich trzech lat w wartości produkcji sprzedanej wyrobów ogółem. Zjawisko niepokojące to niewielki i ostatnio stale malejący udział nakładów na działalność B+R w nakładach ogółem na działalność innowacyjną w przemyśle.

Wykres 10.3. Nakłady inwestycyjne w środki trwałe średniej wielkości firm w 2001 roku według rodzajów działalności innowacyjnej (w PLN)

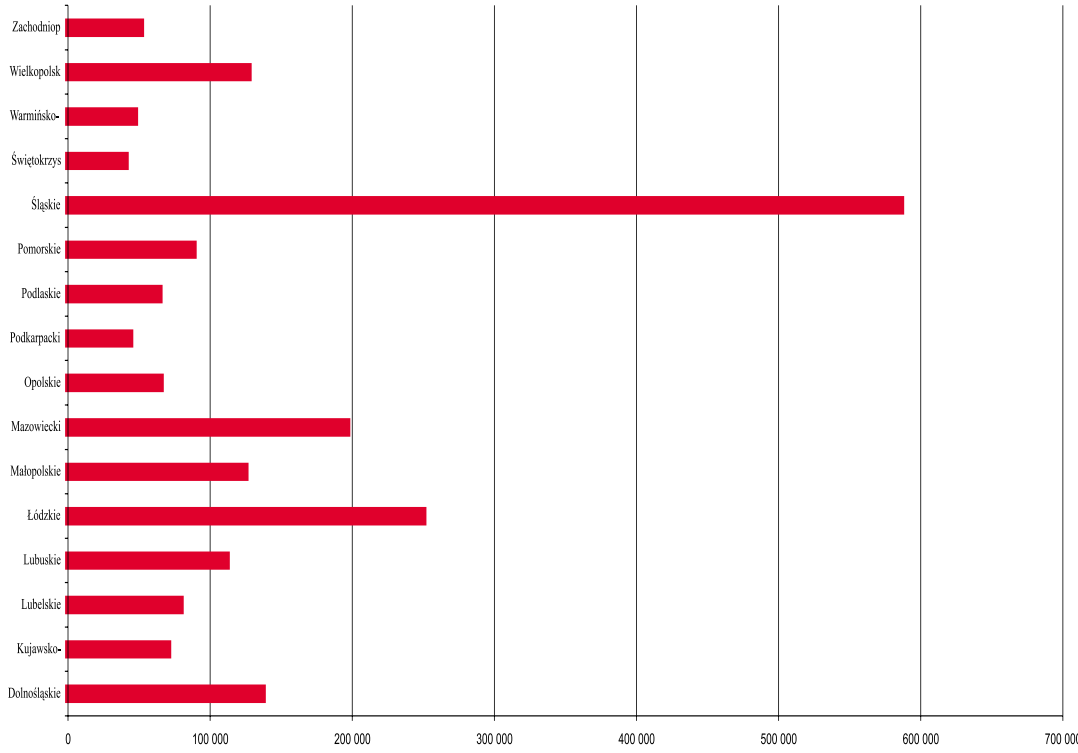

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

W roku 2001 nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle (sekcje według PKD: C – *Górnictwo i kopalnictwo*, D – *Przetwórstwo przemysłowe* i E – *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę*) w przedsiębiorstwach liczących powyżej 49 pracujących wyniosły ok. 11,5 mld zł. i były o ok. 6% niższe od wartości nominalnej nakładów poniesionych na inno-

[6] Zgodnie z międzynarodową metodyką standardową badań statystycznych innowacji, zwaną metodologią lub systemem *Oslo*, stopień odnowienia produkcji to wskaźnik oznaczający udział produkcji sprzedanej wyrobów będących innowacjami technicznymi, wprowadzonych na rynek w ciągu ostatnich trzech lat w wartości ogółem produkcji sprzedanej wyrobów w danym roku. Za wyroby-innowacje uważa się, zgodnie ze wspomnianą metodyką, wyroby nowe i istotnie ulepszone (zmodernizowane) będące nowością przynajmniej z punktu widzenia wprowadzającego je przedsiębiorstwa

[7] Na podstawie formularza PNT-02 (sprawozdanie o innowacjach w przemyśle); formularz wypełniają osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w których liczba pracujących wynosi 50 osób i więcej.

wacje w roku 2000. W wymiarze realnym oznacza to oczywiście jeszcze bardziej, niż w cenach bieżących, znaczący spadek wartości środków wydatkowanych przez badane przedsiębiorstwa przemysłowe na opracowanie i wdrożenie innowacji technicznych.

Zgodnie z zaleceniami metodologii *Oslo*[8] badane nakłady obejmują wszelkie wydatki, bieżące i inwestycyjne, poniesione w roku sprawozdawczym na wszystkie rodzaje działalności innowacyjnej, na prace zakończone sukcesem (tzn. wdrożeniem innowacji), nie zakończone (kontynuowane) i przerwane. Jest to tzw. budżet innowacji (*innovation budget approach*).

W 2001 roku średniej wielkości firmy w Polsce inwestowały przede wszystkim w środki trwałe. Największe nakłady na środki trwałe ponosiły firmy województw: śląskiego, łódzkiego i mazowieckiego. Negatywnym zjawiskiem jest brak nakładów na oprogramowanie i zakup technologii w postaci dokumentacji i praw[9] . Taka struktura nakładów odzwierciedla negatywne trendy objawiające się także spadkiem nakładów na działalność innowacyjną. Zmniejszenie wydatków na oprogramowanie i zakup licencji może skutkować w niedalekiej przyszłości spadkiem poziomu konkurencyjności firm w Polsce, szczególnie w kontekście integracji z Unią Europejską wpłynąć na zmniejszenie potencjału całej gospodarki.

Tabela 10.1. Nakłady na innowacje poniesione przez średniej wielkości firmy w 2001 r. wg rodzajów działalności innowacyjnej (w PLN)

Województwo	zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw	oprogramowanie	nakłady inwestycyjne na środki trwałe
Dolnośląskie	4487,1	1254,3	137215,0
Kujawsko-pomorskie	941,4	627,0	70593,3
Lubelskie	791,4	1081,3	79324,2
Lubuskie	b.d.	1182,9	111817,9
Łódzkie	b.d.	1039,5	250242,0
Małopolskie	1082,8	1998,7	125044,5
Mazowieckie	2207,4	6221,9	196688,7
Opolskie	b.d.	785,1	65374,8
Podkarpackie	b.d.	670,6	43871,9
Podlaskie	b.d.	1152,1	64530,2
Pomorskie	156,0	1816,5	88535,7
Śląskie	13504,8	17963,8	586252,5
Świętokrzyskie	b.d.	1470,6	40785,3
Warmińsko-mazurskie	855,6	627,0	47224,8
Wielkopolskie	5135,9	3207,6	127212,6
Zachodniopomorskie	b.d.	548,5	51515,8

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

[8] Przy badaniu innowacyjności GUS posługuje się definicją zaproponowaną przez podręcznik Oslo Manual, w którym przez *innowacyjność* rozumie się „zdolność przedsiębiorstw do tworzenia i wdrażania innowacji oraz faktyczną umiejętność wprowadzania nowych i zmodernizowanych wyrobów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych lub organizacyjno-technicznych" za: Wiszniewski W. „Innowacyjność polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Procesy dostosowawcze do polityki innowacyjnej Unii Europejskiej", ORGMASZ, Warszawa 1999 r.

[9] Patenty, licencje, *know-how* itp.

Wydatki na nowoczesne IT, w tym oprogramowanie, są jednym z najistotniejszych czynników decydujących o potencjale innowacyjnym przedsiębiorstw w przyszłości.

Porównanie wysokości wydatków na zakup oprogramowania i gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw do wartości wydatków ponoszonych na cele inwestycji w środki trwałe, wypada na korzyść tych ostatnich. Niewiele firm decyduje się na zakup dokumentacji technologicznej lub praw do użytkowania technologii. Zarówno poziom nakładów jak też liczba firm, które decydują się je ponieść jest niewielka. Największe relatywnie nakłady na zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw ponoszą firmy z województw: śląskiego (13.504,80 zł.), wielkopolskiego (5.135,90 zł.) i dolnośląskiego (4.487,10 zł.). W województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, małopolskim i mazowieckim, a także pomorskim i warmińsko-mazurskim wielkość nakładów przedsiębiorstw na zakup dokumentacji i praw jest wręcz statystycznie pomijalny. Firmy z pozostałych województw nie ponoszą – wesług danych GUS – żadnych nakładów na ten cel.

Niewiele wyższe są też wydatki na zakup oprogramowania. Dominującą pozycję zajmują tu firmy z województwa śląskiego (17.963,00 zł.) i mazowieckiego (6.221,90 zł.), gdzie poziom wydatków na oprogramowanie jest najwyższy. W pozostałych województwach wydatki na zakup oprogramowania są pomijalne w porównaniu do ponoszonych na zakup środków trwałych.

Zmniejszenie nakładów na działalność innowacyjną w latach 2000 i 2001 nastąpiło pomimo wzrostu liczby przedsiębiorstw, które tę działalność faktycznie prowadziły, czyli poniosły omawiane nakłady. Spadek odnotowany został również w poziomie wartości środków przeznaczonych w ramach działalności innowacyjnej na szkolenie personelu związane z wprowadzaniem innowacji technicznych (spadek blisko o 40%). Aż o 25,1% w porównaniu z rokiem 2000 spadły nakłady na tzw. technologię niematerialną, a mianowicie na działalność B+R, stanowiącą jedno z najistotniejszych źródeł innowacji oraz, aż o 26% na zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw. W najmniejszym zaś stopniu, bo zaledwie o 4,5%, spadła wartość nakładów inwestycyjnych na maszyny i urządzenia techniczne, stanowiące główne źródło innowacji w warunkach polskich.

W latach 1996–1999 wartość wskaźnika efektów działalności innowacyjnej w przemyśle w Polsce zwiększała się z roku na rok, zbliżając się systematycznie do średniej wartości tego wskaźnika w krajach UE i EFTA, odnotowanej w II rundzie programu *Community Innovation Survey* (w roku 1996 w sekcji *Przetwórstwo przemysłowe* w krajach UE i EFTA uczestniczących w II rundzie programu CIS średnia wartość wskaźnika efektów działalności innowacyjnej wynosiła 31%, a w przodujących pod tym względem Niemczech – ponad 40%).

Jak wynika z danych dotyczących wskaźnika odnowienia produkcji w roku 2001 najwyższą wartość, wynoszącą blisko 50%, wskaźnik ten przyjął w dziale *Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej*, a więc w dziale odznaczającym się w ostatnich latach (nie tylko zresztą w Polsce, ale także w krajach zachodnioeuropejskich uczestniczących w II rundzie programu CIS) najwyższym stopniem innowacyjności, czyli największymi udziałami przedsiębiorstw wprowadzających innowacje techniczne (70,6 % przedsiębiorstw tego działu liczących powyżej 49 pracujących wprowadziło innowacje techniczne w latach 1998–2000, a 76,5 % zamierzało wprowadzić innowacje techniczne w latach 2001–2003)[10].

[10] Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1998 - 2000, Informacje i opracowania statystyczne, GUS, Warszawa 2002 r.

Tabela 10.2. Nowe i zmodernizowane wyroby wprowadzone na rynek przez średniej wielkości przedsiębiorstwa w latach 1991–2001

Województwo	Liczba przedsiębiorstw, które		Wartość sprzedaży w tys. PLN		Udział sprzedaży wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej wyrobów w %
	wprowadziły nowe i zmodernizowane wyroby	uruchomiły wyroby nowe w skali rynku	wyrobów nowych i zmodernizowanych	w tym na eksport	
Dolnośląskie	100	30	627951,6	bd	10,8
Kujawsko-pomorskie	71	13	264556,2	37574,5	5,4
Lubelskie	57	16	348433,9	69522,8	11,9
Lubuskie	36	7	332411,3	88170,9	13,4
Łódzkie	108	41	779278,5	177174,3	12,9
Małopolskie	114	56	507207,0	120003,5	7,7
Mazowieckie	172	36	1526677,2	322527,8	14,5
Opolskie	50	15	317849,3	50767,7	11,7
Podkarpackie	64	13	316779,6	94438,6	10,2
Podlaskie	33	19	123998,5	22664,6	7,2
Pomorskie	90	32	519881,7	bd	11,0
Śląskie	184	54	1555588,7	296058,6	15,4
Świętokrzyskie	39	8	159019,7	23989,0	8,0
Warmińsko-mazurskie	42	6	338233,9	81243,1	12,7
Wielkopolskie	137	36	662954,8	216297,7	6,2
Zachodniopomorskie	49	17	bd	bd	bd

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły nowe lub zmodernizowane wyroby w skali kraju w stosunku do liczby przedsiębiorstw aktywnych w badanym okresie jest bardzo niewielka. Największa liczba firm, które w 2001 roku uruchomiły produkcję i wprowadziły na rynek nowe i zmodernizowane wyroby, występuje w województwach: śląskim, mazowieckim, wielkopolskim, małopolskim, łódzkim i dolnośląskim. Wśród tych firm jest też najwięcej podmiotów gospodarczych, które uruchomiły produkcję wyrobów nowych w skali rynku, na którym działają. Interesującym jest przypadek firm średniej wielkości z województwa pomorskiego. W tym przypadku niewielka liczba firm innowacyjnych generuje stosunkowo wysoką liczbę nowych – w skali rynku – produktów, co przekłada się też na wysoką wartość sprzedaży wyrobów nowych i zmodernizowanych. Największy udział nowych i zmodernizowanych produktów w produkcji sprzedanej jest wśród firm województwa śląskiego i mazowieckiego. Stosunkowo duży udział nowych produktów znaleźć można w ofercie firm województw łódzkiego, warmińsko-mazurskiego i lubuskiego. W przypadku przedsiębiorstw z dwóch ostatnich województw tak duży udział wyrobów nowych i zmodernizowanych w ofercie w powiązaniu z niewielką liczbą firm innowacyjnych może być efektem tego, że w obu przypadkach liczba średniej wielkości firm w tych województwach jest niewielka.

Wyroby będące innowacjami technicznymi są w literaturze powszechnie uznawane za ważny element konkurencyjności tak poszczególnych przedsiębiorstw, jak i całej gospodarki. W Polsce ich udział w eksporcie jest niewielki. W roku 2001 udział wyrobów nowych i zmodernizowanych w wartości eksportu wyrobów ogółem wynosił ok. 14%, o ok. 4% więcej niż w roku 2000 i mniej więcej tyle samo, co w roku 1999.

Istotnym rozwiązaniem jest stosowanie zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych w polskich firmach innowacyjnych. Krajowe firmy innowacyjne najczęściej stosują rozwiązania oparte na zasadach podpisywania umów licencyjnych z zagranicznym partnerem. „Importowane" rozwiązania naukowo-techniczne często też są wynikiem inwestycji partnera zagranicznego w polskim przedsiębiorstwie. Pomimo tego, że implementacja zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych jest stosunkowo powszechna wśród innych źródeł dostarczających MSP technologie dla procesów innowacyjnych, korzysta z takiego rozwiązania niewiele firm.

Zagraniczne rozwiązania naukowo-techniczne najczęściej wykorzystywane są przez przedsiębiorstwa z województw: mazowieckiego, śląskiego, dolnośląskiego, pomorskiego, wielkopolskiego i małopolskiego.

Tabela 10.3. Zagraniczne rozwiązania naukowo-techniczne w średniej wielkości firmach w 2001 (liczba rozwiązań)

Województwa	przedsiębiorstwa badane	Zagr. rozw. nauk.-techn. na podstawie				Licencje		
		umowy licencyjnej	franchisingu	innych uzgodnień	bezp. inwest. zagranicznych	zakup za granicą	liczba sprzedanych	
							razem	za granicę
Dolnośląskie	536	8		7	2	3	1	
Kujawsko-pomorskie	424	2		2	4	2		
Lubelskie	264	3		1				
Lubuskie	224	2		2	1		1	
Łódzkie	544	3	3	4		2		
Małopolskie	512	10		6		2	5	
Mazowieckie	826	9	1	12	6	4	33	2
Opolskie	190	2		5	9	1	3	
Podkarpackie	302	5		2		2	4	1
Podlaskie	157		2	2				
Pomorskie	446	7		11	1	3	4	
Śląskie	848	7		17	4	4	1	
Świętokrzyskie	186			3				
Warmińsko-mazurskie	264	2		3				
Wielkopolskie	796	33		4	6	6	2	
Zachodniopomorskie	286	1	1			2		

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

W 2001 roku polskie MSP najczęściej korzystały z zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych, które zakupiły na podstawie umowy licencyjnej. Z możliwości franchisingu skorzystało jedynie 7 firm w skali kraju (trzy rozwiązania w województwie łódzkim, dwa w podlaskim i po jednym w województwach mazowieckim i zachodniopomorskim). Niewiele lepiej przedstawiała się liczba zastosowanych rozwiązań naukowo technicznych w oparciu o bezpośrednią inwestycję zagranicznego partnera. Z takiego rozwiązania skorzystały 33 firmy; głównie z województw: opolskiego (9), mazowieckiego i wielkopolskiego (po 6), a także kujawsko-pomorskiego (4). W 2001 roku polskie przedsiębiorstwa zakupiły jedynie 31 licencji od zagranicznych partnerów w zakresie rozwiązań naukowo-technicznych; najwięcej – bo 6 licencji zakupiły firmy z województwa wielkopolskiego, po cztery z województw śląskiego i mazowieckiego, po trzy w województwie dolnośląskim i pomorskim.

Liczba licencji sprzedanych zagranicznym partnerom wyniosła w całym 2001 roku jedynie 3 (dwie z województwa mazowieckiego i jedna z podkarpackiego), co wskazuje na bardzo niski poziom technologiczny polskich przedsiębiorstw.

Tabela 10.4. Zagraniczne rozwiązania naukowo-techniczne w średniej wielkości firmach w 2001 r. (liczba przedsiębiorstw)

Województwa	przedsiębiorstwa badane	które posiadały zagr. rozw. nauk. techn.	w tym na podstawie				Licencje		
			umowy licencyjnej	franchisingu	innych uzgodnień	bezp. inwest. zagranicznych	zakup za granicą	liczba sprzedanych	
								razem	za granicę
Dolnośląskie	536	12	6		4	2	3		
Kujawsko-pomorskie	424	7	2		2	3	2		
Lubelskie	264	2	1		1				
Lubuskie	224	3	2		2	1		1	
Łódzkie	544	7	3	1	3		2		
Małopolskie	512	10	6		4		2		
Mazowieckie	826	22	7	1	10	5	4	5	2
Opolskie	190	6	2		3	1	1	1	
Podkarpackie	302	5	3		2		2	2	
Podlaskie	157	4		2	2				
Pomorskie	446	10	4		5	1	3	2	
Śląskie	848	18	5		12	2	4		
Świętokrzyskie	186	2			2				
Warmińsko-mazurskie	264	3	2		1				
Wielkopolskie	796	12	5		4	5	6	1	
Zachodniopomorskie	286	2	1	1			2		

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

W powyższych tabelach widać wyraźnie, że liczba średniej wielkości firm stosujących zagraniczne rozwiązania naukowo-techniczne jest niewielka. Niewielka jest też liczba „importowanych" samych rozwiązań (125 rozwiązań). Na wykresie 10.4 porównano liczbę badanych firm innowacyjnych z liczbą podmiotów posiadających zagraniczne rozwiązania naukowo-techniczne. Odsetek firm posiadających takie rozwiązania jest dramatycznie niski.

Czynnikiem decydującym o takiej sytuacji może być wysoki koszt stosowania zagranicznych rozwiązań w polskich firmach. Polscy przedsiębiorcy mogą także narzekać na „techniczne" przeszkody w nawiązywaniu kontaktów z zagranicznymi dostawcami rozwiązań. Do tych „technicznych" przeszkód można zaliczyć między innymi trudności w komunikacji z zagranicznymi partnerami czy utrudnienia ze strony otoczenia MSP w postaci ceł, podatków czy kosztów niefinansowych zagranicznych rozwiązań. Należy pamiętać, że polskie firmy najczęściej finansują inwestycje ze środków własnych, choć przedsiębiorstwa średniej wielkości korzystają w tym zakresie również z kredytów bankowych.

Wykres 10.4. Zagraniczne rozwiązania naukowo-techniczne w średniej wielkości firmach w 2001 roku (liczba przedsiębiorstw)

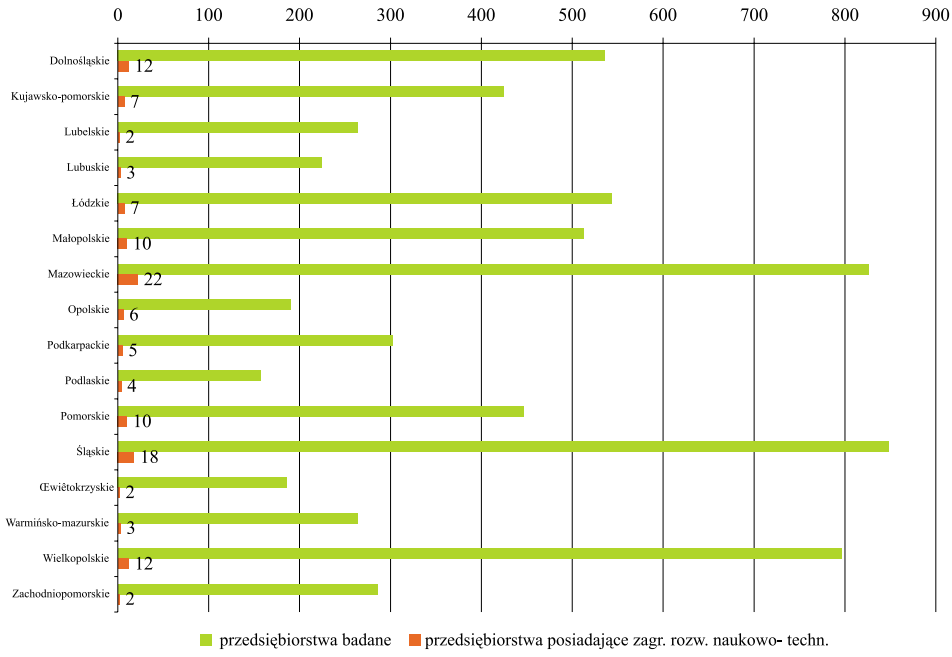

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

10.3. Transfer technologii w strategii MSP

Transfer nowej technologii do przedsiębiorstwa powinien być traktowany jako proces ciągły. Tylko stałe unowocześnianie produktów i technologii daje szansę utrzymywania przewagi konkurencyjnej na rynku. Mimo to istnieją sytuacje wymuszające decyzje strategiczne o wprowadzeniu innowacji zmieniających dotychczasowy poziom technologiczny firmy oraz kreujące nowe produkty czy usługi. Można wyróżnić kilka istotnych powodów, dla których przedsiębiorstwo zwiększa swoją aktywność innowacyjną:

- pojawianie się nowych idei technologicznych w dziedzinach, w których firma chce zachować kluczowe kompetencje,
- opracowanie ważnego wynalazku we własnym zapleczu badawczym rokującego sukces rynkowy,
- potrzeba odpowiedzi na działanie konkurencji,
- sygnały od klientów (odbiorców),
- korzystna oferta zakupu licencji z krajowej bądź zagranicznej placówki badawczej,
- oferta joint-venture,
- nabycie (przejęcie) firmy wraz z technologią.

Wzrost aktywności innowacyjnej w firmie, która ma ambicje wyjścia poza wąski rynek lokalny często wiąże się z podejmowanym wysiłkiem umiędzynarodowienia działalności. Stwarza ono dodatkowe wymagania odnośnie innowacji, a często jest okazją do sięgnięcia po nowe, często zagraniczne źródła nowej technologii.

Podstawowym kryterium wyboru źródła nowej techniki i technologii jest miejsce kreowanej innowacji w przyjmowanej długookresowej strategii firmy.

Pierwszym istotnym aspektem, który należy rozstrzygnąć podejmując decyzje o przyjęciu przez firmę nowego rozwiązania w dziedzinie technologii jest określenie, czy będzie ona korzystać z własnego, czy obcego projektu. Strategia korzystania z wewnętrznych pomysłów firmy daje szansę na stworzenie indywidualnego projektu, który może je korzystnie wyróżnić w stosunku do konkurentów. Ocena własnego projektu musi być połączona z przeprowadzeniem wnikliwej analizy porównawczej konkurencyjnych, technologicznych i eksploatacyjnych cech projektów oraz oceny ekonomicznej (nakłady i koszty), a także analizy marketingowej uwzględniającej poznanie opinii klientów na temat badanego projektu. Punktem odniesienia dla przeprowadzanej oceny powinny być najlepsze na świecie rozwiązania przyjmowane w danej dziedzinie.

10.4. Transfer technologii z jednostek badawczo-rozwojowych do przedsiębiorstw

Transfer technologii z placówek badawczych jest jedną z form dopływu wiedzy technicznej do przedsiębiorstw. W Polsce sfera B+R jest w znacznej części wydzielona organizacyjnie z przedsiębiorstw. Tworzą ją struktury ulokowane w szkolnictwie wyższym, prowadzące badania naukowe (te mają liczbową przewagę jeśli chodzi o zatrudnienie pracowników naukowych) oraz tzw. resortowe jednostki badawczo-rozwojowe (JBR) w większości podporządkowane organizacyjnie Ministerstwu Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej.

Prywatne placówki badawcze są nieliczne. Takie rozwiązanie sprzyja tradycyjnym, jednokierunkowym sposobom przekazywania wiedzy technologicznej o przewadze mechanizmu pchania innowacji do przedsiębiorstw bez uruchamiania ssania innowacji przez przedsiębiorców. Brak tego ssania powoduje, że programy badawcze jednostek badawczo-rozwojowych są bardziej podporządkowane naukowym ambicjom placówki, a w mniejszym stopniu skierowane na tworzenie rozwiązań praktycznych, zgodnych z oczekiwaniami rynku. Jest to także związane z kryteriami oceny JBR oraz sposobem ich finansowania ze środków publicznych. Istnieje zatem pilna potrzeba kontynuowania rozpoczętej reformy JBR w kierunku zbliżenia ich problematyki badawczej do oczekiwań klientów i przedsiębiorców[11].

Transfer technologii z JBR do przedsiębiorstw może przybierać różne formy:
- informacji w źródłach publikowanych i komputerowych bazach danych,
- przekazywania wiedzy eksperckiej (doradztwo),
- przekazywania dokumentacji technicznej (odpłatne bądź nieodpłatne) projektów innowacji,
- sprzedaży licencji na wykorzystywanie patentów,
- przeprowadzenie modelowania procesów bądź badań ankietowych,
- certyfikacji jakości,
- prowadzenia szkoleń personelu technicznego firmy,
- udziału kadry JBR w prowadzeniu firmy.

[11] Szerzej: A. Sosnowska: Reforma jednostek badawczo-rozwojowych. Badanie statutowe, KnoP, SGH, 2001 (maszynopis)

Tabela 10.5. Zakup nowych technologii przez średniej wielkości firmy w 2001 r. (liczba rozwiązań)

Województwa	Prace badawczo rozwojowe						Usługi konsultingowe					
	Polska	kraje Unii Europejskiej	inne kraje europejskie	USA	Japonia	inne kraje poza europejskie	Polska	kraje Unii Europejskiej	inne kraje europejskie	USA	Japonia	inne kraje poza europejskie
Dolnośląskie	4						2	3				
Kujawsko-pomorskie	5						1	2				
Lubelskie	1							1				1
Lubuskie							1	1				
Łódzkie	4		1				1	3	1			1
Małopolskie	13						6					
Mazowieckie	11	1					11	4				
Opolskie	4						4	2				
Podkarpackie	4						2	2				
Podlaskie	5						2		1			
Pomorskie	6	2					2	5				
Śląskie	9	4	1				13	11				
Świętokrzyskie							1	1				
Warmińsko-mazurskie	1						2					
Wielkopolskie	8	3	1				8	6				
Zachodniopomorskie	1						1	1				

Źródło: Obliczenia PARP na podstawie danych GUS

W 2001 roku polskie firmy średniej wielkości zakupiły łącznie 89 prac badawczo-rozwojowych, w tym jedynie 13 za granicą oraz łącznie 103 usługi konsultingowe – 57 w krajowych firmach i 46 w zagranicznych, w tym 42 w krajach Unii Europejskiej.

Z polskich rozwiązań w zakresie prac badawczo-rozwojowych skorzystało najwięcej firm z województw: małopolskiego (13), mazowieckiego (11), śląskiego (9) i wielkopolskiego (8). Z zagranicznych prac badawczo-rozwojowych (tworzonych w krajach Unii Europejskiej) skorzystało 10 firm w skali kraju; cztery z województwa śląskiego, trzy z wielkopolskiego, dwie z pomorskiego i jedna z mazowieckiego. Z zagranicznych usług konsultingowych skorzystało 46 polskich przedsiębiorstw głównie z województwa śląskiego – 11, 6 z wielkopolskiego, po 5 z łódzkiego i pomorskiego i 4 z mazowieckiego.

Transfer technologii na zasadach jej zakupu za granicą dotyczy przede wszystkim – jako źródeł takiego importu – krajów Unii Europejskiej. Zakup usług w postaci prac badawczo-rozwojowych czy usług konsultingowych spoza krajów piętnastki przez polskie firmy nie jest zbyt często praktykowany. Polskie firmy średniej wielkości zakupują najczęściej usługi konsultingowe. Można domniemywać, że dzieje się to za pośrednictwem przedstawicielstw zagranicznych firm konsultingowych w Polsce. Zakup usług w postaci prac badawczo-rozwojowych realizowanych w zagranicznych instytucjach jest stosunkowo rzadkim zjawiskiem. Może to wynikać z potencjalnie wysokich kosztów dla polskich przedsiębiorstw zlecenia tego typu usług za granicę. W przypadku prac badawczo-rozwojowych ciągle dominującą rolę partnerów dla rodzimego biznesu pełnią polskie placówki naukowo-badawcze. Zakup usług z krajów Unii Europejskiej w 2001 roku dotyczył jedynie 4 podmiotów z województwa śląskiego, 3 z wielkopolski, 2 z województwa po-

morskiego i jednej firmy z woj. mazowieckiego. Usługi konsultingowe dla średniej wielkości firm w Polsce w tym czasie realizowane były w prawie równym zakresie zarówno przez krajowe, jak i unijne firmy doradcze.

Podkreślić należy, że wymienione formy transferu są w warunkach polskich stosunkowo słabo rozwinięte. Wynika to zarówno ze słabej kondycji JBR, które podobnie jak cała sfera nauki, znalazły się po 1989 roku w trudnej sytuacji materialnej, a co za tym idzie i kadrowej i stąd słabo angażowały się we współpracę z przedsiębiorstwami. Potencjalnie korzyści z takiej współpracy odnoszą zarówno JBR, jak i firmy współpracujące. Badacze wykorzystują środki dla tworzenia nowej wiedzy, natomiast firmy zdobywają technologie i know-how, które mogą zastosować w praktycznej działalności.

Możliwe jest też stosowanie rozwiązań organizacyjnych, takich jak tworzenie organizacji ułatwiających powstawanie firm innowacyjnych na styku placówka badawcza – przemysł, w wyniku stwarzania warunków infrastrukturalnych i organizacyjnych twórcom wynalazków do działalności produkcyjnej – parki nauki, technologie, centra technologii. Istotnym wydaje się też wspieranie finansowe (granty) tworzenia samodzielnych firm innowacyjnych przez pracowników naukowych wywodzących się z placówek badawczych, oraz tworzenie regionalnych struktur ułatwiających działanie małym firmom wdrażającym innowacje techniczne.

Wśród pozostałych czynników organizacyjnych można wymienić:

- powstawanie funduszy wysokiego ryzyka (venture capital) uczestniczących finansowo i merytorycznie w zarządzaniu innowacjami w firmach,
- programy pomocy rządowej dla MSP wspierające innowacje poprzez system gwarantowanych niskoprocentowych kredytów adresowanych do MSP,
- wykorzystywanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej skierowanych na pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw celem wyrównywania różnic w poziomach rozwoju regionów,

Wymienione powyżej rozwiązania i wiele innych stosowane są powszechnie w różnych krajach i mogą być traktowane jako odmienne formy wspomagania transferu innowacji, które mieszczą się w ramach polityki kompleksowego wspierania sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Rozdział 11

Bilans negocjacji o członkostwo Polski w UE

Swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału

Prawo spółek

Polityka konkurencji

Rybołówstwo

Polityka transportowa

Podatki

Unia Gospodarcza i Walutowa

Polityka społeczna i zatrudnienie

Polityka przemysłowa

Małe i średnie przedsiębiorstwa

Nauka i badania

Telekomunikacja i technologie informacyjne

Energia

Środowisko

Ochrona konsumentów i zdrowia

Ocena rezultatów negocjacji akcesyjnych z punktu widzenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw

W dniu 13 grudnia 2002 roku Polska zakończyła negocjacje akcesyjne z Unią Europejską, ostatecznie zamykając 31 obszarów negocjacyjnych. Zakończenie rokowań otwiera Polsce drogę do Unii Europejskiej w 2004 roku. Powszechnie podkreśla się doniosłe znaczenie tego faktu z historycznego punktu widzenia (powrót Polski do zachodnioeuropejskiej wspólnoty cywilizacyjnej). Ważne będą też nowe możliwości działania Polski na arenie międzynarodowej, już jako członka potężnej organizacji społeczno-gospodarczej, jaką jest Unia Europejska. Niewątpliwie jednak dla przedsiębiorców najważniejsze będą nowe możliwości współpracy gospodarczej z jednej strony oraz presja konkurencji przedsiębiorstw unijnych z drugiej.

Poniżej omówione zostaną wyniki negocjacji w tych obszarach negocjacyjnych, które będą miały wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce po jej przystąpieniu do Unii. W Rozdziale wykorzystano dokument Rady Ministrów *Raport na temat rezultatów negocjacji o członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej*, grudzień 2002.

11.1. Swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału

11.1.1. Swobodny przepływ towarów

Rozdział ten jest jednym z czterech filarów jednolitego rynku Unii Europejskiej i obejmuje uregulowania prawne tworzące podstawy swobodnego obrotu towarami między państwami członkowskimi, w tym uregulowania dotyczące systemu oceny zgodności, bezpieczeństwa towarów, normalizacji i nadzoru rynku, zasad niedyskryminacji i znoszenia barier w handlu oraz zamówień publicznych.

W wyniku negocjacji Polska zastrzegła sobie możliwość wystąpienia o okres przejściowy dotyczący implementacji Dyrektywy 65/65/EWG odnoszącej się do procedury rejestracyjnej farmaceutyków w związku z koniecznością zharmonizowania prawa w zakresie produktów farmaceutycznych z dorobkiem prawnym UE. Jednocześnie Polska uzyskała okres przejściowy dotyczący ważności certyfikatów na wyroby medyczne, wydanych na podstawie poprzednio obowiązującego prawa. Uwzględniono wniosek Polski o okres przejściowy do 31 grudnia 2008 r. w odniesieniu do terminu zakończenia procedury rejestracji leków. Zgoda UE na uzyskanie okresu przejściowego została uzależniona od podjęcia przez Polskę następujących zobowiązań:

- dopuszczenie do obrotu wszystkich produktów farmaceutycznych na rynku polskim w dniu 31 grudnia 2008 r. będzie odbywać się zgodnie z wymogami dorobku prawnego UE. Po upływie tego terminu produkty farmaceutyczne, nie spełniające tego warunku, zostaną wycofane z rynku;
- Polska uznaje uprawnienie przyznane krajom członkowskim w prawie UE, polegające na niedopuszczeniu do obrotu na rynek UE produktów polskich do chwili dopuszczenia ich do obrotu w oparciu o procedurę zawartą w prawie unijnym;
- po przystąpieniu Polski do UE zostaną zniesione przepisy wprowadzające obowiązek uzyskania dopuszczenia do obrotu produktów, wobec których nie stosuje się takiego obowiązku w UE;
- do dnia członkostwa Polska będzie w pełni stosować scentralizowaną procedurę dopuszczenia do obrotu oraz procedurę wzajemnego uznawania dla produktów farmaceutycznych, dostępnych na rynkach w krajach UE;
- Polska zapewni utrzymanie dotychczas obowiązującego okresu ochrony danych.

W celu wdrożenia całości prawodawstwa wspólnotowego w tym zakresie do dnia uzyskania przez Polskę członkostwa trzeba było stworzyć system prawny, znacznie różniący się od dotychczasowego. Zalicza się do niego przede wszystkim ustawę o normalizacji, ustawę o systemie oceny zgodności, pakiet tzw. ustaw farmaceutycznych (ustawa prawo farmaceutyczne, ustawa o Urzędzie Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych), jak również akty prawne dotyczące bezpieczeństwa żywności (znowelizowana ustawa o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia oraz ustawa o materiałach przeznaczonych do kontaktu z żywnością).

Najpoważniejszym problemem negocjacyjnym była konieczność dostosowania do standardów unijnych obowiązującej w Polsce procedury rejestracyjnej oraz związany z tym obowiązek uzupełniania dokumentacji produktów farmaceutycznych do dnia akcesji. Wymaga to nie tylko istotnych zmian w przepisach prawnych, ale również zwiększenia wydatków budżetu państwa, jak i wydatków ponoszonych przez przedsiębiorców – producentów produktów farmaceutycznych. Dostosowanie systemu rejestracji wymaga też przeszkolenia personelu zarówno w organie rejestracyjnym, jak i w sektorze wytwórców. Uzyskanie przez Polskę okresu przejściowego na wprowadzenie wspólnotowej procedury rejestracyjnej ma duże znaczenie dla polskiego sektora farmaceutycznego, ma także istotny wymiar społeczny i budżetowy. Pozwoli na utrzymanie na polskim rynku po przystąpieniu do UE dużej liczby produkowanych w Polsce leków. Dzięki temu nie nastąpi zwiększenie kosztów budżetowych na cele refundacji, nie ulegnie pogorszeniu sytuacja polskich przedsiębiorstw farmaceutycznych, nie wzrosną też wydatki ponoszone przez konsumentów na zakup farmaceutyków. Polska uzyskała najdłuższy spośród państw przystępujących do UE okres przejściowy na dostosowanie dokumentacji rejestracyjnej do wymogów wspólnotowych.

11.1.2. Swobodny przepływ osób

Obszar negocjacyjny „Swobodny przepływ osób" dotyczy między swobodnego przepływu pracowników.

Istotnym zagadnieniem w trakcie negocjacji było wzajemne uznawanie kwalifikacji i tytułów zawodowych. Polska zaakceptowała dorobek prawny UE w tej dziedzinie. Została wyrażona zgoda na zmianę tytułu zawodowego „lekarz stomatologii" na „lekarz dentysta".

Uzyskano potwierdzenie uznawania w państwach członkowskich Unii Europejskiej polskich dyplomów pielęgniarskich, zarówno magisterskich jak i licencjackich. Rozwiązano też problem dotyczący uznawania dyplomów szkół średnich. W przypadku pielęgniarek i położnych z wykształceniem średnim wymagany będzie 5-letni okres praktyki pielęgniarskiej w ciągu siedmiu lat od wydania przez Polskę specjalnego certyfikatu stwierdzającego posiadanie dyplomu.

W odniesieniu do wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych dostosowanie polskiego prawa do prawa UE wymagało przyjęcia m.in. ustawy o zasadach uznawania nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej kwalifikacji do wykonywania zawodów regulowanych oraz ustawy o zasadach uznawania nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej kwalifikacji do podejmowania lub wykonywania niektórych działalności.

Zgodnie z oczekiwaniami, najtrudniejszą kwestią po stronie UE okazało się przyznanie polskim obywatelom prawa do podejmowania pracy w państwach członkowskich UE od dnia uzyskania członkostwa. Mimo zróżnicowanego podejścia tych państw do problemu (część z nich – m.in.

Holandia, Irlandia, Szwecja, Dania – akceptowała pełnię swobody zatrudnienia), wobec sprzeciwu Niemiec i Austrii obawiających się destabilizacji na swoim rynku pracy, UE przyjęła wspólne stanowisko w sprawie konieczności zastosowania rozwiązań przejściowych.

W rezultacie, na wniosek UE, ustanowiony został 7-letni okres przejściowy (w formule 2+3+2) ograniczający polskim obywatelom swobodę podejmowania pracy w UE. Tym niemniej podczas dwóch pierwszych lat okresu przejściowego państwa członkowskie UE będą miały możliwość otwierania swoich rynków pracy, aż do zniesienia wszelkich ograniczeń. Ponadto w trakcie trwania okresu przejściowego obywatele nowo przyjętych państw członkowskich będą mogli skorzystać z rozwiązania dającego im pierwszeństwo w dostępie do rynków pracy Unii przed obywatelami krajów trzecich. Najpóźniej pod koniec drugiego roku członkostwa Polski, obecne państwa członkowskie UE będą miały prawo zgłoszenia Komisji Europejskiej zamiaru przedłużenia obowiązywania okresu przejściowego o kolejne trzy lata. Jeżeli po upływie tego okresu zagrożenie destabilizacji rynku pracy nie ustąpi, państwa członkowskie będą mogły wystąpić do Komisji o utrzymanie regulacji ograniczających dostęp do rynków pracy o kolejne dwa lata. Okres 7 lat stanowi więc maksymalny możliwy wymiar długości trwania okresu przejściowego. Większość państw członkowskich złożyła deklaracje o gotowości do skrócenia okresu lub wręcz odstąpienia od jego zastosowania. Praktyka UE wskazuje, iż nigdy nie było potrzeby pełnego wykorzystania okresów przejściowych w zakresie swobody przepływu osób. W toku negocjacji Polska uzyskała możliwość stosowania klauzuli wzajemności podczas obowiązywania okresu przejściowego. Oznacza to, że w odniesieniu do państwa członkowskiego, które będzie stosować wobec niej środki ograniczające, Polska będzie mogła przedsięwziąć podobne działania.

11.1.3. Swoboda świadczenia usług

Podstawą dorobku prawnego UE w tym obszarze jest zasada niedyskryminacji, tj. wolność zakładania przedsiębiorstw na terenie całej UE oraz zakaz stosowania przez państwa członkowskie ograniczeń w transgranicznym świadczeniu usług. Oznacza to m.in., że każdy, kto chce świadczyć usługi na terenie innego państwa członkowskiego UE niż to, w którym znajduje się siedziba jego przedsiębiorstwa, ma do tego prawo i nie mogą być wobec niego stosowane ograniczenia wynikające z wymogu posiadania obywatelstwa, zameldowania czy członkostwa w organizacji zawodowej.

Polska zadeklarowała gotowość wdrożenia całości dorobku prawnego UE w tym obszarze do dnia uzyskania członkostwa, z wyjątkiem kwestii wdrożenia do polskiego prawa regulacji dotyczących systemu zabezpieczającego ochronę inwestorów na rynku kapitałowym zgodnego z prawem unijnym (art. 4 Dyrektywy 97/9/EC). Dyrektywa ta zostanie wdrożona do 31 grudnia 2007 roku. Przyjęcie przez Polskę regulacji dotyczących omawianego obszaru wiąże się z ogromnym wysiłkiem dostosowawczym w tak istotnych dziedzinach działalności gospodarczej jak bankowość, ubezpieczenia, rynek papierów wartościowych i usługi inwestycyjne, ochrona danych osobowych, usługi społeczeństwa informacyjnego. Z drugiej strony stworzy to polskim instytucjom i operatorom gospodarczym możliwość włączenia się w funkcjonowanie jednolitego rynku UE oraz uzyskanie nowych perspektyw rozwoju.

11.1.4. Swobodny przepływ kapitału

Prawodawstwo Unii Europejskiej ustanawia swobodny przepływ kapitału między państwami członkowskimi, a także zakaz ustanawiania nowych barier w przepływie kapitału z państwami

trzecimi po 31 grudnia 1993 r. Oznacza to swobodę dokonywania inwestycji we wszelkich dziedzinach, jak też swobodę dokonywania płatności w obrocie między państwami członkowskimi. Dotyczy to także inwestycji polegających na nabyciu nieruchomości. Ponadto, ten obszar negocjacyjny obejmuje kwestie zapobiegania praniu brudnych pieniędzy oraz płatności elektronicznych.

W prawie polskim sprawy te regulują przede wszystkim ustawy:

- prawo dewizowe, które weszło w życie 1 października 2002 r., a które zapewnia swobodę przepływu kapitału i płatności (w tym kapitału krótkoterminowego) oraz
- w zakresie przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy, ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu.

Istotne znaczenie mają też niektóre przepisy ustawy o działalności gospodarczej, a szczegółowe uregulowania znajdują się w aktach prawnych dotyczących niektórych działów gospodarki. Sprawy nabywania nieruchomości reguluje ustawa o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców. Wymienić tu należy również niektóre umowy międzynarodowe, w tym zwłaszcza umowy o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji.

Polska zadeklarowała pełne dostosowanie prawa polskiego do prawa UE z dniem uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej, z wyjątkiem przepisów dotyczących nabywania nieruchomości przez cudzoziemców oraz inwestycji w sektorze transportu lotniczego. W wyniku niezwykle trudnych negocjacji Polska w stosunku do innych kandydatów, uzyskała dłuższy okres przejściowy w odniesieniu do nieruchomości rolnych i leśnych.

Polska otrzymała zgodę na dwa okresy przejściowe:

1. przez okres pięciu lat od daty uzyskania członkostwa Polska będzie mogła stosować wobec obywateli Unii Europejskiej (oraz państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego) dotychczasowe przepisy ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (co oznacza utrzymanie wymogu uzyskania zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na nabycie nieruchomości) w odniesieniu do tzw. drugich domów. Wyłączone z tej kategorii będą nieruchomości o charakterze rekreacyjnym nabywane w celu prowadzenia działalności gospodarczej (traktowane jako nabywane w celach inwestycyjnych). Okresem przejściowym nie będą objęte osoby zamieszkałe na terenie Polski przez okres czterech lat przed nabyciem nieruchomości;
2. przez okres dwunastu lat od daty uzyskania członkostwa Polska będzie mogła stosować wobec obywateli Unii Europejskiej (oraz państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego) przepisy ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (co oznacza utrzymanie wymogu uzyskania zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na nabycie nieruchomości) w odniesieniu do nieruchomości rolnych i leśnych. Okres przejściowy nie obejmie rolników indywidualnych osiedlających się i prowadzących działalność rolniczą na zasadach samozatrudnienia w Polsce, pod warunkiem dzierżawy i uprawiania przez nich nieruchomości przez okres trzech, a w województwach warmińsko-mazurskim, pomorskim, kujawsko-pomorskim, zachodniopomorskim, lubuskim, wielkopolskim, dolnośląskim i opolskim siedmiu lat przed nabyciem nieruchomości.

Ponadto Polska zobowiązała się wprowadzić jasne, przejrzyste, stabilne i obiektywne kryteria wydawania zezwoleń na nabywanie nieruchomości na czas trwania okresów przejściowych. Rozciągnięcie na Polskę swobody przepływu kapitału i przyjęcie dorobku prawnego UE w tym obszarze pozwoli w pełni włączyć nasz kraj w europejski, a także światowe obieg kapitału. Ułatwi

to znacznie dokonywanie zarówno inwestycji zagranicznych w Polsce, jak i prowadzenie działalności polskich przedsiębiorstw za granicą. Umożliwi to Polakom uczestnictwo w rynku kapitałowym na terenie całej Europy.

Uzyskane przez Polskę okresy przejściowe w sprawie nabywania nieruchomości, pozwalające zachować kontrolę nad obrotem najbardziej newralgicznymi kategoriami nieruchomości, uchronią polski rynek przed ewentualnymi negatywnymi zjawiskami, jakich można byłoby się obawiać w związku z pełną liberalizacją tego rynku dla cudzoziemców od dnia członkostwa. W szczególności chodzi tu o zapobieżenie spekulacyjnym działaniom na rynku ziemi rolnej, której potencjalna wartość, w związku ze wzrostem rentowności produkcji rolnej, wzrastać będzie w pierwszych latach członkostwa szybciej niż faktyczna cena uzyskiwana na rynku.

11.2. Prawo spółek

Obszar „Prawa spółek" składa się z pięciu grup tematycznych: prawa spółek, rachunkowości spółek, ochrony własności intelektualnej, w tym ochrony własności przemysłowej, konwencji brukselskiej i konwencji z Lugano o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, oraz konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla umownych stosunków zobowiązaniowych.

Prawodawstwo wspólnotowe w tym obszarze ma na celu m.in. zniesienie wszelkich ograniczeń w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej wewnątrz UE poprzez harmonizację prawa spółek krajów członkowskich. Polska zadeklarowała przyjęcie dorobku prawnego UE w tym obszarze i nie wystąpiła o okresy przejściowe. Wyraziła zgodę na:

- wprowadzenie dodatkowego świadectwa ochronnego na leki i środki ochrony roślin (SPC) z datą uzyskania członkostwa w UE, w drodze nowelizacji ustawy Prawo własności przemysłowej. Dodatkowe prawo ochronne przyznawane będzie dla produktów, które w dniu przystąpienia Polski do UE będą chronione ważnym patentem i w stosunku do których pierwsze pozwolenie na wprowadzenie do obrotu zostało wydane po 1 stycznia 2000 r. Wniosek o przyznanie dodatkowego prawa ochronnego będzie musiał zostać złożony w ciągu sześciu miesięcy od dnia uzyskania pozwolenia na wprowadzenie do obrotu. W przypadku produktów, dla których okres sześciu miesięcy minie przed datą akcesji, a które dopuszczono do obrotu po 1 stycznia 2000 r., wniosek o przyznanie SPC będzie musiał zostać złożony w ciągu sześciu miesięcy od uzyskania przez Polskę członkostwa w UE;
- dostosowanie do prawa wspólnotowego w zakresie prowadzenia badań w trakcie trwania ochrony patentowej;
- wprowadzenie specjalnego mechanizmu w zakresie równoległego importu produktów farmaceutycznych.

W końcowej fazie rokowań ujawniło się bardzo wyraźnie wzajemne powiązanie rozdziału „Prawa spółek" z problematyką „Swobody przepływu towarów" w części dotyczącej farmaceutyków. Rezultaty rozmów w obu obszarach należy postrzegać łącznie i ocenić jako zadowalające z punktu widzenia interesów sektora leków w Polsce. W ocenie sektora wprowadzenie specjalnego mechanizmu importu równoległego nie spowoduje negatywnych skutków dla polskich producentów farmaceutyków.

11.3. Polityka konkurencji

Obszar ten obejmuje dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich dotyczy ochrony konkurencji w stosunkach pomiędzy przedsiębiorstwami oraz w ich stosunkach z konsumentami (reguły konkurencji skierowane do przedsiębiorstw). Chodzi przede wszystkim o porozumienia antykonkurencyjne, zachowania o charakterze monopolistycznym oraz o nadużywanie dominującej pozycji na rynku.

Druga grupa przepisów dotyczy ochrony konkurencji w stosunkach między przedsiębiorstwami a władzami publicznymi (reguły konkurencji skierowane do państwa). Chodzi w szczególności o kwestie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw.

W odniesieniu do reguł konkurencji skierowanych do przedsiębiorstw, Polska deklarowała pełne przejęcie i wdrożenie dorobku prawnego UE najpóźniej z dniem uzyskania członkostwa. Znaczna część przepisów prawa polskiego była zgodna z prawem wspólnotowym jeszcze przed rozpoczęciem negocjacji.

W odniesieniu do reguł konkurencji skierowanych do państwa, Polska deklarowała wdrożenie prawa wspólnotowego najdalej od dnia uzyskania członkostwa, jednakże z pewnymi wyjątkami. Strona polska postulowała utrzymanie dotychczasowych zasad funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych (SSE) w odniesieniu do przedsiębiorstw, które rozpoczęły działalność w tych strefach przed dostosowaniem zasad ich funkcjonowania do prawa wspólnotowego, tj. przed 1 stycznia 2001 r. Ponadto Polska wnioskowała o wyższe niż wynikające z prawa wspólnotowego limity pomocy publicznej dla przedsiębiorstw dokonujących inwestycji celem dostosowania się do standardów ochrony środowiska.

Ostatecznie uzgodniono:

1. w odniesieniu do specjalnych stref ekonomicznych:
   - okresy przejściowe dla małych oraz średnich przedsiębiorstw, odpowiednio do roku 2011 i 2010,
   - zwiększony do 75% kosztów inwestycji pułap pomocy publicznej dla tych dużych przedsiębiorstw, które uzyskały zezwolenia na działalność w SSE do końca 1999 roku oraz do 50% dla inwestorów, którzy uzyskali w trakcie roku 2000. Pomoc naliczana będzie od 1 stycznia 2001 r.
   - pułap pomocy dla przedsiębiorstw z sektora motoryzacyjnego na poziomie 30% kosztów inwestycji.

2. w zakresie pomocy publicznej związanej z inwestycjami dostosowującymi do standardów ochrony środowiska:
   - Polska otrzymała zgodę na zwiększony pułap pomocy w zakresie analogicznym do okresów przejściowych uzgodnionych w obszarze „Środowisko":
   - w odniesieniu do Dyrektywy nr 76/464/WE w sprawie zanieczyszczenia powodowanego przez niektóre niebezpieczne związki odprowadzane do środowiska wodnego Wspólnoty i „dyrektyw córek" pomoc w granicach pułapów pomocy regionalnej (podwyższonych o 15% dla małych i średnich przedsiębiorstw),
   - w odniesieniu do istniejących instalacji zgodnych z systemem Zintegrowanego Zapobiegania Zanieczyszczeniom i Kontroli objętych okresami przejściowymi w obszarze „Środowisko" pomoc w wysokości 30% kosztów inwestycji do 31 grudnia 2010 r., a dla instalacji nie objętych tymi okresami do 31 października 2007 r.,
   - w odniesieniu do dużych obiektów spalania (Dyrektywa 2001/80/WE) pomoc odpowiednia do okresu przejściowego w obszarze „Środowisko".

Przejęcie i wdrożenie nowoczesnych europejskich reguł konkurencji jest niezbędne dla właściwego funkcjonowania gospodarki polskiej w realiach Jednolitego Rynku. Pozwoli to na lepszą ochronę interesów konsumentów oraz przedsiębiorców działających na polskim rynku, tak krajowych, jak zagranicznych.

Uzgodnione w toku negocjacji wyjątki od zasad udzielania pomocy publicznej, w szczególności dopuszczalny pułap pomocy publicznej związanej z inwestycjami na poziomie 50% kosztów inwestycji, a dla niektórych przedsiębiorstw w SSE 75% i więcej (praktycznie nieograniczony dla małych i średnich przedsiębiorstw, które rozpoczęły działalność w SSE przed 2000 r.), oznaczają, że warunki inwestowania w Polsce, pod względem reguł pomocy publicznej, będą jednymi z najkorzystniejszych w poszerzonej Unii Europejskiej.

11.4. Rybołówstwo

Obszar negocjacyjny „Rybołówstwo" obejmuje cztery grupy tematyczne: zarządzanie i kontrolę zasobów, organizację wspólnego rynku, pomoc państwa i politykę strukturalną oraz międzynarodowe umowy rybackie.

W swym wstępnym stanowisku Polska zaakceptowała zasady Wspólnej Polityki Rybackiej w zakresie dostępu do zasobów biologicznych, w tym reguły względnej stabilności oparte na kwotach połowowych dla poszczególnych państw członkowskich. Oznacza to dostęp Polski do wszystkich łowisk Unii Europejskiej na Bałtyku oraz na innych obszarach morskich w oparciu o reguły Wspólnej Polityki Rybackiej. Polskie jednostki połowowe będą mogły także prowadzić działalność rybacką na łowiskach dalekomorskich, którymi dysponuje UE. Kutry rybackie UE uzyskają dostęp do polskich łowisk, w ramach przyznanych kwot połowowych, z wyłączeniem pasa wód terytorialnych.

Z uwagi na wyłączne kompetencje Wspólnoty Europejskiej w zakresie polityki rybackiej, kwoty, jakimi dysponuje Polska na mocy umów międzynarodowych zostaną włączone do zasobów połowowych Wspólnoty. Polska zachowa jednakże prawo do połowów w dotychczasowych wielkościach posiadanych w ramach istniejących umów bilateralnych z krajami trzecimi.

W wyniku negocjacji UE zaakceptowała wniosek Polski o rozszerzenie regulacji prawnych UE poprzez włączenie szprota bałtyckiego do systemu interwencji rynkowej. Wobec drastycznego obniżenia się wielkości żywych zasobów Morza Bałtyckiego, w szczególności dorsza, istnieje pilna konieczność zredukowania floty rybackiej na Bałtyku i ograniczenia połowów. Oznacza to restrukturyzację sektora rybackiego, która przeprowadzana jest przy znacznym wsparciu z funduszy UE. Największe wsparcie dla tego sektora udzielane jest poprzez jeden z funduszy strukturalnych, Finansowy Instrument Sterowania Rybołówstwem (FIFG). Celem funduszu jest utrzymanie równowagi pomiędzy zasobami rybołówstwa i ich eksploatacją, poprawa rentowności i konkurencyjności sektora oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionów zależnych od rybołówstwa wraz z pomocą socjalną dla rybaków. Przekształcenia sektora rybackiego przy wsparciu funduszy strukturalnych UE spowodują poprawę jego rentowności i konkurencyjności dzięki modernizacji floty rybackiej, inwestycje w infrastrukturę portową oraz przetwórstwo rybne, a także promocję produktów rybołówstwa.

Integracja z Unią Europejską umożliwi polskim rybakom uzyskanie wyższych cen zbytu, a także zapewni dostęp do wydajniejszych obecnie łowisk zachodniego Bałtyku. Poprawi się sytuacja polskich portów rybackich i przetwórni ze względu na zniesienie barier i przyciągnięcie rybaków

z nowych krajów członkowskich – Litwa, Łotwa, Estonia. Polska uzyskała korzystne warunki udziału we Wspólnej Polityce Rybackiej poprzez:

- zachowanie obecnych praw do kwot połowowych i uzyskanie dostępu do łowisk unijnych;
- objęcie interwencjonizmem rynkowym podstawowych gatunków ryb poławianych w polskich obszarach morskich (rekompensaty za wycofywanie nadwyżek surowca z rynku);
- zastosowanie instrumentów finansowych w ramach funduszy strukturalnych począwszy od pierwszego roku członkostwa.

11.5. Polityka transportowa

Polityka transportowa UE dotyczy transportu lotniczego, morskiego, drogowego, kombinowanego, kolejowego i żeglugi śródlądowej w zakresie harmonizacji technicznej i bezpieczeństwa, dostępu do rynku i jego funkcjonowania, swobody świadczenia usług i zakładania przedsiębiorstw oraz pomocy państwa i stosunków zewnętrznych w odniesieniu do kwestii transportu.

W zakresie transportu lotniczego Polska zadeklarowała, że do momentu uzyskania członkostwa wdroży całość dorobku prawnego UE. Oznacza to, że Polska wraz z dniem przystąpienia do UE zliberalizuje dostęp do tras lotniczych zgodnie z Rozporządzeniem 2408/92 w sprawie dostępu przewoźników wspólnotowych do wewnątrzwspólnotowych tras lotniczych oraz prawo do zakładania przedsiębiorstw lotniczych zgodnie z Rozporządzeniem 2407/92 w sprawie licencjonowania przewoźników lotniczych. Dostosowanie prawne i instytucjonalne do wymogów wspólnotowych osiągnięte zostanie wraz z wejściem w życie ustawy Prawo lotnicze.

W zakresie transportu kolejowego Polska uzyskała okres przejściowy do 3 grudnia 2006 roku w odniesieniu do Dyrektywy 9/440 zmienionej Dyrektywą 200/2 na dostęp dla licencjonowanych przedsiębiorstw kolejowych do sieci Transeuropejskiech Kolejowych Sieci Towarowych TERFN (Trans-european Rail Freight Network) na terytorium RP, (zdefiniowanej jako sieć odpowiadająca liniom kolejowym ujętym w raporcie końcowym TINA) i na udostępnienie 20% rocznej ogólnej zdolności przepustowej licencjonowanym przedsiębiorstwom kolejowym. Jednocześnie Polska przyzna międzynarodowym ugrupowaniom przedsiębiorstw kolejowych i przedsiębiorstwom wykonującym przewozy kombinowane nieograniczony dostęp do polskiej sieci kolejowej w celach wykonywania przewozów międzynarodowych i tranzytu.

Warto podkreślić, że zaproponowane przez UE warunki zamknięcia rozdziału w odniesieniu do wnioskowanych przez Polskę okresów przejściowych w zakresie transportu drogowego (Dyrektywa 96/53, tzw. „Dyrektywa naciskowa") oraz transportu kolejowego (Dyrektywa 9/440, zmieniona Dyrektywą 200/2) odpowiadały w dużym stopniu postulatom przedstawionym przez Polskę w stanowisku negocjacyjnym z dnia 12 marca 2002 roku. Różnice dotyczyły pewnych szczegółowych warunków zastosowania okresu przejściowego w zakresie Dyrektywy 96/53. Akceptacja propozycji UE umożliwiła osiągnięcie kompromisu negocjacyjnego w omawianym obszarze.

W zakresie transportu drogowego Polska uzyskała okres przejściowy do 31 grudnia 2010 r. w odniesieniu do Dyrektywy 96/53 ustanawiającej dla pewnych pojazdów drogowych, poruszających się wewnątrz Wspólnoty, maksymalne dopuszczalne wymiary w ruchu krajowym i międzynarodowym oraz maksymalną dopuszczalną wagę w ruchu międzynarodowym. Warunkami koniecznymi do spełnienia są:

- w miarę dostosowywania sieci drogowej, stopniowo będzie następowało otwarcie polskiej sieci drogowej dla maksymalnych wspólnotowych limitów obciążeń w transporcie międzynarodowym. Od dnia członkostwa Polska udostępni uzgodnione w trakcie negocjacji odcin-

ki sieci dróg TINA do ruchu w międzynarodowym transporcie drogowym, pod warunkiem uzyskiwania każdorazowo zezwoleń administracyjnych na przejazd po odcinkach dróg niedostosowanych za odpowiednią opłatą. Od 1 stycznia 2009 roku wszystkie pojazdy określone w Dyrektywie 96/53 nie będą podlegały żadnym opłatom na głównej drogowej sieci tranzytowej, uzgodnionej w trakcie negocjacji. W przypadku załadunku i wyładunku przejazd po niedostosowanej części sieci drogowej o znaczeniu drugorzędnym będzie dozwolony podczas trwania całego okresu przejściowego,

- dodatkowe, czasowe opłaty za użytkowanie niedostosowanej części sieci drogowej do standardów UE będą pobierane w sposób nie dyskryminacyjny i zróżnicowany – w odniesieniu do pojazdów wyposażonych w zawieszenie pneumatyczne, w taki sposób, że pojazdy te będą płaciły niższą opłatę (o co najmniej 25%),
- pojazdy w międzynarodowym transporcie kombinowanym o ciężarze 44 ton nacisku, 10 ton na pojedynczą oś będą mogły poruszać się po sieci dróg w Polsce dostosowanej już obecnie do tego standardu, natomiast te, których nacisk na pojedynczą oś przekroczy 10 ton będą podlegały systemowi dodatkowych opłat przewidzianych dla tego rodzaju pojazdów.

Od dnia uzyskania członkostwa Polska uzyska pełen dostęp do rynku międzynarodowych samochodowych przewozów towarowych.

Polscy przewoźnicy będą wyłączeni z możliwości wykonywania drogowych przewozów kabotażowych w państwach członkowskich UE przez 3 lata (z możliwością przedłużenia go do maksimum 5 lat). Wyłączenie to dotyczy także możliwości wykonywania przewozów kabotażowych przez przewoźników państw członkowskich UE na terytorium naszego kraju. Polska uzyskała jednocześnie zapewnienie o możliwości zawierania dwustronnych umów z państwami członkowskimi UE w sprawie stopniowej liberalizacji tych usług.

Zarówno polscy przewoźnicy, jak też korzystający z usług przewoźników odniosą korzyści w wyniku przyjęcia przez Polskę standardów unijnych w zakresie polityki transportowej. Poprawi się bezpieczeństwo przewozów, a także jakość infrastruktury transportowej. Polska otrzyma bowiem dodatkowe środki na budowę nowych dróg, autostrad, linii kolejowych oraz modernizację istniejącej już infrastruktury. Dzięki liberalizacji przewozów lotniczych spadną ceny biletów, zwiększy się ilość i jakość wykonywanych usług, zarówno w odniesieniu do przewozów wewnątrz kraju, jak też do państw członkowskich Unii Europejskiej. Dzięki procesom liberalizacji usług transportowych polscy przewoźnicy będą mogli konkurować na Jednolitym Rynku, rozwijając w ten sposób swoją dotychczasową działalność. Udział w polityce transportowej Unii Europejskiej w dłuższej perspektywie będzie oznaczać zrównoważony rozwój wszystkich rodzajów transportu - drogowego, kolejowego, żeglugi śródlądowej, morskiego i lotniczego. To także dostęp do nowoczesnych technologii, między innymi do tworzonego obecnie systemu nawigacji satelitarnej Galileo, który będzie szeroko stosowany w dziedzinie transportu.

11.6. Podatki

Obszar negocjacyjny „Podatki” dotyczy kwestii związanych z podatkiem od towarów i usług (VAT), podatkiem akcyzowym i podatkami bezpośrednimi; ponadto pomocy państwa o charakterze fiskalnym oraz współpracy administracyjnej i wzajemnej pomocy między państwami członkowskimi (np. w zakresie unikania podwójnego opodatkowania).

Polska zadeklarowała gotowość do przyjęcia i wdrożenia całokształtu prawodawstwa wspólnotowego z dniem uzyskania członkostwa, zgłaszając jednocześnie kilka postulatów o okresy przej-

ściowe w odniesieniu do stawek podatku VAT i akcyzy na towary we wrażliwych segmentach rynku, wymagających ze względów gospodarczych, społecznych i budżetowych czasowej ochrony po przystąpieniu Polski do UE.

W wyniku negocjacji uzyskano:

- okres przejściowy do 31 grudnia 2007 r. na stosowanie obniżonej stawki VAT w wysokości 7% w budownictwie mieszkaniowym na dostawę nowych mieszkań, usługi budowlane i remontowe;
- 4-letni okres przejściowy na stosowanie super obniżonej stawki VAT w wysokości 3% na środki do produkcji rolnej, produkty i usługi;
- okres przejściowy do 31 grudnia 2007 r. na stosowanie stawki VAT w wysokości 0% na niektóre książki i czasopisma specjalistyczne;
- okres przejściowy do 31 grudnia 2007 r. na stosowanie zredukowanej stawki VAT w wysokości 7% na usługi gastronomiczne;
- roczny techniczny okres przejściowy na stosowanie obniżek w podatku akcyzowym na paliwa ekologiczne;
- okres przejściowy do 31 grudnia 2008 r. na dojście do minimalnego poziomu akcyzy na papierosy. Poczynając od 2002 roku Polska zobowiązała się do stopniowego podnoszenia stawek podatku akcyzowego na papierosy w latach 2002-2008;
- w zakresie podatku VAT akceptację wniosku o ustalenie limitu obrotów uprawniającego do korzystania ze zwolnień podmiotowych w wysokości 10.000 EURO.

Polska otrzymała zgodę na stałe stosowanie stawki VAT w wysokości 0% na międzynarodowe przewozy pasażerskie.

Wrażliwe sektory rynku uzyskały czasową ochronę ułatwiającą operatorom gospodarczym płynne włączenie się do funkcjonowania na Jednolitym Rynku UE. Dotyczy to przede wszystkim istotnego dla wzrostu gospodarczego kraju sektora budownictwa mieszkaniowego, rolnictwa oraz ważnego społecznie rynku wydawnictw.

11.7. Unia Gospodarcza i Walutowa

Obszar ten obejmuje cztery grupy problemów: koordynację polityki gospodarczej, politykę fiskalną, politykę monetarną i politykę kursu walutowego oraz przyjęcie wspólnej waluty euro. Wymogiem członkostwa w UE jest udział w koordynacji polityki gospodarczej UE oraz dostosowanie polityki fiskalnej.

Polska zmierzać będzie także do wypełnienia kryteriów konwergencji, pozwalających na przyjęcie wspólnej waluty. Ostatnim etapem poprzedzającym wejście Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej będzie udział w Europejskim Mechanizmie Kursowym.

Polska nie zgłaszała problemów negocjacyjnych ani wniosków o okresy przejściowe w tym obszarze. Gotowość do przyjęcia przez Polskę wspólnej waluty przewidywana jest na przełom lat 2006 i 2007.

Konieczność spełnienia w średniej perspektywie czasowej kryteriów konwergencji pozwoli utrwalić zasady zdrowej polityki fiskalnej (dotyczącej dyscypliny budżetowej, w tym kryteriów zbieżności określający referencyjny poziom długu i deficytu sektora finansów publicznych) i po-

lityki walutowej (dotyczącej w szczególności niezależności banku centralnego, utrzymania stabilnego poziomu cen oraz dążenia do stabilnego kursu walutowego), niezbędnej z punktu widzenia prawidłowego rozwoju gospodarki. Przyjęcie możliwie szybko, w ciągu 2–3 lat po uzyskaniu członkostwa, wspólnej waluty umożliwi pełny udział Polski w Jednolitym Rynku, w tym również w procesie decyzyjnym o tym obszarze w Unii Europejskiej.

11.8. Polityka społeczna i zatrudnienie

Obszar „Polityka społeczna i zatrudnienie" obejmuje między innymi problematykę dotyczącą prawa pracy, przepisów z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy.

Polska zadeklarowała gotowość wdrożenia całości dorobku prawnego UE w tym obszarze do dnia uzyskania członkostwa występując jedynie o rozwiązanie przejściowe w odniesieniu do Dyrektywy 89/655/EWG w sprawie minimalnych wymagań bezpieczeństwa i higieny użytkowania sprzętu przez pracowników i uzyskując okres przejściowy do 31 grudnia 2005 r. Uzasadnieniem dla wniosku o okres przejściowy było przewidywane znaczne obciążenie kosztami wdrożenia omawianej Dyrektywy małych i średnich przedsiębiorstw.

11.9. Polityka przemysłowa

Prawodawstwo UE dotyczące „Polityki przemysłowej" nie wymaga implementacji do krajowego porządku prawnego. Stanowi zestaw generalnych wytycznych w sprawie kierunków rozwoju przemysłu. W odniesieniu do uregulowań wydanych przez Europejską Wspólnotę Węgla i Stali strona Polska potwierdziła swoją gotowość do ich przyjęcia i stosowania, gdyby pozostały one w mocy po dacie przystąpienia do Unii Europejskiej (traktat o EWWiS wygasł w lipcu 2002 r.). Obszar ten dotyczy m.in.: przeciwdziałania praktykom monopolistycznym, wzmocnienia konkurencyjności przemysłu europejskiego i szczegółowych regulacji związanych ze sprzedażą produktów ze stali (m.in. cen i obrotu wyrobami hutniczymi). Polska zadeklarowała, że akceptuje dorobek prawny UE dotyczący „Polityki przemysłowej" i nie wystąpiła o rozwiązania przejściowe.

Dla zapewnienia warunków niezbędnych dla konkurencyjności przemysłu Polska zmierzać będzie do przyspieszania dostosowań strukturalnych w przemyśle, kształtowania warunków sprzyjających inicjatywom i rozwojowi przedsiębiorstw, wspierania współpracy między przedsiębiorstwami, sprzyjania lepszemu wykorzystaniu potencjału przemysłowego, rozwojowi polityk innowacyjnych, badań i postępu technologicznego. Najważniejszym zagadnieniem odnoszącym się do tego obszaru jest restrukturyzacja i prywatyzacja przemysłu, w tym szczególnie przemysłu żelaza i stali oraz górnictwa węgla kamiennego (kwestia stali była negocjowana w ramach rozdziału „Polityka konkurencji").

Sprawne przeprowadzenie tych procesów, choć nie wynika z potrzeby dostosowań do konkretnych wymogów prawa wspólnotowego, jest konieczne dla uzyskania wzrostu konkurencyjności przemysłu, dla sprostania warunkom liberalizacji handlu i wzrastającemu dostępowi do polskiego rynku przedsiębiorstw unijnych i światowych. Efektem tych działań jest poprawa konkurencyjności i kondycji finansowej zrestrukturyzowanych przedsiębiorstw. Wprowadzenie standardów unijnych spowoduje, iż Polska będzie postrzegana jako kraj bezpiecznych inwestycji, przestrzegający normy, wiarygodny i przewidywalny dla partnerów.

11.10. Małe i średnie przedsiębiorstwa

Polityka wobec małych i średnich przedsiębiorstw jest w UE przede wszystkim domeną państw członkowskich, tym niemniej w ramach dorobku wspólnotowego w omawianej dziedzinie znajdują się akty prawa wiążące państwa członkowskie, a dotyczące wspierania małych i średnich przedsiębiorstw.

W toku negocjacji akcesyjnych Polska w pełni zaakceptowała dorobek prawny UE w tym obszarze, bez ubiegania się o rozwiązania przejściowe.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej będzie miało istotne znaczenie dla rozwoju tego ważnego dla polskiej gospodarki sektora. Dzięki wprowadzeniu przepisów unijnych poprawi się otoczenie dla działalności małych i średnich przedsiębiorstw. Będą one mogły uzyskać wsparcie dla swej działalności z funduszy strukturalnych, z których Polska będzie korzystać od pierwszego dnia członkostwa. Polska jest sygnatariuszem Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw. Jest także uczestnikiem wspólnotowego programu wspierania przedsiębiorstw i przedsiębiorczości w sektorze MSP.

11.11. Nauka i Badania

Polityka UE w tym obszarze opiera się na zapisach Rozdziału XV Traktatu o UE (art. 130 g) i obejmuje działania z zakresu wdrażania programów badawczych poprzez współpracę między przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, uniwersytetami z krajów członkowskich oraz z krajów trzecich. Polityka jest realizowana poprzez kilkuletnie programy ramowe, których celem jest wzrost międzynarodowej konkurencyjności europejskiego przemysłu, rozwój potencjału naukowo-technologicznego i poprawa warunków życia obywateli UE. Polska zadeklarowała przejęcie całości dorobku prawnego UE w tym obszarze bez występowania o rozwiązania przejściowe.

Polska od dłuższego czasu bierze udział w działalności UE na rzecz wspierania postępu naukowego. Decyzja Rady Stowarzyszenia RP-UE z 4 sierpnia 1999 r. o stowarzyszeniu Polski z Piątym Programem Ramowym Badań, Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej oraz Memorandum Porozumienia z 29 października 2002 r. o stowarzyszeniu Polski z Szóstym Programem Ramowym (2002-2006) otwierają Polsce dostęp do programów badawczo-rozwojowych UE na zasadach obowiązujących kraje członkowskie Unii Europejskiej. Polska bierze też udział w informatycznym programie UE eContent. W ramach powyższych programów polscy przedsiębiorcy mogą ubiegać się o pomoc na działalność badawczo-rozwojową.

11.12. Telekomunikacja i technologie informacyjne

Główne elementy przepisów prawa wspólnotowego w obszarze „Telekomunikacja i technologie informacyjne" obejmują zagadnienia liberalizacji, zasad otwartej sieci, usług powszechnych, koncesjonowania, telekomunikacji satelitarnej i ruchomej, uznawania zgodności, rynku usług pocztowych, technologii informacyjnych. Polska zadeklarowała wdrożenie prawodawstwa wspólnotowego w tym obszarze przed datą uzyskania członkostwa.

Liberalizacja rynku telekomunikacyjnego, którą Polska zobowiązała się przeprowadzić, obejmuje m.in. świadczenie międzynarodowych publicznych usług telekomunikacyjnych, telefonicz-

nych, telegraficznych oraz w zakresie instalowania i użytkowania międzynarodowej sieci telekomunikacyjnej. Liberalizacja związana jest też ze zniesieniem ograniczeń w dostępie do tego rynku dla przedsiębiorstw wywodzących się z krajów UE.

Polska zobowiązała się do stosowania zasady udostępniania infrastruktury telekomunikacyjnej i opartej na kosztach formuły stawek za połączenia międzyoperatorskie oraz zapewnienia funkcjonowania niezależnego organu regulującego, którym jest Urząd Regulacji Telekomunikacji i Poczty. Dostosowania do przepisów wspólnotowych prowadzą do zwiększenia konkurencyjności na rynku oraz wpłyną na zwiększenie dostępności usług powszechnych. Wypełnianie kolejnych zobowiązań dotyczących udostępniania częstotliwości operatorom cywilnym oznacza większe możliwości rozwoju tego sektora. Realizacja przez Polskę programów UE dotyczących podjęcia wspólnych działań na rzecz wdrożenia społeczeństwa informacyjnego ułatwi społeczeństwu polskiemu szeroki dostęp do nowych technologii informacyjnych.

11.13. Energia

Główne elementy przepisów wspólnotowych w tym obszarze dotyczą zasad tworzenia wewnętrznego rynku gazu i energii elektrycznej, przejrzystości cen, warunków tranzytu gazu, współdziałania w zakresie rozwoju transeuropejskich sieci energetycznych, utrzymywania zapasów obowiązkowych paliw płynnych, zasad pomocy państwa dla górnictwa węglowego, energetyki jądrowej oraz efektywności energetycznej urządzeń.

Polska zadeklarowała wdrożenie całości dorobku prawnego UE w tym obszarze do momentu uzyskania członkostwa z wyjątkiem przepisów dotyczących obowiązkowych zapasów paliw. Uzyskano okres przejściowy do końca 2008 r. w zakresie obowiązku utrzymywania minimalnych zapasów ropy naftowej i/lub paliw ciekłych. (Dyrektywa 68/44/EEC, zaktualizowana Dyrektywą 72/425/EEC).

Zobowiązania podjęte przez Polskę stanowią istotny czynnik wpływający na przyspieszenie pozytywnych zmian na rzecz liberalizacji rynku energii. Konieczność spełnienia w bliskiej przyszłości warunków funkcjonowania i konkurowania na Jednolitym Rynku powoduje przyspieszenie działań dostosowawczych w gospodarce, szczególnie w kontekście prywatyzacji przedsiębiorstw. Zobowiązanie się Polski do utrzymywania zapasów obowiązkowych paliw płynnych oraz dyferencjacja w zakresie źródeł zaopatrzenia w gaz, przyczyniają się do podwyższenia bezpieczeństwa energetycznego kraju. W następstwie uzgodnień negocjacyjnych rząd przyjął zrewidowane założenia polityki energetycznej Polski do roku 2020, w których przewidziano dalsze zmiany mające na celu zapewnienie odpowiedniego poziomu konkurencyjności sektora energetycznego oraz nowy program prywatyzacji i restrukturyzacji sektora gazowego.

11.14. Polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych

Obszar negocjacyjny „Polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych" dotyczy spraw z zakresu: wspierania wszechstronnego i harmonijnego rozwoju, działań prowadzących do wzmocnienia spójności ekonomicznej i społecznej oraz redukowania różnic w poziomie rozwoju regionów oraz zacofania najmniej uprzywilejowanych regionów łącznie z obszarami wiejskimi. Głównymi instrumentami finansowymi, za pomocą których realizowane są powyższe cele są fundusze strukturalne (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny,

Sekcja Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa) oraz Fundusz Spójności, współfinansujący inwestycje transportowe i w zakresie ochrony środowiska. Wszystkie regiony Polski zostały zakwalifikowane do pomocy w ramach funduszy strukturalnych.

Polska w latach 2004 - 2006 uzyska 7,6 mld euro wyrażonych jako środki na zobowiązania w ramach funduszy strukturalnych oraz 3,7 mld euro wyrażonych jako środki na zobowiązania w ramach Funduszu Spójności. Fundusze unijne będą mogły być wykorzystane m. in. na działania mające na celu wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki, walkę z bezrobociem, budowę dróg i autostrad, linii kolejowych, modernizację i budowę infrastruktury w zakresie ochrony środowiska, rozwój obszarów wiejskich, a także modernizację rybołówstwa, budowę społeczeństwa informacyjnego oraz rozwój regionów przygranicznych.

11.15. Środowisko

Obszar negocjacyjny „Środowisko" obejmuje szeroko rozumianą ochronę przyrody, szczegółowe zagadnienia jakości wód i powietrza, zanieczyszczeń przemysłowych, gospodarki odpadami, bezpieczeństwa jądrowego i ochrony przed promieniowaniem, a także chemikaliów i organizmów zmodyfikowanych genetycznie.

Obszar ten okazał się jednym z najtrudniejszych w całym procesie negocjacyjnym, zarówno pod względem dostosowawczym ustawodawstwa polskiego do dorobku prawnego UE, jak i możliwości wdrażania norm ustanowionych w licznych dyrektywach i innych wspólnotowych aktach prawnych.

Polska uzyskała dziewięć okresów przejściowych, których rozpoczęcie zależy albo od daty wejścia w życie – dla Polski – wymienionych niżej dyrektyw, albo daty obowiązywania norm, wyraźnie zaznaczonych w niektórych dyrektywach.

Okresy przejściowe odnoszą się do:

- oczyszczania ścieków komunalnych (Dyrektywa 91/271/EWG); wynegocjowano tu faktycznie cztery zróżnicowane okresy przejściowe (w zależności od rodzaju aglomeracji): do 31 grudnia 2008 roku w odniesieniu do systemów kanalizacji zbiorczej dla aglomeracji powyżej 10000 tzw. równoważnej liczby mieszkańców RLM); do 31 grudnia 2015 roku w odniesieniu do systemów kanalizacji zbiorczej dla aglomeracji od 2 tysięcy do 10 tysięcy RLM; do 31 grudnia 2015 roku dla zrzutów ścieków z aglomeracji od 15 tysięcy RLM do ponad 100 tysięcy RLM oraz okres przejściowy do 31 grudnia 2010 roku w odniesieniu do oczyszczalni ścieków w zakładach sektora przemysłu rolno-spożywczego.
- zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (Dyrektywa 96/61/WE): okres przejściowy do 31 grudnia 2010 roku dla 65 zanieczyszczających powietrze i wody powierzchniowe i/lub gruntowe, zakładów przemysłowych znajdujących się na liście załączonej do stanowiska negocjacyjnego.
- opakowań i odpadów opakowaniowych (Dyrektywa 94/62/WE): okres przejściowy do 31 grudnia 2007 roku.
- składowisk odpadów (Dyrektywa 99/31/WE): okres przejściowy do 1 lipca 2012 roku, na modernizację istniejących lub budowę nowych składowisk odpadów.
- zanieczyszczeń powodowanych przez niektóre substancje odprowadzane do środowiska wodnego (Dyrektywa 76/464/EWG wraz z tzw. dyrektywami „córkami", odnoszącymi się do różnego rodzaju substancji niebezpiecznych): okres przejściowy do 31 grudnia 2007 roku.

- redukcji zawartości siarki w paliwach płynnych (dyrektywa 99/32/WE): okres przejściowy do 31 grudnia 2006 roku.
- kontrolowania emisji lotnych związków organicznych powstających przy magazynowaniu benzyn i ich dystrybucji z terminali do stacji obsługi (Dyrektywa 94/63/WE): okres przejściowy do 31 grudnia 2005 roku dotyczący istniejących instalacji do magazynowania benzyn, niezależnie od przepustowości rocznej bazy magazynowej, instalacji do załadunku i rozładunku cystern na istniejących terminalach oraz instalacji do załadowywania zbiorników istniejących stacji paliw, jak również okres przejściowy do 31 grudnia 2004 r. na wymagania dotyczące instalacji do rozładunku i załadunku cystern na istniejących terminalach o rocznej przepustowości powyżej 150 tys. ton benzyn.
- ochrony przed promieniowaniem jonizującym ze źródeł medycznych (Dyrektywa 97/43/EURATOM): okres przejściowy do 31 grudnia 2006 roku.
- nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie Wspólnoty Europejskiej i poza jej terytorium (Rozporządzenie EWG/259/93): okres przejściowy do 31 grudnia 2007 roku. Zamknięcie negocjacji w październiku 2001 roku objęło dorobek prawny UE do końca roku 1999. W wyniku analiz prawa wspólnotowego przyjętego po tej dacie Polska wystąpiła o dodatkowy okres przejściowy w odniesieniu do Dyrektywy 2001/80/WE w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych obiektów energetycznego spalania paliw, z uwagi na fakt, iż proponowane w niej normy implikują nowe, poważne inwestycje w sektorze energetycznym. W efekcie wielomiesięcznych bezpośrednich dyskusji ze środowiskiem energetyków oraz konsultacji z Komisją Europejską i państwami członkowskimi UE Polska wystąpiła o okresy przejściowe w odniesieniu do tej dyrektywy i uzyskała:
- okres przejściowy – od 1 stycznia 2008 do 31 grudnia 2015 roku – na emisje dwutlenku siarki;
- okres przejściowy – od 1 stycznia 2008 do 31 grudnia 2017 roku – na emisje pyłów;
- okres przejściowy od 1 stycznia 2016 do 31 grudnia 2017 roku – na emisje tlenków azotu, dla wszystkich polskich elektrowni i elektrociepłowni, które znalazły się na liście załączonej do polskiego stanowiska negocjacyjnego.

Negocjacje bardzo wyraźnie pokazały, że ochrona środowiska w Polsce, pomimo przeznaczania do tej pory znacznych, jednych z największych procentowo w świecie, funduszy z budżetu państwa (1,6 – 1,8% PKB), wymaga dalszych, nie mniejszych niż do tej pory, inwestycji proekologicznych, aby osiągnąć normy czystości wód i ziemi oraz jakości powietrza, przewidziane w konkretnych dyrektywach UE.

Odnosi się to szczególnie do:

- dostosowania do wymogów UE takich instalacji przemysłowych jak: elektrociepłownie o mocy 50–300 MW (Dyrektywa 2001/80), składowisk odpadów komunalnych przyjmujących 10–20 ton odpadów na dobę i zakładów przemysłowych podległych wojewodom, wymagających całkowitych lub zasadniczych zmian technologicznych (Dyrektywa 99/31). Strona polska zobowiązała się do przekazania, przed uzyskaniem członkostwa w UE, wyczerpujących informacji dotyczących każdej z instalacji przemysłowych, zakresu ewentualnych niezgodności z wymogami Dyrektywy 96/61/WE, terminu ich dostosowania do norm UE, danych nt. eksportu (uzyskiwanego z produkcji w tych zakładach), poziomu emisji zanieczyszczeń i jej skutków transgranicznych; wszystkie istniejące zakłady przemysłowe objęte dyrektywą muszą uzyskać zintegrowane pozwolenia (wraz z harmonogramem dostosowania) do 30 października 2007 roku;
- aktów prawnych związanych z gospodarką odpadami: Dyrektywy ws. opakowań i odpadów z tychże (94/62/WE) i wspomnianego wyżej Rozporządzenia 259/93 ws. nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie, do i poza terytorium Wspólnoty; zobowiązanie dotyczy wy-

generowania mocy produkcyjnych dla odzysku z odpadów opakowaniowych co najmniej 50% masy i poddawania recyklingowi 100% odpadów z opakowań;

- Dyrektywy 91/271/EWG ws. oczyszczania ścieków komunalnych, która jest szczegółowym, obszernym i skomplikowanym instrumentem prawnym, dotyczącym budowy i funkcjonowania systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków, zgodnie ze stanowionymi przez nią normami, w zależności od wielkości aglomeracji; wynegocjowane okresy przejściowe, od 5 do 12 lat, zobowiązują Ministerstwo Środowiska i podległe mu instancje wojewódzkie i terenowe do zadań inwestycyjnych, zgodnie z przedstawionym już UE planem implementacyjnym; podobne zobowiązania zostały podjęte w odniesieniu do dyrektyw ws. zrzutów różnych, w tym niebezpiecznych, substancji do wód powierzchniowych (76/464/EWG wraz dyrektywami – „córkami") i ws. Dyrektywy 75/440/EWG dotyczącej jakości wód powierzchniowych do poboru wody do picia, co do której strona polska nie ubiegała się o rozwiązanie przejściowe, a więc wszystkie przedsięwzięcia inwestycyjne zawarte w planie implementacyjnym muszą być zrealizowane przed przystąpieniem do UE.
- Dyrektywy 98/83/WE ws. jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludność.

„Środowisko" jest przykładem obszaru negocjacyjnego, w którym pozycje wyjściowe Unii Europejskiej i Polski były bardzo odległe. Z uwagi na ogromne koszty inwestycyjne związane z implementacją niektórych dyrektyw, szczególnie np. tzw. dyrektywy ściekowej implikującej oczyszczanie ścieków komunalnych w aglomeracjach miejskich różnej wielkości lub dyrektyw zakładających drastyczne redukcje emisji zanieczyszczeń pochodzących ze wszystkich praktycznie polskich elektrowni i elektrociepłowni oraz zakładów przemysłowych przemysłu ciężkiego, strona polska wnosiła o okresy przejściowe o długich horyzontach czasowych. Państwa członkowskie Unii Europejskiej natomiast, ze swej strony, zarówno pod naciskiem własnej opinii publicznej, jak i debat w Parlamencie Europejskim, niewątpliwie odzwierciedlających nastroje opinii publicznej, były zainteresowane przyznaniem jak najmniejszej ilości i jak najkrótszych okresów przejściowych.

W zgodnej ocenie ekspertów polskich i zagranicznych, wspomniane koszty inwestycyjne w Polsce to co najmniej 120 mld zł w perspektywie najbliższych 10-15 lat, na które złożą się: budowa ponad tysiąca oczyszczalni ścieków, budowa nowych lub unowocześnienie starych składowisk odpadów, zamknięcie starych, wysłużonych elektrowni, w przypadkach gdy ich unowocześnianie będzie nieopłacalne, unowocześnienie z punktu widzenia ochrony środowiska dziesiątków zakładów przemysłowych przemysłu ciężkiego.

Ostatecznie Polska przedłożyła wnioski o okresy przejściowe w przypadku 17 dyrektyw, wymagających wielkich nakładów inwestycyjnych. W wyniku żmudnych dyskusji wynegocjowano 10 okresów przejściowych, w tym trzy wnioski mocno rozbudowane, charakteryzujące się tym, że dla jednej i tej samej dyrektywy uzyskano, w zależności od konkretnych jej artykułów, kilka okresów przejściowych o różnych czasokresach. Chodzi tu o dyrektywy dotyczące: oczyszczania ścieków komunalnych (4 różne okresy przejściowe w odniesieniu do czterech artykułów dyrektywy), emisji zanieczyszczeń przez elektrownie i elektrociepłownie (3 różne okresy przejściowe dot. redukcji dwutlenku siarki, tlenków azotu i pyłów) oraz kontroli emisji lotnych związków organicznych powstających wskutek magazynowania paliw i ich dystrybucji do stacji obsługi (5 zróżnicowanych okresów przejściowych w zależności od wielkości terminali).

Realizacja powyższych zadań będzie testem na skuteczność współpracy i koordynacji działalności resortów gospodarczych: przemysłu ciężkiego, rolnictwa, energetyki, transportu, a nawet resortu zdrowia, a przede wszystkim resortu środowiska. Wzmocniono struktury administracyjne, zarówno w resorcie środowiska, jak i ośrodkach terenowych, szczególnie wojewódzkich i powia-

towych. Wypracowano teksty licznych prawnych instrumentów wykonawczych do ustaw w celu efektywnego dostosowania prawa polskiego w tym obszarze do dorobku prawnego UE. Liczne okresy przejściowe pomogą, lepszym rozłożeniem w czasie, we wdrażaniu w życie podjętych zobowiązań i rzeczywistym dostosowaniu do norm UE.

11.16. Ochrona konsumentów i zdrowia

Obszar ten obejmuje bezpieczeństwo zdrowotne i ekonomiczne konsumentów (zgodnie z katalogiem praw konsumentów), uproszczony tryb dochodzenia roszczeń konsumenckich, bezpieczeństwo produktów, odpowiedzialność za produkt wadliwy oraz za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny oraz informowanie i reprezentację konsumentów. Polska nie występowała o rozwiązania przejściowe, deklarując pełną gotowość do wdrożenia wszystkich regulacji prawnych do dnia akcesji.

W chwili otwarcia negocjacji polskie regulacje prawne dotyczące ochrony konsumentów nie były w pełni zgodne z wymogami wspólnotowymi. Istniała też potrzeba podniesienia poziomu ochrony konsumentów wynikająca z konieczności wyrównania standardów ochronnych obowiązujących na jednolitym rynku UE.

Główne obszary zagrożeń interesów konsumentów wiązały się m.in. z brakiem regulacji w takich dziedzinach, jak: bezpieczeństwo produktu, niedozwolone klauzule umowne, odpowiedzialność producenta za produkt, nieuczciwą, wprowadzającą w błąd reklamą, złą jakością towarów i usług, trudnościami w dochodzeniu roszczeń, słabszą pozycją na rynku konsumenta względem równych formalnie, ale znacznie silniejszych ekonomicznie i organizacyjnie sprzedawców, narażenie konsumentów na agresywność propozycji rynkowych.

W wyniku implementacji do prawa polskiego wymogów prawa wspólnotowego zwiększone zostało bezpieczeństwo ekonomiczne konsumentów, zagwarantowane wprowadzonymi oraz znowelizowanymi przepisami takich aktów prawnych, jak ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ustawa o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, ustawa o kredycie konsumenckim. Nastąpiło rozszerzenie środków ochrony konsumentów przed nieuczciwą konkurencją, wprowadzono instytucję zezwolenia na reklamę porównawczą pod warunkiem spełnienia przesłanek zgodności z prawem i dobrymi obyczajami, wprowadzono też dodatkowe sankcje za zawinione czyny nieuczciwej konkurencji.

W celu wzmocnienia ochrony konsumentów stworzone zostały podstawy prawne bezpieczeństwa produktu oraz mechanizmy kontroli poprzez wprowadzenie przepisu - dotychczas nieobecnego w prawie polskim – zgodnie z którym do obrotu mogą być wprowadzane tylko te produkty, które nie stwarzają żadnego zagrożenia dla bezpieczeństwa, życia i zdrowia ludzkiego. Wprowadzono skuteczny system kontroli bezpieczeństwa produktów, a także zasady i tryb przeciwdziałania naruszeniom przez przedsiębiorców wymagań dotyczących bezpieczeństwa.

Wdrożenie wspólnotowych regulacji prawnych gwarantuje m.in. wprowadzenie w Polsce wysokich standardów bezpieczeństwa dóbr i usług, eliminację z rynku produktów niskiej jakości, ograniczenie liczby zachorowań spowodowanych przez wadliwe technologie, nieprawidłowe przechowywanie towarów, używanie niewłaściwych jakościowo produktów i usług. Profesjonalnie przygotowane produkty, wytwarzane specjalnie dla konsumentów o precyzyjnie sformułowanych oczekiwaniach przyczynią się do istotnego podniesienia poczucia bezpieczeństwa zdrowotnego

i ekonomicznego obywateli. Dla przedsiębiorców stanowi dodatkowe wyzwanie, od sprostania którego zależeć będzie konkurencyjność polskich produktów i usług.

11.17. Ocena rezultatów negocjacji akcesyjnych z punktu widzenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Zakończenie rokowań otwiera drogę do rozszerzenia Unii Europejskiej w 2004 roku, które będzie wydarzeniem o istotnym znaczeniu w skali światowej. Stworzy nowe perspektywy i możliwości wszechstronnego rozwoju o skutkach wykraczających daleko poza granice Europy.

Członkostwo Polski w NATO oraz nieodległa perspektywa członkostwa w UE dają Polsce możliwości działania na arenie międzynarodowej, które do niedawna były poza naszym zasięgiem. Wraz z zakończeniem rokowań wzrasta pozycja Polski jako pożądanego partnera we współpracy gospodarczej. Przejęcie zasad regulujących funkcjonowanie jednolitego rynku UE w zakresie polityki konkurencji, prawa spółek, swobody przepływu towarów, kapitału, osób i usług przyczynia się do znacznego wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej Polski m.in. poprzez zwiększoną stabilność prawną, przewidywalność podejmowanych przez inwestorów działań oraz lepsze możliwości wykorzystania potencjału wzrostu gospodarczego kraju. Zwiększone zainteresowanie Polską jako miejscem potencjalnych inwestycji stwarza szansę wzrostu zatrudnienia oraz poprawy warunków życia Polaków. Potwierdzają to przykłady Hiszpanii, Irlandii i Portugalii, państw członkowskich, które potrafiły spożytkować szansę rozwojową, jaką była akcesja do UE.

Osiągnięte przez Polskę rezultaty negocjacyjne, mierzone liczbą oraz zakresem otrzymanych okresów przejściowych, są najlepsze spośród wszystkich państw kandydujących do członkostwa. Przystępując do Unii Europejskiej Polska zyskuje przede wszystkim znaczne wzmocnienie swej pozycji politycznej i gospodarczej oraz możliwość bezpośredniego wpływu na kształtowanie wspólnotowych polityk.

W negocjacjach udało się osiągnąć niezwykle istotną z punktu widzenia warunków członkostwa równowagę między ograniczeniem liczby okresów przejściowych niezbędnych dla uniknięcia efektów szokowych związanych z przystąpieniem do UE, zwłaszcza w sektorach wrażliwych oraz zapewnieniem Polsce pełni praw członkowskich. Uzyskane okresy przejściowe pozwalają Polsce na znacznie łatwiejsze wprowadzenie najniezbędniejszych dostosowań do standardów UE, umożliwiają także racjonalniejsze rozłożenie kosztów wynikających z członkostwa dla polskiego społeczeństwa, polskich podmiotów gospodarczych oraz budżetu państwa.

Duże znaczenie ma fakt, iż dzięki uzyskanym okresom przejściowym realizacja procesów dostosowawczych będzie wspomagana przez środki finansowe UE udostępniane Polsce w ramach funduszy strukturalnych.

Objęcie terytorium Polski pomocą strukturalną przyniesie istotny wzrost możliwości rozbudowy infrastruktury oraz likwidacji wieloletnich zapóźnień rozwojowych na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Reasumując, z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości w Polsce integracja z Unią Europejską nie zacznie się od daty 1 maja 2004. Dla polskich firm integracja rozpoczęła się już dawno temu, razem z pierwszymi rozmowami akcesyjnymi, a co za tym idzie - pierwszymi zmianami legislacyjnymi, czynionymi w celu dostosowania polskiego systemu prawnego i warunków pro-

wadzenia działalności gospodarczej do reguł unijnych. Integracja to jednak nie tylko zmiany prawne, ale także szeroko rozumiane środowisko biznesu. Powoduje ona z jednej strony większą presję konkurencyjną dla przedsiębiorstw, konieczność sprostania większym wymaganiom rynku, ale z drugiej strony daje większe możliwości rozwoju, ekspansji na nowe rynki, więcej możliwości pozyskania nowych technologii, kapitału na rozwój, inwestycji. To, co przyniesie korzyść wszystkim przedsiębiorstwom to stabilny i bardzo przewidywalny system prawny i otoczenie, w jakim prowadzona jest działalność gospodarcza, a w konsekwencji znaczne zmniejszenie ryzyka jej prowadzenia oraz liberalizacja wielu rynków (np. telekomunikacji, energii) prowadząca do zmniejszenia kosztów. Jeszcze większe korzyści odniosą polscy przedsiębiorcy po przystąpieniu Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej i zastąpieniu złotówki przez euro. Obniżą się wtedy opłaty za transfery bankowe, zniknie ryzyko kursowe, przedsiębiorcy zdobędą dostęp do tańszych kredytów.

Polscy przedsiębiorcy bardzo realnie oceniają szanse i zagrożenia płynące z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Dostrzegają wszystkie wspomniane wyżej korzyści, nie są jednak wolni od obaw. Otwarcie mówią o obawach związanych ze wzrostem konkurencji ze strony przedsiębiorstw unijnych i niepewnością, jak tej zwiększonej konkurencji sprostają. Nie sposób też pominąć koszty, które muszą ponieść firmy aby dostosować się do standardów europejskich (np. w zakresie ochrony środowiska, bhp czy bezpieczeństwie produktów). Wydaje się, że większość przedsiębiorców ma poczucie, iż poradzi sobie z tymi trudnościami i że integracja przyniesie w rezultacie korzyści zarówno im, ich przedsięwzięciom jak i całej gospodarce[1] .

W ocenie stosunku przedsiębiorców do przystąpienia do Unii Europejskiej, jak i w ocenie ich przygotowania do działania na rynku wspólnotowym, pomagają wyniki badań socjologicznych.

W grudniu 2002 roku Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych zaprezentowała wyniki badań ankietowych przedsiębiorstw, które pokazują, że najczęściej wymienianą przez przedsiębiorców korzyścią związaną z wejściem Polski do UE jest dostęp do większego rynku zbytu (ponad 43% wskazań). W takim samym stopniu właściciele firm wyrażają nadzieje na poprawę jakości uregulowań prawnych, chociaż z drugiej strony oczekiwana poprawa musiałaby być związana w wielu przypadkach z poniesieniem przez nich dodatkowych kosztów dostosowawczych. Wśród oczekiwanych korzyści z przystąpienia do struktur UE, na trzecim miejscu znalazły się nadzieje na korzystniejsze warunki zaciągania kredytów bankowych (ponad 38% wskazań). Dopiero na dalszym miejscu znalazły się oczekiwania lepszego dostępu do nowych technologii i know – how, co w perspektywie włączenia się w rynek unijny wydaje się ważniejszym czynnikiem konkurencyjności, niż rozwiązania prawne i kredytowe[2] . Szczegółowo omawiane wyniki prezentuje wykres 11.1.

Generalnie, obserwacja uzyskanych deklaracji oczekiwań, wskazuje że wciąż największym problemem dla polskich przedsiębiorstw jest ich słaba kondycja finansowa. Jest ona na tyle zła, że poszukując sposobu utrzymania się na rynku, przedsiębiorcy kierują swoją uwagę na różne formy pomocy publicznej. Ponad 40% badanych oczekuje, że w warunkach funkcjonowania w strukturach UE zwiększy się dostęp do środków pomocy publicznej w postaci dofinansowania inwestycji (25,2%) i dotowania doradztwa dla przedsiębiorstw (15,1%).

---

1 Por. Z. Mach „Polscy przedsiębiorcy o akcesji Polski do Unii Europejskiej" Ekspertyza przygotowana na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, 2002 r.

2 Por. *„Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r."*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r, s. 11.

Wykres 11.1. Oczekiwane korzyści związane z wejściem do UE

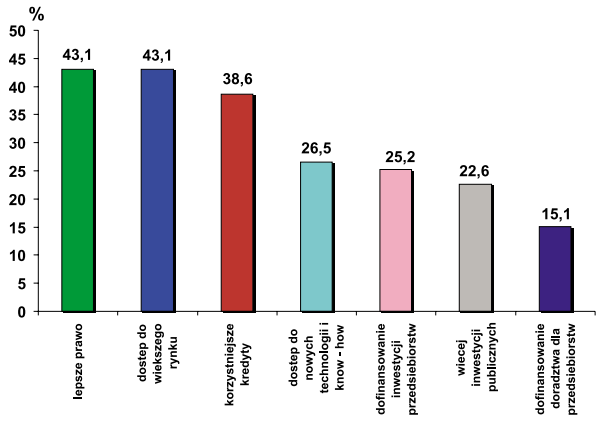

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Wśród zagrożeń związanych z pełnym otwarciem na rynek unijny, wskazywanych przez pytanych przedsiębiorców najczęściej wymieniane są ogromne obawy przed silną konkurencją firm europejskich wkraczających na polski rynek (70% wskazań) i zwiększenia napływu towarów importowanych (33%). Wspomnianą wcześniej konieczność poniesienia przez polskie przedsiębiorstwa kosztów dostosowania do prawa europejskiego dostrzega niemal co drugi pytany właściciel firmy (ponad 44% wskazań).

Także obawy przed dalszym wzrostem poziomu bezrobocia pozostają nadal jedną z niepokojem oczekiwanych konsekwencji przystąpienia Polski do UE (blisko 13% wskazań). Omawiane wyniki odpowiedzi przedstawione zostały na poniższym wykresie.

W trakcie badań kondycji polskich firm, zadano ich właścicielom pytanie o poziom przygotowania do konkurowania z przedsiębiorstwami europejskimi. Sygnalizowane wyżej obawy znajdują

Wykres 11.2. Obawy przedsiębiorców związane z przystąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej

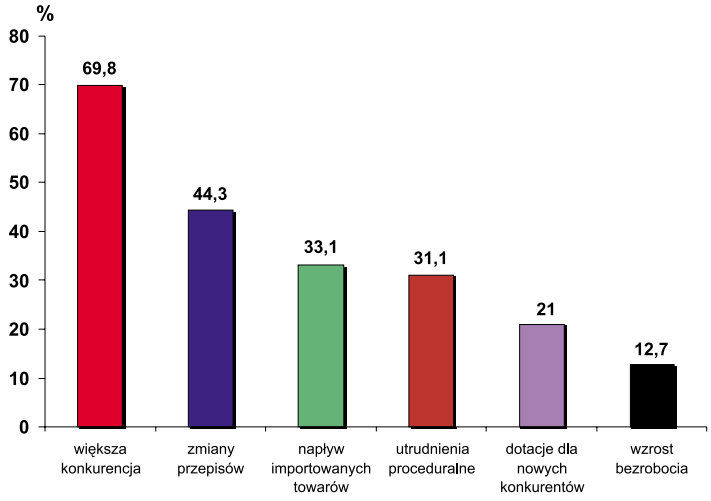

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

potwierdzenie w deklaracjach gotowości do konkurowania na nowym rynku. Jedynie 6% badanych wyraziło zdecydowane przekonanie, że ich firma jest przygotowana, aby sprostać konkurencji na rynku europejskim, 20% respondentów gotowość taką deklarowało w sposób mniej stanowczy. Zdaniem autorów badań, częściej niż co piąty przedsiębiorca (23%) przyznawał, że w ogóle nie jest przygotowany do funkcjonowania na rynku europejskim, natomiast blisko 30% badanych nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

Wydaje się, że o powodzeniu gospodarczym polskich przedsiębiorstw w nowych warunkach rynkowych, zadecyduje w dużej mierze kondycja lokalnych firm, a ta uzależniona jest nie tyle od deklarowanej, co faktycznej zdolności do sprostania nasilonej konkurencji na Jednolitym Rynku Unijnym[3]. W coraz większym stopniu o rozwoju decyduje tam innowacyjność w procesach produkcji, sposób docierania do klientów, zdolność do precyzyjnego identyfikowania i zaspokajania indywidualnych potrzeb odbiorców oraz umiejętność tworzenia wizerunku kojarzonego z jakością i niezawodnością. Tymczasem polscy przedsiębiorcy pokładają nadzieje przede wszystkim w przewadze kosztowej swoich firm, w ich opinii niska cena będzie najsilniejszym orężem polskich przedsiębiorstw. Poniższy wykres przedstawia opinie przedsiębiorców na temat siły konkurencyjnej polskiego sektora MSP. Respondentów pogrupowano w trzech kategoriach na podstawie deklaracji wzrostu lub spadku zysków i udziałów w rynku, uzyskując podział na firmy spadkowe, stabilne i wzrostowe.

Wykres 11.3. Ocena atrakcyjności polskich produktów w porównaniu do produktów unijnych w zależności od kondycji ekonomicznej firmy

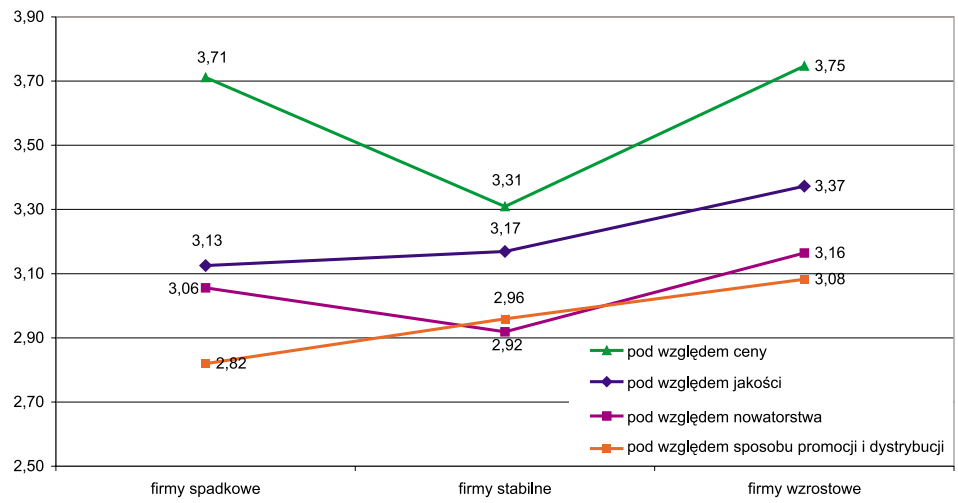

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

[3] Za: „Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r.", Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r.

Przedsiębiorcy stanowią tę grupę Polaków, wśród których większość zdecydowanie popiera ideę integracji Polski z Unią Europejską. Jednak ważniejsze od deklarowanego poparcia jest to, czy budują oni swoje poparcie na racjonalnych postawach opartych na rzetelnej wiedzy. Wydaje się, że przedsiębiorcy w relatywnie mniejszym stopniu, niż pozostali obywatele ulegają stereotypom, w większym stopniu świadomi są korzyści, ale i kosztów jakie trzeba będzie ponieść, by korzystać w pełni z udziału na wspólnotowym, konkurencyjnym rynku.

Rozdział 12

Etyka w gospodarce

Znaczenie etyki w życiu gospodarczym na świecie

Etyka biznesu w Polsce po 1989 roku

Szara strefa

Korupcja

Podsumowanie

12.1. Znaczenie etyki w życiu gospodarczym na świecie

W gospodarce światowej rośnie przeświadczenie, że etyka biznesu jest warunkiem koniecznym powodzenia działalności gospodarczej. Postępowanie etyczne w przedsiębiorstwie przynosi długotrwałe pozytywne efekty gospodarcze, kreuje dobry wizerunek firmy, kształtuje pożądane relacje z innymi aktorami życia gospodarczego takimi jak klienci, dostawcy, pracownicy, instytucje finansowe, społeczności lokalne i media. Relacje te oparte są na zasadzie zaufania. Nadużywanie tego zaufania poprzez stosowanie nieetycznych zachowań w biznesie może przynieść przedsiębiorcy tylko krótkotrwałe sukcesy finansowe. W obecnej gospodarce, gdzie liczy się przede wszystkim wizerunek i prestiż firmy, takie działania narażają przedsiębiorstwo na utratę wiarygodności, a w efekcie – wymierny finansowo spadek wartości w oczach potencjalnych konsumentów.

12.2. Etyka w Polsce po roku 1989

12.2.1. Krótkie omówienie

Transformacja ustrojowa oraz zmiany systemu gospodarczego w Polsce spowodowały zmiany zachowań ludzi działających w biznesie.[1] Zmieniły się warunki prowadzenia działalności gospodarczej i problemy oraz wyzwania, jakim muszą od tej pory sprostać uczestnicy życia gospodarczego. Etyka biznesu została mocniej powiązana z wydajnością i organizacją pracy, jakością produkowanych wyrobów oraz osiąganym zyskiem. Coraz częściej jest ona postrzegana jako swoisty drogowskaz pożądanych zachowań w dziedzinie biznesu.

Warto się zatem zastanowić, czy elementy gospodarki nieoficjalnej i szeroko rozumiany brak etyki biznesu w Polsce przynosi naszej gospodarce wymierne korzyści czy wręcz przeciwnie – straty, dające się oszacować np. zahamowaniem wzrostu gospodarczego i wzrostem ubóstwa społeczeństwa.

12.2.2. Zachowania nieetyczne przedsiębiorstw[2]

Nieetyczne zachowania przedsiębiorstw można podzielić na następujące obszary:

- ***relacje przedsiębiorca-struktury administracyjne państwa***
  Przez lata istnienia w Polsce systemu nakazowo-rozdzielczego utrwaliły się w świadomości społecznej stereotypy, że państwo to „oni". Łamanie prawa lub działanie na jego granicy było uważane za konieczne dla sprawnego prowadzenia przedsiębiorstwa, a co ważniejsze - było akceptowane społecznie. Przemiany społeczno-gospodarcze w Polsce zmieniły warunki prowadzenia działalności, nie spowodowały jednak zasadniczej zmiany świadomości społecznej. Pomimo że większość społeczeństwa uważa, że trzeba płacić podatki, to jednocześnie powszechne jest przekonanie, że bez oszukania fiskusa, dania łapówki, przeniesienia całości lub części działalności do szarej strefy nie da się osiągnąć sukcesu.

---

[1] Etyka biznesu, red J. Dietl, W. Gasparski, PWN 1999

[2] Przygotowano na podstawie Raportu „Zasady etycznej odpowiedzialności biznesu" opracowanego przez Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym w 1999 roku.

- ***relacje przedsiębiorca-społeczność lokalna***
  Przedsiębiorcy na równi z innymi obywatelami są odpowiedzialni za tworzenie przyjaznych warunków życia lokalnej społeczności. Mają oni duże możliwości oddziaływania na te warunki, i to zarówno pozytywnego jak i negatywnego. Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorcy oznacza dążenie do tego, aby przeważały pozytywne dla otoczenia rezultaty funkcjonowania firmy, a oddziaływanie negatywne było jak najmniejsze.

- ***relacje przedsiębiorca-pracownicy***
  W dobie wysokiego bezrobocia, gdzie praca stała się pożądaną wartością, na przedsiębiorcę czyhają nowe pokusy, aby wykorzystując swoją przewagę na rynku pracy podnieść dochody kosztem pracownika. Często pracownik traktowany jest jako jeszcze jedno narzędzie w zakładzie pracy. Stosunki przedsiębiorcy z zatrudnionymi charakteryzują się dużą drapieżnością, skłaniają do nie dotrzymywania umów i zobowiązań wobec pracowników i zwiększenia liczby zachowań nieformalnych.

- ***relacje przedsiębiorca-klienci***
  Również w tej dziedzinie zmiany społeczno-gospodarcze oznaczały głębokie przemiany w kontaktach między przedsiębiorcami a klientami. Rynek zmienił się z rynku producenta w rynek konsumenta. Pomimo, że o klienta należy obecnie zabiegać, w pogoni za zyskiem zdarzają się zachowania nieetyczne. Przedsiębiorcy powinni zrozumieć, że zachowania takie bardzo szybko niekorzystnie odbiją się na wizerunku firmy, a dodatkowe zyski z nich wynikające są krótkotrwałe. W dłuższej perspektywie firma traci zaufanie nabywców, co przynosi wymierne straty.

- ***relacje przedsiębiorca-kontrahenci***
  Nieetyczne zachowania pomiędzy partnerami handlowymi wprost przekładają się na koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Tam, gdzie istnieje duży margines zaufania społecznego, koszty jednostkowej transakcji są niższe. W przeciwnym wypadku trzeba ponosić dodatkowe koszty na sprawdzenie partnera, ubezpieczenie transakcji oraz wliczać w nie transakcje nieudane, a wynikające z braku etyki czy nieuczciwości kontrahenta. Te dodatkowe koszty ponosi całe społeczeństwo, gdyż przekładają się one na ceny towarów i usług.

- ***relacje przedsiębiorca-konkurenci***
  Nieuczciwa konkurencja eliminuje z rynku firmy działające legalnie i zgodnie z regułami biznesu, przynosząc jednocześnie nieuzasadnione korzyści firmom stosującym takie zakazane praktyki.

- ***relacje przedsiębiorca-udziałowcy i akcjonariusze***
  Tu także koszty nieetycznych zachowań ponosi cała gospodarka. Rezultatem ich jest bowiem niechęć akcjonariuszy do inwestowania w polskie przedsiębiorstwa, a także odpływ kapitału zagranicznego z kraju. Zmniejszone inwestycje bezpośrednio przekładają się na wielkość dochodu narodowego w latach następnych.

	Przykłady zachowań nieetycznych
relacje przedsiębiorca–struktury administracyjne państwa	– oszustwa podatkowe, niepłacenie składek ZUS, podatków i innych opłat, zatajanie prawdziwych dochodów i obrotów, – zachowania korupcyjne: łapówki, prezenty – ukryte finansowanie polityków i ugrupowań politycznych – wykorzystywanie kontaktów z politykami do pozyskiwania poufnych informacji, uzyskiwania pomocy publicznej, do promocji własnej firmy – nieuczciwy udział w przetargach publicznych – działalność w szarej strefie
relacje przedsiębiorca–społeczność lokalna	– wprowadzanie w błąd społeczności lokalnej, działania na jej niekorzyść – zanieczyszczanie środowiska naturalnego, nieuzasadniona uciążliwość dla środowiska – preferowanie kar zamiast działań na rzecz lokalnej społeczności – wchodzenie w konflikty ze społecznością lokalną – stwarzanie sytuacji zagrażających zdrowiu lub życiu ludzi – dewastacja infrastruktury lokalnej
relacje przedsiębiorca–pracownicy	– wykorzystywanie pracownika (wydłużanie czasu pracy, obniżanie wynagrodzenia, łamanie przepisów prawa pracy, zmuszanie pracownika do przyjęcia niekorzystnych warunków umowy o pracę), nie dotrzymywanie warunków pracy i płacy, – nieprzestrzeganie zasad BHP – dyskryminacja pracowników ze względu na płeć, wiek, sytuację rodzinną lub inne kryteria – nadużywanie pozycji przełożonego w stosunku do pracownika, nieodpowiednie traktowanie (uwypuklanie błędów, nie szanowanie jego godności, brak obiektywnej oceny pracownika itd.) – obarczanie pracownika ilością pracy przekraczającą jego możliwości – niejasne określenie obowiązków pracownika, wydawanie mu sprzecznych poleceń – uprzywilejowanie wybranych pracowników
relacje przedsiębiorca–klienci	– wymuszanie niekorzystnych warunków umów, w tym zmuszanie do transakcji wiązanych – niejasne, niejednoznaczne formułowanie umów – uprzywilejowanie wybranych klientów – przekazywanie (sprzedaż) poufnych informacji o kliencie – sprzedaż produktów wadliwych, np. przeterminowanych – wprowadzanie klientów w błąd, ukrywanie prawdziwych informacji o produktach, nieuczciwa reklama – nie uznawanie słusznych reklamacji
relacje przedsiębiorca–kontrahenci	– wprowadzanie kontrahentów w błąd (np. podawanie nierealnych terminów) – nie dotrzymywanie warunków umów – nie dotrzymywanie terminów płatności – nie uznawanie słusznych reklamacji – nie informowanie o zagrożeniach we współpracy – wykorzystywanie swojej przewagi rynkowej do narzucania niekorzystnych warunków umów – dyskryminacja wybranych dostawców – przyjmowanie prezentów i gratyfikacji od dostawców – nie zapewnienie poufności informacji handlowej, nieuczciwe wykorzystywanie tych informacji – zamierzone (pozorne) bankructwo
relacje przedsiębiorca–konkurenci	– podważanie reputacji konkurencji, dyskredytowanie jej – nieuczciwe pozyskiwanie informacji o konkurencji, np. szpiegostwo przemysłowe – podkupowanie pracowników konkurencji
relacje przedsiębiorca–udziałowcy i akcjonariusze	– działania na niekorzyść spółki – uczestniczenie w pracach firmy konkurencyjnej – dyskryminowanie drobnych lub wybranych udziałowców, działanie na ich niekorzyść – nieuzasadnione blokowanie decyzji innych udziałowców – podnoszenie wartości kapitału spółki w celu nieekwiwalentnej zmiany proporcji udziałowych – przekazywanie poufnych informacji osobom nieupoważnionym – zatajanie i ukrywanie lub podawanie nieprawdziwych informacji o kondycji i działalności spółki – zwoływanie walnych zgromadzeń udziałowców w miejscach i terminach niedostępnych dla innych udziałowców

12.2.3. Zachowania nieetyczne pracowników

Przemiany społeczno gospodarcze, które nastąpiły w Polsce po roku 1989, a szczególnie nowe dla wielu Polaków zjawisko bezrobocia, przyczyniły się do odnowienia w świadomości społecznej etosu pracy i postrzegania pracy jako wartości. Mimo tego wciąż powszechne są nieetyczne zachowania również ze strony pracowników. Warto o tym wspomnieć w tym miejscu, pracownicy bowiem często zapominają, że wizerunek firmy i możliwości odniesienia przez nią sukcesu zależą nie tylko od właściciela i zarządu, ale w równym stopniu od nich samych.

Poniżej wymienione zostały nieetyczne zachowania pracowników, które można zaobserwować dość powszechnie, a które czasem nie są nawet przez zainteresowanych postrzegane jako naganne i niewłaściwe:

- przywłaszczanie własności pracodawcy,
- wykorzystywanie sprzętu przedsiębiorcy dla uzyskania indywidualnych korzyści bez zgody właściciela,
- nieusprawiedliwione nieobecności w pracy,
- nierzetelne wykonywanie obowiązków służbowych,
- nadużywanie (wyłudzanie) zwolnień lekarskich,
- przedłużanie przerw śniadaniowych i obiadowych,
- publiczne, niesłuszne krytykowanie pracodawcy, podważanie wizerunku firmy,
- nieelastyczność w rozwiązywaniu konfliktów z pracodawcą lub innymi pracownikami,
- wykorzystywanie sporów dla osiągnięcia indywidualnych korzyści, np. doprowadzanie do niesłusznych strajków,
- brak dbałości o dobre stosunki międzyludzkie w zakładzie pracy.

12.3. Szara strefa

Do szarej gospodarki zalicza się działalność przedsiębiorstw nielegalnych (nie zarejestrowanych w systemie REGON), jak również działalność przedsiębiorstw legalnych, ukrywających część swoich dochodów (tzw. produkcja ukryta)[3].

Produkcja nielegalna polega na wytwarzaniu wyrobów lub świadczeniu usług, których wytwarzanie, sprzedaż czy dystrybucja jest zabroniona przez prawo (np. handel bronią, fałszowanie pieniędzy, produkcja i sprzedaż narkotyków). Do produkcji nielegalnej zalicza się także prowadzenie działalności gospodarczej przez osoby, które nie posiadają wymaganych przez prawo uprawnień (np. świadczenie usług lekarskich bez wymaganych uprawnień).

Produkcja ukryta polega na wytwarzaniu towarów i świadczeniu usług przez przedsiębiorstwa nielegalnie lub legalnie działające na rynku, z tym że całość lub część produkcji jest świadomie ukrywana przed organami administracyjnymi państwa. Oprócz wielkości produkcji bardzo często ukrywane jest też faktyczne zatrudnienie. Przedsiębiorstwa mogą tu zatrudniać pracowników całkowicie „na czarno" tzn. nie rejestrować ich w ZUS, mogą również ukrywać część zarobków/czasu pracy pracowników legalnie zatrudnionych[4]. Przyczyną ukrywania produkcji i zatrudnienia jest przede wszystkim unikanie opodatkowania oraz płacenia innych obciążeń działalności gospodarczej, takich jak cła, składki na ubezpieczenia społeczne czy inne obowiązkowe fundu-

[3] Szara Gospodarka w Polsce. Rozmiary, przyczyny, konsekwencje. Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych, 1996 r.

[4] Stan sektora MSP w 1999 roku. Tendencje rozwojowe w latach 1994-1999. K. Berger J. Chmiel, Z. Pawłowska, L. Zienkowski, PARP 2001

sze, ale także unikanie przepisów prawnych, szczególnie tych dotyczących prawa pracy (długość czasu pracy, godziny nadliczbowe, przepisy BHP i inne).

Powszechnie w badaniach statystycznych przyjmuje się, że istnienie szarej strefy jest związane z przedsiębiorstwami małymi, do 50 zatrudnionych osób, a szczególnie z mikroprzedsiębiorstwami (do 9 zatrudnionych) i przedsiębiorstwami jednoosobowymi. Nierejestrowane dochody i zatrudnienie w firmach dużych i średnich jest utrudnione, m.in. ze względu na konieczność prowadzenia podwójnej księgowości, ale nie jest niemożliwe.

Szacując szarą strefę bierze się pod uwagę:
- saldo obrotów nie sklasyfikowanych bilansu płatniczego (nadwyżka skupu dewiz w kantorach nad sprzedażą),
- podaż pieniądza na rynku (jego nadmierny i niewytłumaczalny w inny sposób wzrost świadczy o wzroście szarej strefy),
- stopę bezrobocia,
- dynamikę wzrostu gospodarczego,
- wielkość obciążeń fiskalnych.

Szara gospodarka istnieje we wszystkich krajach, jednak jej zasięg jest bardzo zróżnicowany. Jest ona tym większa, im wyższa jest stopa bezrobocia, wolniejszy wzrost gospodarczy i większy fiskalizm. Dla przykładu w Unii Europejskiej stanowi średnio 15% PKB, a jej roczne dochody przekraczają bilion euro.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w szarej strefie w 2000 roku w Polsce było wytwarzane 14,8% PKB[5] . Wstępne szacunki pokazują, że w latach 2001–2002 udział ten wzrósł do około 16%. Prof. Friedrich Schneider, międzynarodowy ekspert badający szarą strefę w gospodarkach różnych krajów, oszacował ten udział na poziomie 27,4%, a liczbę osób zatrudnionych w tej strefie na ok. 5 mln. Wszyscy specjaliści są zgodni, że szara gospodarka w Polsce powiększa się. Trafia do niej co najmniej 20 mld zł. rocznie. Według badań Pentora[6] 37,8% Polaków zetknęło się ze świadczeniem usług bez rachunku (a więc nie obciążonych podatkiem VAT i dochodowym, składkami na ZUS i kasy chorych). Jeszcze więcej, aż 52,3%, zetknęło się z pracą na czarno. Dochody z nieopodatkowanych źródeł czerpie dwie trzecie bezrobotnych Polaków. Specjaliści Krajowej Izby Gospodarczej i izb branżowych szacują, że w szarej strefie wykonuje się 40% wszystkich usług budowlanych, 75% złomowania aut, 65% powypadkowych napraw aut, 50% handlu materiałami budowlanymi, 30% handlu mięsem, 90% usług edukacyjnych (tzw. korepetycji). W takich warunkach prowadzenie w pełni legalnej działalności gospodarczej staje się coraz mniej opłacalne.

W trakcie badań zrealizowanych w 2002 roku na zlecenie Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych[7] , zadawano przedsiębiorcom pytanie o opinię, jaką część obrotów i jaką część zatrudnionych konkurenci z branży ukrywają przed fiskusem. Uzyskane odpowiedzi dały być może nieco wyolbrzymiony obraz rozmiarów szarej strefy. Respondenci szacowali, że konkurenci z branży ukrywają przed fiskusem 20,2% obrotów i 18,5% zatrudnienia.

---

[5] „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 1995-2000" GUS Warszawa 2002

[6] „Zrobieni na szaro" Wprost Nr 1053

[7] Badania zostały zrealizowane pod koniec 2002 roku przez ASM Centrum Badań i Analiz Rynkowych na zlecenie Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych. Badanie przeprowadzono przy wykorzystania metody indywidualnego wywiadu kwestionariuszowego wśród 1181 przedsiębiorstw dobieranych losowo (dobór próby warstwowy – nieproporcjonalny). Wyniki opublikowano w raporcie pt.: „Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r.", Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2002 r.

Wykres 12.1. Postrzegany rozmiar szarej strefy a wyniki firmy w ostatnich dwóch latach

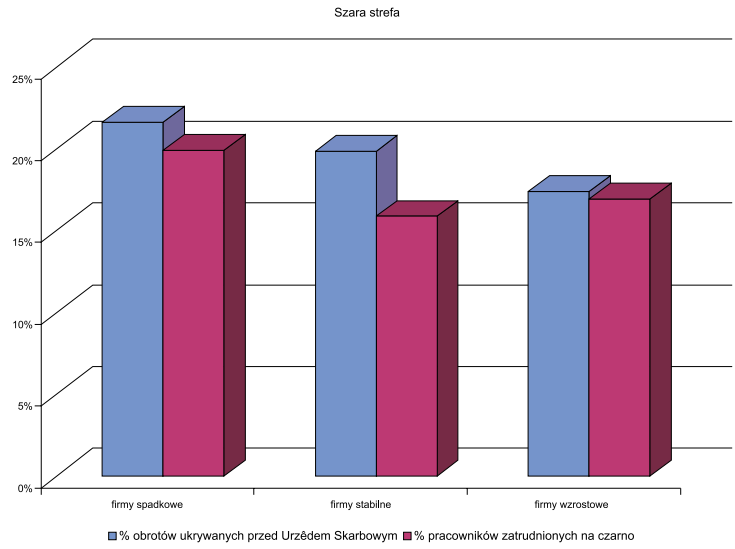

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Przekonanie o większej skali szarej strefy mają firmy spadkowe oraz te z sekcji budownictwo i transport, gospodarka magazynowa i łączność.

Wykres 12.2. Postrzegany rozmiar szarej strefy według firm z poszczególnych sekcji EKD

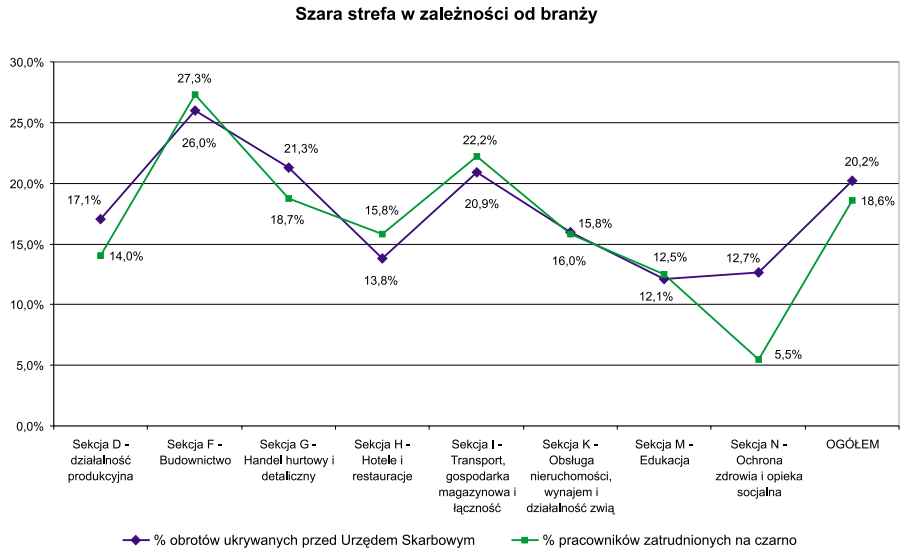

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Według przedsiębiorstw największa część dochodów jest ukrywana przed fiskusem w województwie lubuskim, mazowieckim, podkarpackim i opolskim. Najwięcej zatrudnionych na czarno ma być w lubuskim, łódzkim i zachodniopomorskim.

Wykres 12.3. Postrzegany rozmiar szarej strefy według firm z poszczególnych województw

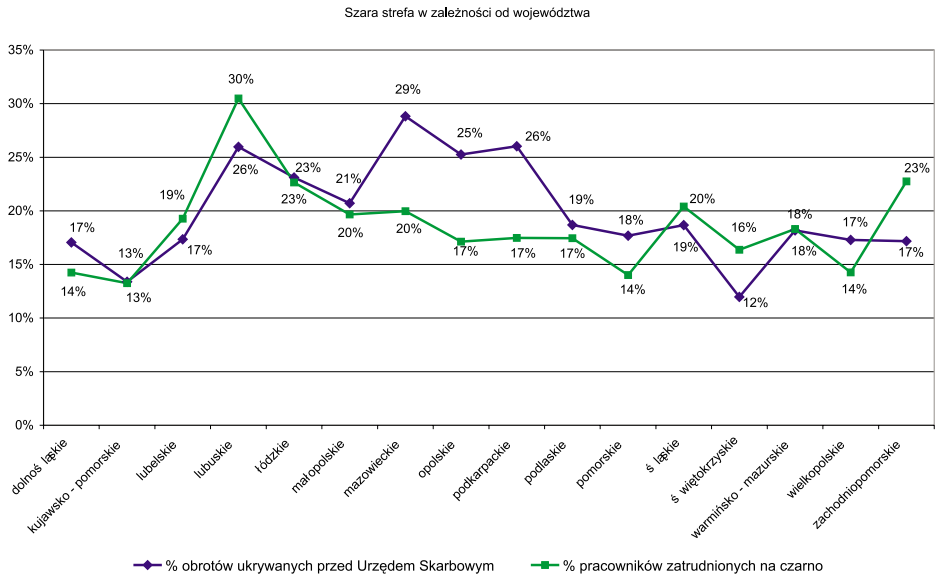

Źródło: Badania ASM CBiAR zrealizowane w 2002 r. na zlecenie PKPP

Z jednej strony istnienie szarej strefy jest przykładem patologii gospodarczej – odpowiedzią na nadmierny interwencjonizm państwa w życie gospodarcze, a przede wszystkim nadmierny fiskalizm. Z drugiej jednak strony podkreśla się znaczenie szarej strefy w ograniczaniu bezrobocia, rozwoju postaw przedsiębiorczych. Także samorządy lokalne często patrzą łaskawym okiem na istnienie nierejestrowanej działalności gospodarczej na swoim terenie, zapobiegając w ten sposób takim problemom społecznym, jak bezrobocie.

Ekonomiści podkreślają, że istnienie szarej strefy jest niekorzystne dla gospodarki. Jednak część z nich skłonna jest przyznać, iż ma ona również pozytywne elementy. Szara gospodarka łagodzi społeczne skutki bezrobocia, gdyż – jak szacują niektórzy[8] – 50% osób zarejestrowanych jako bezrobotni pracuje w tej strefie. Dzięki nierejestrowanej działalności gospodarczej biedniejące gospodarstwa domowe są w stanie kupić tańsze produkty i korzystają z tańszych usług (duży udział szara strefa ma w handlu, zwłaszcza targowiskowym).

Trzeba jednak pamiętać, że szara gospodarka to nieuczciwa konkurencja w stosunku do firm działających całkowicie legalnie. Niższe koszty pracy, niepłacenie podatków i innych opłat, nielegalny lub nieuczciwy import i eksport sprawiają, że przedsiębiorstwa działające uczciwie nie mogą konkurować ceną w stosunku do tych działających w szarej strefie. Ich przychody są niższe, co prowadzi do ograniczenia produkcji, redukcji zatrudnienia, a w skrajnych przypadkach do bankructwa. Szara gospodarka dodatkowo niekorzystnie wpływa na skłonność do inwestowania i to

[8] P. Blajer, P.Jabłoński, W. Zieliński - „Szary cień coraz dłuższy"; Rzeczpospolita z dnia 10.03.2003 roku

zarówno w sektorze prywatnym (niższa konkurencyjność i niższe dochody legalnie działających firm oraz fakt, że inwestycje w ten sektor są finansowane głównie ze środków własnych powoduje zmniejszenie dostępnego kapitału, a więc zmniejszenie możliwości i chęci do inwestowania), jak i w sektorze publicznym (mniejsze dochody budżetu powodują mniejsze możliwości inwestowania). Jednocześnie nieuczciwa konkurencja sprawia, że zmniejszają się inwestycje zagraniczne. Przedsiębiorstwa szarej strefy są też mniej zainteresowane postępem technicznym i importem nowoczesnych technologii. Wszystko to sprawia, że w długim okresie istnienie szarej gospodarki powoduje zmniejszenie dynamiki wzrostu Produktu Krajowego Brutto i narastanie problemów gospodarczych i społecznych.

12.4. Korupcja[9]

12.4.1. Definicja korupcji

Korupcja to, zgodnie z definicją Słownika Języka Polskiego, przyjmowanie lub żądanie przez pracownika instytucji państwowej lub społecznej korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za wykonanie czynności urzędowej lub za naruszanie prawa. Korupcja przejawia się w różnych formach: łapownictwo (przekupstwo), zakup zamówień-kontraktów i innych korzyści rządowych, koncesji czy decyzji sądowych; uchylanie się przed obowiązkiem celnym, podatkowym czy wynikającym z innych przepisów; kradzież; świadome, niezgodne z prawem dysponowanie środkami budżetowymi i majątkiem będącym dobrem publicznym; faworyzowanie wybranych firm, protekcja; nepotyzm, kumoterstwo; szantaż, defraudacja publicznych pieniędzy, wykorzystywanie wpływów dla własnej korzyści; finansowanie wyborów lub partii politycznych w zamian za uzyskiwane wpływy[10].

12.4.2. Korupcja w polskim systemie prawnym

Zachowania korupcyjne są w Polsce karalne[11]. Zalicza się do nich łapownictwo (obie jego formy: czynną i bierną), płatną protekcję, nadużycie władzy oraz nadużycie zaufania w obrocie gospodarczym.

Przestępstwa korupcji zawiera przede wszystkim w swoim Rozdziale XXIX pt.: „Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego" Polski Kodeks karny.

Najczęściej spotykaną formą korupcji jest łapownictwo. W prawie karnym spotyka się dwie jego odmiany: bierną i czynną. Obie postacie są określone jako przestępstwa w Kodeksie karnym (kk). Zgodnie z polskim prawem karnym, na mocy orzeczenia sądu można zostać ukaranym grzywną, ograniczeniem wolności lub pozbawieniem wolności zarówno w sytuacji, gdy przyjmuje się łapówkę (Art. 228 § 1 kk), jak i wówczas gdy się ją daje (Art. 229 kk). Jest to bardzo ważne, gdyż w świadomości społecznej naganne jest jedynie branie łapówek, wręczanie ich zaś jest często usprawiedliwiane wyższą koniecznością.

---

[9] W rozdziale tym wykorzystano materiały znajdujące się na stronie internetowej Fundacji Stefana Batorego Programu „Przeciw korupcji" www.batory.org.pl/program/przeciw-korupcji Program realizowany jest przez Fundację im. Stefana Batorego, Helsińską Fundację Praw Człowieka oraz Instytut Spraw Publicznych

[10] Raport Banku Światowego „Korupcja w Polsce" 1999

[11] Czym jest korupcja? Informator prawny przygotowany dla programu „Przeciw korupcji" Opracowany przez Małgorzatę Wypych, Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Łapownictwo bierne, potocznie zwane sprzedajnością, określono w Art. 228 § 1 Kodeksu karnego. Na mocy tego artykułu można skazać osobę, która łapówkę przyjmuje. Celem przepisu jest zapewnienie bezinteresowności działania funkcjonariuszy publicznych w instytucjach państwowych i samorządowych. Karalne jest przyjęcie lub obietnica przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej (niematerialnej). Za przestępstwo łapownictwa biernego grozi kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Jeżeli sprawca przestępstwa łapówkarstwa biernego działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub taką korzyść osiągnął, sąd – obok kary pozbawienia wolności – może wymierzyć mu karę grzywny.

Łapownictwo czynne, potocznie zwane przekupstwem, określono w Art. 229 Kodeksu karnego. Na mocy tego artykułu można skazać osobę, która łapówkę daje. Przestępstwo to może być popełnione przez każdego, w odróżnieniu od omówionego wyżej przestępstwa z Art. 228, którego sprawcą mogła być tylko osoba pełniąca funkcję publiczną. Karą za przestępstwo łapownictwa czynnego jest pozbawienie wolności od 6 miesięcy do lat 8. Przepisy te zrównały odpowiedzialność – w danym typie przestępstwa – zarówno tego, który korumpuje, jak i tego, który jest korumpowany.

Należy w tym miejscu podkreślić, że specjaliści[12] nie są zgodni co do zasadności karania zarówno przyjmującego, jak i dającego łapówkę. Nikt nie neguje naganności obu czynów. Jednak niektórzy podkreślają, że takie przepisy powodują, iż pomiędzy dającym i przyjmującym łapówkę następuje wspólny interes polegający na nieujawnianiu tego faktu. W przypadku ujawnienia obie strony zostaną ukarane (i wymiar kary nie ma tu większego znaczenia). Dlatego istnieje pogląd, że penalizowane powinno być tylko łapownictwo bierne, łapownictwo czynne powinno zostać bezkarne oprócz przypadków, gdy łapówka nie została przyjęta i gdy dawana była za czynność naruszającą prawo. Spowodowałoby to uchylenie solidarności między stronami, ale także wzmaga wzajemny lęk. Jeśli urzędnik łapówkę przyjmie, dający pozostaje bezkarny, łatwiej przyjdzie mu zgłosić ten fakt wymiarowi sprawiedliwości lub policji, gdy sam nie zostanie oskarżony a będzie jedynie świadkiem. Jednak jego ryzyko też wzrasta. Gdy bowiem łapówka nie zostanie przyjęta to on będzie oskarżonym, a świadkiem uczciwy urzędnik, który w takiej sytuacji też chętniej zostanie świadkiem oskarżenia.

Inne czyny związane z korupcją, przewidziane Kodeksem karnym to:

Płatna protekcja, określona w Art. 230 kk, polegająca na wykorzystaniu swoich wpływów i znajomości w instytucji państwowej lub samorządu terytorialnego i pośrednictwie w załatwieniu sprawy w zamian za udzielnie bądź obietnicę korzyści majątkowej. Sprawca przestępstwa płatnej protekcji podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Sąd, obok kary pozbawienia wolności, może orzec karę grzywny, a osiągnięta korzyść majątkowa podlega przepadkowi.

Tzw. **nadużycie władzy,** określone w Art. 231 Kodeksu karnego, polegające na przekroczeniu swoich uprawnień lub nie dopełnieniu obowiązków służbowych przez urzędnika publicznego, który jeśli działa na szkodę interesu publicznego lub na szkodę osoby lub firmy prywatnej - podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. W sytuacji, gdy sprawca tego przestępstwa dopuszcza się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat.

Oprócz omówionych wyżej przestępstw z Rozdziału XXIX Kodeksu karnego, ze zjawiskiem korupcji wiążą się też niektóre przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, określone w Roz-

[12] L. Tyszkiewicz „Czy karać dającego" Rzeczpospolita, op. cit jw.

dziale XXXVI Kodeksu. Znajduje się wśród nich m.in. **nadużycie zaufania** określone w Art. 296 Kodeksu karnego. Artykuł dotyczy osób, które są zobowiązane do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej lub jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej (np. szkoły, przedszkola, domu pomocy społecznej itp.), i które nie dopełniły ciążących na nich obowiązków lub nadużywały udzielonych im uprawnień, jeśli ich działania doprowadziły do wyrządzenia podmiotowi, w imieniu którego działały, znacznej szkody majątkowej. Osoby takie podlegają karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Artykuł ten będzie m.in. podstawą skazania osoby, która korzysta z przyznanych kompetencji, ale czyni to niezgodnie z celem ich przyznania. Z mocy tego artykułu może m.in. odpowiadać radca prawny lub adwokat będący pełnomocnikiem do spraw majątkowych, jak również występujący jako pełnomocnik procesowy, jeżeli został umocowany do podejmowania samodzielnie decyzji dotyczących spraw majątkowych lub prowadzenia działalności gospodarczej mocodawcy i wykorzystał to na niekorzyść podmiotu, w imieniu którego działa.

12.4.3. Przyczyny korupcji w Polsce

Korupcja pojawia się wszędzie tam, gdzie stykają się polityka i biznes, gdzie interwencjonizm państwa jest silny, procedury skomplikowane a życie publiczne niejasne. Trudno opisywać kompleksowo zjawisko korupcji, gdyż nie poddaje się ono miarom obiektywnym. Nie można go badać za pomocą statystyki, gdyż jest to zjawisko z tzw. „czarnej strefy" i większość przypadków nigdy nie zostanie ujawniona. Niemniej czynione są próby rozpoznania zjawiska korupcji w Polsce, tak aby skutecznie można było z nim walczyć.

W 2000 roku Najwyższa Izba Kontroli przedstawiła raport[13] o zagrożeniu korupcją w Polsce. Opierając się na wynikach kontroli przeprowadzonych w latach 1995–2000, przedstawiono w nim najważniejsze obszary zagrożenia korupcją w funkcjonowaniu instytucji publicznych oraz mechanizmy, które takim zagrożeniom sprzyjają.

Do podstawowych obszarów zagrożenia korupcją NIK zaliczył:

1) prywatyzację – z uwagi na nieokreślanie celów poszczególnych przedsięwzięć prywatyzacyjnych, brak weryfikacji wycen prywatyzowanego majątku oraz zbyt słaby nadzór nad wyborem oraz postępowaniem firm doradczych;
2) gospodarowanie majątkiem publicznym – z powodu słabości nadzoru właścicielskiego nad tym majątkiem i wskutek dopuszczenia do dowolnego, pozbawionego niezbędnej kontroli inwestowania tego majątku w przedsięwzięcia wspólne z kapitałem prywatnym;
3) działalność funduszy celowych i agencji – ze względu na istniejące możliwości nadmiernej swobody w dysponowaniu środkami publicznymi, przy braku dostatecznych mechanizmów kontroli, a także z uwagi na występującą skłonność do dysponowania środkami publicznymi według niejasnych, nieprzejrzystych kryteriów;
4) udzielanie zamówień publicznych – w związku z utrzymującym się zjawiskiem naruszania, czy wręcz niestosowania ustawy o zamówieniach publicznych, zwłaszcza w jednostkach samorządu terytorialnego;
5) ustanawianie kontyngentów i udzielanie koncesji – z uwagi na nieprzejrzystość procedur ich ustanawiania i udzielania, nieprzestrzeganie równych dla wszystkich zainteresowanych warunków dostępu do kontyngentów i koncesji;

[13] „Zagrożenie korupcją w świetle badań kontrolnych Najwyższej Izby Kontroli" NIK, marzec 2002 rok

6) działalność administracji skarbowej – głównie ze względu na szeroki zakres udzielania różnorodnych ulg podatkowych, stosowanych przy znacznym zakresie dowolności;
7) działalność służb celnych – w związku z nieprawidłowym, sprzyjającym korupcji systemem przeprowadzania odpraw celnych;
8) działalność organów nadzoru i inspekcji – z uwagi na ich organizacyjną słabość oraz zdarzające się przypadki prowadzenia przez pracowników tych służb na własny rachunek działalności podlegającej ich nadzorowi;
9) działalność policji – w szczególności z uwagi na występowanie zjawiska sponsorowania policji, a także ze względu na znaczne nieprawidłowości związane z wykonywaniem kontroli pojazdów na drogach;
10) finansowanie badań naukowych – z powodu braku należytej kontroli nad zlecaniem badań naukowych finansowanych ze środków publicznych.

NIK wskazał też najważniejsze mechanizmy korupcjogenne, występujące w działalności instytucji publicznych i publicznych podmiotów gospodarczych, a mianowicie:
1) nadmiar kompetencji w ręku jednego urzędnika – zwłaszcza niestosowanie w procedurach podejmowania decyzji zasady „wielu oczu", czyli rozdzielania czynności między różnych urzędników dla zminimalizowania ryzyka przekupstwa;
2) dowolność w podejmowaniu decyzji – głównie ze względu na często spotykany brak jasnych i przejrzystych kryteriów uzależniających załatwienie sprawy, wskutek czego urzędnicy mają możliwość działania nie według określonych reguł, ale według własnego „widzimisię";
3) lekceważenie dokumentacji i sprawozdawczości – polegające na częstym odstępowaniu od wymaganego obowiązku składania sprawozdań, braku uzasadnienia podejmowanych decyzji, wskutek czego utrudnione jest sprawowanie bieżącej kontroli procedur decyzyjnych;
4) słabość kontroli wewnętrznej – wynikająca ze złej organizacji i kadrowej szczupłości jednostek kontroli wewnętrznej oraz ich głównie doraźnego, a nie planowego działania. Jedynie niewielka część decyzji podejmowanych przez urzędników poddawana jest bieżącej kontroli, co powoduje nieujawnianie wielu decyzji wadliwych i niekorzystnych dla interesu publicznego;
5) nierówność w dostępie do informacji – wyrażająca się głównie w tym, że informacje na temat możliwości korzystania z niektórych uznaniowych przywilejów czy dostępu do dóbr reglamentowanych nie są w należyty sposób udostępniane podmiotom potencjalnie nimi zainteresowanym – uzyskują je jedynie wybrane podmioty, które mają własne metody dotarcia do tych informacji;
6) brak odpowiedzialności osobistej – polegający między innymi na tym, że w regulaminach i statutach oraz innych przepisach wewnętrznych instytucji publicznych nie zawsze precyzyjnie określona jest odpowiedzialność za poszczególne zadania. Ponadto, wskutek nadużywanej formuły kolegialnego podejmowania decyzji, występuje „rozmywanie się" indywidualnej odpowiedzialności za powzięte rozstrzygnięcia;
7) brak specjalnych rozwiązań antykorupcyjnych – wyrażający się przede wszystkim w słabości tzw. ustawy antykorupcyjnej, która w obecnej formule praktycznie pozbawiona jest realnych instrumentów egzekwowania jej przepisów, a nade wszystko brakuje w niej realnych instrumentów weryfikacji oświadczeń majątkowych funkcjonariuszy publicznych.

12.4.4. Korupcja przy zamówieniach publicznych

Przeprowadzone badania opinii publicznej, jak również raporty organizacji badających zjawisko korupcji w Polsce (np. Banku Światowego) wykazały, że szczególnie narażone na nieprawidłowości są procedury dotyczące zamówień publicznych.

Z korupcją w tym zakresie możemy mieć do czynienia zarówno po stronie zamawiających, jak i przyjmujących zlecenie (dostawców lub wykonawców). Zamawiający może na przykład, w zamian za korzyść majątkową, tak określić przedmiot zamówienia, by tylko jedna firma spełniała postawione warunki. Przyjmujący zlecenie natomiast może na przykład zaproponować, w zamian za zwycięstwo w przetargu, gratyfikację dla osoby zasiadającej w komisji przetargowej w postaci wyboru na doradcę technicznego osoby wskazanej przez zasiadającego w komisji.

Po stronie odpowiedzialnych za przeprowadzenie postępowania zamówieniowego do korupcji może dojść także w formie „przecieku" ważnej informacji dotyczącej np. przedmiotu zamówienia. Przeciek taki stawia jednego z oferentów w korzystniejszej od pozostałych sytuacji, gdy oferent ten dysponuje dodatkowymi informacjami – kosztorysem inwestorskim czy kryteriami oceny oferenta – przez co może lepiej przygotować swoją ofertę.

Procedury zamówień publicznych zostały w Polsce uregulowane w ustawie z dnia 10 czerwca 1994 roku o zamówieniach publicznych. Mają one chronić uczciwość konkurencji i pobudzać działanie wolnego rynku. W prawie o zamówieniach publicznych główną zasadą jest równe traktowanie wszystkich ubiegających się o takie zamówienia.

Ustawa nałożyła na szereg podmiotów obowiązek przeprowadzania określonych procedur przy zamawianiu robót budowlanych, dostaw i usług finansowanych ze środków publicznych. Podmiotami tymi są m.in.: państwowe jednostki budżetowe i zakłady budżetowe, jednostki samorządu terytorialnego i samorządowe jednostki organizacyjne i wszystkie inne jednostki w zakresie, w jakim dysponują środkami publicznymi.

Należy podkreślić, że aby zminimalizować uznaniowość decyzji, a co za tym idzie niebezpieczeństwo korupcji, ustawodawca nakazał, aby procedura udzielania zamówienia publicznego była jawna i w przeważającej części pisemna.

12.4.5. Korupcja w Polsce – postrzeganie zjawiska korupcji w świetle badań społecznych

Każdego roku Transparency International ocenia nasilenie korupcji w różnych krajach świata. W roku 2002 Polska uzyskała najgorszy wynik od czasu rozpoczęcia badań tj. od roku 1988. Uzyskaliśmy 47 pozycję na 102 sklasyfikowane kraje, ex aequo z Brazylią, Bułgarią, Jamajką i Peru. W porównaniu z rokiem poprzednim Polska spadła o trzy miejsca. Od roku 1996, kiedy osiągnęliśmy najlepszy jak do tej pory wynik – 24 miejsce, pozycja Polski systematycznie obniża się.

Korupcja sprawia, że w Polsce następuje utrata zaufania obywateli do państwa i jego struktur. Objęła ona wiele dziedzin życia gospodarczego i społecznego: administrację publiczną, w tym szczególnie na szczeblu samorządowym; sektor przedsiębiorstw państwowych; sektor bankowy i ubezpieczeniowy; służbę zdrowia; instytucje kontrolno-nadzorcze; przetargi i zamówienia publiczne; edukację; wymiar sprawiedliwości.

Mimo że wzrosło zagrożenie korupcją, wykrywalność tego zjawiska jest niewielka. W latach 1998–2001 wszczęto jedynie 4996 postępowań w sprawach o korupcję. Politycy m.in. w programach wyborczych deklarowali walkę z korupcją, ale realizacja tych deklaracji jest znikoma. Polityka antykorupcyjna państwa jest niespójna, a tymczasem zjawisko nasila się.

Zdecydowana większość Polaków uważa[14], że korupcja jest zjawiskiem powszechnie występującym w Polsce. Sądzi tak 91% Polaków. Tyle samo twierdzi, że wśród urzędników państwowych i polityków częste są przypadki obsadzania stanowisk w podległych sobie instytucjach krewnymi i znajomymi. 71% badanych osób ma poczucie, że wielu urzędników państwowych czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji publicznych. Jedynie 21% uważa, że zjawisko to istnieje, ale nie jest częste.

59% respondentów twierdzi, że w naszym kraju przekupując parlamentarzystów i polityków można wpłynąć na uchwalane ustawy lub innego rodzaju zmianę prawa. 85% sądzi, że częste jest branie łapówek za załatwienie jakiejś sprawy. 81% uważa, że łapówki są konieczne przy załatwieniu kontraktów lub zamówień rządowych, a 73% jest zdania, że kontrakty takie są załatwiane pod naciskiem konkretnego lobby.

Prawie wszystkie wartości wzrosły w porównaniu z porównywalnym badaniem przeprowadzonym w roku 2000. Oznacza to, że według badanych korupcja staje się coraz większym problemem.

Szczegółowe badania o postrzeganiu społecznym korupcji przeprowadził Instytut Spraw Publicznych razem z Programem „Przeciw korupcji"[15]. Już na etapie pytań o definicje korupcji okazało się, że wcale nie jest to pojęcie powszechnie znane i zrozumiałe. Aż 17% nie umiało powiedzieć, co to jest korupcja, dodatkowo 5% nadało temu pojęciu niewłaściwe znaczenie. Pozostali, w większości utożsamiali korupcję z łapownictwem i przekupstwem. Ogólnie zdecydowanie częściej za korupcję uznano zachowania, które dotyczyły sfery publicznej, takiej jak polityka, administracja państwowa, dysponowanie majątkiem publicznym. Zdecydowanie rzadziej jako korupcję postrzegano zachowania polegające na wręczaniu drobnych prezentów czy okazywaniu wdzięczności (np. lekarzom czy nauczycielom).

Podobnie jak w poprzednich badaniach, w odczuciu badanych korupcja jest zjawiskiem powszechnym. 15% pytanych przyznało się do wręczenia łapówki w ostatnim okresie, natomiast 32% stwierdziło, że osobiście zna kogoś, kto to zrobił. 13% pytanych przyznało się, że proponowano im łapówki. Jest to zbliżony odsetek do przyznających się do łapownictwa czynnego, ale nie są to te same osoby. Uzyskane wyniki są z pewnością zaniżone, jako że treść pytań była dla respondentów drażliwa.

Spośród osób, które przyznały się do wręczenia łapówki 51% robiła to kilkakrotnie. Najczęstszym powodem wręczenia łapówek było poczucie przymusu – jedyny sposób na załatwienie sprawy. Badani wymieniali także przyczyny związane z przyspieszeniem załatwienia sprawy, większą rzetelnością, mniejszym kosztem.

Bardzo ważne jest nastawienie społeczne do tego zjawiska. Z badań wynika, że powszechność jego zdaje się powodować tolerowanie korupcji i akceptowanie zastanego stanu rzeczy. Przekonanie o tym, że w pewnych sytuacjach należy dać łapówkę ma charakter oczywisty dla badanych. Jest to dla nich najbardziej efektywny sposób działania. Na pytanie skąd pochodzi wiedza, że w danej sytuacji należy dać łapówkę, aż 51% badanych odpowiedziało, że „ogólnie wiadomo, że tak załatwia się podobne sprawy". Pozostałym ktoś o tym powiedział (27%), tak sugerowała ro-

[14] Komunikat z sondażu Centrum Badania Opinii Społecznej „Korupcja i łapownictwo w życiu publicznym", luty 2003 r.

[15] Raport z badań „Korupcja w doświadczeniu codziennym" Instytut Spraw Publicznych, Program „Przeciw Korupcji", Warszawa 2001 r.

dzina (8%). W 12% przypadków łapówki wręcz domagała się druga strona. O postrzeganiu zjawiska korupcji jako oczywistego i w pewnym sensie akceptowanego dodatkowo świadczy fakt, że powszechnie rozmawia się z innymi o tym zjawisku, nie jest ono utrzymywane w ukryciu i uznawane za wstydliwe. Łapówki zaś najczęściej wręcza się w miejscu pracy przyjmującego – jest to więc pewnego rodzaju ostentacja.

Korupcja jest postrzegana jako zjawisko naganne, z którym należy walczyć. Jednak osobisty udział w korupcji zdecydowanie łagodzi rygoryzm jej oceny. Osoby, które przyznają się do dawania łapówek rzadziej niż pozostali uznają, że jest to proceder zawsze niemoralny. Częściej potępiają jedynie bierne łapownictwo, zdecydowanie łagodniej zaś czynne. Częściej też próbują usprawiedliwić takie zachowania, wskazując np. że są one wynikiem niskich pensji.

W opisywanych badaniach zmierzono intensywność moralnego potępienia łapownictwa. 20% badanych silnie potępiło to zjawisko, 31% potępiło je w sposób umiarkowany a 41% – w sposób słaby. 8% osób zupełnie łapownictwa nie potępia.

12.4.6. Kościół Katolicki o korupcji

O korupcji wypowiada się także Kościół Katolicki[16]. Wychodząc z założenia, że „celem przedsiębiorstwa nie jest po prostu wytwarzanie zysku, ale samo jego istnienie jako wspólnoty ludzi, którzy na różny sposób zdążają do zaspokojenia swych podstawowych potrzeb i stanowią szczególną grupę służącą całemu społeczeństwu”[17], Kościół wyraźnie stwierdza, że zysk nie może być jedynym regulatorem życia firmy. Należy brać pod uwagę także czynniki ludzkie i moralne, które z perspektywy dłuższego czasu okazują się przynajmniej równie istotne dla życia przedsiębiorstwa, co wypracowane przez nie dochody.

Kościół zwraca uwagę na negatywny klimat życia publicznego, wskazując na nagminne lekceważenie podstawowych wartości i łamanie zasad etycznych. Przypomina, że z katolicką moralnością nie można pogodzić żadnej formy korupcji. Wszyscy sprawujący jakąkolwiek władzę, na czele z najwyższymi władzami państwowymi, powinni pamiętać, że pierwszym i najważniejszym kryterium prawomocności władzy jest nie tylko demokratyczny wybór, ale także stała i autentyczna troska o dobro wspólne. Przekształcanie Państwa w oligarchiczną grę interesów grup jawnych i tajnych, formalnych i nieformalnych, jest podważeniem praworządności władzy[18].

Odnosząc się do etyki pracy i gospodarowania, Synod Plenarny[19] stwierdza, że „są moralnie niegodne: korupcja, a zwłaszcza domaganie się łapówek, tworzenie przez kadry kierownicze zakładów państwowych – na bazie tych zakładów i ich technologii – własnych firm prywatnych, przywłaszczanie własności przedsiębiorstwa, przestępstwa podatkowe, fałszowanie czeków i rachunków, marnotrawstwo i złe wykonywanie pracy, zmuszanie zatrudnianych osób do pracy w warunkach urągających ludzkiej godności, przynależność do organizacji mafijnych, wykorzystywanie sytuacji osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, cudzoziemców do ich zatrudniania bez

---

[16] por. dokumenty Episkopatu Polski dostępne na stronie internetowej http://www.episkopat.pl/dokumenty

[17] List społeczny Konferencji Episkopatu Polski „W trosce o nową kulturę życia i pracy” z dnia 30.10.2001 roku; http://www.episkopat.pl/dokumenty

[18] Komunikat z 231 Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski z dnia 12.03.2003 r., http://www.episkopat.pl/dokumenty

[19] Dokument II Synodu Plenarnego „Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego”, z dnia 27 lutego 2001 roku; http://www.episkopat.pl/dokumenty

żadnych zabezpieczeń socjalnych, nadużywanie subwencji i świadczeń socjalnych oraz piractwo fonograficzne”[20] . W związku z powyższym Synod wezwał właścicieli i kierowników przedsiębiorstw do poszanowania godności i praw pracowników oraz zwiększenia wysiłków mających na celu humanizację procesu pracy. Do pracowników skierował zaś apel o uczciwą i rzetelną pracę oraz o budowanie wzajemnych stosunków na fundamencie cnoty solidarności.[21]

Podsumowanie

Nieetyczne zachowania zależą w dużym stopniu od kultury i dojrzałości społeczeństwa. Jednak wiele z nich jest także pochodną prowadzonej polityki gospodarczej. Kraje, gdzie obciążenia na rzecz budżetu są najniższe, mają też najmniejsze rozmiary szarej gospodarki. Szacuje się, że aby szara strefa nie rosła, podatki nie powinny przekraczać 20% PKB[22] . Rozwojowi szarej strefy i korupcji sprzyja również niejasne i niestabilne prawo oraz nadmierna biurokracja przejawiająca się w coraz większej, negatywnej roli państwa w życiu gospodarczym. Kraje o najniższym wskaźniku korupcji (Finlandia, Dania, Szwecja) to państwa o charakterze wybitnie opiekuńczym, ale z bardzo małym przyzwoleniem społecznym dla nieetycznych zachowań. Tymczasem w Polsce można zaobserwować wyraźną sprzeczność w społecznym nastawieniu do korupcji. Większość obywateli uważa, że jest to zjawisko naganne, niemoralne i należy z nim walczyć. Z drugiej strony jest ono postrzegane jako stale obecne w codziennym życiu, a przez to powszechnie praktykowane i, w pewnych sytuacjach, usprawiedliwione.

[20] op. cit. jw.
[21] op. cit. jw.
[22] David E. A. Giles & Betty J. Johnson, 2000. „ Taxes, Risk-Aversion and the Size of the Underground Economy” Econometrics Working Papers 0006, Department of Economics, University of Victoria

Rozdział 13

Bariery rozwoju przedsiębiorczości

Bariery instytucjonalne i prawne

Ekonomiczno-finansowe otoczenie przedsiębiorstw

Bariery wewnętrzne

W dniach 25 lutego – 26 marca Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości przeprowadziła na swoich stronach internetowych ankietę nt. zagadnień dotyczących barier rozwoju przedsiębiorczości.

Badane bariery zostały podzielone na zewnętrzne i wewnętrzne (dotyczące zarządzania firmą). W ramach zewnętrznych wyróżniono bariery: prawne, instytucjonalnego systemu wsparcia oraz dotyczące ekonomiczno-finansowego otoczenia przedsiębiorstw.

Podstronę z ankietą odwiedziło w dniach badania 4842 osób. Poniżej przedstawione są uzyskane wyniki[1] .

13.1. Bariery instytucjonalne i prawne

Jedno z pierwszych pytań ankiety dotyczyło zakresu korzystania przez przedsiębiorców ze środków publicznych asygnowanych w ramach programów wspierania przedsiębiorczości. Wśród badanych przeważającą grupę stanowili respondenci, którzy nigdy nie korzystali z żadnego instrumentu wsparcia. Stanowią oni ponad dwie trzecie badanych.

Wykres 13.1. Czy Pana / Pani firma korzystała kiedykolwiek ze wsparcia instytucji rządowych (w ramach programów wspierania przedsiębiorczości)

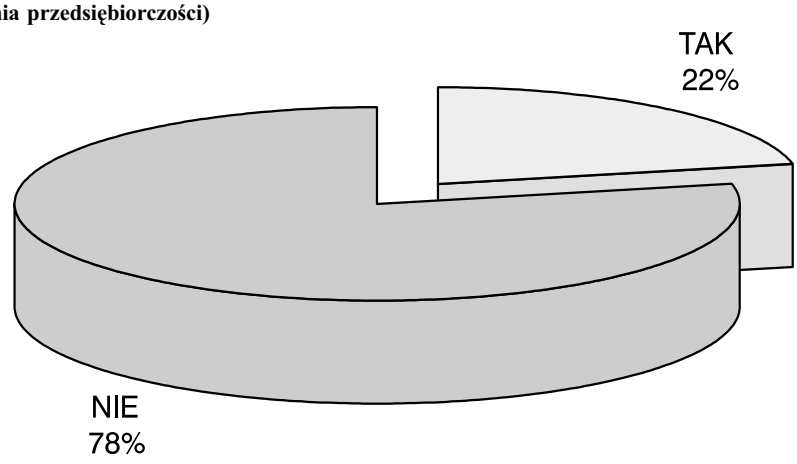

Źródło: Opracowanie własne PARP

Na pytanie, czy kiedykolwiek korzystali ze wsparcia instytucji rządowych zaledwie 22% respondentów udzieliło odpowiedzi twierdzącej. O niskim poziomie absorpcji środków publicznych przez przedsiębiorców może, w pewnym stopniu, decydować słaba ocena form i jakości świadczonej pomocy.

Na pytanie, czy badany korzystający z programów wspierania przedsiębiorczości, jest z takiej pomocy zadowolony, aż 59% stwierdziło, że nie.

[1] Ankietę zaprojektowano i opracowano jej wyniki w Sekcji Analiz i Programowania Zespołu Strategii PARP. Była ona skierowana do przedsiębiorców reprezentujących sektor MSP. W trakcie badania nie poddawano weryfikacji prawdziwości deklaracji składanych w tej mierze przez respondentów.

Wykres 13.2. Jeżeli Pana / Pani firma korzystała programów wsparcia, to czy jest Pan / Pani z tej pomocy zadowolon(y)a?

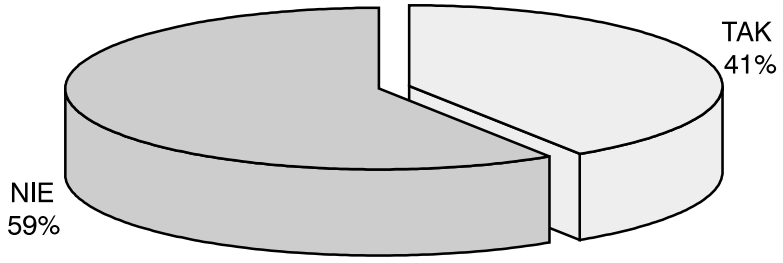

Źródło: Opracowanie własne PARP

Rozkład odpowiedzi na powyższe pytanie może świadczyć o niedostosowaniu oferty programów wsparcia do potrzeb przedsiębiorców. Taka sytuacja może być wyrazem złej organizacji programów wsparcia na poziomie operacyjnym, czyli w trakcie ich realizacji.

O słabości publicznego systemu wspierania przedsiębiorczości dobitnie świadczą odpowiedzi respondentów na temat poziomu oferowanych programów. O tym, że dostępne obecnie programy wsparcia przedsiębiorczości w pełni pokrywają zapotrzebowanie na nie, jest zdania zaledwie co dziesiąty badany.

Wykres 13.3. Jak Pan / Pani ocenia poziom wsparcia publicznego adresowanego do sektora małych i średnich przedsiębiorstw?

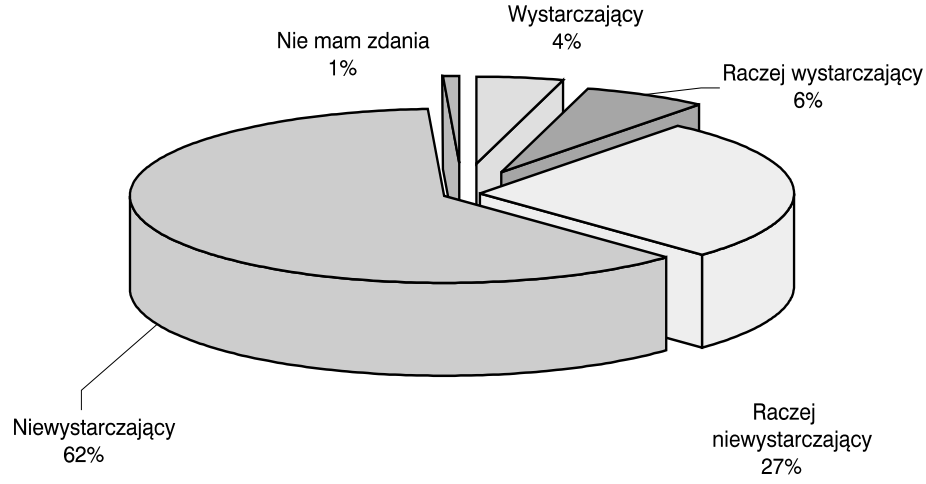

Źródło: Opracowanie własne PARP

Aż 62% badanych twierdzi, że obecny poziom oferowanych przedsiębiorcom programów wsparcia jest niewystarczający, a 27% utrzymuje, że jest on raczej niewystarczający.

Interesująco przedstawia się w tym kontekście odpowiedź na pytanie, czy ankietowany planuje skorzystać w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy z któregoś z programów wspierania przedsiębiorczości.

Zainteresowanie programami deklaruje tu aż 85% badanych, zaś 15% twierdzi, że nie planuje skorzystać z programów wspierania przedsiębiorczości w ciągu najbliższego roku. Można zatem zaryzykować tezę, iż zdecydowana większość respondentów zakłada udział państwa (poprzez akcesję do programów wspierania przedsiębiorczości) w planach strategicznych swojej firmy.

Wykres 13.4. Czy w Pana / Pani firmie planuje się skorzystanie w ciągu najbliższych 12 miesięcy z rządowych programów wspierania przedsiębiorczości?

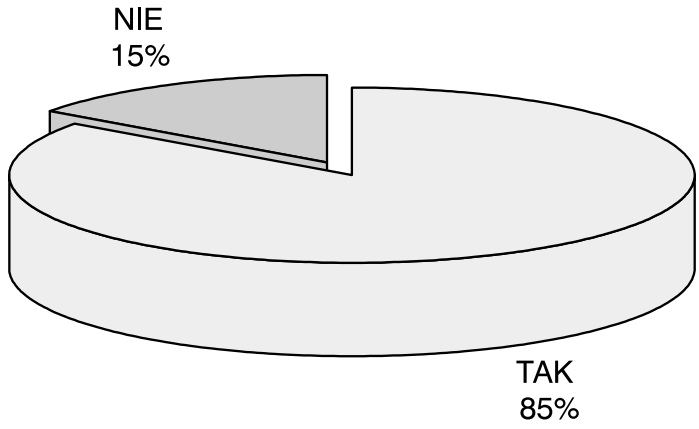

Źródło: Opracowanie własne PARP

Jedną z ważniejszych, obok niewydolności systemu pomocowego, barier w działalności przedsiębiorstw są bariery prawne.

O istotności barier prawnych w funkcjonowaniu przedsiębiorstw badanych świadczą odpowiedzi na pytanie o ostatnie zmiany w polskim prawie gospodarczym. 69% badanych uważa te zmiany za negatywne lub raczej negatywne. Przeciwnego zdania jest jedynie 22% badanych, a aż 9% twierdzi, że ich nie zna.

Wykres 13.5. Jak Pan / Pani ocenia ostatnie zmiany w polskim prawie gospodarczym?

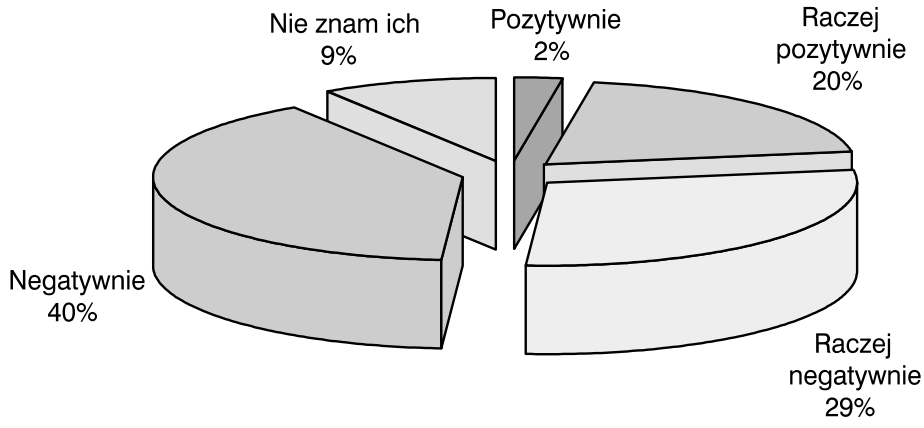

Źródło: Opracowanie własne PARP

Co bardzo istotne, przedsiębiorcy nie czują się dostatecznie dobrze informowani o zachodzących w polskim systemie legislacyjnym zmianach. Można zatem z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że państwo nie ma jasnej i klarownej polityki informacyjnej w tym zakresie.

Wykres 13.6. Czy uważa Pan / Pani powszechnie dostępną informację prawną za wystarczającą?

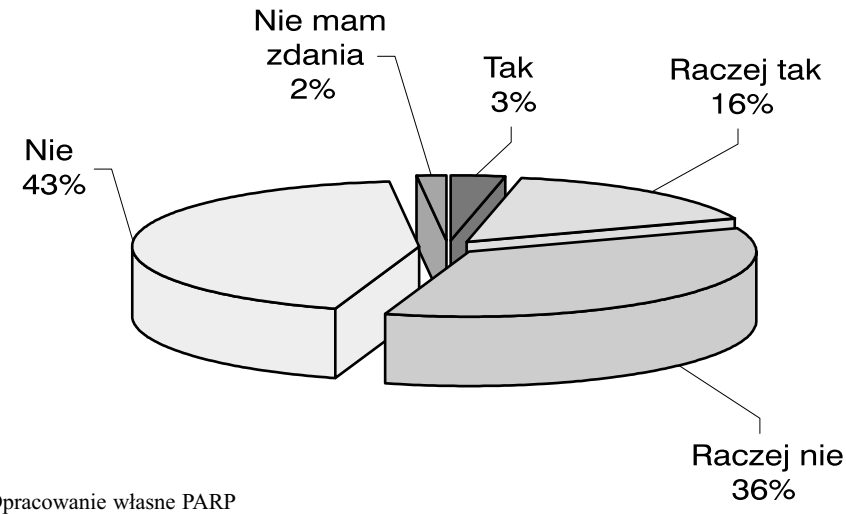

Źródło: Opracowanie własne PARP

Aż 79% badanych twierdzi, że powszechnie dostępna informacja na temat zmian w prawie jest niewystarczająca. Jedynie 19% badanych potrafi uzyskać z powszechnie dostępnych źródeł wystarczającą informację prawną.

Głównymi źródłami informacji o zmianach w prawie są portale internetowe, prasa specjalistyczna i prasa codzienna. Interesująco wygląda duży odsetek przedsiębiorców poszukujących niezbędnych informacji prawnych w internecie. Z portali internetowych korzysta w tym zakresie aż 44% badanych, z prasy specjalistycznej 20%, zaś z prasy codziennej 17%.

Wykres 13.7. Z jakich źródeł ogólnodostępnych informacji prawnych Pan / Pani korzysta?

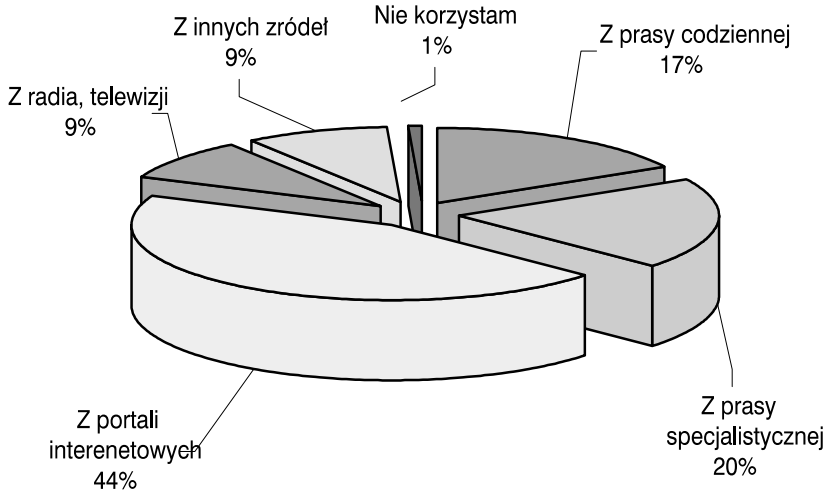

Źródło: Opracowanie własne PARP

Na pytanie o ocenę skuteczności przepisów wykonawczych do ustawodawstwa gospodarczego 59% odpowiada, że przepisy te są nieskuteczne lub raczej nieskuteczne. Jedynie 4% badanych jest przeciwnego zdania.

Wykres 13.8. Jak Pan / Pani ocenia skuteczność przepisów wykonawczych do ustawodawstwa gospodarczego?

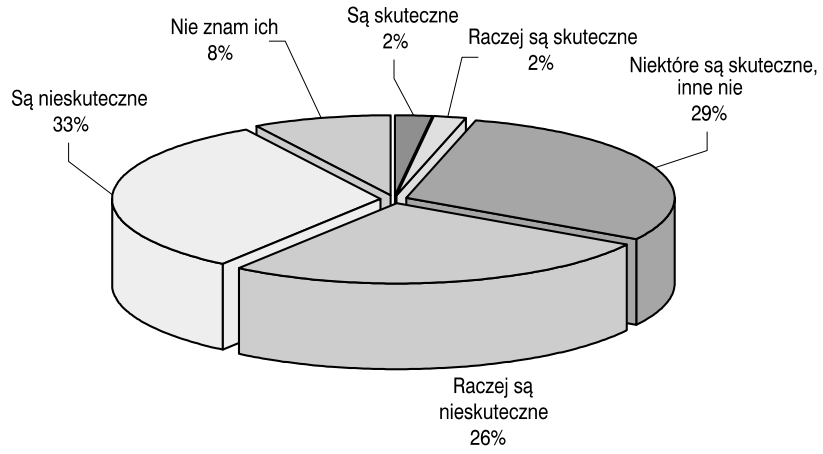

Źródło: Opracowanie własne PARP

O nieznajomości prawa w tym zakresie może świadczyć stosunkowo duża liczba odpowiedzi osób deklarujących, że nie zna przepisów wykonawczych. 29% respondentów jest świadoma różnic jakościowych w obecnych przepisach wykonawczych i twierdzi, że niektóre z nich są skuteczne, zaś inne nie.

Ponad 60% respondentów ocenia, że poziom wsparcia ze strony państwa jest niewystarczający, a co trzeci, że raczej niewystarczający. Taki sam odsetek badanych bardzo negatywnie ocenił jakość oferowanych programów pomocowych mimo, że aż 80% z nich zamierza z takiej pomocy skorzystać. Wydaje się, że tą deklarację należałoby wiązać ze słabą kondycją finansową przedsiębiorstw. Firmy szukają jakichkolwiek możliwości dostępu do kapitału zewnętrznego, czyniąc ze środków pomocowych istotny element kreowanej strategii działania. W tej sytuacji należałoby zwrócić baczniejszą uwagę na tworzenie spójnej polityki rozwoju przedsiębiorczości, która powinna być realizowana jednocześnie na trzech poziomach – krajowym, regionalnym i lokalnym.

13.2. Ekonomiczno-finansowe otoczenie przedsiębiorstw

Na pytanie, czy jednolita stopa opodatkowania VAT jest korzystna dla firmy ankietowanego 46% odpowiada, że zdecydowanie tak lub raczej tak. Przeciwnego zdania jest 28% badanych. Nie ma zdania w tej kwestii 11% badanych, zaś aż 17% twierdzi, że jednolita stopa podatkowa VAT i jest i nie jest korzystna, co może świadczyć o dużej świadomości realiów gospodarczych, a także o tym, że przedsiębiorcy dostrzegają nie tylko kwestię samego ujednolicenia stawki VAT, ale są zainteresowani wysokością takiej ujednoliconej stawki.

Wykres 13.9. Czy uważa Pan / Pani, że wprowadzenie jednolitej stopy podatku VAT byłoby korzystne dla Pana / Pani firmy?

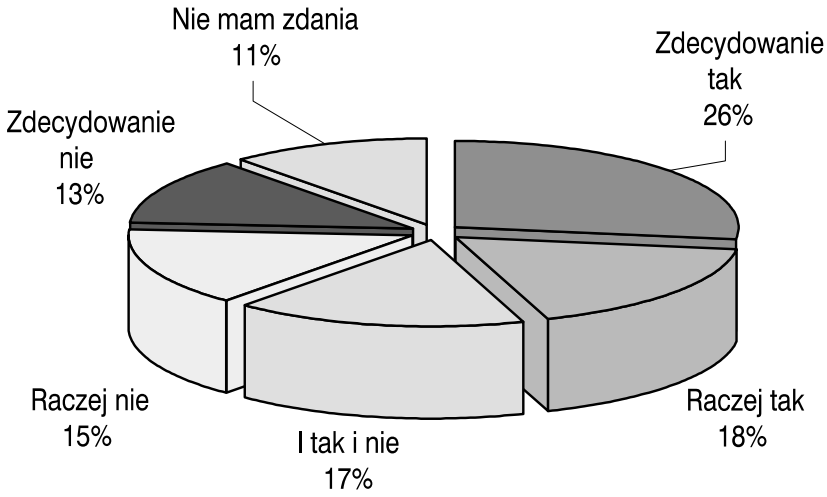

Źródło: Opracowanie własne PARP

Na pytanie o to czy progresywną stopę opodatkowania uważa ankietowany za korzystną dla sektora MSP, 81% badanych odpowiada, że taka stopa opodatkowania jest niekorzystna, zaś blisko co czwarty ją akceptuje.

Wykres 13.10. Czy uważa Pan / Pani progresywną stopę podatkową za korzystną dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw?

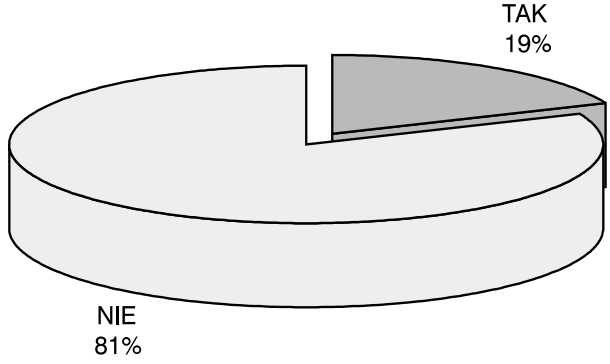

Źródło: Opracowanie własne PARP

Odpowiedzi na to pytanie prawie dokładnie pokrywają się z odpowiedziami na pytanie, czy podatek liniowy byłby korzystny dla firmy ankietowanego.

Wykres 13.11. Czy wprowadzenie podatku liniowego uważa Pan / Pani za korzystne dla Pana / Pani firmy?

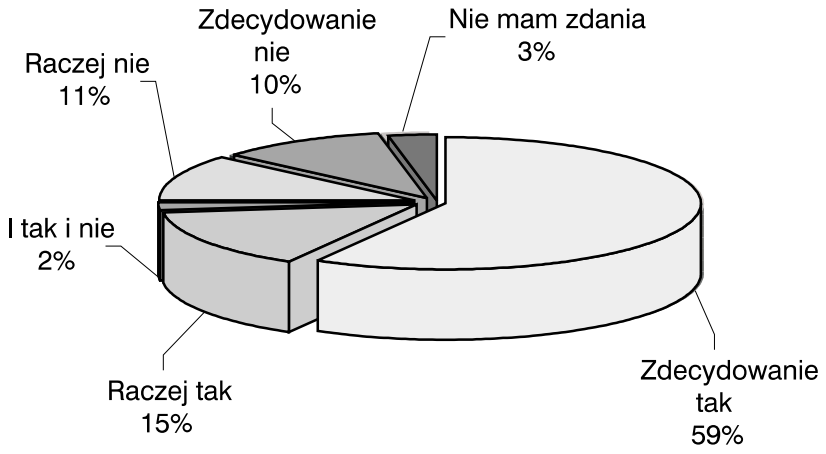

Źródło: Opracowanie własne PARP

Na tak zadane pytanie odpowiedzi twierdzących („zdecydowanie tak" i „raczej tak") jest 74%, przeciwnego zdania jest 21% badanych. Nie ma zdania w tej kwestii 3% badanych, zaś 2% twierdzi, że taki podatek może być zarówno korzystny, jak i nie. W tym pytaniu również nie sprecyzowano w jakiej wysokości podatek liniowy byłby akceptowalny, wobec czego wydaje się, że w dużej mierze na rozkład odpowiedzi wpływ mają obiegowe opinie mediów.

Wykres 13.12. Czy wprowadzenie podatku liniowego uważa Pan / Pani za korzystne dla polskiej gospodarki?

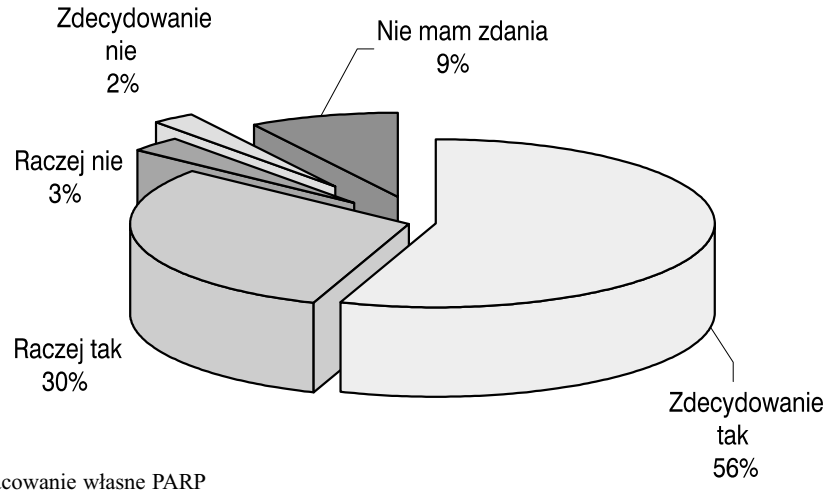

Źródło: Opracowanie własne PARP

O tym, że wprowadzenie podatku liniowego byłoby korzystne dla całej polskiej gospodarki jest przekonanych 56% badanych. 30% twierdzi, że taka zmiana systemu opodatkowania mogłaby być „raczej korzystna". O niekorzystnym wpływie na gospodarkę podatku liniowego jest zdania 5% badanych. O braku skrystalizowanej opinii w tym zakresie może świadczyć porównanie odpowiedzi na to pytanie z odpowiedziami na pytanie, czy podatek progresywny jest korzystny dla sektora MSP. Na to ostatnie pytanie 19% badanych odpowiada, że tak.

Wykres 13.13. Czy uważa Pan / Pani obniżenie ustawowej płacy minimalnej za korzystne dla swojej firmy?

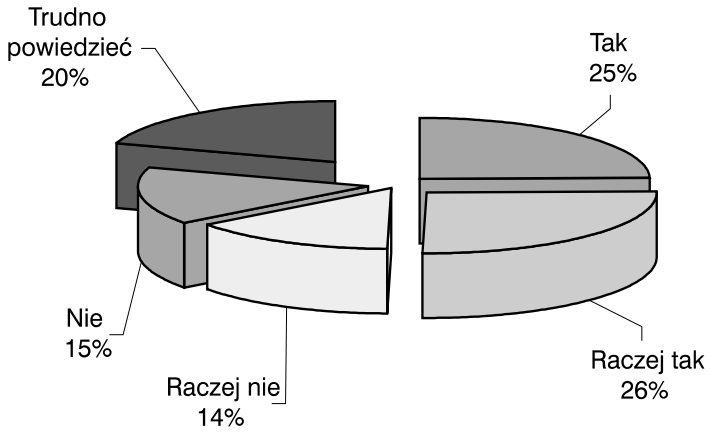

Źródło: Opracowanie własne PARP

Podobnie przedstawia się sytuacja, jeśli chodzi o pytanie dotyczące obniżenia ustawowej płacy minimalnej. Ponad połowa badanych twierdzi, że obniżenie płacy minimalnej byłoby korzystne dla ich firmy, a tylko 15% jest przeciwnego zdania.

Wykres 13.14. Jak spadek wartości złotówki w stosunku do euro wpłynie na wielkość inwestycji w Pani / Pana firmie?

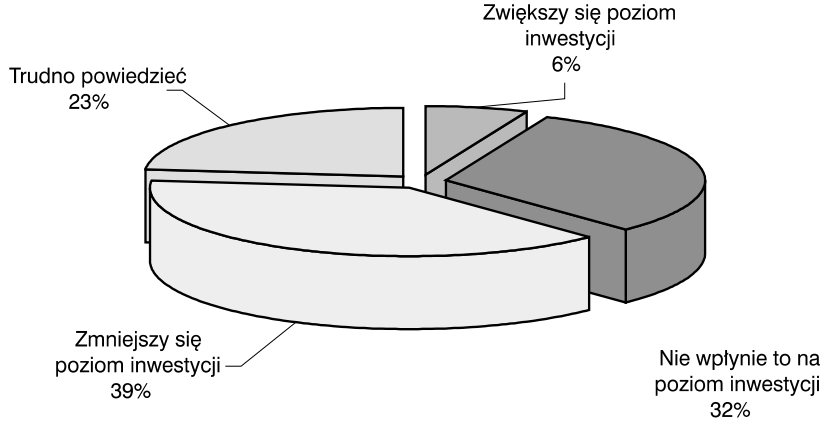

Źródło: Opracowanie własne PARP

Kolejne pytanie dotyczyło deprecjacji złotówki w relacji z euro i wpływu tej deprecjacji na poziom inwestycji w firmie. 39% badanych wskazuje na możliwości zmniejszenia nakładów na inwestycje, a tylko 6%, że poziom inwestycji się zwiększy.

13.3. Bariery wewnętrzne

W badanych firmach bardzo istotne okazały się wewnętrzne bariery funkcjonowania związane z kwalifikacjami zarówno kadry kierowniczej, jak i pozostałych pracowników.

Wykres 13.15. Czy wszyscy pracownicy kadry kierowniczej w Pana / Pani firmie posiadają wystarczające kwalifikacje do sprawnego zarządzania firmą?

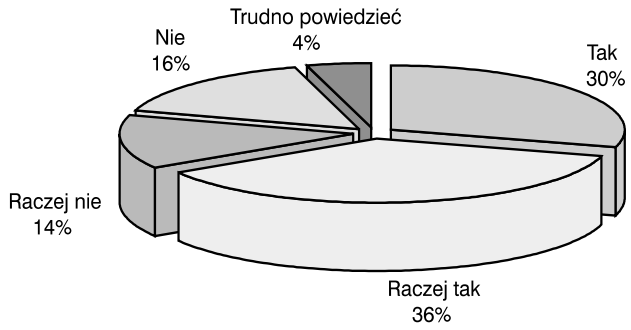

Źródło: Opracowanie własne PARP

Na pytanie, czy wszyscy pracownicy kadry kierowniczej posiadają wystarczające kwalifikacje do sprawnego zarządzania firmą odsetek odpowiedzi „nie" i „raczej nie" wynosi aż 30%. 4% badanych nie posiada wystarczającej wiedzy o kwalifikacjach swojej kadry kierowniczej, zaś 66% twierdzi, że dysponuje odpowiednio wykwalifikowaną kadrą kierowniczą.

Wykres 13.16. Czy wszyscy pracownicy w Pana / Pani firmie, poza kadrą kierowniczą, posiadają wystarczające kwalifikacje do sprawnego wykonywania swoich zadań?

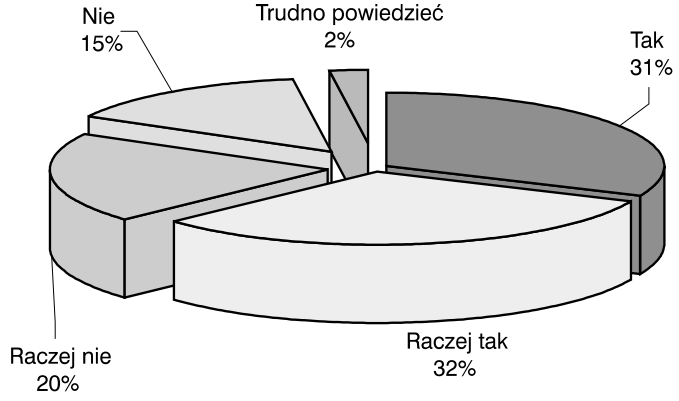

Źródło: Opracowanie własne PARP

Podobnie zadane pytanie, dotyczące jednak oceny kwalifikacji pracowników z pominięciem kadry kierowniczej wskazuje, że już co trzeci badany twierdzi, że ich pracownicy nie są, lub raczej nie są wystarczająco wykwalifikowani do sprawnego wykonywania swoich zadań.

Przekonanych o dobrych kwalifikacjach pracowników jest 63% ankietowanych przedsiębiorców.

Wykres 13.17. Czy specjaliści w Pana / Pani firmie posiadają profil wykształcenia zgodny z charakterem ich pracy?

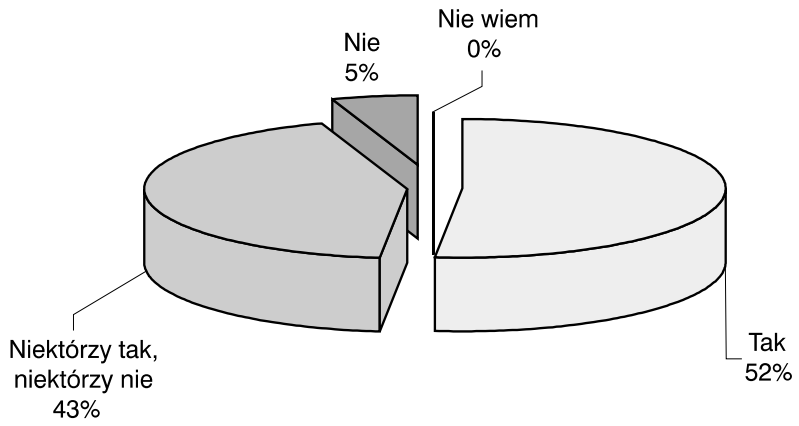

Źródło: Opracowanie własne PARP

Również 52% badanych jest przekonanych o odpowiednim profilu wykształcenia zatrudnionych specjalistów, zgodnym z wykonywanymi zadaniami. 5% badanych twierdzi, że zatrudnieni w ich firmie specjaliści nie posiadają odpowiedniego profilu wykształcenia, a 43% uważa, że tylko niektórzy z nich posiadają odpowiedni profil wykształcenia zgodny z wykonywaną pracą.

Przeprowadzone badania wyraźnie wskazują, że w procesie prowadzenia działalności gospodarczej znacznie dotkliwiej odczuwane są przez przedsiębiorców bariery o charakterze zewnętrznym (instytucjonalno-prawne) niż wewnętrznym. Te ostatnie są prawdopodobnie mniej uświadamiane przez przedsiębiorców.

ANEKSY

ANEKS 1

Tablice statystyczne obrazujące stan sektora MSP w Polsce w latach 2000–2001

Tablica 1 Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach rożnej wielkości w 2000 r. z uwzględnieniem szarej strefy (w mln zł.)

Tablica 2 Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 2000 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w %)

Tablica 3 Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 2001 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w mln zł.)

Tablica 4 Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 2001 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w %)

Tablica 5 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie REGON wg sektorów własności oraz sekcji gospodarki – stan w dniu 31.XII.2001 r.

Tablica 6 Liczba przedsiębiorstw aktywnych wg sekcji EKD w 2001 r.

Tablica 7 Tempo zmian liczby przedsiębiorstw aktywnych w latach 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

Tablica 8 Pracujący w gospodarce narodowej – stan w dniu 31 XII 2001 r.

Tablica 9 Udziały pracujących w przedsiębiorstwach różnej wielkości w ogólnej liczbie pracujących według sekcji gospodarki w latach 2000–2001 (liczba pracujących w sekcji ogółem = 100%)

Tablica 10 Struktura pracujących w sektorze rynkowym wg sekcji gospodarki w latach 2000–2001 (liczba pracujących w sektorze rynkowym = 100%)

Tablica 11 Tempo zmian liczby pracujących według stanu na koniec lat 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

Tablica 12 Przeciętna liczba pracujących w gospodarce narodowej w 2001 r. (w tys. osób)

Tablica 13 Tempo zmian przeciętnej liczby pracujących w latach 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

Tablica 14 Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 2001 r. wg sektorów własności i sekcji gospodarki

Tablica 15 Wskaźniki rentowności obrotu brutto w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób według sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Tablica 16 Wskaźniki rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób według sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Tablica 17 Wskaźniki płynności finansowej pierwszego stopnia w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób według sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Tablica 18 Wskaźniki płynności finansowej drugiego stopnia w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób wg sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Tablica 19 Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w 2001 r. według sekcji gospodarki (w tys. zł.)

Tablica 20 Nakłady inwestycyjne w sektorze publicznym w 2001 r. według sekcji gospodarki (w tys. zł.)

Tablica 21 Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w 2001 r. według sekcji gospodarki (w tys. zł.)

Tablica 22 Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w przedsiębiorstwach różnej wielkości należących do sektora rynkowego wg sekcji gospodarki w 2001 r. (ceny bieżące – w tys. zł.)

Tablica 23 Średnie i duże przedsiębiorstwa przemysłowe ponoszące nakłady na innowacje w latach 1999–2001

Tablica 24 Nakłady na innowacje średnich i dużych przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1999–2001

Tablica 25 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON według województw w 2001 r.

Tablica 26 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON według województw oraz kategorii gmin – stan na 31.12.2001 r.

Tablica 27 Liczba przedsiębiorstw aktywnych według województw w 2001 r.

Tablica 28 Liczba MSP aktywnych według województw w 1998 r. i w 2001 r.

Tablica 29 Pracujący w sektorze rynkowym według województw w 2001 r. (z wyłączeniem rolnictwa, leśnictwa, administracji publicznej, edukacji i ochrony zdrowia)

Tablica 30 Przychody przedsiębiorstw ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów według województw w 2001 r.

Tablica 31 Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według województw w 2001 r.

Tablica 1. Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 2000 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w mln zł.)

Wyszczególnienie	Ogółem PKB	w tym wartość dodana brutto												
		Wartość dodana brutto ogółem	Wartość dodana wytworzona przez przedsiębiorstwa*	z tego przedsiębiorstwa wg wielkości:										
				małe (0-49 zatr.)						średnie (50- 249 zatr.)			duże (pow. 249 zatr.)		
				razem	z tego		w tym do 9 zatr.			razem	z tego		razem	z tego	
					sektor publiczny	sektor prywatny	razem	sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny
Ogółem	**712 321,5**	**622 840,3**	**499 137,8**	**279 924,0**	**2 935,0**	**276 989,0**	**219 200,0**	**254,9**	**218 945,1**	**68 940,2**	**10 602,0**	**58 338,2**	**150 273,6**	**73 308,6**	**76 965,0**
Ogółem bez sekcji A i B		**600 555,6**	**494 228,4**	**277 818,8**	**2 854,4**	**274 964,4**	**218 231,0**	**254,2**	**217 976,8**	**68 168,9**	**10 271,0**	**57 897,9**	**148 240,7**	**71 415,1**	**76 825,6**
A. Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		22 083,3	4 708,0	2 007,4	78,6	1 928,8	908,0	0,7	907,3	746,5	315,0	431,5	1 954,1	1 814,7	139,4
B. Rybołówstwo i rybactwo		201,4	201,4	97,8	2,0	95,8	61,0	0,0	61,0	24,8	16,0	8,8	78,8	78,8	0,0
C+D+E. Przemysł		160 091,7	160 030,0	38 858,8	616,8	38 242,0	21 762,0	0,0	21 762,0	26 393,5	3 994,4	22 399,1	94 777,7	45 222,6	49 555,1
C. Górnictwo i kopalnictwo		16 067,9	16 067,9	333,6	52,9	280,7	145,3	0,0	145,3	886,4	325,1	561,3	14 847,9	11 826,7	3 021,2
D. Przetwórstwo przemysłowe		124 416,7	124 354,9	37 746,3	165,3	37 581,0	21 357,7	0,0	21 357,7	23 219,6	1 862,6	21 357,0	63 389,0	17 203,5	46 185,5
E. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę		19 607,1	19 607,2	778,9	398,6	380,3	259,0	0,0	259,0	2 287,5	1 806,7	480,8	16 540,8	16 192,4	348,4
F. Budownictwo		51 292,1	50 871,1	31 374,6	176,1	31 198,5	23 348,3	57,1	23 291,2	10 718,7	901,3	9 817,4	8 777,8	441,2	8 336,6
G. Handel i naprawy		126 799,7	126 718,0	107 083,8	420,4	106 663,4	92 000,0	29,6	91 970,4	11 086,3	560,9	10 525,4	8 547,9	942,7	7 605,2
H. Hotele i restauracje		7 990,4	7 538,7	5 789,1	57,8	5 731,3	3 652,4	0,9	3 651,5	485,7	100,6	385,1	1 263,9	146,8	1 117,1
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność		42 981,8	41 154,8	14 732,9	156,2	14 576,7	12 227,8	8,6	12 219,2	2 872,1	1 085,4	1 786,7	23 549,8	19 506,8	4 043,0
J. Pośrednictwo finansowe		14 302,9	14 479,9	6 913,2	412,7	6 500,5	2 409,5	0,7	2 408,8	5 506,6	1 699,8	3 806,8	2 060,1	305,5	1 754,6
K. Obsługa nieruchomości i firm; nauka		77 509,7	73 480,1	57 233,5	782,8	56 450,7	49 790,9	149,8	49 641,1	9 804,1	1 419,9	8 384,2	6 442,5	2 780,7	3 661,8
L. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne		39 663,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M. Edukacja		28 724,0	2 300,4	2 130,2	52,2	2 078,0	850,8	0,0	850,8	155,9	28,7	127,2	14,3	-	14,3
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna		25 591,0	3 261,6	2 763,4	18,4	2 745,0	2 355,7	0,0	2 355,7	251,0	58,2	192,8	247,2	221,8	25,4
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna		25 604,2	14 388,7	10 934,2	161,0	10 773,2	9 828,5	7,5	9 821,0	895,0	421,8	473,2	2 559,5	1 847,0	712,5
P. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników		5,1	5,1	5,1	-	5,1	5,1	-	5,1	-	-	-	-	-	-

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, komandytowo-akcyjne, partnerskie, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tablica 2. Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 2000 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem PKB	w tym wartość dodana brutto wytworzona przez przedsiębiorstwa* (bez sekcji A i B)											
		Ogółem	z tego przedsiębiorstwa wg wielkości:										
			małe (0-49 zatr.)						średnie (50- 249 zatr.)			duże (pow. 249 zatr.)		
			razem	z tego		w tym do 9 zatr.			razem	z tego		razem	z tego	
				sektor publiczny	sektor prywatny	razem	sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny
Ogółem	**100,0**	**69,3**	**39,0**	**0,4**	**38,6**	**30,6**	**0,0**	**30,6**	**9,5**	**1,4**	**8,1**	**20,8**	**10,0**	**10,8**
Ogółem bez sekcji A i B		**100,0**	**56,3**	**0,6**	**55,7**	**44,2**	**0,1**	**44,1**	**13,8**	**2,1**	**11,7**	**29,9**	**14,4**	**15,5**
C+D+E. Przemysł		**100,0**	24,3	0,4	23,9	13,6	0,0	13,6	16,5	2,5	14,0	59,2	28,3	30,9
C. Górnictwo i kopalnictwo		**100,0**	2,0	0,3	1,7	0,9	0,0	0,9	5,5	2,0	3,5	92,5	73,7	18,8
D. Przetwórstwo przemysłowe		**100,0**	30,3	0,1	30,2	17,2	0,0	17,2	18,7	1,5	17,2	51,0	13,8	37,2
E. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę		**100,0**	3,9	2,0	1,9	1,3	0,0	1,3	11,7	9,2	2,5	84,4	82,6	1,8
F. Budownictwo		**100,0**	61,6	0,3	61,3	45,9	0,1	45,8	21,1	1,8	19,3	17,3	0,9	16,4
G. Handel i naprawy		**100,0**	84,6	0,3	84,3	72,6	0,0	72,6	8,7	0,4	8,3	6,7	0,7	6,0
H. Hotele i restauracje		**100,0**	76,9	0,8	76,1	48,4	0,0	48,4	6,4	1,3	5,1	16,7	1,9	14,8
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność		**100,0**	35,8	0,4	35,4	29,7	0,0	29,7	6,9	2,6	4,3	57,3	47,5	9,8
J. Pośrednictwo finansowe		**100,0**	47,8	2,9	44,9	16,6	0,0	16,6	38,0	11,7	26,3	14,2	2,1	12,1
K. Obsługa nieruchomości i firm; nauka		**100,0**	77,9	1,1	76,8	67,8	0,2	67,6	13,3	1,9	11,4	8,8	3,8	5,0
M. Edukacja		**100,0**	92,7	2,3	90,4	37,0	0,0	37,0	6,7	1,2	5,5	0,6	-	0,6
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna		**100,0**	84,7	0,6	84,1	72,2	0,0	72,2	7,7	1,8	5,9	7,6	6,8	0,8
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna		**100,0**	76,0	1,1	74,9	68,4	0,1	68,3	6,2	2,9	3,3	17,8	12,8	5,0

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, komandytowo-akcyjne, partnerskie, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą, z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tablica 3. Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 2001 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w mln zł.)

Wyszczególnienie	Ogółem PKB	w tym wartość dodana brutto													
		Wartość dodana brutto ogółem	Wartość dodana wytworzona przez przedsiębiorstwa*	z tego przedsiębiorstwa wg wielkości:											
				małe (0-49 zatr.)						średnie (50- 249 zatr.)			duże (pow. 249 zatr.)		
				razem	z tego		w tym do 9 zatr.			razem	z tego		razem	z tego	
					sektor publiczny	sektor prywatny	razem	sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny
Ogółem	**749 311,0**	**656 047,7**	**516 113,7**	**296 769,0**	**2 890,3**	**293 878,7**	**232 999,7**	**250,3**	**232 749,4**	**68 227,6**	**10 070,0**	**58 157,6**	**151 117,1**	**60 040,5**	**91 076,6**
Ogółem bez sekcji A i B		**631 315,8**	**511 075,2**	**294 744,8**	**2 822,2**	**291 922,6**	**232 135,6**	**250,1**	**231 885,5**	**67 295,3**	**9 751,4**	**57 543,9**	**149 035,1**	**58 204,2**	**90 830,9**
A. Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		24 533,2	4 840,2	1 898,0	65,8	1 832,2	778,1	0,2	777,9	915,0	313,4	601,6	2 027,2	1 781,5	245,7
B. Rybołówstwo i rybactwo		198,7	198,3	126,2	2,3	123,9	86,0	0,0	86,0	17,3	5,2	12,1	54,8	54,8	0,0
C+D+E. Przemysł		158 040,1	157 336,7	36 107,3	963,5	35 143,8	19 906,6	0,0	19 906,6	28 111,3	3 861,0	24 250,3	93 118,1	38 566,0	54 552,1
C. Górnictwo i kopalnictwo		15 236,4	15 236,2	236,9	24,7	212,2	82,4	0,0	82,4	602,7	282,8	319,9	14 396,6	12 905,6	1 491,0
D. Przetwórstwo przemysłowe		118 590,1	118 524,9	34 756,1	408,8	34 347,3	19 441,5	0,0	19 441,5	24 725,6	1 367,5	23 358,1	59 043,2	7 001,7	52 041,5
E. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę		24 213,6	23 575,6	1 114,3	530,0	584,3	382,7	0,0	382,7	2 783,0	2 210,7	572,3	19 678,3	18 658,7	1 019,6
F. Budownictwo		48 194,5	47 554,4	34 256,8	181,2	34 075,6	24 711,1	50,6	24 660,5	7 504,0	669,2	6 834,8	5 793,6	377,5	5 416,1
G. Handel i naprawy		134 351,1	134 322,9	112 504,9	516,3	111 988,6	97 303,1	30,7	97 272,4	11 554,7	664,8	10 889,9	10 263,3	950,9	9 312,4
H. Hotele i restauracje		8 293,9	7 822,4	5 842,9	51,5	5 791,4	3 924,2	0,9	3 923,3	651,9	110,1	541,8	1 327,6	153,6	1 174,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność		48 191,9	45 819,1	17 142,3	159,8	16 982,5	13 615,7	9,9	13 605,8	3 423,6	1 309,6	2 114,0	25 253,2	12 694,9	12 558,3
J. Pośrednictwo finansowe		13 830,5	13 830,5	5 532,2	18,2	5 514,0	2 126,9	0,0	2 126,9	4 840,7	1 354,7	3 486,0	3 457,6	923,0	2 534,6
K. Obsługa nieruchomości i firm; nauka		86 856,7	82 771,0	65 793,9	746,3	65 047,6	56 077,6	156,9	55 920,7	9 859,7	1 299,2	8 560,5	7 117,4	2 597,7	4 519,7
L. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne		45 155,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M. Edukacja		33 679,8	2 860,4	2 698,0	13,3	2 684,7	997,7	0,0	997,7	138,0	17,0	121,0	24,4	-	24,4
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna		26 575,3	3 717,3	3 097,4	19,7	3 077,7	2 581,2	0,0	2 581,2	291,2	85,5	205,7	328,7	220,9	107,8
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna		28 140,6	15 035,0	11 763,6	152,4	11 611,2	10 886,0	1,1	10 884,9	920,2	380,3	539,9	2 351,2	1 719,7	631,5
P. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników		5,5	5,5	5,5	0,0	5,5	5,5	-	5,5	-	-	-	-	-	-

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, komandytowo-akcyjne, partnerskie, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tablica 4. Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 2001 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem PKB	w tym wartość dodana brutto wytworzona przez przedsiębiorstwa* (bez sekcji A i B)											
		Ogółem	z tego przedsiębiorstwa wg wielkości:										
			małe (0-49 zatr.)						średnie (50- 249 zatr.)			duże (pow. 249 zatr.)		
			razem	z tego		w tym do 9 zatr.			razem	z tego		razem	z tego	
				sektor publiczny	sektor prywatny	razem	sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny		sektor publiczny	sektor prywatny
Ogółem	**100,0**	**68,3**	**39,4**	**0,4**	**39,0**	**30,9**	**0,0**	**30,9**	**9,0**	**1,3**	**7,7**	**19,9**	**7,8**	**12,1**
Ogółem bez sekcji A i B		**100,0**	**57,6**	**0,6**	**57,0**	**45,4**	**0,0**	**45,4**	**13,2**	**1,9**	**11,3**	**29,2**	**11,4**	**17,8**
C+D+E. Przemysł		**100,0**	22,9	0,6	22,3	12,7	0,0	12,7	17,9	2,5	15,4	59,2	24,5	34,7
C. Górnictwo i kopalnictwo		**100,0**	1,6	0,2	1,4	0,5	0,0	0,5	4,0	1,9	2,1	94,4	84,6	9,8
D. Przetwórstwo przemysłowe		**100,0**	29,3	0,3	29,0	16,4	0,0	16,4	20,9	1,2	19,7	49,8	5,9	43,9
E. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę		**100,0**	4,7	2,2	2,5	1,6	0,0	1,6	11,8	9,4	2,4	83,5	79,2	4,3
F. Budownictwo		**100,0**	72,0	0,4	71,6	52,0	0,1	51,9	15,8	1,4	14,4	12,2	0,8	11,4
G. Handel i naprawy		**100,0**	83,8	0,4	83,4	72,4	0,0	72,4	8,6	0,5	8,1	7,6	0,7	6,9
H. Hotele i restauracje		**100,0**	74,7	0,7	74,0	50,2	0,0	50,2	8,3	1,4	6,9	17,0	2,0	15,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność		**100,0**	37,4	0,3	37,1	29,7	0,0	29,7	7,5	2,9	4,6	55,1	27,7	27,4
J. Pośrednictwo finansowe		**100,0**	40,0	0,1	39,9	15,4	0,0	15,4	35,0	9,8	25,2	25,0	6,7	18,3
K. Obsługa nieruchomości i firm; nauka		**100,0**	79,5	0,9	78,6	67,8	0,2	67,6	11,9	1,6	10,3	8,6	3,1	5,5
M. Edukacja		**100,0**	94,3	0,5	93,8	34,9	0,0	34,9	4,8	0,6	4,2	0,9	-	0,9
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna		**100,0**	83,4	0,5	82,9	69,4	0,0	69,4	7,8	2,3	5,5	8,8	5,9	2,9
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna		**100,0**	78,3	1,0	77,3	72,4	0,0	72,4	6,1	2,5	3,6	15,6	11,4	4,2

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, komandytowo-akcyjne, partnerskie, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tablica 5. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie REGON wg sektorów własności oraz sekcji gospodarki – stan w dniu 31.XII.2001 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	z tego przedsiębiorstwa zatrudniające				
		do 49 osób			50-249 osób	powyżej 249 osób
		razem	z tego			
			do 9	10-49		
Ogółem	**3 374 956**	**3 337 558**	**3 206 452**	**131 106**	**30 809**	**6 589**
sektor publiczny	**119 273**	**102 418**	**66 139**	**36 279**	**13 440**	**3 415**
sektor prywatny	**3 255 683**	**3 235 140**	**3 140 313**	**94 827**	**17 369**	**3 174**
C - Górnictwo i kopalnictwo	2 048	1 828	1 581	247	116	104
sektor publiczny	173	57	32	25	39	77
sektor prywatny	1 875	1 771	1 549	222	77	27
D - Przetwórstwo przemysłowe	383 194	373 308	343 769	29 539	7 680	2 206
sektor publiczny	3 028	1 842	1 306	536	678	508
sektor prywatny	380 166	371 466	342 463	29 003	7 002	1 698
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	3 383	2 604	1 985	619	540	239
sektor publiczny	1 370	709	246	463	437	224
sektor prywatny	2 013	1 895	1 739	156	103	15
F - Budownictwo	359 864	356 988	344 028	12 960	2 495	381
sektor publiczny	1 348	961	633	328	316	71
sektor prywatny	358 516	356 027	343 395	12 632	2 179	310
G - Handel i naprawy	1 174 396	1 170 154	1 144 292	25 862	3 800	442
sektor publiczny	1 173	926	631	295	191	56
sektor prywatny	1 173 223	1 169 228	1 143 661	25 567	3 609	386
H - Hotele i restauracje	105 697	105 314	101 214	4 100	325	58
sektor publiczny	1 030	942	450	492	74	14
sektor prywatny	104 667	104 372	100 764	3 608	251	44
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	270 000	268 526	265 173	3 353	825	649
sektor publiczny	1 483	613	320	293	361	509
sektor prywatny	268 517	267 913	264 853	3 060	464	140
J - Pośrednictwo finansowe	125 057	123 910	121 046	2 864	1 002	145
sektor publiczny	930	591	143	448	280	59
sektor prywatny	124 127	123 319	120 903	2 416	722	86
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	484 211	481 230	472 103	9 127	2 504	477
sektor publiczny	42 464	41 292	40 194	1 098	958	214
sektor prywatny	441 747	439 938	431 909	8 029	1 546	263
L - Administracja publiczna	26 610	22 755	17 892	4 863	3 212	643
sektor publiczny	14 196	10 395	5 882	4 513	3 161	640
sektor prywatny	12 414	12 360	12 010	350	51	3
M - Edukacja	71 457	66 301	47 060	19 241	5 026	130
sektor publiczny	29 598	24 575	7 333	17 242	4 904	119
sektor prywatny	41 859	41 726	39 727	1 999	122	11
N - Ochrona zdrowia	152 456	149 933	138 579	11 354	1 649	874
sektor publiczny	15 961	13 774	5 535	8 239	1 337	850
sektor prywatny	136 495	136 159	133 044	3 115	312	24
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	216 361	214 485	207 510	6 975	1 635	241
sektor publiczny	6 519	5 741	3 434	2 307	704	74
sektor prywatny	209 842	208 744	204 076	4 668	931	167
P - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	216	216	215	1	–	–
sektor prywatny	216	216	215	1	–	–
Q - Organizacje i zespoły międzynarodowe	6	6	5	1	–	–
sektor prywatny	6	6	5	1	–	–
Ogółem (sekcje C - K, M, N oraz O)	**3 348 124**	**3 314 581**	**3 188 340**	**126 241**	**27 597**	**5 946**
sektor publiczny	**105 077**	**92 023**	**60 257**	**31 766**	**10 279**	**2 775**
sektor prywatny	**3 243 047**	**3 222 558**	**3 128 083**	**94 475**	**17 318**	**3 171**

Tablica 6. Liczba przedsiębiorstw aktywnych wg sekcji EKD w 2001 r.

Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw aktywnych				
	ogółem	l. zatr. 0-49	w tym l. zatr. 0-9	l. zatr. 50-249	l. zatr. >249
Ogółem	**1 657 630**	**1 641 403**	**1 601 964**	**13 419**	**2 808**
sektor publiczny	**3 965**	**1 404**	**107**	**1 795**	**766**
sektor prywatny	**1 653 665**	**1 639 999**	**1 601 857**	**11 624**	**2 042**
C - Górnictwo i kopalnictwo	1 359	1 217	1 100	97	45
sektor publiczny	76	15	1	30	31
sektor prywatny	1 283	1 202	1 099	67	14
D - Przetwórstwo przemysłowe	200 382	192 853	179 718	6 027	1 502
sektor publiczny	1 043	260	28	508	275
sektor prywatny	199 339	192 593	179 690	5 519	1 227
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1 843	1 288	982	408	147
sektor publiczny	684	223	7	324	137
sektor prywatny	1 159	1 065	975	84	10
F - Budownictwo	174 488	172 627	167 911	1 648	213
sektor publiczny	311	120	17	170	21
sektor prywatny	174 177	172 507	167 894	1 478	192
G - Handel i naprawy	614 204	611 322	599 249	2 597	285
sektor publiczny	251	139	14	89	23
sektor prywatny	613 953	611 183	599 235	2 508	262
H - Hotele i restauracje	52 947	52 760	51 470	159	28
sektor publiczny	86	54	5	26	6
sektor prywatny	52 861	52 706	51 465	133	22
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	139 843	139 112	137 670	510	221
sektor publiczny	436	108	7	181	147
sektor prywatny	139 407	139 004	137 663	329	74
J - Pośrednictwo finansowe	53 945	53 884	53 600	48	13
sektor publiczny	21	18	1	2	1
sektor prywatny	53 924	53 866	53 599	46	12
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	247 171	245 420	241 772	1 457	294
sektor publiczny	696	306	23	294	96
sektor prywatny	246 475	245 114	241 749	1 163	198
M - Edukacja	22 666	22 623	22 317	39	4
sektor publiczny	9	5	1	4	–
sektor prywatny	22 657	22 618	22 316	35	4
N - Ochrona zdrowia	90 683	90 511	89 158	148	24
sektor publiczny	65	21	1	27	17
sektor prywatny	90 618	90 490	89 157	121	7
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	58 099	57 786	57 017	281	32
sektor publiczny	287	135	2	140	12
sektor prywatny	57 812	57 651	57 015	141	20

Tablica 7. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw aktywnych w latach 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

Wyszczególnienie	ogółem						l. zatr. 0 - 49**						l. zatr. 50 - 249***						l. zatr. pow. 249****					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ogółem*	**117,8**	**118,2**	**109,0**	**102,0**	**97,1**	**93,9**	**118,0**	**118,3**	**109,1**	**102,0**	**97,1**	**93,9**	**106,6**	**108,1**	**104,3**	**104,4**	**99,7**	**94,3**	**100,6**	**102,3**	**101,1**	**91,9**	**96,5**	**91,4**
sektor publiczny	**98,4**	**90,9**	**99,7**	**77,6**	**94,2**	**93,4**	**106,6**	**100,0**	**104,5**	**63,4**	**99,4**	**100,4**	**95,3**	**95,3**	**96,7**	**91,9**	**92,3**	**91,4**	**94,2**	**73,9**	**97,2**	**76,0**	**90,9**	**86,7**
sektor prywatny	**118,0**	**118,3**	**109,0**	**102,1**	**97,1**	**93,9**	**118,0**	**118,4**	**109,1**	**102,1**	**97,1**	**93,9**	**110,0**	**111,4**	**106,0**	**106,9**	**101,0**	**94,8**	**109,0**	**134,6**	**103,6**	**101,2**	**98,9**	**93,4**
C - Górnictwo i kopalnictwo	119,7	127,7	102,5	108,4	120,2	106,8	121,9	134,1	102,4	108,3	125,8	108,5	117,2	109,3	111,0	113,0	93,3	100,0	106,1	92,9	93,8	103,3	85,7	83,3
sektor publiczny	100,0	90,2	98,2	97,2	84,0	85,4	91,7	86,4	121,1	73,9	100,0	88,2	95,1	102,6	97,5	110,3	72,1	96,8	106,9	83,9	90,4	97,9	89,1	75,6
sektor prywatny	124,6	135,2	103,1	109,8	124,2	108,4	123,5	135,9	101,9	109,2	126,3	108,8	156,5	116,7	123,8	115,1	108,2	101,5	100,0	162,5	107,7	121,4	76,5	107,7
D - Przetwórstwo przemysłowe	110,5	109,4	110,4	103,9	90,1	91,4	110,6	109,5	110,7	103,9	89,8	91,3	109,1	110,2	104,3	105,8	100,5	95,6	100,5	99,2	95,8	94,4	94,4	88,9
sektor publiczny	97,5	76,8	88,9	80,9	90,6	87,4	121,8	92,6	99,4	56,5	103,6	90,6	91,8	88,6	87,6	99,2	90,9	90,7	92,4	59,9	82,1	82,0	81,6	79,5
sektor prywatny	110,7	109,8	110,6	104,1	90,1	91,4	110,6	109,6	110,8	104,0	89,8	91,3	113,0	114,2	106,7	106,5	101,5	96,0	111,4	142,8	102,1	99,1	98,3	91,3
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	118,0	132,8	109,2	108,3	107,7	95,5	130,6	153,6	110,7	111,2	110,7	94,7	109,1	106,8	108,4	105,0	103,0	99,5	96,5	101,2	102,4	96,5	97,0	92,5
sektor publiczny	105,3	106,6	109,9	98,6	104,8	100,9	111,1	116,9	121,1	93,9	111,9	118,6	108,8	104,8	108,7	102,2	104,6	95,9	95,7	101,3	101,3	96,9	97,4	90,1
sektor prywatny	133,6	158,1	108,8	114,6	109,4	92,6	136,6	162,7	108,8	114,6	110,5	90,9	111,1	118,0	106,8	119,0	96,0	116,7	116,7	100,0	128,6	88,9	87,5	142,9
F - Budownictwo	122,7	137,5	110,1	104,9	95,7	85,1	123,1	138,0	110,2	104,9	95,7	85,1	104,3	104,5	101,5	105,9	95,3	85,5	100,0	104,4	95,8	92,8	87,6	81,6
sektor publiczny	92,9	84,0	92,6	68,1	87,0	87,4	105,6	92,6	95,4	42,6	105,7	107,1	87,2	90,3	91,0	87,4	80,5	76,2	85,5	37,7	87,5	74,3	80,8	100,0
sektor prywatny	122,9	137,8	110,1	105,0	95,7	85,1	123,1	138,1	110,2	105,0	95,7	85,1	110,2	108,5	103,9	109,5	97,7	86,7	109,1	137,2	96,9	95,1	88,2	80,0
G - Handel i naprawy	115,8	114,2	104,9	99,6	96,5	94,0	115,8	114,3	104,9	99,5	96,5	94,0	105,6	105,6	102,4	104,8	97,8	92,2	100,8	101,1	104,1	109,0	100,7	93,8
sektor publiczny	94,2	88,6	90,1	66,7	90,7	86,0	95,2	91,9	93,7	56,6	94,9	83,7	93,1	88,4	84,5	83,2	81,5	91,8	91,7	67,3	83,8	90,3	103,6	79,3
sektor prywatny	115,8	114,3	104,9	99,6	96,5	94,0	115,9	114,3	104,9	99,6	96,5	94,0	106,7	107,1	103,7	106,0	98,6	92,2	103,5	110,1	107,4	111,4	100,4	95,3
H - Hotele i restauracje	101,7	128,4	102,3	114,3	98,6	91,8	101,7	128,5	102,3	114,3	98,6	91,8	108,9	118,2	113,8	102,6	107,6	93,5	83,3	110,0	122,7	107,4	110,3	87,5
sektor publiczny	108,6	115,8	114,8	82,2	96,4	107,5	109,5	126,1	110,3	71,4	102,2	117,4	109,5	104,3	125,0	106,5	81,8	96,3	100,0	85,7	116,7	71,4	140,0	85,7
sektor prywatny	101,7	128,5	102,3	114,3	98,6	91,8	101,7	128,5	102,3	114,3	98,6	91,8	108,8	121,8	111,3	101,6	114,4	93,0	76,5	123,1	125,0	120,0	104,2	88,0
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	127,3	116,0	114,6	95,6	93,2	88,3	127,4	116,0	114,7	95,5	93,2	88,3	103,0	107,3	104,3	100,9	100,4	91,6	101,4	97,8	100,9	94,6	99,5	105,7
sektor publiczny	101,6	97,9	98,7	88,7	95,8	94,6	111,3	103,6	96,0	70,3	85,3	109,1	98,1	96,7	102,0	100,0	101,9	85,4	97,9	94,0	97,7	92,9	95,5	98,0
sektor prywatny	127,4	116,0	114,7	95,6	93,2	88,3	127,4	116,0	114,7	95,6	93,2	88,3	107,1	115,5	105,8	101,5	99,4	95,4	120,6	114,6	112,8	100,0	111,3	125,4
J - Pośrednictwo finansowe	–	–	–	–	90,1	103,4	–	–	–	–	90,1	103,4	–	–	–	–	92,9	92,3	–	–	–	–	175,0	92,9
sektor publiczny	–	–	–	–	100,0	91,3	–	–	–	–	100,0	105,9	–	–	–	–	60,0	66,7	–	–	–	–	300,0	33,3
sektor prywatny	–	–	–	–	90,1	103,4	–	–	–	–	90,1	103,4	–	–	–	–	96,1	93,9	–	–	–	–	157,1	109,1
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	122,3	119,4	111,3	105,8	110,8	104,4	122,5	119,5	111,4	105,8	110,8	104,4	103,0	108,2	107,0	105,0	105,4	100,1	102,7	110,1	119,7	100,0	114,5	103,2
sektor publiczny	96,3	102,5	101,7	82,5	98,7	100,7	99,0	106,0	103,8	70,1	93,4	107,4	95,3	98,5	96,6	98,1	99,3	96,4	89,1	101,1	109,9	88,0	114,8	95,0
sektor prywatny	122,5	119,5	111,4	105,9	110,8	104,4	122,6	119,5	111,4	105,9	110,9	104,4	106,6	112,2	110,8	107,2	107,1	101,1	119,3	118,2	127,4	108,1	114,3	107,6
M - Edukacja	139,0	152,9	138,5	102,6	101,7	92,5	139,1	153,0	138,5	102,6	101,7	92,5	120,0	91,7	145,5	168,8	125,9	114,7	–	–	–	–	100,0	400,0
sektor publiczny	114,3	112,5	622,2	75,0	73,8	29,0	116,7	114,3	662,5	69,8	67,6	20,0	100,0	100,0	300,0	166,7	120,0	66,7	–	–	–	–	-	-
sektor prywatny	139,0	152,9	138,2	102,7	101,8	92,6	139,1	153,0	138,2	102,6	101,8	92,5	122,2	90,9	130,0	169,2	127,3	125,0	–	–	–	–	100,0	400,0
N - Ochrona zdrowia	124,5	124,7	114,8	107,6	102,4	106,8	124,5	124,6	114,7	107,9	102,4	106,7	133,3	173,1	132,2	57,0	139,1	154,2	172,0	239,5	177,7	11,5	109,5	104,3
sektor publiczny	214,3	237,3	180,3	15,6	118,0	110,2	280,0	221,4	177,4	26,4	142,9	105,0	211,1	242,1	180,4	20,0	111,8	142,1	200,0	240,5	181,2	10,4	105,3	85,0
sektor prywatny	124,4	124,5	114,6	108,0	102,4	106,8	124,4	124,5	114,6	108,0	102,4	106,7	110,0	133,3	81,8	144,4	148,1	157,1	25,0	200,0	–	–	150,0	233,3
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	126,6	124,2	114,3	101,8	95,0	82,4	127,0	124,4	114,4	101,9	95,0	82,3	100,2	101,4	105,1	85,8	88,9	92,1	84,9	106,0	94,3	96,0	81,3	82,1
sektor publiczny	101,0	104,0	104,3	75,0	89,9	97,6	100,0	107,1	107,2	74,3	105,4	98,5	102,8	101,8	101,8	75,1	81,7	97,9	92,6	104,0	107,7	78,6	63,6	85,7
sektor prywatny	126,9	124,4	114,4	102,0	95,0	82,3	127,1	124,5	114,4	102,0	95,0	82,3	97,6	100,7	110,3	100,6	96,4	87,0	80,4	108,0	81,5	118,2	96,2	80,0

* W latach 1996–1999 bez sekcji J.

** W latach 1996–1998 przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych 0 - 50.

*** W latach 1996–1998 przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych 50 - 250.

**** W latach 1996–1998 przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych powyżej 250.

Tablica 8. Pracujący w gospodarce narodowej – stan w dniu 31 XII 2001 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	z tego w podmiotach zatrudniających				
		do 49 osób			50 - 249 osób	powyżej 249 osób
		razem	z tego			
			do 9	10 - 49		
Ogółem	**10 344 725**	**4 593 724**	**2 624 011**	**1 969 713**	**2 349 575**	**3 401 426**
sektor publiczny	**3 647 541**	**692 649**	**62 580**	**630 069**	**1 042 291**	**1 912 601**
sektor prywatny	**6 697 184**	**3 901 075**	**2 561 431**	**1 339 644**	**1 307 284**	**1 488 825**
C - Górnictwo i kopalnictwo	216 533	6 051	2 452	3 599	11 561	198 921
sektor publiczny	179 250	410	16	394	3 967	174 873
sektor prywatny	37 283	5 641	2 436	3 205	7 594	24 048
D - Przetwórstwo przemysłowe	2 501 520	864 265	393 920	470 345	687 679	949 576
sektor publiczny	291 409	10 270	1 485	8 785	68 844	212 295
sektor prywatny	2 210 111	853 995	392 435	461 560	618 835	737 281
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	245 559	18 240	2 493	15 747	51 715	175 604
sektor publiczny	222 509	13 809	666	13 143	41 674	167 026
sektor prywatny	23 050	4 431	1 827	2 604	10 041	8 578
F - Budownictwo	737 073	446 796	262 961	183 835	179 062	111 215
sektor publiczny	47 340	7 211	359	6 852	21 069	19 060
sektor prywatny	689 733	439 585	262 602	176 983	157 993	92 155
G - Handel i naprawy	1 969 211	1 488 684	1 102 465	386 219	260 830	219 697
sektor publiczny	32 037	4 167	188	3 979	9 778	18 092
sektor prywatny	1 937 174	1 484 517	1 102 277	382 240	251 052	201 605
H - Hotele i restauracje	217 219	169 250	114 857	54 393	18 127	29 842
sektor publiczny	20 281	12 463	1 803	10 660	4 266	3 552
sektor prywatny	196 938	156 787	113 054	43 733	13 861	26 290
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	714 350	213 810	163 679	50 131	68 162	432 378
sektor publiczny	369 928	7 294	408	6 886	32 328	330 306
sektor prywatny	344 422	206 516	163 271	43 245	35 834	102 072
J - Pośrednictwo finansowe	286 497	65 983	40 244	25 739	32 233	188 281
sektor publiczny	77 655	1 258	47	1 211	1 798	74 599
sektor prywatny	208 842	64 725	40 197	24 528	30 435	113 682
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	842 148	444 125	304 988	139 137	185 614	212 409
sektor publiczny	149 342	34 567	9 007	25 560	58 195	56 580
sektor prywatny	692 806	409 558	295 981	113 577	127 419	155 829
L - Administracja publiczna	525 746	116 385	8 405	107 980	216 224	193 137
sektor publiczny	524 660	115 412	7 947	107 465	216 111	193 137
sektor prywatny	1 086	973	458	515	113	-
M - Edukacja	907 942	293 235	30 396	262 839	399 005	215 702
sektor publiczny	862 712	262 082	11 870	250 212	388 521	212 109
sektor prywatny	45 230	31 153	18 526	12 627	10 484	3 593
N - Ochrona zdrowia	868 975	284 123	99 329	184 794	153 264	431 588
sektor publiczny	734 760	167 995	19 820	148 175	138 013	428 752
sektor prywatny	134 215	116 128	79 509	36 619	15 251	2 836
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	311 952	182 777	97 822	84 955	86 099	43 076
sektor publiczny	135 658	55 711	8 964	46 747	57 727	22 220
sektor prywatny	176 294	127 066	88 858	38 208	28 372	20 856
Sektor rynkowy (sekcje C - K oraz O)	**8 042 062**	**3 899 981**	**2 485 881**	**1 414 100**	**1 581 082**	**2 560 999**
sektor publiczny	1 525 409	147 160	22 943	124 217	299 646	1 078 603
sektor prywatny	6 516 653	3 752 821	2 462 938	1 289 883	1 281 436	1 482 396
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L,M,N)	**2 302 663**	**693 743**	**138 130**	**555 613**	**768 493**	**840 427**
sektor publiczny	2 122 132	545 489	39 637	505 852	742 645	833 998
sektor prywatny	180 531	148 254	98 493	49 761	25 848	6 429

Tablica 9. Udziały pracujących w przedsiębiorstwach różnej wielkości w ogólnej liczbie pracujących według sekcji gospodarki w latach 2000-2001 (liczba pracujących w sekcji ogółem = 100%)

Wyszczególnienie	2000					2001				
	ogółem	l. zatr. do 9	l. zatr. 10-49	l. zatr. 50-249	l. zatr. >249	ogółem	l. zatr. do 9	l. zatr. 10-49	l. zatr. 50-249	l. zatr. >249
Ogółem	**100,0**	26,3	15,9	23,3	34,5	**100,0**	25,4	19,0	22,7	32,9
sektor publiczny	**36,5**	0,6	4,9	10,6	20,4	**35,3**	0,6	6,1	10,1	18,5
sektor prywatny	**63,5**	25,7	11,0	12,7	14,1	**64,7**	24,8	12,9	12,6	14,4
C - Górnictwo i kopalnictwo	**100,0**	1,1	1,4	5,3	92,2	**100,0**	1,1	1,7	5,3	91,9
sektor publiczny	**83,6**	0,0	0,2	1,8	81,6	**82,8**	0,0	0,2	1,8	80,8
sektor prywatny	**16,4**	1,1	1,2	3,5	10,6	**17,2**	1,1	1,5	3,5	11,1
D - Przetwórstwo przemysłowe	**100,0**	16,1	16,4	26,9	40,6	**100,0**	15,7	18,8	27,5	38,0
sektor publiczny	**14,0**	0,1	0,3	2,9	10,7	**11,6**	0,0	0,3	2,8	8,5
sektor prywatny	**86,0**	16,0	16,1	24,0	29,9	**88,4**	15,7	18,5	24,7	29,5
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	**100,0**	1,2	5,7	21,2	71,9	**100,0**	1,0	6,4	21,1	71,5
sektor publiczny	**93,4**	0,3	4,7	17,7	70,7	**90,6**	0,3	5,3	17,0	68,0
sektor prywatny	**6,6**	0,9	1,0	3,5	1,2	**9,4**	0,7	1,1	4,1	3,5
F - Budownictwo	**100,0**	35,7	20,3	26,7	17,3	**100,0**	35,7	24,9	24,3	15,1
sektor publiczny	**6,6**	0,0	0,8	3,6	2,2	**6,4**	0,0	0,9	2,9	2,6
sektor prywatny	**93,4**	35,7	19,5	23,1	15,1	**93,6**	35,7	24,0	21,4	12,5
G - Handel i naprawy	**100,0**	59,0	16,6	13,5	10,9	**100,0**	56,0	19,6	13,2	11,2
sektor publiczny	**1,8**	0,0	0,2	0,6	1,0	**1,6**	0,0	0,2	0,5	0,9
sektor prywatny	**98,2**	59,0	16,4	12,9	9,9	**98,4**	56,0	19,4	12,7	10,3
H - Hotele i restauracje	**100,0**	55,2	21,8	8,4	14,6	**100,0**	52,9	25,0	8,4	13,7
sektor publiczny	**9,5**	0,8	5,3	1,9	1,5	**9,3**	0,8	4,9	2,0	1,6
sektor prywatny	**90,5**	54,4	16,5	6,5	13,1	**90,7**	52,1	20,1	6,4	12,1
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	**100,0**	23,4	5,9	9,3	61,4	**100,0**	23,0	7,0	9,5	60,5
sektor publiczny	**62,3**	0,1	0,8	4,5	56,9	**51,8**	0,1	1,0	4,5	46,2
sektor prywatny	**37,7**	23,3	5,1	4,8	4,5	**48,2**	22,9	6,0	5,0	14,3
J - Pośrednictwo finansowe	**100,0**	13,5	7,0	10,3	69,2	**100,0**	14,0	9,0	11,3	65,7
sektor publiczny	**30,6**	0,0	0,3	0,9	29,4	**27,1**	0,0	0,4	0,7	26,0
sektor prywatny	**69,4**	13,5	6,7	9,4	39,8	**72,9**	14,0	8,6	10,6	39,7
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	**100,0**	35,9	15,1	23,7	25,3	**100,0**	36,2	16,5	22,0	25,3
sektor publiczny	**18,9**	1,1	2,8	7,6	7,4	**17,7**	1,1	3,0	6,9	6,7
sektor prywatny	**81,1**	34,8	12,3	16,1	17,9	**82,3**	35,1	13,5	15,1	18,6
L - Administracja publiczna	**100,0**	1,4	19,0	43,1	36,5	**100,0**	1,6	20,5	41,2	36,7
sektor publiczny	**99,6**	1,3	18,8	43,0	36,5	**99,8**	1,5	20,4	41,2	36,7
sektor prywatny	**0,4**	0,1	0,2	0,1	0,0	**0,2**	0,1	0,1	0,0	0,0
M - Edukacja	**100,0**	2,8	19,2	50,6	27,4	**100,0**	3,3	29,0	43,9	23,8
sektor publiczny	**95,3**	0,8	18,2	49,6	26,7	**95,0**	1,3	27,6	42,7	23,4
sektor prywatny	**4,7**	2,0	1,0	1,0	0,7	**5,0**	2,0	1,4	1,2	0,4
N - Ochrona zdrowia	**100,0**	9,9	18,4	18,3	53,4	**100,0**	11,4	21,3	17,7	49,6
sektor publiczny	**88,1**	1,9	16,0	17,0	53,2	**84,6**	2,3	17,1	15,9	49,3
sektor prywatny	**11,9**	8,0	2,4	1,3	0,2	**15,4**	9,1	4,2	1,8	0,3
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	**100,0**	35,2	22,6	25,6	16,6	**100,0**	31,4	27,2	27,6	13,8
sektor publiczny	**39,8**	3,8	12,8	16,5	6,7	**43,5**	2,9	15,0	18,5	7,1
sektor prywatny	**60,2**	31,4	9,8	9,1	9,9	**56,5**	28,5	12,2	9,1	6,7
Sektor rynkowy (sekcje C - K oraz O)	**100,0**	31,9	15,1	19,9	33,1	**100,0**	30,9	17,6	19,7	31,8
sektor publiczny	**21,0**	0,3	1,4	3,9	15,4	**19,0**	0,3	1,5	3,8	13,4
sektor prywatny	**79,0**	31,6	13,7	16,0	17,7	**81,0**	30,6	16,1	15,9	18,4
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L,M,N)	**100,0**	5,4	18,8	36,3	39,5	**100,0**	6,0	24,1	33,4	36,5
sektor publiczny	**93,4**	1,4	17,4	35,4	39,2	**92,2**	1,7	22,0	32,3	36,2
sektor prywatny	**6,6**	4,0	1,4	0,9	0,3	**7,8**	4,3	2,1	1,1	0,3

Tablica 10. Struktura pracujących w sektorze rynkowym wg sekcji gospodarki w latach 2000–2001 (liczba pracujących w sektorze rynkowym = 100%)

Wyszczególnienie	ogółem		l. zatr. 0-9		l. zatr. 10-49		l. zatr. 0-49		l. zatr. 50-249		l. zatr. 0-249		l. zatr. > 249	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Ogółem sektor rynkowy (sekcje C - K) oraz O	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
sektor publiczny	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
sektor prywatny	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
C - Górnictwo i kopalnictwo	2,7	2,7	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1	0,2	0,7	0,7	0,3	0,3	7,6	7,8
sektor publiczny	10,8	11,8	0,0	0,1	0,5	0,3	0,4	0,3	1,2	1,3	1,0	1,0	14,5	16,2
sektor prywatny	0,6	0,6	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,6	0,6	0,3	0,3	1,6	1,6
D - Przetwórstwo przemysłowe	31,4	31,0	15,8	15,8	34,1	33,4	21,7	22,1	42,6	43,6	27,9	28,3	38,4	37,0
sektor publiczny	21,0	19,1	6,4	6,5	7,4	7,1	7,2	7,0	23,6	23,0	18,6	17,7	21,9	19,7
sektor prywatny	34,2	33,9	15,9	15,9	37,0	35,8	22,2	22,8	47,4	48,3	28,7	29,2	52,6	49,7
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2,9	3,1	0,1	0,1	1,1	1,1	0,4	0,5	3,1	3,3	1,2	1,3	6,3	6,9
sektor publiczny	13,0	14,6	2,4	2,9	9,7	10,6	8,3	9,4	13,3	13,9	11,7	12,4	13,4	15,5
sektor prywatny	0,2	0,4	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,6	0,8	0,3	0,3	0,2	0,6
F - Budownictwo	9,6	9,2	10,8	10,6	12,9	13,0	11,5	11,5	12,9	11,3	11,9	11,4	5,0	4,3
sektor publiczny	3,0	3,1	0,8	1,6	5,6	5,5	4,7	4,9	8,6	7,0	7,4	6,3	1,4	1,8
sektor prywatny	11,4	10,6	10,9	10,7	13,7	13,7	11,7	11,7	13,9	12,3	12,3	11,9	8,1	6,2
G - Handel i naprawy	24,3	24,4	45,0	44,4	26,7	27,3	39,1	38,1	16,6	16,6	32,5	32,0	8,1	8,6
sektor publiczny	2,1	2,1	0,7	0,8	3,8	3,2	3,2	2,8	3,6	3,3	3,5	3,1	1,6	1,7
sektor prywatny	30,2	29,7	45,4	44,8	29,0	29,6	40,5	39,5	19,7	19,6	35,0	34,4	13,6	13,6
H - Hotele i restauracje	2,7	2,7	4,6	4,6	3,8	3,8	4,4	4,3	1,1	1,1	3,4	3,4	1,2	1,2
sektor publiczny	1,2	1,3	6,6	7,9	9,9	8,6	9,3	8,5	1,3	1,4	3,8	3,7	0,3	0,3
sektor prywatny	3,1	3,0	4,6	4,6	3,2	3,4	4,2	4,2	1,1	1,1	3,4	3,4	2,0	1,8
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	9,2	8,9	6,7	6,6	3,6	3,5	5,7	5,5	4,3	4,3	5,3	5,1	17,0	16,8
sektor publiczny	27,2	24,2	1,7	1,8	5,4	5,5	4,7	5,0	10,6	10,8	8,8	8,9	33,9	30,6
sektor prywatny	4,4	5,3	6,8	6,6	3,4	3,4	5,8	5,5	2,7	2,8	5,0	4,8	2,3	6,9
J - Pośrednictwo finansowe	3,3	3,6	1,4	1,6	1,6	1,8	1,5	1,7	1,7	2,0	1,5	1,8	7,0	7,4
sektor publiczny	4,9	5,1	0,1	0,2	0,7	1,0	0,6	0,9	0,8	0,6	0,7	0,7	6,4	6,9
sektor prywatny	2,9	3,2	1,4	1,6	1,6	1,9	1,5	1,7	2,0	2,4	1,6	1,9	7,5	7,7
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	9,6	10,5	10,8	12,3	9,5	9,8	10,4	11,4	11,5	11,7	10,7	11,5	7,3	8,3
sektor publiczny	8,7	9,8	31,5	39,2	18,6	20,6	21,1	23,4	18,9	19,4	19,5	20,8	4,7	5,2
sektor prywatny	9,8	10,6	10,6	12,0	8,6	8,8	10,0	10,9	9,6	9,9	9,9	10,7	9,7	10,5
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	4,3	3,9	4,7	3,9	6,4	6,0	5,2	4,7	5,5	5,4	5,3	4,9	2,1	1,7
sektor publiczny	8,1	8,9	49,8	39,0	38,4	37,6	40,5	37,8	18,1	19,3	25,0	25,4	1,9	2,1
sektor prywatny	3,2	2,7	4,2	3,6	3,1	3,0	3,9	3,4	2,4	2,2	3,5	3,1	2,4	1,4
Sektor rynkowy (sektor rynkowy i nierynkowy ogółem = 100%)	78,6	77,7	95,6	94,7	74,6	71,8	87,7	84,9	66,7	67,3	80,2	78,9	75,5	75,3
sektor publiczny	45,2	41,8	46,5	36,7	23,0	19,7	25,4	21,2	28,8	28,7	27,6	25,8	59,0	56,4
sektor prywatny	97,8	97,3	96,7	96,2	97,3	96,3	96,9	96,2	98,4	98,0	97,3	96,7	99,5	99,6

Tablica 11. Tempo zmian liczby pracujących według stanu na koniec lat 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

Wyszczególnienie	ogółem						przedsiębiorstwa małe*						przedsiębiorstwa średnie**						przedsiębiorstwa duże***					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ogółem	**101,8**	**102,8**	**99,5**	**98,3**	**96,7**	**95,9**	**103,7**	**105,9**	**102,2**	**99,7**	**98,8**	**101,1**	**105,5**	**106,5**	**101,1**	**102,9**	**98,6**	**93,2**	**98,4**	**98,0**	**95,9**	**94,0**	**93,1**	**91,4**
sektor publiczny	**96,8**	**89,5**	**94,1**	**94,1**	**92,9**	**92,7**	**104,0**	**96,2**	**96,5**	**106,1**	**105,5**	**118,8**	**99,7**	**101,9**	**96,6**	**99,7**	**94,9**	**90,9**	**94,8**	**84,2**	**92,6**	**89,4**	**89,1**	**86,8**
sektor prywatny	**106,9**	**115,1**	**103,4**	**101,0**	**99,1**	**97,8**	**103,7**	**107,3**	**103,0**	**98,9**	**97,9**	**98,5**	**112,9**	**111,9**	**105,8**	**105,9**	**101,9**	**95,1**	**114,1**	**148,2**	**102,7**	**102,4**	**99,6**	**98,2**
C - Górnictwo i kopalnictwo	94,8	94,1	87,7	87,4	91,6	93,9	85,0	116,3	113,3	102,6	104,2	104,3	106,3	104,9	115,5	108,3	97,8	95,8	94,6	93,6	86,4	86,2	90,9	93,6
sektor publiczny	94,7	92,0	86,2	86,2	83,4	93,0	78,3	104,0	89,7	123,9	107,1	73,9	90,4	93,0	100,7	95,0	81,4	96,8	94,8	92,0	85,9	86,0	83,4	93,0
sektor prywatny	96,9	161,2	114,4	103,4	182,5	98,5	85,9	117,8	115,8	100,8	103,9	107,6	145,6	123,2	132,7	119,9	109,2	95,2	79,5	247,8	103,9	93,5	293,8	97,7
D - Przetwórstwo przemysłowe	101,8	98,5	97,6	93,4	94,4	94,0	105,0	97,6	101,4	93,6	95,2	100,1	108,9	109,3	103,0	102,8	100,8	95,8	97,4	94,8	92,6	88,5	90,0	88,0
sektor publiczny	89,7	59,5	84,1	83,2	81,7	77,9	94,3	92,7	89,0	100,5	87,7	95,8	89,7	88,2	86,0	98,6	92,0	88,1	89,6	55,7	83,7	79,8	79,1	74,5
sektor prywatny	109,8	119,4	101,2	95,7	96,8	96,7	105,2	97,6	101,6	93,5	95,3	100,2	114,5	114,2	106,0	103,4	101,9	96,8	114,2	161,0	97,8	92,8	94,6	92,9
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	100,1	99,6	93,8	97,5	96,1	99,5	110,7	120,5	110,1	102,6	105,4	108,5	108,4	105,5	98,7	102,2	100,3	98,6	97,9	97,2	91,5	95,8	94,2	99,0
sektor publiczny	99,5	99,0	93,0	96,7	96,0	96,5	108,1	118,9	110,6	101,3	101,0	112,0	107,8	103,4	98,4	98,5	101,1	95,3	97,7	97,2	90,9	96,0	94,4	95,8
sektor prywatny	116,5	114,7	109,7	110,2	98,8	142,0	121,4	126,6	108,4	106,8	119,4	98,8	112,8	120,8	101,0	124,7	96,2	115,3	119,7	94,8	130,7	87,5	84,2	282,6
F - Budownictwo	105,0	103,3	101,0	97,1	93,5	90,6	108,4	104,6	101,9	97,4	93,6	97,9	103,6	104,8	102,7	104,4	96,0	82,7	98,6	98,6	96,6	87,5	89,5	79,0
sektor publiczny	85,0	61,8	92,4	94,3	79,8	88,6	98,8	93,0	85,8	123,6	87,6	103,1	89,0	89,0	89,7	97,9	75,7	74,4	81,0	38,6	98,7	81,8	84,1	105,3
sektor prywatny	109,3	110,3	101,8	97,4	94,6	90,7	108,6	104,8	102,2	97,1	93,7	97,8	109,4	109,9	106,1	105,8	100,0	84,0	112,2	132,4	96,3	88,5	90,3	75,1
G - Handel i naprawy	100,0	107,5	102,7	99,6	99,0	95,5	99,1	107,2	102,0	97,9	98,3	95,6	107,6	108,7	101,7	103,8	98,1	93,7	97,3	107,7	110,0	107,4	105,8	97,2
sektor publiczny	83,9	80,6	75,1	76,1	91,7	84,5	88,8	93,2	92,4	85,7	81,1	86,7	91,8	88,5	81,3	83,7	86,1	83,3	80,7	75,9	69,4	70,1	98,0	84,6
sektor prywatny	100,9	108,8	103,7	100,2	99,2	95,7	99,2	107,3	102,1	97,9	98,3	95,6	109,5	110,7	103,4	105,0	98,8	94,1	109,7	125,0	123,4	114,3	106,7	98,5
H - Hotele i restauracje	98,8	106,3	106,8	95,3	105,3	95,8	96,1	104,0	106,3	93,3	104,7	97,0	110,3	113,6	121,8	103,2	102,4	95,0	114,0	118,1	102,3	102,3	110,0	89,9
sektor publiczny	98,4	96,1	83,1	64,1	87,9	94,4	97,0	96,2	72,1	79,2	84,2	90,8	94,5	103,0	106,9	126,3	85,5	98,5	102,5	94,0	99,9	22,8	111,0	103,5
sektor prywatny	99,0	109,5	113,3	101,6	107,5	95,9	95,9	105,7	113,3	95,1	106,9	97,5	117,9	117,8	126,9	96,7	108,7	93,9	136,2	153,1	104,5	170,2	109,9	88,4
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	98,6	104,4	97,0	96,8	94,1	91,9	98,0	121,2	103,9	102,4	92,9	93,9	103,2	109,8	100,8	101,9	99,4	94,8	98,3	98,3	93,8	93,7	94,0	90,6
sektor publiczny	97,7	97,8	93,1	93,9	93,3	76,4	97,1	103,1	88,8	144,5	87,6	104,3	97,9	100,9	97,5	102,0	98,0	92,4	97,7	97,5	92,8	92,8	93,0	74,7
sektor prywatny	100,9	121,4	105,3	102,2	95,6	117,7	98,1	121,9	104,3	101,4	93,1	93,6	111,0	121,2	104,3	101,7	100,8	97,2	115,3	118,1	115,5	108,3	107,9	290,9
J - Pośrednictwo finansowe	106,9	107,5	107,0	115,1	74,7	101,1	108,2	171,7	118,4	126,7	56,5	113,3	120,6	100,2	112,7	130,9	91,7	110,6	105,6	96,8	102,8	109,1	80,2	96,1
sektor publiczny	98,3	91,8	98,8	84,2	63,4	89,4	138,6	112,9	95,0	80,9	90,4	138,2	108,5	97,0	98,3	97,8	31,6	71,2	97,7	91,4	98,8	83,5	65,2	89,5
sektor prywatny	125,2	133,9	116,4	145,1	81,1	106,3	107,5	173,4	118,8	127,4	56,1	112,9	130,3	102,3	121,9	147,6	111,9	114,3	140,3	113,4	112,7	164,6	96,7	101,0
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	106,2	112,8	108,8	105,2	107,3	103,6	105,1	117,7	106,6	104,1	106,8	107,3	105,3	107,2	100,7	102,5	102,8	96,3	110,5	108,3	126,0	110,7	112,8	103,0
sektor publiczny	99,5	86,6	96,3	95,9	96,2	97,0	99,1	71,5	91,2	94,1	105,2	110,9	97,4	99,2	88,9	93,1	95,6	93,5	102,0	83,0	109,1	99,6	92,7	93,5
sektor prywatny	110,1	126,3	113,3	108,0	110,2	105,2	106,3	126,8	108,3	105,0	106,9	107,0	113,5	114,2	109,8	108,3	106,6	97,7	126,3	146,3	140,4	118,0	123,9	107,0
L - Administracja publiczna	107,8	107,4	100,1	106,8	108,8	110,4	104,5	102,3	104,9	101,8	105,4	119,7	108,9	108,2	95,0	105,4	100,7	105,3	108,4	110,1	105,2	112,6	122,7	111,2
sektor publiczny	107,7	107,2	100,3	106,5	108,8	110,6	104,2	101,7	105,9	100,7	105,5	120,3	108,9	108,2	95,0	105,2	100,6	105,4	108,4	110,1	105,2	112,6	122,7	111,2
sektor prywatny	201,0	195,7	30,0	464,5	102,1	62,6	201,0	187,5	31,3	379,2	93,9	74,6	–	–	–	–	138,5	26,2	–	–	–	–	–	–
M - Edukacja	101,7	101,2	99,1	102,4	98,6	98,3	110,7	99,0	102,0	119,7	114,3	143,9	101,3	105,1	98,9	98,7	93,6	85,5	98,1	95,7	97,7	99,9	97,5	85,3
sektor publiczny	101,1	100,6	98,8	101,9	98,1	98,1	106,3	95,9	103,5	121,3	115,4	149,2	101,4	105,1	98,7	98,2	93,2	85,0	98,5	95,3	96,7	99,6	97,3	86,0
sektor prywatny	125,8	119,6	107,3	115,9	109,4	103,6	149,2	118,8	94,1	111,5	107,4	110,8	90,5	101,6	127,7	136,0	119,2	113,3	58,5	186,1	199,7	113,5	105,6	57,3
N - Ochrona zdrowia	99,9	103,1	98,8	94,4	95,2	95,6	118,2	116,4	100,4	110,3	115,9	110,3	98,5	100,1	105,6	104,2	101,0	92,1	96,3	100,3	96,8	87,1	85,5	89,0
sektor publiczny	99,5	101,1	98,8	92,6	91,3	91,7	113,0	104,3	101,6	105,0	105,1	103,0	97,7	102,4	106,1	103,7	99,4	89,4	97,4	100,2	96,7	87,2	85,4	88,7
sektor prywatny	109,6	144,6	98,2	120,9	139,4	124,2	146,8	167,6	97,1	124,7	140,7	122,8	108,8	72,3	96,1	114,3	128,1	128,3	7,1	231,5	159,0	50,0	151,0	176,7
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	111,8	98,2	90,1	111,3	100,0	86,4	115,6	93,5	90,3	107,1	105,1	87,5	106,7	98,3	93,7	108,1	99,8	93,1	105,9	117,4	84,2	131,0	85,8	72,2
sektor publiczny	97,3	96,1	90,2	98,3	97,2	94,5	96,7	90,0	78,0	100,0	99,3	93,0	98,8	101,2	96,8	98,4	99,2	96,9	95,7	105,0	111,4	94,6	88,3	92,3
sektor prywatny	129,0	100,0	90,0	122,5	101,9	81,1	132,4	95,7	97,8	110,5	107,6	85,3	127,5	92,4	87,1	132,2	100,8	86,2	116,7	128,0	65,1	174,4	84,2	58,6
Sektor rynkowy (sekcje C - K oraz O)	**101,8**	**102,7**	**99,6**	**97,9**	**96,1**	**94,9**	**102,9**	**105,7**	**102,3**	**98,4**	**97,1**	**97,9**	**107,3**	**107,4**	**102,1**	**103,8**	**99,6**	**94,0**	**98,5**	**97,4**	**95,2**	**94,1**	**92,8**	**91,2**
sektor publiczny	**93,7**	**80,7**	**89,6**	**89,5**	**87,8**	**85,8**	**97,4**	**88,8**	**83,6**	**98,1**	**96,1**	**99,4**	**95,1**	**95,3**	**91,4**	**97,3**	**92,1**	**90,9**	**93,2**	**77,6**	**89,8**	**87,1**	**86,0**	**82,9**
sektor prywatny	**106,8**	**114,8**	**103,5**	**100,7**	**98,5**	**97,3**	**103,2**	**106,7**	**103,2**	**98,5**	**97,1**	**97,9**	**113,1**	**112,3**	**105,7**	**105,7**	**101,6**	**94,7**	**115,3**	**148,1**	**102,4**	**102,4**	**99,5**	**98,3**
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L,M,N)	101,9	103,1	99,1	99,7	99,1	99,7	112,3	107,0	101,8	111,7	113,3	124,2	102,4	104,9	99,1	101,2	96,6	91,7	97,9	100,1	98,0	93,4	94,1	92,2
sektor publiczny	101,5	102,0	99,1	98,8	97,5	98,5	108,3	100,6	103,3	109,5	109,1	125,5	102,4	105,4	99,0	100,8	96,1	90,9	98,7	99,9	97,7	93,3	94,0	92,3
sektor prywatny	115,5	135,8	100,4	120,4	128,8	117,6	148,2	149,1	95,3	121,9	130,8	119,6	103,0	80,8	106,7	125,5	124,3	119,8	18,8	199,3	186,0	95,2	112,4	81,6

* W latach 1996–1998 do 50 zatrudnionych, od roku 1999 do 49 zatrudnionych.

** W latach 1996–1998 od 51 do 250 zatrudnionych, od roku 1999 od 50 do 249 zatrudnionych.

*** W latach 1996–1998 powyżej 250 zatrudnionych, od roku 1999 powyżej 249 zatrudnionych.

Tablica 12. Przeciętna liczba pracujących w gospodarce narodowej w 2001 r. (w tys. osób)

Wyszczególnienie	Ogółem	z tego w podmiotach zatrudniających		
		do 49 osób	50 - 249 osób	powyżej 249 osób
Ogółem	**10 996,5**	**5 255,6**	**2 351,0**	**3 389,9**
sektor publiczny	**3 692,2**	**703,6**	**1 064,3**	**1 924,3**
sektor prywatny	**7 304,3**	**4 552,0**	**1 286,7**	**1 465,6**
C - Górnictwo i kopalnictwo	223,0	7,2	12,5	203,3
sektor publiczny	184,5	0,8	4,8	178,9
sektor prywatny	38,5	6,4	7,7	24,4
D - Przetwórstwo przemysłowe	2 635,2	970,1	686,9	978,2
sektor publiczny	313,4	14,5	74,9	224,0
sektor prywatny	2 321,8	955,6	612,0	754,2
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	241,9	19,7	51,9	170,3
sektor publiczny	218,1	14,4	42,0	161,7
sektor prywatny	23,8	5,3	9,9	8,6
F - Budownictwo	848,1	546,8	187,9	113,4
sektor publiczny	47,6	8,9	22,6	16,1
sektor prywatny	800,5	537,9	165,3	97,3
G - Handel i naprawy	2 113,0	1 659,5	255,6	197,9
sektor publiczny	32,1	4,4	10,0	17,7
sektor prywatny	2 080,9	1 655,1	245,6	180,2
H - Hotele i restauracje	221,1	179,5	17,0	24,6
sektor publiczny	20,6	13,1	4,2	3,3
sektor prywatny	200,5	166,4	12,8	21,3
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	793,8	274,7	108,5	410,6
sektor publiczny	390,5	10,2	73,7	306,6
sektor prywatny	403,3	264,5	34,8	104,0
J - Pośrednictwo finansowe	299,7	91,3	28,4	180,0
sektor publiczny	73,6	0,7	1,4	71,5
sektor prywatny	226,1	90,6	27,0	108,5
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	901,5	525,5	178,6	197,4
sektor publiczny	143,2	31,8	56,6	54,8
sektor prywatny	758,3	493,7	122,0	142,6
L - Administracja publiczna	557,3	115,8	210,9	230,6
sektor publiczny	556,5	115,1	210,8	230,6
sektor prywatny	0,8	0,7	0,1	–
M - Edukacja	903,2	313,1	381,1	209,0
sektor publiczny	846,7	270,9	370,5	205,3
sektor prywatny	56,5	42,2	10,6	3,7
N - Ochrona zdrowia	903,9	319,6	150,1	434,2
sektor publiczny	735,0	165,5	137,3	432,2
sektor prywatny	168,9	154,1	12,8	2,0
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	354,8	232,8	81,6	40,4
sektor publiczny	130,4	53,3	55,5	21,6
sektor prywatny	224,4	179,5	26,1	18,8
Sektor rynkowy (sekcje C - K oraz O)	**8 632,1**	**4 507,1**	**1 608,9**	**2 516,1**
sektor publiczny	**1 554,0**	**152,1**	**345,7**	**1 056,2**
sektor prywatny	**7 078,1**	**4 355,0**	**1 263,2**	**1 459,9**
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L,M,N)	**2 364,4**	**748,5**	**742,1**	**873,8**
sektor publiczny	**2 138,2**	**551,5**	**718,6**	**868,1**
sektor prywatny	**226,2**	**197,0**	**23,5**	**5,7**

Tablica 13. Tempo zmian przeciętnej liczby pracujących w latach 1996–2001 (rok poprzedni = 100%)

Wyszczególnienie	ogółem						przedsiębiorstwa małe*						przedsiębiorstwa średnie**						przedsiębiorstwa duże***					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ogółem	**101,0**	**104,0**	**103,3**	**96,6**	**97,0**	**99,3**	**103,9**	**106,6**	**108,6**	**94,6**	**99,1**	**108,0**	**104,1**	**106,8**	**103,1**	**104,0**	**99,5**	**95,0**	**96,8**	**99,9**	**97,5**	**94,9**	**92,9**	**90,7**
sektor publiczny	**96,7**	**89,5**	**96,0**	**95,2**	**93,3**	**91,7**	**109,8**	**89,7**	**100,6**	**101,3**	**106,5**	**116,5**	**99,7**	**100,1**	**98,7**	**101,4**	**95,8**	**93,1**	**93,7**	**85,9**	**94,1**	**91,3**	**89,2**	**84,5**
sektor prywatny	**105,3**	**117,4**	**108,4**	**97,5**	**99,2**	**103,6**	**103,0**	**109,4**	**109,7**	**93,8**	**98,2**	**106,8**	**110,1**	**115,1**	**107,9**	**106,6**	**102,8**	**96,7**	**110,9**	**154,5**	**104,7**	**101,7**	**99,2**	**100,5**
C - Górnictwo i kopalnictwo	95,2	94,1	93,0	87,1	88,4	92,6	87,7	84,4	118,5	101,6	118,5	93,5	108,1	107,5	118,0	144,1	75,9	96,9	95,0	93,9	91,8	84,5	88,5	92,3
sektor publiczny	95,3	91,9	91,9	85,4	81,2	91,0	90,0	33,3	133,3	100,0	191,7	34,8	93,5	96,6	108,9	160,7	52,0	94,1	95,4	92,3	91,4	83,7	81,8	91,6
sektor prywatny	91,5	166,4	113,5	111,9	168,6	101,0	86,0	121,6	115,6	101,9	101,9	118,5	145,8	125,7	129,5	126,3	108,3	98,7	70,0	254,3	104,5	108,6	246,5	98,0
D - Przetwórstwo przemysłowe	99,7	101,0	99,8	93,0	94,2	96,4	96,8	102,3	103,4	90,9	95,2	104,2	107,3	112,0	105,3	103,8	100,9	97,4	99,2	95,9	94,8	89,2	89,6	89,2
sektor publiczny	90,2	60,4	83,9	85,1	82,4	77,7	62,5	78,2	53,7	87,0	96,3	80,6	89,3	89,1	87,7	101,5	90,4	90,0	92,5	56,0	85,5	81,8	79,8	74,2
sektor prywatny	106,2	124,5	104,3	94,7	96,6	99,7	99,7	103,6	105,4	91,0	95,2	104,7	113,1	117,9	108,7	104,1	102,5	98,4	114,0	167,7	100,4	93,0	94,0	94,9
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	99,8	100,2	96,2	95,9	97,2	97,0	531,0	31,2	99,0	87,7	107,3	111,9	107,9	101,3	103,6	104,5	101,4	99,4	75,9	125,0	94,3	94,5	95,1	94,9
sektor publiczny	99,3	99,6	95,3	95,1	96,9	93,7	634,4	26,9	93,1	84,1	104,9	112,5	106,5	99,3	103,7	101,2	100,9	96,8	75,4	125,5	93,8	94,5	95,4	91,6
sektor prywatny	115,2	114,0	114,6	110,1	101,2	143,4	113,0	126,9	127,3	100,0	114,3	110,4	118,8	115,8	103,0	125,0	103,5	112,5	110,7	100,0	125,8	94,9	81,1	286,7
F - Budownictwo	100,2	107,7	105,9	96,0	94,1	97,6	101,3	111,1	109,3	94,9	95,1	106,6	101,0	106,6	104,6	104,3	96,8	87,5	96,9	100,1	97,5	89,9	87,5	80,4
sektor publiczny	82,8	62,3	91,8	96,7	80,3	83,5	84,5	85,0	86,3	123,3	90,6	92,7	85,8	89,2	91,1	96,2	76,1	78,2	80,5	38,7	95,0	88,5	82,6	87,0
sektor prywatny	104,2	115,8	107,2	96,0	95,3	98,6	101,9	111,8	109,7	94,4	95,1	106,8	107,6	112,8	108,4	106,1	101,0	88,9	109,9	135,9	97,9	90,2	88,3	79,4
G - Handel i naprawy	102,3	107,6	107,8	97,1	98,1	100,6	102,3	107,9	108,3	95,3	97,0	101,8	104,2	108,9	102,5	104,2	99,4	95,3	99,2	103,1	110,5	104,6	106,0	98,2
sektor publiczny	86,6	81,0	73,8	84,2	81,4	85,1	81,7	83,5	90,7	138,5	50,0	81,5	90,7	87,9	82,2	85,3	83,5	86,2	86,0	78,0	67,0	69,9	95,8	85,5
sektor prywatny	103,2	109,0	109,0	97,4	98,5	100,9	102,5	108,1	108,4	95,1	97,3	101,8	105,9	111,2	104,3	105,5	100,2	95,7	109,0	117,9	127,4	111,7	107,3	99,6
H - Hotele i restauracje	102,4	104,5	108,1	94,5	101,6	102,9	102,1	104,4	106,9	91,0	101,4	106,3	108,3	111,1	123,1	107,9	100,0	95,5	101,4	102,3	108,5	111,5	104,1	87,2
sektor publiczny	98,6	95,8	82,6	65,4	87,9	94,5	97,1	96,0	72,4	80,1	84,8	93,6	97,2	100,0	105,7	134,2	86,3	95,5	102,1	94,5	97,8	23,7	106,3	97,1
sektor prywatny	103,7	107,3	115,3	100,4	103,4	103,9	103,3	106,2	113,8	92,4	103,2	107,5	113,9	115,9	129,5	100,0	105,5	95,5	100,0	117,8	125,6	221,3	103,8	85,9
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	101,1	102,8	102,7	95,1	94,9	97,5	109,6	113,7	116,3	98,8	95,4	105,7	102,5	111,1	100,7	103,0	99,0	153,9	98,3	98,0	97,3	92,3	94,0	84,9
sektor publiczny	97,9	97,5	96,1	92,6	93,9	78,8	100,0	101,2	71,4	149,2	117,0	99,0	96,0	103,1	96,2	102,6	97,5	210,6	98,0	97,1	96,5	91,3	93,2	68,1
sektor prywatny	110,2	115,6	116,4	99,4	96,5	126,7	110,0	114,2	118,0	97,7	94,7	106,0	113,2	122,1	106,0	103,5	100,6	98,0	108,7	121,6	115,3	110,7	106,8	313,3
J - Pośrednictwo finansowe	105,9	106,0	107,6	102,7	90,7	104,0	110,5	107,6	119,2	80,1	124,2	133,7	119,6	99,0	120,2	127,0	95,9	100,0	103,6	106,2	103,3	107,3	82,1	94,0
sektor publiczny	102,5	94,3	100,5	83,9	64,5	84,6	150,0	91,7	127,3	78,6	245,5	25,9	107,8	96,4	101,3	98,8	31,3	56,0	102,0	94,3	100,3	83,1	65,0	87,4
sektor prywatny	112,1	125,4	116,6	123,2	110,0	112,4	109,9	108,0	119,1	80,1	121,7	138,1	130,2	100,9	133,6	142,1	119,9	104,2	110,8	156,6	110,9	162,7	102,0	99,0
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	104,5	116,9	113,7	98,8	105,3	110,7	104,0	122,9	115,6	93,5	102,5	118,6	102,2	107,8	101,9	102,4	103,1	97,2	110,1	112,1	124,3	111,1	115,0	105,2
sektor publiczny	101,2	96,5	96,2	98,2	96,4	93,0	104,4	102,4	94,7	96,2	103,3	100,6	95,7	98,7	90,6	92,9	95,5	91,7	106,8	90,9	104,4	105,0	94,0	90,4
sektor prywatny	106,0	125,6	119,4	98,9	107,6	114,8	103,9	125,2	117,5	93,3	102,5	119,9	109,5	116,7	111,2	108,7	107,4	99,9	115,8	146,0	144,1	115,4	128,7	112,3
L - Administracja publiczna	104,5	105,2	101,7	107,3	111,2	108,5	101,5	100,4	108,2	96,9	105,1	115,6	110,6	106,5	96,9	106,9	103,9	103,8	99,3	106,9	103,7	114,7	122,9	109,7
sektor publiczny	104,4	105,1	101,9	107,1	111,2	108,7	101,2	100,0	109,0	95,8	105,3	116,4	110,6	106,4	97,0	106,9	103,8	103,9	99,3	106,9	103,7	114,7	122,9	109,7
sektor prywatny	200,0	183,3	27,3	500,0	106,7	50,0	200,0	166,7	30,0	466,7	92,9	53,8	-	-	-	-	300,0	33,3	-	-	-	-	-	-
M - Edukacja	100,6	100,6	103,5	102,4	100,6	98,3	120,5	92,8	114,2	113,4	115,1	148,0	102,1	102,3	102,3	99,1	95,8	82,6	88,4	102,4	99,3	101,8	99,2	84,9
sektor publiczny	99,8	100,5	101,8	102,4	100,3	97,6	117,3	92,0	108,4	119,0	117,5	153,8	102,2	102,3	102,0	98,5	95,4	82,1	88,6	101,9	98,1	101,5	99,2	85,6
sektor prywatny	124,3	101,3	146,7	102,8	107,2	109,1	139,7	96,6	142,0	93,9	104,7	119,2	90,7	105,1	136,6	145,6	121,7	105,0	60,9	178,6	212,0	117,0	101,6	58,7
N - Ochrona zdrowia	100,7	101,3	101,7	95,6	93,4	96,5	119,4	110,4	113,4	91,4	112,6	116,6	98,6	98,1	105,5	109,3	100,8	90,3	96,2	99,1	96,6	94,2	83,5	87,5
sektor publiczny	99,9	99,9	100,4	96,5	90,1	90,3	116,9	103,8	113,2	93,8	106,3	100,9	98,2	100,0	105,9	109,1	99,5	88,3	97,2	99,0	96,4	94,3	83,4	87,3
sektor prywatny	110,2	117,6	113,6	88,5	123,8	138,1	124,6	123,2	113,7	87,5	123,4	140,0	103,1	73,3	98,6	113,2	125,6	118,5	5,4	225,0	233,3	47,6	140,0	142,9
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	103,3	110,5	98,4	106,2	98,6	93,1	106,5	109,9	104,6	100,1	100,4	97,2	98,0	105,8	94,8	109,7	99,7	92,0	99,2	121,0	78,6	131,7	89,6	75,9
sektor publiczny	99,2	100,6	98,0	99,8	99,3	93,9	101,7	99,5	98,3	100,3	99,8	92,1	98,7	100,5	98,3	99,0	99,1	96,2	94,4	103,4	96,3	100,4	98,3	92,7
sektor prywatny	106,6	117,8	98,6	110,2	98,2	92,6	108,6	114,2	106,8	100,1	100,6	98,9	96,3	120,4	86,6	138,1	100,6	84,2	104,5	138,9	65,2	166,0	83,8	62,9
Sektor rynkowy (sekcje C - K oraz O)	**101,0**	**104,6**	**103,5**	**95,7**	**96,3**	**99,2**	**102,7**	**107,1**	**108,2**	**94,1**	**97,6**	**105,3**	**104,7**	**109,3**	**103,9**	**104,7**	**99,8**	**97,9**	**97,5**	**99,7**	**97,3**	**93,6**	**92,5**	**90,4**
sektor publiczny	**94,2**	**81,5**	**91,6**	**89,8**	**87,9**	**84,9**	**106,1**	**77,5**	**83,3**	**98,5**	**97,7**	**92,4**	**93,8**	**95,0**	**93,1**	**99,5**	**90,5**	**103,7**	**93,1**	**79,6**	**92,1**	**87,0**	**86,2**	**79,3**
sektor prywatny	**105,2**	**117,5**	**108,2**	**97,6**	**98,8**	**103,0**	**102,5**	**109,2**	**109,5**	**93,9**	**97,6**	**105,8**	**110,2**	**115,6**	**107,9**	**106,4**	**102,5**	**96,5**	**112,0**	**154,4**	**104,5**	**101,7**	**99,1**	**100,7**
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L,M,N)	101,3	101,7	102,4	100,3	99,6	99,8	115,7	102,4	112,6	99,2	112,1	127,8	103,2	102,5	101,6	102,7	98,7	89,3	94,7	100,9	98,2	99,0	94,0	91,7
sektor publiczny	100,7	101,1	101,2	100,8	98,4	97,5	112,6	98,6	110,5	102,5	110,3	125,6	103,3	102,8	101,5	102,3	98,2	88,7	95,3	100,7	97,8	99,0	93,9	91,9
sektor prywatny	114,0	113,5	121,0	93,5	118,2	128,7	128,5	116,4	119,2	89,9	118,0	134,2	99,3	82,9	111,2	127,8	124,7	110,8	18,6	188,9	217,6	97,3	106,9	74,0

* W latach 1996 – 1998 do 50 zatrudnionych, od roku 1999 do 49 zatrudnionych.

** W latach 1996 – 1998 od 51 do 250 zatrudnionych, od roku 1999 od 50 do 249 zatrudnionych.

*** W latach 1996 – 1998 powyżej 250 zatrudnionych, od roku 1999 powyżej 249 zatrudnionych.

Tablica 14. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 2001 r. wg sektorów własności i sekcji gospodarki (ceny bieżące – w mln zł)

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych		
		do 49 osób	50-249 osób	ponad 249 osób
Ogółem	**1 596 338,1**	**687 202,6**	**331 367,9**	**577 767,6**
sektor publiczny	**231 546,2**	**7 488,9**	**33 036,5**	**191 020,8**
sektor prywatny	**1 364 791,9**	**679 713,7**	**298 331,4**	**386 746,8**
C - Górnictwo i kopalnictwo	26 994,7	818,5	2 620,4	23 555,8
sektor publiczny	20 187,4	49,1	1 452,3	18 686,0
sektor prywatny	6 807,3	769,4	1 168,1	4 869,8
D - Przetwórstwo przemysłowe	461 017,4	88 549,2	111 066,6	261 401,6
sektor publiczny	57 342,2	842,2	9 232,3	47 267,7
sektor prywatny	403 675,2	87 707,0	101 834,3	214 133,9
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	86 875,0	2 205,5	9 787,8	74 881,7
sektor publiczny	81 436,8	719,6	8 393,1	72 324,1
sektor prywatny	5 438,2	1 485,9	1 394,7	2 557,6
F - Budownictwo	94 862,6	45 274,1	26 598,0	22 990,5
sektor publiczny	3 261,7	392,9	1 843,7	1 025,1
sektor prywatny	91 600,9	44 881,2	24 754,3	21 965,4
G - Handel i naprawy	646 003,3	403 509,7	134 665,5	107 828,1
sektor publiczny	23 765,0	2 987,3	4 951,5	15 826,2
sektor prywatny	622 238,3	400 522,4	129 714,0	92 001,9
H - Hotele i restauracje	11 672,9	7 910,0	1 152,3	2 610,6
sektor publiczny	626,7	101,6	218,3	306,8
sektor prywatny	11 046,2	7 808,4	934,0	2 303,8
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	98 852,8	31 578,6	9 557,4	57 716,8
sektor publiczny	28 073,6	568,9	2 420,9	25 083,8
sektor prywatny	70 779,2	31 009,7	7 136,5	32 633,0
J - Pośrednictwo finansowe	40 285,4	35 201,7	3 623,9	1 459,8
sektor publiczny	441,6	209,8	178,7	53,1
sektor prywatny	39 843,8	34 991,9	3 445,2	1 406,7
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	101 307,4	55 802,0	28 094,2	17 411,2
sektor publiczny	9 603,5	1 276,7	3 058,7	5 268,1
sektor prywatny	91 703,9	54 525,3	25 035,5	12 143,1
M - Edukacja	2 540,7	2 169,8	323,0	47,9
sektor publiczny	39,9	12,0	27,9	0,0
sektor prywatny	2 500,8	2 157,8	295,1	47,9
N - Ochrona zdrowia	8 442,1	7 122,5	699,5	620,1
sektor publiczny	626,8	30,4	180,6	415,8
sektor prywatny	7 815,3	7 092,1	518,9	204,3
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	17 483,8	7 061,0	3 179,3	7 243,5
sektor publiczny	6 141,0	298,4	1 078,5	4 764,1
sektor prywatny	11 342,8	6 762,6	2 100,8	2 479,4

Tablica 15. Wskaźniki rentowności obrotu brutto w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób według sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Wyszczególnienie	ogółem			l. zatr. 10-49			l. zatr. 50-249			l. zatr. >249		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Ogółem	**1,4**	**1,7**	**0,6**	**2,3**	**1,3**	**1,0**	**2,6**	**3,2**	**1,4**	**0,4**	**1,0**	**0,1**
sektor publiczny	**-0,5**	**1,1**	**-1,1**	**-3,4**	**-1,5**	**-3,2**	**1,9**	**3,4**	**0,0**	**-0,8**	**0,9**	**-1,2**
sektor prywatny	**2,1**	**1,9**	**1,1**	**2,5**	**1,5**	**1,1**	**2,7**	**3,1**	**1,6**	**1,4**	**1,1**	**0,7**
C - Górnictwo i kopalnictwo	-10,6	-1,0	0,8	-10,0	-20,9	-28,1	-6,6	-1,2	-1,1	-11,0	-0,5	1,5
sektor publiczny	-11,6	-4,9	2,4	-47,8	-66,6	-6,7	-15,8	-8,3	-2,5	-11,2	-4,3	2,7
sektor prywatny	-0,6	10,8	-4,6	2,9	3,5	-30,2	3,8	3,1	0,9	-6,0	12,7	-3,7
D - Przetwórstwo przemysłowe	1,6	1,4	0,5	2,4	0,8	1,0	2,4	1,7	1,9	1,2	1,4	-0,1
sektor publiczny	-1,3	-0,3	-5,7	-14,5	-26,4	-23,1	-8,6	-3,0	-4,8	-0,2	0,3	-5,6
sektor prywatny	2,4	1,9	1,6	2,9	1,7	1,7	3,5	2,2	2,5	1,8	1,9	1,1
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1,3	0,4	1,0	1,3	2,0	-2,1	2,4	0,5	1,7	1,1	0,3	1,0
sektor publiczny	1,2	0,3	1,0	2,3	2,8	-0,9	2,8	1,1	2,0	1,1	0,2	0,9
sektor prywatny	2,8	1,3	2,1	-3,4	-2,6	-3,7	-0,3	-3,4	-0,1	9,1	9,6	4,5
F - Budownictwo	3,6	2,3	0,4	4,0	3,1	1,6	4,0	2,6	0,9	3,0	1,4	-1,0
sektor publiczny	0,5	-1,4	-2,2	-0,6	-1,5	1,7	0,2	-0,6	-3,9	1,0	-2,9	-0,8
sektor prywatny	3,9	2,5	0,5	4,1	3,2	1,6	4,4	2,9	1,3	3,2	1,6	-1,0
G - Handel i naprawy	1,6	2,1	0,9	2,5	1,5	1,7	1,8	4,3	1,0	0,1	-0,5	-0,1
sektor publiczny	0,4	2,1	0,1	0,4	0,2	-0,6	0,7	1,2	-1,2	0,4	3,0	0,6
sektor prywatny	1,7	2,0	1,0	2,6	1,6	1,8	1,9	4,4	1,1	0,1	-1,2	-0,2
H - Hotele i restauracje	5,9	4,9	2,1	1,4	0,3	-2,6	2,1	0,6	0,1	8,7	7,7	4,5
sektor publiczny	6,3	3,3	0,7	-3,0	-5,7	-5,7	0,1	-0,1	3,4	11,7	7,2	0,7
sektor prywatny	5,9	5,1	2,3	1,9	1,1	-2,2	2,5	0,7	-0,7	8,3	7,8	5,0
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	-1,7	1,1	-1,6	-1,0	-2,6	-2,4	-3,0	0,4	-2,0	-1,6	1,6	-1,5
sektor publiczny	-1,9	3,3	-5,6	-11,8	2,0	1,8	0,1	2,9	0,1	-1,9	3,4	-6,3
sektor prywatny	-1,3	-2,5	1,2	0,1	-3,0	-2,8	-4,2	-0,4	-2,7	-0,3	-3,5	3,0
J - Pośrednictwo finansowe	2,8	0,4	-1,1	-1,9	-2,8	-5,8	6,1	4,6	2,4	11,7	x	9,9
sektor publiczny	7,5	11,7	-0,2	-6,5	3,6	-36,3	x	x	x	x	x	x
sektor prywatny	1,9	-1,3	-1,2	-1,5	-3,3	-4,5	x	x	x	x	x	x
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	5,2	4,5	2,4	2,8	3,4	0,6	8,1	6,6	4,5	2,8	2,0	0,8
sektor publiczny	13,7	12,0	7,1	-0,8	12,1	5,6	21,8	21,7	8,6	9,3	4,5	6,7
sektor prywatny	2,7	2,5	1,4	3,1	2,7	0,1	4,4	3,3	3,9	-1,9	0,6	-2,0
M - Edukacja	6,1	6,8	6,9	9,2	8,1	10,5	2,1	5,8	3,3	x	x	4,0
sektor publiczny	17,9	13,9	-1,9	17,4	19,9	4,0	19,2	x	x	–	–	–
sektor prywatny	3,3	5,3	7,4	6,4	5,2	10,7	0,1	x	x	x	x	4,0
N - Ochrona zdrowia	0,8	0,4	0,7	1,0	-1,2	0,4	1,1	0,2	0,0	0,4	2,0	1,6
sektor publiczny	0,3	1,1	0,6	3,4	1,8	-0,6	x	-2,5	-2,3	x	1,9	2,0
sektor prywatny	1,3	-0,1	0,7	0,7	-1,4	0,4	x	1,0	0,8	x	2,5	0,8
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	2,7	3,0	1,2	-1,7	3,1	-0,3	-1,4	-4,6	-6,0	5,5	6,1	4,9
sektor publiczny	8,6	6,1	5,7	-0,3	1,4	-3,2	4,0	3,1	2,2	10,3	7,0	7,1
sektor prywatny	-4,2	-0,4	-3,2	-2,0	3,5	0,2	-5,0	-9,1	-10,6	-4,7	4,3	0,7

Tablica 16. Wskaźniki rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób według sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Wyszczególnienie	ogółem			l. zatr. 10-49			l. zatr. 50-249			l. zatr. >249		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Ogółem	**0,1**	**0,5**	**-0,3**	**1,1**	**0,5**	**0,2**	**1,2**	**1,7**	**0,5**	**-0,8**	**-0,1**	**-0,8**
sektor publiczny	**-1,9**	**-0,3**	**-2,1**	**-4,7**	**-2,6**	**-4,3**	**-0,5**	**1,0**	**-1,4**	**-2,1**	**-0,4**	**-2,1**
sektor prywatny	**0,9**	**0,8**	**0,2**	**1,3**	**0,7**	**0,4**	**1,4**	**1,7**	**0,7**	**0,1**	**0,1**	**-0,2**
C - Górnictwo i kopalnictwo	-11,5	-2,0	0,0	-11,8	-21,7	-29,2	-8,3	-2,8	-1,8	-11,7	-1,6	0,6
sektor publiczny	-12,3	-5,5	1,6	-48,4	-66,8	-7,0	-17,0	-9,5	-3,0	-11,9	-4,8	1,9
sektor prywatny	-2,6	8,2	-5,5	0,7	2,3	-31,3	1,6	1,4	-0,1	-7,8	9,8	-4,5
D - Przetwórstwo przemysłowe	0,3	0,4	-0,4	1,1	-0,2	0,1	1,0	0,6	0,8	0,0	0,4	-0,9
sektor publiczny	-2,3	-1,2	-6,3	-16,2	-27,3	-24,2	-9,4	-4,1	-5,8	-1,3	-0,6	-6,0
sektor prywatny	1,1	0,8	0,6	1,6	0,7	0,8	2,1	1,1	1,4	0,5	0,8	0,2
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	0,2	-0,5	0,0	0,0	0,5	-2,7	1,1	-0,8	-0,1	0,1	-0,5	0,1
sektor publiczny	0,2	-0,5	-0,1	1,0	1,2	-1,6	1,4	-0,3	0,0	0,1	-0,6	-0,1
sektor prywatny	0,8	-0,3	1,3	-4,8	-3,5	-4,2	-1,3	-4,0	-0,9	5,5	6,5	3,7
F - Budownictwo	2,2	1,1	-0,7	2,5	1,9	0,6	2,5	1,4	-0,3	1,7	0,3	-1,9
sektor publiczny	-0,6	-2,1	-2,8	-1,5	-2,3	0,9	-1,0	-1,4	-4,5	0,1	-3,4	-1,4
sektor prywatny	2,4	1,3	-0,6	2,6	2,0	0,6	2,9	1,7	0,0	1,8	0,5	-2,0
G - Handel i naprawy	0,7	1,1	0,4	1,5	1,0	1,2	0,9	2,7	0,4	-0,6	-0,9	-0,5
sektor publiczny	-0,3	1,7	-0,3	-0,3	-0,1	-0,7	-0,1	0,6	-1,7	-0,3	2,7	0,2
sektor prywatny	0,8	1,1	0,4	1,6	1,0	1,2	1,0	2,7	0,5	-0,7	-1,7	-0,7
H - Hotele i restauracje	3,2	2,6	0,7	0,3	-0,5	-3,1	0,6	-0,7	-1,5	5,0	4,7	2,9
sektor publiczny	3,6	0,4	-0,8	-3,9	-6,3	-6,3	-1,6	-1,9	0,8	7,9	3,1	-0,2
sektor prywatny	3,1	2,9	0,9	0,7	0,2	-2,7	1,0	-0,5	-2,1	4,6	4,9	3,3
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	-3,6	-1,3	-3,1	-2,2	-3,6	-3,3	-4,4	-0,7	-3,0	-3,7	-1,1	-3,1
sektor publiczny	-4,0	0,5	-6,6	-12,6	1,1	1,1	-1,0	1,3	-0,9	-4,1	0,4	-7,3
sektor prywatny	-2,8	-3,9	-0,7	-1,2	-4,0	-3,8	-5,7	-1,3	-3,8	-2,1	-5,4	0,7
J - Pośrednictwo finansowe	0,4	-1,0	-2,6	-3,1	-3,5	-6,5	3,0	2,3	0,6	6,6	x	6,3
sektor publiczny	3,9	8,3	-6,6	-8,3	2,7	-37,8	x	x	x	x	x	x
sektor prywatny	-0,2	-2,4	-2,3	-2,7	-4,0	-5,2	x	x	x	x	x	x
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	2,4	2,2	0,9	0,9	1,9	-0,7	4,6	3,8	3,0	0,3	-0,2	-0,9
sektor publiczny	8,0	6,4	4,4	-2,8	7,5	2,4	12,3	12,9	6,0	6,3	1,1	3,9
sektor prywatny	0,8	1,1	0,2	1,2	1,4	-1,0	2,5	1,8	2,5	-4,1	-1,0	-3,1
M - Edukacja	4,8	5,0	4,4	7,4	6,1	7,8	1,5	4,2	0,8	x	x	3,3
sektor publiczny	16,3	12,6	-2,7	15,5	17,6	1,8	18,8	x	x	–	–	–
sektor prywatny	2,1	3,4	4,8	4,6	3,3	8,0	-0,6	x	x	x	x	3,3
N - Ochrona zdrowia	-0,3	-0,6	-0,3	0,1	-2,0	-0,6	0,2	-0,7	-0,8	-0,8	0,7	0,5
sektor publiczny	-1,0	-0,1	-0,4	1,8	0,3	-1,5	x	-3,2	-2,9	x	0,7	0,7
sektor prywatny	0,4	-1,0	-0,2	-0,1	-2,2	-0,6	x	0,1	0,0	x	1,2	0,1
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	0,0	1,1	-0,7	-3,4	1,0	-1,9	-3,5	-5,9	-7,3	2,3	4,0	2,6
sektor publiczny	5,0	3,7	3,1	-1,6	0,0	-4,7	2,6	1,6	0,8	5,9	4,3	4,1
sektor prywatny	-5,8	-1,8	-4,4	-3,7	1,2	-1,4	-7,6	-10,4	-11,8	-5,3	3,3	-0,2

Tablica 17. Wskaźniki płynności finansowej pierwszego stopnia w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób według sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Wyszczególnienie	ogółem			l. zatr. 10-49			l. zatr. 50-249			l. zatr. >249		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Ogółem	**18,1**	**16,7**	**18,8**	**23,1**	**18,8**	**18,6**	**19,8**	**20,2**	**23,0**	**15,6**	**14,3**	**16,7**
sektor publiczny	**20,1**	**21,0**	**22,6**	**46,3**	**35,9**	**32,8**	**42,8**	**62,3**	**51,0**	**15,6**	**15,3**	**17,8**
sektor prywatny	**17,2**	**15,0**	**17,5**	**21,4**	**17,6**	**17,6**	**16,3**	**15,1**	**19,5**	**15,6**	**13,4**	**16,0**
C - Górnictwo i kopalnictwo	5,2	5,4	14,6	8,1	5,8	17,1	8,7	21,3	17,7	4,8	4,9	14,3
sektor publiczny	4,5	4,8	8,7	3,1	2,2	5,2	5,5	11,1	11,4	4,5	4,7	8,5
sektor prywatny	19,7	17,7	45,5	21,7	21,5	18,0	23,8	38,1	34,5	17,0	9,7	48,6
D - Przetwórstwo przemysłowe	12,7	11,5	12,7	14,2	11,9	11,5	13,6	11,4	14,0	12,1	11,4	12,3
sektor publiczny	10,4	9,9	8,0	16,4	11,5	7,1	8,4	7,9	11,1	10,5	10,2	7,4
sektor prywatny	13,4	12,0	13,8	13,9	12,0	12,3	14,6	12,0	14,4	12,8	12,0	13,8
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	16,0	15,7	23,6	58,0	53,1	30,5	20,8	18,7	31,5	14,6	14,7	22,3
sektor publiczny	15,6	15,5	23,9	77,2	63,7	31,3	22,1	19,5	31,5	14,2	14,5	22,8
sektor prywatny	25,1	19,8	19,1	20,0	18,8	29,7	13,7	14,8	31,5	42,0	28,2	8,4
F - Budownictwo	22,8	24,3	24,6	23,1	51,4	41,2	22,8	15,8	19,3	22,6	19,3	21,3
sektor publiczny	37,2	23,8	17,7	40,4	44,8	36,4	42,5	22,8	19,1	28,3	15,2	11,0
sektor prywatny	21,7	24,3	25,0	22,5	51,7	41,3	20,8	15,2	19,3	22,2	19,5	22,2
G - Handel i naprawy	11,5	10,6	13,2	12,9	10,0	11,1	10,9	10,1	14,4	10,7	11,9	13,8
sektor publiczny	17,9	22,9	16,3	27,1	17,8	18,5	19,0	20,1	21,6	16,2	24,8	14,2
sektor prywatny	11,0	9,8	13,0	12,6	9,9	11,0	10,5	9,7	14,2	9,5	10,0	13,8
H - Hotele i restauracje	51,4	29,0	31,2	35,6	26,2	26,5	41,5	40,1	41,1	58,3	26,6	28,3
sektor publiczny	28,3	41,8	55,2	73,9	57,9	42,1	42,5	58,5	94,6	14,7	30,3	35,0
sektor prywatny	54,7	27,8	29,4	32,1	23,3	24,7	41,2	37,5	36,0	64,3	26,4	28,0
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	27,3	18,5	17,5	16,0	23,3	21,7	13,4	14,2	23,5	31,2	18,8	16,5
sektor publiczny	29,0	30,3	24,8	10,0	16,1	13,6	18,3	28,1	51,8	30,2	30,7	24,1
sektor prywatny	24,5	7,8	11,0	17,3	24,2	23,1	12,2	11,2	18,6	34,0	4,6	7,7
J - Pośrednictwo finansowe	28,9	21,5	28,1	32,0	16,2	12,3	19,1	28,7	36,5	84,9	x	78,9
sektor publiczny	192,5	301,7	117,9	269,1	269,4	58,2	x	x	x	x	x	x
sektor prywatny	15,5	11,8	15,6	15,8	10,9	9,9	x	x	x	x	x	x
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	83,3	71,9	67,6	78,6	51,4	54,1	98,1	115,6	87,3	67,3	46,3	52,3
sektor publiczny	202,5	144,0	191,7	84,9	132,1	170,6	420,9	627,0	330,2	120,8	40,6	112,4
sektor prywatny	62,4	52,5	50,9	77,9	45,5	45,4	55,1	59,7	63,3	48,3	50,6	36,4
M - Edukacja	73,0	57,9	51,5	81,7	59,6	61,7	66,1	56,3	44,5	x	x	10,6
sektor publiczny	290,6	230,1	78,6	285,7	444,6	120,4	300,1	x	x	–	–	–
sektor prywatny	51,9	43,3	50,3	50,6	40,2	60,3	52,9	x	x	x	x	10,6
N - Ochrona zdrowia	39,8	35,2	34,1	30,9	28,2	36,4	45,9	38,7	32,7	41,5	40,5	32,8
sektor publiczny	47,0	45,5	30,0	53,3	52,4	68,3	x	52,0	34,8	x	43,0	23,8
sektor prywatny	33,5	29,3	35,8	29,1	27,2	35,1	x	34,1	31,8	x	12,1	51,7
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	61,8	53,5	54,4	123,0	27,8	22,4	20,3	40,4	47,5	89,9	72,1	81,2
sektor publiczny	110,5	105,3	125,5	177,6	43,8	41,2	52,9	95,6	93,1	162,9	117,6	156,3
sektor prywatny	42,2	27,1	24,8	129,9	24,5	19,9	10,1	23,1	30,2	35,9	32,1	25,7

Tablica 18. Wskaźniki płynności finansowej drugiego stopnia w przedsiębiorstwach różnej wielkości prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej 9 osób wg sektorów własności i sekcji gospodarki w latach 1999–2001 (w %)

Wyszczególnienie	ogółem			l. zatr. 10-49			l. zatr. 50-249			l. zatr. >249		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Ogółem	**74,2**	**73,4**	**74,0**	**81,0**	**79,0**	**76,5**	**80,9**	**82,0**	**82,6**	**68,5**	**67,2**	**68,6**
sektor publiczny	**65,9**	**66,0**	**67,3**	**87,1**	**73,2**	**68,1**	**88,7**	**117,6**	**104,8**	**61,6**	**59,4**	**61,6**
sektor prywatny	**77,7**	**76,3**	**76,3**	**80,5**	**79,4**	**77,1**	**79,7**	**77,7**	**79,8**	**74,5**	**73,5**	**73,1**
C - Górnictwo i kopalnictwo	27,6	25,2	34,9	25,6	21,1	82,8	36,1	75,0	68,6	26,9	23,7	32,4
sektor publiczny	25,7	20,7	27,1	6,4	5,2	65,2	21,1	38,0	50,6	26,4	20,8	25,8
sektor prywatny	68,0	110,4	76,2	77,5	89,2	84,2	106,2	135,5	116,7	44,1	104,8	71,1
D - Przetwórstwo przemysłowe	68,9	70,0	68,5	71,5	69,8	68,6	69,5	67,7	71,3	68,3	71,0	67,3
sektor publiczny	53,8	51,0	46,2	30,8	24,1	18,4	40,5	41,8	51,1	57,3	54,2	48,0
sektor prywatny	73,9	76,3	73,8	76,3	76,4	78,1	74,7	71,6	73,9	73,2	78,6	73,1
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	79,4	77,0	96,1	131,9	136,6	94,8	88,8	93,2	106,0	77,2	74,1	94,7
sektor publiczny	79,3	76,6	96,4	162,2	150,7	118,0	91,4	96,0	107,2	76,9	73,8	94,7
sektor prywatny	82,3	88,2	92,3	72,0	90,9	75,0	74,7	78,9	99,8	96,0	102,7	93,7
F - Budownictwo	103,4	102,0	97,7	97,0	123,1	112,9	98,0	90,0	83,0	113,4	104,9	107,4
sektor publiczny	109,1	95,3	82,7	78,7	79,0	83,9	119,9	100,2	91,7	101,3	93,5	72,5
sektor prywatny	103,0	102,4	98,7	97,6	125,0	113,9	95,9	89,2	82,4	114,3	105,5	110,3
G - Handel i naprawy	69,6	67,9	68,3	67,9	66,4	67,2	76,9	73,1	74,7	62,3	62,7	61,2
sektor publiczny	81,4	92,3	80,3	93,8	88,7	82,0	83,5	92,2	87,4	78,8	93,0	77,8
sektor prywatny	68,7	66,4	67,6	67,4	65,8	66,8	76,6	72,5	74,4	58,8	58,1	58,8
H - Hotele i restauracje	89,7	68,5	69,4	80,7	68,4	94,7	98,9	104,7	88,3	88,8	59,1	55,6
sektor publiczny	81,9	111,2	147,1	107,7	96,1	92,7	96,2	133,5	164,1	71,5	104,8	162,1
sektor prywatny	90,8	64,7	63,7	78,2	65,9	94,9	99,4	100,6	81,1	91,2	55,6	49,7
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	78,3	67,3	60,8	73,8	92,7	85,1	68,5	72,9	81,1	80,6	64,6	56,7
sektor publiczny	82,7	93,1	60,5	67,9	59,5	46,9	84,7	97,4	123,2	83,1	93,4	58,7
sektor prywatny	71,5	44,0	61,2	75,1	96,9	91,9	64,3	67,5	73,8	73,6	30,1	54,4
J - Pośrednictwo finansowe	81,8	83,6	82,2	107,6	90,8	67,1	47,6	73,9	67,3	163,5	x	207,9
sektor publiczny	251,2	423,9	134,6	347,3	387,8	100,0	x	x	x	x	x	x
sektor prywatny	67,8	71,9	74,9	91,3	84,6	65,3	x	x	x	x	x	x
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	151,8	135,9	136,7	134,1	116,6	112,3	177,3	190,9	156,6	138,8	98,9	131,8
sektor publiczny	267,9	188,2	272,9	130,5	197,7	232,3	484,3	704,7	409,6	199,4	75,0	201,1
sektor prywatny	131,5	121,9	118,4	134,5	110,7	103,3	136,3	134,8	131,6	117,3	116,7	113,6
M - Edukacja	150,3	129,8	138,3	175,7	137,5	158,3	130,2	122,5	117,3	x	x	168,3
sektor publiczny	349,3	268,3	181,9	338,1	484,3	188,3	371,0	x	x	–	–	–
sektor prywatny	131,0	118,1	136,4	150,9	120,0	157,5	116,6	x	x	x	x	168,3
N - Ochrona zdrowia	94,6	87,9	84,9	80,6	76,3	78,4	87,5	86,1	78,1	109,3	105,0	104,3
sektor publiczny	115,0	107,9	94,7	113,5	108,6	115,4	x	101,8	85,8	x	109,8	99,0
sektor prywatny	77,0	76,2	80,7	78,0	74,9	77,0	x	80,7	74,8	x	50,6	115,4
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	111,3	121,2	117,4	177,6	92,3	75,3	52,9	113,9	121,9	162,9	137,6	143,9
sektor publiczny	110,5	168,1	194,0	177,6	101,5	98,2	52,9	195,3	188,5	162,9	169,9	215,6
sektor prywatny	84,7	97,3	85,7	183,6	90,4	72,2	36,6	88,4	96,7	107,5	109,3	90,9

Tablica 19. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w 2001 r. według sekcji gospodarki (w tys. zł.)

Wyszczególnienie	Gospodarka narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa				
		Ogółem	o liczbie zatrudnionych			
			do 49 osób	w tym do 9 osób	50-249 osób	powyżej 249 osób
Ogółem	**119 062 666,1**	**93 259 661,9**	**25 955 313,3**	**11 499 182,7**	**19 019 877,6**	**48 284 471,0**
w tym: budynki i budowle	63 171 775,4	40 241 897,5	13 193 812,2	6 242 911,2	8 804 231,4	18 243 853,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	41 735 552,9	39 876 469,0	6 869 285,9	2 743 427,8	7 377 937,7	25 629 245,4
środki transportu	12 521 664,1	11 847 026,5	5 572 029,4	2 494 468,1	2 549 748,9	3 725 248,2
C - Górnictwo i kopalnictwo	**2 399 931,9**	**2 399 931,9**	**308 588,2**	**218 303,4**	**76 400,5**	**2 014 943,2**
w tym: budynki i budowle	1 177 334,8	1 177 334,8	242 895,0	166 569,6	15 131,7	919 308,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 148 992,7	1 148 992,7	57 485,4	46 021,2	57 944,0	1 033 563,3
środki transportu	56 703,9	56 703,9	6 102,1	4 131,4	3 126,5	47 475,3
D - Przetwórstwo przemysłowe	**23 235 172,5**	**23 226 007,5**	**3 914 600,6**	**1 407 607,9**	**6 022 013,6**	**13 289 393,3**
w tym: budynki i budowle	7 510 616,7	7 507 136,6	1 509 963,7	596 389,0	2 123 298,2	3 873 874,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	14 257 123,1	14 252 636,6	1 907 516,0	571 440,0	3 546 103,8	8 799 016,8
środki transportu	1 147 269,7	1 146 071,4	425 494,3	235 238,3	288 865,1	431 712,0
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	**10 253 394,3**	**8 780 288,0**	**402 446,3**	**331 890,8**	**896 701,4**	**7 481 140,3**
w tym: budynki i budowle	5 675 821,1	4 266 485,5	314 222,2	279 434,5	452 908,3	3 499 355,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	4 298 032,7	4 252 808,3	83 490,7	50 920,6	418 810,4	3 750 507,2
środki transportu	112 061,7	105 581,1	4 126,1	1 472,2	18 149,7	83 305,3
F - Budownictwo	**8 410 374,1**	**3 702 876,8**	**2 138 782,1**	**927 531,3**	**1 179 719,4**	**384 375,3**
w tym: budynki i budowle	6 942 029,4	2 430 577,0	1 484 850,2	566 373,8	773 898,9	171 827,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	968 126,7	853 790,7	358 646,7	153 316,8	332 708,7	162 435,3
środki transportu	408 133,0	385 017,0	267 381,4	207 471,6	68 838,7	48 796,9
G - Handel i naprawy	**12 292 783,3**	**12 254 068,0**	**4 452 001,7**	**1 979 095,9**	**2 855 142,9**	**4 946 923,4**
w tym: budynki i budowle	6 081 092,5	6 054 540,1	2 126 909,8	747 848,4	1 421 954,5	2 505 675,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	4 133 666,3	4 124 844,9	1 126 935,4	453 208,9	1 008 343,8	1 989 565,7
środki transportu	1 749 614,6	1 747 119,5	1 118 271,6	775 883,7	390 654,7	238 193,2
H - Hotele i restauracje	**1 392 196,6**	**1 332 144,2**	**681 231,7**	**257 559,9**	**178 337,5**	**472 575,0**
w tym: budynki i budowle	1 010 208,3	967 279,6	500 607,9	185 691,0	141 133,0	325 538,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	328 989,7	314 196,9	147 359,1	48 029,3	28 177,8	138 660,0
środki transportu	41 561,9	39 506,3	30 498,2	23 711,8	2 873,4	6 134,7
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	**14 936 632,4**	**13 931 978,5**	**1 459 266,8**	**891 242,2**	**946 187,0**	**11 526 524,7**
w tym: budynki i budowle	5 160 459,7	4 718 546,3	251 966,5	139 579,2	395 894,1	4 070 685,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	6 792 263,5	6 760 672,9	443 253,0	140 119,8	307 168,5	6 010 251,4
środki transportu	2 809 475,1	2 364 518,1	762 366,0	611 440,4	234 507,6	1 367 644,5
J - Pośrednictwo finansowe	**7 836 237,7**	**7 836 183,3**	**2 626 620,1**	**466 245,8**	**2 208 971,0**	**3 000 592,2**
w tym: budynki i budowle	1 280 531,8	1 280 509,1	175 448,4	14 777,2	223 411,4	881 649,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 746 746,9	3 746 722,9	972 748,4	306 999,1	788 596,0	1 985 378,5
środki transportu	2 676 371,9	2 676 364,2	1 422 950,3	144 451,3	1 137 541,1	115 872,8
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	**23 767 406,6**	**16 259 054,0**	**8 852 390,9**	**4 516 540,4**	**3 874 901,1**	**3 531 762,0**
w tym: budynki i budowle	17 436 570,2	10 050 580,9	6 022 656,9	3 351 318,6	2 804 868,7	1 223 055,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 135 152,4	3 037 984,0	1 412 426,3	802 751,6	648 254,6	977 303,1
środki transportu	3 030 397,5	3 013 569,0	1 361 384,5	353 627,7	337 026,4	1 315 158,1
L - Administracja publiczna i obrona narodowa	**2 741 054,2**	**41 235,8**	**8 561,1**	**270,7**	**7 783,4**	**24 891,3**
w tym: budynki i budowle	1 994 486,1	22 955,6	5 346,8	108,4	4 308,4	13 300,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	579 820,0	15 828,2	1 163,1	162,3	3 391,7	11 273,4
środki transportu	112 561,5	1 954,2	1 556,8	0,0	79,9	317,5
M - Edukacja	**4 023 033,9**	**479 110,4**	**242 435,0**	**74 473,1**	**173 529,2**	**63 146,2**
w tym: budynki i budowle	3 252 289,2	337 985,4	150 814,7	23 417,5	131 430,9	55 739,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	663 012,5	88 023,3	48 822,3	18 924,0	32 797,7	6 403,3
środki transportu	64 278,0	47 511,3	40 872,2	32 116,7	6 265,9	373,2
N - Ochrona zdrowia	**2 256 401,1**	**1 631 226,1**	**375 939,0**	**234 167,4**	**155 842,5**	**1 099 444,6**
w tym: budynki i budowle	1 152 022,7	693 976,4	155 263,4	82 361,8	73 564,3	465 148,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 000 107,1	845 224,1	166 096,8	104 896,7	73 847,6	605 279,7
środki transportu	92 731,5	84 624,4	53 312,3	46 375,9	7 143,6	24 168,5
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	**5 518 047,5**	**1 385 557,4**	**492 449,8**	**194 253,9**	**444 348,1**	**448 759,5**
w tym: budynki i budowle	4 498 312,9	733 990,2	252 866,7	89 042,2	242 429,0	238 694,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	683 519,3	434 743,5	143 342,7	46 637,5	131 793,1	159 607,7
środki transportu	220 503,8	178 486,1	77 713,6	58 547,1	54 676,3	46 096,2

Tablica 20. Nakłady inwestycyjne w sektorze publicznym w 2001 r. według sekcji gospodarki (w tys. zł.)

Wyszczególnienie	Gospodarka narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa				
		Ogółem	o liczbie zatrudnionych			
			do 49 osób	w tym do 9 osób	50-249 osób	powyżej 249 osób
Ogółem	**38 261 302,0**	**20 488 886,7**	**983 650,1**	**282 658,1**	**2 583 163,2**	**16 922 073,4**
w tym: budynki i budowle	24 640 558,3	9 606 761,5	681 923,3	165 232,0	1 248 574,3	7 676 263,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	10 676 085,5	8 912 120,0	221 128,8	91 879,9	1 021 661,4	7 669 329,8
środki transportu	2 323 494,9	1 688 246,7	59 935,6	25 211,3	285 454,6	1 342 856,5
C - Górnictwo i kopalnictwo	**1 695 047,9**	**1 695 047,9**	**1 813,4**	**11,0**	**19 111,2**	**1 674 123,3**
w tym: budynki i budowle	798 335,9	798 335,9	1 636,8	11,0	2 643,5	794 055,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	839 541,4	839 541,4	106,6	0,0	15 704,8	823 730,0
środki transportu	42 770,6	42 770,6	0,0	0,0	680,1	42 090,5
D - Przetwórstwo przemysłowe	**1 703 679,3**	**1 702 518,4**	**74 357,6**	**25 215,4**	**242 070,1**	**1 386 090,7**
w tym: budynki i budowle	567 050,6	566 925,5	53 269,4	19 332,4	55 116,4	458 539,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 062 414,9	1 061 451,7	18 819,5	4 922,5	175 858,2	866 774,0
środki transportu	46 153,0	46 080,5	2 026,2	950,2	9 889,5	34 164,8
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	**8 934 977,6**	**8 071 526,7**	**64 564,0**	**8 310,8**	**812 118,3**	**7 194 844,4**
w tym: budynki i budowle	4 714 156,4	3 914 288,1	32 280,0	6 543,6	419 240,0	3 462 768,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 959 519,5	3 914 436,6	30 369,1	1 684,3	372 215,2	3 511 852,3
środki transportu	105 137,1	98 703,1	1 408,7	28,7	15 635,8	81 658,6
F - Budownictwo	**4 899 802,5**	**195 866,1**	**85 141,2**	**25 831,2**	**70 125,2**	**40 599,7**
w tym: budynki i budowle	4 655 401,0	145 492,9	76 371,9	21 184,6	47 407,7	21 713,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	148 433,6	35 621,4	5 024,3	2 469,1	18 026,5	12 570,6
środki transportu	35 949,5	13 326,3	3 133,2	2 169,6	4 028,6	6 164,5
G - Handel i naprawy	**333 405,2**	**311 788,8**	**13 466,7**	**1 951,4**	**95 855,3**	**202 466,8**
w tym: budynki i budowle	152 267,7	132 898,3	6 583,3	642,5	62 938,2	63 376,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	102 540,9	101 232,9	4 594,5	556,7	23 061,5	73 576,9
środki transportu	74 814,2	74 721,6	2 267,4	747,8	8 359,2	64 095,0
H - Hotele i restauracje	**131 361,0**	**82 827,8**	**14 031,4**	**914,1**	**20 341,6**	**48 454,8**
w tym: budynki i budowle	93 029,2	54 910,6	12 033,8	803,9	12 685,5	30 191,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	31 450,7	21 743,7	1 722,2	87,8	3 822,2	16 199,3
środki transportu	2 205,2	1 772,9	169,7	22,1	135,8	1 467,4
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	**4 430 049,1**	**3 426 818,4**	**89 983,0**	**53 946,3**	**269 493,4**	**3 067 342,0**
w tym: budynki i budowle	1 987 699,4	1 546 396,8	33 233,6	15 461,0	156 642,9	1 356 520,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	767 429,5	736 453,3	44 593,5	33 309,6	40 346,9	651 512,9
środki transportu	1 555 842,7	1 111 083,7	12 027,5	5 174,7	72 442,0	1 026 614,2
J - Pośrednictwo finansowe	**1 223 281,0**	**1 223 281,0**	**9 693,8**	**3 901,0**	**137 814,0**	**1 075 773,2**
w tym: budynki i budowle	408 470,2	408 470,2	1 421,2	9,2	78 428,0	328 621,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	776 756,0	776 756,0	5 813,8	3 391,8	51 919,5	719 022,7
środki transportu	30 382,7	30 382,7	1 896,2	499,4	7 466,5	21 020,0
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	**2 209 729,1**	**1 674 724,3**	**444 920,9**	**130 545,6**	**489 349,1**	**740 454,3**
w tym: budynki i budowle	1 443 516,9	981 449,0	354 594,1	80 513,5	173 028,7	453 826,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	578 746,2	518 889,9	62 070,1	36 283,2	186 104,0	270 715,8
środki transportu	164 962,1	160 247,9	21 329,1	13 525,3	127 063,2	11 855,6
L - Administracja publiczna i obrona narodowa	**2 729 894,2**	**40 964,5**	**8 451,6**	**270,7**	**7 622,7**	**24 890,2**
w tym: budynki i budowle	1 986 445,6	22 825,8	5 327,9	108,4	4 197,5	13 300,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	579 183,6	15 716,7	1 102,4	162,3	3 342,0	11 272,3
środki transportu	110 078,5	1 924,3	1 526,9	0,0	79,9	317,5
M - Edukacja	**3 580 742,7**	**46 379,3**	**29 687,9**	**1 261,1**	**6 476,3**	**10 215,1**
w tym: budynki i budowle	2 934 058,4	26 733,0	18 189,7	550,5	1 545,2	6 998,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	583 360,9	10 024,4	5 405,5	687,9	1 861,4	2 757,5
środki transportu	24 769,2	8 931,5	5 807,2	22,0	3 069,7	54,6
N - Ochrona zdrowia	**1 831 774,0**	**1 210 521,3**	**25 495,7**	**5 956,6**	**100 147,6**	**1 084 878,0**
w tym: budynki i budowle	969 803,8	514 907,8	8 762,2	3 183,0	43 218,0	462 927,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	816 269,1	662 126,3	15 850,1	2 541,9	50 276,9	595 999,3
środki transportu	36 281,2	28 205,9	850,4	201,1	6 103,9	21 251,6
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	**4 557 558,4**	**806 622,2**	**122 042,9**	**24 542,9**	**312 638,4**	**371 940,9**
w tym: budynki i budowle	3 930 323,2	493 127,6	78 219,4	16 888,4	191 482,7	223 425,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	430 439,2	218 125,7	25 657,2	5 782,8	79 122,3	113 346,2
środki transportu	94 148,9	70 095,7	7 493,1	1 870,4	30 500,4	32 102,2

Tablica 21. Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w 2001 r. według sekcji gospodarki (w tys. zł.)

Wyszczególnienie	Gospodarka narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa				
		Ogółem	o liczbie zatrudnionych			
			do 49 osób	w tym do 9 osób	50-249 osób	powyżej 249 osób
Ogółem	**80 801 364,1**	**72 770 775,2**	**24 971 663,2**	**11 216 524,6**	**16 436 714,4**	**31 362 397,6**
w tym: budynki i budowle	38 531 217,1	30 635 136,0	12 511 888,9	6 077 679,2	7 555 657,1	10 567 590,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	31 059 467,4	30 964 349,0	6 648 157,1	2 651 547,9	6 356 276,3	17 959 915,6
środki transportu	10 198 169,2	10 158 779,8	5 512 093,8	2 469 256,8	2 264 294,3	2 382 391,7
C - Górnictwo i kopalnictwo	**704 884,0**	**704 884,0**	**306 774,8**	**218 292,4**	**57 289,3**	**340 819,9**
w tym: budynki i budowle	378 998,9	378 998,9	241 258,2	166 558,6	12 488,2	125 252,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	309 451,3	309 451,3	57 378,8	46 021,2	42 239,2	209 833,3
środki transportu	13 933,3	13 933,3	6 102,1	4 131,4	2 446,4	5 384,8
D - Przetwórstwo przemysłowe	**21 531 493,2**	**21 523 489,1**	**3 840 243,0**	**1 382 392,5**	**5 779 943,5**	**11 903 302,6**
w tym: budynki i budowle	6 943 566,1	6 940 211,1	1 456 694,3	577 056,6	2 068 181,8	3 415 335,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	13 194 708,2	13 191 184,9	1 888 696,5	566 517,5	3 370 245,6	7 932 242,8
środki transportu	1 101 116,7	1 099 990,9	423 468,1	234 288,1	278 975,6	397 547,2
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	**1 318 416,7**	**708 761,3**	**337 882,3**	**323 580,0**	**84 583,1**	**286 295,9**
w tym: budynki i budowle	961 664,7	352 197,4	281 942,2	272 890,9	33 668,3	36 586,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	338 513,2	338 371,7	53 121,6	49 236,3	46 595,2	238 654,9
środki transportu	6 924,6	6 878,0	2 717,4	1 443,5	2 513,9	1 646,7
F - Budownictwo	**3 510 571,6**	**3 507 010,7**	**2 053 640,9**	**901 700,1**	**1 109 594,2**	**343 775,6**
w tym: budynki i budowle	2 286 628,4	2 285 084,1	1 408 478,3	545 189,2	726 491,2	150 114,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	819 693,1	818 169,3	353 622,4	150 847,7	314 682,2	149 864,7
środki transportu	372 183,5	371 690,7	264 248,2	205 302,0	64 810,1	42 632,4
G - Handel i naprawy	**11 959 378,1**	**11 942 279,2**	**4 438 535,0**	**1 977 144,5**	**2 759 287,6**	**4 744 456,6**
w tym: budynki i budowle	5 928 824,8	5 921 641,8	2 120 326,5	747 205,9	1 359 016,3	2 442 299,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	4 031 125,4	4 023 612,0	1 122 340,9	452 652,2	985 282,3	1 915 988,8
środki transportu	1 674 800,4	1 672 397,9	1 116 004,2	775 135,9	382 295,5	174 098,2
H - Hotele i restauracje	**1 260 835,6**	**1 249 316,4**	**667 200,3**	**256 645,8**	**157 995,9**	**424 120,2**
w tym: budynki i budowle	917 179,1	912 369,0	488 574,1	184 887,1	128 447,5	295 347,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	297 539,0	292 453,2	145 636,9	47 941,5	24 355,6	122 460,7
środki transportu	39 356,7	37 733,4	30 328,5	23 689,7	2 737,6	4 667,3
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	**10 506 583,3**	**10 505 160,1**	**1 369 283,8**	**837 295,9**	**676 693,6**	**8 459 182,7**
w tym: budynki i budowle	3 172 760,3	3 172 149,5	218 732,9	124 118,2	239 251,2	2 714 165,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	6 024 834,0	6 024 219,6	398 659,5	106 810,2	266 821,6	5 358 738,5
środki transportu	1 253 632,4	1 253 434,4	750 338,5	606 265,7	162 065,6	341 030,3
J - Pośrednictwo finansowe	**6 612 956,7**	**6 612 902,3**	**2 616 926,3**	**462 344,8**	**2 071 157,0**	**1 924 819,0**
w tym: budynki i budowle	872 061,6	872 038,9	174 027,2	14 768,0	144 983,4	553 028,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 969 990,9	2 969 966,9	966 934,6	303 607,3	736 676,5	1 266 355,8
środki transportu	2 645 989,2	2 645 981,5	1 421 054,1	143 951,9	1 130 074,6	94 852,8
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	**21 557 677,5**	**14 584 329,7**	**8 407 470,0**	**4 385 994,8**	**3 385 552,0**	**2 791 307,7**
w tym: budynki i budowle	15 993 053,3	9 069 131,9	5 668 062,8	3 270 805,1	2 631 840,0	769 229,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 556 406,2	2 519 094,1	1 350 356,2	766 468,4	462 150,6	706 587,3
środki transportu	2 865 435,4	2 853 321,1	1 340 055,4	340 102,4	209 963,2	1 303 302,5
L - Administracja publiczna i obrona narodowa	**11 160,0**	**271,3**	**109,5**	**–**	**160,7**	**1,1**
w tym: budynki i budowle	8 040,5	129,8	18,9	–	110,9	0,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	636,4	111,5	60,7	–	49,7	1,1
środki transportu	2 483,0	29,9	29,9	–	0,0	0,0
M - Edukacja	**442 291,2**	**432 731,1**	**212 747,1**	**73 212,0**	**167 052,9**	**52 931,1**
w tym: budynki i budowle	318 230,8	311 252,4	132 625,0	22 867,0	129 885,7	48 741,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	79 651,6	77 998,9	43 416,8	18 236,1	30 936,3	3 645,8
środki transportu	39 508,8	38 579,8	35 065,0	32 094,7	3 196,2	318,6
N - Ochrona zdrowia	**424 627,1**	**420 704,8**	**350 443,3**	**228 210,8**	**55 694,9**	**14 566,6**
w tym: budynki i budowle	182 218,9	179 068,6	146 501,2	79 178,8	30 346,3	2 221,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	183 838,0	183 097,8	150 246,7	102 354,8	23 570,7	9 280,4
środki transportu	56 450,3	56 418,5	52 461,9	46 174,8	1 039,7	2 916,9
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	**960 489,1**	**578 935,2**	**370 406,9**	**169 711,0**	**131 709,7**	**76 818,6**
w tym: budynki i budowle	567 989,7	240 862,6	174 647,3	72 153,8	50 946,3	15 269,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	253 080,1	216 617,8	117 685,5	40 854,7	52 670,8	46 261,5
środki transportu	126 354,9	108 390,4	70 220,5	56 676,7	24 175,9	13 994,0

Tablica 22. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w przedsiębiorstwach różnej wielkości należących do sektora rynkowego wg sekcji gospodarki w 2001 r. (ceny bieżące – w tys. zł.)

Wyszczególnienie	sektor rynkowy ogółem				z tego							
					sektor rynkowy publiczny				sektor rynkowy prywatny			
	ogółem	l.zatr. 0-49	l.zatr. 50-249	l.zatr. >249	ogółem	l.zatr. 0-49	l.zatr. 50-249	l.zatr. >249	ogółem	l.zatr. 0-49	l.zatr. 50-249	l.zatr. >249
Ogółem	**11,3**	6,5	11,8	18,4	**12,6**	6,3	8,2	14,7	**11,0**	6,5	12,7	21,1
w tym: budynki i budowle	**4,9**	3,3	5,4	6,9	**5,9**	4,4	4,0	6,7	**4,6**	3,3	5,8	7,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**4,8**	1,7	4,6	9,8	**5,4**	1,4	3,2	6,5	**4,7**	1,7	4,9	12,1
środki transportu	**1,5**	1,4	1,6	1,4	**1,1**	0,4	0,9	1,2	**1,5**	1,4	1,8	1,6
C - Górnictwo i kopalnictwo	**11,1**	51,0	6,6	10,1	**9,5**	4,4	4,8	9,6	**18,9**	54,4	7,5	14,2
w tym: budynki i budowle	**5,4**	40,1	1,3	4,6	**4,5**	4,0	0,7	4,5	**10,2**	42,8	1,6	5,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**5,3**	9,5	5,0	5,2	**4,7**	0,3	4,0	4,7	**8,3**	10,2	5,6	8,7
środki transportu	**0,3**	1,0	0,3	0,2	**0,2**	0,0	0,2	0,2	**0,4**	1,1	0,3	0,2
D - Przetwórstwo przemysłowe	**9,3**	4,5	8,8	14,0	**5,8**	7,2	3,5	6,5	**9,7**	4,5	9,3	16,1
w tym: budynki i budowle	**3,0**	1,7	3,1	4,1	**1,9**	5,2	0,8	2,2	**3,1**	1,7	3,3	4,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**5,7**	2,2	5,2	9,3	**3,6**	1,8	2,6	4,1	**6,0**	2,2	5,4	10,8
środki transportu	**0,5**	0,5	0,4	0,5	**0,2**	0,2	0,1	0,2	**0,5**	0,5	0,5	0,5
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	**35,8**	22,1	17,3	42,6	**36,3**	4,7	19,5	43,1	**30,7**	76,3	8,4	33,4
w tym: budynki i budowle	**17,4**	17,2	8,8	19,9	**17,6**	2,3	10,1	20,7	**15,3**	63,6	3,4	4,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**17,3**	4,6	8,1	21,4	**17,6**	2,2	8,9	21,0	**14,7**	12,0	4,6	27,8
środki transportu	**0,4**	0,2	0,4	0,5	**0,4**	0,1	0,4	0,5	**0,3**	0,6	0,3	0,2
F - Budownictwo	**5,0**	4,8	6,6	3,5	**4,1**	11,8	3,3	2,1	**5,1**	4,7	7,0	3,7
w tym: budynki i budowle	**3,3**	3,3	4,3	1,5	**3,1**	10,6	2,3	1,1	**3,3**	3,2	4,6	1,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**1,2**	0,8	1,9	1,5	**0,8**	0,7	0,9	0,7	**1,2**	0,8	2,0	1,6
środki transportu	**0,5**	0,6	0,4	0,4	**0,3**	0,4	0,2	0,3	**0,5**	0,6	0,4	0,5
G - Handel i naprawy	**6,2**	3,0	10,9	22,5	**9,7**	3,2	9,8	11,2	**6,2**	3,0	11,0	23,5
w tym: budynki i budowle	**3,1**	1,4	5,5	11,4	**4,1**	1,6	6,4	3,5	**3,1**	1,4	5,4	12,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**2,1**	0,8	3,9	9,1	**3,2**	1,1	2,4	4,1	**2,1**	0,8	3,9	9,5
środki transportu	**0,9**	0,8	1,5	1,1	**2,3**	0,5	0,9	3,5	**0,9**	0,8	1,5	0,9
H - Hotele i restauracje	**6,1**	4,0	9,8	15,8	**4,1**	1,1	4,8	13,6	**6,3**	4,3	11,4	16,1
w tym: budynki i budowle	**4,5**	3,0	7,8	10,9	**2,7**	1,0	3,0	8,5	**4,6**	3,1	9,3	11,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**1,4**	0,9	1,6	4,6	**1,1**	0,1	0,9	4,6	**1,5**	0,9	1,8	4,7
środki transportu	**0,2**	0,2	0,2	0,2	**0,1**	0,0	0,0	0,4	**0,2**	0,2	0,2	0,2
I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	**19,5**	6,8	13,9	26,7	**9,3**	12,3	8,3	9,3	**30,5**	6,6	18,9	82,9
w tym: budynki i budowle	**6,6**	1,2	5,8	9,4	**4,2**	4,6	4,8	4,1	**9,2**	1,1	6,7	26,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**9,5**	2,1	4,5	13,9	**2,0**	6,1	1,2	2,0	**17,5**	1,9	7,4	52,5
środki transportu	**3,3**	3,6	3,4	3,2	**3,0**	1,6	2,2	3,1	**3,6**	3,6	4,5	3,3
J - Pośrednictwo finansowe	**27,4**	39,8	68,5	15,9	**15,8**	7,7	76,6	14,4	**31,7**	40,4	68,1	16,9
w tym: budynki i budowle	**4,5**	2,7	6,9	4,7	**5,3**	1,1	43,6	4,4	**4,2**	2,7	4,8	4,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**13,1**	14,7	24,5	10,5	**10,0**	4,6	28,9	9,6	**14,2**	14,9	24,2	11,1
środki transportu	**9,3**	21,6	35,3	0,6	**0,4**	1,5	4,2	0,3	**12,7**	22,0	37,1	0,8
K - Obsługa nieruchomości i firm; nauka	**19,3**	19,9	20,9	16,6	**11,2**	12,9	8,4	13,1	**21,1**	20,5	26,6	17,9
w tym: budynki i budowle	**11,9**	13,6	15,1	5,8	**6,6**	10,3	3,0	8,0	**13,1**	13,8	20,7	4,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**3,6**	3,2	3,5	4,6	**3,5**	1,8	3,2	4,8	**3,6**	3,3	3,6	4,5
środki transportu	**3,6**	3,1	1,8	6,2	**1,1**	0,6	2,2	0,2	**4,1**	3,3	1,6	8,4
O - Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	**4,4**	2,7	5,2	10,4	**5,9**	2,2	5,4	16,7	**3,3**	2,9	4,6	3,7
w tym: budynki i budowle	**2,4**	1,4	2,8	5,5	**3,6**	1,4	3,3	10,1	**1,4**	1,4	1,8	0,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**1,4**	0,8	1,5	3,7	**1,6**	0,5	1,4	5,1	**1,2**	0,9	1,9	2,2
środki transportu	**0,6**	0,4	0,6	1,1	**0,5**	0,1	0,5	1,4	**0,6**	0,6	0,9	0,7
Sektor rynkowy bez sekcji K	**10,4**	4,8	10,6	18,5	**12,7**	4,2	8,2	14,7	**9,8**	4,8	11,1	21,5
w tym: budynki i budowle	**4,0**	2,0	4,1	7,0	**5,9**	2,6	4,3	6,6	**3,6**	2,0	4,1	7,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	**5,0**	1,5	4,7	10,2	**5,6**	1,2	3,2	6,6	**4,8**	1,5	5,1	13,0
środki transportu	**1,2**	1,2	1,6	1,0	**1,1**	0,3	0,6	1,3	**1,2**	1,2	1,8	0,8

Tablica 23. Średnie i duże przedsiębiorstwa przemysłowe ponoszące nakłady na innowacje w latach 1999–2001

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa ponoszące nakłady na innowacje					Udział przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje (liczba przedsiębiorstw aktywnych = 100%)		
	liczba przedsiębiorstw			rok poprzedni = 100%				
	1999	2000	2001	2000	2001	1999	2000	2001
Ogółem (sekcje C, D, E)	**2 331**	**2 929**	**3 157**	**125,7**	**107,8**	**26,5**	**33,6**	**38,4**
przedsiębiorstwa średnie	**1 238**	**1 811**	**2 107**	**146,3**	**116,3**	**18,3**	**26,6**	**32,3**
przedsiębiorstwa duże	**1 093**	**1 118**	**1 050**	**102,3**	**93,9**	**54,2**	**58,7**	**62,0**
C - Górnictwo i kopalnictwo	44	54	47	122,7	87,0	26,3	35,8	33,1
przedsiębiorstwa średnie	16	25	20	156,3	80,0	15,4	25,8	20,6
przedsiębiorstwa duże	28	29	27	103,6	93,1	44,4	53,7	60,0
D - Przetwórstwo przemysłowe	2 173	2 705	2 932	124,5	108,4	26,9	33,8	38,9
przedsiębiorstwa średnie	1 171	1 696	1 980	144,8	116,7	18,7	26,9	32,9
przedsiębiorstwa duże	1 002	1 009	952	100,7	94,4	55,9	59,7	63,4
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	114	170	178	149,1	104,7	20,3	29,9	32,1
przedsiębiorstwa średnie	51	90	107	176,5	118,9	12,8	22,0	26,2
przedsiębiorstwa duże	63	80	71	127,0	88,8	38,4	50,3	48,3
SEKTOR PUBLICZNY								
Ogółem (sekcje C, D, E)	**598**	**642**	**613**	**107,4**	**95,5**	**37,2**	**43,7**	**47,0**
przedsiębiorstwa średnie	**215**	**284**	**310**	**132,1**	**109,2**	**21,9**	**30,6**	**36,0**
przedsiębiorstwa duże	**383**	**358**	**303**	**93,5**	**84,6**	**61,2**	**66,4**	**68,4**
C - Górnictwo i kopalnictwo	28	29	23	103,6	79,3	31,5	40,3	37,7
przedsiębiorstwa średnie	5	5	4	100,0	80,0	11,6	16,1	13,3
przedsiębiorstwa duże	23	24	19	104,3	79,2	50,0	58,5	61,3
D - Przetwórstwo przemysłowe	471	455	434	96,6	95,4	45,3	50,2	55,4
przedsiębiorstwa średnie	170	198	217	116,5	109,6	27,6	35,4	42,7
przedsiębiorstwa duże	301	257	217	85,4	84,4	71,0	74,3	78,9
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	99	158	156	159,6	98,7	20,7	32,2	33,8
przedsiębiorstwa średnie	40	81	89	202,5	109,9	12,4	24,0	27,5
przedsiębiorstwa duże	59	77	67	130,5	87,0	37,8	50,7	48,9
SEKTOR PRYWATNY								
Ogółem (sekcje C, D, E)	**1 733**	**2 287**	**2 544**	**132,0**	**111,2**	**24,1**	**31,5**	**36,8**
przedsiębiorstwa średnie	**1 023**	**1 527**	**1 797**	**149,3**	**117,7**	**17,7**	**25,9**	**31,7**
przedsiębiorstwa duże	**710**	**760**	**747**	**107,0**	**98,3**	**51,0**	**55,7**	**59,7**
C - Górnictwo i kopalnictwo	16	25	24	156,3	96,0	20,5	31,6	29,6
przedsiębiorstwa średnie	11	20	16	181,8	80,0	18,0	30,3	23,9
przedsiębiorstwa duże	5	5	8	100,0	160,0	29,4	38,5	57,1
D - Przetwórstwo przemysłowe	1 702	2 250	2 498	132,2	111,0	24,2	31,7	37,0
przedsiębiorstwa średnie	1 001	1 498	1 763	149,7	117,7	17,7	26,1	31,9
przedsiębiorstwa duże	701	752	735	107,3	97,7	51,3	56,0	59,9
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	15	12	22	80,0	183,3	18,1	15,2	23,4
przedsiębiorstwa średnie	11	9	18	81,8	200,0	14,7	12,5	21,4
przedsiębiorstwa duże	4	3	4	75,0	133,3	50,0	42,9	40,0

Tablica 24. Nakłady na innowacje średnich i dużych przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1999–2001

Wyszczególnienie	Nakłady na innowacje					Nakłady w przeliczeniu na przedsiębiorstwo wdrażające innowacje				
	w mln zł			rok poprzedni = 100%		w tys. zł			rok poprzedni = 100%	
	1999	2000	2001	2000	2001	1999	2000	2001	2000	2001
Ogółem (sekcje C, D, E)	**15 250,2**	**12 234,5**	**11 501,5**	**80,2**	**94,0**	**6 542,3**	**4 177,1**	**3 643,2**	**63,8**	**87,2**
przedsiębiorstwa średnie	**2 975,3**	**2 662,1**	**2 402,8**	**89,5**	**90,3**	**2 403,3**	**1 470,1**	**1 140,4**	**61,2**	**77,6**
przedsiębiorstwa duże	**12 274,9**	**9 572,4**	**9 098,7**	**78,0**	**95,0**	**11 230,4**	**8 562,1**	**8 665,3**	**76,2**	**101,2**
C - Górnictwo i kopalnictwo	343,8	401,9	446,2	116,9	111,0	7 811,1	7 443,4	9 491,9	95,3	127,5
przedsiębiorstwa średnie	68,0	38,8	12,7	57,2	32,7	4 246,4	1 553,7	634,4	36,6	40,8
przedsiębiorstwa duże	275,8	363,1	433,5	131,7	119,4	9 848,1	12 520,8	16 053,0	127,1	128,2
D - Przetwórstwo przemysłowe	13 564,3	10 853,0	10 208,6	80,0	94,1	6 242,2	4 012,2	3 481,8	64,3	86,8
przedsiębiorstwa średnie	2 864,6	2 368,9	2 242,2	82,7	94,6	2 446,2	1 396,8	1 132,4	57,1	81,1
przedsiębiorstwa duże	10 699,7	8 484,1	7 966,4	79,3	93,9	10 678,3	8 408,5	8 368,0	78,7	99,5
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1 342,1	979,6	846,7	73,0	86,4	11 773,7	5 762,8	4 757,1	48,9	82,5
przedsiębiorstwa średnie	42,7	254,4	147,9	595,0	58,2	838,5	2 827,3	1 382,9	337,2	48,9
przedsiębiorstwa duże	1 299,4	725,2	698,8	55,8	96,4	20 626,0	9 065,2	9 842,0	44,0	108,6
SEKTOR PUBLICZNY										
Ogółem (sekcje C, D, E)	**5 317,5**	**4 020,0**	**2 241,7**	**75,6**	**55,8**	**8 892,1**	**6 261,8**	**3 656,9**	**70,4**	**58,4**
przedsiębiorstwa średnie	**468,1**	**394,3**	**237,3**	**84,3**	**60,2**	**2 177,1**	**1 388,7**	**765,5**	**63,8**	**55,1**
przedsiębiorstwa duże	**4 849,4**	**3 625,7**	**2 004,4**	**74,8**	**55,3**	**12 661,6**	**10 127,6**	**6 615,0**	**80,0**	**65,3**
C - Górnictwo i kopalnictwo	253,5	217,9	289,4	86,0	132,8	9 051,9	7 514,9	12 581,0	83,0	167,4
przedsiębiorstwa średnie	2,8	2,7	1,7	99,3	61,5	553,5	549,4	422,4	99,3	76,9
przedsiębiorstwa duże	250,7	215,2	287,7	85,8	133,7	10 899,4	8 966,0	15 140,7	82,3	168,9
D - Przetwórstwo przemysłowe	3 753,3	2 830,5	1 153,9	75,4	40,8	7 968,7	6 221,0	2 658,7	78,1	42,7
przedsiębiorstwa średnie	427,3	143,1	105,9	33,5	74,0	2 513,4	722,9	488,0	28,8	67,5
przedsiębiorstwa duże	3 326,0	2 687,4	1 048,0	80,8	39,0	11 049,7	10 456,8	4 829,3	94,6	46,2
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1 310,7	971,6	798,4	74,1	82,2	13 240,1	6 149,5	5 118,2	46,4	83,2
przedsiębiorstwa średnie	38,0	248,5	129,7	653,5	52,2	950,8	3 068,2	1 457,6	322,7	47,5
przedsiębiorstwa duże	1 272,7	723,1	668,7	56,8	92,5	21 571,8	9 390,9	9 980,8	43,5	106,3
SEKTOR PRYWATNY										
Ogółem (sekcje C, D, E)	**9 932,7**	**8 214,5**	**9 259,8**	**82,7**	**112,7**	**5 731,5**	**3 591,9**	**3 639,8**	**62,7**	**101,3**
przedsiębiorstwa średnie	**2 507,2**	**2 267,8**	**2 165,5**	**90,5**	**95,5**	**2 450,8**	**1 485,2**	**1 205,1**	**60,6**	**81,1**
przedsiębiorstwa duże	**7 425,5**	**5 946,7**	**7 094,3**	**80,1**	**119,3**	**10 458,4**	**7 824,7**	**9 496,9**	**74,8**	**121,4**
C - Górnictwo i kopalnictwo	90,3	184,0	156,8	203,9	85,2	5 639,7	7 360,5	6 531,5	130,5	88,7
przedsiębiorstwa średnie	65,2	x	11,0	x	x	5 925,0	x	687,4	x	x
przedsiębiorstwa duże	25,1	x	145,8	x	x	5 012,1	x	18 219,9	x	x
D - Przetwórstwo przemysłowe	9 811,0	8 022,5	9 054,7	81,8	112,9	5 764,4	3 565,6	3 624,8	61,9	101,7
przedsiębiorstwa średnie	2 437,3	2 225,8	2 136,3	91,3	96,0	2 434,8	1 485,9	1 211,8	61,0	81,6
przedsiębiorstwa duże	7 373,7	5 796,7	6 918,4	78,6	119,3	10 518,9	7 708,4	9 412,8	73,3	122,1
E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	31,4	8,0	48,3	25,6	599,7	2 095,5	671,4	2 196,3	32,0	327,1
przedsiębiorstwa średnie	4,7	x	18,2	x	x	430,4	x	1 013,8	x	x
przedsiębiorstwa duże	26,7	x	30,1	x	x	6 674,6	x	7 517,7	x	x

Tablica 25. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON* według województw w 2001 r. ***(stan w dniu 31.12.2001 r.)***

Województwo	Ogółem	Zarejestrowane podmiory gospodarcze zatrudniające			
		do 249 osób			powyżej 249 osób
		razem	do 49 osób	50 - 249 osób	
Polska **w tys.**	**3 348,1**	**3 342,2**	**3 314,6**	**27,6**	**5,9**
rok poprzedni=100%	**105,9**	**105,9**	**105,9**	**106,1**	**102,3**
Dolnośląskie *w tys.*	284,9	284,5	282,4	2,1	0,5
rok poprzedni=100%	*105,5*	*105,5*	*105,6*	*99,8*	*96,5*
Kujawsko-pomorskie *w tys.*	174,4	174,1	172,6	1,4	0,3
rok poprzedni=100%	*105,9*	*105,9*	*105,9*	*104,0*	*102,8*
Lubelskie *w tys.*	139,4	139,1	138,0	1,1	0,2
rok poprzedni=100%	*106,3*	*106,3*	*106,3*	*108,5*	*95,2*
Lubuskie *w tys.*	92,3	92,2	91,4	0,8	0,1
rok poprzedni=100%	*106,5*	*106,5*	*106,5*	*106,0*	*104,3*
Łódzkie *w tys.*	228,4	228,1	226,2	1,9	0,4
rok poprzedni=100%	*107,8*	*107,8*	*107,8*	*108,9*	*101,7*
Małopolskie *w tys.*	270,1	269,6	267,3	2,3	0,5
rok poprzedni=100%	*107,6*	*107,6*	*107,6*	*105,5*	*106,7*
Mazowieckie *w tys.*	540,2	539,0	534,4	4,5	1,2
rok poprzedni=100%	*103,5*	*103,5*	*103,4*	*113,5*	*114,0*
Opolskie *w tys.*	80,8	80,7	80,0	0,7	0,1
rok poprzedni=100%	*107,2*	*107,3*	*107,3*	*98,6*	*94,0*
Podkarpackie *w tys.*	132,0	131,7	130,7	1,1	0,3
rok poprzedni=100%	*104,3*	*104,4*	*104,4*	*101,0*	*94,2*
Podlaskie *w tys.*	88,7	88,5	87,8	0,7	0,1
rok poprzedni=100%	*107,8*	*107,8*	*107,9*	*99,4*	*102,2*
Pomorskie *w tys.*	214,4	214,1	212,4	1,7	0,3
rok poprzedni=100%	*107,2*	*107,3*	*107,3*	*105,8*	*101,3*
Śląskie *w tys.*	410,9	410,0	406,5	3,5	0,9
rok poprzedni=100%	*105,9*	*105,9*	*106,0*	*103,1*	*97,7*
Świętokrzyskie *w tys.*	94,3	94,1	93,4	0,8	0,2
rok poprzedni=100%	*108,4*	*108,4*	*108,4*	*108,8*	*99,4*
Warmińsko-mazurskie *w tys.*	102,4	102,2	101,1	1,1	0,2
rok poprzedni=100%	*103,6*	*103,6*	*103,6*	*107,9*	*101,2*
Wielkopolskie *w tys.*	307,6	307,1	304,4	2,7	0,5
rok poprzedni=100%	*106,1*	*106,1*	*106,1*	*107,9*	*99,6*
Zachodnio-pomorskie *w tys.*	187,5	187,3	185,9	1,3	0,2
rok poprzedni=100%	*105,6*	*105,6*	*105,6*	*103,8*	*102,3*

* bez sekcji L, P i Q

Tablica 26. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON według województw oraz kategorii gmin – *stan w dniu 31.12.2001.*

Województwo	Ogółem	Zarejestrowane podmioty gospodarcze		
		z tego: w gminie		
		miejskiej	wiejskiej	miejsko/ wiejskiej
POLSKA	**3 374 956**	**2 198 829**	**551 118**	**625 009**
1998=100,0%	***120,8***	***118,7***	***125,7***	***124,5***
ogółem=100,0%	***100,0***	**65,2**	**16,3**	**18,5**
Dolnośląskie	286 486	205 246	29 868	51 372
1998=100,0%	*118,2*	*117,1*	*119,2*	*122,2*
ogółem=100,0%	*100,0*	*71,6*	*10,4*	*17,9*
Kujawsko-pomorskie	175 719	116 105	28 759	30 855
1998=100,0%	*124,0*	*121,6*	*131,4*	*126,5*
ogółem=100,0%	*100,0*	*66,1*	*16,4*	*17,6*
Lubelskie	141 879	88 010	39 830	14 039
1998=100,0%	*119,4*	*116,1*	*125,8*	*123,2*
ogółem=100,0%	*100,0*	*62,0*	*28,1*	*9,9*
Lubuskie	92 944	47 798	12 265	32 881
1998=100,0%	*117,7*	*117,2*	*117,3*	*118,5*
ogółem=100,0%	*100,0*	*51,4*	*13,2*	*35,4*
Łódzkie	230 493	161 216	39 410	29 867
1998=100,0%	*120,9*	*118,9*	*129,0*	*121,7*
ogółem=100,0%	*100,0*	*69,9*	*17,1*	*13,0*
Małopolskie	272 264	143 102	57 769	71 393
1998=100,0%	*120,0*	*118,5*	*119,7*	*123,5*
ogółem=100,0%	*100,0*	*52,6*	*21,2*	*26,2*
Mazowieckie	543 611	395 021	79 987	68 603
1998=100,0%	*117,4*	*115,0*	*125,8*	*122,3*
ogółem=100,0%	*100,0*	*72,7*	*14,7*	*12,6*
Opolskie	81 713	29 430	13 112	39 171
1998=100,0%	*129,3*	*124,6*	*129,5*	*133,0*
ogółem=100,0%	*100,0*	*36,0*	*16,0*	*47,9*
Podkarpackie	133 555	70 302	39 748	23 505
1998=100,0%	*117,1*	*114,1*	*121,1*	*119,6*
ogółem=100,0%	*100,0*	*52,6*	*29,8*	*17,6*
Podlaskie	89 756	61 893	15 511	12 352
1998=100,0%	*126,3*	*122,6*	*136,8*	*133,9*
ogółem=100,0%	*100,0*	*69,0*	*17,3*	*13,8*
Pomorskie	215 629	163 736	32 640	19 253
1998=100,0%	*131,8*	*130,4*	*137,0*	*135,0*
ogółem=100,0%	*100,0*	*75,9*	*15,1*	*8,9*
Śląskie	413 028	329 141	54 418	29 469
1998=100,0%	*117,3*	*116,3*	*121,2*	*121,5*
ogółem=100,0%	*100,0*	*79,7*	*13,2*	*7,1*
Świętokrzyskie	95 504	47 381	23 145	24 978
1998=100,0%	*131,2*	*129,9*	*134,7*	*130,6*
ogółem=100,0%	*100,0*	*49,6*	*24,2*	*26,2*
Warmińsko-mazurskie	103 467	63 994	15 708	23 765
1998=100,0%	*117,5*	*115,3*	*124,5*	*119,1*
ogółem=100,0%	*100,0*	*61,8*	*15,2*	*23,0*
Wielkopolskie	310 349	158 888	47 909	103 552
1998=100,0%	*121,5*	*118,9*	*125,7*	*123,6*
ogółem=100,0%	*100,0*	*51,2*	*15,4*	*33,4*
Zachodniopomorskie	188 559	117 566	21 039	49 954
1998=100,0%	*125,9*	*123,1*	*131,7*	*130,6*
ogółem=100,0%	*100,0*	*62,3*	*11,2*	*26,5*

Tablica 27. Liczba przedsiębiorstw aktywnych według województw w 2001 r.

Województwo	Ogółem	Przedsiębiorstwa aktywne zatrudniające				
		razem	do 249 osób			ponad 249 osób
			do 9 osób	10-49 osób	50-249 osób	
POLSKA	**1 657 630**	**1 654 822**	**1 601 964**	**39 439**	**13 420**	**2 808**
rok poprzedni = 100%	***93,9***	***93,9***	***93,7***	***101,1***	***94,3***	***91,4***
Dolnośląskie	134 961	134 731	130 448	3 257	1 026	230
rok poprzedni = 100%	*96,5*	*96,5*	*96,4*	*104,1*	*93,5*	*90,6*
Kujawsko-pomorskie	87 510	87 364	84 600	1 983	781	146
rok poprzedni = 100%	*99,9*	*99,9*	*100,0*	*97,6*	*92,8*	*91,8*
Lubelskie	73 592	73 491	71 216	1 738	537	101
rok poprzedni = 100%	*99,1*	*99,1*	*99,1*	*103,3*	*94,5*	*84,2*
Lubuskie	41 760	41 693	40 041	1 272	380	67
rok poprzedni = 100%	*87,0*	*87,0*	*86,4*	*111,1*	*95,7*	*80,7*
Łódzkie	118 774	118 609	114 564	3 106	939	165
rok poprzedni = 100%	*97,6*	*97,6*	*97,2*	*111,9*	*96,2*	*91,7*
Małopolskie	140 528	140 312	136 030	3 178	1 104	216
rok poprzedni = 100%	*92,4*	*92,4*	*92,2*	*100,7*	*95,6*	*91,5*
Mazowieckie	252 855	252 312	245 240	5 075	1 997	543
rok poprzedni = 100%	*88,3*	*88,3*	*88,1*	*95,6*	*94,2*	*96,1*
Opolskie	36 731	36 663	35 337	995	331	68
rok poprzedni = 100%	*88,1*	*88,1*	*87,9*	*96,9*	*93,5*	*91,9*
Podkarpackie	66 797	66 645	64 285	1 759	601	152
rok poprzedni = 100%	*101,1*	*101,1*	*101,0*	*106,2*	*97,6*	*89,9*
Podlaskie	39 473	39 408	38 029	1 067	312	65
rok poprzedni = 100%	*92,7*	*92,7*	*92,3*	*108,3*	*94,8*	*90,3*
Pomorskie	106 799	106 655	103 321	2 501	833	144
rok poprzedni = 100%	*102,8*	*102,8*	*103,0*	*95,6*	*94,7*	*96,0*
Śląskie	198 267	197 834	190 500	5 554	1 780	433
rok poprzedni = 100%	*89,1*	*89,1*	*88,7*	*100,9*	*94,5*	*91,0*
Świętokrzyskie	45 354	45 281	43 884	1 029	368	73
rok poprzedni = 100%	*92,8*	*92,8*	*92,6*	*101,9*	*91,1*	*94,8*
Warmińsko-mazurskie	56 634	56 569	54 812	1 288	469	65
rok poprzedni = 100%	*100,5*	*100,5*	*100,6*	*103,6*	*91,8*	*84,4*
Wielkopolskie	166 719	166 457	161 234	3 802	1 421	262
rok poprzedni = 100%	*93,4*	*93,4*	*93,3*	*99,7*	*95,0*	*92,9*
Zachodniopomorskie	90 877	90 799	88 424	1 834	541	78
rok poprzedni = 100%	*94,9*	*94,9*	*94,9*	*94,8*	*90,6*	*80,4*

Tablica 28. Liczba MSP aktywnych według województw w 1998 r. i w 2001 r.

Województwo	Ogółem		MSP aktywne zatrudniające			
			do 249 osób			
			do 49 osób		50-249 osób	
	1998	2001	1998	2001	1998	2001
Polska	**1 723 528**	**1 654 822**	**1 709 870**	**1 641 403**	**13 658**	**13 420**
Polska=100%	***100,0***	***100,0***	***100,0***	***100,0***	***100,0***	***100,0***
Mazowieckie	281 574	252 312	279 650	250 315	1 924	1 997
Polska=100,0%	*16,3*	*15,2*	*16,4*	*15,1*	*14,1*	*14,9*
Śląskie	224 938	197 834	223 132	196 054	1 806	1 780
Polska=100,0%	*13,1*	*12,0*	*13,0*	*11,9*	*13,2*	*13,3*
Wielkopolskie	155 805	166 457	154 443	165 036	1 362	1 421
Polska=100,0%	*9,0*	*10,0*	*9,0*	*10,0*	*10,0*	*10,6*
Małopolskie	145 276	140 312	144 203	139 208	1 073	1 104
Polska=100,0%	*8,4*	*8,5*	*8,4*	*8,4*	*7,9*	*8,2*
Dolnośląskie	127 780	134 731	126 670	133 705	1 110	1 026
Polska=100,0%	*7,4*	*8,1*	*7,4*	*8,1*	*8,1*	*7,6*
Łódzkie	126 902	118 609	125 984	117 670	918	939
Polska=100,0%	*7,4*	*7,2*	*7,4*	*7,1*	*6,7*	*7,0*
Pomorskie	104 164	106 655	103 322	105 822	842	833
Polska=100,0%	*6,0*	*6,4*	*6,0*	*6,4*	*6,2*	*6,2*
Kujawsko-pomorskie	91 333	87 364	90 514	86 583	819	781
Polska=100,0%	*5,3*	*5,3*	*5,3*	*5,2*	*6,0*	*5,8*
Zachodniopomorskie	89 075	90 799	88 421	90 258	654	541
Polska=100,0%	*5,2*	*5,5*	*5,2*	*5,4*	*4,8*	*4,0*
Lubelskie	72 242	73 491	71 674	72 954	568	537
Polska=100,0%	*4,2*	*4,4*	*4,2*	*4,4*	*4,2*	*4,0*
Podkarpackie	69 860	66 645	69 272	66 044	588	601
Polska=100,0%	*4,1*	*4,0*	*4,1*	*4,0*	*4,3*	*4,5*
Warmińsko-mazurskie	52 768	56 569	52 258	56 100	510	469
Polska=100,0%	*3,1*	*3,4*	*3,1*	*3,4*	*3,7*	*3,5*
Świętokrzyskie	50 480	45 281	50 088	44 913	392	368
Polska=100,0%	*2,9*	*2,7*	*2,9*	*2,7*	*2,9*	*2,7*
Lubuskie	48 718	41 693	48 309	41 313	409	380
Polska=100,0%	*2,8*	*2,5*	*2,8*	*2,5*	*3,0*	*2,8*
Podlaskie	42 167	39 408	41 845	39 096	322	312
Polska=100,0%	*2,4*	*2,4*	*2,4*	*2,4*	*2,4*	*2,3*
Opolskie	40 446	36 663	40 085	36 332	361	331
Polska=100,0%	*2,3*	*2,2*	*2,3*	*2,2*	*2,6*	*2,5*

Tablica 29. Pracujący w sektorze rynkowym według województw w 2001 r. (z wyłączeniem rolnictwa, leśnictwa, administracji publicznej, edukacji i ochrony zdrowia)

Województwo		Ogółem	Pracujący w przedsiębiorstwach zatrudniających			
			do 249 osób			powyżej 249 osób
			razem	do 49 osób	50-249 osób	
P O L S K A	**w tys.**	**8 042,1**	**5 481,1**	**3 900,0**	**1 581,1**	**2 561,0**
	1998=100,0%	**89,3**	**94,6**	**93,6**	**97,2**	**79,6**
	ogółem=100%	**100,0**	**68,2**	**48,5**	**19,7**	**31,8**
Dolnośląskie	*w tys.*	601,5	412,1	293,1	119,0	189,4
	1998=100,0%	*91,0*	*96,4*	*99,0*	*90,6*	*81,1*
	ogółem=100%	*100,0*	*68,5*	*48,7*	*19,8*	*31,5*
Kujawsko-pomorskie	w tys.	383,6	287,5	197,7	89,8	96,1
	1998=100,0%	*85,2*	*92,3*	*90,9*	*95,5*	*69,3*
	ogółem=100%	*100,0*	*74,9*	*51,5*	*23,4*	*25,1*
Lubelskie	w tys.	285,7	214,3	150,8	63,5	71,4
	1998=100,0%	*83,3*	*97,0*	*96,8*	*97,2*	*58,6*
	ogółem=100%	*100,0*	*75,0*	*52,8*	*22,2*	*25,0*
Lubuskie	w tys.	180,7	143,2	99,9	43,3	37,5
	1998=100,0%	*83,7*	*93,3*	*92,1*	*96,0*	*60,1*
	ogółem=100%	*100,0*	*79,2*	*55,3*	*24,0*	*20,8*
Łódzkie	w tys.	514,0	388,5	282,1	106,5	125,4
	1998=100,0%	*86,6*	*93,3*	*91,7*	*98,1*	*70,6*
	ogółem=100%	*100,0*	*75,6*	*54,9*	*20,7*	*24,4*
Małopolskie	w tys.	601,8	432,2	306,8	125,4	169,5
	1998=100,0%	*88,9*	*95,3*	*93,4*	*100,3*	*75,8*
	ogółem=100%	*100,0*	*71,8*	*51,0*	*20,8*	*28,2*
Mazowieckie	w tys.	1 708,6	945,0	675,9	269,1	763,6
	1998=100,0%	*99,3*	*94,3*	*90,9*	*104,1*	*106,4*
	ogółem=100%	*100,0*	*55,3*	*39,6*	*15,7*	*44,7*
Opolskie	w tys.	170,7	126,0	88,4	37,6	44,7
	1998=100,0%	*86,3*	*86,3*	*86,3*	*86,3*	*86,3*
	ogółem=100%	*100,0*	*73,8*	*51,8*	*22,0*	*26,2*
Podkarpackie	w tys.	331,9	222,6	153,5	69,1	109,3
	1998=100,0%	*88,2*	*100,3*	*97,7*	*106,8*	*70,8*
	ogółem=100%	*100,0*	*67,1*	*46,2*	*20,8*	*32,9*
Podlaskie	w tys.	167,1	129,0	93,3	35,6	38,1
	1998=100,0%	*88,2*	*97,5*	*99,0*	*93,9*	*66,7*
	ogółem=100%	*100,0*	*77,2*	*55,8*	*21,3*	*22,8*
Pomorskie	w tys.	440,2	338,5	244,5	94,0	101,7
	1998=100,0%	*90,1*	*94,1*	*93,4*	*95,9*	*78,9*
	ogółem=100%	*100,0*	*76,9*	*55,5*	*21,4*	*23,1*
Śląskie	w tys.	1 183,9	726,9	518,6	208,3	457,0
	1998=100,0%	*85,9*	*85,9*	*85,9*	*85,9*	*85,9*
	ogółem=100%	*100,0*	*61,4*	*43,8*	*17,6*	*38,6*
Świętokrzyskie	w tys.	201,6	147,2	105,9	41,3	54,4
	1998=100,0%	*83,5*	*94,5*	*95,8*	*91,2*	*63,5*
	ogółem=100%	*100,0*	*73,0*	*52,5*	*20,5*	*27,0*
Warmińsko-mazurskie	w tys.	216,7	172,2	117,3	54,9	44,5
	1998=100,0%	*79,6*	*82,6*	*79,2*	*90,9*	*69,7*
	ogółem=100%	*100,0*	*79,5*	*54,1*	*25,3*	*20,5*
Wielkopolskie	w tys.	736,8	542,7	382,3	160,4	194,1
	1998=100,0%	*90,9*	*98,6*	*97,6*	*101,0*	*74,5*
	ogółem=100%	*100,0*	*73,7*	*51,9*	*21,8*	*26,3*
Zachodniopomorskie	w tys.	317,4	253,1	189,9	63,2	64,2
	1998=100,0%	*80,6*	*87,4*	*88,2*	*84,9*	*61,6*
	ogółem=100%	*100,0*	*79,7*	*59,8*	*19,9*	*20,2*

Tablica 30. Przychody przedsiębiorstw ze sprzedaży produktów,towarów i materiałów według województw w 2001 r.

Województwo		Ogółem	Przychody ze sprzedazy przedsiębiorstw zatrudniających			
			razem	do 249 osób		powyżej 249 osób
				do 49 osób	50 - 249 osób	
POLSKA	***w mln zł***	**1 596 338,1**	**1 018 570,4**	**687 202,3**	**331 368,1**	**577 767,7**
	rok poprzedni=100,0%	**99,6**	**99,1**	**99,0**	**99,4**	**100,6**
	ogółem=100,0%	**100,0**	**63,8**	**43,0**	**20,8**	**36,2**
Dolnośląskie	*w mln zł*	102 272,4	70 330,4	48 070,7	22 259,7	31 942,0
	rok poprzedni=100,0%	*96,6*	*95,6*	*93,2*	*101,2*	*99,0*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*68,8*	*47,0*	*21,8*	*31,2*
Kujawsko-pomorskie	*w mln zł*	60 456,8	41 655,4	26 593,3	15 062,1	18 801,4
	rok poprzedni=100,0%	*99,0*	*98,0*	*98,6*	*96,9*	*101,4*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*68,9*	*44,0*	*24,9*	*31,1*
Lubelskie	*w mln zł*	49 175,2	38 445,7	28 838,2	9 607,5	10 729,6
	rok poprzedni=100,0%	*98,9*	*101,7*	*102,9*	*98,1*	*90,0*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*78,2*	*58,6*	*19,5*	*21,8*
Lubuskie	*w mln zł*	28 155,8	21 192,5	14 887,1	6 305,4	6 963,3
	rok poprzedni=100,0%	*100,3*	*102,7*	*103,9*	*100,2*	*93,4*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*75,3*	*52,9*	*22,4*	*24,7*
Łódzkie	*w mln zł*	78 121,3	57 042,0	40 122,0	16 920,0	21 079,3
	rok poprzedni=100,0%	*106,1*	*106,6*	*109,6*	*100,1*	*104,7*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*73,0*	*51,4*	*21,7*	*27,0*
Małopolskie	*w mln zł*	120 100,6	82 718,3	57 337,6	25 380,7	37 382,3
	rok poprzedni=100,0%	*98,4*	*100,6*	*100,7*	*100,3*	*93,9*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*68,9*	*47,7*	*21,1*	*31,1*
Mazowieckie	*w mln zł*	464 228,2	235 259,6	142 604,2	92 655,4	228 968,7
	rok poprzedni=100,0%	*100,0*	*96,9*	*95,6*	*99,1*	*103,4*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*50,7*	*30,7*	*20,0*	*49,3*
Opolskie	*w mln zł*	32 285,6	22 994,9	16 972,9	6 022,1	9 290,7
	rok poprzedni=100,0%	*102,6*	*104,5*	*108,8*	*93,9*	*98,1*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*71,2*	*52,6*	*18,7*	*28,8*
Podkarpackie	*w mln zł*	52 057,3	36 192,8	24 798,6	11 394,2	15 864,5
	rok poprzedni=100,0%	*100,8*	*103,5*	*100,0*	*112,0*	*95,1*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*69,5*	*47,6*	*21,9*	*30,5*
Podlaskie	*w mln zł*	30 621,4	21 245,7	15 274,0	5 971,7	9 375,8
	rok poprzedni=100,0%	*102,1*	*101,7*	*99,0*	*109,4*	*103,1*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*69,4*	*49,9*	*19,5*	*30,6*
Pomorskie	*w mln zł*	84 899,5	59 391,9	43 585,3	15 806,7	25 507,6
	rok poprzedni=100,0%	*102,7*	*104,5*	*105,5*	*101,8*	*98,6*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*70,0*	*51,3*	*18,6*	*30,0*
Śląskie	*w mln zł*	210 146,1	128 053,5	87 182,8	40 870,8	82 092,6
	rok poprzedni=100,0%	*98,1*	*98,2*	*97,6*	*99,6*	*97,9*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*60,9*	*41,5*	*19,4*	*39,1*
Świętokrzyskie	*w mln zł*	41 041,9	29 747,1	21 422,7	8 324,4	11 294,9
	rok poprzedni=100,0%	*117,9*	*126,1*	*146,7*	*92,5*	*100,7*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*72,5*	*52,2*	*20,3*	*27,5*
Warmińsko-mazurskie	*w mln zł*	35 962,5	27 566,0	20 143,3	7 422,7	8 396,5
	rok poprzedni=100,0%	*101,0*	*100,9*	*103,5*	*94,6*	*101,2*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*76,7*	*56,0*	*20,6*	*23,3*
Wielkopolskie	*w mln zł*	153 494,1	105 217,6	69 124,6	36 093,0	48 276,4
	rok poprzedni=100,0%	*95,2*	*91,0*	*86,9*	*100,3*	*105,8*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*68,5*	*45,0*	*23,5*	*31,5*
Zachodnio-pomorskie	*w mln zł*	53 319,2	41 516,9	30 245,0	11 272,0	11 802,2
	rok poprzedni=100,0%	*95,7*	*95,9*	*98,8*	*88,8*	*95,0*
	ogółem=100,0%	*100,0*	*77,9*	*56,7*	*21,1*	*22,1*

Tablica 31. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według województw w 2001 r.

Województwo		Ogó³em	Nak³ady inwestycyjne przedsiêbiorstw zatrudniaj¹cych			
			razem	do 249 osób		ponad 249 osób
				do 49 osób	50-249 osób	
POLSKA	**w mln z³**	**93 259,7**	**44 975,2**	**25 955,3**	**19 019,9**	**48 284,5**
	ogó³em=100%	**100,0**	**48,2**	**27,8**	**20,4**	**51,8**
	rok poprzedni=100%	**87,7**	**84,6**	**90,7**	**77,4**	**90,9**
Dolnoœl¹skie	*w mln z³*	9 023,1	3 651,7	2 189,0	1 462,7	5 371,4
	ogó³em=100%	*100,0*	*40,5*	*24,3*	*16,2*	*59,5*
	rok poprzedni=100%	*114,7*	*102,5*	*95,8*	*114,5*	***124,7***
Kujawsko-pomorskie	*w mln z³*	3 563,0	1 470,9	833,9	637,1	2 092,1
	ogó³em=100%	*100,0*	*41,3*	*23,4*	*17,9*	*58,7*
	rok poprzedni=100%	*97,7*	*97,7*	*98,6*	*96,5*	***97,7***
Lubelskie	*w mln z³*	2 558,2	1 126,8	730,0	396,8	1 431,5
	ogó³em=100%	*100,0*	*44,0*	*28,5*	*15,5*	*56,0*
	rok poprzedni=100%	*83,7*	*74,4*	*81,8*	*63,6*	***92,8***
Lubuskie	*w mln z³*	1 926,6	1 138,4	497,7	640,7	788,2
	ogó³em=100%	*100,0*	*59,1*	*25,8*	*33,3*	*40,9*
	rok poprzedni=100%	*100,6*	*131,4*	*105,0*	*163,4*	***75,2***
£ódzkie	*w mln z³*	5 137,3	2 802,0	1 601,1	1 201,0	2 335,3
	ogó³em=100%	*100,0*	*54,5*	*31,2*	*23,4*	*45,5*
	rok poprzedni=100%	*99,9*	*117,4*	*141,9*	*95,4*	***84,8***
Ma³opolskie	*w mln z³*	5 411,5	2 437,0	1 460,2	976,8	2 974,5
	ogó³em=100%	*100,0*	*45,0*	*27,0*	*18,1*	*55,0*
	rok poprzedni=100%	*75,6*	*79,9*	*89,0*	*69,4*	***72,3***
Mazowieckie	w mln z³	31 635,7	16 523,8	9 739,4	6 784,4	15 111,9
	ogó³em=100%	*100,0*	*52,2*	*30,8*	*21,4*	*47,8*
	rok poprzedni=100%	*86,7*	*81,2*	*99,8*	*64,0*	***93,8***
Opolskie	*w mln z³*	1 328,6	619,2	387,6	231,6	709,4
	ogó³em=100%	*100,0*	*46,6*	*29,2*	*17,4*	*53,4*
	rok poprzedni=100%	*89,2*	*87,6*	*88,6*	*86,0*	***90,7***
Podkarpackie	*w mln z³*	2 458,1	917,5	439,4	478,1	1 540,6
	ogó³em=100%	*100,0*	*37,3*	*17,9*	*19,5*	*62,7*
	rok poprzedni=100%	*89,0*	*73,5*	*74,5*	*72,5*	***101,8***
Podlaskie	*w mln z³*	1 148,0	554,1	285,8	268,4	593,9
	ogó³em=100%	*100,0*	*48,3*	*24,9*	*23,4*	*51,7*
	rok poprzedni=100%	*81,9*	*77,7*	*69,4*	*89,0*	***86,2***
Pomorskie	*w mln z³*	4 251,8	2 259,8	1 494,0	765,7	1 992,0
	ogó³em=100%	*100,0*	*53,1*	*35,1*	*18,0*	*46,9*
	rok poprzedni=100%	*78,3*	*84,4*	*89,6*	*75,9*	***72,4***
Œl¹skie	*w mln z³*	9 880,4	3 697,3	1 884,3	1 813,0	6 183,1
	ogó³em=100%	*100,0*	*37,4*	*19,1*	*18,3*	*62,6*
	rok poprzedni=100%	*77,7*	*63,6*	*51,0*	*85,7*	***89,6***
Œwiêtokrzyskie	*w mln z³*	1 500,5	655,5	380,7	274,7	845,0
	ogó³em=100%	*100,0*	*43,7*	*25,4*	*18,3*	*56,3*
	rok poprzedni=100%	*76,9*	*70,1*	*83,3*	*57,4*	***83,1***
Warmiñsko-mazurskie	*w mln z³*	1 724,1	889,8	544,5	345,3	834,2
	ogó³em=100%	*100,0*	*51,6*	*31,6*	*20,0*	*48,4*
	rok poprzedni=100%	*89,5*	*102,2*	*102,6*	*101,6*	***79,0***
Wielkopolskie	*w mln z³*	8 724,9	4 560,9	2 369,9	2 191,0	4 164,0
	ogó³em=100%	*100,0*	*52,3*	*27,2*	*25,1*	*47,7*
	rok poprzedni=100%	*90,4*	*90,7*	*90,0*	*91,4*	*90,1*
Zachodniopomorskie	*w mln z³*	2 987,8	1 670,5	1 118,0	552,5	1 317,4
	ogó³em=100%	*100,0*	*55,9*	*37,4*	*18,5*	*44,1*
	rok poprzedni=100%	*79,9*	*85,6*	*95,9*	*70,3*	*73,6*

ANEKS 2

Wykaz uchwalonych i wydanych w 2002 roku aktów prawnych mających wpływ na działalnosć MSP

Lp.	Regulacja prawna	Adres publikacyjny	Data wejścia w życie	Zakres regulacji. Najważniejsze postanowienia
1.	Ustawa z dnia 15 lutego 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, o zmianie ustawy o Policji oraz o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń	Dz.U. nr 19, poz. 185	25 marca 2002 r.	Ustawa precyzuje: – pojęcie miejsca świadczenia usług dla osób prawnych, fizycznych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, mających siedzibę na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej i poza nią, – chwilę powstania obowiązku podatkowego z tytułu podatku od towarów i usług, – wysokość podatku należnego w przypadku świadczenia usług w handlu i gastronomii (akcyzowy).
2.	Ustawa z dnia 25 stycznia 2002 r. o zmianach w organizacji i funkcjonowaniu centralnych organów administracji rządowej i jednostek im podporządkowanych oraz o zmianie niektórych ustaw	Dz.U. nr 25, poz. 253	1 stycznia 2003 r.	Od 1 stycznia 2003 r. organem właściwym w sprawie zagospodarowania przestrzennego jest minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej (czyli minister infrastruktury), a nie prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast (UMiRM).
3.	Ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji	Dz.U. nr 41, poz. 363	19 maja 2002 r.	Ustawa określa zasady i formy udzielania wsparcia finansowego przedsiębiorcom dokonującym nowych inwestycji lub tworzącym nowe miejsca pracy związane z tymi inwestycjami. Przedsiębiorcy można udzielić wsparcia finansowego dla nowej inwestycji w przypadku, gdy: – wartość nowej inwestycji jest nie mniejsza niż równowartość kwoty 10.000.000 euro lub – wartość nowej inwestycji jest nie mniejsza niż równowartość kwoty 500.000 euro, w przypadku gdy inwestycja dotyczy rozbudowy lub modernizacji istniejącego przedsiębiorstwa i wiąże się z utrzymaniem co najmniej 100 miejsc pracy lub 50 miejsc pracy w przypadku inwestycji w jednym z obszarów wsparcia, przez nie mniej niż 5 lat, lub – w wyniku nowej inwestycji zostało utworzonych co najmniej 20 nowych miejsc pracy na nie mniej niż 5 lat, lub – nowa inwestycja wprowadza innowację technologiczną, lub – nowa inwestycja wpływa na poprawę stanu środowiska miejsca pracy związanego z tymi inwestycjami.

4.	Ustawa z dnia 8 maja 2002 r. o likwidacji Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego oraz o zmianie ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego i ustawy o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości	Dz.U. nr 66, poz. 596	31 maja 2002 r.	Likwiduje się z dniem 31 maja 2002 r. Fundację pod nazwą „Polska Agencja Rozwoju Regionalnego", zadania Fundacji przejmuje Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, działająca na podstawie odrębnych przepisów.
5.	Ustawa z dnia 10 maja 2002 r. o zasadach uznawania nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej kwalifikacji do podejmowania lub wykonywania niektórych działalności	Dz.U. nr 71, poz. 655	Ustawa wejdzie w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej	Obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej, których kwalifikacje zostały uznane zgodnie z zasadami określonymi w ustawie, mają prawo podjęcia lub wykonywania w Rzeczypospolitej Polskiej działalności na takich samych zasadach jak osoby, które kwalifikacje do ich podjęcia lub wykonywania uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa nie narusza zasad uznawania kwalifikacji do podejmowania lub wykonywania innych działalności lub zawodów, nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, określonych w przepisach odrębnych.
6.	Ustawa z dnia 26 kwietnia 2002 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu	Dz.U. nr 74, poz. 675	Ustawa wejdzie w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej	Cudzoziemiec może wykonywać pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli posiada zezwolenie na pracę wydane przez wojewodę właściwego ze względu na siedzibę pracodawcy. Z tego obowiązku są zwolnieni: – cudzoziemcy posiadający zezwolenie na osiedlenie się, – cudzoziemcy, którym nadano status uchodźcy w Rzeczypospolitej Polskiej, – cudzoziemcy posiadający obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, – cudzoziemcy – członkowie rodziny cudzoziemca posiadającego obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej innego niż Rzeczpospolita Polska, który na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wykonuje pracę lub prowadzi działalność gospodarczą, – cudzoziemcy – członkowie rodziny cudzoziemca posiadającego obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej innego niż Rzeczpospolita Polska, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie przepisów o prawie stałego pobytu, obowiązujących państwa członkowskie Unii Europejskiej, – cudzoziemcy – członkowie rodziny cudzoziemca posiadającego obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej inne-

				go niż Rzeczpospolita Polska, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie przepisów o prawie pobytu pracowników i osób pracujących na własny rachunek, które zakończyły działalność zawodową, obowiązujących państwa członkowskie Unii Europejskiej, – cudzoziemcy – członkowie rodziny cudzoziemca posiadającego obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej innego niż Rzeczpospolita Polska, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie przepisów dotyczących prawa pobytu studentów, obowiązujących państwa członkowskie Unii Europejskiej, – cudzoziemcy zwolnieni z obowiązku uzyskania pozwolenia na pracę na podstawie odrębnych przepisów.
7.	Ustawa z dnia 7 czerwca 2002 r. o zniesieniu Generalnego Inspektora Celnego, o zmianie ustawy o kontroli skarbowej oraz o zmianie niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 89, poz. 804	1 lipca 2002 r.	Ustawa reguluje zasady i tryb zniesienia Generalnego Inspektora Celnego i podległych mu organów, zasady przeniesienia zadań i kompetencji znoszonych organów Inspekcji Celnej, a także zmiany w zadaniach i kompetencji kontroli skarbowej. Dotychczasowe zadania i kompetencje inspektorów kontroli skarbowej jako organów kontroli skarbowej w zakresie postępowania kontrolnego przejmują odpowiednio – Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej oraz nowo utworzone organy kontroli skarbowej – dyrektorzy urzędów kontroli skarbowej.
8.	Ustawa z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej	Dz.U. nr 108, poz. 945	15 października 2002 r., niektóre przepisy wejdą w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej	– nowa definicja wzoru przemysłowego, – dwa nowe rozdziały – rozdział 5 *Dodatkowe prawo ochronne* oraz rozdział 9 *Przepisy szczególne dotyczące wynalazków biotechnologicznych,* dodatkowe prawo ochronne przyznawane jest dla produktów leczniczych oraz produktów ochrony roślin, – nowelizacja zawiera grupę przepisów regulujących zasady postępowania po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w UE. Dotyczy to m.in. zakresu wyczerpania praw własności przemysłowej oraz obowiązków publikacyjnych i rejestracyjnych Urzędu Patentowego.

9.	Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej	Dz.U. nr 113, poz. 983	4 sierpnia 2002 r.	Licencjobiorca może udzielić sublicencji na używanie znaku towarowego w zakresie udzielonego mu upoważnienia. Uprawniony z prawa ochronnego na znak towarowy może wystąpić z roszczeniami przeciwko licencjobiorcy lub sublicencjobiorcy w razie naruszenia postanowień umowy sublicencyjnej.
10.	Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego	Dz.U. nr 117, poz. 1007	24 sierpnia 2002 r., niektóre przepisy weszły w życie 1 stycznia 2003 r.	Ustawa określa: – zasady wydawania oraz cofania pozwoleń na nabywanie oraz przechowywanie materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego, – zasadnicze wymagania dla wprowadzanych do obrotu materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego, zaliczonych do klasy 1 materiałów niebezpiecznych z wyłączeniem amunicji i wyrobów pirotechnicznych, – zasady przemieszczania materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego i jego kontroli, z wyłączeniem wyrobów pirotechnicznych, – procedury oceny zgodności oraz sposób oznaczania tych materiałów. Przepisy ustawy stosuje się do przedsiębiorców i jednostek naukowych, z wyłączeniem jednostek naukowych będących jednostkami organizacyjnymi Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej albo Policji. Przepisy ustawy stosuje się także do osób zagranicznych i przedsiębiorców zagranicznych w zakresie przemieszczania materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego. Przepisów ustawy nie stosuje się do materiałów wybuchowych nabywanych, przechowywanych i przemieszczanych przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, Biuro Ochrony Rządu, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencję Wywiadu, Straż Graniczną, Policję, Służbę Więzienną oraz armie państw obcych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
11.	Ustawa z dnia 7 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych	Dz.U. nr 121, poz. 1031	1 stycznia 2003 r.	Umowy majątkowe małżeńskie podlegają podatkowi, jeżeli przynajmniej jedna ze stron umowy ma miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Podatnicy są obowiązani, bez wezwania organu podatkowego, złożyć deklarację w sprawie podatku od czynności cywilnoprawnych oraz obliczyć i wpłacić podatek w terminie 14 dni od dnia powsta-

				nia obowiązku podatkowego, z wyłączeniem przypadków, gdy podatek jest pobierany przez płatnika. Płatnicy przekazują pobrany podatek na rachunek urzędu skarbowego właściwego ze względu na siedzibę płatnika. Notariusze, jako płatnicy podatku, są obowiązani do przekazywania urzędowi skarbowemu właściwemu ze względu na siedzibę płatnika odpisów sporządzanych aktów notarialnych dotyczących czynności cywilnoprawnych stanowiących przedmiot opodatkowania.
12.	Ustawa z dnia 4 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne	Dz.U. nr 121, poz. 1032	31 lipca 2002 r.	Do dnia 31 grudnia 2002 r. Rada Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw finansów publicznych, może udzielać, w imieniu Skarbu Państwa, kredytodawcom poręczeń lub gwarancji spłaty części lub całości kredytów bankowych wraz z odsetkami, zaciąganych przez Agencję Rynku Rolnego, pod warunkiem przeznaczenia ich na finansowanie następujących zadań Agencji Rynku Rolnego: – interwencyjnych na rynkach krajowych pszenicy, żyta, mięsa wieprzowego, mięsa wołowego, mleka i przetworów mlecznych, tytoniu i skrobi ziemniaczanej, – określonych w ustawie z dnia 11 stycznia 2001 r. o regulacji rynku skrobi ziemniaczanej (Dz. U. Nr 11, poz. 83) oraz w ustawie z dnia 6 września 2001 r. o regulacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. Nr 129, poz. 1446 i Nr 154, poz. 1797 oraz z 2002 r. Nr 107, poz. 937), – związanych z przygotowaniem do pełnienia funkcji agencji płatniczej. Poręczenia lub gwarancje mogą być również udzielane pod warunkiem przeznaczenia objętych nimi kredytów na spłatę kredytów wraz z odsetkami zaciągniętych na finansowanie ww. zadań. Łączna kwota poręczeń i gwarancji nie może przekroczyć 2.000.000.000 złotych. Poręczenia i gwarancje są udzielane na wniosek kredytobiorcy. Od poręczeń i gwarancji nie wnosi się opłaty prowizyjnej.
13.	Ustawa z dnia 10 maja 2002 r. o ochronie przed przywozem na polski obszar celny towarów subsydiowanych	Dz.U. nr 125, poz. 1063	4 listopada 2002 r.	Ustawa określa środki ochronne przed przywozem na polski obszar celny towarów subsydiowanych, wyrządzających szkodę przemysłowi krajowemu oraz zasady i tryb postępowania w sprawie stoso-

				wania tych środków. Jeżeli krajem pochodzenia lub krajem eksportu towaru będącego przedmiotem postępowania antysubsydyjnego jest kraj będący członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO), środki wyrównawcze i postępowania antysubsydyjne będą stosowane z zachowaniem wymogów określonych w Porozumieniu w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych oraz w Porozumieniu w sprawie rolnictwa (Dz. U. z 1996 r. Nr 9, poz. 54). Do postępowania antysubsydyjnego, z wyjątkiem postępowania dotyczącego złożenia i zwrotu zabezpieczenia oraz zwrotu cła wyrównawczego, nie stosuje się przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.
14.	Ustawa z dnia 5 czerwca 2002 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników	Dz.U. nr 126, poz. 1067	23 sierpnia 2002 r.	Podatnicy prowadzący działalność gospodarczą dołączają do zgłoszenia identyfikacyjnego uwierzytelnione lub urzędowo poświadczone kopie dokumentów potwierdzających informacje objęte zgłoszeniem, w szczególności: wypisu z Krajowego Rejestru Sądowego, umowy spółki, dokumentu potwierdzającego uprawnienie do korzystania z lokalu lub nieruchomości, w których znajduje się siedziba, zaświadczenia o numerze identyfikacyjnym REGON, prokury. Podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych dokonują zgłoszenia identyfikacyjnego nie później niż wraz ze złożeniem pierwszego, od dnia wejścia w życie ustawy, zeznania rocznego, w terminie przewidzianym do jego złożenia. Płatnik dostarcza podatnikowi formularz zgłoszenia identyfikacyjnego w terminie 7 dni od dnia potrącenia pierwszej zaliczki na podatek dochodowy lub od dnia złożenia oświadczenia w sprawie rozliczenia rocznego. Podatnicy mają obowiązek aktualizowania danych objętych zgłoszeniem identyfikacyjnym przez dokonanie zgłoszenia aktualizacyjnego we właściwym urzędzie skarbowym. W przypadku podatników podatku dochodowego od osób fizycznych, dla których płatnikiem jest organ emerytalny lub rentowy, podatnik dokonuje zgłoszenia aktualizacyjnego za pośrednictwem płatnika, który jest obowiązany przekazać zgłoszenie urzędowi skarbowemu właściwemu dla podatnika w terminie 14 dni od dnia złożenia przez podatnika tego zgłoszenia.

15.	Ustawa z dnia 9 sierpnia 2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym	Dz.U. nr 126, poz. 1068	7 listopada 2002 r.	Ustawa określa zasady ochrony prawnej niektórych usług świadczonych odpłatnie drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym. Usługami chronionymi są: – rozpowszechnianie i rozprowadzanie programów telewizyjnych i radiowych w rozumieniu przepisów o radiofonii i telewizji, – inne usługi świadczone na indywidualne żądanie usługobiorcy drogą elektroniczną bez jednoczesnej obecności stron jeśli są świadczone za wynagrodzeniem i oparte na dostępie warunkowym.
16.	Ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej	Dz.U. nr 126, poz. 1069	5 luty 2003 r.	Ustawa określa zasady i warunki świadczenia pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej przez prawników zagranicznych. Pomoc prawna oznacza działalność w zakresie odpowiadającym uprawnieniom adwokata lub radcy prawnego i obejmuje w szczególności udzielanie porad prawnych, sporządzanie opinii prawnych, opracowywanie projektów aktów prawnych oraz występowanie przed sądami i urzędami.
17.	Ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 126, poz. 1070	8 września 2002 r.	Ustawa modyfikuje pojęcie listu zastawnego. Zgodnie z przyjętym zapisem list zastawny jest papierem wartościowym imiennym lub na okaziciela, którego podstawę emisji stanowią wierzytelności banku hipotecznego z tytułu: – kredytów w części zabezpieczonej wraz z należnymi odsetkami, gwarancją lub poręczeniem Narodowego Banku Polskiego, Europejskiego Banku Centralnego, rządów lub banków centralnych państw członkowskich Unii Europejskiej, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, z wyłączeniem państw, które restrukturyzują lub restrukturyzowały swoje zadłużenie zagraniczne w ciągu ostatnich 5 lat, oraz gwarancją lub poręczeniem Skarbu Państwa zgodnie z przepisami odrębnych ustaw, albo – kredytów udzielonych ww podmiotom, albo – kredytów w części zabezpieczonej wraz z należnymi odsetkami, gwarancją lub poręczeniem jednostek samorządu terytorialnego oraz kredytów udzielonych jednostkom samorządu terytorialnego.
18.	Ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	Dz.U. nr 126, poz. 1071	7 listopada 2002 r.	Ustawa modyfikuje definicję czynu nieuczciwej konkurencji.

19.	Ustawa z dnia 17 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego	Dz.U. nr 127, poz. 1085	24 sierpnia 2002 r.	Agencja, na podstawie przyjętego przez Radę Ministrów programu, może przekazać za częściową odpłatnością albo bezpłatnie część zapasów produktów rolnych i ich przetworów oraz produktów i półproduktów żywnościowych na potrzeby: – niektórych jednostek sektora finansów publicznych, a w szczególności: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, szpitali, jednostek wojskowych, szkół i placówek oświatowo-wychowawczych oraz zakładów karnych, – organizacji pozarządowych wykonujących zadania z zakresu pomocy społecznej lub udzielających pomocy humanitarnej. Program przyjmuje Rada Ministrów, uwzględniając sytuację na rynkach rolnych, stan zapasów i rezerw Agencji Rynku Rolnego, terminy przydatności do spożycia produktów rolnych i spożywczych oraz konieczny nadzór nad ich rozdziałem. Prezes Agencji ogłasza corocznie, do dnia 31 marca, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski" informację o realizacji zadań Agencji wynikających z programu.
20.	Ustawa z dnia 19 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy	Dz.U. nr 127, poz. 1088	24 sierpnia 2002 r.	Dysponent Funduszu może, za zgodą ministra właściwego do spraw finansów publicznych, zaciągać kredyty i pożyczki na zaspokajanie roszczeń pracowniczych. Minister Skarbu Państwa, w ramach uzupełniania środków brakujących na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, może udzielać Funduszowi wsparcia finansowego ze środków finansowych gromadzonych na wyodrębnionym rachunku środków specjalnych, zgodnie z art. 49 ust. 3 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych
21.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych, refundacji bankom wypłaconych premii gwarancyjnych oraz o zmianie niektórych ustaw	Dz.U. nr 127, poz. 1090	12 sierpnia 2002 r.	Ustawa określa zasady premii gwarancyjnej przyznawanej właścicielom książeczek mieszkaniowych, zawiera wzór do obliczania wielkości premii gwarancyjnej.
22.	Ustawa z dnia 24 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o opłacie skarbowej	Dz.U. nr 135, poz. 1143	1 stycznia 2003 r.	Ustawa zawiera szczegółowy wykaz przedmiotów opłaty skarbowej, stawki oraz zwolnienia.

23.	Ustawa z dnia 24 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia oraz innych ustaw	Dz.U. nr 135, poz. 1145	11 września 2002 r., niektóre przepisy weszły w życie 10 listopada 2002 r., 1 stycznia 2003 r. oraz 1 stycznia 2004 r.	Przedsiębiorca wprowadzający po raz pierwszy do obrotu w kraju środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego, które nie należą do grup określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 10 ust. 3, lub dietetyczne środki spożywcze specjalnego przeznaczenia medycznego ma obowiązek powiadomić o tym Głównego Inspektora Sanitarnego najpóźniej przy pierwszym wprowadzeniu środka spożywczego do obrotu, przedkładając równocześnie wzór etykiety.
24.	Ustawa z dnia 26 lipca 2002 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (w tym m.in. nowelizacja ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz nowelizacja ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych)	Dz.U. nr 135, poz. 1146	1 stycznia 2003 r., niektóre przepisy weszły w życie 29 listopada 2002 r.	Nowelizacja kodeksu pracy wprowadziła istotne zmiany w zakresie: – wymiaru czasu pracy – wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych – zasad udzielania urlopów wypoczynkowych – wynagrodzenia za czas choroby.
25.	Ustawa z dnia 24 lipca 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne	Dz.U. nr 135, poz. 1144, z wyjątkiem przepisu art. 1 pkt 28	1 stycznia 2003 r.	Przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się przesyłaniem i dystrybucją paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła są obowiązane zapewniać wszystkim podmiotom, na zasadzie równoprawnego traktowania, świadczenie usług przesyłowych polegających na przesyłaniu paliw lub energii od wybranego przez te podmioty dostawcy paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła, na zasadach i w zakresie określonych w ustawie; świadczenie usług przesyłowych odbywa się na podstawie umowy o świadczenie usług przesyłowych,
26.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego	Dz.U. nr 141, poz. 1176	1 stycznia 2003 r.	Ustawę stosuje się do dokonywanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedaży rzeczy ruchomej osobie fizycznej, która nabywa tę rzecz w celu niezwiązanym z działalnością zawodową lub gospodarczą (towar konsumpcyjny). Ustawy nie stosuje się do sprzedaży energii elektrycznej, jak również do gazu i wody, chyba że są sprzedawane w ograniczonej ilości lub w określonej objętości. Ustawy nie stosuje się także do sprzedaży egzekucyjnej oraz sprzedaży dokonywanej w postępowaniu upadłościowym albo innym postępowaniu sądowym.

27.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców	Dz.U. nr 141, poz. 1177	5 października 2002 r.	Ustawa określa warunki dopuszczalności, zasady udzielania oraz nadzorowania pomocy publicznej dla przedsiębiorców. Pomoc publiczna dla przedsiębiorców stanowi przysporzenie korzyści finansowych określonemu przedsiębiorcy w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Przysporzenie takie stanowi pomoc, jeżeli: – jest realizowane bezpośrednio z krajowych środków publicznych lub z takich środków przekazanych innym podmiotom albo pomniejsza lub może pomniejszyć te środki oraz – narusza lub grozi naruszeniem konkurencji przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorców lub produkcji niektórych towarów. Przepisy ustawy stosuje się do pomocy udzielanej w dowolnej formie, w szczególności w formie: – dotacji oraz ulg i zwolnień podatkowych, – dokapitalizowania przedsiębiorców na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku, – pożyczek lub kredytów udzielanych na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku, – poręczeń lub gwarancji udzielanych przedsiębiorcom lub za zobowiązania przedsiębiorców – na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku, – zaniechania poboru, odroczenia płatności lub rozłożenia na raty płatności podatku bądź zaległości podatkowej oraz umorzenia zaległości podatkowej bądź odsetek za zwłokę, – umorzenia bądź zaniechania ustalania lub poboru należnych od przedsiębiorcy świadczeń pieniężnych, stanowiących środki publiczne w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, innych niż podatki, albo odraczania lub rozkładania na raty płatności takich świadczeń, – zbycia lub oddania do korzystania mienia będącego własnością Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych albo jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków – na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku, z wyjątkiem zbycia lub oddania do korzystania mienia będącego własnością Skarbu Państwa, przejętego w celu zabezpieczenia roszczeń wynikających z udzielonych poręczeń lub gwarancji Skarbu Państwa.

28.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. - Prawo dewizowe	Dz.U. nr 141, poz. 1178	1 października 2002 r.	Ustawa określa obrót dewizowy z zagranicą oraz obrót wartościami dewizowymi w kraju, a także działalność gospodarczą w zakresie kupna i sprzedaży wartości dewizowych oraz pośrednictwa w ich kupnie i sprzedaży.
29.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych	Dz.U. nr 141, poz. 1179	1 stycznia 2003 r.	Ustawa wprowadza zmiany w słowniku pojęć ustawowych, modyfikuje dochody, zasady zaliczania dochodów, zakres kosztów.
30.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o izbach aptekarskich oraz ustawy – Prawo farmaceutyczne	Dz.U. nr 141, poz. 1181	2 października 2002 r.	Staż odbywany jest w aptece, która uzyskała pozytywną opinię wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego, a także opinię okręgowej rady aptekarskiej, wydaną na wniosek dziekana wydziału farmaceutycznego. Opinia powinna uwzględniać ocenę osób nadzorujących odbywanie przez studenta farmacji stażu w aptece, wyposażenia oraz warunków lokalowych apteki, a także zakresu zadań wykonywanych w tej aptece pod kątem prowadzonego procesu dydaktycznego.
31.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 141, poz. 1182	1 stycznia 2003 r.	Ustawa wprowadza nieograniczony obszar podatkowy tylko dla podatników zamieszkałych na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej, zmiany w zasadach zaliczania niektórych przychodów i odliczania kosztów, modyfikuje definicję dochodów.
32.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne	Dz.U. nr 141, poz. 1183	1 stycznia 2003 r.	Ustawa reguluje opodatkowanie zryczałtowanym podatkiem dochodowym niektórych przychodów (dochodów) osiąganych przez osoby fizyczne: – prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, – nieprowadzące pozarolniczej działalności gospodarczej, osiągające przychody z tytułu umowy najmu, podnajmu, dzierżawy, poddzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze, – wykonujące wolne zawody, – będące osobami duchownymi.
33.	Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw	Dz.U. nr 143, poz. 1196	6 września 2002 r.	Przedsiębiorcy wykonujący dotychczas działalność w zakresie przywozu do Polski odpadów w postaci mieszaniny odzieży używanej i zużytej, których zezwolenia Głównego Inspektora Ochrony Środowiska na przywóz odpadów do kraju utraciły ważność z dniem 1 lipca 2002 r., są zobowiązani, w okresie 3 miesięcy od dnia

				wejścia w życie niniejszej zmiany ustawy, do uzyskania zezwolenia na sprowadzanie odpadów w postaci mieszaniny odzieży używanej i zużytej. Zezwolenia mogą być wydane na czas określony nie dłuższy niż do dnia przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Do czasu uzyskania zezwolenia przedsiębiorcy mogą prowadzić dotychczasową działalność, jeżeli posiadają zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku wydane na podstawie ustawy o odpadach lub ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Przedsiębiorcy, nieposiadający zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odzysku wydanego na podstawie ustawy o odpadach lub ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, mogą prowadzić dotychczasową działalność w tym zakresie do czasu uzyskania zezwoleń: – na sprowadzanie odpadów z zagranicy oraz – na prowadzenie działalności w zakresie odzysku, wydanych na podstawie ustawy o odpadach lub ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, nie dłużej niż przez okres 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej zmiany ustawy.
34.	Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Dz.U. nr 143, poz. 1197	20 września 2002 r.	W przypadku realizacji przez Agencję zadań określonych w programie SAPARD, minister właściwy do spraw rozwoju wsi, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia: – określa podział środków programu SAPARD między poszczególne działania tego programu, – może określić podział środków w ramach działań programu SAPARD między poszczególne województwa albo sektory: mleczarski, mięsny, rybny oraz owoców i warzyw uwzględniając postanowienia właściwych umów międzynarodowych. Podziału dokonuje się w odniesieniu do: – środków określonych w umowach finansowych zawartych między Komisją Wspólnot Europejskich a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej dotyczących programu SAPARD, – krajowych środków publicznych przeznaczonych na współfinansowanie programu SAPARD.

35.	Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną	Dz.U. nr 144, poz. 1204	8 marca 2003 r.	Ustawa określa: – obowiązki usługodawcy związane ze świadczeniem usług drogą elektroniczną, – zasady wyłączania odpowiedzialności usługodawcy z tytułu świadczenia usług drogą elektroniczną, – zasady ochrony danych osobowych osób fizycznych korzystających z usług świadczonych drogą elektroniczną.
36.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów udzielanych lekarzom, lekarzom stomatologom, pielęgniarkom, położnym i technikom medycznym oraz o umarzaniu tych kredytów	Dz.U. nr 144, poz. 1209	23 września 2002 r.	Minister właściwy do spraw zdrowia przekazuje w danym roku budżetowym środki na realizację dopłat do oprocentowania kredytów oraz umorzeń, na zasadach określonych w umowie zawartej z Bankiem Gospodarstwa Krajowego, na wyodrębniony rachunek w tym banku. Umowa określa w szczególności: – limit środków przeznaczonych na dopłaty i umorzenia, – zasady, tryb i terminy przekazywania ministrowi właściwemu do spraw zdrowia informacji o wysokości kwot planowanych umorzeń i zawartych umowach, – czynności bankowe dokonywane w związku z wykonywaniem niniejszej ustawy oraz przysługujące z tego tytułu wynagrodzenie banku, – szczegółowy tryb przekazywania i rozliczania środków na dopłaty i umorzenia oraz tryb zwrotu do budżetu państwa środków pochodzących z dopłat przez banki, które podpisały z Bankiem Gospodarstwa Krajowego umowę, na podstawie art. 3 ust. 2. Dopłaty stosuje się do oprocentowania kredytów udzielanych przez banki lekarzom, lekarzom stomatologom, pielęgniarkom, położnym, zwanym, którzy nie nabyli uprawnień do świadczeń emerytalnych w dniu zawarcia umowy kredytowej oraz nie korzystają z uprawnień do świadczeń rentowych, jeżeli: – rozwiązano z nimi umowę o pracę w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej z przyczyn dotyczących pracodawcy oraz podjęli działalność po dniu 1 stycznia 2000 r., albo – byli zatrudnieni w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej w dniu 1 stycznia 2002 r. i złożą pisemne oświadczenie o gotowości rozwiązania umowy o pracę oraz podjęcia działalności.

37.	Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. organizacji rynku przetworów owocowych i warzywnych	Dz.U. nr 150, poz. 1238	16 października 2002 r., niektóre przepisy wejdą w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej	Ustawa określa zakres zadań oraz właściwość jednostek organizacyjnych i organów w sprawach związanych z udzielaniem pomocy finansowej dla producentów oraz przetwórców owoców i warzyw, w tym zasady prowadzenia rejestru przetwórców i grup producentów owoców i warzyw wytwarzających przetwory oraz tryb przeprowadzania kontroli dotyczących zasadności wpisu do tego rejestru i wypłacania pomocy finansowej, w zakresie organizacji rynku przetworów owocowych i warzywnych uregulowanym w przepisach Unii Europejskiej.
38.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o zmianie ustawy o wyrobach medycznych	Dz.U. nr 152, poz. 1264	1 października 2002 r.	Wytwórca zobowiązany jest do niezwłocznego zgłoszenia wyrobu medycznego stosowanego w weterynarii, wprowadzonego do obrotu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, do Rejestru Wytwórców i Wyrobów Medycznych. Do zgłoszenia o wpis do Rejestru Wytwórców i Wyrobów Medycznych dołącza się: – deklarację zgodności albo – deklarację zgodności z podaniem numeru identyfikacyjnego jednostki notyfikowanej – w przypadku wyrobu medycznego klasy I mającego funkcję pomiarową lub będącego sterylnym wyrobem medycznym, wyrobu medycznego klasy IIa, IIb lub III, aktywnego wyrobu medycznego do implantacji i wyrobu medycznego do diagnostyki in vitro z listy A lub B albo do samodzielnego testowania, albo – oświadczenie z podaniem numeru identyfikacyjnego jednostki notyfikowanej – w przypadku dokonywania sterylizacji różnych wyrobów medycznych w celu wprowadzenia ich do obrotu jako systemu lub zestawu zabiegowego, – wzór etykiety, ulotki informacyjnej oraz instrukcji używania.
39.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo farmaceutyczne	Dz.U. nr 152, poz. 1265	1 października 2002 r.	Podmiot odpowiedzialny za badanie kliniczne produktu leczniczego lub przyszłego produktu leczniczego, lub inny podmiot podejmujący te badania zgłasza je do Centralnej Ewidencji Badań Klinicznych, prowadzonej przez Prezesa Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych, zwanego dalej „Prezesem Urzędu”.

40.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi	Dz.U. nr 153, poz. 1271	1 stycznia 2004 r., niektóre przepisy weszły w życie 3 października 2002 r.	Ustawa wprowadza zmiany w systemie sądownictwa administracyjnego poprzez zniesienie zamiejscowych ośrodków NSA, a na ich miejsce wprowadza wojewódzkie sądy administracyjne.
41.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym	Dz.U. nr 153, poz. 1272	1 października 2002 r.	Mali podatnicy, którzy wybrali metodę kasową, składają w urzędzie skarbowym deklaracje podatkowe dla podatku od towarów i usług za okresy kwartalne w terminie do 25 dnia miesiąca następującego po kwartale, w którym powstał obowiązek podatkowy. Mali podatnicy, którzy nie wybrali metody kasowej, mogą również składać deklaracje po uprzednim pisemnym zawiadomieniu urzędu skarbowego, w terminie do końca kwartału poprzedzającego kwartał, za który będzie po raz pierwszy składana deklaracja kwartalna.
42.	Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o zmianie ustawy o czasie pracy kierowców oraz ustawy – Prawo o miarach	Dz.U. nr 155, poz. 1286	30 września 2002 r.	Przyrządy pomiarowe zalegalizowane lub uwierzytelnione przed dniem wejścia w życie ustawy, niespełniające jej przepisów, mogą być nadal legalizowane, o ile spełniają wymagania dotychczasowych przepisów, lecz nie dłużej niż przez 10 lat od dnia wejścia w życie ustawy, z wyłączeniem przyrządów kontrolnych, o których mowa w przepisach o czasie pracy kierowców.
43.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców	Dz.U. nr 155, poz. 1287	30 września 2002 r.	Ustawa określa: – warunki restrukturyzacji należności publicznoprawnych od przedsiębiorców; – zasady ustalania należności podlegających restrukturyzacji i tryb postępowania restrukturyzacyjnego; – warunki uzyskania preferencji podatkowych dla przedsiębiorców nieposiadających zaległości podatkowych. Restrukturyzacją są objęci przedsiębiorcy, o których mowa w przepisach o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców, w szczególności którzy tracą zdolność do konkurowania na rynku, wyrażającą się zwłaszcza w znacznym stopniu: zmniejszeniem obrotów, nadmierną zdolnością produkcyjną, wzrostem zapasów, spadkiem zyskowności lub ponoszeniem strat, jak również wzrostem zadłużenia i brakiem możliwości uzyskania bankowych kredytów, poręczeń lub gwarancji.

44.	Ustawa z dnia 7 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych	Dz.U. nr 156, poz. 1300	25 października 2002 r.	Ustawa precyzuje zasady rozliczeń dla środków pochodzących z funduszy strukturalnych i funduszu spójności Unii Europejskiej. Wprowadza delegację dla Ministra Finansów do ustalania m.in.: – trybu ustalania podmiotów dysponujących środkami, – trybu uruchamiania tych środków, – trybu i terminów sporządzania planów finansowych dokonywania wydatków.
45.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności	Dz.U. nr 166, poz. 1360	1 stycznia 2003 r., z wyjątkiem art. 32, który wszedł w życie z dniem ogłoszenia, tj. 7 października 2002 r.	Ustawa określa: – zasady funkcjonowania systemu oceny zgodności z zasadniczymi i szczegółowymi wymaganiami dotyczącymi wyrobów, jak również procesów ich wytwarzania, które mogą stwarzać zagrożenie albo służą ochronie lub ratowaniu życia, zdrowia, mienia oraz środowiska; – zasady i tryb udzielania akredytacji oraz autoryzacji; – sposób zgłaszania Komisji Europejskiej i państwom członkowskim Unii Europejskiej autoryzowanych jednostek oraz autoryzowanych laboratoriów; – zadania Polskiego Centrum Akredytacji; – zasady sprawowania nadzoru nad wyrobami podlegającymi ocenie zgodności oraz organy właściwe w tych sprawach.
46.	Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o portowych urządzeniach do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	Dz.U. nr 166, poz. 1361	1 stycznia 2003 r.	Zarządzający portami mają zapewnić statkom normalnie korzystającym z portu lub przystani dostęp do urządzeń do odbioru odpadów statkowych i pozostałości ładunkowych. Urządzenia odbiorcze powinny posiadać odpowiednią wydajność, a ich eksploatacja nie powinna powodować nieuzasadnionych opóźnień w ruch statków. Należy zapewnić odbiór odpadów olejowych i ich mieszanin, ścieków (wymienionych w załączniku IV konwencji MARPOL 1973/78) oraz śmieci obejmujących odpady związane z ładunkiem, inne niż pozostałości ładunkowe. Natomiast do odbioru pozostałości ładunkowych zobowiązano odbiorcę ładunku. Zarządzający portami będą sporządzać okresowe raporty o funkcjonowaniu i stopniu wykorzystania urządzeń do odbioru odpadów. Armatorom (lub agentom reprezentującym armatora) oraz kapitanom statków trzeba również przekazać aktualne i dostępne informacje o trybie i sposobie odbioru odpadów statkowych. W razie niemożliwości przy-

				jęcia określonych rodzajów odpadów należy niezwłocznie poinformować o tym kapitana statku lub agenta reprezentującego armatora i jednocześnie wskazać najbliższy port lub przystań gotowe do ich odbioru.
47.	Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	Dz.U. nr 167, poz. 1372	9 listopada 2002 r.	Zezwolenia wydaje się na podstawie pisemnego wniosku przedsiębiorcy. Wniosek o wydanie zezwolenia zawiera: – oznaczenie przedsiębiorcy, – siedzibę i adres przedsiębiorcy, – numer w rejestrze przedsiębiorców, – miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, – wnioskowany limit – dotyczy wyłącznie wniosku o wydanie zezwolenia, – wnioskowany termin ważności zezwolenia.
48.	Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych	Dz.U. nr 169, poz. 1385	12 maja 2002 r., przepisy ustawy dotyczące instytucji pieniądza elektronicznego stosuje się od dnia uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej	Ustawa określa zasady wydawania i używania elektronicznych instrumentów płatniczych, w tym instrumentów pieniądza elektronicznego, prawa i obowiązki stron umów o elektroniczne instrumenty płatnicze oraz zasady tworzenia, organizacji, działalności oraz nadzoru, a także likwidacji instytucji pieniądza elektronicznego. Przepisów ustawy nie stosuje się do elektronicznych instrumentów płatniczych używanych przez banki w celu realizowania wzajemnych płatności w międzybankowych systemach rozliczeniowych. Jeśli wydawca kart płatniczych jest jednocześnie ich akceptantem i umowa nie przewiduje możliwości akceptacji tych kart poza własną siecią wydawcy, przepisy ustawy stosuje się tylko w zakresie ochrony posiadacza i wykonywania obowiązków informacyjnych wobec Narodowego Banku Polskiego.
49.	Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji	Dz.U. nr 169, poz. 1386	1 stycznia 2003 r.	Polskie Normy mogą korzystać z ochrony jak utwory literackie, a autorskie prawa majątkowe do nich przysługują krajowej jednostce normalizacyjnej. Wyroby spełniające wymagania Polskich Norm oznaczane są na zasadzie dobrowolności znakiem zgodności z Polską Normą pod warunkiem uzyskania certyfikatu zgodności upoważniającego do takiego oznaczenia. Wyłączne prawo do wyrażania zgody na oznaczenie wyrobu znakiem zgodności z Polską nor-

				mą przysługuje przy tym krajowej jednostce normalizacyjnej. Prezes Polskiego Komitetu Normalizacyjnego może upoważnić jednostki certyfikujące do wydawania certyfikatu zgodności z Polską Normą. Kto oznacza wyroby znakiem zgodności z Polską Normą bez uzyskania certyfikatu zgodności upoważniającego do takiego oznaczenia, podlega karze grzywny. Tej samej karze podlega, kto oznacza znakiem zgodności z Polską Normą wyroby nie spełniające odpowiednich wymagań Polskiej Normy lub deklaruje zgodność z Polską Normą wyrobów nie spełniających tych wymagań.
50.	Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz o zmianie niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 169, poz. 1387	1 stycznia 2003 r.	Ustawa wprowadza: – nowe zasady obliczania terminów zmiany w zasadach kontroli skarbowej, – zasadę ochrony podatnika.
51.	Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o organizacji rynku rybnego oraz o zmianie ustawy o rybołówstwie morskim	Dz.U. nr 181, poz. 1514	30 stycznia 2003 r.	Ustawa określa zasady organizacji rynku rybnego. Organizacja rynku rybnego obejmuje: – zasady wprowadzania na rynek produktów rybołówstwa i produktów rybactwa; – zasady tworzenia i funkcjonowania organizacji producentów rybnych; – zasady tworzenia i funkcjonowania organizacji międzybranżowych; – zasady i warunki udzielania, ze środków publicznych, pomocy finansowej tym organizacjom.
52.	Ustawa z dnia 26 września 2002 r. O administrowaniu obrotem z zagranicą towarami	Dz.U. nr 188, poz. 1572	1 stycznia 2003 r.	Ustawa określa zasady administrowania obrotem towarami z zagranicą. Przepisów ustawy nie stosuje się do obrotu towarami z zagranicą w takim zakresie, w jakim obrót ten jest uregulowany odrębnymi przepisami prawa oraz umowami międzynarodowymi, których stroną jest Rzeczpospolita Polska.
53.	Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o zmianie ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych	Dz.U. nr 197, poz. 1662	1 stycznia 2003 r.	Ustawa wprowadza: – rozszerzenie obowiązku niesienia opłaty reprograficznej, – uchylenie licencji ustawowej dla operatorów sieci kablowych, – zmianę sposobu liczenia okresu ochrony utworu audiowizualnego,

				Porządkuje pola eksploatacji utworów rozszerzając je na internet.
54.	Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych	Dz.U. nr 199, poz. 1671	1 stycznia 2003 r., niektóre przepisy wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2004 r.	Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach.
55.	Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	Dz.U. nr 199, poz. 1673	1 stycznia 2003 r., niektóre przepisy weszły w życie 28 listopada 2002 r. oraz 1 października 2003 r.	Ustawa określa: – rodzaje świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz warunki nabywania prawa do tych świadczeń; – zasady i tryb przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty; – zasady różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków; – zasady finansowania prewencji wypadkowej.
56.	Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach	Dz.U. nr 199, poz. 1674	1 stycznia 2003 r.	Ustawa określa: – rodzaje wypadków powstałych w szczególnych okolicznościach, uzasadniających przyznanie świadczeń; – rodzaje świadczeń z tytułu wypadków i chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach; – zasady przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady wypłaty świadczeń; – zasady finansowania świadczeń.
57.	Ustawa z dnia 10 października o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz o zmianie niektórych ustaw	Dz.U. nr 200, poz. 1679	1 stycznia 2003 r.	Od dnia 1 stycznia 2003 r. ustala się minimalne wynagrodzenie w wysokości 800 zł.
58.	Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatku rolnym	Dz.U. nr 200, poz. 1680	1 stycznia 2003 r.	Ustawa przewiduje m.in. opodatkowanie podatkiem rolnym wszystkich gruntów sklasyfikowanych w ewidencji gruntów i budynków jako użytki rolne lub jako grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych. Likwidacji ulega rozwiązanie polegające na tym, że część użytków rolnych nie spełniających normy obszarowej gospodarstwa rolnego była objęta podatkiem od nieruchomości. Nowa ustawa zmienia też definicję gospodarstwa rolnego, okre-

				śla podatników podatku rolnego, którymi są osoby fizyczne, prawne i jednostki organizacyjne (w tym spółki nieposiadające osobowości prawnej), będące właścicielami, posiadaczami samoistnymi i użytkownikami gruntów, a także posiadaczami gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. Obowiązek podatkowy ciąży także na jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych i Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Nowe przepisy określają podstawy i stawki opodatkowania dla gruntów gospodarstw rolnych i oddzielnie dla pozostałych gruntów. Od 1 stycznia możliwe jest łączne ustalenie zobowiązania pieniężnego osobom, na których ciąży obowiązek podatkowy w zakresie podatku rolnego oraz jednocześnie z tytułu podatku od nieruchomości i podatku leśnego w jednej decyzji (nakazie płatniczym).
59.	Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od spadków i darowizn	Dz.U. nr 200, poz. 1681	1 stycznia 2003 r.	Podatkowi od spadków i darowizn podlega nabycie przez osoby fizyczne własności rzeczy znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych wykonywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tytułem: – spadku, – darowizny, – zasiedzenia, – nieodpłatnego zniesienia współwłasności, – zachowku, jeżeli uprawniony nie uzyskał go w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny lub w postaci powołania do spadku albo w postaci zapisu. Podatkowi podlega również nabycie praw do wkładu oszczędnościowego na podstawie dyspozycji wkładcy na wypadek jego śmierci.
60.	Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 200, poz. 1683	1 stycznia 2003 r.	Ustawa normuje: – podatek od nieruchomości, – podatek od środków transportowych, – podatek od posiadania psów, – opłatę targową, – opłatę miejscową, – opłatę administracyjną.

61.	Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych	Dz.U. nr 200, poz. 1684	1 stycznia 2003 r.	Od 1 stycznia 2003 r. podatek dochodowy od osób prawnych, z zastrzeżeniem art. 21 i 22 u.p.d.o.p., wynosi 27 proc. Podstawy opodatkowania. Nowa stawka podatku ma zastosowanie do opodatkowania dochodów (strat) uzyskanych od dnia 1 stycznia 2003 r. – jeżeli rokiem podatkowym podatnika jest rok kalendarzowy albo od początku roku podatkowego rozpoczynającego się po dniu 31 grudnia 2002 r. – jeżeli rokiem podatkowym podatnika jest inny okres niż rok kalendarzowy. Jeżeli rok podatkowy podatnika rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2003 r., do końca tego roku podatkowego podatnik stosuje stawkę podatku obowiązującą go w pierwszym dniu tego roku podatkowego.
62.	Ustawa z dnia 24 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym oraz niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 200, poz. 1689	1 stycznia 2003 r.	W ustawie tej Sejm podwyższył składkę na ubezpieczenie zdrowotne z 7,75 proc. do 8 proc. przychodu ubezpieczonego. Podwyżki tej nie będzie można odpisać od podatku dochodowego od osób fizycznych, co w rzeczywistości oznacza podwyższenie podatków. Znowelizowana ustawa o p.u.z. w sposób szczegółowy i całościowy reguluje kwestie dotyczące ubezpieczenia żołnierzy oraz nadzoru nad ubezpieczeniem zdrowotnym. Przyjęte rozwiązania pozwalają na funkcjonowanie ubezpieczenia zdrowotnego w dotychczasowy sposób do dnia wejścia w życie ustawy o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym w Narodowym Funduszu Zdrowia. Dzięki nim uniknie się wydatków z budżetu państwa związanych ze zmiana podmiotu sprawującego nadzór nad ubezpieczeniami zdrowotnymi, czyli Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń Zdrowotnych, na Komisję Nadzoru nad Ubezpieczeniami i Funduszami Emerytalnymi.
63.	Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy	Dz.U. nr 213, poz. 1800	23 grudnia 2002 r.	Ustawa określa zasady i warunki restrukturyzacji przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy, a także tryb postępowania w sprawach restrukturyzacji. Przepisów ustawy nie stosuje się do przedsiębiorców: – wpisanych do właściwego rejestru lub ewidencji w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, z zastrzeżeniem przepisów rozdziału 10; – wobec których ogłoszono upadłość albo otwarto postępowanie likwidacyjne.

64.	Ustawa z dnia 4 grudnia 2002 r. zmieniająca ustawę o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, ustawę o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy oraz ustawę – Kodeks karny skarbowy	Dz.U. nr 213, poz. 1803	1 stycznia 2003 r.	Na wniosek zainteresowanego urząd skarbowy jest obowiązany do potwierdzenia, czy podatnik jest zarejestrowanym podatnikiem podatku od towarów i usług. Zainteresowanym może być zarówno sam podatnik, jak i osoba trzecia mająca interes prawny w złożeniu wniosku.
65.	Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne oraz o zmianie niektórych ustaw	Dz.U. nr 216, poz. 1824	1 stycznia 2003 r.	Poręczenie i gwarancja mogą być udzielane po dokonaniu analizy ryzyka wypłat przez Skarb Państwa z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji. Nie udziela się ich, jeżeli z analizy takiej wynika, że podmiot, którego zobowiązania mają być objęte poręczeniem lub gwarancją, nie będzie w stanie wykonać tych zobowiązań. Warunkiem udzielenia poręczenia lub gwarancji jest złożenie wniosku o udzielenie poręczenia lub gwarancji zawierającego dane umożliwiające dokonanie analizy.
66.	Artykuł 1 pkt 3 lit. a) ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym	Dz.U. nr 216, poz. 1825	1 stycznia 2003 r., pozostałe przepisy 17 stycznia 2003 r.	Autobus o dopuszczalnej masie całkowitej przekraczającej 10 t, samochód ciężarowy i pojazd silnikowy składający się z pojazdu silnikowego złączonego z naczepą (tzw. pojazd członowy) o dopuszczalnej masie całkowitej przekraczającej 12 t powinien być wyposażony w homologowany ogranicznik prędkości montowany przez producenta lub jednostkę przez niego uprawnioną, ograniczający maksymalną prędkość autobusu do 100 km/h, a samochodu ciężarowego i pojazdu członowego o d.m.c 12 ton do 85 km/h, tak aby prędkość rzeczywista tego pojazdu nie mogła przekroczyć 90 km/h. Przytoczonego przepisu nie stosuje się do pojazdów zarejestrowanych przed 1 stycznia 1988 r. Do pojazdów zarejestrowanych w okresie od 1 stycznia 1988 r. do dnia 31 grudnia 2002 r. wymóg zamontowania ograniczników prędkości stosuje się od dnia 1 stycznia 2004 r.
67.	Ustawa z dnia 13 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym	Dz.U. nr 230, poz. 1920	1 stycznia 2003 r.	Umożliwia osobom ubezpieczonym powyżej 65 roku życia zakup jednego opakowania niektórych leków za symboliczną złotówkę. Mogą być one wydane na podstawie recepty wystawionej przez lekarza lub felczera mającego umowę z kasą chorych upoważniającą do wystawiania takich recept. Lista leków zostanie opublikowana co najmniej raz w roku w rozporządzeniu ministra zdrowia po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Lekarskiej i Naczelnej Rady Aptekarskiej.

68.	Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów mieszkaniowych o stałej stopie procentowej	Dz.U. nr 230, poz. 1922	7 stycznia 2003 r.	Ustawa określa zasady stosowania dopłat do oprocentowania długoterminowych kredytów o stałej stopie procentowej, udzielanych przez banki na cele związane z budownictwem mieszkaniowym, realizowanym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także źródła finansowania dopłat oraz zasady rozliczeń z tytułu przekazanych bankom dopłat.
69.	Ustawa z dnia 4 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego	Dz.U. nr 230, poz. 2921	1 stycznia 2003 r.	Od 1 stycznia 2003 r. zmiany kontraktu w ramach limitów określonych na podstawie programu wsparcia uzgadniają i zatwierdzają minister i marszałek województwa w formie pisemnego zgodnego oświadczenia. Takie zmiany w kontrakcie wymagają tylko powiadomienia sejmiku i rządu.
70.	Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o restrukturyzacji zobowiązań koncesyjnych operatorów stacjonarnych publicznych sieci telefonicznych	Dz.U. nr 233, poz. 1956	28 grudnia 2002 r.	Ustawa określa zasady i tryb restrukturyzacji zobowiązań operatorów eksploatujących stacjonarne publiczne sieci telefoniczne z tytułu opłat za udzielenie koncesji na świadczenie strefowych usług telekomunikacyjnych oraz związanych z nimi opłat prolongacyjnych, przez ich: – umarzanie, w związku z poniesieniem nakładów inwestycyjnych na infrastrukturę telekomunikacyjną; – zamianę na udziały albo akcje lub obligacje. Ustawę stosuje się do tych zobowiązań, których termin płatności został określony: – w decyzji o udzieleniu koncesji, przekształconej w zezwolenie telekomunikacyjne, lub – w decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw łączności i przypada po dniu wejścia w życie ustawy. Ustawy nie stosuje się do przedsiębiorców znajdujących się w likwidacji lub upadłości.
71.	Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o usługach detektywistycznych oraz ustawy – Prawo o ruchu drogowym	Dz.U. nr 238, poz. 2021	1 stycznia 2003 r.	Koncesje na działalność gospodarczą w zakresie usług detektywistycznych, udzielone przed dniem 1 stycznia 2001 r., które na podstawie ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. nr 101, poz. 1178 ze zm.) stały się zezwoleniami, po spełnieniu przez przedsiębiorcę warunków określonych w ustawie o usługach detektywistycznych podlegają wymianie na zezwolenia wydawane w trybie tej ustawy, w terminie do dnia 31

				grudnia 2003 r., a po upływie tego terminu tracą moc. Przedsiębiorcy ubiegający się o wymianę zezwolenia są obowiązani złożyć organowi zezwalającemu wniosek o wymianę zezwolenia, w terminie do dnia 30 czerwca 2003 r. Osoby wykonujące czynności detektywa przed 1 stycznia 2003 r. obowiązane są uzyskać licencję w terminie do dnia 31 grudnia 2003 r., a w przypadku nie uzyskania licencji do tego dnia – zaprzestać wykonywania tych czynności. Jak z kolei wynika z nowelizacji prawa o ruchu drogowym, przedstawienie tzw. świadectwa oryginalności przy rejestracji pojazdu będzie wymagane dopiero 1 stycznia 2004 r.
72.	Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne	Dz.U. nr 238, poz.2022	31 grudnia 2002 r.	Spółki wodne, które w dniu wejścia w życie ustawy wykonywały działalność w zakresie uregulowanym ustawą o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, mogą prowadzić tę działalność nie dłużej niż 2 lata od dnia wejścia w życie ustawy.
73.	Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 240, poz. 2055	14 stycznia 2003 r., niektóre przepisy weszły w życie 1 stycznia 2003 r.	Państwowe osoby prawne są obowiązane uzyskać zgodę ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa na dokonanie czynności prawnej w zakresie rozporządzenia składnikami aktywów trwałych w rozumieniu przepisów o rachunkowości, zaliczonymi do wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych lub inwestycji długoterminowych, w tym oddania tych składników do korzystania innym podmiotom na podstawie umów prawa cywilnego lub ich wniesienia jako wkładu do spółki lub spółdzielni, jeżeli wartość rynkowa przedmiotu rozporządzenia przekracza równowartość w złotych kwoty 50.000 euro, obliczonej na podstawie średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski według stanu z dnia wystąpienia o zgodę.
74.	Ustawa z dnia 20 grudnia 2002 r. o organizacji niektórych rynków rolnych	Dz.U. nr 240, poz. 2059	Ustawa wejdzie w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii europejskiej, niektóre przepisy wejdą w życie 1 lipca 2003 r., art. 14	Ustawa określa zadania oraz właściwość jednostek organizacyjnych i organów w zakresie: – zakupu i sprzedaży interwencyjnej zbóż, – udzielania pomocy finansowej dla producentów zbóż, roślin oleistych, w tym lnu uprawianego na ziarno, roślin wysokobiałkowych, roślin strączkowych, lnu i konopi uprawianych na włókno, – udzielania pomocy finansowej dla pierwszych przetwórców sło-

			wszedł w życie 1 stycznia 2003 r.	my lnianej lub konopnej na włókno oraz osób traktowanych jako przetwórcy, – udzielania pomocy finansowej dla producentów chmielu, – udzielania pomocy finansowej dla producentów surowca tytoniowego, – obsługi Wspólnotowego Funduszu Tytoniowego – określonych przepisami Unii Europejskiej.
75.	Ustawa z dnia 6 grudnia 2002 r. o świadczeniu usług ratownictwa medycznego	Dz.U. nr 241, poz. 2073	1 stycznia 2003 r.	Ustawa określa jednostki świadczące usługi ratownictwa medycznego i zasady ich finansowania. Jednostkami świadczącymi usługi ratownictwa medycznego są: – szpitalne oddziały ratunkowe; – zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze pogotowie ratunkowe; – centra powiadamiania ratunkowego. Świadczenia zdrowotne, udzielane osobom objętym powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym w ramach usług ratownictwa medycznego, finansowane są na zasadach określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym. Kasy chorych zawierają umowy o udzielanie świadczeń zdrowotnych w szpitalnych oddziałach ratunkowych oraz przez zespoły ratownictwa medycznego, włączonych do systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego. Jednostki lotniczego pogotowia ratunkowego są finansowane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia. Finansowanie odbywa się na podstawie umowy zawartej między ministrem właściwym do spraw zdrowia a jednostką lotniczego pogotowia ratunkowego. Do umowy nie stosuje się przepisów o zamówieniach publicznych.
76.	Ustawa z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw	Dz.U. nr 241, poz. 2074	1 stycznia 2003 r.	Ustawa wprowadza: – uproszczenia dla osób prowadzących działalność gospodarczą i osób z nimi współpracujących poprzez zwolnienie ich z obowiązku składania miesięcznych sprawozdań, – zasadę przekazywania dokumentów rozliczeniowych do ZUS w formie elektronicznej dla przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 5 osób (do tej pory obowiązek taki dotyczył firm zatrudniających powyżej 20 osób).

77.	Ustawa z dnia 22 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych	Dz.U. 2003 nr 2, poz. 16	24 stycznia 2003 r.	Umowy w sprawach zamówień publicznych są jawne i podlegają udostępnianiu na zasadach określonych w przepisach o dostępie do informacji publicznej.
78.	Ustawa z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o nabywaniu przez użytkowników wieczystych prawa własności nieruchomości	Dz.U. 2003 nr 3, poz. 24	14 stycznia 2003 r., z mocą obowiązującą od dnia 24 października 2002 r.	Na wniosek osoby fizycznej będącej w dniu 26 maja 1990 r. oraz w dniu wejścia w życie ustawy użytkownikiem wieczystym lub współużytkownikiem wieczystym nieruchomości położonych na obszarach Państwa Polskiego, wymienionych w dekrecie z dnia 6 września 1951 r. o ochronie i uregulowaniu własności osadniczych gospodarstw chłopskich na obszarze Ziem Odzyskanych, a także osoby będącej jej następcą prawnym, złożony nie później niż w ciągu czterech lat od dnia wejścia w życie ustawy, starosta – w odniesieniu do nieruchomości Skarbu Państwa albo wójt (burmistrz, prezydent miasta), starosta lub marszałek województwa – w odniesieniu do nieruchomości będącej własnością jednostki samorządu terytorialnego, wydaje decyzję o nabyciu prawa własności nieruchomości.
79.	Ustawa z dnia 22 listopada 2002 r. o zmianie ustawy o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców oraz o zmianie niektórych ustaw i ustawy o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”	Dz.U. 2003 nr 6, poz. 63	1 stycznia 2004 r.	U przedsiębiorcy, który osiągnął dodatni wynik finansowy za poprzedni rok obrotowy wykazany w zatwierdzonym sprawozdaniu finansowym, przyrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w danym roku ustalają, w drodze porozumienia, strony uprawnione do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy. Porozumienie to powinno uwzględniać sytuację i możliwości finansowe przedsiębiorcy oraz wskaźniki ustalone zgodnie z art. 3 ust. 3 lub art. 3 ust. 5. Porozumienie, powinno być zawarte w terminie miesiąca od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego za rok poprzedni. U przedsiębiorców, u których porozumienie nie zostało zawarte, przyrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ustala pracodawca, w drodze zarządzenia, w terminie 14 dni od końca lutego każdego roku. W przypadku gdy przedsiębiorca nie osiągnął dodatniego wyniku finansowego za poprzedni rok obrotowy, ale w trakcie roku obrotowego sytuacja finansowa przedsiębiorcy uległa poprawie w stopniu umożliwiającym w całości pokrycie straty netto za rok poprzedni oraz osiągnięcie dodatniego wyniku finansowego w tym roku, strony uprawnione do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy mogą ustalić, w drodze porozumienia, przyrost

				przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, nie wyższy jednak niż określony wskaźnikami ustalonymi zgodnie z art. 3 ust. 3 lub art. 3 ust. 5.W przypadku gdy rok obrotowy nie pokrywa się z rokiem kalendarzowym, do ustalenia przyrostu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, przyjmuje się maksymalny roczny wskaźnik przyrostu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszony na dany rok kalendarzowy, w którym rozpoczyna się rok obrotowy.
80.	Ustawa z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz ustawy o systemie oświaty	Dz.U. 2003 nr 6, poz. 65	5 luty 2003 r.	Ustawa precyzuje pojęcie: – bezrobotnego, – agencji zatrudnienia, – prac interwencyjnych. Wprowadza ograniczenia w świadczeniu usług pośrednictwa pracy.
81.	Ustawa z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw	Dz.U. 2003 nr 7, poz. 78	6 luty 2003 r.	Ustawa precyzuje zasady gospodarki odpadami niebezpiecznymi i obowiązki spoczywające na wytwórcy takich odpadów, określa właściwości odpadów, które powodują, że są one niebezpieczne.
82.	Paragraf 126 ust. 1 rozporządzenia z dnia 22 stycznia 2002 r. W sprawie zakresu, trybu, formy i terminów dostarczania informacji przez niektóre podmioty prowadzące działalność maklerską oraz rachunki papierów wartościowych	Dz.U. nr 38, poz. 354	1 stycznia 2003 r., większość przepisów rozporządzenia weszła w życie 28 kwietnia 2002 r.	Paragraf ten nakłada obowiązek przesyłania do Komisji Papierów Wartościowych i Giełd informacji dotyczących działalności i sytuacji finansowej domów maklerskich, zagranicznych osób prawnych, prowadzących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność maklerską w formie oddziału oraz banków prowadzących działalność maklerską i banków prowadzących rachunki papierów wartościowych za pomocą systemu informatycznego wskazanego przez komisję.
83.	Rozporządzenie z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie trybu szczegółowych zasad zwrotu składek na ubezpieczenie rentowe i wypadkowe z tytułu zatrudnienia absolwenta	Dz.U. nr 44, poz. 413	10 maja 2002 r.	Rozporządzenie określa tryb i szczegółowe zasady zwrotu składek na ubezpieczenie rentowe i ubezpieczenie wypadkowe oraz wzory wniosków o dokonanie zwrotu tych składek za osoby zamieszkałe w rejonach uznanych za zagrożone szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym.
84.	Rozporządzenie z dnia 16 kwietnia 2002 r. w sprawie prowadzenia postępowań o zamówienia publiczne na zasadach szczególnych	Dz.U. nr 55, poz. 475	28 maja 2002 r.	W postępowaniu prowadzonym na zasadach szczególnych o zamówienie udzielane w sytuacji wystąpienia lub bezpośredniego zagrożenia wystąpieniem klęski żywiołowej nie stosuje się przepisów ustawy dotyczących:

				– obowiązku publikacji ogłoszeń o wszczęciu postępowania, – terminów, – odwołań, – wymogu zatwierdzania przez Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych wyboru trybu udzielenia zamówienia innego niż przetarg nieograniczony. W postępowaniu prowadzonym na zasadach szczególnych o zamówienie udzielane i realizowane za granicą nie stosuje się przepisów ustawy dotyczących: – preferencji krajowych, – obowiązku publikacji ogłoszeń o wszczęciu postępowania, – odwołań, – wymogu zatwierdzania przez Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych wyboru trybu przetargu ograniczonego i przetargu dwustopniowego, – innych przepisów niż wymienione, jeżeli są one niezgodne z prawem państwa, na którego terytorium jest udzielane i realizowane zamówienie. W postępowaniu prowadzonym na zasadach szczególnych, którego przedmiotem jest uzbrojenie lub sprzęt wojskowy, którego przedmiot objęty jest tajemnicą państwową, albo dotyczącym istotnych interesów bezpieczeństwa państwa: – nie stosuje się przepisów ustawy dotyczących: a) wymogu zatwierdzenia przez Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych wyboru trybu udzielania zamówienia innego niż przetarg nieograniczony, b) obowiązku publikacji ogłoszeń, c) jawności postępowania, d) odwołań, e) terminów, – zamawiający może udzielić zamówienia w trybie przetargu ograniczonego albo przetargu dwustopniowego, niezależnie od wystąpienia ustawowych przesłanek wyboru tych trybów. O wszczęciu postępowania o udzielenie zamówienia na zasadach szczególnych rozstrzygają, w ramach swojego zakresu działania: Szef Kancelarii Sejmu, Szef Kancelarii Senatu, Szef Kancelarii Prezydenta, Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, członkowie Rady

				Ministrów, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, kierownicy centralnych urzędów administracji rządowej oraz wojewodowie.
85.	Rozporządzenie z dnia 22 kwietnia 2002 r. w sprawie listy towarów tekstylnych i odzieżowych wyłączonych spod działania ustawy o ochronie przed nadmiernym przywozem na polski obszar celny niektórych towarów tekstylnych i odzieżowych	Dz.U. nr 55, poz. 477	28 maja 2002 r.	Ogłasza się listę towarów tekstylnych i odzieżowych wyłączonych spod działania ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie przed nadmiernym przywozem na polski obszar celny niektórych towarów tekstylnych i odzieżowych: – przędza z wełny czesanej, zawierająca 85% lub więcej masy wełny, nieprzeznaczona do sprzedaży detalicznej, – pozostałe tkaniny z poliestrowych włókien ciętych, – szale, chusty, szaliki, mantyle, welony i podobne, z materiałów włókienniczych, dziane lub szydełkowane, – worki i torby stosowane do pakowania towarów, z juty lub innych włókien łykowych, – zestawy tkanin i przędzy, z dodatkami lub bez, do wykonywania kilimów, obić, haftowanej bielizny stołowej i serwetek lub podobnych artykułów włókienniczych.
86.	Rozporządzenie z dnia 5 marca 2002 r. w sprawie listy odpadów innych niż niebezpieczne, których przywóz z zagranicy nie wymaga zezwolenia Głównego Inspektora Ochrony Środowiska	Dz.U. nr 56, poz. 512	29 maja 2002 r.	Ustala się listę odpadów innych niż niebezpieczne, których przywóz z zagranicy nie wymaga zezwolenia Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Traci moc rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 6 kwietnia 1998 r. w sprawie określenia listy odpadów, których przywożenie z zagranicy nie wymaga zezwolenia Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 47, poz. 299 i z 2000 r. Nr 20, poz. 251).
87.	Rozporządzenie z dnia 8 maja 2002 r. w sprawie wniosku o wydanie zezwolenia na przewóz lub na wywóz odpadów niebezpiecznych za granicę	Dz.U. nr 56, poz. 513	29 maja 2002 r.	Wprowadza się obowiązek składania wniosku o wydanie zezwolenia na wywóz odpadów niebezpiecznych za granicę. Wzór formularza znajduje się w załączniku do rozporządzenia.
88.	Rozporządzenie z dnia 26 marca 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat za udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych	Dz.U. nr 58, poz. 541	31 maja 2002 r.	Nie stosuje się zmniejszania opłat za udzielenie koncesji jeżeli rozpowszechniany program zawiera bloki programowe poświęcone wyłącznie telesprzedaży. Wyżej wymienione opłaty to: opłata za udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programu, który nie zawiera reklam i audycji sponsorowanych, wynosi 20% opłaty ustalonej na podstawie przepisów § 1–6.

89.	Rozporządzenie z dnia 26 marca 2002 r. w sprawie wymagań zasadniczych dla urządzeń używanych na zewnątrz pomieszczeń w zakresie emisji hałasu do środowiska	Dz.U. nr 60, poz. 546	1 stycznia 2003 r.	Opłata za udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programu, w którym reklamy zajmują nie więcej niż 2% dziennego czasu nadawania programu i nie więcej niż 3 minuty w ciągu godziny, wynosi 50% opłaty ustalonej na podstawie przepisów § 1-6, a w przypadku kiedy reklamy zajmują nie więcej niż 7% dziennego czasu nadawania programu i nie więcej niż 6 minut w ciągu godziny, opłata wynosi 75% opłaty ustalonej na podstawie przepisów § 1-6. Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do sprzętu przeznaczonego do przewozu towarów lub osób transportem drogowym, kolejowym, powietrznym oraz wodnym, a także sprzętu specjalnie zaprojektowanego i wykonanego na potrzeby wojska, policji i służb ratownictwa. Rodzaje urządzeń podlegających ograniczeniu emisji hałasu, podlegających tylko oznaczeniu gwarantowanego poziomu mocy akustycznej oraz metody pomiaru hałasu emitowanego przez urządzenia określają załączniki do rozporządzenia. Natomiast producent (lub jego upoważniony przedstawiciel) powinien, dla każdego typu urządzenia spełniającego wymagania określone w rozporządzeniu, wstawić deklarację zgodności WE. Deklaracja powinna być napisana w języku polskim, lecz może być także napisana lub przetłumaczona na język kraju, w którym urządzenie będzie wprowadzane do obrotu lub oddane do użytkowania. Deklarację przechowuje się przez 10 lat od daty wyprodukowania ostatniego egzemplarza urządzenia. Urządzenia podlegające ograniczeniu emisji hałasu oraz gwarantowanego poziomu mocy akustycznej wprowadzone do obrotu lub oddane do używania, które spełniają wymagania określone w rozporządzeniu i dla których wystawiono deklarację zgodności WE, podlegają także oznakowaniu znakiem zgodności CE i oznaczeniu gwarantowanego poziomu mocy akustycznej LWA.
90.	Rozporządzenie z dnia 13 maja 2002 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, którymi może być realizowany międzynarodowy obrót odpadami	Dz.U. nr 60, poz. 548	21 maja 2002 r.	Międzynarodowy obrót odpadami może być realizowany wyłącznie przez ściśle określone przejścia graniczne: 1. Na granicy państwowej z Republiką Słowacką: Barwinek (drogowe), Chyżne (drogowe), Muszyna (kolejowe). 2. Na granicy państwowej z Republiką Czeską: Chałupki (kolejowe), Cieszyn-Boguszowice (drogowe), Kudowa-Słone (drogowe), Międzylesie (kolejowe), Mieroszów (kolejowe),

				Zawidów (kolejowe), Zebrzydowice (kolejowe). 3. Na granicy państwowej z Republiką Federalną Niemiec: Gubinek (drogowe), Jędrzychowice (drogowe), Kołbaskowo (drogowe), Kostrzyn (kolejowe), Kunowice (kolejowe) Olszyna (drogowe), Węgliniec (kolejowe). 4. Na granicy państwowej z Federacją Rosyjską: Bezledy (drogowe), Braniewo (kolejowe). 5. Na granicy państwowej z Republiką Litewską: Budzisko (drogowe), Trakiszki (kolejowe). 6. Na granicy państwowej z Republiką Białorusi: Bobrowniki (drogowe), Kukuryki (drogowe), Kuźnica (drogowe), Terespol (kolejowe). 7. Na granicy państwowej z Ukrainą: Dorohusk (drogowe), Korczowa (drogowe), Przemyśl (kolejowe). 8. Morskie przejścia graniczne: Gdańsk, Gdynia, Kołobrzeg, Szczecin, Świnoujście. 9. Lotnicze przejścia graniczne: Gdańsk-Rębiechowo, Kraków-Balice, Poznań-Ławica, Rzeszów-Jasionka, Warszawa-Okęcie.
91.	Rozporządzenie z dnia 26 kwietnia 2002 r. w sprawie wzorów i sposobu prowadzenia centralnych rejestrów osób posiadających uprawnienia budowlane, rzeczoznawców budowlanych oraz ukaranych z tytułu odpowiedzialności zawodowej w budownictwie	Dz.U. nr 62, poz. 565	5 czerwca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – sposób prowadzenia centralnych rejestrów osób posiadających uprawnienia budowlane, rzeczoznawców budowlanych oraz ukaranych z tytułu odpowiedzialności zawodowej, – dokumenty, na podstawie których dokonuje się wpisów do centralnych rejestrów, – wzory rejestrów.
92.	Rozporządzenie z dnia 8 maja 2002 r. w sprawie wzoru wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych	Dz.U. nr 68, poz. 629	20 czerwca 2002 r.	Określa się wzór wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych.
93.	Rozporządzenie z dnia 22 maja 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących wyposażenia technicznego oraz minimalnych kwalifikacji, jakie muszą spełniać przedsiębiorcy prowadzący	Dz.U. nr 71, poz. 658	1 lipca 2002 r.	Przepisy rozporządzenia regulują: – wymagane wyposażenie techniczne przy obsłudze technicznej i naprawie urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych lub innych urządzeń, wykorzystujących substancje kontrolowane,

	działalność, w której wykorzystywane są substancje kontrolowane			– wymagane wyposażenie techniczne przy odzysku zużytych substancji kontrolowanych, ich recyklingu i regeneracji oraz przekazywaniu do ponownego stosowania, – wymagane minimalne kwalifikacje, jakie muszą spełniać przedsiębiorcy prowadzący działalność polegającą na: a) obsłudze technicznej i naprawie urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych wykorzystujących substancje kontrolowane, odzysku tych substancji, ich recyklingu i regeneracji oraz przekazywaniu do ponownego stosowania, b) niszczeniu substancji kontrolowanych lub produktów je zawierających, c) unieszkodliwianiu odpadów zawierających substancje kontrolowane, z wyjątkiem zużytych opakowań, d) wytwarzaniu produktów przy użyciu substancji kontrolowanych
94.	Rozporządzenie z dnia 28 maja 2002 r. w sprawie listy odpadów, które posiadacz odpadów może przekazywać osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym, niebędącym przedsiębiorcami, do wykorzystania na ich własne potrzeby	Dz.U. nr 74, poz. 686	28 czerwca 2002 r.	Rozporządzenie zawiera listę rodzajów odpadów, które posiadacz odpadów może przekazywać osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym, nie będącym przedsiębiorcami, do wykorzystania na ich własne potrzeby.
95.	Rozporządzenie z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie	Dz.U. nr 75, poz. 690	12 grudnia 2002 r.	Rozporządzenie ustala warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budynki i związane z nimi urządzenia, ich usytuowanie na działce budowlanej oraz zagospodarowanie działek przeznaczonych pod zabudowę, zapewniające spełnienie wymagań art. 5 i 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane. Przepisy rozporządzenia stosuje się przy projektowaniu i budowie, w tym także odbudowie, rozbudowie, nadbudowie, przebudowie oraz przy zmianie sposobu użytkowania budynków oraz budowli nadziemnych i podziemnych spełniających funkcje użytkowe budynków, a także do związanych z nimi urządzeń budowlanych. Przy nadbudowie, przebudowie i zmianie sposobu użytkowania budynków istniejących lub ich części wymagania mogą być spełnione w sposób inny niż podany w rozporządzeniu, stosownie do wskazań ekspertyzy technicznej właściwej jednostki badawczo-rozwojowej albo rzeczoznawcy budowlanego oraz do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych, uzgodnio-

				nych z właściwym komendantem wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej lub państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym, odpowiednio do przedmiotu tej ekspertyzy. Dla budynków na terenach zamkniętych uzgodnienia, dokonuje się z właściwymi służbami odpowiadającymi za bezpieczeństwo pożarowe i sanitarne. Dla budynków i terenów wpisanych do rejestru zabytków lub obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ekspertyza, podlega również uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Przepisy rozporządzenia odnoszące się do budynku o określonym przeznaczeniu stosuje się także do każdej części budynku o tym przeznaczeniu. Do budynków wielorodzinnych zawierających dwa mieszkania stosuje się przepisy rozporządzenia odnoszące się do budynków jednorodzinnych.
96.	Rozporządzenie z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie rejestrów prowadzonych przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej	Dz.U. nr 80, poz. 723	4 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – szczegółowe zasady prowadzenia rejestru patentowego, rejestru wzorów użytkowych, rejestru wzorów przemysłowych, rejestru znaków towarowych, rejestru oznaczeń geograficznych oraz rejestru topografii układów scalonych, – szczegółowe zasady prowadzenia pomocniczego rejestru znaków towarowych zarejestrowanych przez Biuro Międzynarodowe Światowej Organizacji Własności Intelektualnej z mocą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na podstawie umowy międzynarodowej, której stroną jest Rzeczpospolita Polska, – warunki i tryb dokonywania wpisów w rejestrach, – zasady i tryb przeglądania rejestrów oraz wydawania z nich wyciągów.
97.	Rozporządzenie z dnia 14 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego trybu składania wniosków o udzielenie wsparcia finansowego nowej inwestycji	Dz.U. nr 85, poz. 770	26 czerwca 2002 r.	Wnioski o udzielenie wsparcia finansowego nowej inwestycji w danym roku budżetowym składa się bezpośrednio w Ministerstwie Gospodarki lub za pośrednictwem poczty. Wpłynięcie wniosku wraz z wymaganymi dokumentami potwierdza się w Ministerstwie Gospodarki pieczęcią z datą wpływu. W przypadku wniosku przesłanego pocztą za datę złożenia wniosku uznaje się datę stempla pocztowego. W przypadku złożenia przez tego samego przedsiębiorcę kolejnego wniosku dotyczącego danej inwestycji za aktual-

				ny uznaje się ostatni złożony wniosek. W przypadku niekompletnego lub nieprawidłowo wypełnionego wniosku organ udzielający wsparcia finansowego wzywa wnioskodawcę do jego uzupełnienia w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania, pod rygorem pozostawienia wniosku bez rozpoznania. Wnioski o udzielenie wsparcia finansowego złożone po upływie terminu ich składania pozostawia się bez rozpoznania. Organ udzielający wsparcia finansowego informuje wnioskodawcę o przyczynie pozostawienia wniosku bez rozpoznania.
98.	Rozporządzenie z dnia 14 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego trybu terminów udzielania i odmowy udzielania wsparcia finansowego nowej inwestycji	Dz.U. nr 85, poz. 771	26 czerwca 2002 r.	Zespół do Spraw Udzielania Wsparcia Finansowego Przedsiębiorcom, utworzony na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji przekazuje ministrowi właściwemu do spraw gospodarki opinię w sprawie złożonych wniosków w terminie: – 60 dni po upływie terminu składania wniosków w przypadku wniosków złożonych w terminie od dnia 1 marca do dnia 31 marca danego roku, – 30 dni po upływie terminu składania wniosków w przypadku wniosków złożonych w terminie od dnia 1 października do dnia 31 października danego roku. Wsparcia finansowego nowej inwestycji dokonuje się w następujący sposób: – dla udzielenia wsparcia finansowego nowej inwestycji na podstawie wniosków złożonych w terminie od dnia 1 marca do dnia 31 marca danego roku przeznacza się do 80% wartości środków budżetowych określonych w ustawie budżetowej, – dla udzielenia wsparcia finansowego na podstawie wniosków złożonych w terminie od dnia 1 października do dnia 31 października danego roku przeznacza się pozostałe środki budżetowe.
99.	Rozporządzenie z dnia 14 czerwca 2002 r. w sprawie wysokości oraz szczegółowych zasad pobierania wpisu od odwołania wnoszonego w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego	Dz.U. nr 85, poz. 773	1 lipca 2002 r.	Podstawę do ustalania wpisu od odwołania wnoszonego w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego stanowi kwota bazowa ustalona w ustawie budżetowej na dany rok, dla pracowników państwowej sfery budżetowej. Zmiana podstawy następuje po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej ustawy budżetowej na dany rok.

100.	Rozporządzenie z dnia 19 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu zbieranych danych rynkowych	Dz.U. nr 86, poz. 781	26 czerwca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – szczegółowy zakres zbieranych danych rynkowych, – sposób wyłaniania przedsiębiorców obowiązanych do przekazywania danych rynkowych, – formy i terminy przekazywania danych rynkowych. Szczegółowy zakres zbieranych danych rynkowych obejmuje dane w zakresie: – poziomu ceny: a) skupu, b) sprzedaży, c) giełdowej, d) targowiskowej, e) hurtowej, f) producenta, g) importera, – wielkości obrotu.
101.	Rozporządzenie z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie wzorów ogłoszeń o zamówieniach publicznych publikowanych w Biuletynie Zamówień Publicznych oraz dodatkowe informacje zawarte w ogłoszeniach	Dz.U. nr 91, poz. 816	1 lipca 2002 r.	Określa się wzory ogłoszeń o zamówieniach publicznych: – o przetargu nieograniczonym, stanowiący załącznik nr 1 do rozporządzenia, – zaproszenia do składania wniosków o dopuszczenie do udziału w przetargu ograniczonym, stanowiący załącznik nr 2 do rozporządzenia, – informacji o wstępnej kwalifikacji, stanowiący załącznik nr 3 do rozporządzenia, – o przetargu dwustopniowym, stanowiący załącznik nr 4 do rozporządzenia, – o wyniku postępowania, stanowiący załącznik nr 5 do rozporządzenia, – o planowanych zamówieniach publicznych o wartości powyżej 500.000 euro, stanowiący załącznik nr 6 do rozporządzenia.
102.	Rozporządzenie z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie dokumentów, jakich zamawiający może żądać od dostawcy lub wykonawcy w celu potwierdzenia spełniania warunków uprawniających do udziału w postępowaniu o zamówienie publiczne	Dz.U. nr 91, poz. 817	1 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa rodzaje dokumentów jakie może żądać zamawiający w celu potwierdzenia spełniania przez dostawców lub wykonawców warunków określonych w rozporządzeniu.

103.	Rozporządzenie z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie określenia sądów rejonowych prowadzących księgi wieczyste	Dz.U. nr 95, poz. 843	1 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa sądy rejonowe prowadzące księgi wieczyste, w których utworzone zostają wydziały do prowadzenia tych ksiąg, w tym również zamiejscowe wydziały ksiąg wieczystych, oraz określa obszary ich właściwości miejscowej. Ustala się sądy rejonowe prowadzące księgi wieczyste, tworzy wydziały ksiąg wieczystych w tych sądach i określa obszary ich właściwości miejscowej.
104.	Rozporządzenie z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków zawierania i wykonywania umów sprzedaży między przedsiębiorcami a konsumentami	Dz.U. nr 96, poz. 851	1 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa szczegółowe warunki zawierania i wykonywania, w zakresie działalności przedsiębiorstwa, umów sprzedaży rzeczy ruchomych z udziałem konsumentów oraz zasady i tryb postępowania w tych sprawach.
105.	Rozporządzenie z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń	Dz.U. nr 96, poz. 860	15 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – wymagania w zakresie wykorzystywania i przemieszczania PCB, o których mowa w art. 3 pkt 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, – wymagania w zakresie wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane PCB, – wymagania techniczne, jakie należy spełnić przy wykorzystywaniu i oczyszczaniu urządzeń lub instalacji, w których były lub są wykorzystywane PCB, – sposób inwentaryzowania urządzeń lub instalacji, w których były lub są wykorzystywane PCB, – terminy przedkładania odpowiednio wojewodzie albo wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji o: a) rodzaju, ilości i miejscach występowania wykorzystywanych PCB, b) instalacjach i urządzeniach, w których PCB były lub są wykorzystywane, c) czasie i sposobie usuwania PCB oraz instalacji i urządzeń, w których PCB były lub są wykorzystywane, d) czasie i sposobie zastąpienia PCB substancjami innymi, mniej szkodliwymi dla środowiska, – formę i układ przedkładanych informacji, – terminy, w których powinny być oczyszczone lub wyeliminowane instalacje lub urządzenia, w których były lub są wykorzystywane PCB.

				Wykorzystywanie PCB dopuszcza się w użytkowanych urządzeniach lub instalacjach, nie dłużej niż do dnia 30 czerwca 2010 r.
106.	Rozporządzenie z dnia 19 czerwca 2002 r. w sprawie wysokości zabezpieczenia majątkowego roszczeń osób trzecich wobec przedsiębiorcy wykonującego działalność gospodarczą określoną w ustawie – Prawo łowieckie	Dz.U. nr 97, poz. 884	16 lipca 2002 r.	Wysokość określonej w umowie sumy ubezpieczenia, sumy gwarancji bankowej i sumy gwarancji ubezpieczeniowej wynosi 4% rocznego przychodu z tytułu wykonywania przez przedsiębiorcę działalności gospodarczej, uzyskanego w roku obrotowym poprzedzającym rok zawarcia umowy, jednak nie mniej niż równowartość 15.000 euro. Jeżeli zawarcie umowy nastąpiło w roku obrotowym, w którym przedsiębiorca podjął działalność gospodarczą, wysokość określonej w umowie sumy ubezpieczenia, sumy gwarancji bankowej i sumy gwarancji ubezpieczeniowej wynosi równowartość 15.000 euro.
107.	Rozporządzenie z dnia 10 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad uwidaczniania cen towarów i usług oraz sposób oznaczania ceną towarów przeznaczonych do sprzedaży	Dz.U. nr 99, poz. 894	18 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – szczegółowe zasady uwidaczniania cen towarów i usług w miejscach sprzedaży detalicznej oraz świadczenia usług, – sposób oznaczania ceną towarów przeznaczonych do sprzedaży detalicznej, w tym przypadki, w których przez wyznaczony okres nie wymaga się oznaczania towarów ceną.
108.	Rozporządzenie z dnia 10 lipca 2002 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o doradztwie podatkowym	Dz.U. nr 107, poz. 940	29 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – sposób, tryb i zakres podawania do publicznej wiadomości danych dotyczących osób wpisanych na listę doradców podatkowych, – szczegółowe warunki odbywania praktyki zawodowej przez kandydatów na doradców podatkowych oraz rodzaje zatrudnienia traktowane na równi z tą praktyką, – regulamin przeprowadzania egzaminów na doradcę podatkowego, – wysokość wynagrodzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do Spraw Doradztwa Podatkowego, sposób ustalania i wysokość wynagrodzeń członków Komisji za udział w posiedzeniach Komisji Egzaminacyjnej, przeprowadzanie egzaminów i przygotowywanie projektów pytań i zadań egzaminacyjnych oraz zasady przysługującego członkom Komisji zwrotu kosztów podróży i noclegów poniesionych w związku z udziałem w pracach Komisji.

109.	Rozporządzenie z dnia 4 lipca 2002 r. w sprawie kryteria i warunki techniczne, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące, oraz warunki stosowania tych kas przez podatników	Dz.U. nr 108, poz. 948	17 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa: – warunki niezbędne do stosowania kas rejestrujących, – obowiązki podatników prowadzących ewidencję przy zastosowaniu kas rejestrujących, – zmiany w słowniku pojęć ustawowych.
110.	Rozporządzenie z dnia 4 lipca 2002 r. w sprawie zaniechania poboru podatku od niektórych dochodów (przychodów)	Dz.U. nr 111, poz. 972	19 lipca 2002 r.	Zarządza się zaniechanie poboru podatku dochodowego: – od osób fizycznych, od dochodów stanowiących równowartość nieodpłatnych świadczeń otrzymanych z tytułu korzystania przez osoby fizyczne z usług informacyjno-doradczych, świadczonych przez punkty konsultacyjno-doradcze działające, na podstawie odrębnych przepisów, w ramach rządowego programu wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw, – od osób prawnych, od dochodów stanowiących równowartość nieodpłatnych świadczeń otrzymanych z tytułu korzystania przez podatników, będących podatnikami podatku dochodowego od osób prawnych, z usług informacyjno-doradczych, świadczonych przez punkty konsultacyjno-doradcze działające, na podstawie odrębnych przepisów, w ramach rządowego programu wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw. Przepis ma zastosowanie do dochodów (przychodów) uzyskanych od dnia 1 lipca 2002 r. do dnia 31 grudnia 2002 r.
111.	Rozporządzenie z dnia 8 lipca 2002 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń znaków towarowych	Dz.U. nr 115, poz. 998	7 sierpnia 2002 r.	Rozporządzenie określa: – szczegółowe wymogi dotyczące zgłoszenia znaku towarowego, – szczegółowy zakres i tryb rozpatrywania zgłoszeń.
112.	Rozporządzenie z dnia 16 lipca 2002 r. w sprawie zabezpieczenia należytego wykonania umowy o zamówienie publiczne	Dz.U. nr 115, poz. 1002	7 sierpnia 2002 r.	Rozporządzenie określa rodzaje oraz wartość zamówień, co do których konieczne jest zabezpieczenie należytego wykonania umowy, wysokość zabezpieczenia oraz sposób jego wnoszenia i zwrotu. Zamawiający żąda od wykonawcy zabezpieczenia należytego wykonania umowy, jeżeli wartość robót budowlanych lub usług będących przedmiotem zamówienia publicznego przekracza równowartość w złotych kwoty 30.000 euro. Wysokość zabezpieczenia, jakiego zamawiający żąda od wykonawcy zamówienia, ustala się w stosunku procentowym do ceny ofertowej.

				– jeżeli przedmiotem zamówienia są usługi, zabezpieczenie ustala się w wysokości od 3% do 5% ceny ofertowej. – jeżeli przedmiotem zamówienia są roboty budowlane o wartości przekraczającej równowartość w złotych kwoty 130.000 euro, zabezpieczenie ustala się w wysokości od 3% do 5% ceny ofertowej. – jeżeli przedmiotem zamówienia są roboty budowlane o wartości nieprzekraczającej równowartości w złotych kwoty 130.000 euro, zabezpieczenie ustala się w wysokości od 5% do 10% ceny ofertowej.
113.	Rozporządzenie z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy ochrony powietrza	Dz.U. nr 115, poz. 1003	7 sierpnia 2002 r.	Określa się szczegółowe wymagania, jakim powinny odpowiadać programy ochrony powietrza, które są sporządzane w formie pisemnej oraz w wersji elektronicznej. Program ochrony powietrza składa się z następujących niezbędnych części: – opisowej, – wyszczególniającej obowiązki i ograniczenia wynikające z realizacji programu, – uzasadnienia zakresu określonych i ocenionych zagadnień.
114..	Rozporządzenie z dnia 18 lipca 2002 r. w sprawie uprawnień do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych	Dz.U. nr 120, poz. 1022	12 sierpnia 2002 r.	Rozporządzenie określa warunki uprawniające do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, w tym: – kwalifikacje i wymagania, których spełnienie uprawnia do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, – wykaz dokumentów składanych przez osoby fizyczne ubiegające się o wydanie certyfikatu księgowego oraz wzór certyfikatu księgowego potwierdzającego te kwalifikacje, – tryb działania i organizację Komisji Egzaminacyjnej powoływanej przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych dla sprawdzenia w drodze egzaminu kwalifikacji osób ubiegających się o wydanie certyfikatu księgowego, sposób wynagradzania członków Komisji Egzaminacyjnej, tryb przeprowadzania egzaminu oraz wysokość i sposób wnoszenia opłaty egzaminacyjnej, – sposób prowadzenia wykazu osób posiadających certyfikat księgowy.
115.	Rozporządzenie z dnia 24 lipca 2002 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej	Dz.U. nr 120, poz. 1023	29 lipca 2002 r.	Rozporządzenie określa ogólne warunki obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z

	podmiotów wykonujących doradztwo podatkowe			dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym, w tym: – datę powstania obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia, – podstawowy zakres odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, – minimalną sumę gwarancyjną ubezpieczenia, – zakres praw i obowiązków ubezpieczającego i zakładu ubezpieczeń, wynikających z umowy ubezpieczenia.
116.	Rozporządzenie z dnia 6 sierpnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji przedmiotowej do kolejowych przewozów pasażerskich	Dz.U. nr 128, poz. 1095	12 sierpnia 2002 r.	Rozporządzenie określa zmiany w sprawie dotacji przedmiotowej do kolejowych przewozów pasażerskich. Rozliczenia z budżetem dotacji za okres od dnia 1 sierpnia 2002 r. do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia dokonuje się jednocześnie z rozliczeniem dotacji za pierwszy okres rozliczeniowy następujący po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia. Wzór rozliczenia dotacji, określony w załączniku do niniejszego rozporządzenia, stosuje się do przewozów zrealizowanych od dnia 1 sierpnia 2002 r. do dnia 31 grudnia 2002 r.
117.	Rozporządzenie z dnia 8 sierpnia 2002 r. w sprawie sposobu i szczegółowych warunków spełnienia obowiązku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przez kwalifikowany podmiot	Dz.U. nr 128, poz. 1096	16 sierpnia 2002 r.	Rozporządzenie określa sposób i szczegółowe warunki spełnienia obowiązku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przez kwalifikowany podmiot za szkody wyrządzone odbiorcom usług certyfikacyjnych.
118.	Rozporządzenie z dnia 9 sierpnia 2002 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu tworzenia i wydawania zaświadczenia certyfikacyjnego związanego z podpisem elektronicznym	Dz.U. nr 128, poz. 1101	16 sierpnia 2002 r.	Rozporządzenie określa tryb tworzenia i wydawania: – zaświadczenia certyfikacyjnego, wydawanego przez ministra właściwego do spraw gospodarki albo podmiot upoważniony w trybie art. 23 ust. 4 lub 5 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym, zwanego dalej „podmiotem upoważnionym”, za pomocą którego dane służące do weryfikacji poświadczenia elektronicznego są przyporządkowane do ministra właściwego do spraw gospodarki lub podmiotu upoważnionego; – zaświadczenia certyfikacyjnego, wydawanego przez ministra właściwego do spraw gospodarki albo podmiot upoważniony, za pomocą którego dane służące do weryfikacji poświadczenia elektronicznego są przyporządkowane do kwalifikowanego podmiotu świadczącego usługi certyfikacyjne; – zaświadczenia certyfikacyjnego, wydawanego przez kwalifiko-

				wany podmiot świadczący usługi certyfikacyjne, za pomocą którego dane służące do weryfikacji poświadczenia elektronicznego są przyporządkowane do ministra właściwego do spraw gospodarki lub podmiotu upoważnionego; – zaświadczenia certyfikacyjnego, wydawanego przez kwalifikowany podmiot świadczący usługi certyfikacyjne, za pomocą którego dane służące do weryfikacji poświadczenia elektronicznego tego podmiotu są do niego przyporządkowane.
119.	Rozporządzenie z dnia 3 lipca 2002 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem	Dz.U. nr 129, poz. 1110	28 sierpnia 2002 r.	Ustala się wykaz substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem, stanowiący załącznik do rozporządzenia.
120.	Rozporządzenie z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych	Dz.U. nr 134, poz. 1140	10 września 2002 r.	Rozporządzenie określa: – warunki, jakie muszą być spełnione przy wykorzystywaniu komunalnych osadów ściekowych; – dawki komunalnych osadów ściekowych, które można stosować na gruntach; – zakres, częstotliwości i metody referencyjne badań komunalnych osadów ściekowych i gruntów, na których osady te mają być stosowane.
121.	Rozporządzenie z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wyłączenia niektórych kategorii porozumień, zawieranych miedzy przedsiębiorcami prowadzącymi działalność ubezpieczeniową, spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję	Dz.U. nr 137, poz. 1151	12 sierpnia 2002 r., obowiązuje do 31 lipca 2007 r.	Rozporządzenie określa: – warunki, jakie muszą być spełnione, aby porozumienia, zawierane między przedsiębiorcami prowadzącymi działalność ubezpieczeniową, zostały uznane za wyłączone spod zakazu, o którym mowa w art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, – klauzule, których występowania w porozumieniu nie uznaje się za naruszenie art. 5 ustawy; – klauzule, których występowanie w porozumieniu stanowi naruszenie art. 5 ustawy; – okres obowiązywania wyłączenia.
122.	Rozporządzenie z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wyłączenia niektórych kategorii porozu-	Dz.U. nr 137, poz. 1152	12 sierpnia 2002 r., obowiązuje do 31 lipca 2007 r.	Rozporządzenie określa: – warunki, jakie muszą być spełnione, aby porozumienia dotyczące transferu technologii zostały uznane za wyłączone spod zaka-

	mień dotyczących transferu technologii spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję			zu, o którym mowa w art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, – klauzule, których występowania w porozumieniu nie uznaje się za naruszenie art. 5 ustawy (klauzule dozwolone); – klauzule, których występowanie w porozumieniu stanowi naruszenie art. 5 ustawy (klauzule niedozwolone); – okres obowiązywania wyłączenia.
123.	Rozporządzenie z dnia 8 sierpnia 2002 r. w sprawie dokumentacji wymaganej przy prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych	Dz.U. nr 137, poz. 1160	12 września 2003 r.	Rozporządzenie określa: – rodzaj dokumentacji dotyczącej zatrudnionych detektywów, zawieranych i realizowanych umów oraz sprawozdań sporządzanych po zakończeniu spraw w zakresie prowadzonej przez przedsiębiorcę działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych; – formy prowadzenia dokumentacji; – okres przechowywania dokumentacji. Przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą w zakresie usług detektywistycznych obowiązany jest prowadzić: – wykaz zatrudnianych detektywów; – rejestr zawartych umów wraz z opisem stanu ich realizacji. Stan realizacji umów jest opisywany w odrębnej księdze stanowiącej aneks do rejestru zawartych umów. Po zakończeniu sprawy przedsiębiorca sporządza sprawozdanie, do którego stosuje się przepisy art. 13 ustawy o usługach detektywistycznych.
124.	Rozporządzenie z dnia 13 sierpnia 2002 r. w sprawie wyłączenia określonych porozumień specjalizacyjnych i porozumień badawczo – rozwojowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję	Dz.U. nr 142, poz. 1188	20 września 2002 r., obowiązuje do 31 grudnia 2007 r.	Rozporządzenie określa: – warunki, jakie muszą być spełnione, aby porozumienia zawierane między przedsiębiorcami będącymi konkurentami lub między przedsiębiorcami niebędącymi konkurentami zostały uznane za wyłączone spod zakazu, o którym mowa w art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, – klauzule, których występowania w porozumieniu nie uznaje się za naruszenie art. 5 ustawy (klauzule dozwolone); – klauzule, których występowanie w porozumieniu stanowi naruszenie art. 5 ustawy (klauzule niedozwolone); – okres obowiązywania wyłączenia.

125.	Rozporządzenie z dnia 13 sierpnia 2002 r. w sprawie wyłączenia określonych porozumień wertykalnych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję	Dz.U. nr 142, poz. 1189	20 września 2002 r., obowiązuje do 31 grudnia 2007 r.	Rozporządzenie określa: – warunki, jakie muszą być spełnione, aby porozumienia wertykalne zostały uznane za wyłączone spod zakazu, o którym mowa w art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, ; – klauzule, których występowania w porozumieniu nie uznaje się za naruszenie art. 5 ustawy (klauzule dozwolone); – klauzule, których występowanie w porozumieniu stanowi naruszenie art. 5 ustawy (klauzule niedozwolone); – okres obowiązywania wyłączenia.
126.	Rozporządzenie z dnia 10 września 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska	Dz.U. nr 161, poz. 1335	1 stycznia 2003 r.	5 groszy rocznie za 1 mkw. powierzchni to opłata za wody opadowe i roztopowe odprowadzane z powierzchni zanieczyszczonych o trwałej nawierzchni znajdujących się na terenie portów i lotnisk. Nowelizacja zmienia też współczynniki różnicujące jednostkową stawkę opłat w przypadku, gdy ujmowana woda podziemna lub powierzchniowa nie jest poddawana żadnym procesom uzdatniania oraz gdy jest ona poddawana procesom membranowym (np. ultrafiltracji, elektrolizie). Ponadto nowelizacja rozporządzenia obniża opłaty za chlorki i siarczany wprowadzane do wód powierzchniowych śródlądowych dla obszaru działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.
127.	Rozporządzenie z dnia 1 października 2002 r. w sprawie sposobu udostępniania informacji o środowisku	Dz.U. nr 176, poz. 1453	1 stycznia 2003 r., niektóre przepisy wejdą w życie 1 lipca 2003 r., 1 października 2004 r., 1 kwietnia 2006 r. i 1 października 2009 r.	Dane o środowisku będą musieli publikować wojewodowie i starostowie w tzw. publicznych sieciach telekomunikacyjnych. Można je udostępnić także w mediach i wydawnictwach specjalistycznych. Wojewoda musi przedstawiać dane dotyczące m.in. klasyfikacji stref jakości powietrza i pomiarów substancji w powietrzu i pól elektomagnetycznych, ocen jakości wód powierzchniowych i podziemnych, a także mapy akustyczne i miejsca o przekroczonych normach hałasu. Natomiast starosta musi ujawnić dane o okresowych badaniach jakości gleb i ziemi, w tym o terenach zanieczyszczonych w stopniu przekraczającym istniejące standardy oraz pomiary hałasu w dużych aglomeracjach (pow. 100 tys. mieszkańców). Oprócz wyników pomiarów i rocznych ocen jakości będą też publikowane wieloletnie oceny jakości lub klasyfikacje określające kierunki i dynamikę zmian oraz komentarze.

128.	Rozporządzenie z dnia 15 października 2002 r. w sprawie dopuszczalności pomocy publicznej w sektorze motoryzacyjnym	Dz.U. nr 186, poz. 1550	1 stycznia 2003 r.	Pomoc w sektorze motoryzacyjnym dopuszczalna jest na: restrukturyzację przedsiębiorstw, na prace badawczo – rozwojowe, na utrzymanie poziomu zatrudnienia lub utworzenie nowych miejsc pracy, na rozwój małych i średnich przedsiębiorców, na ochronę środowiska, na szkolenia na potrzeby określonych przedsiębiorców (bezpośrednio związane z rozwojem ich przedsiębiorstw), na pokrycie kosztów bieżącej działalności przedsiębiorcy oraz na nowe inwestycje. Dopuszczalna jest również pomoc doraźna. Rozporządzenie stosuje się do przedsiębiorców, których działalność obejmuje produkcję, montaż lub prace projektowo – wdrożeniowe dotyczące: – silników spalinowych, ze spalaniem wewnętrznym, a także niektórych innych silników stosowanych w pojazdach mechanicznych, – samochodów osobowych, – pozostałych pojazdów mechanicznych przeznaczonych do przewozu osób, pojazdów mechanicznych przeznaczonych do przewozu towarów, – nadwozi pojazdów mechanicznych, z wyłączeniem przyczep i naczep.
129.	Rozporządzenie z dnia 15 października 2002 r. w sprawie dopuszczalności pomocy publicznej w sektorze włókien syntetycznych	Dz.U. nr 186, poz. 1551	1 stycznia 2003 r.	Pomoc publiczna w sektorze włókien syntetycznych dopuszczalna jest na: restrukturyzację przedsiębiorstw, na prace badawczo – rozwojowe, na utrzymanie poziomu zatrudnienia lub utworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach, na ochronę środowiska, na szkolenia na potrzeby określonych przedsiębiorców (bezpośrednio związane z rozwojem ich przedsiębiorstw), na pokrycie kosztów bieżącej działalności przedsiębiorcy oraz na nowe inwestycje. Dopuszczalna jest również pomoc doraźna. Rozporządzenie stosuje się do przedsiębiorców prowadzących działalność obejmującą: – procesy formowania lub teksturowania włókien syntetycznych i przędzy z włókien ciągłych powstałych na bazie poliestru, poliamidu, akrylu lub polipropylenu, niezależnie od ich końcowego zastosowania, – procesy polimeryzacji, włącznie z polikondensacją, jeżeli urządzenia do polimeryzacji i formowania włókien i przędzy, o których mowa w pkt. 1, są połączone w jedną linię technologiczną, – procesy dodatkowe związane z procesem formowania lub tekstu-

				rowania, jeżeli urządzenia są połączone w jedną linię technologiczną.
130.	Rozporządzenie z dnia 30 października 2002 r. w sprawie określenia kwoty uprawniającej do zwolnienia od podatku od towarów i usług	Dz.U. nr 190, poz. 1588	1 stycznia 2003 r.	Wartość sprzedaży towarów i usług, o której mowa w art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, uprawniającej do zwolnienia VAT, określona została w kwocie 40 900 zł.
131.	Rozporządzenie z dnia 25 listopada 2002 r. w sprawie skali podatku dochodowego od osób fizycznych oraz wysokości kwoty przychodu podlegających opodatkowaniu zryczałtowanemu	Dz.U. nr 200, poz. 1691	1 stycznia 2003 r.	Kwota przychodu podlegającego opodatkowaniu 20-proc. zryczałtowanym podatkiem dochodowym (PIT-8A) z tytułu umów zlecenia lub o dzieło, w związku z osobiście wykonywaną działalnością, np. naukową, literacką lub dziennikarską – 146 zł.
132.	Rozporządzenie z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków	Dz.U. nr 200, poz. 1692 oraz nr 203, poz. 1720	1 stycznia 2003 r.	W tym rozporządzeniu zostały określone stopy procentowe składek na obowiązkowe ubezpieczenie wypadkowe dla poszczególnych grup działalności, należnych za okres od 1 stycznia 2003 r. Składka w procentach podstawy wymiaru wynosi w poszczególnych grupach działalności: 2,26 – budownictwo, 0,97 – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego, 0,97 – hotele i restauracje, 1,47 – transport, gospodarka magazynowa i łączność, 0,97 – pośrednictwo finansowe, 1,20 – obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, 0,97 – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne, organizacje i zespoły eksterytorialne, 1,73 – edukacja, 1,47 – ochrona zdrowia i opieka społeczna, 2,26 – produkcja niesklasyfikowana gdzie indziej.
133.	Rozporządzenie z dnia 26 listopada 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza	Dz.U. nr 204, poz. 1727	1 stycznia 2003 r.	Określono m.in. zakres i sposób przekazywania przez wojewodę Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska wyników klasyfikacji stref służących do oceny jakości powietrza – dane te należy dostarczyć do 30 czerwca następnego roku, licząc od ostatniego dnia

				roku, z którego dane wykorzystano do klasyfikacji stref. Jednakże za rok 2002 składanie dokumentów musi być dokonane do 30 marca 2003 r. Ponadto wojewoda musi przekazać wyniki pomiarów poziomu substancji w powietrzu i wyników klasyfikacji tych stref. Wojewoda musi też poinformować o stwierdzonych przekroczeniach alarmowych poziomów substancji w powietrzu. Natomiast ministrowi środowiska wojewoda musi przekazać informację o programach ochrony powietrza. Wszystkie wyniki przekazuje się pisemnie, a od czasu wdrożenia publicznej sieci telekomunikacyjnej – drogą elektroniczną. Szczegółowy zakres i formę przekazywanych danych określają załączniki do rozporządzenia.
134.	Rozporządzenie z dnia 6 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad udzielania urlopu wypoczynkowego i wypłacania wynagrodzenia za czas urlopu oraz ekwiwalentu za urlop	Dz.U. nr 214, poz. 1810	1 stycznia 2003 r.	W nowym rozporządzeniu określono sposób postępowania w przypadku udzielenia urlopu w terminie późniejszym niż pierwotnie ustalony z pracodawcą, jeżeli nie opracowuje on planu urlopów. Rozporządzenie zmienia sposób ustalania urlopu w wymiarze proporcjonalnym, w przypadku gdy w okresie zatrudnienia branym pod uwagę przy ustalaniu takiego urlopu pracownik uzyskał u danego pracodawcy prawo do urlopu wypoczynkowego w wyższym wymiarze, ze względu na osiągnięcie odpowiednio dłuższego okresu zatrudnienia. Nowe rozwiązanie jest korzystniejsze dla pracowników, dotychczasowa regulacja obniżała bowiem wymiar urlopu proporcjonalnego przysługującego takiemu pracownikowi. Zwiększono również katalog należności wypłacanych pracownikom, które nie są uwzględnione przy ustalaniu wynagrodzenia urlopowego. Do należności tych zaliczono tzw. dodatkowe wynagrodzenie roczne, czyli popularną trzynastkę. Zmieniono także sposób obliczania współczynnika służącego do ustalenia ekwiwalentu za jeden dzień urlopu. Od nowego roku współczynnik ten ustala się odejmując od liczby dni w danym roku kalendarzowym łączną sumę przypadających w tym roku niedziel i świąt oraz dni wolnych od pracy wynikających z rozkładu czasu pracy w pięciodniowym tygodniu pracy, a otrzymany wynik dzieli przez 12.
135.	Rozporządzenie z dnia 6 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia w okresie niewykony-	Dz.U. nr 214, poz. 1811	1 stycznia 2003 r.	W celu obliczenia wynagrodzenia, ustalonego w stawce miesięcznej w stałej wysokości, za przepracowaną część miesiąca, jeżeli pracownik za pozostałą część tego miesiąca otrzymał wynagrodzenie

	wania pracy oraz wynagrodzenia stanowiącego podstawę obliczania odszkodowań, odpraw, dodatków wyrównawczych do wynagrodzenia oraz innych należności przewidzianych w kodeksie pracy			określone w art. 92 Kodeksu pracy, miesięczną stawkę wynagrodzenia dzieli się przez 30 i otrzymaną kwotę mnoży przez liczbę dni wskazanych w zaświadczeniu lekarskim o czasowej niezdolności pracownika do pracy wskutek choroby. Tak obliczoną kwotę wynagrodzenia odejmuje się od wynagrodzenia przysługującego za cały miesiąc
136.	Rozporządzenie z dnia 6 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu prowadzenia przez pracowników dokumentacji w sprawach związanych ze stosunkiem pracy oraz sposobu prowadzenia akt osobowych pracownika	Dz.U. nr 214, poz. 1812	1 stycznia 2003 r.	Pracodawcy zatrudniający mniej niż 20 pracowników muszą poinformować pracowników na piśmie o zasadach organizacji pracy w firmie, w szczególności o obowiązujących normach czasu pracy, terminach dni wolnych od pracy, wynikających z rozkładu czasu pracy w pięciodniowym tygodniu pracy, porze nocnej, terminie, miejscu i czasie wypłaty wynagrodzenia, przyjętym sposobie potwierdzania przez pracowników przybycia i obecności w pracy oraz usprawiedliwiania nieobecności w pracy. W aktach osobowych zatrudnionego musi pozostać dokument potwierdzający fakt przekazania pracownikowi takich informacji przez pracodawcę. Ponadto zmienione rozporządzenie pozwala pracodawcy na żądanie od pracownika przedstawienia świadectw pracy z poprzednich miejsc pracy lub innych dokumentów potwierdzających okresy zatrudnienia, obejmujących okresy pracy przypadające w roku kalendarzowym, w którym pracownik ubiega się o zatrudnienie. Zostały również wprowadzone zmiany w grupie dokumentów związanych z ustaniem zatrudnienia. Chodzi m.in. o pisemne żądanie wydania świadectwa pracy pracownikowi zatrudnionemu ponownie przez pracodawcę bezpośrednio po ustaniu lub wygaśnięciu stosunku pracy. Rozszerzony został katalog gromadzonych dokumentów związanych z nawiązaniem stosunku pracy oraz przebiegu zatrudnienia. Pracodawca będzie mógł gromadzić dokumenty związane z obniżeniem wymiaru czasu pracy w przypadku pracownicy uprawnionej do urlopu wychowawczego, która chce powrócić do pracy w zmniejszonym wymiarze czasowym.
137.	Rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów	Dz.U. nr 219, poz. 1837	1 stycznia 2003 r.	Od 1 stycznia 2003 r. pracodawcy zobowiązani do prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów muszą w imiennych kartach przychodów zatrudnianych przez siebie pracowników umieszczać oprócz dotychczasowych informacji jego PESEL. Po-

				datnicy rozpoczynający działalność gospodarczą w trakcie roku i zobowiązani do założenia księgi mają 20 dni, od dnia jej założenia, na powiadomienie o tym fakcie urzędu skarbowego, właściwego według miejsca zamieszkania. Dotyczy to również rolników zobowiązanych do założenia księgi w trakcie roku podatkowego.
138.	Rozporządzenie z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru farmaceutów	Dz.U. nr 219, poz. 1845	1 stycznia 2003 r.	Rejestr prowadzony jest w formie księgi ewidencyjnej oraz w formie systemu informatycznego. Do rejestru farmaceutów okręgowa rada aptekarska wpisuje osobę, która uzyskała prawo wykonywania zawodu. Dane, jakie powinny znaleźć się w rejestrze, określa ustawa o izbach aptekarskich. Zmian i wykreśleń w rejestrze okręgowa rada aptekarska dokonuje m.in.: po przekazaniu przez farmaceutę informacji o zmianie danych objętych rejestrem; na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu apelacyjnego w sprawie upomnienia nagany, zawieszania prawa wykonywania zawodu.
139.	Rozporządzenie z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu znajomości języka polskiego koniecznego do wykonywania zawodu farmaceuty na terenie Polski oraz egzaminu z języka polskiego	Dz.U. nr 219, poz. 1846	1 stycznia 2003 r.	Zgodnie z przepisami, niezbędny do wykonywania zawodu farmaceuty zakres znajomości języka polskiego w mowie i piśmie obejmuje m.in. rozumienie tekstu pisanego, a w szczególności literatury fachowej; porozumiewanie się z pacjentami; pisanie zgodnie z zasadami ortografii. Egzamin potwierdzający znajomość języka przeprowadza Naczelna Rada Aptekarska na wniosek cudzoziemca, po uiszczeniu przez niego opłaty.
140.	Rozporządzenie z dnia 16 grudnia 2003 r. w sprawie oznaczenia wyrobów znakami skarbowymi akcyzy	Dz.U. nr 223, poz. 1870	1 stycznia 2003 r.	Niniejsze rozporządzenie określa m.in. stosowanie znaków skarbowych akcyzy, a w tym zwolnienia niektórych wyrobów z tego obowiązku, wzory banderol podatkowych i legislacyjnych umieszczanych na opakowaniach jednostkowych i krajowych wyrobów tytoniowych, spirytusowych i winiarskich. Ponadto określa szczegółowe sposoby umieszczania banderol na opakowaniach jednostkowych wyrobów tytoniowych, spirytusowych i winiarskich, wzór o wydanie oraz sprzedaż banderol lub wydanie upoważnień do wydania banderol. Dodatkowo precyzuje wysokość zaliczki na podatek akcyzowy odpowiadający wartości banderol podatkowych, uprawniającej do ich otrzymania, wysokość kwot stanowiących co najmniej 80 proc. kosztów wytworzenia tych banderol oraz wysokość należności za sprzedaż banderol legislacyjnych.

141.	Rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2002 r. w sprawie ustanowienia taryfy celnej	Dz.U. nr 226, poz. 1885	1 stycznia 2003 r.	Taryfa utrzymuje zerowe stawki celne na obrót większością towarów pochodzących z Unii Europejskiej, a także państw Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA). Obniżone zostaną cła na nieliczne towary rolne z Czech, Węgier i Słowacji. Pojawią się też pewne zmiany w tzw. nomenklaturze scalonej, według której klasyfikuje się towary w taryfie.
142.	Rozporządzenie z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie określenia niektórych wzorów oświadczeń, deklaracji i informacji podatkowych obowiązujących w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych	Dz.U. nr 229, poz. 1914	1 stycznia 2003 r.	W rozporządzeniu określono wzory 25 oświadczeń, deklaracji, załączników oraz informacji podatkowych dotyczących rozliczeń podatku dochodowego od osób fizycznych. Określone w nim wzory formularzy powinny być stosowane dopiero do przychodów, dochodów (strat) uzyskanych od 1 stycznia 2003 r.
143.	Rozporządzenie z dnia 11 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad poboru podatku od czynności cywilnoprawnych	Dz.U. nr 229, poz. 1915	1 stycznia 2003 r.	W rozporządzeniu – zgodnie z nowelizacją ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych – nałożono na notariuszy obowiązek przesyłania do urzędu skarbowego odpisów aktów notarialnych wpisanych do rejestru tego podatku w terminie do 7 dnia każdego następnego miesiąca. Ponadto do urzędu musi trafić odpis rejestru podatku. W samym rejestrze pojawi się nowa rubryka, w której należy uwidocznić datę wpisania każdego aktu notarialnego ujętego w rejestrze. Pewnej modyfikacji uległ również wzór deklaracji podatku. W nowych formularzach pojawiło się nowe miejsce, w którym należy ujawnić szczegółowe informacje dotyczące umowy spółki i jej zmiany. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 2003 r., ale zgodnie z jego ustaleniami podatnicy będą mogli do 30 czerwca 2003 r. składać deklaracje według starych wzorów.
144.	Rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2002 r. w sprawie określenia wzorów deklaracji, informacji oraz oświadczeń podatkowych obowiązujących w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych	Dz.U. nr 229, poz. 1917	1 stycznia 2003 r.	Minister finansów ustalił w tym rozporządzeniu wzory 17 deklaracji, zeznań, informacji oraz oświadczeń podatkowych związanych z rozliczaniem podatku dochodowego od osób prawnych. Nowe wzory deklaracji, zeznań, informacji oraz oświadczeń podatkowych dotyczących podatku dochodowego od osób prawnych powinny być stosowane dopiero do dochodów (strat) uzyskanych od 1 stycznia 2003 r. Podatnicy, których rok podatkowy rozpoczął się przed 1 stycznia 2003 r., a zakończy po dniu wejścia w życie nowego rozporządzenia, powinni składać zaznania o wysokości osiągniętego

				dochodu (poniesionej straty) za ten rok podatkowy już według nowych wzorów.
145.	Rozporządzenie z dnia 16 grudnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowych dla państwowych zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych państwowych jednostek budżetowych oraz określenia szczegółowych zasad i trybu udzielania i rozliczania tych dotacji	Dz.U. nr 230, poz. 1926	1 stycznia 2003 r.	Stawka dotacji przedmiotowych dla państwowego zakładu budżetowego i gospodarstw klasyfikowanych w budżecie państwa według części budżetowych wynosi: Kultura fizyczna i sport – w wysokości nieprzekraczającej 130 zł dziennie na jedną osobę korzystającą z usług w zakresie szkolenia sportowego, świadczonych przy wykorzystaniu infrastruktury sportowej przez państwowy zakład budżetowy „Centralny Ośrodek Sportu", Sprawiedliwość – w wysokości 400 zł rocznie na jednego nieletniego wdrażanego do pracy społecznie użytecznej i przygotowywanego do zawodu w warsztatach szkolnych prowadzonych w formie gospodarstw pomocniczych przy zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, Środowisko – w wysokości nieprzekraczającej 100 zł rocznie w przeliczeniu na 1 ha powierzchni będącej w zarządzie parku narodowego, na której ochronę gospodarki leśnej, rezerwatowej oraz przyrody prowadzi gospodarstwo pomocnicze przy parku narodowym.
146.	Rozporządzenie z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie poboru przez notariuszy podatku od spadku i darowizn, prowadzenia rejestru podatku oraz trybu wykonywania przez notariuszy czynności związanych z poborem podatku	Dz.U. nr 234, poz. 1968	1 stycznia 2003 r.	Notariusze stali się płatnikami podatku również od umów nieodpłatnego zniesienia współwłasności. Są obowiązani pobrać podatek z chwilą sporządzenia aktu notarialnego, jak również przesłać właściwemu urzędowi skarbowemu odpisy aktów notarialnych dotyczących czynności cywilnoprawnych, z tytułu których ciążą na nich obowiązki płatnika. Od 1 stycznia 2003 r., jeżeli przedmiotem aktu notarialnego, który ma być sporządzony, lub dokumentu co do którego notariusz ma uwierzytelnić podpis, ma być zbycie praw do spadku albo zbycie lub obciążenie rzeczy lub praw majątkowych uzyskanych przez zbywcę w drodze spadku lub zasiedzenia, notariusz może sporządzić akt lub uwierzytelnić własnoręczność podpisu tylko za uprzednią pisemną zgodą urzędu skarbowego albo po stwierdzeniu przez urząd skarbowy, że nabycie spadku jest zwolnione od podatku lub że należny podatek został zapłacony albo prawo do wydania decyzji ustalającej wysokość zobowiązania podatkowego uległo przedawnieniu.

147.	Rozporządzenie z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kas rejestrujących	Dz.U. nr 234, poz. 1971	1 stycznia 2003 r.	W okresie od 1 stycznia 2003 r. do 31 grudnia 2004 r. obowiązek ewidencjonowania obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących dotyczy podatników, którzy nie byli przed tym okresem zobowiązani do rozpoczęcia ewidencjonowania i jednocześnie u których wysokość obrotów osiągniętych z działalności określonej w art. 29 ust. 1 ustawy w ciągu 2002 r. przekroczyła kwotę 40 000 zł. Podatnicy tacy obowiązani są do rozpoczęcia ewidencjonowania od 1 maja 2003 r. Od początku tego roku obowiązek ewidencjonowania za pomocą kas, bez względu na osiągniętą wielkość obrotu, dotyczy podatników kontynuujących po dniu 1 stycznia 2003 r. działalność o której mowa w art. 29 ust. 1 ustawy o VAT, którzy byli obowiązani do rozpoczęcia ewidencjonowania przed tą datą, z uwzględnieniem obowiązujących w tym okresie przepisów o terminach instalowania poszczególnych kas przez podatników lub którym wyznaczono terminy instalowania kas w roku 2003 zgodnie z tymi przepisami.
148.	Rozporządzenie z dnia 24 grudnia 2002 r. w sprawie informacji podatkowych	Dz.U. nr 240, poz. 2061	1 stycznia 2003 r.	Niniejsze rozporządzenie zastąpiło od 1 stycznia 2003 r. przepisy rozporządzenia ministra finansów z dnia 4 maja 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy – Ordynacja podatkowa (Dz.U. nr 40, poz. 463), m.in. w części dotyczącej obowiązków podatników w zakresie sporządzania informacji podatkowych o umowach cywilnoprawnych. Rozporządzenie to wprowadza też nowe rozwiązania prawne. Od 1 stycznia okoliczność zarejestrowania pojazdu samochodowego, podlegającego opodatkowaniu podatkiem od środków transportowych powoduje, że organ gminy zajmujący się tą rejestracją zobowiązany będzie do przekazania stosownej informacji o tym fakcie organowi podatkowemu właściwemu w sprawach podatku od środków transportowych.
149.	Rozporządzenie z dnia 24 grudnia 2002 r. w sprawie naliczania odsetek za zwłokę oraz opłaty prolongacyjnej, dokonywania zaokrągleń oraz zakresu informacji, które muszą być zawarte w rachunkach	Dz.U. nr 240, poz. 2063	1 stycznia 2003 r.	Rozporządzenie to jest jednym z nowych aktów wykonawczych do Ordynacji podatkowej, zastępujących częściowo przepisy rozporządzenia ministra finansów z dnia 4 maja 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy – Ordynacja podatkowa (Dz.U. nr 40, poz. 463). Dotyczy przepisów regulujących zasady zaokrąglania podstaw opodatkowania, opłaty prolongacyjnej, zasad obliczania odsetek od zaległości w sytuacji złożenia wniosku o umorzenie zaległości podatkowej.

150.	Rozporządzenie z dnia 24 grudnia 2002 r. w sprawie zaniechania poboru podatku dochodowego od osób fizycznych od niektórych dochodów (przychodów) oraz zwolnienia niektórych grup płatników z obowiązku pobierania podatku	Dz.U. nr 240, poz. 2070	1 stycznia 2003 r.	Rozporządzenie znajduje zastosowanie do osób fizycznych uzyskujących dochody (przychody) z tytułu diet i innych należności związanych z podróżą służbową. W stosunku do dochodów (przychodów) uzyskiwanych z tego tytułu w okresie od 1 stycznia 2003 r. do 31 grudnia 2004 r. postanowiono o zaniechaniu poboru podatku dochodowego. Nie dotyczy to jednak wszystkich podatników, a tylko członków związków zawodowych, organizacji pracodawców, samorządów zawodowych i gospodarczych – w związku z realizacją przez tych członków celów statutowych, ponadto osób działających w imieniu osób prawnych będących członkami wspomnianych organizacji, a także osób wykonujących czynności związane z pełnieniem obowiązków społecznych lub obywatelskich, osób należących do składów zarządów, rad nadzorczych, komisji lub innych organów stanowiących osób prawnych oraz osób wykonujących działalność na podstawie kontraktu menedżerskiego lub umów o podobnym charakterze – jeśli pełnią swoje obowiązki na podstawie wyboru (powołania).
151.	Rozporządzenie z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie zawartości ołowiu, kadmu, rtęci i chromu sześciowartościowego w opakowaniach	Dz.U. nr 241, poz. 2095	1 stycznia 2003 r.	Dla opakowań szklanych maksymalna suma zawartości metali ciężkich w opakowaniu może wynosić 200 mg/kg, pod warunkiem spełnienia takich wymagań, jak: metale ciężkie nie mogą być celowo wprowadzone w procesie produkcji opakowań oraz przekroczenie zawartości metali ciężkich w opakowaniu szklanym może być jedynie skutkiem użycia do produkcji materiałów pochodzących z recyklingu.

ANEKS 3

Załącznik do rozdziału 7 – Otoczenie biznesu

Tabela 1 Wykaz badanych instytucji – forma prawna, działalność, zatrudnienie, liczba klientów

Tabela 2 Wykaz baz badanych instytucji

Tabela 3 Wymienione i opisane w ankiecie zasoby zewnętrzne, z których badane instytucje korzystają

Tabela 4 Krajowe i międzynarodowe sieci usług

Tabela 5 Lista Centrów Transferu Technologii i Informacji – dane adresowe, dane kontaktowe, opis kluczowych form działalności

Tabela 1. Wykaz badanych instytucji

Nazwa instytucji	Forma prawna	Działalność	Pełne etaty	Liczba klientów
Centrum Transferu Technologii Inkubator Przedsiębiorczości IN-MARR w Mielcu	Dział Inkubatora, wydział gospodarczy non-profit spółki akcyjnej	1998		30
Centrum Transferu Technologii – ŁÓDŹ	Fundacja	1995	4	140
Centrum Transferu Technologii Fundacja „Progress & Bisiness”	Fundacja	1991	7	240
Centrum Wspierania Innowacji, Poznański Park Naukowo-Technologiczny	Fundacja	2000	10	setki
Fundacja Centrum Innowacji F.I.R.E.	Fundacja	2002	5	60
Fundacja Partnerstwo dla Środowiska	Fundacja	1997	13	250
Instytut Logistyki i Magazynowania	Jednostka Badawczo-Rozwojowa	1963	94	kilka tysięcy
Instytut Technologii Drewna	Jednostka Badawczo-Rozwojowa	1952	71	110
Zakład Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Instytutu Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego	Jednostka Badawczo-Rozwojowa	1985	104	200
Biuro Promocji Inwestycji i Technologii UNIDO ITPO Warszawa	Placówka Dyplomatyczna	1983	10	2700
Centrum Transferu Technologii PCT	Spółka akcyjna	2000	3	70
Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii	Spółka akcyjna	2001	4	250
Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii	Spółka z o.o.	2002	7	410
Centrum Transferu Technologii w Gdańsku	Stowarzyszenie	1996	3	100
Lubelskie Centrum Transferu Technologii	Uczelnia – jednostka budżetowa	1996	11	121
Ośrodek Transferu Innowacji	Uczelnia – jednostka budżetowa	1997	2	75
Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska	Uczelnia – jednostka statutowa	1997	13	4000
Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii, Uniwersytet Zielonogórski	Uczelnia – jednostka wewnętrzna bez osobowości prawnej	2000	1	120
Centrum Transferu Technologii Politechniki Warszawskiej	Uczelnia – pozawydziałowa jednostka organizacyjna	1999	1	120
Uniwersytecki Ośrodek Transferu Technologii UW	Uczelnia – pozawydziałowa jednostka organizacyjna	1998	2	30
Wrocławskie Centrum Transferu Technologii	Uczelnia – pozawydziałowa jednostka organizacyjna	1995	10	1000
		średnia:	**17,86**	**477,43**
średnia bez uwzględnienia najbardziej liczebnych jednostek badawczo-rozwojowych:			**5,90**	**462,67**

Tabela 2. Wykaz baz badanych instytucji

Nazwa instytucji	Baza	Opis bazy / słowa kluczowe	Opis wielkości zasobów
Biuro Promocji Inwestycji i Technologii UNIDO ITPO Warszawa	UNIDO Exchange – moduł Technology Offers **http://exchange2.unido.org/unidoex/index1.htm**	Platforma elektroniczna implementowana i zarządzana przez Centralę UNIDO w Wiedniu http://exchange.unido.org	1500 ofert technologii w tym 400 z Polski
	Web – Data system – IDM server technology	UNIDO, exchange**,** technology**, marketplace,** transfer	
Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii, Uniwersytet Zielonogórski	ResUZ **http://resuz.zgora.pl/**	ResUZ jest bazą danych o **zespołach badawczych**, gromadzi informacje dotyczące wszystkich grup badawczych działających na Uniwersytecie Zielonogórskim	aktualnie 29 aktywnych zespołów
	PHP, Oracle	dane personalne, kierownicy zespołów, profile badawcze, publikacje, realizowane projekty, współpraca międzynarodowa	
Centrum Transferu Technologii Fundacja „Progress & Bisiness"	System rejestracji i archiwizacji innowacji i nowych technologii	Rozbudowany system bazodanowy. Obsługa wymaga specjalistycznego szkolenia. Aplikacja umożliwia rejestrację, przeszukiwanie i dokonywanie selekcji i innych typowych operacji bazodanowych dla szerokiego zakresu innowacji. Zapis danych przez specjalistę, nie jest planowane udostępnienie w sieci	
	Clipper 5.0	innowacje**, bezpieczeństwo,** transfer technologii	
Centrum Transferu Technologii Fundacja „Progress & Bisiness"	System rejestracji i wstępnej oceny pomysłów innowacyjnych on-line http://www.pbf.pl/sri/pl/form.php	System komunikacji interaktywnej + baza danych. Prosta obsługa przez korzystających z portalu www.pbf.pl. Aplikacja umożliwia rejestrację, przeszukiwanie i dokonywanie selekcji i innych typowych operacji bazodanowych dla uproszczonych opisów innowacji. System w trakcie rozbudowy.	
	XML/PHP, MS Access	innowacje**, wynalazczość,** transfer technologii	
Centrum Transferu Technologii PCT	Baza danych firm innowacyjnych		300
	MS Access	branże, regiony, projekty, oferty, zapotrzebowania, targi, misje gospodarcze, współpraca międzynarodowa	
Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska	FEMIRC	Baza danych klientów CTT PK	> 4000
	MS Access	**transfer technologii,** kojarzenie partnerów, **wdrażanie innowacyjności,** programy ramowe	
Centrum Transferu Technologii Politechniki Warszawskiej	Transfer technologii z uczelni do przemysłu – tematy innowacyjne	Baza zawiera adresy polskich przedsiębiorstw innowacyjnych, z którymi CTT nawiązało współpracę oraz oferowane przez pracowników uczelni innowacyjne tematy do wdrożenia	70 tematów
	MS Access	**innowacje,** biotechnologie, ochrona środowiska, bioinżynieria, automatyka, e-biznes, robotyka	
Centrum Transferu Technologii Politechniki Warszawskiej	Tematy prac magisterskich i doktorskich zleconych przez zakłady przemysłowe i usługowe	Baza zawiera zgłoszone przez zakłady przemysłowe problemy do rozwiązania, które mogą być rozwiązane w ramach prowadzonych prac magisterskich lub rozpraw doktorskich przez studentów / doktorantów PW	50 tematów prac
	MS Access	architektura, automatyka, budowa maszyn, **transfer technologii, nowoczesne technologie,** inżynieria chemiczna, samochody	
Centrum Transferu Technologii w Gdańsku	Krajowy Bank Technologii **http://www.ctt.gda.pl/final/index.html**	Polskie oferty technologii przekazane potencjalnym klientom w celu nawiązania współpracy	11
	MySQL, HTML, Windows 98	biotechnologia, ochrona środowiska, wzornictwo przemysłowe, informatyka, **oferty technologii**	
Centrum Transferu Technologii w Gdańsku	Oferty Pracy	Zestaw ofert osób poszukujących pracy i pracodawców proponujących pracę	poszukujących: 64, proponujących: 14
	SQL	poszukujący pracy, pracodawcy	
Centrum Transferu Technologii w Gdańsku	Baza Technologii BBS/Projekt IRC (baza w budowie)	Zestaw **ofert technologii i zapytań o technologie,** pochodzących z krajów Unii Europejskiej	
	SQL	branże	

Centrum Wspierania Innowacji, Poznański Park Naukowo-Technologiczny	Baza profili technologicznych	Baza profili technologicznych polskich i zagranicznych firm z 10 branż przemysłowych, uczestniczących w salonie „Nauka dla Gospodarki" podczas 3. Międzynarodowego Dnia Transferu Technologii na 74 Międzynarodowych Targach Poznańskich.	ponad 80 profili tematycznych
	Apache, MySQL, CGI	technology offer, technology request	
Fundacja Centrum Innowacji F.I.R.E.	Baza projektów innowacyjnych	Baza zawiera podstawowe informacje o projektach innowacyjnych zgłoszonych do Fundacji Centrum Innowacji FIRE. Umożliwia przeszukiwanie wg branży.	100
	VBA	**innowacje, projekty innowacyjne**	
Fundacja Partnerstwo dla Środowiska	INFOSTAT	Baza danych o rozwiązaniach technicznych, technologicznych i organizacyjnych, w tym większość z zakresu ochrony środowiska (energia odnawialna, odpady itp.)	50 MB
	MS Access	ochrona środowiska	
Instytut Logistyki i Magazynowania	Trade Point Poznań **http://www.ilim.poznan.pl/str_glowna.htm**	Trade Point Poznań jest jednym z elementów światowej sieci Trade Point służącej kojarzeniu partnerów, wymianie ofert handlowych oraz informacji gospodarczych w szczególności pomiędzy firmami z sektora MSP	w sieci funkcjonuje około 150 punktów
	Oracle	oferta kupna, oferta sprzedaży	
Instytut Technologii Drewna	Drewinf **http://www.itd.poznan.pl/r_baz.htm**	Baza biblioteczno-dokumentacyjna o krajowych i zagranicznych materiałach dotyczących drzewnictwa i meblarstwa	16 000 rekordów
	Micro CDS/ISIS	surowiec drzewny, obróbka drewna, tworzywo drzewne, wyroby z drewna, proces produkcji, organizacja produkcji, przemysł drzewny, przemysł meblarski	
Instytut Technologii Drewna	Drzewnictwo	Relacyjna baza danych o producentach przemysłu drzewnego i przemysłach przerobu drewna	200 MB
	D'Base for windows	drewno, sektor leśno-drzewny, producenci	
Lubelskie Centrum Transferu Technologii	Partner	Baza danych służy do wyszukiwania przedsiębiorstw z województwa lubelskiego oraz przedsiębiorstw reprezentujących określone branże, a działających na terenie Polski. Baza służy do szybkiego wyszukiwania partnerów, kierowania do określonych firm napływających do nas ofert biznesowych, informowania o organizowanych seminariach, szkoleniach, pokazach itp. Wyszukiwania w bazie danych można dokonywać przez podanie słowa kluczowego, np. nazwy branży, firmy, produktu, usługi, miejscowości.	120 firm z regionu lubelskiego
	Jezyk XML + narzędzia	gospodarka, partnerzy biznesowi	
Ośrodek Transferu Innowacji	Promocja samozatrudnienia	Strona internetowa dostępna pod adresem: http://www.warszawastartup.pl	
Ośrodek Transferu Innowacji	Gazeta INNOWACJE w wersji elektronicznej	Wydawanie kwartalnika Innowacje publikowanego na stronie internetowej: http://imik.wip.pw.edu.pl/innowacje	
Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii	Baza firm z terenu województwa świętokrzyskiego		
Uniwersytecki Ośrodek Transferu Technologii UW	Oferta Uniwersytetu Warszawskiego	Baza danych zawierająca moduły eksperci, aparatura specjalna, programy, **technologie**	
	MS Access		
Wrocławskie Centrum Transferu Technologii	Strona intranetowa WCTT	Strona wewnętrzna pracowników WCTT rejestry , dokumenty wewnętrzne	
	Share point windows		
Wrocławskie Centrum Transferu Technologii	Strona internetowa WCTT **http://www.wctt.wroc.pl/**	Baza danych **ofert i zapytań technologicznych,** baza danych szkoleń. Możliwość zapytań i zgłoszeń on-line	
Zakład Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Instytutu Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego	CDS/ISIS	Oprogramowanie narzędziowe do tworzenia i utrzymywania tekstowych baz danych.	baza danych CDS/ISIS może zawierać do 16 mln rekordów

Tabela 3. Wymienione i opisane w ankiecie zasoby zewnętrzne, z których badane instytucje korzystają

Bazy danych systemu SIGOP. Centrum Gospodarki Odpadami. Instytut Budownictwa i Górnictwa Skalnego	System Informatycznego Gospodarki Odpadami w Polsce – SIGOP rozwijanego od 1984 roku. W chwili obecnej w bazach danych SIGOP zarejestrowano m. in.: 450 technologii gospodarczego wykorzystania odpadów128 zagranicznych technologii wykorzystania odpadów 500 firm zagospodarowujących i unieszkodliwiających odpady 240 pozycji bibliograficznych ok. 100 aktów prawnych. **www.igo.katowice.pl/bazy/**
Katalog ofert badawczych i technologicznych powstałych w laboratoriach Politechniki Śląskiej.	Katalog zawiera oferty badawcze i technologiczne powstałe w laboratoriach Politechniki Śląskiej. Oferty zaklasyfikowano do 12 grup problemowych. Odpowiadają one w przybliżeniu problematyce badawczej realizowanej na poszczególnych Wydziałach Politechniki Śląskiej. Dostępny jest również katalog rynkowy ofert. **www.polsl.gliwice.pl/alma.mater/technologie.htlml**
American Association for Advancement of Science – EurekAlert! American Association for Advancement of Science	Serwis o nowościach naukowo-inżynieryjnych, w tym technologiach. **www.aaas.org**
FAO STAT FORESTRY DATA FAOSTAT	Baza danych o międzynarodowym sektorze leśno-drzewnym **www.fao.org**
NORMY Politechnika Lubelska	Wykaz Polskich Norm, Europejskich, ISO oraz IEC udostępnianych w Oddziale Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Politechniki Lubelskiej. Baza stworzona dzięki dofinansowaniu z funduszy KBN. **www.infona.pol.lublin.pl**
European Patent Office	Baza danych patentów **www.european-patent-office.org**
SCIENCE DIRECT, SPRINGER LINK, ACADEMIC PRESS Politechnika Lubelska	System sieciowego udostępniania naukowych baz danych poprzez ICM **vls.icm.edu.pl**

Tabela 4. Opis krajowych i międzynarodowych sieci usług wymienianych przez badanych

Krajowy System Usług	Krajowy System Usług dla MSP powstał w 1996 roku. Jego celem jest podnoszenie konkurencyjności polskich MSP poprzez dostarczanie im wysokiej jakości usług oraz przygotowanie ich do procesu integracji z Unią Europejską.
Polskie Ośrodki Przekazu Innowacji Innovation Relay Centers (IRC)	Działają od lipca 2000, powołane w wyniku konkursu ogłoszonego w ramach 5 Programu Ramowego Unii Europejskiej. W Polsce Ośrodki Przekazu Innowacji działają w trzech obszarach realizacji: **IRC East Poland** (woj. mazowieckie, lubelskie, podlaskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie) **http://www.irc-eastpoland.org.pl/,** **IRC South Poland** (woj. łódzkie, małopolskie, podkarpackie, śląskie, świętokrzyskie) **http://www.transfer.edu.pl/,** **IRC West Poland** (woj. dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie) **http://www.wct.wroc.pl/.** • Europejska Sieć IRC Ośrodków Przekazu Innowacji działa w ramach Programu Innowacyjność / MSP Komisji Europejskiej. Sieć ta złożona z blisko 70 ośrodków obejmuje swym zasięgiem Unię Europejską, Islandię, Norwegię, Szwajcarię (kraj stowarzyszony) oraz Izrael i kraje Europy Środkowo-Wschodniej. • Zasadniczym celem sieci IRC jest promocja innowacyjności i wymiany technologicznej między organizacjami w Europie. Działalność obejmuje m.in. doradztwo, konsulting oraz szkolenia. Wszystkie te działania służą zaspokojeniu potrzeb każdej organizacji oraz lokalnego przemysłu. Sieć IRC świadczy usługi firmom, zwłaszcza MSP. Również uniwersytety i instytuty badawcze korzystają z usług IRC w zakresie transferu ich osiągnięć do przemysłu. • Nadrzędnym zadaniem sieci jest pomoc regionom europejskim i przedsiębiorstwom w identyfikacji ich potrzeb technologicznych, jak również w znalezieniu rozwiązań technologicznych. Ośrodki IRC pomagają w prowadzeniu negocjacji w zakresie transferu technologii oraz zajmują się promocją innowacji w całej Europie we współpracy z Europejską Siecią IRC. • Ośrodki IRC działają jako niezależne organizacje (konsorcja), które zostały wyselekcjonowane w drodze ogólnodostępnego konkursu, przez co są najlepszymi centrami transferu innowacyjności w poszczególnych regionach. **http://www.iecnet.lu/, http://irc.cordis.lu/showroom/**
Sieć regionalnych Punktów Kontaktowych	Krajowy Punkt Kontaktowy VI PR UE (dotychczas V Programu Ramowego UE) koordynuje działania sieci, do której należy 8 Regionalnych, 140 Lokalnych i 31 Branżowych Punktów Kontaktowych. **http://www.npk.gov.pl/** • Główne zadania RPK to współpraca z KPK, przekaz informacji, akwizycja ofert, kontakty z instytucjami badawczymi i firmami, pomoc w pisaniu projektów, organizacja szkoleń, nadzór i koordynacja pracy Lokalnych PK, przygotowywanie materiałów promocyjnych dotyczących własnego regionu oraz podpisanie współpracy z zaprzyjaźnionymi regionami UE. • Zadania LPK to przede wszystkim przekaz informacji ale także akwizycja ofert, kontakty z instytucjami badawczymi i firmami oraz roboczy kontakt z RPK i BPK. • Rolą BPK w sieci jest konsultacja tematyczna w wybranej wąskiej specjalności, pomoc w pisaniu projektów, poszukiwanie partnerów oraz akwizycja ofert. Adresy Regionalnych Punktów Kontaktowych znajdują się na stronie internetowej: **http://www.6pr.pl/s5o/adresy/siec-RPK.html** Adresy Lokalnych Punktów Kontaktowych znajdują się na stronie internetowej: **http://www.6pr.pl/s5o/adresy/siec-LPK.html** Adresy Branżowych Punktów Kontaktowych znajdują się na stronie internetowej **http://www.6pr.pl/s5o/adresy/siec-BPK.html**

Ośrodki EuroInfo	**http://www.euroinfo.org.pl/, http://europa.delpol.pl/** Euro Info Centre – program Komisji Europejskiej dla małych i średnich przedsiębiorstw. W Polsce działa 12 ośrodków, w Europie działa około 300. Działalność ośrodków obejmuje: • informacje o programach dla MSP, • oferty współpracy, poszukiwanie partnerów, rynki zagraniczne, • targi, seminaria, konferencje, • prawo wspólnot europejskich, • klub eksportera, • informacje związane z integracją z UE.
RIS i RITTS	Metodologie RIS (Regionalne Systemy / Strategie Innowacyjne) i RITTS (Regionalna Strategia Innowacji i Transferu Technologii) sprawdzone w krajach UE opierają się na oddolnym procesie współpracy między różnymi podmiotami systemu innowacji: przedsiębiorstwami, uczelniami, instytucjami badawczymi, dostawcami usług finansowych i doradczych, władzami samorządowymi oraz instytucjami użyteczności publicznej. W budowie strategii wykorzystywane są profesjonalne ekspertyzy potrzeb gospodarki w zakresie innowacji oraz budowy narzędzi dostosowujących podaż ze strony nauki i instytucji wspomagających **http://www.ris-silesia.org.pl/** – RIS Silesia **http://www.ppnt.poznan.pl/cwi/ris.php/** – RIS Wielkopolska itp.
Unido ITPO Network Internetional Centers	**http://www.unido.org/exchange** Zadaniem Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego UNIDO z siedzibą w Wiedniu jest wspieranie procesów industrializacji i pomaganie krajom rozwijającym się oraz krajom w okresie transformacji w uzyskaniu właściwego miejsca w globalizującej się gospodarce światowej. Organizacja posiada 36 placówek i 12 biur w ponad czterdziestu krajach świata (jednym z biur jest warszawskie biuro UNIDO). Ten potencjał został w 2002 roku połączony internetową platformą informacyjną „UNIDO Exchange" umożliwiającą dostęp do zasobów informacji i wiedzy zgromadzonych przez organizację i jej partnerów w ponad 40 krajach, nawiązanie współpracy handlowej, technologicznej i inwestycyjnej z partnerami na całym świecie.
ESTO – European Science and Technology Observatory	Sieć organizacji afiliowanych przy Komisji Europejskiej – DG Jiont Research Centre's (JRC's) Institute for Prospective Technological Studies (IPTS) – działająca od 1997 roku. Obecnie ESTO tworzą instytucje, które posiadają doświadczenie w zakresie zastosowań nauki i najnowszych technologii, polityki technologicznej, prognozowaniu czy ocenie na szczeblu narodowym.
Krajowa Sieć Innowacji	W ramach KSU wyodrębniona zostanie grupa ośrodków świadczących usługi o charakterze innowacyjnym, tworzących Krajową Sieć Innowacji, do zadań których będzie należała pomoc w zakresie tworzenia warunków do transferu i komercjalizacji nowych rozwiązań technologicznych oraz realizacji przedsięwzięć innowacyjnych w przedsiębiorstwach sektora MSP. W skład Krajowej Sieci Innowacyjnej będą mogły wchodzić organizacje świadczące usługi doradcze, szkoleniowe, informacyjne i finansowe, przy czym przynależność do KSI uzależniona będzie od uzyskania akredytacji w KSU w zakresie usług o charakterze innowacyjnym.
Sieć INNOWACJE/REKIN	**http://www.innowacje.pl** Sieć instytucji, przedsiębiorstw, uczelni, ośrodków badawczych oraz organizacji wspierających innowacje, której celem jest promocja innowacyjności w rozwoju regionalnym. Sieć stanowi źródło informacji, kierowanej szczególnie do MSP, o: dostawcach technologii, technologiach gotowych do wdrożenia, źródłach finansowania wdrożeń, krajowych i międzynarodowych programach wspierania działalności innowacyjnej. Sieć ta powstała jako wynik realizacji projektu (Phare) – rozwój krajowego i regionalnego systemu innowacji w Polsce, którego celem była integracja inicjatyw i sieci instytucji działających w Polsce na rzecz wspierania działalności innowacyjnej. Sieć obejmuje dwadzieścia jeden regionalnych instytucji, które otrzyma-

	ły dofinansowanie na realizację zadań w dziedzinie wspierania procesów transferu technologii i działań innowacyjnych, jak również działań wspólnych mających na celu utrwalenie związków współpracy pomiędzy tymi instytucjami. Część instytucji z sieci REKIN należy do Krajowego Systemu Usług.
Sieć instytucji zrzeszonych w EAN International	**http://www.ean.pl** Międzynarodowe Stowarzyszenie EAN International utworzone na bazie prawa belgijskiego w 1977r. Instytut Logistyki i Magazynowania – EAN Polska pełni od 1990 roku rolę organizacji polskiej EAN i reprezentuje polskie przedsiębiorstwa ze wszystkich sektorów gospodarczych w międzynarodowym stowarzyszeniu. Zadaniem krajowej organizacji EAN jest zarządzanie systemem EAN.UCC w Polsce, adaptowanie międzynarodowych standardów dla potrzeb polskich przedsiębiorstw, udzielanie informacji o standardach EAN.UCC i pomoc w ich wdrażaniu oraz przydzielanie nr identyfikacyjnych EAN/UCC. System EAN.UCC jest zestawem standardów umożliwiających efektywne zarządzanie globalnymi łańcuchami dostaw, obejmującymi wiele branż, poprzez unikalną identyfikację produktów, jednostek wysyłkowych, zasobów, lokalizacji i usług.

Tabela 5. Lista Centrów Transferu Technologii i Informacji

Nazwa instytucji / **adres** **Jednostka nadrzędna** Forma prawna / **działalność ....** Adres http	**Dyrektor** Dane kontaktowe	Klienci **Zatr.**	**Kluczowe formy działalności:**
Biuro Promocji Inwestycji i Technologii UNIDO ITPO Warszawa ul. Aleja Niepodległości 186 00-608 **Warszawa** UNIDO – Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego z siedzibą w Wiedniu [anp.: United Nations Industrial Development Organization UNIDO (Viena International Centre)] Placówka Dyplomatyczna 1983 **www.unido.pl**	Dyrektor: Krzysztof Loth Osoba do kontaktów: Paweł Gębski tel.: (0 22) 825 91 86 fax: (0 22) 825 89 70 **ips-waw@unido.pl**	2700 **10**	– zarządzanie technologią – Technology Management – negocjacje w transferze technologii – Technology Transfer Negotiations – identyfikacja, opracowanie i publikacja ofert polskich technologii w bazie UNIDO-Exchange – działalność doradcza, szkoleniowa, promocyjna w wymienionym powyżej zakresie
Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii, Uniwersytet Zielonogórski ul. Podgórna 50, 65-246 Zielona Góra Uniwersytet Zielonogórski Uczelnia – jednostka wewnętrzna bez osobowości prawnej 2000 **www.cptt.uz.zgora.pl**	Dyrektor: Zygmunt Jocz tel.: (0 48) 328 26 85, 328 32 09 fax: (0 48) 328 26 85, 328 32 98 **cptt@uz.zgora.pl**	120 **1**	– stymulowanie innowacyjności – promowanie przedsiębiorczości – transfer nowoczesnych technologii – koordynacja wymiany informacji i doświadczeń – realizacja zadań uczelni – usługi zewnętrzne dla: osób fizycznych, osób prawnych, jednostek użyteczności publicznej
Centrum Transferu Technologii – ŁÓDŹ ul. Piotrkowska 143, 90-434 **Łódź** Fundacja Inkubator Fundacja 1995 **www.inkubator.org.pl**	Dyrektor: Jerzy Wojtas tel.: (0 42) 637 23 75 fax: (0 42) 637 23 15 **j.wojtas@inkubator.org.pl**	140 **4**	– międzynarodowy transfer technologii – audyt technologiczny – biznes plan – wspieranie firm spin-off – poszukiwanie i wdrażanie technologii – promowanie rodzimych rozwiązań technologicznych zagranicą – poszukiwanie źródeł finansowania dla wdrażania nowych technologii

Centrum Transferu Technologii Fundacja Progress & Bisiness ul. Miechowska 5b, 30-041 **Kraków** Fundacja Progress & Bisiness Fundacja 1991 **www.pbf.pl**	Prezes: Andrzej M. Skulimowski tel.: (0 12) 636 01 00 fax: (0 12) 636 87 87 **pbf@agh.edu.pl**	240 **7**	– aktywne poszukiwanie rozwiązań naukowych w zakresie zaawansowanych technologii nadających się do wdrożenia – analizowanie i opiniowanie wniosków kredytowych i biznesplanów projektów przeznaczonych do finansowania – badania marketingowe i analizy rynku – opiniowanie wniosków kredytowych z zakresu wysokich technologii we współpracy z instytucjami finansowymi – przygotowywanie prospektów emisyjnych i memorandów informacyjnych oraz inne działania doradcze i promocyjne związane z dopuszczaniem akcji firm innowacyjnych do obrotu publicznego – doradztwo w zakresie badania zdolności patentowej, praw własności intelektualnej, patentów, licencji; ochrona patentowa wybranych pomysłów – opracowywanie biznesplanów, studiów wykonalności i analiz gospodarczych,- doradztwo prawno-gospodarcze i w zakresie zarządzania – szkolenie konsultantów, których zadaniem jest wyszukiwanie i promocja rozwiązań nadających się do komercjalizacji; doradztwo w zakresie jakości i weryfikacji
Centrum Transferu Technologii Inkubator Przedsiębiorczości IN-MARR w Mielcu ul. Wojska Polskiego 9, 39-300 **Mielec** Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A. w Mielcu Dział Inkubatora, wydział gospodarczy non-profit spółki akcyjnej 1998 **www.mielec.pl/marr/index.html**	Dyrektor: Jerzy Bajorek tel.: (0 17) 788 78 44, 788 78 22 fax: (0 17) 788 66 18 **in-marr@biznes.mielec.pl** **in-marr@inkubator.ptc.pl**	30 **0**	– poszukiwanie dla potrzeb MSP wartościowych technicznie i potencjalnie rynkowych innowacyjnych wyrobów i technologii opracowanych szczególnie przez polskich twórców techniki i polskie instytucje naukowe – propagowanie wiedzy o technologiach i osiągnięciach nauki szczególnie polskiej- wspieranie wprowadzania innowacji i procesów transferu technologii do MSP- kojarzenie partnerów do realizacji przedsięwzięć innowacyjnych – promocja polskiej myśli technicznej, polskich twórców techniki, instytucji naukowych, produkcyjnych i usługowych firm innowacyjnych – promocja źródeł finansowania przedsięwzięć innowacyjnych – tworzenie sieci współpracy ludzi: nauki, twórców techniki, biznesu, innych podobnych instytucji pomocowych, władz samorządowych, itp. – promocja polskich doświadczeń w zakresie innowacyjności i transferu technologii oraz polskich ekspertów w tych dziedzinach – współpraca z Politechniką Rzeszowską: promowanie uczelni, kadry naukowej, firm spin-off i spin-on, promowanie 5 i 6 PR UE, współpraca z Centrum Doskonałości PRz COMODEC, kreowanie współpracy uczelni z przedsiębiorcami, promocja technologii opracowanych przez Politechnikę, inspirowanie środowisk naukowych i studenckich w zakresie instytucji wprowadzania innowacji i transferu technologii do MSP poprzez tworzenie inkubatorów nowych technologii, centrów technologicznych, studenckich inkubatorów przedsiębiorczości, parków naukowo-technologicznych, itp.; współpraca w zakresie opracowania i realizacji Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Podkarpackiego

Centrum Transferu Technologii PCT ul. Szopena 51, 35-959 **Rzeszów** Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S. A. Spółka akcyjna 2000 **www.rarr.rzeszow.pl/irc**	Kierownik: Paweł Wacnik tel.: (0 17) 852 06 00 w. 233 fax: (0 17) 852 06 11 **irc@rarr.rzeszow.pl**	70 **3**	– promocja i wspieranie innowacyjności i transferu technologii – usługi informacyjne – usługi doradcze w zakresie poszukiwania partnerów do współpracy technologicznej – usługi szkoleniowe – źródła finansowania przedsięwzięć innowacyjnych, grupowe wdrażanie systemów zapewnienia jakości
Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska ul. Warszawska 24, 31-155 **Kraków** Politechnika Krakowska Uczelnia – jednostka statutowa 1997 **www.transfer.edu.pl**	Dyrektor: Tomasz Maczuga tel.: (0 12) 628 28 45 fax: (0 12) 632 47 95 **ctt@transfer.edu.pl**	4000 **13**	– transfer technologii – kojarzenie partnerów – wspomaganie wdrażania innowacyjności – wiedza o technologiach – wspomaganie uczestnictwa w programach ramowych Unii Europejskiej
Centrum Transferu Technologii Politechniki Warszawskiej ul. Koszykowa 80 02-008 **Warszawa** Politechnika Warszawska Uczelnia – pozawydziałowa jednostka organizacyjna 1999 **www.ctt.pw.edu.pl**	Dyrektor: Władysław Włosiński tel.: (0 22) 660 71 66 fax: (0 22) 660 71 67 **ww@ctt.pw.edu.pl**	120 **1**	– organizowanie i realizacja badań oraz usług technicznych – świadczenie usług dydaktycznych o charakterze interdyscyplinarnym – promocja i upowszechnianie osiągnięć nauki i techniki w zakresie nowych technologii, konstrukcji, oprogramowania itp., w szczególności powstałych w Politechnice Warszawskiej i udział w ich wdrażaniu – stymulowanie bezpośredniej współpracy pomiędzy uczelnią i podmiotami gospodarczymi poprzez działalność informacyjną doradczą i szkoleniową – inicjowanie, pobudzanie oraz udział w opracowywaniu międzynarodowych programów badawczych oraz programów edukacyjnych dla kadry kierowniczej, nauczycieli akademickich i inżynierów, dotyczących jakości, przedsiębiorczości i kultury pracy – współpraca z instytucjami rządowymi i prywatnymi placówkami naukowymi, stowarzyszeniami i fundacjami w kraju i za granicą, w dziedzinach mających związek z kształceniem i upowszechnianiem działań pro-jakościowych i proinnowacyjnych – inspirowanie tworzenia sieciowych powiązań małych i średnich przedsiębiorstw z uczelniami oraz z innymi jednostkami badawczo-rozwojowymi

			– pomoc w wdrażaniu innowacyjnych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach (systemy zarządzania jakością, systemy zarządzania środowiskowego, systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy)
Centrum Transferu Technologii w Gdańsku ul. Grunwaldzka 529 80-320 **Gdańsk** Stowarzyszenie 1996 **www.ctt.gda.pl**	Dyrektor: Anna J. Podhajska tel.: (0 58) 552 14 98 fax: (0 58) 552 14 98 **ctt@post.pl**	100 **3**	– organizacja i realizacja procesów transferu technologii – inspirowanie i wspieranie inicjatyw gospodarczych – promowanie przedsiębiorczości i nowatorskich rozwiązań – pomoc w nawiązaniu naukowej i gospodarczej współpracy międzynarodowej – tworzenie baz danych o podmiotach gospodarczych poszukujących współpracy, – wspieranie oraz organizowanie nauki i dydaktyki
Centrum Wspierania Innowacji, Poznański Park Naukowo-Technologiczny ul. Rubież 46 61-612 **Poznań** Fundacja Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza Fundacja 2000 **www.ppnt.poznan.pl/cwi**	Kierownik: Jacek Guliński tel.: (0 61) 827 97 42 fax: (0 61) 827 97 41 **ppnt@ppnt.poznan.pl**	setki **10**	– usługi informacyjne, szkoleniowe i doradcze w dziedzinie transferu technologii i innowacji – pomoc w uczestnictwie w 6 PR UE – transfer technologii – doradztwo technologiczne, konsulting, szkolenia, pomoc w negocjacjach – informacja patentowa – pomoc w kojarzeniu partnerów gospodarczych z Polski i krajów Unii Europejskiej-promocja innowacji na terenie Wielkopolski, budowa strategii innowacyjnego rozwoju regionu
Europejskie Centrum Transferu Innowacji (ECTI) ul. 30 Stycznia 1 83-110 **Tczew** Centrum Edukacji Dorosłych – Centrum Kształcenia Ustawicznego w Tczewie Zakład budżetowy 1997 **www.ced.tczew.com.pl**	Dyrektor: Aleksandra Jędrzejewska tel. (0 58) 531 69 50 fax: (0 58) 777 62 86 **ced@tczew.com.pl** **ecti@tczew.com.pl**		– pomoc lokalnym firmom w znalezieniu i nawiązywaniu kontaktów między partnerami wdrażającymi nowe technologie

Fundacja Centrum Innowacji F.I.R.E. ul. Domaniewska 41, 02-672 **Warszawa** Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Fundacja 2002 **www.innowacje.org.pl**	Wiceprezes: Karol Lityński tel.: (0 22) 460 36 93, 94, 95 fax: (0 22) 460 36 94 **fire@innowacje.org.pl**	60 **5**	– tworzenie nowych firm innowacyjnych, opartych o wdrażanie nowych technologii – rozwój firm w prowadzonym przez Fundację Programie Wsparcia, polegającym na coachingu (bezpośredniej opiece biznesowej), inkubacji, znalezieniu finansowania oraz partnerów gospodarczych – popularyzacja wiedzy o innowacjach i postaw przedsiębiorczości
Fundacja Partnerstwo dla Środowiska ul. Bracka 6/6, 31-005 **Kraków** Fundacja 1997 **www.epce.org.pl**	Dyrektor: Rafał Serafin Kierownik: Tomasz Makowski tel.: (0 12) 430 24 43 fax: (0 12) 429 47 25 **biuro@epce.org.pl**	250 13 12 kont.	– udzielanie informacji i doradztwo w zakresie rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych dla MSP (członków Klubu Czysty Biznes) w ochronie środowiska – ukierunkowane upowszechnianie wśród MSP innowacji i nowych technologii mogących być wdrożonych w polskich przedsiębiorstwach
Instytut Logistyki i Magazynowania ul. Estkowskiego 6, 61-755 **Poznań** Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Jednostka Badawczo-Rozwojowa 1963 **www.ilim.poznan.pl**	Dyrektor: Grzegorz Szyszka tel.: (0 61) 852 76 81 fax: (0 61) 852 63 76 **office@ilim.poznan.pl**	kilka tysięcy **94**	– gromadzenie i rozpowszechnianie wiedzy o najnowocześniejszych technikach zbierania i przetwarzania danych wspierających logistykę: systemy ADC, EDI; standardy EAN.UCC; katalog elektroniczny oparty na wyżej wymienionych standardach; magazynowe systemy typu WMS; zintegrowane systemy informatyczne klasy ERP – instytucja pełni (od 1990 r) rolę organizacji polskiej EAN i reprezentuje polskie przedsiębiorstwa ze wszystkich sektorów gospodarczych w międzynarodowym stowarzyszeniu EAN International
Instytut Technologii Drewna ul. Winiarska 1, 60-654 **Poznań**	Dyrektor: Władysław Strykowski	110 **71**	– badanie właściwości drewna i materiałów drewnopochodnych- ochrona drewna i materiałów drewnopochodnych – ochrona środowiska naturalnego i miejsca pracy – higieniczność materiałów i utylizacja odpadów

Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Jednostka Badawczo-Rozwojowa 1952 **www.itd.poznan.pl**	tel.: (0 61) 849 24 00 fax: (0 61) 822 43 72 **office@itd.poznan.pl**		– ekonomika drzewnictwa – atestacja i certyfikacja materiałów i wyrobów z drewna
Lubelskie Centrum Transferu Technologii ul. Nadbystrzycka 36, 20-618 **Lublin** Politechnika Lubelska KATEDRA AUTOMATYZACJI Uczelnia – jednostka budżetowa 1996 **automat.pol.lublin.pl/LCTT/index.html**	Kierownik: Stanisław Płaska tel.: (0 81) 538 12 67 fax: (0 81) 538 12 67 **automat@lctt.pol.lublin.pl**	121 **11**	– wdrażanie (także transfer) nowoczesnych technologii innowacyjnych – rozwój i przygotowanie produkcji – komputerowa integracja i wspomaganie: wytwarzania (CIM - CAD/CAM/CNC), działalności medycznej, systemów pomiarowych, systemów zapewnienia jakości (CAQ) – analiza, opis i optymalizacja złożonych, wielowymiarowych procesów technologicznych – monitorowanie, nadzorowanie i sterowanie procesami technologicznymi i transportowymi – doradztwo biznesowe (w tym: inicjowanie przedsiębiorczości, wyszukiwanie segmentów rynku, audyty technologiczne, doradztwo w zakresie rozwoju firmy, kojarzenie partnerów) – szkolenia specjalistyczne (w tym: systemy zapewnienia jakości, technologie informatyczne CAD/CAM, sterowanie maszyn i robotów CNC) – działalność informacyjna (organizacja otwartych dni techniki i technologii w formie pokazów, organizacja seminariów)
Ośrodek Transferu Innowacji ul. Narbutta 85/309, 02-524 **Warszawa** Politechnika Warszawska INSTYTUT MECHANIKI I KONSTRUKCJI Uczelnia – jednostka budżetowa 1997 **imik.wip.pw.edu.pl/OTI**	Dyrektor: Helena Korolewska-Mróz tel.: (0 22) 660 86 09 fax: (0 22) 660 86 09 **innowacje@wip.pw.edu.pl**	75 **2**	– pomoc w łączeniu jednostek badawczych z MSP – udzielanie konsultacji inżynierskich – promocja i wspieranie rozwoju sieci akademickich, badawczych i przemysłowych-promocja samozatrudnienia (http://www.warszawastartup.pl) – wydawanie kwartalnika Innowacje (http://imik.wip.pw.edu.pl/innowacje/) – organizowanie współpracy ponadnarodowej

Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii ul. Astrów 10, 40-045 **Katowice** Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw S.A. Spółka akcyjna 2001 **www.gapp.pl/rctt/**	Kierownik: Joanna Michnik - Słomka tel.: (0 32) 251 64 21 fax: (0 32) 251 58 31 **joanna@gapp.pl**	250 **4**	usługi szkoleniowo, doradczo-informacyjne z zakresu: – budowa strategii rozwoju pod kątem wdrażanych technologii, – zarządzanie projektami innowacyjnymi, – techniki produktywności i zarządzanie innowacjami, – waloryzacja technologiczna – kojarzenie partnerów, – zarządzanie informacją, – tworzenie sieci przedsiębiorstw– Systemów Produktywności Lokalnej.
Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii Al. 1000-lecia Państwa Polskiego 7, 25-314 **Kielce** Spółka z o.o. 2002 **www.it.kielce.pl**	Prezes: Artur Bartosik tel.: (0 41) 34 32 910 fax: (0 41) 34 32 912 **biuro@it.kielce.pl**	410 **7**	– usługi doradcze dla MSP, – usługi szkoleniowe dla MSP (szkolenia nt. rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej z zakresu marketingu, finansów i prawa, specjalistyczne szkolenia branżowe, szkolenia ogólne-komputerowe), – usługi informacyjne dla MSP (kojarzenie partnerów gospodarczych, dostarczanie informacji tele-adresowych, przygotowywanie informacji prawnych i ekonomicznych, prowadzanie badań rynkowych, – konferencje i seminaria, – usługi marketingowe.
Uniwersytecki Ośrodek Transferu Technologii UW ul. Pasteura 7, 02-093 **Warszawa** Uniwersytet Warszawski Uczelnia – pozawydziałowa jednostka organizacyjna 1998 **uott.uw.edu.pl**	Dyrektor: Wojciech Dominik Koordynator projektów: Krzysztof Gulda tel.: (0 22) 824 39 12 fax: (0 22) 824 38 94 **uott@uott.uw.edu.pl** **uott@innowacje.pl**	30 **2**	– wyszukiwanie opracowań naukowych, które mogłyby stać się przedmiotem transferu i komercjalizacji technologii innowacyjnych – wdrażanie technologii innowacyjnych i zastrzeżeń patentowych UW oraz innych placówek naukowo badawczych – pozyskiwanie podmiotów gospodarczych zainteresowanych badaniami, szkoleniami oraz innymi formami współpracy, które mogą być oferowane w oparciu o potencjał jednostek UW – szkolenia dla pracowników i studentów UW w kwestiach związanych z komercjalizacją opracowań naukowych oraz doradztwo w tym zakresie, – wspieranie przedsiębiorczości środowiska akademickiego (Inkubator Przedsiębiorczości)
Wrocławskie Centrum Transferu Technologii ul. Łukasiewicza 3/5, 50-372 **Wrocław**	Kierownik: Jan Koch Z-ca kierownika: Grzegorz Gromada	ok.1000 **10**	– audyty technologiczne – szkolenia i doradztwo techniczne – spotkania brockerskie (indywidualne spotkania partnerstwo)

Politechnika Wrocławska Uczelnia – pozawydziałowa jednostka organizacyjna 1995 **www.wctt.wroc.pl**	tel.: (0 71) 320 33 18 fax: (0 71) 320 39 48 **wctt@wctt.pl**		– misje gospodarcze – przekazywanie informacji o ofertach i zapytaniach technologicznych do MSP
Zakład Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Instytutu Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego ul. Racjonalizacji 6/8, 02-673 **Warszawa** Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Jednostka Badawczo-Rozwojowa 1985 **www.imbigs.org.pl**	Dyrektor: Eugeniusz Budny Kierownik: Z.M. Nowicki tel.: (0 22) 843 02 01 fax: (0 22) 843 59 81 **imb@imbigs.org.pl**	200 **104**	– informatyzacja procesów informacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem systemów dla małych i średnich bibliotek- pełni funkcję krajowego dystrybutora oprogramowania CDS/ISIS opracowanego przez UNESCO (wygodne narzędzie informacyjno-wyszukiwawcze, które od 1985 roku zostało nieodpłatnie udostępnione prawie 1 000 polskim instytucjom) – utrzymuje specjalną witrynę internetową (www.iinte.edu.pl/klub.htm) dla potrzeb użytkowników CDS/ISIS w Polsce i organizuje co roku konferencję naukową w Warszawie – tworzy bazy danych CDS/ISIS; przygotowywane są aplikacje CDS/ISIS opracowane zgodnie z indywidualnymi potrzebami instytucji zamawiającej – udostępnianie baz danych CDS/ISIS w internecie – szkolenie użytkowników CDS/ISIS

Spis używanych skrótów

ASM CBiAR	ASM Centrum Badań i Analiz Rynkowych
ATT	Agencja Techniki i Technologii
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
BHP	Bezpieczeństwo i higiena pracy
CEFTA	Środkowo Europejska Umowa o Wolnym Handlu
CIG	Centrum Informacji Gospodarczej Ministerstwa Gospodarki
CIT	Podatek od dochodów osób prawnych
Dz.U.	Dziennik Ustaw
EKD	Europejska Klasyfikacja Działalności
EUR (euro)	Jednostka monetarna Unii Europejskiej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IBnGR	Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
IRC	Europejska Sieć Ośrodków Przekazu Informacji
IT	Technologia informacyjna
KBN	Komitet Bada Naukowych
KERM	Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów
KPA	Kodeks Postępowania Administracyjnego
KSU	Krajowy System Usług
MG	Ministerstwo Gospodarki
MP	Monitor Polski
MPiH	Ministerstwo Przemysłu i Handlu
MGPiPS (dawniej MG)	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej
MRRiB	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Budownictwa
MSP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NBP	Narodowy Bank Polski
NIP	Numer Identyfikacji Podatkowej
NPPC	Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej
NPR	Narodowy Plan Rozwoju
NUTS (NTS)	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (Polska: NTS 1 – obszar całego państwa, NTS 2 – województwa, NTS 3 – podregiony, NTS 4 – powiaty i miasta na prawach powiatu, NTS 5 – gminy)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju)
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PCN	Polska Scalona Nomenklatura Towarowa Handlu Zagranicznego
PFPiRMSP	Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Srednich Przedsiębiorstw
PGR	Państwowe Gospodarstwa Rolne
PHARE	Poland, Hungary Assistance for Restructurisation of Economy

PIT	Podatek od dochodów osób fizycznych
PKB	Produkt krajowy brutto
PKD	Punkt Konsultacyjno-Doradczy
PKPP	Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych
RCSS	Rządowe Centrum Studiów Strategicznych
REGON	Rejestr Podmiotów Gospodarki Narodowej
RM	Rada Ministrów
RP	Rzeczpospolita Polska
S.A.	Spółka akcyjna
SSE	Specjalne Strefy Ekonomiczne
STEP	Program Rozwoju Przedsiębiorczości
TK	Trybunał Konstytucyjny
UE	Unia Europejska
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta
USD	Dolar amerykański
VAT	Podatek od towarów i usług
WIG	Warszawski Indeks Giełdowy
WIG 20	Indeks cenowy, liczony na podstawie wartości portfela akcji 20 wiodących spółek notowanych na rynku podstawowym
WIRR	Warszawski Indeks Rynku Równoległego
ZBSE	Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych